

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 01165

PIONERN FUN YIDISHER POEZYE IN AMERIKE

N. B. Minkoff

*Permanent preservation of this book was made possible
by Lewis & Josephine Schneider
in memory of
Ike Kahanowitz*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

נ. ב. מינק אול

**פִיאָבְעַרְזִי פּוֹן יִירִישַׁעַר
פָאַעֲזִיעַ אַיִן אַמְצָרִיקַע**

דאָם סָאַצְיַאלָע לֵיד

ערשטער באָנד

๙

נוֹ-יִאָרָק — 1956

N. B. MINKOFF

**PIONEERS OF YIDDISH POETRY
IN AMERICA**

The Social Poetry

Volume I

Copyright, 1956,
by N. B. Minkoff
New York, N. Y.

Prnted in U. S. A.

GRENICH PRINTING CORPORATION
151 West 25th Street
New York 1, N. Y.

גָּנוּזִים וְעַטְּ

מִין פָּרוּ

אינה לאַט:

רостиישער פאלקיהם און עדעלשטעטס
 110 — — — — —
 פאָעטישע קרובהשאָפַט — — —
 114 — — —
 דעם זיכטערס צובדא און ליריים —
 117 —
 ליריקער און טריבון — — —
 רעוֹחוֹלְצִינְגֶּרְעַץ וְאַמְּנָטִיךְ אָוּן עַטְישָׁעַר
 120 — — —
 ליריים — — —
 123 — — —

יומֶךְ בָּאוּשָׁאָוּעָר :

צוּוִישׁן די נְעֵמָעָן פָּן די מִיסְטָעָרָס —
 131
 132 — — —
 יויִי לעַבְגָּוָעָג — — —
 פָּאַרְשִׂיחַדְּגָעָן טַלְגָּרִיעָס — — —
 135 — — —
 וַיְוַרְכְּבָקִיָּת אָוּן אַגְּטְרִינוּנָג —
 140 — — —
 מַ טְוַרְבָּאָו — — —
 141 — — —
 פְּרִיהִיט — — —
 154 — — —
 תְּגַרְסְּטָלִיל — — —
 157 — — —
 בעַיְוָיל תָּהָאָל — — —
 159 — — —
 קוֹנְסָט — — —
 173 — — —
 וְעַגְּנָעָן פָּאַעֲזָעַ — — —
 174 — — —
 קְלָאַדְּשִׁקְיָיט — — —
 179 — — —
 נְאָטוֹר — — —
 184 — — —
 אָוְנוֹזְעִיטְסָאָלָעָן טָעַנָּאָר — — —
 185 — — —
 188 — — —

דוֹד גָּאָלְדְּשָׁטִין :

זַיִן צָנָג — — —
 195 — — —
 בִּיאָרְאַפְּיָשׁ בְּרָטִים — — —
 196 — — —
 די אַרְבְּעַטָּר אָוּן רַעַחְלָזְגָּנְגָעָר —
 200 — — —
 לִידָעָר — — —
 נְאַצְּגָאָלְיִקְיָשׁ לִידָעָר — —
 208 — — —
 מַלְחָמָה לִידָעָר — — —
 210 — — —
 אִינְטִימִיחְיָקִישׁ לִידָעָר — — —
 212 — — —

יזְחָק רַיְוָנָגָאָלְדִּי :

"דוֹר גְּרוּסְטָר דִּיכְטָר פָּן דוֹר
 וּוּסָס" — — —
 223 — — —

ה ק ד מ ה :

דוֹר נִיעָר סָאַצְּיָאָלָעָר נְסָח —
 7 דָּאָס אַרְבְּעַטָּרְלִיד אָוּן דָּאָס רַעַחְלָזְגָּאָץ
 נְעַרְעַץ לִיד — — —
 8 דָּעָם דִּיכְטָרָס צְוָבָא — — —
 12 שִׁיכְטָן אָוּן פְּסֻחוֹדָגְיָמָעָן — — —
 13 דָּעָר מְגַנְד אָוּן דוֹר פְּרִיהִיטְסְּפָאָץ
 14 דָּאַיְזָן — — —

מְאָרִים וּוּינְטְּשָׁוּסְקִי :

דוֹר נִיעָר דִּיכְטָר — — —
 19 וּוּינְטְּשָׁוּסְקִים וַיְוַרְקוֹגְגָעָן — — —
 22 הַשְּׁפָעָות אַיְף וּוּינְטְּשָׁוּסְקִן — — —
 32 וּוּינְטְּשָׁוּסְקִים גַּעֲפִילְסָאַצְּיָאָלוּמָן —
 32 לִיטְעָרְאַיְשׁוּשָׁוּשָׁהָבָעָוָה — — —
 36 צְוָנוּר אָוּן קְרִילָאָו — — —
 37 מַשְׁלְקָעָר רַעַלְיוֹם — — —
 41 פּוּבְּלִיצְסְּטִישָׁעָ פָּאַעֲזָעָ — — —
 45 אַוְיָפָן וּוֹג צָו קְאַגְּנָרְעַטָּן רַעַלְיוֹם —
 51 קְאַגְּנָרְעַטָּר רַעַלְיוֹם — — —
 56 סָאַצְּיָאָלָעָר טְרוּעָר — — —
 67 "וְיִקְלָט פְּאַגְּנָדָעָר די פָּגָנָע די רַוּטְעָי" —
 72 לִיְיָק — — —
 78

דוֹד עַדְעַלְשָׁטָאָט :

עַדְעַלְשָׁטָאָט — די שְׁטִים פָּן זַיִן דוֹר —
 89 "פְּעַבְּרִיקְנִיְהָנוּם — מִיְּן פְּאַרְטָאָס" —
 91 לְעַזְעַנְגָּרְשָׁעָ גַּעַשְׁטָאָלָט אָוּן פָּאַעֲטָשָׁע
 94 דָּעַרְגָּוִיכְוָגָעָן — — —
 96 סְכָבוֹת פָּן סְתְּרוֹדוֹהִיקָּעָ בְּצָצְיאָנוּנָעָן —
 97 אַיְן אָוְנוֹגָרִיכְט וְהִילִּיקְ לְכָט —
 102 פָּאַעֲטִישָׁע דָּעַרְגָּרִיכְוָגָעָן — — —
 הַיסְּטָאָרְשָׁע אָוּן קוֹנְטָלְעִירִישָׁע בָּאָ —
 107 רַיְוָנָגָעָן — — —
 109 פָּן אַיְן קוּלְטָוָר אַיְן דוֹר צְוִיְיטָר —

די סָאַצְיָאלָע ווִירְקָלָעְכְּקִישׁ	— — — — 224
פָּאָעַט וַיְגַעַר אֹן דִּי שְׂוִיזִיפָּבִּיךְ	— — — — 225
זַיִן קְרָאנְקִיט	— — — — 229
טְעַמְּטָעֶרֶלְזָעֶר אֹן שְׁקָלָאַפְּרִי	— — — — 233
דֵּי גָּעַל, זָאָס פִּילְט אֹן דַּעֲנָקֶט	— — — — 237
סְפָּקוֹת	— — — — 239
דָּעֶר פָּאָעַט פָּוּן שְׁקָלָאַפְּנָלִיךְ	— — — — 248
בִּיאָגָרָאָפְּיִשְׁעָ פרְטִים	— — — — 254
זַיִינָע לְזָעָר — — — —	— — — — 263
לִידְעָר פָּוּן סָאַצְיָאלָעָר עַלְנָט	— — — — 273
סָאַטְרִישָׁע לְיִדְעָר — — — —	
דָּעֶר רְעוּאָלָגְיָאנְעָרָר מַאְטִיחָו — — — —	
הַיְמָאָן סְטוּרְנוֹמָקִי :	
306 —	— — — — 224
308 —	— — — — 225
313 —	— — — — 229
317 —	— — — — 233
321 —	— — — — 237
322 —	— — — — 239
330 —	— — — — 248
332 —	— — — — 254
	דָּעֶר סָאַצְיָאלָעָר קוֹפְּלָעִיטִיסְט — — — —
	דָּעֶר לִיְמִיקָּעָר — — — —
בִּילְדָּעָר :	
מָאָרִיס וַיְנִיטְשָׁוּסְקִי — — — —	281 — נְחָומ —
מָאָרִיס וַיְנִיטְשָׁוּסְקִי אוִיף חָגָר עַלְטָעָר —	283 — וַעֲגָן קִינְדָּהִיט —
79 —	285 — זַיִן לְעַבְנָן אֹן נְוִיזָּאָרָק —
87 —	288 — בִּים רְאָנֶד פָּוּן טְוִיט — — — —
129 —	291 — קָלִיפָּגָרְנִיעַ — — — —
193 —	294 — דִּי עַרְשָׁטָע לְיִדְעָר — — — —
221 —	301 — זַיִינָע מַאְטִיחָו — — — —
279 —	305 — דִּי לִיכְטִיקָּע וַעֲלָט — — — —
315 —	

ה ק ד מ ה

דער נייער סאציאלער נוסח

כמעט די גאנצע יידיישע ליטערטטור איז, אין תורה, אַסָּאצְיאַלָּע. אירע שאפער זייןגען דאס רוב געווין פאלקסמענטשן. און די, וואס האבן דער גורייכט העכערע אינטעללקטואלע מודגות, אויך זיי זייןגען געווין געקייפט-און-גבעונן מיטן פאלאק. די פאלקס-עלעמענטן זייןגען דעריבער, שטאראק ניכר כמהט אין יעדער תקופה און אין יעדן מין ליטערטטור.

פאראן, פארשטייט זיך, אויך אויסנאמען. די שפילמאַז-תקופה, למשל, — פון אן עריך דעם 14טן ביזן מיטן 16טן יאַריהונדרט — אין געווין דורךענו מען מיט אַזינגרטיקן ליטערטראַישן אַינשטעל. אין אַנדזער צייט האבן מיר דעם אַינשטעל אַ נאָמען געגעבן — «קונסֿטַּפָּאַרְקָוּנְסֿטַּט». דאס טעמאַטישע שטאָף האָט דעם דאַזִּיקְן מעטהָד קומט נערע רָאַלְעַן ווי די פָּאַרְמָן. אַבער אויך אין דעם דאַזִּיקְן גַּעֲמַט-אַיִּחְדָּשׁ אַזִּים פָּאַלְקָס פְּסִיכִיך — ווי אַזִּים דאס פָּאַלְקָס גַּעֲמַט-אַיִּחְדָּשׁ גַּעֲשַׁעַנְישָׁן, עטיש און סאציאל. און נאָך אַ ווּבְּטִיקְעַדְעַן אַזִּיך קומט צום אויסטרוק: דעם פָּאַלְקָס היסטָּאַרְיָישׁ דערפָּאַרְוָונְג. דאס ליגט אין דער שפָּרָאָר, וואס אין — ניט מער און ניט ווּבְּנִיקָּעָר — ווי דעם פָּאַלְקָס פּוֹלְסְטָעָה היסטָּאַרְיָישׁ אַיִּזְנָאָמָּלָנְג.

אַ צוּוִיָּין אַוִיסְנָאָט ועָן מֵיר, לְמַשֵּׁל, אַין 20טן יאַריהונדרט. טיל אַימְפְּרָעִיסִיאַנִּיסְטָן — «די יונגען» — האבן אַנְגַּעַנוּמען «קונסֿטַּפָּאַרְקָוּנְסֿטַּט» הָן אַין דער קִינְסְטָלְעַרְשִׁידְר מַחְשָׁבָה, הָן אַין דער פְּרָאָקְטִיך. אַבער אויך זיי האבן זיך געגערט מיטן פָּאַלְקָסְלִיד — מיט זיין פְּשָׁטוֹת אַין דִּינְקִיט.

אַחַזְדָּקְעַד די דערמאַנטע צוּוִי בּוֹלְטָע אַוִיסְנָאָמָּעָן, טַרְעַפְּן מיר דעם «קִונְסֿטַּפָּאַרְקָוּנְסֿטַּט» אַיִּנְשָׁטְעַל אויך ביַיְהוּ וּאַרטִּקְיָינְסְטָלְעַר אַין אַנדערע תקופות. למשל, — אַין עַטְלַעְכָּע לִידְעָר בַּיְהִידְעָר אַין אַנדערע בַּיְהִידְעָר קַאַצְעַנְעַלְעַנְבָּגָעָן, אַבער דער דָּרָך אַין דער יִדְישָׁעָר לִיטְעָר רָאָטְרָאָר אַין געווין אַסאצְיאַלָּו. מֵיר ועָן עַס אַין די מּוֹסְרִסְפָּרִים אַין אַסְדָּמָה. די גאנצע השבלָה-לִיטְעָרָאָטָר אַין אַסאצְיאַלָּו.

אויך אין דער חסידישער מעשה געפינגען מיר סאציאלאָע פעדעם. «אַפְּילַו פראַסטע מענטשׂן קָאנְגַּען זִיךְ אַרְיִינְגֶּנְמַעַן גְּרוּיסַסְטַּרְפָּן דֵּי מעשִׁיותְ» צוועי שרייבט ר' נתן אין זיין הקדמה צו ר' נחמן בראַסלאַאווערס «סְפּוּרִי מעשִׁיותְ».

צווישן די סאציאלאָע לְידָעָר אין דער יידישער פֿאָזְוּעַס פֿאָרְנוּעַמְעַן אַ וּוֹכְטִיךְ אַרט — דֵי קְלָאָגְ-לִידָעָר. אַן דעם פֿרְט קָאָן מַעַן אַנוּיוּזַן אוּיף אַ גָּאנְצָעַר טְרָאָדִיצְיַע. אַונְדוֹ אַין באַקָּאנְט אַ «נִיִּי קְלָאָגְלִיד אַוְיף אַ מְשֻׁרְתַּה (שְׁמַשׁ) פֿוֹן פֿרְאנְקְפּוֹרֶטְטַה», בְּנִיגְנוֹן «אַנְיִי הַגְּבָרַה», באַזְעַל 1708. דָּאָס אַיְזַן אַ קְלָאָגְלִיד פֿוֹן אַרְעַמְעַלִּיט אַוְיף דעם שְׁמַשׁ יַעֲקֹב פֿוֹלוֹאָסְעַר, וּוֹאָס לְאָזַט זִיךְ נִיטְרָאַיִן קִיןְ פֿרְאנְקְפּוֹרֶט צַו בְּעַטְלָעַן. פֿאָרָאַן נַאֲךְ אָז עַלְטָעַר לִיד, פֿוֹן סּוֹפְּ 16 טַנְטַן יַאֲרָהּוֹנְדָעַרְטַה. דָּאָס אַיְזַן אַ סְּאָטְרִיעַר אָזַן אַ קְלָאָגְלִיד אַוְיףְּ דֵי בְּאַמְּבָעַרְגָּעַר פֿרְנְסִים (מִיר אַרְעַמְעַן מַוְן קְלָאָגְן וּוֹאָס אַרְיִקוּמְט אָזָם עַולְמַן, וּוֹאָס דָּאָס אַיְזַן גַּעַשְׁעַן אִים בְּאַמְּבָעַרְגָּעַר לְאַנְדַּן, וּוֹי דֵי פֿרְנְסִים אַגְּטוֹן דַעַן אַרְעַמְעַן גַּרְוִיסְטַע שְׁאַנְדַּן, אַזְיַזְוַן). דָּאָס לִיד גַּעֲפִינְט זִיךְ אַיְזַיק וּוֹאָלִיכְס זָמְלָגָנָה.

וּוֹי דַעֲרַמְאַנְט — דָעַר סְאָצְיַאָלָעַר מַאְטִיוֹן אַיְזַן נִיטְרָאַיִן נִי. אַבעַד אַיְזַן אַמְּעַרְיקָע — אַ בִּיסְלְ פֿרִיעָר, אַיְזַן עַנְגָּלוֹנְד — אַיְזַן אַיְגְּבָעַקְוּמוּן אַ סְאָצְיַאָלָעַר נּוֹסָה, וּוֹאָס אַיְזַן בָּאַמְתַּה גַּעַוּעַן נִי. דָּאָס אַיְזַן גַּעַוּעַן דָעַר פֿרְאַלְעַטְאָרִישָׁעַר נּוֹסָה. זִיְנַעַן מַאְטִיוֹן זִיְנַעַן גַּעַוּעַן: וּוֹעֲקָן, רַוְּפָה, שְׁילָעָרָן דָּאָס אַמְּגָלִיקְלָעַכְעַ שְׁקָלָאָפְּ-לְעָבָן אָזַן דעם רַעֲוָאַלְזִיאָנָעָרָן טְרוּיִים.

דָּאָס אַרְבָּעַטָּעַר-לִיד אָזַן דָּאָס רַעֲוָאַלְזִיאָנָעָרָן לִיד

דָּאָס אַרְבָּעַטָּעַר-לִיד אָזַן דָּאָס רַעֲוָאַלְזִיאָנָעָרָן לִיד — זִיְנַעַן גַּעַוּעַן אַ דִּירְעַקְטָעַר אַוְיסְדָּרָקְ פֿוֹן דעם מַאְטִין-אַיְמְגָרָאַנְטִישָׁן לְעַבְנָן אַיְזַן דַי 80 עַר אָזַן 90 עַר יַאֲרָן לְעַצְטָן יַאֲרָהּוֹנְדָעַרְטַה. דָּאָס דַעְמַאלְטִיקָעַ לְעַבְנָן אַיְזַן אַמְּעַרְיקָע הַאטַט זִיךְ גַּעַפְרָעָמָט אַיְזַן גָּאנְגַּ פֿוֹן וּוֹאָקְסָנְדִּיקָעַ קָאָפְּיטָאָזְלִיְזָמָן. עַס הַאטַט יַיְךְ גַּעַפְרָעָמָט אַיְזַן דָעַר אַומְבָרְחָמְנוֹתִידְקָעַר טְעַמְפָאַ פֿוֹן אַינְדוֹסְטְּרִיאַלְיְזָאַצְיַע. דָּאָס אַלְיַיְן פֿאָר זִיךְ גַּעַוּעַן אַשְׁרַעְקָלְעַכְעַ עַסְפָּלְוָאַטְאַצְיַע. דָּאָס אַלְיַיְן פֿאָר זִיךְ גַּעַוּעַן גַּעַנְגָּזְ צַו בְּרַעְנְגָּעָן אַוְמָגְלִיק אָזַן צְיעַשְׁטָעַרְגָּן אָזַן לְעַבְנָן פֿוֹן דֵי אַונְטָעַרְדִּיקְטָעַ. אַבעַד דֵי יַיְדִּישְׁ-אַיְמְגָרָאַנְטִישָׁן טְרָאָגִיק אַיְזַן גַּעַוּעַן נַאֲךְ טִיפְּעָר. אַיְזַן דַעַם אַמְּעַדְרִיךְ אַינְדוֹסְטְּרִיאַלְיְזָמָן גִּיהְנוּם אַיְזַן אַרְיִינְגְּגָעְפָּלְגָּן פֿוֹן אַיְרָאָפְּעָאַישָׁ

שטעט און שטעלעך, וואו דאס לעבען איז געווען ניט וויניקער אָרעם. אבער דערפֿאַר מער רואַק. איז געווען פֿאלַן — ממש אידיליש, איז פֿאָרגלייך מיטן גיהנום איז די אַמעַרְיכָּאנְגָּר וְאַקְסְּנְדִּיקָּע שטעה.

דעַר אַיבָּעָרְבִּיַּת איז אַרט לעבען איז געווען איז אַומְדָּעָרְאַרט פֿינְ-לָעַכְּעָר. די אַיבָּעָרְפּֿאָנְצָּוֹגָּה דאס דְּרָאַסְּטִישָׁ-גַּעֲבִיטְעָנָּע אַימְּגָּרְאָנְטָּן-לָעַבְּן — זַיְהָ אַבְּן אַרְיִינְגְּעַבְּרָאַכְּט שְׂאַרְפָּע שִׁינְרִים אַיְן אַלְעַ וְוּרְטָן. דַּעֲרָצָו זַיְנָעַן די יִדְּיָשָׁע אַימְּגָּרְאָנְטָּן אַלְיָין גַּעֲזָעָמָעָן פֿון פֿאָרְשִׁידְעָנָּע לְעַנְדָּעָר, גַּעַגְּנוֹן, קְלִימָטָן, זַיְזָנָעַן גַּעַזְּוּעַן וְוֵי אַומְּצָיְילִיקָּע, אַנדְעָרְשָׁ-דִּיקָּע שְׁבָטִים, וְוָאָם הַאָבָּן זַיְד אַיְן אַמְּדָּרְיקָּע צָוָם עַרְשָׁטָן מֶלֶל צְנוּפָּה גַּעַטְרָאַפְּן איז גַּרוֹיסָע מַאֲסָן. יַעַד אַיְינְגָּעָם הַינְּטָעָרְגָּרְוָנָּט אַיְן גַּעַזְּוּעַן אַנְדְּעָרְעָר. דַּאְהָבָּן זַיְד גַּעַמְּשִׁת אַיְן אַיְן כָּאָס מַעְנְשָׁנָן פֿון פֿאָרְ-שִׁידְעָנָּע שְׁטָאָפְּלָעָה. מִיט פֿאָרְשִׁידְעָנָּע דְּרָאַצְּיָאָנְגָּגָען, דְּרָאַפְּרָוְגָּגָען אַוְן מְנָהָגִים. נִיעַ בְּאַגְּרִיפְּן, נִיעַ פֿירְוְגָּגָעָן, הַאָבָּן זַיְד גַּעַהְלָטָן אַיְן אַיְן בִּיטָּן. דאס האַט גַּעַשְׁאָפְּן כָּאָס אַיְן יִסְּוּרִים. אַוְן דאס אַיְן שְׁטָעְנְדִּיק גַּעַזְּוָאַקְּסָן אַיְנְאַיְינָעָם מִיט אַנְטִוְשָׁוָגָן, הַיְּמָמוֹוִי. אַוְן די וּוּרְקְלָעְכְּקִיט אַיְן גַּעַזְּוּעַן — שְׁקָלָאַפְּרָעִי אַיְן די שְׁוּרְיְצָפְּאַרְדִּיקָּן. אַיְן די קְלִינְעַס קְרֻעְמָי לְעַד אַדְעָר בַּיְּנִי די פֿעַלְעָרְ-שְׁטָעְלָעְלָעָךְ. אַט די צְעַרְדוּרְוָנָג האַט מַמְשָׁ דְּרָשִׁיטְעָרְטָן דאס גַּאנְצָע אַיְמְגָּרְאָנְטָשָׁע לעַבְּן, זַיְהָ אַט דְּרָשִׁיטְעָרְטָן דאס סָאָמָע טִיפְּסָטָע אַיְן דָּעַס אַיְמְגָּרְאָנְטָס נְשָׁהָת. דאס אַיְן גַּעַזְּוָאַגְּטִישָׁע לְעַבְּן אַיְן בָּאָמָת גַּעַזְּוָאָרָן אַגְּנִירְעָמָק הַבָּכָא. דאס וּזְאַרט "יַאַמְּעָרְטָאָל" אַיְן נִיט גַּעַזְּוּעַן קִין פְּאַעַטְיָשָׁע מְלִיצָּה, נָאָר אַגְּרָוְטָאָלָעָ וּוּרְקְלָעְכְּקִיט. פֿאָרְצְּוּיְיְפֿוּלָּג אַוְן שְׁפָלוֹת, אוּפְּגָּרְעִיצְּטִקִּיט אַוְן אוּפְּבָּרוֹזִין, טְרָאָ-גַּישָׁע בְּעַנְקְשָׁאָפְּטָן אַוְן רַעַטְוָגְ-חַלְמוֹת — דאס אַיְן גַּעַזְּוּעַן דַּעַר דִּינָּאָ-מִישְׁעָר צּוֹשְׁטָאָנְדָן פֿון דַּעַר גַּאנְצָעָר תְּקוֹפָה. אַוְן דאס אַיְן גַּעַזְּוּעַן — עַלְ-פִּי רֹוב — אַונְדוֹזָעָר פֿרָאַלְעָטָאַרְיָשָׁע תְּקוֹפָה סָוֶר לְעַצְּטָן יַאֲהָוָנְדָעָרְט. דַּעַר נִיְּעָר סָאָצִיאָלָעָר מַאְטִיוֹ, דַּעַר פֿרָאַלְעָטָאַרְיָשָׁע מַאְטִיוֹ, גַּעַ-בּוּרְוָן אַיְן אַמְּעָרְיקָּע, אַיְן דְּרָעְבָּר, נִיט גַּעַזְּוּעַן קִין צְפָאָל. מִיט דָּעַם דָּאוּיקָן נִיְּעָמָמָט אַיְן גַּעַזְּוּעַן דְּרוֹכְגָּעָנוּמָעָן אַוְיךְ די קִינְסְטָלָעָ-רִישָׁע פְּרָאָזָע, די דְּרָאָמָע, די קְרִיטִיךְ, די פּוּבְּלִיזְטִיךְ. דאס גַּאנְצָע יִדְּיָשָׁע אַיְמְגָּרְאָנְטָשָׁע אַיְן דָּעַמְּאָלָט גַּעַזְּוּעַן סָאָצִיאָל, פֿרָאַלְעָטָאַרְיָשָׁ-בָּאוּוֹסְטוּזִינִיק. יַעַדְעָר פֿרָאַגְּרָעָסְיוֹ-גַּעַשְׁטִימְטָעָר מַעְנְשָׁת הַאַט גַּעַעַ-טָּעַט מִיט דָּעַם דָּאוּיקָן נִעְפְּלָ-לָעַבְּן. אַוְן יַעַדְעָר נִיְּעָר פְּאַעַט הַאַט זַיְד טָאָגְ-טָעָגָלָעָן אַנְגָּעָשְׁטוּיסָן אַוְיךְ דָּעַם דָּאוּיקָן פֿאָרְשָׁאָרְפָּטָן סָאָצִיאָלָן מַאְטִיוֹ. פָּאָר אַפְּאָט, וְוָאָם הַאַט גַּעַלְעָבָט אַיְן דַּעַר פֿרָאַלְעָטָאַרְיָשָׁע

אטמאספערע, איז געווען אוממעגלעך נויט צו שרייבן אין דעם ניעים סאציאלן גוסח. ראשית — דאס איז דעםאלט געווען די הערנדיקע שטימונג. שניית — דער גראסטער רוב האט באמת געהרט די אנקו מענדיקע טרייט פון דער סאציאלער רעוואלזיע. טיל האבן אפיקו געגלויבט, איז סאיין א פראגע פון עט-עכע זייר, אדער גאר — פון חדשים. דאס האט געשפֿן א שטארקע איבערציינונג ווי איזו מידארף זיך אויפֿירן. עס איז געווען א מו פאר יעדר ער „טראכטנדייקער פער-זונלעבקייט“ זיך מוסר-גשפֿן זיין פאר דער סאציאלער רעוואלזיע, וואס קלאפט שיין אין טיר. קונסט — דאס ווועט מען לאיז אויף מארגן, נאכדעם ווי די גאנצע מענטשהייט ווועט וווערן באפריט. „וואו איזו קען איך זיך אפגעבן מיט פאַרב, וווען עס גיסט זיך אָרבּעַטְעַרְבְּלוֹט איז די גאַסן“. איזו האט געתעהט דער אִידְעַלְעַר עזעלשטאט. איזו האבן געטראכט במעט אלע פֿאַעַטְעַן אין די יאָרֶן, 90ער יאָרֶן.

אין וואס איז באשטאנען דער מעטאָד און די טעמאָטיק בי די אָרֶבּ בעטער-פֿאַעַטְעַן? דער מעטאָד איז עלי-פי רוב געווען אָ רעלאַיסטיישער. דאס מיינט — אָ קאנקְרַעַטְעַר. דער צוגאנגע צו דער טעמַע איז געווען אָ דירעקטער.

טעמאָטיש, וויזעה, קען מען סדרן דעם גאנצּוּן מאָטְעַרְיָאֵל איז פֿינְפֿ גְּרוֹנְטְּ-מְאָטְיְוִוִּין:

דער ערישטער מאָטוּו איז: גויט און מיטליך. גויט פון דעם דער שלאגענעム און עקספלואָטירטן און מיטליך מיט אָם. דאָ קומען אויף די באַרְיְמְטָע טרעָזְ-ליידער. אָחוֹז טרעָזְ-ליידער געהרטן אהער אויך אלע סאציאָל-סענטימענטאָל לְיִדְעָר. די שענסטּעַן פון זיינגען, למשל, מאָריס רָאוּנְפְּעַלְדַּס „מיין יִנְגָּעַלְעַי“ (איך האָבּ אָ שיינען יִנְגָּעַלְעַי). מאָריס ווינטשעוויסקיס „דרְרִי שׂוּעַסְטָעַר“ (איך ענְגָּלָאנְד איז דָּגָא אָ שְׁטָמַט לְעַסְטָעַר, אַין לאַגְּדָאָן איז דָּאָ אָזָא סְקוּוֹרָר שְׁטִיעַן טְעַגְּלָעַךְ דְּרִי שׂוּעַסְטָעַר, די מִידְלָעַן — זיִי קען ווּרְנִינְטִי וּזְעַר). ווינטשעוויסקיס „דרְרִי שׂוּעַסְטָעַר“ איז אפשר דאס שענסטּעַן יַדְפּוֹן דעם סְעַטְגְּנִיטְיְמְעַנְטָאָלְן וְשָׁגָּנָעָר.

דער צוּוִיְתָעַר מאָטוּו איז דאס לְיִדְפּוֹן קָאָמָפּ: „אִיר קָעַנְט אָונְדָה זְעַר קָעַרְפּוּרְ בְּלוּזְיְיטְן, אָבָעָר נִיט אַנְדוּזָרְ הַילִּיקְן גִּיסְטָט“ (עדעל-שְׁטָמַט). דָאָ קָומָעָן אלע דְּופְּלִידְעָר, אלע ווּקְלִידְעָר. דער דְּרִיטָעַר מאָטוּו איז די סָאָטְרִיעַ. אַין דער סָאָטְרִיעַ דְּעַמָּאָס-

קירון די פאעטן די דריי שונגאים פון דער מענטשהייט : קאפאטאלן, די
מלוכה און די כוותה, וואס העלבן זיין.
דער פערטער מאטיוו איז די סאציאלע ליריק. דער קלארטער
ביישפיל דערפונ איז באושטאודס «מיין פרינידין». די דזוקע ליריק
אייז ניט «טרענרגדייך». זי איז סיימבאלש און יאושדייך.
אין דעם פינפטן מאטיוו האט, באזונגערטס, עדעלשטאט אריינגע-
בראקט אזעלכע ווערטן, וואס זיגען פריער ניט געוווען אין יידישן ליד.
דער דזוקעראט מאטיוו איז שווין למורי ניט קיין רעליסטיישער. ער איז
אייגאנצן אָ רַאְמַאנְטִישָׁרָה, אָ הוּיְרַדְאַמְּאַנְטִישָׁרָה. ער איז אָ פָאַטָּעָה
טִישָׁרָה, אָנְגַּעַזְאָפָּט מֵיטָה עֲרָאָאִישָׁה טַעַנָּה, מֵיטָה פָּאַרְצְּוּפִילְגָּנָּג. דָּא
זען מיר ווי דער סאציאלער לעלעמענט ווערט צוֹנוֹיגֶעָשָׁמָלָצָן מֵיטָן
ראַמְּאַנְטִישָׁרָה, אָן עַס אַנְטְּפָלָעָטָקְטָה דִּיךְ פָּאַרְ אַנְדוֹן אָ סָאַצְּיָאָלָעָה מִיסְטְּעָנִיעָה.
אט אָן דער סאציאלער מִיסְטְּרִיעָה קֻומְעָן־אָוִי צָוִי פָּאַעַטִּישָׁע סִימָן
בָּאַלְוָן : דער קְרַבְּן־סִימְבָּאָל אָן דער סִימְבָּאָל פָּוּן מַאְדְּרִיטָרָה. עַדְעַל־
שְׂמָאָטָס שָׂוָּה — «פָּאַרְמְשָׁפְט אָזָן צָוֵית דִּין בְּלַאֲסָעָר זִינְגָּר» —
אייז דער בעסטער ביישפילן ; אויך זיין ווענדזונג —
אייך וואלט געוואלט, אָ פָאַלְקָה, דִּין רְוִיְּטָן זָעָגָל
נָאָךְ מָאָכוֹן רְוִיְּטָר מֵיטָה מיין אַרְצְּנַבְּלוֹטָן.
נִיט וַיְיִגְּנִיקָּעָר דְּרוֹאַלְזִיכְּרַנְגְּנָעָר־רַאְמְאַנְטִישָׁר אָזָן חַיִּים אַלְעָקְסָאָן
דראָוָס :

אוֹן בִּיסְטוֹ גַּעֲפָאָלָן אָ טְוִוִּיטָרָה,
די אוִינְגָּן דִּיךְ לְיִבְּעָ פָּאַרְמָאָכָּתָן,
אייך וַיְיִקְּלִיל דִּיךְ אָין דָּעַר פָּאָנָעָ דָּעַר רְוִיְּטָר
אוֹן פָּאָל אָין דָּעַר בְּלוֹטִיקָּר שְׁלָאָכָּת.

וּוִי מַאְדָּבָע דָּאָס זָאָל קְלִינְגָּעָן, — אָין דָּעַר סָאַצְּיָאָלָעָד לִירִיק אָזָן
אייז דָּעַר דְּרוֹאַלְזִיכְּרַנְגְּנָעָר רַאְמְאַנְטִיק קָעָן מֵעַן דָּעַרְהָעָרָן אָ מאַטְיוֹו
וְואָס האָט פָּאַרְפְּלִיְּצָט די יִידִישָׁה פָּאַעוֹזִיעָ אָזָן אַמְּעָדִיקָּעָ מִיטָּן אַנְקוּמָעָן
פָּוּן די «יְוָנָגָעָ» אִין 1907. דָאָס אִין דָּעַר פָּעַרְזָעָנְלָעְכָּדָר מַאְטְיוֹו. גַּעֲגָדִיָּת
הָאָבָן דָּעַם מַאְטְיוֹו טָאָקָעָ די סָאַצְּיָאָלָעָ פָּאָעָטָן, נִיט אִין זִיְּעָרָדְעָלִיסִיס־
טִישָׁ סָאַצְּיָאָל לִיהְיָה, נָאָךְ, דָּעַר עִיקָּר, אָין זִיְּעָרָדְעָלִיסִיס־רַאְמְאַנְטִישָׁר־דְּרוֹאַלְזִיכָּאָר
נָעַר לִיהְיָה. דָאָה האָט גַּעֲוִוִּיקָּט דָּעַר קְרַבְּן־מַאְטְיוֹו, דָּעַר מַאְרִיטְרָדָר
עַלְעַמְעַנְטָן. ער אִין גַּעַוְעָן ווי אָ סיְמָבָּאָל, אַבְעָר ווי אָ סיְמָבָּאָל פָּוּן אָזָן
אוֹיסְדָּעָרוֹוַיְילָטָן יְחִידָה. אַבְעָר בִּי זְעִילְגָּעָן הָעָרָט מֵעַן שָׂוִין אָזָן אַיְנָה

בראך אין דעם האלב-מייפטישן עקוואלטירער-מאטיוו. בי זעליגען, ווי בי אנדערע, הערט מען שיין טונער, ואס עדעלשטעטן זינגען זיי ניט באראקטעריריסטיש. בי דעם תהומיק-ערנסטן עדעלשטעטן הערט מען איי זינגע דאמאנטיש-דעואלציאנער טונער א מיסטיש פאטטען-נאקלאג. ציטטנוויה, א פארצווויפלן, טראגישן ציטער. אבער בי זעליגען און אנדער הערט מען שיין טונער פון רזיגנאנציג. און ווי נאך דער טאן פון רזיגנאנציג קומט-אייף. קומט אויך דאס פערזענלאכע ליז, דאס יהידישע, אפללו דאס פריוואט-היידישע. דאס איי דאס ליד, ואס האט באהערשט א גרויסן טיל "יונגגע".

דעם דיכטערס עובדא

די גרויסע, וואנדערלעכע יידישע ארבעטער-באועונג האט זיער א סך צוגעטראגן צו דער אלגעמיינעד אמעדרקאנער ארבעטער-בא' וועזונג. איר גרעסטער ביעטער איז געווען: אידעאלאים, עטישקיט, מיטגעפיל, קולטור-באואוסטוזין און פאליטישן ריפיקיט. אט-די זיך טיא, יסודות זינען געווען די טרייבקראפט הינטער אלע דראמאטיזע און טראגיישע פראצעען.

קיינער וועט זיט ליינגען דאס מסירת-נש און דעם גוינטן אויפט פון די ראייקאלאע פיאנען און דער יידישער אמעריך. די דערקלע רונגע און אגיטאציע האט זיך געשפרייט צוישן די מאסן דורך דער גרויסער פרעסע, די פערזאמלונגען, לעקציעס. דער פובליציסט, דער זשורנאליסט — זיינער אויפטו איז אין לשער. בית וויניקער האבן די ארגאניזער אפגעטן. בית וויניקער — די מאסן גופה.

דער פובליציסט, דער זשורנאליסט, דער אגיטאטר — זי האבן געלערנט, דער צוינן דעם עולם. זי האבן אים אויפגעקלערט זיין איי-געגע לאגע. זי האבן אים געעפנט די אויגן, געוועקט, גערופן. דער פאעט, אבער, איז צוגעקומען צו זיין הארץ. דער פאעט האט אן-געירית די עמאצ'אנעלע סנורונע איז דעם מענטשן. קאנטיק, אט-ידער אקט איז געווען ממש א צינזונדייקער.

„א, גוטער פרײנד, ווען איך וועל שטאָרבַּן, טראָגַט צו מיין קבר די רוייטע פאן“ — דאס האט א דיס געטאן די סאמע טיפסטע עמא-ציאגעלע פארבָּרְגִּינְשֶׁן איז דעם אַרְבָּעָטְרָס נושא. דאס איז געווען מער צינדנדיך ווי אלע אינטעלעקטוועלע אויסטיטשונגונג וועגן קאָרָל מאָרְקְסְעָס „מַעֲדוֹוָעָטָט“-טַעֲאָרִיעַ. דער ברזונדייקער עמאצ'אנאליסם

האט דא מעד צערודערט די געמייטער ווי אלע שכלה-היישראדייקע אויסט טייטשונגגען. אט-די געהכערטער עמאציאנגלע טעםפעראטער האט מעבר אויפגעטאן ווי אלע צוואמען. א מין הייכער סיימבאליום האט געפלדייך אויפגעלאבעט אין ארבעטערס דמיון. א מין תהומיקע מארטירער-גרייט-קייט. א מין טיף געפיל פאר יושר האט געוווכט תיקון. דאס האט גע-רישן צו קאמפ אוון מסירית-גנש. דא ליגט אפער דער טיפסטער מקור, וואס האט געשטייסן צום ארבעטער-באוואסטוין. דעמאלאט האט מען עס אפשר ניט געזונן אווי בולט. מ'האט ניט געקענט אנטאפן. אבער דער עמאציאנגלע ערעלעט האט מער ווי אלע געווריקט אוית די טיף-עתישע געפילן פונעם ארבעטער. חוץ דעם — דער תהומיקער טרויער, די טראגייך פון סאציאן ליד האט געשטימט מיט דעם ארבעטער ווירקלעבקיט אין די שויזצפאבריקן. און די רעוואלזיאנער פاطע-טיך — דאס האט געשטייסק זיינע האפנעונגגען אין זיין מארטירער-גרייטקיט.

עס איז און אונטפלעונג — ווען מען דערוועט פלאצים דעם לידס ווירקונג איזיך די ערשטער יאן פון דער יידישער ארבעטער-באוועונגגען אווי אויך — די ראל, וואס די איצט-פארגעשגען פאעתן האבן געשפיט אין דעם.

נית קיין ואונדער, וואס פאעתן פלאגן אויפטרעטען כמעט אויך יעדער זיצונג און פארזאלונג. ניט קיין ואונדער איה, וואס רעוואַ-לוציאנער געזאנג האט זיך געהערט אין דער שויזצפאבריק, אין דער חיים. אין גאט בעת דעם אנטארקטיעס, און אויך מיטיגגען. געווען איז דאס ניט קיין צופאל. דאס אויז געווען אַ-מְוָן. אפשר האט מען עס דעםאלט ניט פארשטיינגען גענווי. אבער אווי אויז עס געווען.

זיכער האט זיך דער דיבטער באטראקט פאר אַ-מענטשן, וואס דרייקט איס דאס טראגייש און לעבן און ברענוגט טרייסט מיט זיין שולומות וועגן אַ גערעטער צוקונט. זיין עגאנעטנרטיזום איז ניט גע-ווען אווי נאָרץיסטייש פארשאָרט. ער האט זיך דאָק באטראקט פאר אַ דינער פון דער רעוואַלציע. און זיין עובדא איז געווען ניט קיין דער קלערערישע, נאָר אַ דײַן-עמאציאנגלע.

שיכטן און פסווודאנימען

פארשטיולונגס-קראָפט און געפיל — דאס זיינען צוויי זויכטיקע יסודות אין מענטשלען לעבן. זיין זיינען וויכטיך ווי דער אויסדרוק פון

מענטשנס אינעלעך לעבן. זי זינגען אויך וויבטיך זי זירקונגס

מייטלען.

ניט אומזיסט האבן איזויפיל מענטשן אין די 86ער און, באזונדרס, אין די 90ער יארן געשוריין לידער. יעדער רעדנער, אגיטאטאר, צווערנאלייסט, און א גראיסע צאל פאלקס-אינעליגענטן האבן זיך גען ווענדט צו דער פאטעןישער פארם. סיאז גענוג צו דערמאגען אועלכע בעמצען זיך אב. קאהאן און מארים הילקוויט. א סד זינגען ניט געווען זיכער, זי זי וועלן אויסתאצלאן דעם עקזאמען. א סד האבן געהאט ספקות זי פאסט פאָרְסַלִּידָעּ פּוּבְּלִיְּצִיסְטָן אָן אַרְבָּעָטָעָרְפּֿרְעָר זיך פֿאָרְגְּנָעָמָעּ מיט לידער. דערפּון האבן זיך גענווען איזויפיל פֿסּוּדָאנִימָעּ, וואס מ'קען זי בי הײַנט ניט דעשפּֿרְרָן.

און עריך הונדרט אַדְעָרְ הַונְדְּרָט אָן פּוֹפְּצִיקְ מַעֲנְטָשָׁן האבן גען דרוקט פֿערְזָן אין יַעֲנָעְ יַאֲרָן, טַיֵּל אַפְּטָן טַיֵּל זַעַלְתָּן. ווען מ'בָּא טַרְאַכְטָן אַצְטָן יַעֲנָעְ תְּקוֹפָה קָעָן מַעַן זַעַן דָּרְיִי שִׂיכְטָן פֿערְזָן-שְׁרִיבְּרָעָר : צו דער ערשותער שִׂיכְטָן גַּעַהָרָן גַּעַמָּעָן, וואס מִיר גַּעַדְעַנְקָעָן ; מארים ווינטשעוויסקי, מארים דָּאוּנְפְּעָלָד, דָּוד עַדְלִשְׁטָמָט, יוֹסֶף באושוואָוָעָר, שְׁפַעְטָעָר אַין אַ גַּעַוְוִיסְטָר מָאָס — אַברְהָם לַיְעָסִין. צו דער צוֹוִיטָעָר שִׂיכְטָן גַּעַהָרָן אַרוּם צְוָאנְצִיךְ פֿאָעָטָן, אַיצְטָן שְׁוִין פֿאָרְגְּעָטָעָנָעּ אַדְעָר ווַיְיִבְּרָקְ-בָּאַקָּאנְטָעָ. זי זיינְגָעָן נִיט גַּעַוְוָעָן סְתָמָ פֿערְזָן-שְׁרִיבְּרָעָר. זי זי זַעַן גַּעַוְוָעָן פֿאָעָטָן. אַון וּזְעָגָן זי וּזְעָטָ דָּעָר לַיְעָגְעָר גַּעַפְּגָעָן מַאְתָּעָרְיָאָלָן אַין אַיצְטִיקָן בָּוֹךְ. צו דער דָּרְיִיטָר שִׂיכְטָן גַּעַהָרָט דִּי גַּרְעַסְטָעָ צָאָל דָּךְ אַיְזָה בָּאתְמָת גַּעַוְוָעָן אַרְיכְּטָוָן זַיְזָיָן אָן מ'קען זיך באַצְיִיכְעָן ווַיְיִדְעָ זַיְזָיָן סְאַצְיָאָלָעָ תְּקוֹפָה אַין דָּעָר יַדְישָׁעָר לַיְטָעָרָטָר אַין אַמְּרָיקָעָ. אַין דָּעָם אַיצְטִיקָן בָּוֹךְ האָבָן מִיד זיך נִיט אַפְּגַעַשְׁטָלָט אַוְיףְּ רַאֲזָן פְּעַלְמָס אַון לַיְעָסִין אַרְבָּעָטָר אַון דָּעַוְאַלְצִיבְּרָעָר לַיְדָרָ. וּזְעָגָן זי זַעַן קָלָאַסְיָקָרָ פֿאָעָטָן. סִיְּזָוִי — זי זיינְגָעָן אַרְיבְּגָעָטָרָאָטָן דִּי גַּרְעָן נִעְצָן פָּזָן אַ תְּקוֹפָה.

דער מאָנד אָן דָּעָר פֿרִיהִיטָס-פֿאָרָאָדיָן

דָּעָר דִּיטְשָׁמְעָרִים אַין דָּעָר יַדְישָׁעָר לַיְטָעָרָטָר האָט זיך פָּרָט שְׁטָאָרָקְט בְּמִשְׁךְ דָּעָר הַשְּׁכָלָה-תְּקוֹפָה. זַיְזָיָן סְאַצְיָאָלָעָ אָן נַאֲצִיאָנָלָע בָּאוּנְגָעָן האָבָן אַיְם אויך שְׁטָאָרָק גַּעַנְעָרָט. דָּעָר דִּיטְשָׁמְעָרִים אַין

דער יידישער פאָזַיַּע איז אַמְּעָרִיקָה האט דורךגעפֿירֶט אַ ווַיכְטִיקָע
פֿוֹנְקְצִיעַ.

די דָּאוּקָע פֿוֹנְקְצִיעַ האָבָן די מַאֲדֻרְנִיסְטָן נִיט פֿאָרְשְׁטָאָגָן, עַס
גַּעַדְעָנְקָט זַיךְ גַּעַנְיַי, וְעַזְמַהְאָט גַּעַלְאָכְט פֿוֹן "מַאנְדָּ" אַזְנַזְהָרָע
לִיבָּעַ, פֿוֹן "אַמְּעָרְטָאָלָּ" אַזְנַזְהָרָע אַזְנַזְהָרָע. אַונְגָּטָעָר דָּער טִירָאָנִיעַ פֿוֹן
די מַאֲדֻרְנִיסְטָן האָבָן אָפְּלִילּוּ די עַלְטָעָרָע פֿאָעָטָן אַונְגָּהָוִין לְאַכְּן פֿוֹן די
דָּאוּקָע פֿאָעָטִישָׁע דִּיטְשְׁמָרְעִימָּעָן. זַיְהָאָבָן דָּערְמִיט גַּעַוְאָלָט זַיךְ וְזַיְהָ
פֿאָרְעָנְטָפֿערָן פֿאָר זַיְעָרָע הַתָּאָתְ-גַּעֲוָרִים.

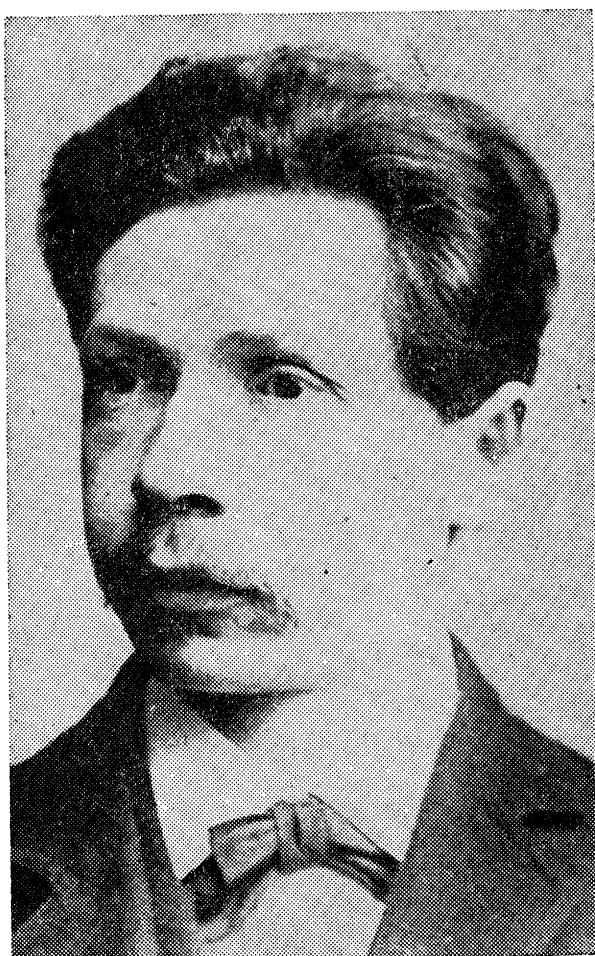
דָּער אַמְּתָה אָבָּעָר אַזְנְדָּעָרָע. די "לְבָנָה" אַזְנַזְהָרָע
גַּעַוְעָן זַיְעָר אַזְוַיְנְלָעַד, פְּשָׁוֹט וּזְאָרט. אָבָּעָר "מַאנְדָּ" — דָּאס אַזְנַזְהָרָע
עַפְּעָס אַנְדָּעָרָש. דָּאס וּזְאָרט אַזְנַזְהָרָע נִי. נַאֲכָמָעָר — דָּאס אַזְנַזְהָרָע
גַּעַוְעָן אַהֲבָעָר לִירְיָשָׁעָר שְׁלִסְלָל. וְעַזְמַעְמָאָן האָט גַּעַזְאָגָט
דָּעַם מִידָּל: דו בִּיסְט שְׁיַין זַיְהָדָעָר מַאנְדָּ, — אַזְנַזְהָר אַזְיְגָעָעָי
צִיטָּעָרָט אַזְנַזְהָר בָּאוּעָלְטִיקָט. זַיְהָרָע לִיבָּעַ האָט גַּעַמְיִינָט אַסְמָךְ מַעְרָה
וְזַיְהָמָתָעָ לִיבָּעַ. דָּער "פֿרִיהִיטָּ-פֿאָרָאָדִיזָּ" אַזְנַזְהָר אַזְיְגָעָעָי
רִישָׁעָר טְרוּיִים. "פֿאָרָאָדִיזָּ" אַזְנַזְהָר אַזְוַעְעָן מַעְרָה וְזַיְהָדָעָן. "פֿאָרָאָדִיזָּ" אַזְנַזְהָר
גַּעַוְעָן מַעְרָה פֿאָעָטִישָׁ. אַזְנַזְהָר אַזְוַעְעָן "קְרָאנְקָעָס הָעָרָץ". וְזַיְהָדָעָן
לִירְיָשָׁעָס האָט גַּעַלְוָגָעָן פֿאָר די שְׁטָעַטְלְדִיקָעָ אַיְמָגְרָאָטָן רָאָזָעָן
פֿעַלְדָּם "גַּנְטָ" זַיךְ מִיךְ דָּאָרָט וְזַיְהָפָאָטָן עַזְפָּרְצָן. "פֿאָגָטָאָגָן
שְׁפָרִיצָן" אַזְנַזְהָר אַזְוַעְעָן לִירְיָשָׁעָס, עַקְזָאָטָישָׁ אַזְנַזְהָר אַזְיְגָעָעָי
וּוְעַלְטָן.

איְגָנְטָלְעָד — יְדָעָ לִיטְעָדָאָטוֹר קָעָן אוּפְּוִוִּין גַּאנְצָע תְּקוּפָות
וְעַזְמַהְאָט פֿאָרְלָאָכְט די לעַקְסִיק אַזְנַזְהָר דָּעַם סִינְטָאָקָס פֿוֹן די פֿרִיעָרָע
דִּיקְעָ תְּקוּפָות. דָּאס אַזְנַזְהָר אַזְעָטְרָלְעָכָע רַעַאָקְצִיעָ, אָפְּלִילּוּ אַגְּעָ
וּוְאָנוֹטְשָׁעָנָעָ. אָבָּעָר סִקְומָט אַצְיִיט וְעַזְמַדָּאָרָפּ פֿאָרְשָׁטָיָן דָּעַם
אַמְּתָה לִירְיָשָׁן מִיְּן פֿוֹן פֿרִיעָרְדִּיקָעָ וּוְעַרְטָעָר, גַּעַבְיוּזָן, זְשָׁעָטָן אַזְנַזְהָר
סִינְטָאָקָסִישָׁ אַיְגָנְטִימְלָעְכִּיְּטָן.

וְעַזְמַפְּאָרְשָׁטִיטָה די פֿרִיעָרְדִּיקָעָ לִירְיָשָׁעָשָׁלְיָסְלָעָן, אַנְטָפְּלָעָקָן
זַיךְ "דָּער מַאנְדָּ", "דָּער פֿרִיהִיטָּ-פֿאָרָאָדִיזָּ", "דָּאס קְרָאנְקָעָס הָעָרָץ"
וְזַיְהָשִׁינְגָּעָ פֿאָעָטִישָׁוּ וּוְעַרְטָעָר. זַיְהָשִׁינְגָּעָ גַּעַוְעָן עַסְטָעַטִּישָׁעָ באָדָעָרָע
פֿעַנְיִישָׁן, אַז עַסְטָעַטִּישָׁעָ מָוָה, אַז דָּעַם טְרָאָגִישָׁן, אַיְמָגְרָאָטִישָׁן יָאָ
מְעַרְטָאָל.

מַאֲרִיס וְוִינְטֶשׁ עָוֹזְטָקִי

1932 — 1856

דער ניערד דיקטער

וינטשעוסקי אין געווען נאך זיעיר יונג וווען מען האט אים אַנְגעהויבן באצ'יכעגען מיטן גאמען — דער זידע פון יידישן סאצ'יאליום.
עד איז ניט געווען דער ערשותער סאצ'יאלייט בעי יידן. ער איז אבער געווען דער ערשותער יידישער סאצ'יאלייט, וואס האט פארוונדעלט יידיש אין אַלטער אַרשייער כל. סאצ'יאליום אין יידיש אין אויגען קומען ווי אַנְיַע זאָך אַנְהִיב 80 עד יאָרֶן, אין לאָנדאָן. געמיינט האט עס — נײַע מהשבות, נײַע פֿאַרטֿיפַֿנְגָּן אַזְוַיְעַד. אין דער יידישער לִיטֿעַרְאַטְוָר אַזְוַיְעַד אלֵין געווען נײַי. אַזְוַיְעַד ווינטשעוסקי אַתְן, אַזְוַיְעַד,
געוואָרָן דער פֿיאָנָעָר פֿון סאצ'יאלייטישן געדאנק אַזְוַיְעַד יידישער לִיטֿעַרְאַטְוָר.

גאנצע פאעטישע ענערגייע קאנצענטרייט אויף דעם סאציאלן מאטיוו.
 בי אים איז ער אבער געווארן א נײַער מאטיוו — ניט סתם סאציאל,
 נײַערט פראלעטאריש, רעדאָלוציאָנער. אן וויל ווינטשעוסקי איז
 געווען א סענטימענטאָלער ליריקער, איז זיך לירום געווען פרעמד די
 "דיַזְקֶטִיךְ איז גְּרָאָמְעָן". דיַ דִּרְעָקֶטְעָ אַוְּפְּקָלָעָרְגָּג. אַדְּאָנְקָ זִין
 סענטימענטאָלן לירום איז זיין פְּרָאָלָעָטָרִיש וווען ווינטשעוסקי
 הײַן מיטלייד, טרויער און טיפער פְּרָאָלָעָטָרִיש. וווען ווינטשעוסקי
 איז נאָך געווען א קינד האָט ער גענווי געוואָסָט וואָס איז אַרְעָמִיקְטִּי.
 ער האָט זַי גוֹט גַּעֲקֻעַנְטָס, דיַ קְּרָבָנָהָט פָּוֹן דְּלוֹת. ער האָט דָאָך גַּעֲלָבָט
 מיט זַי אַין "הַוְּגָעָרְ-פְּעָסְטוֹנָג אַיִּפְּנָן גְּרִינְגָּם בָּאָרְגָּ", אַין דעם אַרְעָמָעָן
 קוֹאָרְטָאָל אַין דער גְּרוֹסָטָר שְׁטָאָט קָאוֹנוּ. אַין לאַנְדָּאָן האָט ער
 דעם גְּרוֹיסְ-שְׂטָאָטְשָׂן דְּלוֹת גְּעוֹזָן מִיט דיַ אַיִּגְנָן פָּוֹן אַבְּאוֹאָסְטוֹזִינִיקְן
 סאציאליסט. אַון דער דְּלוֹת אַין דעם אַינְדוֹסְטְּרִילְ-וּוְאָקְסְּנִיךְן לְאַבְּנָן
 דָאָן אַין געווען נאָך שְׁרָעַקְעַלְכָּעֵר ווֹי אַין קָאוֹנוּ. דער סאציאלָלָעָר אָומָד
 יּוֹשֵׁר אַין דְּעַרְגָּאָגָעָן בֵּין פָּאָרְבָּרָעָן. אַן שָׁוֹם אַוְּסָוָעָג אַין געווען
 דיַ אַכְּוֹרְיוֹתְדִּיקְעָ אַינְדוֹסְטְּרִילְעָ טְרָאָגִיקָּ, אַין אַגְּזִיעִיכְטָם פָּוֹן דעם אלְעָם
 אַין זַי ווינטשעוסקי אַוְּפְּגַעַקְעַמָּעָן דָאָס פְּרָאָלָעָטָרִישׁ האַרְץְ-דִּיסְנֶןְ
 דִּיקָּע לְדִ. גָּאָר נִיעְטָעַנְדָּה האָבָּן וְיךָ דְּעַרְהָעָרָט אַין ווינטשעוסקי
 סענטימענטאָלָן, פְּרָאָלָעָטְלָטָן לירום. דָאָס זִינְגָּן געווען: טְרָאָגִישׁ
 ווֹאָר אַון טְרִיסְטָ, קָאָמָפְּ קָעָגָן אַכְּוֹר אַון דָּוָךְ צָוָם אַוְּפְּשָׁטָאנָן.
 ווינטשעוסקי אַין ניט געווען אַסְאָצְיָאָלִיסְטִּישָׂר טְעַרְעַטְיִקְעָר.
 אַ "רְיִיסְנְדִּיקְעָ", אַגְּרָעָסְיוֹוּ נָאָטוֹר אַין ער אוֹיךְ נִיט געווען. האָט דער
 פִּיאָגָעָר ווינטשעוסקי זַיְד בָּאָנוֹגָנָט מִיט אַנְדָּעָד עַובְּדָות. ער אַין גַּעַּ
 ווֹאָר אַ לְּעַרְעָר פָּאָר דיַ מִאָסָן, אַפְּרָאָפְּגָאָנְדִּיסְטָ אַונְקָ וּוּעָקָעָר. פָּאָר
 אַים האָט גַּעַגְּלָתְיַדְעָר מִיטְלָ, יַעֲדָעָר אָופָּן, — כְּלִיזְמָן ער האָט דְּעָרָ
 מִיט גַּעֲקָעָנָט עַפְּעָנָעָן דיַ אַיִּגְנָן דִּי דְּעַרְשָׁלָגָעָנָעָ מִאָסָן. אַין דער לעָרָעָר,
 פְּרָאָפְּגָאָנְדִּיסְט אַון וּוּעָקָעָר גַּעַוָּאָרָן אַפְּוּבְּלִיצְיָסָט אַון פְּעַלְעַטְאַנִּיסְט,
 אַ בְּעַלְעַטְרִיסְט אַון אַ דְּרָאָמָטִיקָעָר, אַ פְּאָעָט אַון אַן אַיבָּעָרְזָעָצָעָר.
 זִין גַּאנְצָע לְיִטְעַרְאָרִישׁ אַרְבָּעָט אַיז בֵּין אַים גַּעַוָּעָן אוֹיךְ אַזְּוִיפִּיל וּוּיכְ
 טִיקָּ, אוֹיךְ וּוּיפָל ער אַלְיָין האָט גַּעַקְעָנָט מִיט אַיר דִּינְגָּן דעם לִיְדְּנִיךְן
 פָּאָלָק :

אי אַלְעָ רִיטְמָעָן וּוְאָלָט אַיךְ זִינְגָּן

זו וּקְעָן דִּיר אָסְטְּרִיאִיט,

אי אַלְעָ גַּמְאָקָן וּחְאָלָט אַיךְ קְלִינְגָּן,

זו מְעַלְוָן דִּיר דיַ צִּיְּטָ;

אין אַלְעָ שְׁפָרָאָן וְאַלְטָ אַךְ רַעֲוָן —
אַ פְּלָאָמְנָצְוָן — צַו דִּיר,
אַינְ שְׁטָרָאָן דֵי גַּעַדְנָקָעָן קְלִידָן,
פָּאָר דִּיר, מַיְין פָּאָלָקָה, פָּאָר דִּיר.

(פָּאָרוּעוּרָטָם, פָּאָרוּוִיס ?)

וּוִינְטְּשֻׁוֹסְקִי אֵין, אֶזְזִי נָאָךְ, דַעַר פִּיאָנָגָר אֵין יִדְישָׁעָר סָאַצְיָאָר לִיסְטִישָׁעָר פּוֹבְּלִיצִיסְטִיק, אֵין פָּעָלָעָטָגָן, אֵין זַיְן סָאַצְיָאַלִיסְטִישָׁעָר פְּרָאָפְּגָאנְגָּדָע אֹוֶת יִדְישָׁ, אָבָעָר זַיְן תִּקְוָן הָאָט עַר גַּעֲפָנוּן אֵין פָּאָעָז זַיְעָ. עַר אֵין זַיְן זַיְעָ נָאָטָר גַּעֲוָעָן אֶלְרִיקָּעָר. הָאָט עַר זַיְן טִיפְּעָר בָּאוֹאוֹאָסְטוֹזִין, זַיְגָע אִינְטִימָעָרָע וְאוֹבָנָשָׁן אֵון טְרוֹיְמָעָן גַּעֲקָעָנָט אוֹיסִיס דְּרִיקָּוּן מַעַר אֵין דַעַר לִירִישָׁעָר פָּאָרָם. אֵון זַיְן לִירִישָׁעָר פָּאָרָם אֵין גַּעֲוָעָן נִי. דָאָס הָאָט דָאָךְ גַּעֲפָדָעָרט דַעַר נִיְיעָר טְעַמְּאַטִּישָׁעָר מָאַטְּעָרִיאָל. דַעַר נִיְיעָר דִּיכְטָעָר הָאָט דָאָךְ גַּעֲשִׁילָעָרט אֶלְאָס. זַיְגָע קָאָמָפָן אָז בִּיטָּעָר לְעָבָן, וְאָס זַיְגָעָן גַּעֲוָעָן נִי אֵין דַעַר יִדְישָׁעָר לִיטְעָרָטָר. אֵון דַעַר נִיְיעָר דִּיכְטָעָר הָאָט זַיְקָ נִיטָּבָאָגָגָט בָּאוֹנוֹגָט בְּלִיוֹן מִיטָּשִׁילְדָעָן. אֹחַז שְׁילְדָעָן הָאָט עַר זַיְקָ גַּעֲמִיט אַגְּרָרִין דֵי פָּאָרָבָּרָגָעָן וְאוֹרְצָלָעָן פּוֹן דָעַם אָמְגָלִיקָלָעָן אַרְבָּעָטָרְלְעָבָן. זַיְן צַיְלָ אֵין גַּעֲוָעָן — אָנָּבָ וְוִיְיָן אַוִּיפָּן מַקוֹּר פּוֹן אַלְעָ אָמְגָלִיקָלָעָן שְׁקָלָאָפָן קַעְגָּעָן אַוִּיפָּן אָוִיסִיטִיְיטָשָׁן. אֶזְזִי נָאָךְ וּוּלְעָן דֵי אָמְגָלִיקָלָעָן שְׁקָלָאָפָן קַעְגָּעָן אַוִּיפָּן שְׁטִיִּי, זַיְקָ אַוִּיפָּהִיבָּן, נִיטָּסָתָם קַעְגָּן סָדָר הָעוֹלָם. נִאָר קַעְגָּן בָּאַשְׁטִימְטָע גַּעֲזָעָלָשָׁפְּטָלָעָכָע אַיְינְשָׁטָעָלָן, אִינְסְטִיטּוֹצִיעָס אֵון מַעֲנָטָשָׁן. אֵון אֶזְזִי אַיְזָ אַוִּיפָּעָקָזָעָמָעָן דָאָס וּוּקָלָד אֵין דַעַר רַוָּעָ. דֵי טְעַמָּע אֵין גַּעֲוָאָרָז קָאָגְּצָעָנְטִירָט. זַיְ אֵין גַּעֲוָאָרָן צִילְבָּאָוָאָסָט. אֶזְזִי וְוִיְיָן נִאָר דֵי יִדְישָׁעָמָסָן הָאָבָן אַנְגָּהָוִיבָּן דַעְרָקָעָנָן וְיִיעָר אַיְינָן לְעָבָן, דַעְרָעָן דֵי פָּאָרָבָּרָגָעָן כּוֹחוֹת הִינְטָעָר וְיִיעָר לְעָבָן, — הָאָט וְיִיעָר הָאָרָץ דָאָס בָּאָלָד אַוִּיפָּעָנוּמָעָן. גַּעֲנָטָפְּעָרָט הָאָבָן זַיְיָ תִּכְפָּה אַוִּיפָּה וְוּקָלָדָעָר אָוּרָוּפְּלִידָעָר.

מָאָרִיס וּוִינְטְּשֻׁוֹסְקִיס גַּרְוִיס פָּאָרְדִּינְסָט אֵין נִיטָּסָת אָס דָאָס, וְאָס עַר אֵין גַּעֲוָעָן דַעַר עַרְשָׁטָעָר פְּרָאָלָעָטָאָרִישָׁעָר דִּיכְטָעָר. דָאָס הָאָט גַּעֲקָעָנָט זַיְן רִינְגָעָר צִוְּפָאָל. אֵין דֵי זְעַלְבִּיקָע אַוְשְׁטָעָנָדוֹן וְאַלְטָ אַיְדָעָר פִּיאָנָגָר, מַן־הַסָּתָם, אַרְיִינְגָעָרְבָּאָכָט דֵי פְּרָאָלָעָטָאָרִישָׁעָ אֵון רְעוֹוָאָלְצִיאָנְגָרָע טְעַמְּאַטִּיק. וּוִינְטְּשֻׁוֹסְקִי אֵין אָבָעָר אֶלְעָנָגָר אַיְדָעָר דִּיכְטָעָר דַעְרָמִיט, וְאָס אִינְסְטִינְקְטִיוֹ אֵון אַרְגָּאָנִישָׁ הָאָט בַּיִּים אִם דֵי נִיעָר פָּאָרָם גַּעֲאָטָעָמָט מִיטָּסָת דַעַר נִיעָר טְעַמְּאַטִּיק. דַעְרִיבָּעָר אֵין זַיְן לִידָּ גַּעֲוָעָן — אֶ בָּאָמָת נִיעָר וּוּנְדָנָגָג אֵין דַעַר יִדְישָׁעָר פָּאָעָזִיעָ.

וינטשעוויסקיס ווירקונגען

וינטשעוויסקיס ארבטערטילידער זיינען געווען אויף איזויפיל ניין,
או זיי האבן באיןפלוסט די גאנצע פראלעטאָרישע פאָזַיע. ניטָג
במעט קיין אין פראלעטאָרישער פאָט, וואָס איזו ניט געווען אונטער
זיין השפעה. צוישן די ערשות ארבטערטיל-פֿאָעתן אין מאָרים רָזּוּנָר
פעעל געווען אונטער וינטשעוויסקיס איביגפלוסט. גערעכט איז דער פֿאָרָד
דינסטפּולָעֶר ליטעראָטָר-פֿאָרָשָׁעֶר און קרייטיקער קלמן מְרָמֵר מִיט זַיִן
באמערקונג: «מאָרים רָזּוּנָפֿאָלֶס אָרְבְּטָרְטִילְדָּעֶר, אַיבְּרָהְוִיפּט
די, אַין וּוּלְכָע עַס קוּמָעַן פֶּאָר פְּרָאנְגָן אַוְן עַנְטְּפָעָט, אַרְעָמְקִיְּתְּ-צְעָנָעָס,
אָרְבְּטָרְטִיל-קִינְדָּעֶר, זיינען דִּרְעָקָט באַאיְגְּפָלוֹסְט פָּוּן מאָרים ווִינְטְּשָׁוּוּר
סְקִים לִידְעָר. דָּאַס גְּלִיכְעַן פִּילְט זַיִן ווִינְטְּשָׁוּוּסְקִים פָּאָרָם אַוְן שְׁפְּרָאָך
אַין מאָרים רָזּוּנָפֿאָלֶס פְּעַלְיָעָטָאנָעָן, סָטְרִירִישָׁע אַרְטִיקְלָעָן, דָוְרָכִ
גַּעֲפְּלָאָכָּטָן מִיט פֻּרְזָן» («דער אַנְהִיבָּפָּוּן דָּעָר יִדְיִישָׁר לִיטְעָרָאָטָר
אַין אַמְּרִיךְעַ», ג. 64). ס'איַן גַּעַנְג צַוְּרָמָאנָעָן ווִינְטְּשָׁוּסְקִים לִיד
«קְלִינְ-עַטְעָלָעַ». אויף דָּעַם ווִוִוָּת אַוְן קְרִיטִיקָעַר ב., י.
בִּיאָלָאָסְטָאָצְקִי («פִּיר זיינען זַיִן גַּעַוְעָן»). דָּאַס לִיד הִיבְּט זַיִן אַן מִיט
די שׂוֹרוֹת:

אַיך קָעָן אַ קְלִינְגָּעַ מִידְעָלָע,
אַן אָרְבְּטָרְטִילָס אַ קִּינְהָ,
איַ זְוּרְקָעָלָע, דִּי אַיְזָעָלָע,
דָּעְרְפִּיְיט דָּאַס הוַיְגָעָזָה

דָּעָר דָּאַיְקָעָר אַקָּאָרָד דָּעְרָמָאנָט אַונְדוֹ גְּלִיךְ אַין רָזּוּנָפֿאָלֶס
לִיד:

אַיך חָאָב אַ קְלִינְגָּעַמְּ יַגְעָלָע,
אַ זְוּזָעָלָע גַּאָר פִּינְ.
וְעַן אַיך דָּעְרָעָז אַם, דָּאָכָּט זַיִן מִיר,
דִּי גְּאָנְצעָ חָעָלָט אַיז מִין.

וִוְיִטְעָר גִּיטְ בִּי ווִינְטְּשָׁוּסְקִין:

עַר זִצְטָ אָפְטָ בִּי אַיר בעַטְעָלָע
פְּרָאָזְמָעָרָט אוּפִיךְ אַ שְׁטוֹלָ,

און בי רָאֹעַנְפָּלְדָּן אִינְגָם לִיד "מֵין יַנְגָּעַלְעָ" לִיְעַגְעַן מִיר :

איך שטיי בי זיין געלעגערל
און זע, און הער און שא !

אווי זיבען אויך אנדערע שורות אונגעוויכט מיט ווינטשעוסקיס
געמיט. שריבט ווינטשעוסקי וועגן קליען-עטלעט פאטער :

וואך דוכט זיך מיר, ער זעם קומעניך
א שועערע, שועערע ציט,
און אפטמאל מאכט אים אומעטיך
זיין טאטערס לבלעCKERיט.

און בי רָאֹעַנְפָּלְדָּן לִיְעַגְעַן מִיר :

איך בליך צעוויתיקט און ציקלעמט,
טאָרבִּיטֶעֶרט און איך קָלֶר :
וואָן דָו וְרוֹאָכֶסֶט אַמְּאָל, מֵין קִינְה,
גַּעֲפִינְטוּ מִיר נִיט מַעַר ? "

דעם גאנצן איינפאל — ארבעטער-פאטער און קינד — האט רָאַ-
זענפעלד גענומען בי ווינטשעוסקין, אווי זיבען פאָראָן אַסְטָן לִידָעָר
בי רָאֹעַנְפָּלְדָּן, אִינְגָּאנְצָן אָונְטָעָר ווינטשעוסקיס אַיְנְפָּלוֹן.
דאָס אַוְיבָּנְדָּעָרְמָאנְטָעָ לִיד האָבָּן מִיר גַּעֲרָאָכֶט נַאֲר וְוי אַ דּוֹגָמָא.
ווינטשעוסקיס שטארקע השפעה אויף עדעלשטאָטָן אַיז אַדְבָּר יְדוֹעָ.
איין זיין בָּוך וועגן עדעלשטאָטָן דערוּיוּיט עס קלמן מְרָמָר זַיְעָר גַּעַנְוִי,
איין די קָאָפִיטְלָעָן "די וּאֲרָהִיטִיּוֹת" אָון "וּוַיְנְטַשְׁעָוָסְקִים וּוַיְרָקוֹנְגִּי". דאָס
איינטערעסאַגְּטָסְטָעָ איין יַעַגְעַלְעָן זַיְנָען יַעַגְעַלְעָן, זַוָּס וּזְיוֹן
איין זַוָּס די צַוְּיִי פָּאָעָטָן אָונְטָעָרְשִׁיזָן זַיךְ. אַבָּעָד דָּאָס מִינְגָּרָט אויף
אַהֲרָן נִיט די באָוִיְין וועגן ווינטשעוסקיס השפעה אויף עדעל-
שְׂטָאָטָן.

איידער עדעלשטאָטָן האָט אָונְגָּעָרְבִּין זַיְן עַרְשְׁטַיְדִּיש לִיד, האָט
ער זַיךְ באָטְרָאָכֶט פָּאָר אַ רְוִישָׁן פָּאָעָט. ער האָט גַּעַרְבִּין אוַיְסְלִיס-
לְעֵד רְוִישָׁע לִידָעָר. רְוִישָׁאַיְן גַּעַוְעָן זַיְן מַוְתָּעָרְשְׁפָּרָאָז. יְדִינִיש

האט ער ניט געקענט. האט זיך אבער אונטערגרווט א צופאל און עדעלשטעט האט אונגערשריבן זיין ערסט ידיש ליד. ער צופאל אייז געווען — דאס גריינדן די וואראהייט" (דעט 15טן פערוואר, 1889). די ציטויליליקע רעדאקטארון זיינען געווארן היל זאלטאראאו און דוד עדעלשטעט. עדעלשטעט האט חביב האבן אים דערמאטיקט, ער זאל בעגירין די ניע ארבטערט-ציטווג, און טאן זאל ער עס איז אליד. אונגערפליט מיט ספקות צי ער ווועט עס קענען אונשריבן, האט ער גען זוכט א מוסטער. דעם מוסטער האט ער געפונען איז ווינטשעוסקיס "צורוף צום ארבטערט-פרײַנד" (ויל, 1885). און זיין לד האט עדעלשטעט געפערעט נאך ווינטשעוסקיס ליד נאך. מיר געפינען דארט ענלאכע אויסדרוקן און די זעליביקע גראמען. ווינטשעוסקיס אײַפלום פילט זיך אויך איזן עדעלשטעט לידער "פארבלוטיקטער גיטטער", "איין קאמפ", "די פאלקס-שטימע", "די פריהייט-געטען", "עס טאגט", "אָ טרויעריךער געלעכטער" א.א.

איין די 80ער יארן זיינען געווען זיער וויניך פאעטן, וואס מען האט געקענט נעמען פאר א מוסטער. באונדרס איז דאס אמת, ווען מען האט געזוכט אויסצודריין אויסשליסלעך דעם פראלעלטארישן מאָט טיוו, ניט איז א דידاكتישן, נאך איז א פאעטישן שליסל. איז דאך ווינטשעוסקי געווען ער שער פראלעלטארישער זינגר. דאָרף מען זיך ניט חידושן, וואס אלע סאציאלע פאעטן איז יונגער ציטט האבן זיך מיט יראת הכבוד באצזיגן צו ווינטשעוסקין. זיי האבן איז זיינע טענער דערפליט וויערע איזינען הארצ-באגערן איז טריומען. עדעלשטעט ליד צום "משוגענע פילאָסאָפ" (מ. ווינטשעוסק) איז סימבאליש פאר אלע סאציאלע פאעטן איז יונגער ציטט:

איך בין פֿאָרְבֵּלְבֶּט אִין זַיְעַג צִילְּן,
איין זַיְעַג לְבוֹן אִיךְ מֵין אִינְגָנוּם שְׁמַעְּץ ;
איך קָעָן מִשְׁתַּחֲזָקְעָן וְאַמְּדוֹן הַיְּלִין,
טרִיסְטָן מֵין לְיִזְנוּס הַעִיר.

איך זע איז זי, חי איז א שפיגל
מיין לעבַּנְסִיָּאמְרְטָאֵל ;
איך זע דארט מיין גִּיסְט מִיט פֿאָרְחוֹאוּמְעַטְּפָלְגָּל,
ווי ער דִּיסְט זַיְעַג זַיְעַג-שְׁטוֹאָל !

איך וזה עם צפאללען זיך זאָרטן בעדראנקען,
די זעלבע, ווֹסֵם ליגּן האַלְבּוּסִיט
איין מיין אַירְעַמְעַן האַרְצָן, צערבעכּענען, קראָאנְקָן,
פֿון אייבְּקָע לְיִהְוֹן אוֹן גּוֹטִיט

חווי זוי קומען צו אים, וטאָס קען איך גיט זאגן,
דאָר זוי זיינען מיינען, איך שוווער!
פֿילִיכְטַּס האָט צו אים זיי דער טטרוועט פֿאָרטְרָגָן,
די מועלן פָּון רושישען בער.

זויינע בעדאנקען זוייזע צעלשלאגן
אפיק טויזונטווע רימע אלמאן,
עד קען מיט אינפאנט זערתער אומור זאגן,
וואס מיר מיט קליגנדען פראן.

אַלְאָה, אֵיךְ וּרְקִיךְ וְיִי אֲבֹדֶדֶר זַיִן דְּגַנְטַז
אוֹן הַאָהָרָן, עַד וּוּסַת עַנְפְּטַפְּרָעָמָר מִירְגַּבְּעָן,
וְיִי קֻמְטַשׁ עַם, וּוּסַס עַד אַיִן אַזְוִי גַּנוֹת בְּאַקְאַנְטַז
מִיטַּס דַּי שְׁמַרְצָעַן אוֹן קַאַמְפַן פָּוּן מִינְזַעַבְּן!

ז' יי' קומט אן זי' טיגנער מײַן האָצְגּוּסְבָּלוֹת ?
וּ קומען זו אַמְּגִינְט טראָזֶן
ז' אַרְקָן גוֹט זַיְד וּזְרַקְלָעָר :

אויך די מעדטריך ווינטשעוסטיקס האט געויריקט אויף א סך פאעטן.
ס' איז געונג אונצואוינין אויף ווינטשעוסטיקס באיליביטער פאָרָם — די
דאָקְטִילִישׁ שׂוֹרוֹת — אַין, לְמַשֵּׁל, באָבָּאָד לְזַיד "מיין פֿידָלַל" (לאָגֶן-
דאָער *"אַרְבִּיטָרְפֿרִינְגְּ"*, דָּעַם 29 אַפְּרִיל, 1892):

פאלט מען דארט רירגער שטייך.
גיט פון מאלטירער פון קערקער פראַרטשאָנטעט
ויש פון קרבענֹות, אומשולדיין געשלְאָנטעט
הערט זיך נאָך שפִילֶן מוויז.
פֿון אלָעּ זיינָן מיט שׂקלָאנָן באַזָּאנָטעט,
אַזְרָאַן זַיְן באַפּוֹצְעַט, באַלְיכְּטַעט.

אלע געתטאלט-ליידער אין דער פראלעטארדיישער פאזיע אין די
 80 עון 90ער זיינען אונטער דער דירעקטער השפה פון ווינטשעוּן
 סקייס געתטאלט-ליידער. די ווירקלעכקייט אין יגען יארן האט דיק'
 טירט וואס פאר א געתטאלטן מען זאל שילדערן. איזוי האבן זיך
 אינגעברגערט אין אונדער פאזיע דיב געתטאלטן: דער קראנקער
 ארבעטער, די יונגע אלמנה מיט די קלינע יתומילעלע — נאכן פרײַ
 צייטיקן טויט פון איר מאן דארף זיך און די קינדר ערנערן;
 דאס פאראומגליקטעה מידל — אָ קרבן פון סציאלער אַכזריות; אַומַּ
 גליילעכע קינדר, פארואנדולט אין פאַברעכע; אַרוייגעשטוטיסענע
 זקנימ. אלטע ארבעטער אָן כוותה. אלע זיינען זיך קרבנות פון דער
 וואקסנדיקער אַינדוסטריעלער עלט. דער גרענטער טיל געתטאלט
 ליידער איז דורךענוּמַן מיט צער, גווויין, מיט טרען. אַיך בין
 אַ טערן-מייליאנער" האט מארים רָאַזְעַנְפַּלֵּד באַצִּיכְנָט זיך ווי אָ קרבן
 פון דער שויזֿ-פֿאַברִיך. ווינטשעוויסקיס השפה וואס שייך געתטאלט
 ליידער האט ניט אויסגעמיין קיין אַינְצִיךְן פֿאַעַט אין יגען ציטים.
 סַאַיז גענוג צו דערמאָנָען מאָרים רָאַזְעַנְפַּלֵּדס "דער בליכער אַפְּעַ
 דִּיטְעָר":

איך זיך זיך אָ בליכן אַפְּרִיעַטֶּר
 פֿאַרְאָכֶט אַין דער קְרַבְעַט, אָ שְׁרַעַק!
 אַוְן זִיְּתָ אַיך גַּעֲזַעַךְ אִם אַלְּצָ נִיְּתָ עַר
 אַוְן לִיגְנַט זִיְּעַן קְרַעַפְּטָן אַוְעָק.

אדער זיך לִיד "די גַּעֲפָלָעַנְעָ" — "זַי אַיז אָ פְּרוֹוֹ זַי אָלַע פְּרוֹיָעָן,
 די בְּלִום פָּוָן מַעֲנְטְּשָׁלְעָכָן גַּעֲשָׁלְעָכָט". "אַט פָּוָנְקָט אַזִּי אַיז זַי גַּעֲפָלָן,
 אַזִּי האט זַי פְּאַרְוּעָלָקָט אַין נְוִיטָן". אַן אָ צָאַל זִיְּנָעַן רָאַזְעַנְפַּלֵּדָס גַּעַזְעַט
 שְׂאַלְטָלִידָעָר אַן אלַע זִיְּנָעַן זַי גַּעֲקָומָעָן פָּוָן אַיְּנָן השְׁפָעָה-קוֹאָל —
 פָּוָן מאָרים ווינטשעוויסקיס. וווען מִיר לִיעַנְעַן רָאַזְעַנְפַּלֵּדָס "צַו אָ בָּאָרְדָּ"
 וועסער מִידָּל", ווי בִּיאַלְאַסְטָצְקִי ווִוִּיטָן אָן, דערמאָנט עַס אַונְדוֹן גַּלְיַיד
 אַין ווינטשעוויסקין. רָאַזְעַנְפַּלֵּדָס לִיד אַיז נִיט עַנְלָעַד צוֹ ווינטשעוויסקיס
 "אַין דָּעַגְן, אַין ווִינְטָ אַין קָעַלְטָ". דאָך דערמאָנט אַונְדוֹן אָס לִיד
 אַין ווינטשעוויסקין — מַחְמַת דָּעַם עַנְלָעַן גַּעֲדָאנְק, דער פָּאַעַטִּישָׁר
 פָּאַרְטָאַכְטָוָג אַון דער אַלְעָמִינְגָּר שְׁטִימָגָג. רָאַזְעַנְפַּלֵּדָס לִיד הַיְּבָט
 זיך אָן מִיט די ווערטער, וואס בָּאַצְיָעַן זַי אוַיְּפָ אַין באַרוּעָס מִידָּל.
 בִּיאַי ווינטשעוויסקין אַיז דאס אָלַיד וועגן צוֹויִי עַופְּעַלְעָד, יתומילעלע.
 בִּיאַדָּע לִידָע זִיְּנָעַן אוַיסְעַרְגָּעָוַיְנָלָעָךְ רִירְנְדִּיקָעָךְ. ווינטשעוויסקיס לִיד

רופא ארויס מעיר גרויל. דער באלאדער-טאָן ביי ווינטשעוויסקין און זיין
כלומרשטע פשטוּת פֿאַרְוָאנְדְלָעָן דאס לִיד אַין אַ מִין גַּעַשְׁפֶּעֶנְצְּ-שְׂילְ-
דעַרְנוּגָג, אַין אַ מִיסְטִישָׁן טְרָאָגִים פֿוֹן דער אַינְדוּסְטְּרִיעָלָעָר נוּיט.
עֲבָנְטַ זִיךְ דָּס לִיד ביי ווינטשעוויסקין מִיט דֵי פְּשָׁוּטַ וּוּרְטָעַ:

וואָס טוֹעַן צְוַיִּי עַפְּעַלְעַךְ קְלִינְגַּע אַין גָּס —
איַן רָעָגָן, אַין ווִינְטַ אַין אַין קָעַלְטַ ?

ביי רָאַזְעַנְפָּעַלְדָּן :

עַס הָאָט אַי גַּעַשְׁנוּיַּט, אַי גַּעַרְעַגְגָּט,
אוֹן גַּיְינְדִּיק שְׁגָעֵל דָּרְכֵן גָּס,
אַ מִיְּוָלָעַ הָאָב אַיךְ בַּגְּעַגְגָּט,
הַאֲלָבְּ-צְקָעַט אַון בָּאָרוּסָם, אַון גָּס.

די אלְגַּעַמְיִינְגַּע השְׁפָעָה אַין לִיד וּוּרְטַ קְלָעָרָעָר, וּוּזְעַן פְּאַרְגְּלִיכִיכְט
אַזְעַלְכָּעַ שְׁוֹרוֹת ווּוִינְטְּשְׁעַוְסְקִיכִים —

וואָס גַּיְיַעַן צְוַיִּי קְיַיְדָּלְעַךְ קְלִינְגַּע הַיְּמִינָּה
איַן רָעָגָן, אַין קָעַלְטַ אַין וִינְטַ ?

מִיט רָאַזְעַנְפָּעַלְדָּס

קְלִינוֹ מִיְּדָעָלָי, אַגְּמִיר, וּוואָס גַּיְיַסְטָן,
וּוּרְטַ רָעָגָן, חָוָרְךְ שְׁנִי אַון דָּרָךְ קָעַלְטַ ?

נִיט נָאָר ביי רָאַזְעַנְפָּעַלְדָּן, נָאָר ביי יַעֲדָן אַנְדָּרָן פָּאָט זִיגְעָן נִיכְר
ווּוִינְטְּשְׁעַוְסְקִיכִים הַשְּׁפָעוֹת אַין דֵי גַּעַשְׁטָאַלְטְּ-לִידָעָר, מִיר מַזְוָן דָּא נָאָר
אַמְּאָלְ בָּאַטְאָנְעָן : עַס גִּיט דָא נִיט אַין בָּאָוַיְזָן עַגְלָעָכָעַ שְׁוֹרוֹת בַּיְלָדָה
מְחַשְּׁבוֹת. עַס גִּיט אַין בָּאָוַיְזָן, אַו דָּעָר עַצְם גַּעַדְאָנָק — שְׁיַלְדָעָר
גַּעַשְׁטָאַלְטָן, קְוּמָט פֿוֹן ווּוִינְטְּשְׁעַוְסְקִיכִים. עַדְעַלְשְׁתָאָטָס «קוֹוַילְגְּרָעַבָּעָר»
איַוְאַגְּגָהוִיכְטַ פֿוֹן ווּוִינְטְּשְׁעַוְסְקִיכִים «גַּעַשְׁפֶּנְצָץ». גַּעַשְׁטָאַלְטָן הָאָט גַּעַ-
שְׁיַלְדָעָרְטַ בָּאָוְשָׁאָוְעָר אַין זִיךְ לִיד «אַוְיָפְן שְׁטָעַרְבָּעִיבָּעָט». ביי רָאָ-
דוֹצְקִין, לְמַשְׁלַח, גַּעַפְּנִינְעַן מִיר גַּעַשְׁטָאַלְטְּ-לִידָעָר : «דָּס פָּאַרְשְׁקָלָאַפְּטָעַ

ויב" ("פארשפֿאַרט", פֿאַרְרִיגְלֶט אֵין שָׁטוּב בֵּין אַיךְ אִימָּעָר, אַ, שְׂוֹאַרְץ אֵין מִין לְעָבָן, וּוִיסְט אֵיזַּ מִין זָוֶלְטַ"), "דָּעַר שְׂוִינְזִיכְטִיקְעַר" ("עַר הַוּסְט אֵון הַוּסְט, סְצֻעְרִיְיסְט מִין בְּרוֹסְט, פִּילְט אֵן מִין הָאָרֶץ מִיט וּוִי..."), "דָּאַס קַעְמְפַנְדָּע מִידְלַ", "דִּי רִיכְכַּע זָוֶעֶר בִּים יִם", "אָן אַרְבְּעַטַּ", "דָּעַר מִידְעַר קַעְמְפַעַר", "עַלְעֲגִיעַ" (זָוֶעֶן אָן אַרְבְּעַטַּעַר-קִינְד). אַפְּילְוּ יַצְחַק דִּינְגָּאלְד הָאַט אַיבְּעַר גַּעַנוּמָעַן בֵּי וּוִינְטְּשְׁוּסְקִין דָּעַם בְּאַגְּרִיף "גַּעַ שְׂטָאַלְטַן". מַעַן דָּאַרְךְ דָּעַרְבִּי גַּעַדְעַנְקָעַן: רִינְגָּאלְד אֵין גַּעַוּעַן מַעַר גַּעַנְיִיגְט צַו גַּאֲלְדְּפַאְדְּעַנְעַן אֵן אַלְיָוקְם צְוָנוּרָן וּוּ צַו וּוִינְטְּשְׁוּסְקִין. רִינְגָּאלְדָּס לִיד "צַוְּוִי חֲבִירִים" שְׁילְדְּעַרְט שְׁמוֹאַלְיָקְן אֵין עַזְּרִיאַלְיָקְן, גַּעַן זַי שְׁפִּילְן זַיְךְ אֵין פְּעַרְדְּלָעַן, אֵין שְׁמוֹאַלְיָק דָּעַר שְׁמִיסְעַר אֵין עַזְּרִיאַלְיָק אֵין דָּאַס פְּעַרְדַּעַן. אָזְוִי זַיְנְעַן זַיְךְ אֵין אַמְּעַרְיקָע, וּוּאַוְ שְׁמוֹאַלְיָק אֵין אַבְּאַסְלַ", אֵין עַזְּרִיאַלְיָק אֵין זַיְנְעַן זַיְנְתַּ". אָזְוִי אַוְיךְ אַוְיךְ יַעֲגַעַר וּוּעַלְטַ — אַיְנְגַעַר אֵין אַשְׁמִיסְעַר, דָּעַר צְוִוִּיטְעַר — דָּאַס פְּעַרְדַּעַן. דָּאַס דָּאוּקָעַ לִיד דָעַרְמָאנְט אַגְּדוֹזַי אֵין וּוִינְטְּשְׁוּסְקִיס "סְעַנְיָה" דָּעַר אֵין וּוּלְלוּלַי, הָגָם אֵין וּוִינְטְּשְׁוּסְקִיס לִיד פֿאַרְפִּירַן בִּיְדַעַן מְלָכִים אַגְּמָחָה (צָאָר אַלְעַקְסָאַנְדָּעַר אֵין קָאַיְזָר וּוּלְהַעַלְמָה), כַּדִּי "בִּים רַוזְעַר צַו בְּלִיבָּן".

אֵין זַיְן לִיד "דָּעַר פֿאַלְקְסִיזְנְגַעַר" זַאנְט רַאַדְזְּקִי:

אַיךְ בֵּין אֵיךְ קִינְד פֿוֹן פֿרְאַצְּזָן פֿאַלְקָן
אוֹן זַיְגַּן מִיר פֿאַסְטָע לִידְעַר :
אוֹן זַיְנְעַן זַיְיַיְרְטָאַסְט אֵן טַאלְקָן,
בָּאַשְׁלְדִּיקָט מִיךְ גִּיט, בְּרִיעַר.

מִיר הַעֲרָן כְּמַעַט דִּי זָעַלְבִּיקָע טָעַנְעַר אֵין וּוִינְטְּשְׁוּסְקִיס לִיד
"מִינְגַּע פֿאַלְקְסִילִידְעַר":

פֿוֹן יְדִישָׁע וּוּרְטָעָר, אַלְטִימְאַודִישָׁע,
פֿוֹן אַיְנְפְּאַכְעַז דִּיְיד אֵן אַכְלָאנְג,
פֿוֹן טָעַנְעַר אַפְט וּוַיְינִיק מַעְלְזְוִישָׁע
פֿאַרְפָּאַס אַיךְ מִין פֿרְאַסְטָן גַּעַזְאָגָן.

אוֹיךְ אַנדְרָעַן טָעַנְעַר זַיְנְעַן עַגְלָעַר אֵין גַּיְיסְט. בֵּי רַאַדְזְּקִין
לִיְיַעַגְעַן מִיר וּוּיְטָעַר :

אונגוזער לעבן איז אויך און א טאלק,
 און ליבט דאס גאנצע לעבן;
 נו, ווי קען א ליזטט פאלק
 אייך בילדער הפלע געבן.

דעם זעלביין געדאנק לייענען מיר בי ווינטשעוסקין:

זוי זיינען דער אפקלאנג פון טעלעכע,
 פארשטייקטיג געשוליעין פון פאלק;
 דאס מצאכט די מויק פאר א קלענעלעכע,
 דעם טעקסט פאר א זיפז און א טאלק.

אייך אין פארם האט ווינטשעוסקי משפייע געווען א סך פאעטן.
 די שורה מיטן דاكتילישן סוף איז זיינער באראקטעריסטייש פאר ווינטשעוסקין.
 זעען מיר עס ביי א סך פאעטן פון זיין ציימט. מיר לייענען,
 למשל, ביי פרענאויזן, אין זיין ליד "די אומשולדייע מערדערין":

א, קליגען, שיינען, מיזעלע,
 א, זאג מיר, ליבעט קינד:
 אייך זע, זו ביסט זאג אאלנדיך,
 חאו לויפסטו זאג גונשוויד ?
 וואס טראגנסטו זאג אין קערבעלע ?
 זיין קערבעלע — זוי שיין ?
 א, זאג מיר, קליגען מיזעלע,
 וואו חילפסטו איצטער גיין ?

פון די פריהיט: די ווינטשעוסקייד-ריטמייק הערט מען אין פרענאויזצעס "מאנאלאג

זעט אויך די שטערן,
 וואס ברעגען זאג גערן —
 אטדי וועלכע ווערן
 אין האמל געשטעלט ?
 זארט אין די ריעען,
 וואו ס'הערט זיך קיין וויען,

קײַן יָמְעָד־גַּעֲשָׁרִיּוֹן —
אֶת דָּאַרְתָּ אֵין מִין וּוּלְטָ

פָּרָאַיִינְקָטָ, וַיְיִבְּרִידָעָ,
הַיְיַ הַזְּעָרָ, דַּי גַּלְיָדָעָ,
אָוֹן שְׁטָעַלְטָ זִיךְּ אַנְדָּעָרָ
וַיְיִהְלָלָן — אֵא מַאֲכָתָ ?
פָּרָנִיכְבָּעָטָ דַּי בִּיטָּןָ,
פָּוֹן אַרְמוֹתָ אָוֹן נִיטָּןָ,
אָוֹן קָעָגָןָ דַּי קִיטָּןָ,
גַּיְיטָ, שְׁטָעַלְטָ זִיךְּ אֵין שְׁלָאָכָתָ ?

גַּעֲוָעָן אַוְיד פָּאַעַטָּן אֵין אַיְירָאָפָעָ, וּאָס אַוְיףָ זַיְהָאָטָ וּוּינְטְשְׁוּסְקָי
גַּעֲהָאָט אָן הַשְּׁפָעָהָ. גַּעֲנוֹגָ צַו דָּעַרְמָאַנְעָן פְּרָצָעָ «מִין נִיטָּ דַּי וּוּלְטָ
אֵין אַקְרָעַתְשָׁמָעָ». דָּאָס לְזַד הַאָטָ פְּרַץ גַּעֲשָׁרִיבָן אַונְטָעָרָ דַּעָרָ וּוּירָקָוָגָ
פָּוֹן וּוּינְטְשְׁוּסְקָיָס «דַּי וּוּלְטָ פָּוֹן דַּי רִיכְעָ» :

זַי בָּאַטְרָאַכְּטָן דַּי וּוּלְטָ וַיְיִאְמְרָקָ
אָוֹן דַּי אַרְעָמָעָ מְעַמְּשָׁן וַיְיִמְּאָרָןָ,
אָוֹן זַיְיָןָ בַּיְםָ פְּאַלְקָ אַוְפָּןָ קָאָרָאָ,
פָּוֹן דַּעָרָ הוַיְקָרָ צַו בָּאַטְרָיָגָן דַּי נָאָרָןָ.

הָן אֵין גַּעֲדָאָנָקָ, הָן אֵין רִיטְמִיקָ פִּילְטָ מַעַן וּוּינְטְשְׁוּסְקָיָס אַיְינָ
פְּלוֹס אַוְיףָ אַבְרָהָםָ רִיזְעָנָס בָּאַרְיְמָטָעָ שָׁאַפְּוָגָ «דָּאָס נִיעָ לִידָ» :

אָוֹן זָאָלָ חַיְיָ וּוּיְיטָ
נָאָךְ זִיְיָןָ דַּי צִיְיָטָ
פָּוֹן לִיבָּעָ אָוֹן פָּוֹן שְׁלָוָם —
דָּאָךְ קָוְמָעָן וּוּטָ,
צִי פְּרִי צִי שְׁפָעָטָ,
דַּי צִיְיָטָ עַס אֵין קְיָיָן חָלוּמָ.

אֵא סְךָ פְּרִיעָרָ פָּאָרָ דִּיְזָעָנָעָן הַאָטָ וּוּינְטְשְׁוּסְקָיָ פָּאַרְעָפְּנְטְּלָעָכָט

זין ליד "פערדיינאנד לאסאל". הייבט זיך אן דער צויזיטער טיל פון
ליד מיט די זוערטער :

און וויען די צייט
די ניעץ צייט,
די פריעע צייט,
וועט קומען, —
מייט זאנקbaarיךיט
טראָנט, אַרבענטסלייט,
פֿון נְאָונְט אָונְ וִיְתְּ
קרענץ בלומען...

בי' רײַזענען אַין דעם זעלבiken לֵיד, אַין דער צויזיטער סטראָפֿע,
הערן מיר אַפְּקָלָאנְגָּעָן פֿון ווינטשׁוּוֹסְקִיס "דער יַאֲמַעַר-קָוָל". וויבָּ
טשׁוּוּסְקִי זִינְגֶּט :

אַיך הַעַר אַ קָּוָל, אַ יַּאֲמַעַר-קָוָל,
אַ שְׁמַעַרְצָלְעָן גַּעַשְׁדִּי;
אַיך הַעַר אִים, דַּכְּטָ מִיר, אוֹיף אַ מְאָל,
אַין עַרְטָר אַלְעָרְלִי.

בי' רײַזענען לֵיְעַנְעָן מִיר :

אַיך הַעַר וְאָס לֵיד
פֿון לִיבָּע, פְּרִיְּה,
די מַעֲכַטְקָסְטָע גַּעַזְעָנְגָּעָן —
אוֹן יַעֲדֵר טָעָן
פֿון לֵיד זָאָגָט אָן :
די הוֹן אַיְזָן אַוְיכְּנָעָנְגָּעָן !

געַרְעַכְתָּ אַיְזָן בִּיאַלָּאַסְטָאַצְקִי מִיט זִין אַנוֹיִזָּן אוֹיף אַ גָּאָר וּוִיכְטִיקָּן
פרָט. ווינטשׁוּסְקִי האָט פְּרִיְּ אַיבָּעָרְגָּעְזָעְצָט טַאָמָאָס הוֹדָס "דָאָס לֵיד
פֿוֹגָעָם הַעַמְּדָ". ذַי השְׁפָעָה פֿון דעם דָאָזִיקָן לֵיד פִּילְטָ מעָן אַין פְּרַצְעָס
"דָרְרִי נִינְטָגְרִינְס" אוֹן "בִּים פְּרָעָמָדָן חַוְּה-קָלִיְּךָ".
מעָן וּוְאָלָט גְּרִינְג גַּעֲקָעָנְט אַנוֹיִזָּן ווינטשׁוּסְקִיס השְׁפָעָה אוֹיף

זיער א סך פאעטן פון זיין ציטט. גערעכט איז קלמן מרמר וווען ער
שריבט: "וינטשעוסקי האט דירעקט באיאינפלוסט די שפראך פון
די טאלאנטפולסטע ארבטערטער-דיכטער אוון הומאリストן אין אמעריקע.
אומדיירעקט איז קענטיק זיין אינפלוס אויך אין דער יידישער ארבגע-
טער-פאעזיע פון אויסלאנד, וואו זיינע לידער זיינע געווען די ערסטע
צוו ווערן געונגען אין רוזאלויזיגערע ארבטערטער קרייזן" ("דער אַנְהָיב
פון דער יידישער ליטעראטור אין אמעריקע", ג. 64). מע קען דא
צוגעבן: וינטשעוסקי האט באיאינפלוסט ניט נאר די שפראך בי
די טאלאנטפולסטע ארבטערטער-דיכטער אוון הומאリストן אין אמעליקע.
נאָר אויך זיער ריטמייק, מעטריך, בילדער, געשטאלטן אוון פאטען
געאנק.

פארוואר, זיינע פאַרדינסטען זיינע געווען אומגעהייער גרויס.

השפעות אויף ווינטשעוסקין

זיער גרויס איז געווען ווינטשעוסקיס השפעה אויף דער רעלואָ
לוציאָנער ארבטערטער-פאָזיע פון זיין ציטט. פון ואָנְגָעָן זיינען אבער
געולםן ווינטשעוסקיס געפילן אוון מחשבות. וואָס מיט זיי האט ער
באיאינפלוסט אַ גאנצע תקופה? ער איז דאָך געווען דער פיאָגער פון
אַ נײַעַם דֶּרֶךְ אֵין דער יידישער פֿאָזִיע. אויך פֿיאָגערן וווען באָ
איינפלוסט. זיי טראָגן אֵין זיך די השפעות פון פערזונלען אוון גע-
עלישאָפְּלעָן לעגן. איז כדאַ זיך באָקענען מיט יענע באָדִיגָּנוּן
וואָס האָבוֹן געפּוּרָעָט ווינטשעוסקין דעם פֿאָט.
די שטארקסטען ווירקונג אויף ווינטשעוסקין זיינע געווען: סאָ
צִיאַלְיוֹם אֵין דער פֿאָטִישׁעָר קְלִימָצָט פון זיין ציטט.

וינטשעוסקיס געפּיל-סָאַצְיָאַלְיוֹם

וינטשעוסקיס סָאַצְיָאַלְיוֹם אֵין געווען אֵן אַרגָּאַנְשָׁעָר. ניט טעאָ
דייעס, נאר זיין פערזונלען לעבן האט אַים געפּירט צום סָאַצְיָאַלְיוֹם.
דרוי גרויסע איינפלוסן האָבוֹן אַיבָּרְגָּעָלָאָן טיפּע סִימָנִים אֵין זיין
נשמה: זיין זידָע, זיין באָבָּע אֵין דער פֿינְצְטָרָעָר דְּלוֹת.
אֵין זיינע זְרוֹנוֹת גִּיט ווינטשעוסקי אַיבָּעָר אַסְכָּוּסְפָּטָרָה
וועגן די דערמאָנטע דָּרְיִי דערפָּאָרְנוּגָּעָן. אֵן עֲנְגָּלִישׁעָר סָאַצְיָאַלְיסָט

*

האט אמאל געפרעגט ווינטשעוויסקיין ווי איזו ער איז געווארן א סאַר ציאַליסט. ווינטשעוויסקי האט אים געגעבן א מאנגעט ענטפער : ער איז געווארן א סאַצְיָאלִיסְט אַידִיעָר ער איז געקמען אויף דער וועלט, פינ' און צוֹאנְצִיךְ יַאֲר אַידִיעָר ער איז געביירן געווארן. דער ענגלַיַּה שער סאַצְיָאלִיסְט אַיִן, מוֹן הַסְּתָמָן, געועען ווַיְיֵעֶר אַיבָּעָרָאַשְׁטָט פָּן אַזָּא ענטפער. ווינטשעוויסקי האט אים דעדצְיִילַט וועגן זיין זידן, דעם קדוש ר' יצ'קן, ר' יצ'ק איז אומגעקומען פָּן «קָאוֹאַקְוָן אַדְעָר אַנדְעָרַע רְוִיַּה סָלְדָּאַטְן», פינ' און צוֹאנְצִיךְ יַאֲר אַידִיעָר ווינטשעוויסקי איז געביירן געווארן. ר' יצ'ק האט אַנטְנִיל גענוועמן אַין דעם ערשותן פּוּיַּילְישַׂן מִיאַטְשָׁעַשָּׁע, אַין 1831. דאס איז געועען אַבלוטְיקָעַר אַוִיפְשָׁטָאַנד קעגַן דעם רָוִישַׁן באַצְוִינְגָּעַר. אַין דער משפה אָוָן בַּי דַּי אַרוּמִּיקָּע אַין ר' יצ'ק געווארן אַ לעגענדע. פָּאָר דעם צוקונְפְּטִיקָּן פָּאָעָט אַין ער געועען דער סִימְבָּאַל פָּן מְרִידָה קעגַן מַאֲכָט אַין תְּקִיפָּות. «מִין טָאַטָּע — גַּיט אַיבָּעָר ווינטשעוויסקי — פְּלָעַגְתָּ וֵיך אָונְטָעָרְשִׁיבָּן : יוֹאָל ווֹסְמָאָן בְּן הַקָּדוֹשָׁ ר' יצ'ק». אַין שָׁאָטָן פָּן אַטְ-זָדָם קדוש האָבוֹן זיך עашטָאַלְטִיקָּט ווינטשעוויסקי חַלְמוֹת אָוָן זײַן פְּאַעַטִּישׁ גַּעֲמִיט.

א גאר שטארקע מאָרְאַלְיַע ווירקונג אויף ווינטשעוויסקין האט געהאט זיין באָבע צילה. זי איז תמייד געווען גאטספֿאָרכֿטיק און פרום. אָבער זינט אִיר מאָנס אָומְקָומְקָו אַין פּוֹלִישָׁן אוּפֿישָׁטָאנְד, האט זי אַינְגָאנְצָן פְּאָרְלָאָרְן דעם אַנטְמְעָרְעָס אַין אִיר פֿערְזָעְנְלָעְךְ לעבען. זי האט גע-לעבעט נאָר פֿאָר אַנדְעָרְעָ. וואָו נאָר אָן אָרְעָם קִינְדָּה, אִיתּוֹם, אָן אוּבָּן טַעַמְגָעָוּאוֹרָפָן עַפְּעָלָעָ, אִיםְפְּעָטָאָרָה, אַ חֲוָלה — צו זי אַלְעָמָעָן אַיְזָה דֵּי באָבע צילָה געווען ווי אַין יְגַעַע מְאָמָעָ. גַּוְשִׁים צְדָקָנִיות, קְלִיּוּת בערְקָעָס — שְׂרִיבָת ווִינְטוּשָׁעָוָסְקִי אַין זְיִינְעָן זְכוֹרָנוֹת — זְיִינְעָן בַּיְיִדְן דָּא כָּמַעַט אַין יְעַדְעָר שְׁטָטָט אַין גָּאנְצָן תְּחֻום. פּוֹן זַי אָבער האט זיך די באָבע צילָה אוּסְגָּעְצִיכְינְט מִיט דעם, ווֹאָס זי האט, ערְשָׁטָן, כָּמַעַט לְחַלְחַלְתִּין קִין אַיְגָן פֿערְזָעְנְלָעְךְ לעַבָּן נִיט גַּעַהָמָן, אָונָן, צוֹיִיטָנָס, ווֹאָס זַי האט קִינְמָאלִ בַּיְיִינְגָּם נִיט גַּעַבְעָטָן אַנדְבָּהָן.

"יעדן טאג פלעגט זי דורךגין צוישן די קראמען, אנהיבינדייך מיט מיין מאמעס קראם, און זאנגן יען קראמער: 'גוטן טאג אייך', צי ערד האט וואס געהבען צי ניט. און כד' מענטשן ניט מביש צו זיין, אאר ער דעם פאל ווען זי קאנגען ניט געבן, פלעגט זי מיט פאראמאכטע אואזן אויסטשטעלן איר טיכל, אעדער די פושקען, און פלעגט געבן גענוי דעם צעלביבין 'גוטן טאג אייך' און די צעלביבען ברכה צי מען האט

איד וואס געגעבן, צי ניט" (ערינגרונגען), גזאלטוע וווערך, ב. 9.
ג. (17).

מיר קענען זיך גרייניג פארשטיילן דער באבע צילחס ווירקונג
אויף איר אייניקל. געזען האט ער אין איר די פארקערפערונג פון
צדוקות. אבער ארום איר האט ער געזען קרבנות פון פינצעטערן דלאה,
פון אומישר אין רשות. און יסוריים פון דלאה האט ער אליען איבער-
געלעבט פון קינדהיט א. במשך די ערשטע זעקס יאָר פון זיין לעבען
האט ווינטשעוויסקי דורכעלעבט שראעלעכע געשענישן; פון עלפֿ
קינדרער, וואס די מאמע האט געבורין, זיינען אכט געשטארבן. און
דער מלאָך המות איינ געוווען — די טיפע אַרעלמייט, דאס אומגעהייערט
דחוקות. און צו זעקס יאָר איינ ווינטשעוויסקי געשטארבן דאס סאמע
טיערטע אין זיין לעבען — זיין באבע צילה. אויב אין זיין אונטער-
באווארסטויין האט געלעבט די שאַטנדיקע לעגענדע — זיין זידע דער
קדוש, איינ זיין מאָרעלישער וועגוויזער אין לעבען געוווען זיין באבע די
צדקנית. ער האט זי קינמאָל ניט פאָרגעסן. צואנצ'יק יאָר נאָר
איד טויט האט ער אין איר אַנדען אַגעשריבן אַ שיר מיטן נאָמען
צילה". פון די זיבעטען סטראָפּן אין זיין שיד זיינען אונדוּ בְּאַקָּאנְט
בלויו צוּיִי — די זיבעטען און די פופצנטע (וע קלמן מרמרס "נאָכְבָּאָ"
מערכונגגען פונעם רעדאָקטאָר). ב. 9. ווינטשעוויסקים גזאלטוע וווערך).

די דזוקע צוּיִי סטראָפּן זיינען זיינער דירנדיקע :

יְהָ פָּתּוֹתָה, אֶיךָ סְגֻּרוֹתָה שְׁפָתּוֹתָה,
אֶלָּה וְשָׁבוּעָה עַלְיהָן לֹא תַּעֲלִיהָ;
הַבָּרִים מֵעַטִּים, סְפָּרוֹתָה אִמְרֹותָה,
אֶיךָ רְבִים פְּעַלְיהָ, עַצְמִים מַעֲשָׂהָ;
צִילָה נְחֹרֶשֶׁת וְצִקְתָה תְּהִלָּתָה.

שֶׁל נְעָלִין, עֹבֵר אָוֹרֶת, אֵם רַמְלִין
גִּינוּוּ אֶל מָקוֹם שֶׁמְפֻּהָה יְנוּהָ;
אֶודֶת קְוֹדֶשׁ דְּאָדָה אֲשֶׁר מִתְהִנָּה,
קְבָּר אָשָׁה נְפָלָתָה תְּהִוָּה עִינִירָ;
קְבָּר אָשָׁה לֹא בָּשָׂר — אֶיךָ רֹות.

(אייד האנט איינ אַפְּן, נאָר פְּאַרְמָאָכְטָן די לִיפְּן,
קלולות, שבועות קומען אויף זי ניט אַרוּף;

וועיגיך ווערטער, געציילטער, רעדט זיין,
ונאפר אָסֶךְ נַעֲגָעָן אִירָעָ טַוָּאנְגָּעָן, אַומְצָיְלִיק אַרְעָ מַעְשִׁים,
צְלִילָה שְׁחוֹתָגָט, אִירָ צְדָקָה לְוִיבָּת אִירָ (רַעֲזָת פָּאָר אִירָ).
טו אַיִסְטָן דִּי-שִׁירָ, פָּאַרְבִּינְגִּיעָן, אַוְיָם וַיְיָעַ פִּיטָּס
וְוַאֲנְדָרָעָן צָחָם אַרְטָן, וְוַאֲוֹעַ עַסְטָרָת אִירָ שְׁטוּבָה :
הַיְלִיקָעַ ערְד אִירָ דִּי עַרְד אַונְטָרָה דִּירָ,
לְדִיְלִיעַ אַוְגָן בְּאַגְּנָעָמָן (וְעַעַן) דַּעַם קָבָר פָּוָן אָ גַּעֲלַעֲנָעָר פְּרוּיָן,
וְנַאֲדָמָה — נַאֲדָמָה.

ליכטיקע געשטעטלטן זייןגען געוווען זיין זיידע דער קדוש, און זיין
באבען די צדוקת. איזיך זייןגע עטערן, קרובים, שכנים זייןגען געוווען
זעלטגען געתטאטלטן. אבער אויף זיי אלע זייןגען געלעגן שאטנס טריינער
און אומעט. און דעם קינדס מילדן כאראקטער האט דאס אלץ בא-
שפּן שטילע, פָּאַרְבָּאַרְגָּעָנָע יִסְוֹרִים. און די דזאַקְעָן יִסְוּרִיְמִדְקָעָן מִילְדָּה-
קִימָטָה האט געפּירט צו סענטימֵעַנטאַלָּע טרעַן — פָּאַרְהוּיְלַעֲנָע, פָּאַרְ-
באַרגְּעָנָע, שׂוֹגְּנְדִּיקָע.

די צילְה-טַרְאַדְּצִיעָן איז געוווען אַזְוִי שְׁמַטְאַרְק אֵין הוֵית, אֵין
זְוִינְטְּשֻׁוּסְקִיס פָּאַטְעָה, אֵי דאס יִנְגָּעָן יִנְגָּל וַיַּיְגָּעָן גַּעֲגָנְגָּעָן אֵין
אַיְרָעָ דְּרָכִים. זְוִינְטְּשֻׁוּסְקִיס הָאָט גַּעַזְעָן דאס אַומְגָלִיק פֿוֹן די אַבְּיוֹנִים
אָזֶן בְּעַטְלָעָר, בְּלָוְטִיקָע אַרְעַמְלָעִילִיט אָזֶן די קְרָבָנוֹת פֿוֹן די «נַאֲבָאָרְךָ»
(מִילְעָדְרִישׁ פְּרִיזְיוֹן). עַר האָט צַוְּגָעָן וּוְיִ, גַּעַטְרִיבָן פֿוֹן דְּלוֹת, וּוְעָרָן
אַרְעַמְעָן זַיְגָעָלִיט «אַכְּוֹאַטְנִיקָעָס». פָּאַר דְּרִיְּפִיר הַונְּדָעָרָת רַוְּבָּל פָּאַר-
קְהִיפָּן זַיְגָעָן. וַיַּיְגָעָן דְּעַם קִיְּטָעָר שְׁטָاطָן די רַיְיכָע זַיְגָעָלָעָר.
דאַס אלץ האָט עַר גַּעַזְעָן בַּיְיַיְיךְ אֵין הוֵית. אלעָה האָבָן דָּאָר אַוְיסְגָּעָן
קְלִיבָּן דְּעַם טָاطָן זַיְגָעָם פָּאַר אָ «שְׁלִישִׁי».
אוֹיפָּן בָּאַרְמִיטָּן «בָּאַרְגָּגָן» אֵין קָאוּנוּן — דאס אַרט פֿוֹן גְּרוּסְטָן
דְּלָלוֹת אֵין שְׁטָاطָן — האָט אוֹנדְזָעָר צְקוֹנְפְּטִיקָעָר פָּאַעַט גַּעֲלָעָבָט צְוִישָׁן
אַרְוִיסְגַּעַשְׁטִוִּיסְעָנָא, אַרְוִיסְגַּעַשְׁפִּיגְעָנָע אַרְעַמְעָן קִינְדָּעָר — אַוְנְטְּרָעָגָע-
זַוְּאַרְפְּגָעָן מְמוֹרִים, יְתָומיִם, קִינְדָּעָר פֿוֹן דְּלָפְנִים. גַּרְוִיס רְחַמְנוֹת האָט
אַיִם שְׁטָעָנְדִּיק גַּעֲמָטָעָרט. אָזֶן צִילְהָס דְּרָכִים אֵין אַים גַּעַזְעָן
נִיטְשׁוּעָר צַוְּגִין. אַיז אַבְּעָר צַוְּאַלְץ פָּאַרְאָן אָ גְּרוּעָנָע. וּוּעָן עַר
הָאָט שְׁוֹן מַעַר נִיטְשׁוּעָט קְרִיגָּן בְּרוּיטָן פָּאַר די אַומְגָלִיקְלָעָכָע, האָט
עַר אַגְּגָהוּיְבָן גַּנְבָּעָנָע בְּרוּיטָן. אַיז פֿוֹן גַּרְוִיס רְחַמְנוֹת אֵין עַר גָּאָר-
גַּעַוְואָרָן אָגְבָּן אָזֶן אַלְגִּינְעָר. אָזֶן דאס האָט זַיְן קִינְדָּעָרָשׁ האָרֶץ פָּאַר-

די אומגלאיקלעכע מענטשן, דאס ליעבען און שם טרייסט, אינאיינעם מיט די היילקע שאטונ-געשטאלטן: דער זידע, די באבע — דאס אלץ האט שטארק געווירקט אויף דעם מיטפילנדיקן יינגל. אין דער מליד-קייט פון זיין נאטור, איז דער באבע צילה-טראדייציע צו העלפן גע-פאלענע, אין דעם פירכטעלען זידע-סימבאל, דעם קרבנ-סימבאל, אין דעם עמק הובא פון נויט — דאס אלץ צוועגעגענו מען איז געווען דער מקור פון ווינטשעוווסקיס שפערטערדיין געפיל-סאציאליום.

לייטראריישע השפעות

מאראליישער תכלית — צו דעם האבן געפירט אלע השפעות אויף ווינטשעוווסקין. אין זיינע זכרונות דערציילט ווינטשעוווסקי אַ פרט וועגן זיין באבען. דער דזויינער פרט איז אבער אויך כארקטעריס-טיש פאר ווינטשעוווסקין גופא. איזנמאָל האט זיך זיין פאטער אומגע-קערט אהיים נאקדעם ווי ער אויך געווען אין דער פרעםד אַiar צייט. בּי דער סעודה פריטיק-צ'וֹנָאָכְט האט די באבע צילה במעט גאנרט געגעסן. ווי נאר מען איז פאָרטיק געווארן מיטן עסן, האט זי שיין "געעהט צוּנוּפֿגּעַנָּאָסְן די אַיבּעַרְגּעַבְּלִיבְּעַנָּע אַין צוֹאָי" מענגענו מען פונעם טיש אלעס אַנדערע וואָס אַיז... געבליבּן, אַין זי גייט. דער פאטער האט שיין געהאט פאָרגעסן אַיר פירונגאָ, האט ער אַיר דערמאָנט — זי האט פאָרגעסן בענטשן. ענטפערט גליק דִי פרומע, גאטספֿאָרכְטִיקע באָבע: "בענטשן? ער, הענט-גִּיט-גּעוֹואָשֶׁן, קאָן וואָרטן, די קימפֿעַטָּאָרִין קאָן ניט".

הוינטער דעם מאראליישן תכלית האט געלעבט אַ סְךָ אַ טיפערעד געפּיל — רחמנות. ווינטשעוווסקיס מאראליישער תכלית האט זיך געפּאָרט מיט מיטליך, מיט טרען. אַ רְךָ לְבָבָ אַיז ער געווען. אַיז דער גאנצעער יסויים-זועג געווען דורךגענו מען מיט סענטימנטאליזם, אַבער ניט מיט רַאמְאַנטִיזָם. סתם רַאמְאַנטִיזָם וואָלט בי אַים גע-מיינט — פָּאנְטַזְיָעָם, בטלנות. דאַ האט אויך געווירקט דער פאטער. דעם פאטער האט ער ליב געהאט בין טרען, מער ווי די מוטעל. אַון ער האט אַים נאָכְגַּעֲטָאָן, באָאוֹאָסְטוּזִינִיק, צי ניט-בָּאוֹאָסְטוּזִינִיק, אַון בטלנות האט דער פאטער פִּיגְבַּט געהאט. אַון אויף זיין אוּפּן האט ווינטשעוווסקיס פאטער ממשיך געווען דעם מאראליישן תכלית פון באָבע צילה.

טיפ מיטלייד איז א יהידי-רעפלעקטיו געפיל וועגן רחמים. טיפ מיטלייד קען אויך זיין א סאציאל געפיל. בי ווינטשעוסקיין איז דאס געוווען א ליטמאטיוו. «איך האב סימפאטיזירט מיט די אָרְעַמּוּ לִיְת — שרייבט ער אין זיין זכרונות — און איך געדענק ניט א טאג אין מײַן לעבן, ווען דאס איז ניט געוווען דער פֿאלֶה» (ג. 54). און און אנדער ארט שרייבט ער ווי אָזֹוי ס'האט איסיגגען זיין סאציאלייזם, אידיעדר ער איז געקומען קיין דיטשלאנד אין יאָר 1873: «ער האט זיך אויס-געדריקט איז א מעכטיקער ליבע צו די אָרְעַמּוּ און בָּגָזְלָטָע, איז א היסן וואָונטש עפֿעס צו טאן פֿאָר זַיִן, אָבעָר ווי אָזֹוי דעם וואָונטש צו פֿאָרוּוּרְקְלָעָן און ווי די ליבע אָוִיסְצְׂדְּרִיךְרְעֵדֶר אָרְבָּעָט געווואָסְטָה» (ג. 169). אָחוֹז איז פֿאָקְטִישׁעָר סאציאלייסטיישׁר אָרְבָּעָט האָבָן זיך זיין געפֿילן אָוִיסְגָּעְלִיטִיטְעָר שְׁפָעַטָּעָר אִין זַיִן פֿאָעוּזָה. אָבעָר אַז אָנהִיב פֿוֹן זַיִן לִיטְעָרָאָרְשָׁעָר טְעַטְּקִיָּה האָבָן אויך אִים געווּרְקָט אָזָעלְכָּע לִידְעָר, וואָס אִין זַיִן האַט ער געפֿונָען — מיטלייד אָון תְּכִלָּת. אַיגְאַיְגָעָם מיט שילדערן צְרוֹת אָון יְסוּרִים האַט ער זיך געמִיט אָרוּס-ברענְגָּעָן אָ מָרָאָל, זָגָן מוֹסָר.

צְנוּזָעָר אָוּן קְרִילְאָוּן

מְאָרִיט ווּוִינְטְּשָׁעָסִי אִין גַּעֲוָעָן אָ שְׁטָאָרְקָעָר בְּעַל-זְכָרוֹן. ווי יעדער מענטש האַט ער אָבעָר פֿאָרְגְּעָדְעָנְקָט יְעַנְּעָ זָאָכָן אִין זַיִן קִינְדָּהִיט, וואָס האָבָן אויף אִים גַּעֲמָאָכָט אָ שְׁטָאָרְקָן רֹושָׁם. אָוּן זַיִן האָבָן טָאָקָע אַיבְּעָגְעָלָאָן בְּולְטָע סִימְנִים אִין זַיִן שְׁרִיבָן. צָום בְּעַסְטָן, ווִיזָּט אָוּסָה, בְּלִיבְּבָט אִין זָכוֹן, וואָס מַעַן ווֹילְגָּעָדְעָנְקָעָן. ווּוִינְטְּשָׁעָסִי האַט אִין דָעָר יְוָגָּנָט גַּעֲנְדִּיקָט אָ רְוִישָׁע פֿאָלְקָשִׁיל, גַּעֲהָלוּמָט אָרְבִּינְטְּרָעָטָן אִין קָאָוָגָּנָע גִּימְבָּאָזָע. זַיִך גַּעֲגָרִיט אִין ווֹילְגָּעָ אַנְכְּרָמָעָן אִין דָעָר דָאָבְּנָעָר שָׁוֹל. העברעהאָיש האַט ער גּוֹט גַּעֲקָעָנְט, גַּעֲוָעָן שְׁפָעַטָּעָר אַיְנָעָר צְוִישָׁן דִי גָּאָר גַּעֲצִילָע פֿיאָנָעָר, וואָס האָבָן גַּעֲשָׁרְבָּן סָאָצִיאָלִיסְטִישׁע לִידְעָר אִין העברעהאָיש. דָעָר העברעהאָישער פֿעַלְעָתָן האַט אוּפְּגָּעָבְּלִיט אָדָאנָק אִם. ווען ער אִין נָאָך גַּעֲוָעָן וַיְיַעַר יוֹגָּג, האַט ער שְׁוִין גַּעֲקָעָנְט לִיְיַעַנְעָן בִּיכְעָר אִין עַטְלָעָכָע שְׁפָרָאָכָה: יִדְּיש, העברעהאָיש, רְוִיש אָוּן דִּיטְּשָׁן. אָוּן ער האַט אָ סְך גַּעֲלִיְיָעָט. צָו פֿעָרָצָן יְאָר, בעָת ער האַט זַיִך אִין ווֹילְגָּעָ גַּעֲגָרִיט אַיְנָמְרָעָטָן אִין דָעָר רָאָבְּגָּעָר-שָׁוֹל, האַט אִים אַנְּיָה גַּאנְצָן פֿאָרְכָּאָפָט דָעָר יִיְהִיש-דִּיטְּשָׁעָר שְׁרִיבָעָר—לוֹדוֹוִיג בְּעַרְגָּעָ. דָאס

אי געוווען אפשר די שטארקסטע השפהה אין זיין לעבן. איבער בערד נען האט פיסאדרעוו ניט געקענט אים אווי באוועלטיקון, ווי ער וואלאט געדארפט. מיט דריי יאל שפערטער האט פיסאראיעס נהייליזט געיזט. אין מײַן וועלטל — שריבט ווינטשעוסקי — וואו לודזיג בערנען אין בין איצט געוווען דער אויטאקראטישער הערשער, אין אויפגעזומען אין אויפשטיינד, אין עס איז אונטהאנגען א נײַיר קעניג. דער אויפשטיינד איז אויסגעבראָכָן אונטער דער פָּאָן פָּוֹן נִיהְיִלְיָוּם, און דער נײַיר קעניג איז געוווען פִּיסָּאָרְעָוּוֹ (ג. 65). פריער ווי פיסאָרְעָוּן און בערנען האט ער געלליינט דעם הערבעאַישן פיסאָרְעָוּן — אַברָהָם אָרוֹן קָאוֹנוֹנָרָן. אַבָּעָר אַיְן וַיְלַבֵּעַ הָאָט וַיְוַינְטְּשׁוּסְקִי גַּעֲוָאָרְפָּן אַז אָוְמָחָן אוּפְּ כָּלָע סְטוּרָן דְּעַנְתָּן אַיְן דַּעַר רַאֲבִינְעֶרֶת-שָׁוֹל. אַז וַיְיַעַן אַוְיָגָן זִיְּנָעָן זַיְּאָלָע גַּעַוּעַן «פָּוֹן גְּרוֹנְטְּ-אוּיס פָּאָרְדָּאָרְבָּן, אַוְיָסְוָאָרְפָּן אַזְּנְחָרְטִין». אַיְן דַּי שְׁפָעַ טַעַדְרִיךְעַ יָאָרָן הָאָט ער פָּאָרְשְׁטָאָנָעָן, אַז ער הָאָט צּוֹפֵל אַיְבָּרְגָּעַטְרִיבָּן. זָאָכָּר ער הָאָט אַבָּעָר יַאֲרְבָּלָאָגָן גַּעַלְעָבָט מִיט זִיְּנָעָן עַרְשְׁטָע אַיְינְדְּרוֹקָן. יַעֲדָעָר מַעַר: «יַעֲדָעָר בָּאוֹנְדָּעָר רַאֲבִינְעֶרֶת — שְׁרִיבְטָ וַיְוַינְטְּשׁוּסְקִי — יַעֲדָעָר הָעַרְבָּאַישָׁעָר מַחְבָּר אַיְן פָּאָר מִיר גַּעַוּעַן אַ שְׁילְעָר פָּוֹן וַיְלַבְּנָעָר רָאָז בִּינְעַרְשָׁוֹל... יַעֲדָעָר אַיְינָעָר, וְזָאָס רַעַדְתָּ גּוֹט רַוְּשִׁישָׁ, יַעֲדָעָר, וְזָאָס שְׁרִיבְטָ הָעַרְבָּאַישָׁע אַזְּנָעָמָן אַזְּדִיפְלָאָמָן אַזְּקַעְשְׁעָנָעָ, אַיְן גַּעַוּעַן אַיְן מִינְעָן אַוְיָגָן אַזְּמָאָסָר מַעַנְטָשָׁ, מִיט וּמְעַמְּן אַגְּשָׁטָעְנְדִּיקָעָ לִיְּטָהָבָן קִין עַסְקָ נִימָּטָן».

אַז אוִיסְנָאָם אַיְן פָּאָר אַיְם גַּעַוּעַן קָאוֹנוֹנָרָן. ער הָאָט אַיְם בָּאַטְרָאָכָט פָּאָר אַז מַעַנְטָשָׁן פָּוֹן בערנְעָס שְׁנִיתָן. אַבָּעָר וְעַן קָאוֹנוֹנָרָן הָאָט גַּעַפְעַלְשָׁטָן אַטְשָׁעָק אַזְּנָעָמָן מַעַן הָאָט פָּאָרְשִׁיקָט אַיְן סִיבִּיר, הָאָט ער בָּאַשְׁלָאָסָן «אַזְּ צְוִוִּישָׁן דַּי הָעַרְבָּאַישָׁע שְׁרִיבְטָר אַיְן נִימָּטָא קִין רַעַכְתָּרָעָר». אַוְיָב קָאוֹנוֹנָרָן הָאָט אַיְן דַּי עַרְשְׁטָעָ יָאָרָן גַּעַוּעָקָט דָּעְוָאָלָט אַיְן וַיְוַינְטְּשׁוּסְקִין, הָאָט אַיְם בערנְעָס מַמְשָׁ גַּעַפְעַנְתָּ אַז נִיעָז וּוְלַטָּ. אַז דַּי נִיעָז וּוְלַט אַיְן גַּעַוּעַן — פְּרִיהִיטָן. וַיְוַינְטְּשׁוּסְקִין אַיְן זִיְּעָר גַּעַפְעַלְן בערנְעָס מִילְדוּעָ סָאָטְרָעָ. בערנְעָס «מִינְיָן טָאָגְבָּד אַוְיָס זָאָזָן» אַיְן פָּאָר וַיְוַינְטְּשׁוּסְקִין גַּעַוּעַן אוִיסְעַדְגָּעָוַיְינְלָעָץ וּוַיְצִיק אַזְּנָעָמָן פָּאָטִישָׁ. אַבָּעָר מַעַר וּזְאַלְעַז הָאָט אַיְם פָּאָרְכָּאָפָּט בערנְעָס בָּאָגְרִיף — פְּרִיהִיטָן. דָּאָס אַיְן גַּעַוּעַן דַּי לִיְּזָוֵג פָּאָר אַלְעַז צְרוֹת אַוְיָב דַּעַר וּוְלַט. אַוְיָב בערנְעָס אַיְן גַּעַוּעַן מַעַר אַגְּפִילְ-סָאַצְּיָאַלִּיסְטָן.

איַידָּעָר וַיְוַינְטְּשׁוּסְקִי הָאָט זִיְּקָאָן זַיְּנָעָן בָּאַקְעָנָט מִיט בערנְעָס שְׁרִיפָטָן, הָאָט ער גַּעַקְעָנָט צְוַויִּי דִּיכְטָעָר: צְוַנוּרָן אַזְּ קָרִיאָלָאָן. צְוַנוּרָן דַּרְיִיצְן יָאָר (1869) הָאָט ער גַּעַקְוִיפָּט אַ בִּכְעָלָע צְוַנוּרָס לִיְּדָעָר. דָּאָס

אייז, מן הסתם, געוווען צונזערס ערשות ביכל לידער "שירים חדשים" (1861). די לידער אין דעם ביכל ווי אויך אנדערע צונזערס לידער זיינען שוין דעמאָלט געוווען גוט באָקאנט אין יידישן תחום.

זיעער אָפַט לאָן זיך מענטשן באַאיינפליסן פון דעם, וואָס אִין אִין הסכם מיט זיינער מחשבות אָן געפֿילן, אֲזֹוי אִין עס געוווען מיט צוּבָּע ערְשָׁה השפּעה אוּף זוּינטשעוויסקיין. אֲזֹוי אִיךְ געוווען מיט דער נאָד שטארקערער השפּעה — קריילאוּן. זוּינטשעוויסקי דערמאָנט אִין זיינע זכרונות: אָגדות אָן אַנדערסטענס מעשיות. אִיךְ זייַ האָבן אִם געוווען דעם וועג צוּ ווערְן אַ שְׂרֵיבֶּר. אַבעְרָה מעשיות זיינען געוווען פָּאָר אִם ניט מעד אָן ניט זוּינְקָעָר ווי פָּאַנטָּזְיָעָס. אָן ווען זיַּן גָּלוּבָּן אִיז געווֹאָרָן אַונְטָעָרְגָּעָרְגָּאָבָּן, האָבן די אָגדות אִם אוּסְגָּעָזָעָן מְש׊וֹנָה ווַיַּד. «אִיךְ פָּאָרְשָׁפָּאָר צוּ זָאגָן — שְׂרֵיבֶּר עָר — אָן מִינְיָעָן אוּיגָן האָבן די «אָגדות» (מעהַלְעָד) אוּסְגָּעָזָעָן לעַכְּרָלָעָד. זיי זיינען מִיד פָּאָרְגָּעָקְוָמָעָן ווי גַּעֲבוּיט אַיִּיףְ זָאָבָּאָגָּעָס, וואָס אִין אַשְׁאָנד פָּאָר יְעָדָן אַוְיפָּגָעָלָעָרטָן מענטשן נִיט בְּלוּזָן צוּ גָּלוּבָּן אִין זַיִּן, נַאֲר אַוְיךְ אַוְיסָן צוּבְּרָעָגָעָן צִיטָט זַיִּן צוּ לְיִעְנָזָן». אִין די שְׁפָעָטְרְדִּיקָעָן יְאָרָן הָאָט עָר אַיגָּאָצָן גַּעֲבִיטָן זַיִּן «קָאָרָאָאִימָּשָׁן» בְּלִיק אוּפְּן תְּלִמּוֹד אָן די אָגדות אִם אִיז שְׁפָעָטְרָעָר קָלָאָר גַּעֲוָאָרָן זַיִּעְרָ קְוּלְטוּרְהִיסְטָאָרְישָׁעָר אָן פָּאָעָז טְשָׁעָר ווּעָרָט.

אַבעְרָה אִין דער פָּרִיעָר יְוָגָנָט הָאָט עָר זַיִּן נִיט אוּפְּגָעָנוּמָעָן. אַוְיכְ גַּעֲנוּמָעָן הָאָט עָר צְוָנוּרָן אָן קְרִילָאָוָן. פָּאָרוֹוָאָס בְּלוּזָן זַיִּן? דער עַנְטָפָעָר קָעָן זַיִּן בְּלוּזָן אַיְגָעָר — מַאֲדָלִישָׁר תְּכִילִית. זַיִּן וַיַּיִּזְנָן אָן אַיִּיףְ מַעֲנְטָשְׁלָעָכָע לִידְן, אַיִּיףְ די חֲסְרוֹנָת אִין אַונְדוּזָר לְעָבָן. אָן דער גַּרְוִיסָּעָר מִיטְלִיאָד פִּירְט זַיִּן צוּ — מּוֹסָר, צוּ מַאֲרָאָל. אָן דער מּוֹסָר אִין נִיט גַּעֲווֹעָן פְּרָעָמָד דער יְדִישָׁעָר פְּטִיכָּיק. יְאָרָה גַּוְנְדָּעָרטָעָר ווי יְיִדְן האָבן גַּעֲשָׁפָּן מּוֹסָר אָן אלִין זַיִּיךְ מִיט דעם גַּעֲנָעָרט.

בַּיִּי די צְוַיִּי דַּעְרָמָאנְטָעָד דִּיכְטָעָר הָאָט עָר בּוֹלָט דַּעְרוּזָן אַ וַיַּכְּ – טִיקָּן דָּרָךְ. זַיִּי פָּעָרְזָאָנִיפִּיצְרָן מַעֲנְטָשְׁלָעָכָע אַיְגָנְשָׁאָפְּטָן, גַּעֲשָׁעָנִיָּן אָן מִחְשָׁבָות. דָּאָס הָאָט עָר גּוֹט בָּאָנוּמָעָן. צְוָנוּרָס אַלְעָגָרִיעָ אִיז גַּעֲלָעָגָן אוּבָּגָאִיךְ. עָס אִיז גַּעֲנוֹג צוּ דַּעְרָמָאנְגָּן «דָּאָס לִידְ פָּוּן זַיִּיגָּעָר» (1854). אִין זַיִּין לִידְ «דָּעָרְ פְּרָאָם» דַּעְרָקְלָעָרטָ צְוָנוּרָד די אַלְעָגָרִיעָ גַּליַּיךְ בַּיִּם אַנְהָיִיב :

דָּאָרָט בַּיִּם וּלְיִּעְגַּי אִיךְ שְׁפָאָצְיָהוּ,
עַז אִיךְ דַּעְמָ פְּרָאָם אַוְיכְ טִיקְ,

הין און צוריק טוט ער איבערפֿירן,
 זאג איך: ברויער, דאס מײַנט מען איך.
 די וועלט איי דער שְׁיָין, טיף און שטראָנג,
 דער פָּרָם דאס איז די צִיִּיט;
 אינועויניק מענטשן אַנְגַּשְׁפָּקָּט עֲגָּה
 און ער שיפט עס צו יונער זִיִּיט.
 די שטראָמָען מיט די גָּאוֹת
 איי די וּלְעָמֵדְעַמְּבָּעָתָה,
 וְאַס זַיְּרִיבְּן דָּעַם פָּרָם;
 מעד גַּט די לִינְיָעָר,
 דאס אַיִּזְיָהָה,
 לאָוט אַוְתָּה נִשְׁפָּרְחַקָּעַן אַיְּזָהָם.

פָּאָר ווינטשעוויסקִין אַיְּזָה וויכטיקער גַּעוּעַן דער מוסרְ-השְׁכָל ווי די
 אוּבָנָאָוּפִיקָעָ אלְעָגָאָרִיעָ. אַוְיד בַּיְּ קְרִילָאָוָן אַיְּזָה מַעַר ווי אלְצָה
 גַּעַפְּאָלָן דער מוסרְ-השְׁכָל. קְרִילָאָוָס הַשְּׁפָּעָה אַיְּזָה גַּעוּעַן נַאֲךְ אֶ שְׁטָאָרָה
 קָעָרָע. זַי אַיְּזָה גַּעוּעַן אֶ באָאוּסְטוּזִינְקָעָ. צְוּוּיִידְרִיטָל פָּוָן קְרִילָאָוָס
 פָּאָמָלָעָן הַאָט עֶר גַּעַקְעַנְטָ אַוְיף אַוְיסְוּוּינִיקָה, בַּיְּ זַיְּקָהָט עֶר באַשְׁלָאָסָה:
 עַרְעַת ווּעָרָן אֶ פָּאָבָּל-דִּיבְּטָעָ. נִשְׁתָּאמָוּסְטָ הַאָט ווינטשעוויסקִין גַּעַד
 צוֹינָגָן צַו פָּאָבָּלָעָן. דער הַאָט זַיְּ אַוְיד גַּעַשְׁרִיבָן.
 אַחַזְעַ דָּעַם מוסרְ-השְׁכָל הַאָט עֶר בַּיְּ קְרִילָאָוָן אַוְיד גַּעַזְעַן די אַיְּנָה
 טְעַרְעָסְאָגָנְטָעָ פָּעָרְזָאָנִיפִּיקָאָצִיעָם. דָּס זִיְּנָעָן גַּעוּעַן באַשְׁיְנָעָרְלָעְכָּעָ
 אַנְאָלָאָגִיעָס פָּוָן פִּיקְטְּיוּוֹ אַוְן אַמְּתָעָה האַנְדְּלוֹגָגָעָן. דָּס אַיְּזָה דָּאָךְ דָּעַר
 בִּילְדָּלְעָכָר פָּאָרָאָלְעָלִיזָם. אַוְן עֶר לִיגְט אַוְיבָּנָאָרִיךְ אַיְּזָה זִיְּעָרָפָּאָרָה
 שְׁטָעַנְדָּלָעָן. דָּעַר רַמְּזָן דָּא נִשְׁתָּאמָוּסְטָ הַאָט ווינטשעוויסקִין גַּעַד
 עֶר שְׁפִּיגְלָט אֶפְּ דָּס ווּידְקָלְעָכָעָ לעָבָן.
 בַּיְּ קְרִילָאָוָן הַאָט ווינטשעוויסקִין גַּעוּעַן נַאֲךְ אֶ בּוֹלְטָע אַיְּגָנְשָׂאָפָּה:
 סָאָטִירָע. אַוְן אַיְּנָה סָאָטִירָע הַאָט ווינטשעוויסקִי זַיְּ שְׁפָעָטָעָר אַוְיסְגָּעָה
 צִיְּנָנָת. זִיְּנָה סָאָטִירָע אַיְּבָּעָר די הַעֲרָשָׁעָר אַוְן בְּלוֹטְזָוִיגָּעָר הַאָט גַּעוּיָה
 דָּעַם ווּגָן פָּאָר סָאָטִירָע אַיְּנָה דָּעַר גַּאנְצָעָר דָּעַוּאָלְזִיאָגְנָעָר אַרְתָּה
 בעַטְעָרְ-פָּאָזְעָיָה.

צוֹנוּעָר אַוְן קְרִילָאָוָן — בַּיְּדָעָהָבָן גַּעוּוּרְקָט אַוְיף דָּעַם יְוָנָגָן
 ווינטשעוויסקִין מִיט דָּעַם, וְאָס זִיְּעָרָ לִידְעָר זִיְּנָעָן גַּעוּעַן דִּידָאָקְטִישָׁ
 מְאָרָאָלְיְזִירְנְדִּיק אַיְּנָה גִּיסְטָ אַוְן אַיְּנָה צִיל. דָּעַר יְסָוד אַיְּזָה בַּיְּדָיָן גַּעוּעַן
 דָּס דָּעַאָלָעָ לעָבָן. אַוְן די נַאֲטָה אַיְּזָה גַּעוּעַן אַגְּגָעוּוּנְדָט אַוְיפָּן מְעַנְטָשָׁן.

מייטן משל זיינען ווי אויסן געוווען אנטואוועייזן אויפֿן מענטשננס פריוואט
און געזעלשאפטליך לעבען.

משלדייקער רעהליום

מיר זיינען בית באקאנט מיט ווינטשעווסקיס ערשותע פאבלען. אט־
די ערשותע פרוכט פון זיין פען האט ער פאללאאן. מיר קעגען זיך אבער
גרינג פארשטעטלען דעם געובי פון זיינע פאבלען. אין זיין ער זאך
נאכגעגעאנגען קריילאוס טרייט. די טעמאטישע ערלעמענטן זיינען זיכער
געוווען ענג געבונדן איינער מיטן צוויתן. יעדער מאטיוו איז געוווען ווי
א מוז פאָרֶן צוויתן. טעמאטיש איזו יעדער ערלעמענט געוווען מאטיווירט.
די עעמַטְעָמַע האט מען געצען אויבנאויף. און די אַדִּיעַ, דער געדאנק
— דאס איז געוווען דער נמשל. און דער משל האט געפֿרט צו דעם
דאָזֵין נמשל. דער סיַפּוֹרְהַמְּעָשָׂה איז אַגְּגָגָצָן דער משל, אבער די
טעמע איז אַקְּאַנְקְּרָעָטָעָט.

אנדערש איזו עס מיט צוועזרן. דער משל ליגט איזו גראונט פון
צוועזרס טעם. על־פיידרוב אבער איזו די טעמע איזן צענטער. אַרום
דער טעם קומען־אייך מהשבות, רעלפלעקסן. יעדער רעלפלעקס באָז
וועגת זיך צו דעם צענטער, ד. ה. צו דער טעם. אַזְוִי איז מיט יעדן
ווַיְתַעֲרְדִּיקָן רעלפלעקס. און יעדער רעלפלעקס באַליקט נאַכְּאָמָל אָז
נאַכְּאָמָל די טעם.

עס איז אפשר בלויין ריינער צופֿאל, וואָס ווינטשעווסקי האט
געקענטן פרײַער צווער אַידְעַר קריילאָזָן. אַגב, עס איז זיעַר ריַיִּיך
קַאַלְיִשׁ צו בווען השערות אויף די צופֿאלן אַיז די קַיְנְדְּרִיְאָרָן פון אַ
פְּאָעָט. און ניט דאס דאָרֶף זיין דער וועגוויזער. ווען מען אַנְאַלְיִוְרַט
אָבער ווינטשעווסקיס העברעהאַישׁ לִידְעַר, זעט מען אַבְּאַשְׁטִימַטָּע טַעַנְתָּ
דַעַנְצָן. מיט זיעַר קַלְיִינָע אַוִּיסְגָּאָמָעָן זיינען אלָע לִידְעַר צוּנוּיְגַעְשְׁטַעַלְטָ
פָוָן אַ קַרְיִי גַעַדְאַנְקָעָן, וואָס צִיעַן זיך צָוָם צענטער, צו דער הוַיְפַטְ
טַעַמָּע. אַזְוִי איז עס געוווען בַּיְ צוּנוּרָג, און ניט בַּיְ קְרִילָאָזָן. ווען מען
זעט דאס. ווֹעַרט קְלָאָר דער געדאנק וועגן ווינטשעווסקיס העברעהאַישׁער
פְּאָעָזְעַי. אַיז זיינע פָאָבלָעָן האט זיך ווינטשעווסקי זיכער געהאלטן אַיז
דעם שטראָנג־מאָטְיווִירטָן סיַפּוֹרְהַמְּעָשָׂה. ווי נאָר ער האט גענוּמָעָן
שריבּין אַ לִיד, אַיז עס געוווען אַין סְטִיל פָוָן זִין צִיְּת — צָוָם צוּנוּרָג־
סְטִיל.

אין זיין ערשותן העבריאישן שיר "תהיפות העתים" ("המגידי"),
8טער סעפטעמעבער, 1875) זענן מיר דעם סטיל זיער בולען. די טעמע
אייז — די איבערקערענישן, זואס די ציינט האבן געבראכטן. אין יעדער
סטראפע אייז פארצן אין אנדער בילד. און איטלעך נוי בילד פירט
ויזערדאמאאל צום צענטער, צו דער מעמע. אויך דער געביין אין יעדער
סטראפע אייז דער זעלביבער. אין דעם ערשותן טיל סטראפע דערציילט
דער פאעת, זואס עס אייז געקומען אַ מענטשן פאר אָזעלכע און אָזעלכע
זינד. אינעם צוויתן טיליל — היינטיקע ציינטן... אָדרבא אָדרבא פאר די
זעלביבק שינגע מעשים באַליגנט מען איב גאָר.

אַיש כי יצית לפנים אש בביין,
או האָרְבָּם זונ לשמרי ושיין,
הלא שלם ישלם זה מבערת הבערת,
וועטה יקומו חווישים לבקרים
מצחטי בתהיהם זוגם בתים ורים,
ושלם ישלם למבעיר הבערת.

לפניהם הלו כוֹץַחֲנִינָהַן גְּבָאֵי הַאָלֶן,
ונְהַטְּפָמָם לְעֵם הַרְמָמוֹן קָולֶן,
וּמְרוּחָם תְּאַצְּלָוּ עַל שְׁומָעִי תּוֹרָתָם;
וּעַתָּה גְּבָאֵי הַכְּבָעֵל, יוֹחָעִי תְּעוּלָותָם,
יָבוֹלָו בְּמִרְכּוֹבָתָה, לְרוֹבָסָסָם רְתוּמוֹתָם,
אוֹכְלִים וּשְׂוִתִּים הוֹאָתָה תְּהִלָּתָם.

(אַ מענטשן, זענן ער האָט אַמְּאָל אַונְטְּרַגְּעַזְּנוֹן פִּיעָר אַין אַ הַוִּין אַדְעָר פָּאָר
חַאנְדָּלָט דֻּעַם וְיִינְגָּרְטָן אַוְן סָאָד אַין זְרוֹנְדָּר אַוְן רִיסְטָר, — בְּאַגְּזָלָט דָּאָר דַּעַר וְאָס
צִימָט אַין דָּאָס פְּיִיעָר. אַוְן אַצְּטָשְׁיָעָן-אוֹפָק יְעַדְן פְּרִימָאָרְגָּן די אַונְטְּרַגְּעַזְּנוֹן
פָּוֹן אַיְינְגָּעָן אַוְן אוֹיךְ פְּרַעְמָדוֹן הַיּוֹעָר — אַוְן זַיְיָ בְּאַגְּזָלָן גָּאָר דֻּעַם אַונְטְּרַגְּעַזְּנוֹן.
אַגְּאָל זַיְיָן גְּזַיְיָן בְּאַרְיוֹעָס גַּאטָס בְּבִיאָם, אַוְן אַוְן גְּעַפְּרִיקְוִטָּס
פָּאָלָק פְּלָעָגָן זַיְיָ אַוְיְמָהִיבָּן זָאָס קָולֶן, אַוְן מִיטָּזִיְעָר גִּיכְסָט זָאָבָן זַיְיָ בְּאַשְׁטוֹאָלָט זַיְיָ
וְאָס זַעְרָן זַיְיָר תְּהִרָּה, אַוְן אַצְּטָשָׁן — די פְּזָלְשָׁע בְּבִיאָם, מִסְטְּרַעְיְּוִיְּסָעָר, זַעְרָן גַּעַז
ברָאָכָט אַוְן קָאָטָשָׁן. גַּעַשְׁפָּנָטָע צַוְּאָס פָּעָתָה, עַסְנ אַוְן טְרִינְקָעָן, אַוְן דָּאָס אַיְיָר
לוֹיבָן.)

די דָּאַזְיָקָע סְטוּרְקָטוֹר גַּעַפְּנִינְעָן מִיר אוֵיךְ אַין די אַנְדָּרָע סְטוּרָאָפָּעַס.

או אין דער לעצטער סטראפֿע געפיגען מיר די אלגעמיינע בא-טראכטונג :

כוֹן הַתְּהִפְכֵּוֹן הַוּבָרִים כְּחֻמֶּר תּוֹתָם,
חוֹמָן יַחֲלָף, יַהֲפֵךְ יְשָׁהָ אֶוְתָם,
הַכָּרְלָאַיְתָן נַדְלִים לְפִנֵּי קַטָּנוֹן;
הַכָּל כָּאֵשֶׁר לְכָל יִשְׁנָה בְּשָׂוְתָה וּנוֹחָתָה;
וְעַלְיוֹן לְבָרָךְ עַל הַכָּל — בָּאַחַת;
בָּרוּךְ מְשַׁנֵּה הַעֲתִים וּמְתַלֵּיךְ הַגּוֹנוֹמִים.

(אוֹ פָּאָרָאָפְּדָלָעַן זַרְדִּי נַאֲכָן וְאַ שְׁלָאָפְּ, וְאַס בִּיטְדִּי פָּגָרְמָעַן. די צִיִּיט בִּיטְ, קָעָרְטָאַיְבָּעָר אָוֹן עַנְדָּרָעַט וְיִי, וְאַגְּעָרְקָעָט נִיטְאָרוֹס פָּאָרְ קְלִיְּן, אַלְעַז מִיאָגָאנְדָּעָר עַנְדָּרָעַט וְיִוְאָכְטָ אָוֹן רָוָאָק. אָוֹן אוֹיפְּ אַלְעַז אַיְנָאַגְּעָם וְאַרְפָּן מִירְמָאָכָן אִין בְּרָכָה: גַּעֲלוּבִּט אָוֹן דָּעַר, וְאַס עַנְדָּרָעַט די צִיִּיטָן אָוֹן בִּיטְדִּי סְעָזָגָעַן.)

אייד דער שיר «זָכָר לִיצְיָאת מִצְרָיִם» ("הַמָּגִּיד", דעם 5טן אַפְּרִיל, 1876) שילדריט באַזונְדָּרָעַט מהשבותה וועגן יידישן לעבען — יידישן דלאָט, יִסְוָרִים אָוֹן נְגִישָׁוֹת, גְּנוּרוֹת רְעוֹת אָוֹן פְּיִין, אָוֹן די לעצטער שורה אִין יַעֲדָעַר סְטְרָאָפְּעַ וַיְיִזְחַטְּ אָוֹן אוֹיפְּ דָעַט צָעַנְטָעַר, אוֹיפְּ דָעַר הַיְּפָטָט טָעַמָּע. די לעצטער שורה באַטָּאנְט: אַט דָּאַס אַלְעַז דָעַרְמָאָנְט די צִיִּיט פָּוֹן יִצְחָאת מִצְרָיִם.

אוֹן דער טָעַמְאַטִּישָׁעַר סְרִיחָלָל וּוּרְעַט באַטָּאנְט בִּיטְ סְוָף. דער אַיְינְדָּרָוק אָיִן וְיִי עַר וּוְאַלְטָן אַלְעַז צָוְגָעְפִּירָט צָוְם צָעַנְטָעַר, צָו דָעַר הוּיְפָטָט-טָעַמָּע :

תְּלָאוֹת מְשָׁאָנוֹ כְּמוֹ יִוְצָאִי מִצְרָיִם
אֲזַמְּתִי כְּמָהָם נְרָאָה הַרוֹתָתָה,
מַתִּי יִסְחָרְוּ מִמְּנוֹ גַּגְן וְאַנְתָּהָה,
מַתִּי יַעֲבְּרוּ הָעֲבָרָם מִעַל פְּנֵי הַשְּׁמָמָה,
וְזָאוֹתָה וּבְלָעַז עַתְּ קָרְחָה חַיִּים
כִּימִי צָאתָנוֹ מִאָרֶץ מִצְרָיִם !

(מְפָטָעָרְנוּשָׁן הַאֲבָן אָוֹנוֹ גַּעֲטָרָפָן וְיִי צָו די אַרְוִיסְגְּיִיעַר פָּוֹן מִצְרָיִם, אַבָּעָר וּעָן, וְיִי, וּוּלְן מִיר דָעַרְעַן די יְשָׁוָה ? וּוּלְן וּוּלְן זַרְקָפְּעָרָן פָּוֹן אָוֹתוֹן טְרוּיְעָר אָוֹן וַיִּפְּ, וּוּלְן וּוּלְן צְרִיבָעָר די וּאֱלָקְנָס אָוֹנוֹטוּרָן הַיְּמָלָל, אָוֹן די עַרְדָּה וּוּסָט אַיְנְלִינְגָעָן)

דאָס קrho-געומל לעבעזקערהיט, אַזוי זוי איז דער צייט, ווען מיר זייןען אויס פון לאָנֶר מצרים).

באָוועגן זיך פון דער פעריפעריע צום צענטער — אַט-דער פאָע-
טישער אַינשטייל איזו זיינער גאנט צום קוּפֿלְעַט. ווי פֿרִיעַר דער מאָגָט,
מיינט עס — באָוועגן זיך אלעמאָל פון אָן אַנדער פֿעריפֿעריע-פֿונְקָט
צַו דער הוֹיֵפֿט-טַעַמָּע. ווען דַי סַטְאִירַע אַזְוַיְדָעַר אַינְגָאנְצָן קָלָאָר אָזָן
בּוֹלְט, אַזְוַיְדָעַן נַעֲנְטָעַר צום קוּפֿלְעַט. נַאֲכָמָר וּוֹרְטָעַס
ווען עס אַזְוַיְדָעַן דַאְאָ רַעַפְרָעַן. דַעַם וְשַׁאֲנַעַר האָטַקְולְטַיוֹרִידָט דַעַר
גרַעַסְטָעַר סַאֲצִיאַלָּעַר קוּפֿלְעַטִּיסְט — בעַרְאָנוֹשָׁע, ווי אוּיך זייןע רַוְשִׁישָׁע
תַּלְמִידִים — קוּרָאַטְשִׁקְין, זְשֻׁלְוָעוֹ, מִינְאִיעָוֹ, מִיכְאִילָאָוֹ אַ. א.

צְוִישָׁן וּוַיְנִיטְשָׁוּסְקִים עַרְשְׁטוּ הַעֲבָרָעָאִישׁ לִידְעַר גַּעֲפִינְגָּן מִיד
טַאֲקָע אַזְוַיְדָעַן סַאֲצִיאַלָּעַר קוּפֿלְעַט «עַשָּׂה לְמַעַנְךָ אָמָּה לֹא לְמַעַנְנוּ» (טו דַאְסָ פָּוָן
דיִינְעַטְוּעַגְן, אוּיבָ נִיטָ פָּוָן אַונְדוּרְטוּעַגְן). אַזְוַיְדָעַן דַעְרַיְנְעַרְגְּנָגְעַן,
ז. 135, גִּיט עַר אַיבָּעַר דַעַם אַינְהָאַלְטָן פָּוָן דַעַם קוּפֿלְעַט. מִיד שְׁטָעַלְן
זִיךְ פָּאָר, אַזְוַיְדָעַן אַיְנָעַם, וּזְאָס עַר סַאֲטִירִיּוֹרִיט, גִּיט עַר אָפְ אָ
סְטָרָאָפָע. עַר קְרִיטִיקְרַעְט דַעַם מַחְבָּר, וּזְאָס שְׁרִיבָּט נָאָר צּוֹלָבִּיב גַּעַלְתָּן.
דיִ סְטוּרָאָפָע עַנְדִּיקְטָזִיךְ מִיטָּן צְרוֹרָה, מִיטָּן רַעַפְרָעַן: «טו דַאְסָ פָּוָן דִּיְיָ
גַּעַטְוּעַגְן, אוּיבָ נִיטָ פָּוָן אַונְדוּרְטוּעַגְן». וּוַיְתַּעַר קְרִיטִיקְרַעְט עַר דַעַם
דַאֲקָטָעַר, וּזְאָס וּוַיְלָ נִיטָ הַיְלָן דַי אַרְעָמָע אַוּזְוִיסְט. אַיְיךְ אַטְדִּי סְטוּרָאָפָע
עַנְדִּיקְטָזִיךְ מִיטָּן זְעַלְבִּיקָּן צְרוֹרָה. נַאֲכָדָעַם קְרִיטִיקְרַעְט עַר דַעַם בַּיוּ
רַאֲקָטִישָׁן שְׁוֹלְ-אַינְסְפָּעַקְטָאָר, דַעַם צִיְּתוֹנָגְקָאַרְעָסְפָּאַנְדָּעַנְט, דַעַם אָדָר
וּוְאָקָטָמָט. דַעַם רַעַדְאָקְטָאָר. אַזְוַיְדָעַן יַעַדְעַסְטָרָאָפָע עַנְדִּיקְטָזִיךְ מִיטָּן זְעַלְבִּיקָּן
רַעַפְרָעַן. דַאְאָהָבָן מִיר אָ פְּוֹלְשְׁטָעַנְדִּיקָּן בִּישְׁפִּילְפָּוָן אַ קוּפֿלְעַט. וּוַיְנִ
טְשֻׁוּסְקִי אַלְיָין רַוְפְּט אָן דַעַם מִין לִידְעַר מִיטָּן רַיְבְּטִיקָּן גַּמְעָן —
קוּפֿלְעַט.

אָן אַנדער בִּישְׁפִּיל אַזְוַיְדָעַן אַזְוַיְדָעַן אַ סַּאֲטִירִישׁ לִיד «דָּבָרִי קְהַלְתָּ»,
געַדרְוקָט אַזְוַיְדָעַן «הַמְּגִיד», דַעַם 111ן אַקְטָאָבָעָר, 1876. אַזְוַיְדָעַן זְיַנְעַן דַעַם
ריִנְגְּנָגְעַן, ז. 133, זָאגְט עַר: «דַעַר אַרוֹיסְפָּאָר אַזְוַיְדָעַן אַ בְּרִיטְעַלְכָּעָר,
אַ סַּאֲצִיאַלָּעַר אָזְוַיְדָעַן אַפְּרִיעַר צִיְּתָן אַזְוַיְדָעַן צִיְּתוֹנָגְקָאַרְעָסְפָּאַנְדָּעַנְט
טָעָר. אַיְיךְ זָאג :

הָאָדָם לְעַמְל, לְעַבְוָה יְוָה,
אָפָס לֹא הָכֵל יְעַבְוָה, יְעַמּוֹל,

ומפּרִי יְדֵיכֶם לֹא רַבִּים יָאכְלֶוּ.
הַפָּה כִּי כֵן הָהָא, בְּנֵי עָמִקָּה, עַלְיָתָה.

(ודער מענטש איז געשטפן פֿאָר אַרְבָּעַת, פֿאָר פֿראָצְעַט,
בְּאָר נִיט אַלְעַט אַרְבָּעַטן, פֿראָצְעַוּן,
אַחֲן נִיט פֿיל עַסְן דִּי פֿרוֹכֶט פֿוֹן זַיְעַרְעַ העַט).
אַטְאָזְוִי גִּיסְטַעַת, מִינְעַ קִינְדַּעַר (פֿאָלְקְסְּבִּירְדַּעַת), אוֹיךְ וְדַעַר וְעַלְטַ).

אַבְּעַר אַרְוִיס קְוָמַט דַעַרְפָּוֹן אַרְיִי קְוָפְּלָעַטָּן, אַהֲרָעַלְעַ צַו עַרְנְסַט
צַו וּעְרָן דַעְקָלָאָמִירַט פֿוֹן אַן אַקְטִיאָר, אַבְּיִסְלְ צַוְּפִיל פֿוֹן סַאָרְקָאַסְטִישׁ
שְׁמִיכְלָס אַן אַוְיְגַן-פֿינְטְּלָעְרִי, כְּדִי צַו גַּעַמְעַן מַעֲנְטַשְׁן בַּיְמַיְמָן הַאֲרַצָּן".

פּוּבְּלִיצִיסְטִישׁ שְׁפָאָעָזִיעַ

ニיט אלְעַץ ווֹאס צוֹנוּעַר האַט גַּעַשְׂרִיבָן באַשְׁטִיטַט פֿוֹן קְוָפְּלָעַטָּן. פֿאָרָאָן
בַּיְ אִים ווַיְכוֹחִים לַיְדָעַר, מַהְשֻׁבּוֹת, בַּאֲטְרָאַכְטָוְנְגָעָן. בַּיְ קְרִילָאָוָן האָבָן
די פְּאַבְּלָעָן אַקְאַנְקָרְעַטָּן סִיפְּרָה-הַמְּעוֹשָׁה. זַיְיָ האָבָן אַין זַיְד דַעַם עַלְעַמְעַנְט
פֿוֹן אַדְעַצְיִילְוָגָן. זַיְיָ זַיְגַּעַן אַבְּעַר גַּעַוְעַן אַיְסְגָּעְדָּרִיקָט אלְעַגְּאָרִישָׁן.
אַין פְּאַבְּלָעָן האַט עַס אוֹיךְ ווַיְגַנְּטְשָׁוּסְקִי אוֹיזִי גַּעַטָּן. אַבְּעַר אַין שִׁירִים
הַאַט ווַיְגַנְּטְשָׁוּסְקִי נִיט גַּעַוְאָלָט זַיְיָן אלְעַגְּאָרִישָׁן. עַר האַט גַּעַוְאָלָט
זַיְיָן : רַעַאלִיסְטִישָׁן אַן קְאַנְקָרְעַטָּן. דַעַר סִיפְּרָה-הַמְּעוֹשָׁה-רַעַאלִיסְטִישָׁן — דַאָס
הַאַט אִים צוֹנוּעַר נִיט גַּעַגְּעַבָּן. אַן פֿוֹן דַעַר צַוְּיִיטָעַר זַיְיָן — קְרִילָאָוָן
אַיְיָ נִיט גַּעַוְעַן בַּפּוּעַל-מְמַשְׁ רַעַאלִיסְטִישָׁן-קְאַנְקָרְעַטָּן, הַגָּמָ ערַה האַט
פֿאָרְמָאָגָט אַוְמָעָטָם אַפְּאַבְּוּלָעַ.

דַעַר קְוָפְּלָעַט האַט ווַיְגַנְּטְשָׁוּסְקִי לְאַבְּגָן נִיט גַּעַקְעַנְטָן באַפְּרִידִיקָן.
אוּמְבָאָוָאָסְטוֹזִינִיק האַט זַיְד ווַיְגַנְּטְשָׁוּסְקִי באַוְעַגְט — פֿוֹן אַבְּסְטוֹרָאָקְטִי-
מְשַׁלְדִּיקָן צַו קְאַנְקָרְעַטָּן-רַעַאלִיסְטִישָׁן טַרְאָכָטָן. אַזְוִי אַיְיָ עַס אוֹיךְ גַּעַ-
וּעַן מִיט זַיְיָן סָאַצְיָאלִיסְטִישָׁן. פֿוֹן מִיטְלִיְיד צַו אַרְעַמְעַ האַט אִים דַעַר וּוּגָגָ-
גַּעַפְּרִיטָט צַוְּמָן ווַיְסְבָשָׁאַפְּטָלָעַכָּן סָאַצְיָאלִיסְטִישָׁן. אַן אַיְיָן זַיְיָן שְׁרִיבָן האַט
עַר זַיְד אַגְּנוּוֹיקָלָט פֿוֹן סְתָמָם באַשְׁרִיבָן אוּמְגַעְרַעְכְּטִיקִיטָט בֵּינוֹ צַו סָאָרִ-
טִירִישָׁע קְוָפְּלָעַטָּן. רַיְיָן-לִיטְעָרָאָרִישָׁן גַּעַרְעַדְטָן. מִינְטָעַס — פֿוֹן צוֹנוּעַרְ-
אַלְעַגְּאָרִישָׁן אַן פֿוֹן צוֹנוּעַרְ-קְוָפְּלָעַטָּן בֵּינוֹ אַגְּרָאַנְזָעַשְׁ-קְוָפְּלָעַטָּן. אַן וּעַן
עַרְיָה האַט פֿאָרוֹאָרָפָן דַעַם קְוָפְּלָעַטָּן. אַיְיָ עַס גַּעַשְׁעַן דַעַמְאָלָט וּעַן עַר אַיְיָ
שְׁוִין גַּעַוְעַן אַגְּרָאַנְזָעַשְׁ-קְיָדָר סָאַצְיָאלִיסְטִישָׁן, באַפְּרִידִיט פֿוֹן «פֿאָלָ-

קיום". אין זיינע דעריגעונגונגן, ג. 106, שרייבט ער וועגן דעם: "נאָן מײַן יונגעט האָב אִיךְ אַיבּוֹרוּגָעָכָאָפֶט די מַאַס, האַלטַּנְדִּיק פָּונְגָעָם קוּפְּלָעָט מַעַר וַיְיָ פָּוָן דַּעַם עַכְּטָן לֵיד. שְׁפַּעֲטָעָר, וְעוֹן אִיךְ בֵּין גַּעַוָּאָרָן אַסְצִיאָלִיסְט אָוֹן אִיךְ בֵּין אַרְוִיסְגַּעַטְרוֹאָטָן אַינְעָם קַאְמָךְ קָעָגָן דָּעָר קַאְפִּיטָּאַלִּיטִישָׂעָר מִיסְטָעָם, האָב אִיךְ אוּפְּגַּעַתְהָרָט צַו גַּיְזָן אַין קוּרָּה רַאֲטַשְׁקִינָס דְּרָכִים, נָאָר אַין די דְּרָכִים פָּוָן נַעֲקָרָאָסָהָוּ, פְּרִילִיגְרָאָם הַעֲרוּוּגָה, וַיְקַטְּאָר הַוגָּא (עַטוֹּוָּס) בֵּין אִיךְ אַיךְ וַיְיַתְּעַר גַּעַגְּנוּגָעָן". דער לעצטער זאָן לַיְיָעָנָט זַיְקְ זַיְעַר גַּרְגָּגָג. אַבעָר וַיְיַתְּשַׁעַוּסְקִים וַיְזַעַג צֻוָּם קַאְנְקָרָעָט-רַעַאלִיסְטִישָׂן צַיל, צֻוָּם קַאְמָפְּ-לִיד, אַינוּ נִיט גַּעַוָּעָן אַזְוִי גַּרְגָּג.

בשעת ווַיְיַתְּשַׁעַוּסְקִי הַאָט אַגְּעָהוּבִּין זַיְן פָּאַעַטְיִישָׂעָר קַאְרִיעָרָע אַין 70דר יַאֲרָן, הַאָט עַר גַּעַשְׁרִיבִּין זַיְינָע פָּאַעַטְיִישָׂעָר קַאְרִיעָרָע אַין הַעֲרָבָּעָאָישׁ. קַיְיָן סְךְ פָּאַלְקִיסְטִישָׂעָר אַדְעָר סַאֲצִיאָלִיסְטִישָׂעָר שִׁירִים אַין הַעֲרָבָּעָאָישׁ אַישׁ זַיְינָעָן דַּעַמְּאָלָט כַּמְעַט נִיט גַּעַוָּעָן. אַינוּ דער הַעֲרָבָּעָאָישׁ פָּאַעַזְוּעָאָישׁ אַיזְוִי וַיְיַתְּשַׁעַוּסְקִי דַּעַמְּאָלָט גַּעַוָּעָן צַוְּיִישָׂן דער קַלְיִנְגָּר צָל פִּיאָגָרָן וּוֹי, לְמַשְׁלֵחָה, יַהֲלָל, קַאְמִינְגָּר, לַיְלִיעְנְבָּלוּם. דָּאָס גַּאֲרָר עַרְשְׁטָעָסָאָר צִיּוֹלִיסְטִישָׂעָר לִיד אַין הַעֲרָבָּעָאָישׁ הַאָט אַגְּעָהוּבִּין זַיְקְ אַקְּנְטָאָר. דָּאָס לִיד הַאָט זַיְקְ גַּעַדְרוֹקָט אַין "הַשְׁחָרָה", סַעַפְטָעַמְבָּר 1872. דער 16' יַעֲרִיקָעָר וַיְיַתְּשַׁעַוּסְקִי הַאָט עַס גַּעַלְיִעָּנָט. קַאְגָּטָאָר, עַס הַאָט נִיט אַיְם נִיט אַיבּוֹרְגָּעָלָאָזָן קַיְיָן שְׁטָאָרָקָן אַיְנְדוֹרָק. מַעְגָּלָעָר, עַר הַאָט נִיט גַּעַנְוִי פָּאַרְשָׁטָאָגָעָן דָּאָס לֵיד. גַּעַהְיִיסָּן הַאָט דָּאָס לֵיד "מַאֲמִינִים אַגְּהָנוּ — קָול בְּנֵי הַגּוּרִים". דָּאָס אַיְזָוּ אַטְיִפְּ-עַרְגָּנָסְטָן אַוְן שְׁטָאָרָק לֵיד. עַס אַיְזָוּ שְׁטָאָרָק מַחְמָת דַּעַם קָלָאָרָן אַגְּהָאָלָט. די שְׁאַרְפָּעָר רַיְיךְ. מַעַר וּוֹי אַיְזָוּ שְׁטָאָרָק מַחְמָת דַּעַר אַגְּנָאָפָּרָע בֵּין אַנְהָרִיב פָּוָן כַּמְעַט אַלְצָאָזָן עַס שְׁטָאָרָק מַחְמָת דַּעַר אַגְּנָאָפָּרָע בֵּין אַנְהָרִיב פָּוָן כַּמְעַט אַלְעָס טְרָאָפָּעָס: די וַיְזַעְתָּעָר "מַאֲמִינִים אַגְּהָנוּ" (מִיר גַּלוֹבָן) חַוְּרָת אַיְבָּעָר, בַּאֲפָעָטִיקָט אָוֹן בָּאַטָּאָנָט דַּעַם אַגְּנָשָׁלָאָס עַנְעָנָם אַנְהָרִיב פָּוָן יַעַדְעָר טְרָאָפָּעָס. מַיְיָנָעָן מַיְיָנָט עַס — דַּעַם אַוְיְסָגָי אַגְּעָהוּבִּינְגָעָם דַּעַרְתָּמָן. אָוֹן דער רִיטָם אָיוֹן דָּא אַ שְׁטָאָרָקָעָר, אָוֹן אַיבּוֹרְצִיְגָנְדִּיקָעָר. רִיטָם. אָוֹן דער קָומָט נָאָר דער עַרְשְׁטָעָר פָּעַסְטָעַטְהָלָוָגָה, נָאָר דַּעַם שְׁאַרְפָּן דַּעַרְצָו — עַר קָומָט נָאָר דער עַרְשְׁטָעָר פָּעַסְטָעַטְהָלָוָגָה, נָאָר דַּעַם שְׁאַרְפָּן אַרְוִיסְרוֹף. אָוֹן דער אַרְוִיסְרוֹף בֵּין סְוִף סְטָרָאָפָּעָס אִיךְ שְׁטָאָרָק אַיְבּוֹרְצִיְגָנְדִּיקָעָר:

הַן דָּבָות זְבָתִים בָּאוּגָנוּ שְׁמָעָנוּ
כִּי נִכְחַשׁ בָּכֶל, אַין כֵּל קָדוֹשׁ לְנוֹ,
בְּנֵי בְּלִיאָמוֹן נְחָנוּ לֹא טָמֵן כְּמָאָם;

למרחאה עין משפט על שפל ורומ;
כי גרע אך שכט משפטנו,
נתקחש לרוח רגש ולב.
שקר הדבר, מאמנים אנחנו,
ךך אמונה שוא, רק הבל זוננו.

(א סך מאל האבן מיר גענערט מיט אומזערע אויען דאס מומלען פון פאלק,
או מיר לייקענען אין אלץ, סיינו גיטא קיין היליקיט פאר אונחן, אומגלויבקע זיינען
מיין, מיר גלויבן אין גאנשיט; איבנאוק משפטן מיר זיינן גיזעריך אין הוין, אוץ
מיר אונערקענען נאך פערשטאנד, לאגיק און מעטערע, און פאליליקענען גיטט, געפַּל
און הארץ. סיינו אַ ליגן, מיר זיינען גלויבקע, נאך איברגלויבן אין הבלים האבן
מייד פארלאן).

נאר דעם שטאָרְקָן אַרוֹיסְרוֹף קומען די סטראָפָעָס מיט די אַנְגָּפָאָ
רעס. ווי אַ האָמָעָר אֵין דער אַנְשָׁלָג פון יעדער סטראָפָעָס. מיט טיפַּע
ערנסט אֵין מיט פִּיעָר אֵין דורךגענומען יעדער אַנהַיִב :

מאמנים אנחנו, כי לא לנצח
שלטו על און, מומה ורזה,
כִּי יבֹא יומ בַּהֲיר, שמש חוףיע!
יש תקוה לאום! שמש זו תבע.

מאמנים אנחנו כי לא גוֹי וְאֶרֶץ
יביאו איש על רעהו כלוֹן וְקָרֶץ
כי בעד כבורת הארץ לא קשת יווולוּ
ובעד הבל ודמים לא ישפוכו.

מאמנים אנחנו כי יאיר לנו בעתרו,
ולא יקֹא זיך על זמבע חסִין,
כי ישכלו אָדָם, יבִינו יְדֻעָה,
ולמוועיל לרעינו אַך לוּ טוב יקֹאו

מאמנים אנחנו, כי לבת ייחישו
כל האָדָם קָוִמָה, לא ישן יקָרְשָׂו

יבינו, כי אין חיים, מבלי ההליך צורה,
ובכן כל החיים אך תנווה ותמורה.

(מיר גלובין, או ניט אויך אייביך וועט געווולטיקן ערלה און אומראכט, פֿלְשְׁקִיעַת און רציהה,

סחוט קומען אָ קלארער טאג, די ווּן וועט אויפֿגַיַּן!
סֵאַיַּ פֿאַרְצַן אָ דֶּאָפְּעָנוֹגְגַּ פֿאַרְצַן מענטשַׁן!
ועט אָס די ווּן עַס אַוְיסְדוּקַן.

מיר גלובין, או ניט די פֿעלְקַעַר פֿון דָּעַר וּוּלְט
ועלן ברענצען פֿאַרְגְּנַכְּטוֹנָג אָונָן אַמְּקוֹם אַינְגְּנַעַר אוּפְּפַן אַנְדְּעָרָן,
או צוילְבָּ אָ שְׁטַּיךְ לְאוֹר וּוּט מְעַן נִיט אַנְגְּזַעַן יַם בּוּגַן
אונַ פֿאַר נַאֲרִישַׁן כְּבָד וּוּט מְעַן קִין בְּלוּט נִיט פֿאַרְגִּיסַן.

מיר גלובין, או סַיּוּעַס אָונְגַן לִיכְטִיךְ זַיִן אַין דָּעַר צְוּגַנְפַּטָּן,
אונַ דָּעַר צְדִיק וּוּט נִיט וּוּרָן אַנְגְּרוֹפָן אָ פֿרְשַׁע, אָונַ דָּעַר צְבֻעָלָק — אָ חַסְדָּן,
חוּילְ מְעַנְשַׁן וְעַלְן קָלוֹג וּוּרָן, זַיִי וְעַלְן פֿאַרְשְׁטִייןַן אָונַ וּוּסָן.
אונַ דָּעַם וּוּסָן בְּרַעַנְטַן נַצְנָן וַיְיַע מִיטְמַעַנְשַׁן, נַאֲר אִים וּוּט מְעַן רַוְפַּן דָּעַר גּוּשָׂעָר.

מיר גלובין, או אַלְעַ מְעַנְשַׁן וְעַלְן זַיִךְ אַיְלַן גִּין פֿאַרְזִיסַן, זַיִי וְעַלְן נִיט פֿאַרְהַיְילִיקַן
אַסְסַ אַלְטָעַן

זַיִי וְעַלְן פֿאַרְשְׁטִייןַן, או סֵאַיַּ נִיטַּא קִין לְעַבְן, וּוּסָן בִּיטַּס נִיט פֿאַרְמַעַן.
אַזְוִי אַרְום אַיִדְסַ גְּנַגְעַץ לְעַבְן נַאֲר בְּאַחֲנָגָג אָונַ עַנְדְּרוֹנוֹגָן).

אוּוְלְכָעַ אַנְאַפְּאַרְעָס «מַאֲמִינִים אַנְחָנוּ» זַיְינְעַן פֿאַרְצַן אַוְיךְ אַין די
וַיְיִתְעַדְּרִיקָעַ דָּרִי סְטְרָאָפָעַס, בִּיטַּס סֻפָּה לִידָּ, אַבְעָרָ, דָּעַרְפִּילְטַן מְעַן
אָ מִין פֿוּבְּלִיצִיסְטִישָׁן אַפְּגָלָאנָן. קַומְעַן קַומְטַן עַס פֿוּן אָ צְוּיִיטָעָר
אַנְאַפְּאַרְעָה. דָּסָס אַיִדְסַ וּוּאָרְטַן «כִּי» (אוֹ), וּוּסָס גַּעֲפִינְטַן זַיִד אַיִן מִיטַּן
יַעֲדָעַר עַרְשְׁטָעַר שָׁוֹרָה: מַאֲמִינִים אַנְחָנוּ, כִּי לֹא לְנַצְחָה אָ. אָן וּ. (מיר
גלובין, אוֹ נִיטַּא אַיְבִּיךְ אָ. אָן וּ. וְנוּ) בִּיטַּס סֻפָּה לִידָּ וּוּעַדְטַן דָּנוּר «כִּי» (אוֹ)
אַיְבָּעַרְגָּעַחָרָת אָ סְךְ מַאלָ. דָּעַרְבִּי — בִּיטַּס אַנְהָיִב סְטְרָאָפָעַ. דָּסָס אַיִן
דָּעַרְקָלְעַרְעִישָׁ, בּוֹלְטַן דִּידְאָקְטִישָׁ. בּוּסְעַר גַּעֲזָאָגַט — דָּרוּוִינְגְּדִיקַן
דָּקְטִישָׁ:

כִּי מְסִתְרֵי הַתּוֹלָה כָּלָם יִתְגָּלוּ לִמוֹ...

כי לא יעבד עוד האדם בזעם אפים,
 כי כוחות הטבע יהיו לו לידים.
 כי כל בני האדם את-ערכם ידעו,
 כי תצא המשש לא תבא עוד אזהלה

אָנוֹ דַי אֶלְעָם פְּאַרְבָּאֲרָגְעָנִישׁן פָּוּן בָּאַשָּׁאָה, וּעָלָן זִיךְ אַנְטְּפָלָעָקָן צָו זַי
 אָס וּוּעָט שְׂוִין נִיט אַרְבָּעָן דָּעָר מַעֲנָטָשׁ מִיט זַיְן שְׂוִיסׁ פָּוּן פְּנִים
 וּוְילְיָי נַאֲטוּרִיכָּהוֹת וּעָלָן זַיְין זַיְינָעַ הַעֲטָסׁ (מַעֲגָלָעְקִיטָּן),
 וְוַיְלָאָלָעָ מַעֲנָשָׁן וּעָלָן וִיסְקָעַ זַיְיעָר וּוּרָט
 וְוַעַן דַי זַוְן וּוּעָט אַוְיפָּגִין, וּוּעָט זַיְשְׂוִין נִיט פְּאַגְּיִין.

דאס איין געוווען דער פּוּבְּלִיצִיטִישָׁעָר עַל עַמְּעַנְטָן איין דער סָאָר
 צִיאַלִיסְטִישָׁעָר פְּאַזְוּעָי איין העברעהאַיש אַיְן דַי 170 ער יָאָרָן.
 בֵּי יְהָלִילָן איין דַי פּוּבְּלִיצִיטִיק זַיְיעָר בּוֹלְטָן. נִיטָא דַי דִּיסְצִיפְּלָן
 פָּוּן קוּפְּלָעַטָּן, פָּוּן אַגְּאָפָּרָעָסָן, הָגָם דַי סְטָרָאָפָּעָס זַיְינָעַן פְּרָאָזְדִּישׁ אָוִיסָּר
 גַּעַהְאַלְטָן אָוּן גַּעַשְׁלָאָסָן. דַי בִּילְדָּעָר, אַבָּעָר, זַיְינָעַן פּוּבְּלִיצִיטִישָׁעָר,
 זַיְיָ זַיְינָעַן עַמְּאַצְיָאָנָלְיוֹרָטָע גַּעַדְאָקָעָן, אָוּן נִיט אִמְּאָשָׁן. כְּדַי דאס צָו
 דַעֲרוּעָן קָלָאָר, איין גַּעַבְגָּו צָו גַּעַמְעָן יְהָלָלָס «עַבְדָּל עַבְדִּים» («הַשְׁחָרָה»,
 בְּ 6 זָוְן, 215-206, טְבָת, תְּרָלָה, דַעֲצַעְמָבָעָר, 1874, אַדְעָר, אַנְהָרִיב
 יָאָנוֹאָר, 1875 :)

עַבְדָּה הַנְּגִיָּה חַפְשׁ לֹא אַוְיָהָה,
 עַבְרוּ רַב שְׁנָותִי וּמַשְׁעַבְדָּה עַוְדָה
 וּמַשְׁעַבְדָּה כְּנָא אַוְיָה עַדְיָ אַגְּוָעָה
 כִּי עַצְּה חַזְוָאָות נְכָחוּ מִמְּנִי,
 אַדוֹנוֹים לִי שְׁוִינָס עַל פִּיהָם אַחֲי,
 מַזְהָאָ אל זַהְאָ — מַדְהָאָ אל דַּהְיָ...

בְּמַעַי אַמִּי, מַסּוֹףׁ עַולְמָן עד סְוּפָן,
 צַוְּפָה חַיְיתִי וּשְׁבָעָ עַבְגָּן אַנִּי
 וְהַנָּה בָּא גַּמְלָאָן, גַּנִּיף אַגְּרוֹפָן
 מַתְמָדָה עִינִים בְּחַזְקָה הַסְּעִינִי

ולחנם ענה בחיי, הוביש המת,
ללמוד כל התורה, ואורולשכט !

למען ינוב איש מהון ועשר יתרה,
לעבוז יום וליל כל כתמי תהי,
ובביתי אין לחם, יבאנני אך חסן,
עד כי לא אהיה רך אשר לא מתין. —
זאת מנת חלקנו שעשוים, אבינוים,
מיד עשכננו כה אחינו הארוןם !

(א) קעכט בין איך, פון פריהייט וויס איך ניט פארביי שווין ס'רובי מינע יאן
און איך בין נאך אלץ פארשקלאפט — און פארשקלאפט ועל איך אווי זיין בין איך
ועל פָּאַגְּנִין. וויל ראט און טאט זייןען פון מיר פארשנטן. כהאָב פָּאַרְשִׁידְעָנוּ
הארן, לוייז וויער באפעעל לעב איך, פון דעם צו דעם גי איך אַרְוֹס — פון איז
שטרויכלונג או דער פָּאַנְדְּרָעָן.
אין מײַן מוטערס אימערויז זאָב איך געקקט מיט אָסָר פָּאַרְגְּנֶגְּן פון איז
עכ וועלט בי צומ צוּוִיטָן. איז געкомמען דער מלְאָן, אויפֿנְהָבוּן זיין פֿוַיסְט איז
האָט מיר פון דער אויגִינְגְּלָסְטְּקִינִיש מיט כוֹת אַוְעֲגָעָרְטוּס. און אַוְמִיסְטְּה האָט עי
געפֿנְיִיקְט מײַן כוֹת, געטריקנט מײַן מוח צו לערנְעָן די פָּאַגְּנָעָז תורה און דערנְאָר —
פָּאַרְגְּעָס !

כדי דער מענטש זאָל וואָקסן איז מעד פָּאַרְמְעָן און רַיְקִיִּיט, האָב איך טָאג
און נאָכֵט גָּעָזְרָבָט מיט מײַן גָּאָנְצָן כוֹת. און בֵּי מיר איז שטוב איז נִיטְאָן קִין ברוֹט
און עס קומט צו מיר נאָר זי נוּיט, אוֹזְיָה אָוּ פָּאָרְ מִיר אַיְזָה נִיט גָּעָז
שְׂפָאָרְבָּן. דאס אַי אַונְהָועָר גָּאָב — בָּאַרְוִיטְעָ אַרְעָמָע לִיט. פון אַונְהָועָר ווּיבָעָר
קומט די מִאָכֵט פון אַונְהָועָר בָּרְקְעָר די האָרוֹן)

דאָס זייןען אלץ מוחשבות, דידاكتישע ריד. אווי איז עס אויד
אין זיין «כְּשָׂרוֹן הַמְּעָשָׂה» ("אַרְבָּעַת אָן לוֹוִן"), אווי — אין זיין «קְצָה
איְזְיאָוְנִים» ("אָוְמָגָעָרְעָכָטָע פָּאַרְטִּיְלָגָג פון גִּיטְעָר"). איך בֵּי דָר.
קָאָמִינְעָרָן זְעָן מִיר דֵי זְעָלְבִּיקָע נְטִיה. און עס מאָכֵט גִּיט אַוִּיט, ווָלאָס
זִין פָּאָרְם דְּעָרְמָאָגָט אַיְזָה פִּוּט.
אין דעם דָּאוּקָן פָּאַעֲטִישָׁן קְלִימָטָה האָט אוֹיך ווִינְטְּשָׁוּסְקִי גַּעַז
שְׁאָפָן זְיַנְעָן עַרְשְׁטָע לִידְעָר, אַיְן העַבְרָאִיש. ווֹזֵן עַר האָט אַונְגָּהָוִיבָן
אַפּוֹוָאָרָפָן דעם קוֹפְּלָעָט, אַיְן זִין דִּיסְצִיפְּלִינְרָטָעָר פָּאָרָם, האָט עד גַּעַז
מוֹזֵט אַרְוִיף אוּפְּן ווֹעֵג פון פּוּבְּלִיצִיטִישָׁעָר דִּידָקְטִיק.

ווען ווינטשעוסקי האט אין 1876 אונגעשריבן דאס ליד "שומר מה מלילה?" און שפערטער דאס ליד "למי אני עמל?" האט ער אונגעחויבן קווקן אויף זיך ווי אויף א סציאלייטישן פאעת. פריער האט ער אויסגעדריקט אין זיינע לידער מוחשובת און געפלין זועגן אומגליקלעכן לעבן, זועגן בלוטזיגערס. ער האט אויסגעדריקט אלגעמיינע מוחשובת, — "פאלקיסטישע" און "נוירליסטישע". די נארוזאַס-דעראָמאנט צוּרי לידער האט ער שוין באטראָקט ווי, באַוואָסְטוּנִינִיקָע, ציל-געווענדטע סָאַצְיָאַלָּע לידער.

דאָס איז געוווען ריבטיך זועגן דעם אינחהאלט. ער סטיל, אבער, האט זיך אלץ געהאלטן אין די גרענען פון פובליציסטיישער דידاكتיק. ווינטשעוסקי האט זיך אבער אונטערערשידיט פון די אנדערע העבר עראיישע פראלעטארישע פֿאָעַטְן דערמייט, וואָס ער האט געווואָלט קאנְדְּרָעְטְּיוֹרֶן זיין טעם און זיין סטיל.

אויפּן זועג צו קאנְקְרָעָטָן רֻעָלִיזָם

איין "שומר מה מלילה" דערציילט ער דיכטער ווי ער האט אין שלאָפּ פֿאָרגְּעָסְן אַלְּעַ הנְּגַעֲרִיקָע אָזְן דערשלאלגענע. פֿוֹנְקָט ווי עס פֿאָרָד געסן די זאטע. ער קען אבער לאָנג ניט שלאָפּ, ער כאָפּ זיך אוית, גיימַן אַרוֹיס אָזְן גָּאָס אָזְן טְרָעָפּ אָזְן דעם נְאַכְּטוּוּכְּטָרָה. אויף זיינע אלע פראגעס ענטפֿערת אַים ער וועכטער :

הטְּרָם תְּדוּ כֵּי גַּפְּיוּ כֵּל קְרוּת
יְשִׁבְּמִים בּוּלְּעִי חִיל רְשִׁים, וְהַם בְּנִיהָשָׁם,
לְמוּ "נְדִיבִּים" יְקָרָא, לְמוּ קָרְנִי רָאָם.
הַמָּה זָאַשְׁי הַמְּדֻבָּרִים, בַּיּוּמִים מָעוֹד וְעַצְרָה?

(וינטשעוסקי זעט עס איבער אין פראֹעַז : וויסטן דען ניט, צוֹ פון אויבן איין יעדער שטאָט זיינע די וואָס פרעַסְן דעם אַרְעַמְּאָס פֿאָרְדִּינְסְט, אָזְן זיך זיינען די מענטשן מיט אַ נְּפָמָעָן, די וואָס מַעַן רַוְּפַט פֿילְאָגְנְטְּרָאָפּן, די וואָס זועגן פֿאָרְעָרָט אָזְן זיינען די פֿרְיעָר, די ערשטער רַעְנָגָעָר בַּיּוּמִים פֿעַט אָזְן ביַיִן פֿאָרְזְּאָמְּלוֹגָן).

ער דיכטער דערקלערט דעם וועכטער : מִיטְן וּאָרְטָן נְאַכְּטָן

מײַינט ער די הײַטיקע סיטטעם, די גאנצע ציוויליזאציע. און אין איינגר אָרוּישָׁנוּ אֶסְטְּ פְּרָגָעָס, פְּרָעָגָט ער :

ככל כו"ר? פועלים אנו, ולא לבטලנים נולא.

(וַיְמִתְשֻׁחַקֵּי יָצַעַס עַס אֲבָעָר : אָוֹ חָזֶן וְעוֹלָן וְיִי (די אַרְבָּעָטָר) אֲנַהֲיָבָן צָרוֹ פָּאַרְשָׁתִין וַיְמִירָא אַיִינְגָּעָם וְחָרָט אַיְן דָּעָר וְחַלְטָת ? וְעוֹנָן וְעַלְן זַיִי פָּאַרְשָׁתִין, אָוֹ פָּאַרְשָׁתִין אַיְן וְאַס אַיְנְצִיקָּעָג עַצְּמָלָט — אַרְבָּעָט, אָוֹ דָעָרְפָּוָן קָעָן וְיִדְקִינְעָר נִיט אַוְיסָךְ אַרְבָּעָט אַיְן ? וְוַיְיִלְלָן זַיִי אַרְבָּעָטָר, נִיט לִיְיַקְגִּיעָר חָעָן מִיד גַּעֲבָוִיר).

אין דעם דזוקן ליד איז שווין דא א קלארער סאנציגאליסטיישער געandanקן. פאראן א סיינשעט — דאס גיין שלאפען א זאט-בארויאיקטער, זיך אויפכאנפּן, אדריסיגנין אין גאַס, דאס שמווענס מיטן ווועכטער. אבער די שמווענס זינגען פֿאָנטיש-פֿובּליציסטיישע.

דאס ליד "ליי אני עמל?" איז אויך אזו. דאס איז שווין געווען אָ פֿראָלעטֿאַרְיעֿ-לִיד מִיט אַלְעַן קְלִיפֿעַרְלָעַד". אָן ווַינְטַשְׁוּסְקִי אָיז מוֹתֵה: "דעָר אַיְפֿגֶּעָוּזְאַכְּטָעַר פֿרְעָגָט: לִימִי אַנְיַעַל — פֿאָר ווּמְעַן אַרְבָּעַט אֵיך? אָן דאס נִיט גְּלָאת אָין דַעַר ווּעַלְת אַרְיִין. אַטְדַעַר פֿוֹן שְׁלָאָפּ אַיְפֿגֶּעָשְׁטַאנְגְּנָעַר פֿרְאָלְעַטְאַרְיעֿ ווַיִּסְפְּרַן ווֹאָדי מְכָה זִיכְרָן. הָגָם עַד רַעֲדַת נָאָך נִיט פֿוֹן קִין הַיְלָדִיםְתַּל. עַד ווַיִּסְפְּרַן, אָן רַיְיכָוּם הַיִסְטָן אַגְּנוּזָאַמְּלָטְעַר, גַּעֲרוּבְּטַר "מַעֲרוּעַטְרַט" (ב. 9. 186).

מבקר עד עבר ירי מלאות עבותה,
ונפוחות ביתוי גאות באן לחם ושמלה;
לכל נפרד לתאה רוק מהחרבני ימלא
לכל פחוון ודריך, הדור בלבשו אסגור.
מה שנרי מכל עמלוי, ותולית פת חרבת ?
ולמה זה הבעל איגען, לא אדע מנות,
למה איזע לרייך, למה אלך שחותה,
למי איני עמלן ובחסר נפשי מטונט ?

(וַיַּנְשׁוּבָה וַיֵּצֶט עַס אִיבָּר : — פָּוֹן מָרְגָּן בֵּין אֲוֹנָת וַיַּעֲזַב מִינָּעַ הענט

פֿוֹל מִיט אַרְבָּעֶת, אָוּן דָּאַךְ גִּיטַּס אָוִיס מִין פָּמְגַּלְיָעַ אָן בְּרוּס אָוּן אָוּן קְלִילְוָנְגַּן; פָּאַר יְעֻזֵּן חַוְלָצָי, וּאָס וּעְטָשׁ פֿוֹל מִיט מִין חַוְרָבָן, פָּאַר יְעֻזֵּן לִיוּקְגַּיְירַר מָוּ אִיךְ מִיךְ בּוֹקָן; וְהָאוּ אִיזְׂרָאֵל לְוִין פָּוּן מִין אַרְבָּעֶת אַחֲוֹץ אַ טְוָקָן שְׂטִיקָל בְּרוּס? אָוּן פָּאַר וּאָס וְאַל אִיךְ הַאֲעֻזָּעָן אָוּמִיסָּתָה, נִיט וַיְסַן קִין דָה, אַרְבָּעֶת אָוִיפָּן וּוִינָּתָה, אַרְומָגְדִּין גַּעֲבִינוּן: פָּאַר וּוּמְגַן קְוּעַל אִיךְ מִיךְ אָוּן פָּאַלְיָר אַלְדָּס גַּטְטָס?

אוּיךְ אַיְן דָּעַם לִיד אַיְן דָּעַר סְטִיל אָן עַמְאַצְּגַּנְעַלְפּוּבְּלִיצְטִישָׁעַר. אַיְן יְעֻנְעַר תְּקוֹפָה, אַבָּעָר, הַאֲבָן וִיךְ אַגְּגָהוֹבָן וּוַיְיָזָן רַעֲלִיסְטִישָׁעַר עַסְמָנִים אַיְן זַיְן דִּיכְטוֹנָגָג. פְּרִיעָר אַיְן עַר פָּוּן דִּסְצִיפְּלִינְגָּטָן קוּפְּלָעַט אַרְבָּעֶר צָוּ עַרְנוּסְטָעַרְן פּוּבְּלִיצְטִישָׁפְּאָעַטְיָשׁן וְשָׁגָנָעָר. אָוּן פָּוּן דָּעַם דָּאַיְיךְ שְׁטִיגְגָּעָר שְׁדִיבָּן אִיזְׂרָאֵל אַוּעָקָ וּוַיְטָעָר — צָו מַעַר קְאַנְקָרָעַטָּע לִידָעָר. דִּי דָּאַיְיךְ אַנְטוּוֹקְלָנָג אִיזְׂרָאֵל, נִיט פָּאַרְגָּעַקְוּמָעָן אַזְׂוִי בְּהַדְרָהָדִיק וּוּמִיר שְׁטָעַלְעָן עַס דָּאַ פָּאַר צְלִיבָּקְלָאַרְקִיטָּה, גַּעֲזָעָן אָוּן זַיְן שְׁרִיְבָּן וּוּעָן דִּי אַלְעָזָשָׁן הַאֲבָן וִיךְ גַּעֲמִישָׁת. מַעַן דָּעַרְעָן קָעַנְתָּן זַיְן גַּאֲרָמִינְגָּדְקָן טְרָאָפָּ.

וּוַיְנְטָשְׁעוֹסְקִי דָּעַרְצִילָּט אַיְן זַיְנָעַ דָּעַרְנִינְגָּעָן, ז. 128, וּוּעָנָן דָּרִי אַיְבָּרוּזְעַצְּנוֹגָעָן, וּאָס עַר הַאֲטָּגָעָמָכְטָן פָּוּן דָּרִי פָּאַרְשִׁידְעַנְעָן פְּאָעַטָּן. דִּי אַיְבָּרוּזְעַצְּנוֹגָעָן זַיְנָעַן אַלְעַקְסָאַנְדָּעָר יַאֲכָנְטָאָוָס «מִיסְלָה» (גַּעֲדָאנָק), פְּרִידְרִיךְ שְׁילְעָרָס «קִינְדָּעָר-מַעְרָדָעָרִין» אָוּן נִיקָּלָאֵי גַּעֲרָאָ-סָאָוָס «אָגָּרָאָדָנִיק» (דָּעַר גַּעֲרָטָנָעָר). זַיְעָן מִיר אַנְאַלְיוֹזָרִן דִּי דָּרִי לִידָעָר בְּאַקְעָנָעָן מִיר וִיךְ מִיט אַ נְיִיעָם דָּרָךְ אָוּן וּוַיְנְטָשְׁעוֹסְקִיס פָּאָעָזִיעָן: דָּעַם קְאַנְקָרָעַטָּן רַעֲלִיסְטִישָׁעָר.

אַיְן יַאֲכָנְטָאָוָס «מִיסְלָה», לְמַשְׁלָ, אַיְן בִּיטָּא דָעַר פּוּבְּלִיצְטִישָׁעָר טָאָן, סָאָיְזָ אַבָּעָר, אוּיךְ דָּאַרְטָן בִּיטָּא דָעַר קְאַנְקָרָעַטָּר עַלְלִיסְטִישָׁעָר סִיפּוֹרָהָמָעָשָׁה. «דָעַר גַּעֲדָאנָק» גִּיט אַיְבָּרוּזְעַטָּר וּוּאַזְׂוִי עַר אִיזְׂרָאֵל רַיְנָן אָוּן אַיְדָל, פְּרִיאָר אַיְן דִּי רַוִּימָעָן אָוּן שְׁנָעַלְעָר וּוּאַ בְּלִיאָז, אָוּן דִּי תְּהֻמָּעָן אַזְׂוִי גּוֹטָ וּוּי אַיְן דִּי הִימְלָעָן:

Скорблю над океаном бед
И заблуждений века,
В дела людей вношу я свет
И в сердце человека.
Наука мною создана —
Предвестница свободы —
И довершать я призвана
Красу и строй природы.

(אַיְךְ טְרִוְיָעָר אוּטָן שְׁוֹקָנָות אַרְוֹת, אָוּן אַזְׂיָף דָעַר פָּאַרְפִּירָעִישְׁקִיעָס פָּוּן יְאָרָ-

הונוערט. אין דעם מענטשנס מעשימים טראג איך אָרוּין ליכט, און אויך אין מענטשנס האָרֶן. די וויסנשאָפֶט האָב אַך באַשָּׁאָפָּן — די אָנוֹאָפָּעָרִין פֿוֹן פְּרִיהַיִיט — אַון אַך בין גַּעֲחָפָּן צוֹ בְּרַעְמָגָעָן צוֹ שְׁלִימָות דַּעַר נְאָטוֹרָס וְשִׁינְקִיט אַון אַיר בוֹי).

דעם געדאנק איז, אַבעָּר, נִיט באַשְׁעָרָט צוֹ לְעֵבָּן פְּרִיִּי, צוֹ בְּלִיבָּן רְחוּנִיּוֹתָדִיק. מַעַן הָאָט אִים גַּעֲגָעָן דַּאָס אַרְעָם וּוְאָרָט, אִיז עַס גַּעַז וּאוֹרָן וּוּי אַן אַיְזָעָרָנָע קִיט. אַון אוֹיף דַּעַר עַד אַין דַּעַר גַּעַדָּאנָק גַּעַוּאָרָן אַ קְנַעַכָּט, אַן פְּלִיגָּל, דָּעַרְנִידָּעָרִיקָּט אַון צַעְקָרִימָט מִיטָּן וּזְאָרָט. זַיְן לִיכְטָהָט זַיְק אַוְיסְגָּלָאָשָׁן, מַעַר וּוּקָט עַר נִיט קִין גַּעֲפִילָן צוֹם שִׁינְגָּעָם, צוֹם הַיְלִיקָּן. עַר דִּינָּט דַּעַם עַגְּלָהָבָּה. אוֹיף וּזַי שְׁטָעָרָן הָאָט זַיְק פָּאָרָלָאָשָׁן דַּעַר שְׁטָרָאָל פֿוֹן אַינְגְּסְפִּירָאָצִיעָ, אַון אַין דַּעַם גַּעַפְּלָהָט עַר פָּאָרָלָאָרָן דַּעַם אַגְּבָּלִיק פֿוֹן אַיְדָעָאָל. אַון בעַט זַיְק: קְעָרָט מִיר אָרָם דַּי פְּרִיהַיִיט פֿוֹן פְּעַלְדָּעָר, קְעָרָט אָוָם דַּי פְּלִיגָּל. אַ, צִיטָעָרָט נִיטָּה, פָּאָרָן פְּרִיהַיִיט-אָטָעָם וּוּי אַיר צִיטָעָרָט פָּאָר פִּיאָעָר. אַיך וּוּלְ פָּאָלְשָׁקִיטָּן אַון דַּאָס רְמָאוֹת,

Я буду истине служить,
Светла и благородна.

(איך וועל דינען דעם אמתה, ליכטיך און איידל).

יאַבָּאָנְטָאָוּ הָאָט גַּעֲשָׁרִיבָּן דַּאָס לִיד אַין 1875. בְּמַעַט אַין דַּעַר זַעַל-בִּיקְעָר צִיְּט וּוֹעֵן ווּנְטַשְׁעוֹסְקִים טַאלָאנָט הָאָט זַיְק אַגְּעָהָיוֹבָן פָּאנָאנָז דְּעַרְוּוֹיְקְלָעָן. דַּאָס לִיד אַין האַלְבָּאָלְעָגָרִישָׁ, פָּאָעָטִישָׁ-אַבְּסְטוֹדָקָט. דַּעַר קְעָרָן, פָּאָרְשְׁטִיטִיט זַיְק, אַין אַינְגָּאָנָצָן אַן עַטְישָׁע. קָאנְטִיק, דַּי אַנדְעָרָע לִידְעָר הָאָבָּן ווּנְטַשְׁעוֹסְקִין מַעַר בָּאַפְּרִידִיקָט.

שִׁילָעָרָס "קִינְדָּעָר-מְעַרְדָּעָרִין" הָאָט אַקְנְּקוּרָעָטן סִיפּוֹרָה-הַמְּעֻשָּׂה. אַין רָגָע פֿוֹן שְׁטָאָרָקָעָר פָּאָרְצְוּוֹיְפְּלָנָגָה אַין בְּלִיצָן פֿוֹן מְשׁוֹגוּתָה, דַּעַר-שְׁטִיקָט לְאַיְזָע אַיר קִינְדָּה, וּוֹאָס זַי הָאָט גַּעַהָאָט פֿוֹן דַּעַר פָּאָרְפִּירָעָר אַון פָּאָרְדָּעָטָעָר יָאֹזָעָה. מַעַן הַעֲרָט נִיט אַין לִיד קִין שָׁוָם פּוּבְּלִיכִיסְט טִישָׁע טַעַנָּעָר. דַּאָס לִיד האָלָט זַיְק אוֹיף דַּעַר שִׁינְגָּר דָּאָמָאנִישָׁעָר רְעַטָּאָרִיךָ. דַּעַם רַאֲמָאנִישָׁן שְׁלִיסָל דָּעַרְהָעָרָט מַעַן גַּלְיִיךְ בַּיִם אַנְהִיבָּה: "הָאָרָך — די גַּלְאָקָן הַאַלְלָעָן דּוֹמָפְּ צַוְּאָמָעָן, וּוֹנְדָּעָר צַיְגָּעָר הָאָט פָּאָלְבָּרָאָכָט דַּעַן לְאָופָּה. / נָוָן, זַא זַיִסְטָעָנָן — נָוָן, אַין גַּטְאָעָס נְאָמָעָן/ גְּרָאָבָּגָעָפָּהָרָטָעָן, בְּרַעְכָּט צוֹם דִּיכְטְּפָלָאָז אָופָּה" ("הָעָר, די גַּלְאָקָן שָׁאלָן

דומפ אינאיינעטן! און דער זיגער האט פארענדיקט זיין גאנגן. נו, זאל עם אווי זיין — נו, אין גאטס נאמען! איד לוויה-באנגליאיטער, פראלט-אויף דעם ריכט-פלאץ.”)

אווי איז אויך דער סוף פון לידע: “צעהרען? צעהרען אין דעם ווירגערס בליקען?/ שנעל די בינדע אט מײַן אָנגעיבּֿטן/ הענקרע, קאנסט דו קיינע ליליע קנייקען?/ בלײַכער הענקרע, ציטרעד זיכטן!” טרען אין דעם תליינס בליקען/ שנעל, די פעטלייע אָרום מײַן פּֿנִימּֿ!/ תליין, קענסטו קיינע ליליען פּֿלִיקּֿן?/ בלײַכער תליין, ציטער ניט!”.
ווינטשעוסקין האט געציינן צו אָזעלכע לידער פון מיטליך פּֿאַר די געפּֿאַלענען, די אָומְגּֿאַלעכע. דאס איז געוווען ניט גאָר די עיקרדייקע שטימונג בי דער דעםאלטיקער אַנטעליגען. דאס האט טאָקע גע- שטימט מיט ווינטשעוסקיס אַיגעגעטם כאראַקטער. ער איז געוווען אָרד לֶב. עס איז דעריבער ניט קיין הידוש, וואָס טיל געקראסאָס לדייער האָבן אַים אויפּֿגּֿערודערט בין די טיפּֿענִישן. אַין זינע “דע- רינגרונגען”, ג. 128. דערמאָנט ער זינע עטעלכע פּֿאַטְמִישׁ אַבעְרַ- זעציגגען אַין העברעהאַיש. ער האט זיי, אָגב, קיינטמאָל ניט געדראָקָט. צויזשן זיי דערמאָנט ער געקראסאָס “אגָּאַרְאַדְנִיך” (דער גערטנער). וועגן דעם דָּאַזְּקוֹן מָאַטְּיוֹן זָאַגְּט ער: “דער דָּאַזְּקוֹן (מָאַטְּיוֹן) פּֿאַרְנוּמֵט מִיךְ פּֿאַרְן הָאָרְצָן”. אַבעְרַ ניט דאס אַיז פּֿאַר אָונְדוֹן וויכטיק. אַיז ווינטשעוסקיס באָוועגן זיך — פון אַבְּסְטְּרָאַקְּטָעָה פּֿאַטְמִישׁ מְחַשְּׁבוֹת צו אָנְקְּרָעָטָע אַינְהָאָלָטָן. ער זוכט אָנְקְּרָעָטָע פּֿאַבְּוּלָע. זי אַיז שׂוֹן דָּאַין זִין אַיבְּרָעָצְגָּוֹן — שילערס “קיינְדָעָר-מְעַרְדָּעָרִין”. אַבעְרַ דער הינטערגרונט אַיז שילערס לִיד אַיז ניט קיין רִין-סָאַצְיָאַלָּע. אַן אוַיסְ- ווֹאָרָף האט אָפְּגָּוָנָאָרָט זִין גַּעֲלִיבָט מִידָּל. אַבעְרַ אַין געקראסאָס “אגָּאַרְאַדְנִיך” אַיז שׂוֹן דָּאַ סָאַצְיָאַלָּע אַינְהָאָלָט.

דער גערטנער האט זיך ניט אויפּֿגּֿעהאָלָטָן אַיז וואָלְדָוִי אַ מעַרְדָּעָר, עד אַיז קיין שכור ניט געוווען. ער האט אַבעְרַ פּֿאַרְלָאָרָן זִין לעַבְנָן צְלִיבָא אַמיַּדָּל אַ שיינְקִיט. אַבעְרַ ניט דאס אלְלִין אַיז די סִיבָה. די סִיבָה אַיז אַ טִּיפּֿעָרָע. ער אַיז געוווען אַ פּֿשְׁוֹטָעָר גַּעֲרַטָּנוּר אַיז זִי אַיז געוווען די טָאַכְטָעָר פון דעם אַדְעָלִיקָן פּֿרִיצָן. זִיעָר לִיבָע אַיז אַ דִּרְנָדִידָעָק. אַן אַיְינְמָאָל, ווען ער האט זִיך גַּעֲגַבָּעָט צו אַיר אַין שְׁטִיבָעָלָע, קָע. אַן אַיְינְמָאָל, ווען ער האט זִיך גַּעֲגַבָּעָט צו אַיר אַין שְׁטִיבָעָלָע, האט מעַן אַים גַּעֲכָאָפְּט. מְוֹדָה זִין זִיך האט ער ניט גַּעֲקָעָנָט. האט מעַן

אַים אָפְגַעַגָּלֶט דֻעַם קָאָפֶ, אַנְגַעַטָּן קִיטָן אֹיֶף דֵי פִיסֶ, גַעַשְמִיסֶן וּוִי
אֲ גַבְ אָוָן אַוּעַקְגַעַפִירֶט אַין וּוִיטָן וּוָעָגֶ

На печаль и страду!.. Знать, любить не рука
Мужику-вахлаку да дворянскую dochь.

(אויף זארג און ליעיד... קעטניק, סאייז ניט קיין עניין שאר און אומגעלומפערטן
פּוּיַעַר צוֹ פֿרַן אֲ לִיבַע מִיט אֲ טַאַכְשָׁעַר פֿוֹן אֲ וּזְאַרְפָּזָן (אלטמאן))

דא האבן מיר אֲ קַאנְקְרָעַטָּע טַעַמָּע, אוּיד אֲ קַאנְקְרָעַטָּן סַאַצְיָאלָן
מַאַטְיוֹן. דָאָס אַומְגָלִיק פָּאָר בִּידְעַ פָּאָרְלִיבְּטָעַ מַעְנְטָשָׁן גַּעַמְטַז וִיךְ פֿוֹן
דֻעַם נִיטְ-גַּלְילִיכְן שְׁטָאנְד. אָוָן אַטְ-דָאָס סַאַצְיָאלָעַ אַומְגָלִיק בָּאַטָּאנְט
נַעֲקָרָאָסָאוֹ. עָרְ דַעַקְטַע עַס אוּיף אָוָן דֻעַם סַאַמְעַ אַינְטִימְסָטָן לְעַבְן פֿוֹן
הַיְלִיקָעַ גַעְפִילָעַ.

דַעַר מַאַטְיוֹן «אַגְּנָרָאַדְנוֹיק» אַיְזָ אָפְשָׁר גַעַוּעַן אֲ וּוּגְדְפּוֹנְקָט אַיְזָ
וּוִינְטְשְׁוּסְקִים בָּאָגְעָמָעָן קַאנְקְרָעַטָּע טַעַמָּעַס אָוָן קַאנְקְרָעַטָּע סַאַצְיָאלָעַ
פָּאַעְטִישָׁע מַחְשָׁבוֹת. דָאָס אַיְזָ אַיְנְטָלְעַץ, גַעַוּעַן דָאָס פָּאַעְטִישָׁע בָּאָ
וּאָוָסְטוֹזִין, וּזְאָס צוֹ אַיְם הַאַטָּ וּוִינְטְשְׁוּסְקִי גַעַוּכָט אֲ וּוָעָגֶ

קַאנְקְרָעַטָּעַ רַעַלְיוֹם

וּוִינְטְשְׁוּסְקִים קַאנְקְרָעַטָּעַ רַעַלְיוֹם אַיְזָ עַבְגַּ פָּאָרְבּוֹנְדָן מִיט לְאַגְּנָ-
דָאָן. אַיְזָ לְאַגְּנָדָאָן אַיְזָ אֲסָדָ קַאנְקְרָעַטָּעַ גַעַוָּאָרָן וּוִינְטְשְׁוּסְקִים אַוִיסָ-
בְּלִיק — גַעַזְעַלְשָׁאַפְטָלְעַץ, אַיְדִיאַיִשָּׁ אָוָן לְיִתְעָרָאַרְישָׁ.

וּוָעַן עָרְ אַיְזָ נַאֲךְ גַעַוּעַן אֲ יִינְגָלָן אַיְן קַאַוּנוּגָה הַאַטָּ עָרְ וִיךְ גַעַנוֹגָ
אַגְּגָעָזָעָן צַוְאָס דַעַר דְלוֹתָ קָעַן אַלְעַזְ דְעַרְפִּידָן. זַיְינְ בָּאַבָּעָ צִילָה אַיְזָ
פָּאָר אַיְם גַעַוּעַן אֲ מַוְסְטָעַר. אַיְם הַאַטָּ שְׁטָאָרָק דְוּרְכְגַעַנוּמָעָן אַיְרָ רַחְמָנוֹתָ
אוּיפָ דֵי אַרְעָמָעָ, נַאֲכָמָעָ — אַיְרָ הַאַלְטָאָן אַיְן הַעַלְפָן זַיְיָ טָאָגָ אָוָן
נַאֲכָטָ. זַיְיָ הַאַטָּ אַיְזָ אַיְם אַרְוִיסְגָעָרְפָן דֵי טִיפְסְטָעַ גַעַפְלָעַן צַוְאַיְ אַומְגָלִיקָ
לְעַכְעַ אָוָן פָּאַרְשְׁטוֹיוֹסְעָנָעָ. עָרְ אוּיךְ הַאַטָּ גַעַוּכָטָ פָּאַרְשִׁידְעָנָעָ מַטְלָעָן
זַיְיָ צַוְאַ הַעַלְפָן.

קִיְינְ אַרְיָאָלָה הַאַטָּ אַיְם גַעַשְׁקָט דַעַר קַאַוּנָעָר בָּאַנְקִידָ שְׁלָמָה פִינְ-
בָּעָרָגָ. אַיְזָ אַטְ-דַעַר טִיפְ-רוֹסְשָׁעָר שְׁטָאָטָה הַאַטָּ עָרְ גַעַדְגִּיטָ אַיְן פִינְ-
בָּעָרָגָס קַאנְטָאָר. דָאָרָטָן, אַיְן אַרְיָאָלָ, אַיְזָ עָרְ גַעַוָּאָרָן אֲ רַוְשְׁשָׁעָרָ פָאָ-
קִיסְטָ. דָאָס וּוָאָרָטָ רַוְשְׁשָׁעָר אַיְזָ דָאָ בָּאַטָּאנְטָ. דֵי «נַאֲטִירְלָעֶכָּעָ בָּרִידָעָר

— האט ער דעמאָלט געגלויבט — זיינען די מושיקעס (די פווייערים).
חימַיְאַנְקָעֵל דער שוטער קען ואָרטן.

אוּד אַין קעניגסבערג אוּר געווען אָן אַנגעשטעלטער אַין דער
זעלביינער באָנק-פֿירמע. דָּארטן, אַין קעניגסבערג, אוּר געווואָר
אַסָּאַצִּיאָל-דָּעַמָּאָקָרָאַט. מַהֲמָת בִּיסְמָאָרָקָס אַנְטִי-סָאַצִּיאָלָע גַּעֲצָעָן האָט
מען אַים אַרְעַסְטִירַט אָוֹן, שְׁפַעַטָּר, אַרוֹסְטִיגַּעַשְׂקָט פֿון דִּיטְשָׁאָגָן.

אָבָּעָר אַין לְאַנְדָּאָן האָט ער זיך צומ ערשטען מַאל אַין זיך לעבען
געטראָפָּן פֿנִים-אַל-פֿנִים מִיט יִדְישׁ פֿרָאַלְעַטָּאָרִיעָר. דָּאס זיינען גַּעַד
ווען מְחַנּוֹת שְׁקָלָאָפָּן. אַין דִּי שְׁוַיְצְפֿאָכְרִיקָן האָבָּן זַיִן גַּעֲרַבָּעַט פֿון
קָאַיָּאָר בֵּין שְׁפַעַט אַין דער נַאֲכָט. זַיִן זיינען געוווען גַּעַשְׁטָרָאָפָּט מִיט
אלָע סָאַצִּיאָלָע אַומְגָלִיקָן, וְאָס דִּי שְׁוַיְצְפֿאָכְרִיקָן האָט גַּעֲרַבָּאָט
זיך. זַיִן זיינען נִיט געוווען סְתִּמְבָּן אַרְעַמָּאָ, פֿאַרְשְׁטוּסִיסְטָעָן. זַיִן זיינען
געוווען דִּי אַומְגָלִיקְלַעַכְעַ קְרָבָּנוֹת פֿון גְּרוּזִיס-אַבְּגָדָסְטֶרְאַלְיְזָאָצָע. אַטָּה
דִּי שְׁוַיְדָעַרְלַעַךְ-עַקְסְּפּוֹלָאָטְרַטָּע שְׁקָלָאָפָּן וּוְאַלְטָם מַעַן דָּאָרְ גַּעַקְעַנְטָ פֿאָרָה
וְאַנְדָּעָן אַין אַ שְׁטָאָרָקָן בְּאָפְּרִיאָוָנָגְכּוֹה. מַיוֹאָלָט עַס גַּעַקְעַנְטָ דָּעַרְ-
גְּרִיכָּה, ווען דִּי עַקְסְּפּוֹלָאָטְרַטָּע שְׁקָלָאָפָּן וּוְאַלְטָן נַאֲרָ פֿאַרְשְׁטָאָנָעָן זַיִעַר
מְצָבָה. אַיְן זַיִעַר דָּעַרְגְּרִיכְבָּט מַעַן עַס? אַיְן דער עַנְטְּפָעָר אַיְן —
אוּפְּקָלְעָרָונָג, פֿרָאָפְּאָגָאנְדָּע.

אוּן ווִינְטְּשָׁעוֹסְקִי וְאַרְפָּט זיך אַרְיִין אַיְן דער אוּפְּקָלְעָרָוָנָג-אַרְבָּעַט
מִיט אלָע זיינע כּוֹחוֹת: ער העַלְפָט אַרְגָּאַנְיִיזָרָן דִּי אַרְבָּעַטָּר, ער רַעַדְתָּ
פֿאָר זַיִן, ער רַעַדְאָקְטִירַט צִיְּוָנָגָעָן. ער שְׁרִיבָּט פֿאָר זַיִן. אוּן מַעַר
וּוְאַלְץ וּוְרִיקָן זיינע זַיִעַר. מַעַן פָּאָסָט צוֹ זַיִן צוֹ מַעַלְאָדִיעָס. מַעַן
זַיְגָט זַיִן מַעַן דַּעַקְלָאָמִירָט זַיִן אוֹיפָּקָלְעָרָוָנָג.

אַט דער גַּעַזְעַלְשָׁאָפְּטָלְעַכְעַר מַמְּמֻנְטָ אַיְן זַיִעַר אַ וְוִיכְטִיקָעָר אַיְן
וְוִינְטְּשָׁעוֹסְקִי שְׁרִיבָּן דִּירָעָטָ פֿאָר דִּי אַרְבָּעַטָּר. דָּאס שָׁאָפָּט פֿאָר
אַיְן — דִּי קָאנְקָרָעָט טָמָעָ.

אַ צְוִיְּטָעָר גּוֹרָם דָּעַרְצָו אַיְן גַּעַוְועָן זַיִן אַידִּיאַיְשָׁעָר בְּלִיקָה, וְאָס
הָאָט זַיִד אַיסְגָּעַפְּוּרָעָמָט אַיְן אַיְם אַיְן לְאַנְדָּאָן. דָּארָטָן הָאָט ער זַיִד
דָּעַרְנַעַנְטַעַדְתָּ ער זַיִד וְוִיסְנַשְּׁאָפְּטָלְעַכְעַן סָאַצִּיאָלִיזָם. אלָע זַיִנָּע טָאַגְּ-טָעַגְדָּ
לְעַכְעַ דָּעַרְפָּאָרָוָנָגָעָן האָבָּן גַּעַפְּרִיטָ דָּעַרְצָו. אוּיך דָּאס אַיְן גַּעַוְועָן אַ
שְׁטָרָאָקָעָר גּוֹרָם אוּיפָּנָן וּוּעָגָן צוֹ וּוּרָעָן רַעַלְסִיטִיְשָׁעָר.

דִּי אוּבָּן-דָּעַרְמָאָנָטָ צְוִיְּיָ גּוֹרָםָם הָאָבָּן בְּמַילָּא גַּעַפְּרִיטָ צוֹ אַ נַּיִעַר
אַיְנְשָׁטְעַלְוָגָג. ער מוֹ שְׁרִיבָּן פֿאָר דִּי מַאֲסָן אַיְן זַיִעַר אַיְגָעָנָר
שְׁפָרָאָך — אַיְן יִדְישׁ. אוּן ווִינְטְּשָׁעוֹסְקִי וּוְעָרָט אַזְוִינְגָאָך אַ יִדְישׁשָׁעָר

פָּאָעַט. דַּעֲרָצָו נָאָך — אַ פִּיאָנְגָעֶר פָּוֹן פְּרָאַלְעַטָּאָרִישָׁעֶר פָּאָעָזִיעַ. אָוֹן
עַס קְוָמֶת אַוִּיפָּא אֵין אִים אַ נִּיעַע לִיטָּעָרָאָרִישָׁעֶר גּוֹסָת. זַיִן אַמְּאַלְיקָעַ
סְּעַנְטִימְעַנְטָאָלָעַ דִּידָּקְטִיק הָאָט וַיֵּךְ אַגְּנָטוֹקְלָט דָּוָרָךְ דָּעַם קוֹפְּלָעַט,
דָּוָרָךְ דָּעַר פּוֹבְּלִיכְצִיטִישָׁעַר פָּאָעָזִיעַ. אָוֹן דָּאָס אַלְיךְ שָׁאָפָּט אֵין אִים
אַיצְטָגָאָר נִיעַע לִיטָּעָרָאָרִישָׁעֶר גּוֹסָת. זַיִן זַיְגָעֶן: אַקְטָוָנְגָעַר דְּעַלְיָוָס
אָוֹן קְאַנְקָרְעָטָעַ בָּאַשְׁרָיְבוֹנָג. אַבָּעָר וַיַּנְטְּשָׁוּסָקִיס אֵין פָּרִיעָר וַיַּאַלְיךְ
אָזְנָאָמְתָהָעַר פָּאָעַט. עָר אֵין אַוִּיךְ אַ דְּךְ לְבָב, אַ סְּעַנְטִימְעַנְטָאָלָעַר בֵּין גָּאָר.
אֵין אַיבָּעָר אַלְיךְ זַיִנְגָּעַ רְעַאַלְיִטְשָׁעַ זַוִּיטְלִידָעַר שְׂוּעָבָן פָּאָעָטִישָׁעַ
רְמוּזִים אָוֹן שְׁטִימְוֹגָגָעַן. זַיִן וַיַּעֲרָן אַפְּט פָּאַרְוָאַגְּזָלָט אֵין סְאַצְיָאָלָעַ סִימָּ
בָּאָלָן. אָוֹן דָּאָס אֵין אַ פָּאָעָטִישָׁעַ דָּעָרָגְיִיכָּנוּג. דָּאָס הָאָט אַ גְּרוּסָן
בָּאָטִיטָה. זַיִנְגָּעַ סִימְבָּאָלָן זַיִנְגָּעַ אַוִּיךְ אַיְגָנָאָרִטִּיק. זַיִן זַיְגָעַן גּוֹוִיָּעַ
לְחַלְוָטָן נִיִּין דָעַר יִדְיִישָׁעַר פָּאָעָזִיעַ.
מִדְאָרָף אַבָּעָר נִיט בָּאַטְרָאָכָּטָן וַיַּנְטְּשָׁוּסָקִיס נִיעַם גָּאנָג וַיַּאַנְגָּב
אַבְּסָאָלוֹט. דָא אָוֹן דָּאָרָטָן הָאָבָּוֹן וַיֵּךְ אַפְּגָעָרוֹפָן גּוֹוִיסָעַ פְּרִיעָרְדִּיקָעַ
פָּאָעָטִישָׁע אַיְנָשְׁטָעַלְוָגָעַן. בְּדָרְךְ כָּלָל, אַבָּעָר, אֵין זַיִן נִיעַר דָרְךְ גּוֹוּעָן
טָאָקָעַ אַ נִּיעַר. נַאֲכָמָעַר — זַיִנְגָּעַ אַ וַיְכִתְקָעָר. דָּאָס מַעֲרָקָט וַיַּאַנְגָּב
אַפְּיָלוֹ אֵין זַיִנְגָּעַ עַרְשָׁטָע יִדְיִשָּׁעַ לִידְעָר, וַיַּאַמְּעַן. קָעָן נָאָךְ אַלְיךְ זַיִן
סִימְגִּים פָּוֹן זַיִנְגָּעַ פְּרִיעָרְדִּיקָעַ נַיְגָוָגָעַן. דָאָס זַיִנְגָּעַן זַיִן נִיִּין.
זַיִנְגָּעַ עַרְשָׁטָע פָּעָרָזָן אֵין יִדְיִשָּׁה הָאָט עַרְשָׁרָבִּין אֵין קָעָגָסָר
בָּעָרָג, אֵין 1877.

בריות אֵין רָעָדָן

זַיִן זַיְגָעַן נָאָךְ אַלְיךְ גְּבוּרִים אֵין יַעֲזָן;
אַבָּעָר פְּלִיגָן אֵין טָאָזָן;
זַיִן מִינְגָעַן מַעַקָּעַן יִסְרָאָרִים פְּאַרְעָדָן,
פְּאַרְעָדָן אַ שְׁלַעַכְתָּן צָאָן !

נִיִּין, מִינְגָעַן בְּרִידָעָר, אַיר וַיִּיט אֵין טָעוֹת
אֵין טָעוֹת, אַוִּיךְ זַיִנְגָעַן נַאֲמָנוֹת !
צָו אַ שְׁלַעַכְתָּן צָאָן הַעֲלָפָט קִיּוֹן הַמְּאוֹת
רִיִּיט אַרְוִיסָן אַן רַחְמָנוֹת !

אַבָּעָר כְּלִזְמָן אַיר גִּיטָּמִיט סְכָלָנוֹת
וְוַעַט קִיְּגָנָאָלָעַ נַשְׁת וַעֲדוֹן אַן עַנְעָעָ;
בֵּי דִי בָּאַרְיסָעָן בְּלִיבָּט דִי קְבָצָנוֹת
אָוֹן בֵּי שׁ—קָעָן דִי גְּרַעְנָדָע.

די דזאיקע פערזן זייןען געווען צופעליקע. זיי געפיגען זיך אי-
נעם פעלטאן «דער גראנדער-פֿרְיעַר», געדראקט אין ראנקנסנס וואכֶנ-
בלאט «קול לעם», דעם 26 סטן אקטאבער, 1877.

אין 1884 האט ווינטשעוסקי באואווארזיניק אנגעהויבן שרייבן
ליידער אין יידיש. דאס איין געווען א נײַער אָנהִיב אין זיין לעבען.
זיין באמת ערשות ליד אין יידיש איין דערשניען אין «פּוֹלִישַׂן אִידָּלַן»,
גומער 4, 1884. געווען איין עס אָן אויסטרעגעווינלאַע אקטוועלע טעםע :
קָרְטָן. קָרְטָן-שְׁפֵַילְן איין דעםאלט געווען אָן אַמְּתָּח מְגַפְּה צוֹישַׂן די
אוֹמְגַּלְּיקְלַעְכָּע יִדְיִשְׁע אַרְבָּעָטָר. צוֹלִיב קָרְטָן האַבָּן זיך אַפְּגַּעַשְׁפְּלַטַּ
אָסְטְּרוֹאַגְּעָדִים אין די אַרְעָמָע יִדְיִשְׁע אַרְבָּעָטָר-מְשֻׁפְּחוֹת. אָז נִיט
קִיְּין חִידּוֹשׁ. ווֹאָס ווֹינְטְשְׁעוֹסְקִים ערשות יִדְיִשְׁ לִיד «צָוַויִּי גַּעֲסַעַלְעַךְ» —
טָאַקָּעַ ווּעַגְּן קָרְטָן — האַט מעַן גְּלִיכִיךְ אַיְפְּגַּעַכְּפָט. אָוּמְטוּם אָז עס
געווען באואוואר. דער באַרְיִמְטָר אַקְטִיאָר יעַקְבָּפֶ. אַדְלָעָר האַט עס
אַפְּיָלוּ דַּעַקְלָאַמִּירָט אין זיין אַוִיפְּטַרְעַטְוָגָעָן. די טַעַמָּע אָז דָּא אָז
אַקְטוּעַלְ-רַעַאַלִיסְטִישָׁע :

אין אָ קְלִינְג גַּעֲסַעַלְעַ, אָ שְׁמַרְזִיקָּעַ, אָ שְׁמַאַלִּיקָּעַ
וַיַּצֵּט אָ יְנוּגָּע ווַיְבַּעַלְעַ אָן קְאַמְּטָרָלְאַלְיִוְן;
שְׁבַּת אָן אַוְעַקְגַּעַנְגָּעָן, אָוָן אַרְיָה מַעַן מַפְּתִּילְנִיקָּעַ
הָאַט אַיר «אַוִיךְ אָ וַיְיִלְקַע גַּעַלְאָזְן דָּא אַלְיִוְן».

געגָאנְגָעָן אָז עַר אַפְּנַעַמָּעָן זיין אַשְׁבִּירָה, זיין אַוְיִדְשָׁעָסָע, אַבָּעָר
עַר האַט פָּאַרְגָּעָסָן זיין קָרְאָנָק קִינְד, זיין יְנוּגָּע פָּאַרְצָאָרָנט ווַיְבָ. עַס אָז
שְׁוִין דָּרִיְּ בִּינְאָכָט.

דָּרִיְּ! זַי דַּרְעַמְלַט אַיְוָן, דָּס קְעַפְּלָ אַגְּנַעַשְׁפָּאָרָט אָן עַלְנוּבָּיגָן
וַיַּצְמִיךְ, בָּאַטְרָאַכְטָנִיךְ, דָּס לְבָעָ, קָרְאָנָקָע קִינְד.
פְּלֹחָצָעָם הָעַרְתָּ אָ וּוֹשָׁ זַי, אָוָן זַי עַפְּנַט אַוִיךְ דִּי רַוִּישָׁ אַוְגָּנָן,
גַּיְתָּ אָ קָוָק — וּוּרְהָאַט גַּעַלְאָפָט? עַר? נִין. נִיט עַר, דָּרִיְּ וַיְנִטְ�וָ!

אָוָן דָּס לִיד גַּנְדִּיקָט זַי מִיט כְּלוֹמְרָשָׁט קָאַלְטָע, זַאְכְּלַעַכְע שָׁוֹרוֹת.
זַי זַיְנָעָן אַבָּעָר אוֹיסְטְּרָעְגָּוּוַיְנָלָעָ טְרוֹוִיעָרִיךְ. זַי דַּעַקְן פְּלֹצְעָם אַוִיךְ
די גַּאנְצָע טְרָאַגְּעָדִיע :

אין אָ פְּגַּדְעָר גַּעֲסַעַלְעַ, אָ שְׁמַרְזִיקָּעַ, אָ שְׁמַאַלִּיקָּעַ,
אין אָ פִּינְגָּע שְׁטִיבָעָלָע, מִיט יְרוּעָלָעָ גַּעַפְּלִישָׁ.

האט די זווייזועס און דערזו א זיגעטל גתולינע
וינדייך בים טישעלע אין קרטעלער פארשפלט.

ניט זוויניקער קאנקרעט אייז די טעם : «דאץ ליד פונעם העד». אט דאס צויזיטע יידיישע ליד זינס האט ווינטשעוסקי פריי איבערל געזעצעט פון טאמאַס הודס באָרימט ליד «סָאנְג אָוֹ דֵה שִׁירֶת». אין זיינע דעריניגערונגען פטרט ווינטשעוסקי אָפּ די אַיבּערזעונגגען מיטן אויסרייד: ס'האָבן אויסקלִיבֿן הוזס באָרימט ליד אייז ער אַיבּערזעען דאס לֵיד. אָן אויסקלִיבֿן הוזס באָרימט ליד אָן אַבּער געלעגן אַ טִיפְעָרָר באָטִיט. ניט דעם לידס באָרימט האט אַים אָונְטַעְגַּעְזָאָגָט אַיבּערזעען דאס לֵיד. אויך ניט—בלויז דער סָאַ צִיאַלְעָר אַיְהָאָלָט. ס'האָבן געלעגן אַין דעם עפָעָס טִיפְעָר. ווינטשעווּס קְיִין האָבּן צַוְּגַּעַצְיָגָן דעם לידס באָשְׁטִימְטָע אַיְגְּנָשָׁפְּטָן, ווֹאָס זיינען געווען זַיְעָר עַנְלָעָד צַוְּגַּעַצְיָגָן זַו ווינטשעוסקי פָּאָעְטִיש גַּעֲמִית. ווינטשעוסקי האט באָטְרָאָכָט זיינע לדער זיינע זיינע האט ער בֵּין דעם דָאַ זיָּקָן יָאָר נִיט גַּעַלְאָזֶט דְּרוֹקָן.

אין זיינע דעריניגערונגען, שריביט ער :

«אויבּ מעַן געפְּנַט, לְמַשְׁלַח, בֵּין מִיד מַעַר «אַגְּנִיטָאַצְיָע» ווֹי פָּאַעַזְיָע... בֵּין אַיךְ דְּעַרְמִיט צַוְּפִּידָן, ווַיַּיל בֵּין דְּרִיְיָ אַיךְ צַוְּרִיק (1909) האָבּ אַיךְ קְיִין זַאָךְ נִיט גַּעַלְאָזֶט דְּרוֹקָן, ווֹאָס האָט נִיט גַּעַהְאָט דעם צַוְּעָק צַוְּוָעָק דעם יִדְישָׁן אַרְבָּעָטָר : אַים צַוְּוָעָק, צַוְּוָעָק זַיְן מֹות, זַיְן הָאָרֶץ אַון זַיְן קְלָסְנְבָּאוֹאַסְטָוִיָּה, אַים צַוְּיִינְגָּעָן אַוִּיפְּצָוְשָׁטִין אַון זַיְן אוַיסְ... צַוְּרִיבֿן דַּי אָוְיגָן אַון צַוְּפָרְעָן זַיְן אַלְיָין : זַאוּ בֵּין אַיךְ ? ווֹאָס אַיךְ דָאַ פָּאָר אַ וּוְעַלְתַּ אַרְוָם מִיד ? ווֹי אַזְוִי האָט מעַן מִיךְ דַּא גַּעַפְּעַנְטוּוּסָט מִיט דָעַלְיִיגְיָעָן שְׁפִּינְוּעָב, מִיט פָּאַלְיִיטִישׁ אַקְּרָאִיקָּעַ, מִיט אַ נַּעֲכְתִּיקָּן טָאגָן מִיט אַ קְוּמַעְנִידְקָעָר נַאֲכָת ? » (מיין אַרְבָּעָטָר מַזְעָזָע, אין פרָגָן פָּוּן לְעָבָן, צַמְלָבוֹךְ, נָוּמָעָר 2-3, פָּעַטְעַרְבּוֹרְג, 1912 ; אַיבּערזעַדְרוֹקָט אַין זיינע שריבְּטָן בְּ 10 זַז. 258.)

פָּאָר אַים זיינען די לדער געווען אַ פָּאַעְטִישָׁעַר, אַבּער אוַיךְ אַ מַּאֲרָאַלִישָׁעַר מֹות. אַון גַּעַדְיִינְט האָבּן זַיְן — אַ מַּאֲרָאַלִישָׁן תְּכִלִּת. ווֹעָן מִיר באָטְרָאָכָט זיינע לדער אוַיךְ פָּסִיכָּאַלָּגִישׁ, דָעַרְפִּילְן מִיר זַיְן גַּאנְצָן גַּעֲמִית. ער האָט אוַיסְגָּעְקָלִיבֿן בְּלוֹיזָן אֹזָא טֻמְאָטִיקָה, ווֹאָס אַין געווען אַיְינָס מִיט זַיְן גַּאנְצָעָר פְּסִיכִיק. ער האָט זַיְן גַּעַשְׁרִיבֿן אַין

א באשטייטער מעלאדייע, אין א באשטייטט ליכט. זי זינגען געוווען
איינגן贊ן זיין מעלאדייע אוון זיין ליכט.

אווי איז עס געוווען מיטן איבערזעען הוודס «לייד פונעם העמד». אין דעם ליד איז פאראן א קאנקרעטע, אקטועלע טעמע. ווינטשעוסקיס גאנצער פֿאַעטִישׂעָר וועג האט געפֿירט צו אקטועלע טעמע. נאכמער צו וואס מערכֿאַנְקֿרְעַטְעַט טעמע. פֿאַרְאָן, אין הוודס ליד נאך א וויכטיקע איינגןשאפט. די רעלאליסטיישׂע געשטאלט און די אַטְמָאָס פֿערֶע אַרְוֹם דער געשטאלט ווערט פֿאַרְוָאנְדְלַט אין א סימבֿאָל. דאס איז א וויכטיקע דערשיינונג אין דער סַאַצְיַאלָעָר לִירִיךְ. אומבאָמעַרְקַט ווערט דא דער רעלאליסטיישׂע אַינְהַאֲלָט אַרְבִּיגְעַטְרָאָגְן אַין דער וועלט פֿוֹן דְּמִירָן.

«аг, מענטשן! אויב איד האט א שועעסטער, א וויב,
א מוטער, זען איד האט דאס שיקאָל געבען,
זיט וויסן, איד טראָגַט ניט אויס וועש אויפֿן ליב —
איד טראָט אויף זיך מענטשלעכֿעַ לעבן!

שטעַר-שטעַר-שטעַר!
איין הונגען, אין שמואַי, פֿאָר דער גאנצער וועלט פרעמער,
זוי איד מיט א דאָפְּלָטְן פֿאַדְעָם: פֿאָר זיך
תְּכִירִיכִים — פֿאָר אַנדְרָעַ מענטשן אַהְעָמָה.

ונאָר זוי איז דער טויט אויף מײַן דְּרוּין אַרְוֵי?
דעם מלאָך המות געשטאלט — אַ סְקֻלְעַט,
וואַי קען עס מיך שרעַקָּן, זען מײַן אַיְגַּעַנְעַר גוֹף
אוו זעלבְּסַט נאָר אַ בִּינְגַּעַגְעַטְאָלְט, ווי אַיד וועט?
נאָר בִּינְגַּעַר אַ הוֹפְּנָן, גענְגַּו ווי דער טויט:
אַיד פֿאָסְט אַזְוִי אַפְּסָט אָוֹן בֵּין זיט אויסגעָרוֹת.
אַ, הִימְלָן! עס זאָל אַזְוִי טַיעַר זיין ברוּיט,
עס זאָל אַזְוִי וּאְלֹאַלְוִי זיין פֿלִישַׂ אָוֹן בְּלוֹטָן!

די געשפֿעַנְצִי-שטיימָנוֹג פֿילְט מען מערכֿ — ניט אַין באַזְנְדְרָעַ צִי-
טאָן, נאָר אַין גאנְצַן לִיד, אַין דעם לִידָם טַאַטְאַלְיַטְעַט. אַזְוִי אַזְוִי
דעם סִימְבָּאַלְיוֹם מִתְּוֹךְ רַעַלְיוֹם. אַטְאַ-דעם סִימְבָּאַלְיוֹם-מִתְּוֹךְ-רַעַלְיוֹם

**האט פֿרְץ אוּסְגָּעָנוֹצֶט אַין זִינְגַּע "דְּרֵי נִיטָּאָרִינְסַ", "בְּיַם פֿרְעָמְדָן חֻופְּה-
קְלִיְּדַ".**

וועגן ווינטשעוסקיס גאנגע צו דער קאנקרעטער טעםע, מיט איד
טיימבָּאַלְישָׁן אַפְּגָּלָאַנְזַ, אַיבָּעַרְצִיכְגַּט אָונְדוֹן אַוְן זַיְן דָּרִיט יִדְיִישׁ לִיד
לְאַגְּדָאָן בִּינְאַכְּטַ" (אַין דער אוּסְגָּעָנוֹצֶט פֿון 1927 הַיִּסְטַּעַס **"בִּינְאַכְּטַ"**
אַין שְׂטָאַטְ"). אַוְיךְ וועגן אַטְ-זָעַם לִיד אַיְן כְּדָאי זַיְךְ אַפְּשָׁטָעַלְן
ווינטשעוסקיס גִּיט אַן: "די פָּאָרָם אַין גָּעָנוֹמוֹעַן פֿון אַ רְוִיסְיַן גַּעַ"
דִּיכְטַ". דָעַם מַחְבָּרָס נַעֲמָן גִּיט עַד נִיט אַן. מִיר וּוּלְן זַיְךְ אַפְּשָׁטָעַלְן
אַוְיפְּן אַרְיגִּינְגָּל. אַין דער עַרְשָׁטָעַר הַעֲלָפְּט 1919 זַיְן יַאֲרָהְנְדָעַרְט אַיְן
אַין רְוָסְלָאַנד גָּעוּוֹן בָּאַרְיִמְט אַיְוֹאָן מִיאַטְלָעָוָס (1844-1796) אַ לִיד
"פָּאַנְאָרִיקִי" ("לְאַמְּטָעַרְנְדָלְעַד"). דָאָס אַיְן גָּעוּוֹן אַ סָּאַטִּירַע אַבְּעַר "די
לְאַמְּטָעַרְנְדָלְנַה, הַאֲרַעַלְדַּר", אַיבָּעַר דִּי "טְשִׁינְגָּוָנִיקָּעַס" (רְעַגְּרוֹנוֹגְ-אַגְּנַ
גַּעַשְׁטָעַלְטָעַ) אַוְן "סָאַנְאָוָנוֹנִיקָּעַס" (נַאֲטָאָבָּלַעַ). שְׁכָלְדִּיקָּעַ מַעֲנְטָשַׁן זִינְגַּע
זַיְיַ. "אוּף דָעַם הַאט מַעַן זַיְיַ אַוּוּקְגַּעַשְׁטָעַלְטַ", דָאָס פָּאָלָק זַאל זַיְיַ זַעַן,
זַיְךְ גְּרִיסַן, זַיְךְ בָּאַרְיִמְעָן מִיט זַיְיַ".

גַּעַשְׁרִיבָן אַיְן דָאָס לִיז אַיְן קוּפְּלָעַט-פָּאָרָם, אַיְן אַ פֿרְעַכְטִיקְעַלְ
שְׁפִילְעַוְדִיקָּעַר טְעַמְּפָא, מַעֲטְרִישְׁ-פֿרְעַפְעַקְט, מִיט אַומְגָעַהְיִיעַרְעַר עַלְעַלְ
גַּאנְגַן. דָאָס גִּיט צו נַאֲן מַעַר דִּינְקִיט דָעַר לְכַתְּחִילָה דִּינְעַר סָאַטִּירַע.

דָאָס לִיז הַיִּבְטַּה זַיְךְ אַן מִיט דִּי שָׂוֹרוֹת:

פָּאַנְאָרִיקִי, סָוְדָאָרִיקִי,

סָקָאַוְשִׁיטְעַקְאַזְזַ וּמַנְיַעַן,

טְשָׁטוֹאַ וּוִידְיַעַלְ, טְשָׁטוֹאַ סְלִישְׁאַלְיַ

וּוְנַאֲטְשָׁנָגַןְזַ וּוִי טִישִׁינְעַ?

(לְאַמְּטָעַרְנְדָלְעַה, הַאֲרַעַלְעַה, זְאַנְטְּ-זָעַשְׁ מִיר, וְאַסְ הַאט אַיְדַּי
גַּעַתְּעַרְט אַין דָעַר נַאֲבָטִיקָעַר שְׁטַילְ?).

אוֹן יַעַדְעַ סְטְרָאָפְעַ עַנְדִּיקְט זַיְךְ :

פָּאַנְאָרִיקִי, סָוְדָאָרִיקִי,

גָּאָרִיאָט סְעַבְעַ, גָּאָרִיאָט,

אַזְזַ וּוִידְיַעַלְ-לַ, נַעַן וּוִידְיַעַלְ-לַ,

טְאַוְגַּעַ נַעַן גָּאָרִיאָטַ,

(די לְאַמְּטָעַרְנְדָלְעַה, דִי הַאֲרַעַלְעַה, בְּרַעַנְעַן זַיְךְ אַוְן בְּרַעַנְעַן, צַי וּהַאֲכָן יָאַגְּזַעַן,
צַי נִיט גָּעַזְעַן — דָאָס זַאֲגַן זַיְיַ נִיט אַוְיסַ).

וויכטיק איז דא וועגן וועמען מיאטלעוו דערציילט אין ליד. ער פרענט בי די לאַמְּטָעָרְגָּלְעָך צי האָבָן גַּזְוָעָן אַשְׁטִיל, אַינְזָאָם מֵיְידָל, וואָס וואָרט אוֹיפֶּן גַּעֲלִיבְּטָן, אַבעָּר קַיְיָן עַנְטָפָעָר קַומָּט נִיט — זַי בְּרָעָץ נָעָן דַּי לְאַמְּטָעָרְגָּלְעָך. צי זַי האָבָן גַּזְוָעָן צי נִיט — דָּאָס דְּעַרְצִילִין זַי נִיט. אָזְוִי ווּנְדַת זַיךְ דַּעַר פָּאָעָט וועגן אַפְּאָרְלִיבְּטָן יְוָגְגָמָאָן, וואָס וואָרט אוֹיפֶּן זַיְן טְרוּוִים — דַּעַר גַּעֲלִיבְּטָרָעָר, וועגן אַן אַומְּגָלְקָלְעָכְבָּר, וואָס אַשְׁטוּרָעָם האָט חַרְבָּה גַּעֲמָאָכָט אַירָעָ אַלְעָ פְּרִידִין; וועגן אַפְּאָרָה בְּרָעְכָּרָה, וואָס ווֵיל אַנְטָלוּיְּטָן פָּוּן זַיְן גַּעֲוִיסָן: וועגן אַהֲלִיאָקָעָ, וועגן אַתְּהָמָלָל; וועגן אַדְיכְּטָעָרְטְּרוּיָמָעָ.

מייאטלייעו, דַעַר אַדְלָמָאָן, דַעַר אַמְּלִיקָעָר קַאמְעָרָהָר, האָט דָּאָס לִיד גַּעֲשָׂרִיבָן אַין פָּאָלְקִיסְּטִישָׁן סְטִיל. נַאֲךְ ווִיכְטִיקָעָר — אַין דֻּעָם קוּפְּלָעַט-סְטִיל. אַון דָּאָס לִיד אַיז טָאָקָעָ גַּעֲוָעָן בָּאַרְיִימָט צְוִישָׁן דַי בְּרִיִּידָה טָעָרְסִישָׁעָ מָאָסָן.

בי ווִינְטָשָׁוּסְקָיָן אַיז דַי פָּאָרָם דַי זַעְלְבִּיקָעָ. אַבעָּר דַי טָעָמָע אַיז סָאַצְּיָאלָאָסָס מַעַר פָּאָרְטִיפָּט. זַי אַיז דָּוָרָקָ-אַונְדָּוָרָק קַאנְקָרָעָט אַון פְּרָאָז לְעַטְאָרִישָׁ. דַאְ האָבָן מִיר אַפְּאָרְהָנוּגָעָרָט בְּחַולָּה, וואָס קָעָן בַּיַּתְגָּפִי נָעָן קַיְיָן דַאְךְ אַיבָּעָרָן קָאָפְּ. דָּאָס מִידָּעָלָעָ, בַּיְ וְוִינְטָשָׁוּסְקָיָן, וואָרט נִיט אוֹיפֶּךְ אִיר בְּאַשְׁעָרָתָן. זַי וואָרט בַּיְ דֻּעָם שְׁפִיטָאָלָה, וואָוָר דַעַר טָאָטָע גַּסְסָטָם, — אַון אַין דַעַר הַיִּם יְיִגְעַן דַאְ פִּינְגָּקִינְדָּעָרָלָעָךְ, אַון דַי מַאְמָע "איַן שְׁוִין דָרִי יָאָר טּוֹיטָה". ווִינְטָשָׁוּסְקָיָן שְׁטָעָלָט וִיךְ אַפְּ אָוִיפֶּךְ דֻּעָם אַומְּגָלְקָלְעָכָן אַקְטִיאָר, דֻּעָם "הַאֲלָב צְעִמְישָׁתָן אַלְטָן מָאָן", אַון אַט אַיז — דַעַר "גְּרִינְגָּרָה" יְיָדָה, "עַלְנָתָה וְוִי אַשְׁטִיאָן". זַיְן אַלְעָ וְיִגְעַן גַּעֲוָעָן "אַקְטוּעָלָעָ" גַּעֲשָׁתָאָלָטָן אַין לְאַגְּדָאָן, אַנְהִיאָבָן 80 עָרָד יָאָרָן:

לאַגְּדָאָן בִּינְגָּאָטָה

אַיר לְעַמְּפָעָלָעָך, לְאַנְטָרְמָלָעָך,
עַדְזִילָט מִיר וּזְאָס בַּיְ גַּאֲכָתָה,
זַיךְ שְׁטִילְעָנְדִיק אַון בְּרָעְנְגָדִיק,
אַיר צִיְטָנוּיִיָּה בְּאַטְרָאָכָט,
דָעַן אַלְעָ נַאֲסָט בְּאַלְיִיכְנְדִיק
דַי מְוִיעָרָן, דֻּעָם בְּרוֹק —
דְּרָאָפֶט אַיר אַיצְטָהָבָן, רַעֲכָן אַיז,
אַפְּ קָלְאָרָן, שָׁאָרְפָּן קָוָק.

האט איר געוזן אַ בְּחֹורֶל,
פָּאָרָהָנוּגָעָרֶט אָוָן פָּאָרָשָׁמָאָכָט,
הַיְּרֵגִינְזִיק אָוָן זָוְנְדִּיך
די גַּגְגָעַץ לִבְבָעַ נָאָכָט —
זָרַ זָוְנְדִּיך אַ וַיְגַעֲלָאָר,
אַ טִּירָאָר, אַ טְרָעָפָאָר אָן גָּאָסָר,
זָרַ צְוָצְוִילְיָגָן אַיסְצְוָוָוָעָן ? —
סָאוִוָּזָרָעָקְלָעָר קָאָלָט אָוָן נָאָסָר

די לְעַמְפָעָלָעָר זַיְּ בְּרָעָנָעָן זַיְּ
בָּאָלִיכְטָן יְעָדָעָס הַוַּיְּ;
צַיְּ עָעָן זַיְּ — צַיְּ הַעָנָן זַיְּ,
דָּאָסָ צָגָן זַיְּ גַּיְתָאָסָר.

האט איר געוזן בִּים דָּאָסְפִּיטָאָל
אַ מִירְעָלָעָר בִּים טַיְּ ?
מִיטָּ רְוִיטָעָ אָוְגָן, שְׂרִיעִינְדִּיך :
“אַיְּ וַיְּ, אַיְּ, וַיְּ צָנוּ מִירְיָאָ!”
אַיר טָאָטָעָ לִיגָּט אַ גּוֹסְטָעָר,
פִּינְךָ קִינְדָּעָר שְׂרִיעִין : “בְּרוּטִי !”
די מָאָמָעָ אָזָוִין לְאָגָן וַיְסָאָ;
זַיְּ אָזָוִין דָּרִי יָאָר טָוִיטָ.

די לְעַמְפָעָלָעָר זַיְּ בְּרָעָנָעָן זַיְּ
בָּאָלִיכְטָן יְעָדָעָס הַוַּיְּ;
צַיְּ עָעָן זַיְּ — צַיְּ הַעָרָן זַיְּ,
דָּאָסָ צָגָן זַיְּ גַּיְתָאָסָר.

האט איר געוזן, אַיר לְעַמְפָעָלָעָר,
שְׁפָאָצְרִינְדִּיך אִין גָּאָסָר,
אַ דָּאָלָב צְוָמִישָׁתָן אַלְטָן מָאָן,
שְׁווֹזָאָר, הוֹגְנְעִינְדִּיך אָוָן בְּלָאָס ?
אַמְּאָלָה אַזְוִיעָר אַלְטִינְקָעָר
גַּעֲמָאָכָט פָּוּן יָאָר צָוּ יָאָר

אַ פּוֹלָעַ מְעֻנוֹתָן לְאַכְפְּרִיךְ
אַלְסַ לְוַטְקִיעַר אַקְטִיאָר.

די לעמפעעלעך זיין ברענען זיין
בָּאַלְיִיבְּטָן יְעָדָם הוּוּ;
צי זעען זיין — צי הערן זיין
דאַס זאגַן זיין ניט אוּיס.

האָט אַיר גְּעוֹזָן אַלְגִּינְגָּם אַיךְ
הֵיר בְּלְאַנְגְּוָשְׁעָנְדִּיקְ פְּלִין ?
קיַין קְרוּב נִיט, קְיַין גּוֹאַל נִיט
אָן עַלְמָד וְאַ שְׂטִין ?
די רַיְיכְּעַ קְעַנְעַן גָּאַר נְשָׁט טָאָן,
זַיְהַ אַבְּבָן טַעַטְטָעַר, זַיְן ...
די לאַנְגָּנוּרַ קְאַמִּיטְעַלְיִיטַ —
פָּאָר זַיְהַ אַרְזַּעַן גְּרִין ...

די לעמפעעלעך, זיין ברענען זיין,
דוּרְוִיךְ זַיְגַּעַן זַיְיַעַטְעַלְטַ;
נָאָר וּוִיסְן פָּן זַיְיַעַטְעַלְטַ;
וְאָס טָוֶט זַיְהַ אָנַיְן דָּעַר וּוּלְטַ.
זַיְיַעַטְעַלְטַ נָאָר גְּעוֹעָצַטַּ,
צָוָם שְׁיַיְעַן נָאָר גְּעוֹעָצַטַּ,
אוֹן זַעַן נִיט, אוֹן וּוִיסְן נִיט —
דָּעַר שָׁוָךְ בַּיְיַיְן קוּעַטְשַׁטַּ.

בָּאַרְאַקְטָעַרְיסְטִישַׁ אָנַיְן דָּעַם לִיד אַיזְן די זַעֲלִיבְּקָע אַיְגְּנְשָׁאָפְּט, וְאָס
מִיר האָבָן גְּעוֹזָן אַיזְן הֵודָס לִיד : דָּאַס פָּאַרְוָאַגְּדָלָעַן רַעַאלִיסְטִישַׁע
גְּעַשְׁטָאַלְטַן אַיזְן סִימְבָּאָלַן. דָּאַ דַּעֲרָגְרִיכְטַס עַס דָּעַר פָּאַעַט מִיטַּ דָּעַם
רעַפְּוֹעַן : "די לעמפעעלעך, זײַן ברענען זײַן, באַלְיִיבְּטָן יְעָדָם הוּוּ;
צי זַעַן זַיְן — צַי הָעָרָן זַיְן, דָּאַס זַאגַן זַיְהַ נִיט אוּיס".

דאַס טִיפְּסְטַע לִיד אַיזְן אַטְ-דָּעַם רַעַאלִיסְטִישַׁ-סִימְבָּאָלִישַׁן מִין אַיזְן
וּוִינְטְּשְׁעַוּסְקִיס לִיד — "אַין רַעַגְן אַיזְן וּוִינְטְּ אַיזְן אַין קְעַלְטַ". די שׂוֹרוֹת
זַיְגַּעַן כְּלוֹמְרַשְׁטַ זַאֲכָלָעַד, רַעַאלִיסְטִישַׁ אַיזְן פְּרַטִּים, אַינְעָם עַצְם דַּעַרְצִילַן

דעם אינחהאלט. אבער סארא זוירקונג עס האט דאס. וואס די גאס קרייגט לשוןן און ענטפערטן. קורץ און שארטה: "זיעער הימן? זיעער הימן ביין איד". און נאך שטארקעэр איז די זוירקונג, ווען ביים סוף דערווארטן מיר אן ענטפערט פון זיער גאס. איז דער סאמע תוכיקסטער פראנגען. און די גאס ענטפערט ניט: "אייצט שווייגט שוין די גאס". אינאיינעם מיט דער גאס שווייגט "דער ווינט, דער רעגן, די קעלט". דאס דאייקע ליד איז אויסערגעוויינלאַע וויכטיק. דאס איז אן אמרת פֿאנֻרְנְדְלִיד איז אונדזער סָצְיַאַלְעֵר פֿאַעְזְּוִיעַ, און איז אונדזער אלגעמיינער פֿאַעְזְּוִיעַ בְּכָלָל. ווינטשעוסקי האט געשרבון דאס ליד איז 1889. דאס ליד געהרט צו די רידנדיקסטע לידער אין דער יידישער פֿאַעְזְּוִיעַ.

אין רעגן, אין ווינט און אין קעלט

וואס טווען צווויי עופעלעך קלײַינַע אין גאס —

אין רעגן, אין ווינט און אין קעלט?

די הענטעליך — איז און די פֿיסְעַלְעַךְ נַאֲסַ,

די לִפְעַלְעַךְ בְּלוּ און די בעקעליך בלאָס;

וואו איז זיעער הימן אין דער וועלט?

זיעער הימן? זיעער הימן בַּין איז — זאגט די נַאֲסַ,

אין רעגן, אין ווינט און אין קעלט.

מאו ציינען צווויי קינדערלעך קלײַינַע הײַנט,

אין רעגן, אין קעלט און אין ווינט?

וואס? גאָר אָן אָ פֿאַטְעָה, אָ מּוֹטָה, אָ פֿרְיַינְד? ..

יתוממְלַעַעַן? נְבָעַעַן? וואס? זע איז? מיר שיינט,

אָן אַינְגָּעַר פֿוֹן זַי אַיְן גַּאֲסַ בְּלִינְזַן!

געוויס — זאגט די גאס — און איז בַּין זיעער פֿרְיַינְד,

אין רעגן, אין קעלט און אין ווינט.

וואס בלײַבן זַי שְׂטִין מִיט אַמְּלָל אָ לְּלִיְּן,

אין רעגן, אין ווינט און אין קעלט?

צום האַגְּמַלְעַן צו אַרְעַם, צום בעטַלְעַן צו קלײַין,

צו שׂוֹאָפַק אָן צו ערְלַעַד צו גְּבָעַעַן זַיִן,

וואו קְרִיגֶן זַי עַסְן אָן גַּעַלְט?

אייצט שווייגט שוין די נַאֲסַ, אָרְזַעְרַץ אַיְן פֿוֹן שְׂטִין,

דער ווינט שווייגט, דער רעגן, די קעלט.

סָאַצִּיאַלֶּעֶר טְרוֹיעֵר

אחויז רעהליוב און סימבאליישער או מאזאנדולונג פֿאַרְמָאנְגַט ווינְזַט שעשועסקיס סָאַצִּיאַלֶּעֶר לִירִיךְ נָאָךְ דָּרִי אַיְגְּנָשָׁאָפָּן. זִי אַיְזַן דָּוּרְקַן-אַוְןַדְרַךְ פֿרָאַלְעַטְאַרְיִישַׂר, זִי אַיְזַן פּוֹלְמִיט גַּעַשְׁטָאַלְטָן אַזְן זִי אַיְזַן סָעַנְטִיאַלְ.

די אַרְעַמְקִיְיט, ווֹאָס ווִינְטְשֻׁוֹסְקִי הָאָט טָאַגְטְּעַגְלָעַךְ גַּעַזְעַן אַיְן לאַנְדָּאָן, אַיְזַן גַּעַזְעַן גַּאֲרַךְ אַנְדְּעַרְעַ וּוּי אַנְדְּעַנְעַ, בעַת זִין קִינְדִּי הִיְתַּיְתָּ אַזְן יְוָגָנְט. דָּאָס אַיְזַן גַּעַזְעַן דִּי «נוֹיִיעַ», קָאַפְּיַאַלְסְטִישַׁע אַרְעַמְקִיְיט, וּוּי זִי הָאָט זִוְּרַבְּאוּזִין אַיְן דָּעַר דָּעַמְּאַלְט גַּרְעַסְטָאַר שְׁטָאַט אַיְן דָּעַר וּוּלְט, אַיְן דָּעַם גַּרְעַסְטָן אַיְנְדוֹסְטְּרִיעַלְן צָעַנְטָאַר. די לאַנְדָּאָנְעַר אַיְנְדוֹסְטְּרִיעַע לעַ קְרַבְּנוֹת זִיְנְעַן גַּעַזְעַן פֿרָאַלְעַטְאַרְיִישַׂר קְרַבְּנוֹת. זָעַנְדִּיק אַטְ-דָּעַם שְׁרַעְקָלְעַכְן פֿרָאַלְעַטְאַרְיִישַׂן דָּלוֹת הָאָט עַר גַּעַשְׁרִיבַן זִיְנְעַן לִידְעַר. אַזְן דָּעַר אַמְתָּא אַיְזַן, כְּמַעַט אַלְעַזְעַן זִיְנְעַן לִידְעַר אַיְן יְעַנְגַּר צִיְּתַן זִיְנְעַן דִּירְעַקְט פֿאַרְבּוֹנְדַן מִיטְ דָּעַר פֿרָאַלְעַטְאַרְיִישַׂר פְּרָאַבְּלִיעַם. אַיְן זִין הַקְּדָמָה צּוּ זִין בּוֹר «לִידְעַר אַזְן גַּעַדְכְּטַעַת», 1910, דָּצְמָאַנט עַר יְעַנְגַּם שְׁוִידְעַלְעַכְן דָּלוֹת, וּוֹאָס אַוְנְטָאַר זִין אַיְבְּרוֹק הָאָט עַר גַּעַשְׁרִיבַן די לִידְעַר זִיְנְעַן. עַר הָאָט גַּעַזְעַן דָּעַם דָּלוֹת «אַזְן זִין גַּאֲנְצָעַר נְאַקְעַטְקִיְיט, אַפְּגַעַרְיִיסְנִיקִיְיט, פֿאַרְשְׁלָאַגְּנִיקִיְיט, וּוּי מַעַן קְעַן אִים זַעַן נָאָר אַיְן לאַנְדָּאָן, צָוְגְּלִיכְיךְ דָּעַר רִיכְבָּסְטָאַר אַזְן דָּעַר אַרְעַמְּסְטָאַר שְׁטָאַט אַיְן דָּעַר וּוּלְט, טָאַקְעַ דָּוּרְךְ די קָאַנְטָרָאַסְטָן פּוֹן די מִילְיאָנְעַן פּוֹנְט שְׁטָעַרְלִינְגַן קָעַגְן די בִּילְיאָנְעַן פּוֹד צְרוֹת».

שְׁיַלְדְּרָעַן די דָּאַיְקוּעַ שְׁרַעְקָלְעַכְן אַיְנְדוֹסְטְּרִיעַלְעַ אַוְמָגְלִיקַן הָאָט ווִינְטְשֻׁוֹסְקִי שְׁוִין נִיטְ גַּעַקְעַנְט אַיְן סָתְמַ אַבְּסְטְּרַאְקְטָעַ וּוּרְעַטְרָה, אַיְן פּוּבְּלִיצִיסְטִישַׁע פְּרָעָזְן אַזְן אַלְעַגְּאַרְיִיעַס. זִיְנְעַן פְּאַעַטְיִישַׁע מְחַשְׁבָּות זִיְיַה גַּעַזְעַן פּוֹלְמִיט קָאַנְקְרָעַטְעַ טְעַמְּמַעַם. עַר שָׁאַבְטַ לִידְעַר אַיְחַה די דָּאָזְזִיקְעַ טְעַמְּמַעַם. קוּמְעַן מַמְילָא אַרְוִוִּיס גַּעַשְׁטָאַלְטָן. יְעַדְעַ טְעַמְּ אַיְן דָּאָזְזִיקְעַ פֿאַרְבּוֹנְדַן מִיטְ אַזְן אַמְתָּאַר גַּעַשְׁעַנְיִישַׁ אַיְן לְעַבְן.

אַזְעַלְכְּעַ גַּעַשְׁטָאַלְטָן זַעַן מִיר בִּיְיַ ווִינְטְשֻׁוֹסְקִין לְרוֹבְּ: «דָּאָס יְתּוֹמְלִיְּ», «אַזְן עַרְלָעַכְעַ בְּאַטְרִיגְעַדְרִין», «קְלִיְינְ-עַטְעַלְעַ», «דָּזְשָׁעַקְ-גַּגְבַּ», «דִּי אַרְעַמְּ מַאְלִיְּ», «דָּעַר אַלְטָאַר מַאְן אַזְן דָּעַיְ נִיעַדְ יִאָרְ», «דָּעַר בְּלִינְדְּעַר פִּידְלְעַר», אַגְּנַד.

די נְטִיה צּוּ גַּעַשְׁטָאַלְטָן הָאָט אַיְן ווִינְטְשֻׁוֹסְקִין שְׁטָעַנְדִּיק גַּעַלְעַט. גַּעַשְׁטָאַלְטָן פּוֹן בְּאַפְּרִיעַר אַזְן דָּעַנְקָעַר הָאָבָן גַּעַלְעַבְט אַיְן זִין פְּאַעַטְיִישַׁ

געמיט. און ער האט זי' באזונגען אין לידער. אוזו טרעפּן מיר בי' אים לידער: «פֿערדיינאנד לאסאל», «מאركס דער זגער», «פֿרידִידֶר ענגעלס», «וַוְילִיאָם מַארִיס», «וַוְיקְטָאָר הַוְגָא» א. אנג.

פאראן בי' אים אויך לידער, ואו ער זינגען דא עטלעכע געשטאלטן. דורך זי' זעט מען דעם נאנצן סיפור המעשה. איזה ליד איזו ווינטשעוּרַס קיסים «רענט» (דִּרְהַ-גּוּלְטַ), געשריבן אין 1885. געבויט איז דאס ליד אויף א טעלעכער געשעעניש. דא האבן מיר א אנקראעטן סיפורוּה המעשה אין עטלעכע געשטאלטן. ווי א מוסטער פון ווינטשעוּסקס דלוות-ליידער קען אונדוֹז טאקוּ דינגען דאס ליד «רענט» וועגן דעם ריוועטער (מעטאל-פארניטיעוּר). «קלין בארגנט מאט פון בערנער סטריט»:

ר ע נ ט

האָט אֵיר גַּעֲקָעֵנְט דַּעַם רַיוּוּטָעָר,
קלִין בָּרוּגָעֵט מָאָס פָּוָן בְּעַרְגָּעָר סְטוּרִיטָן?
ער איז שׁוֹן נִיט קִין רַיוּוּטָעָר,
ער גִּימִיט נִיט אַוִּים, ער אַרְבָּעָט נִיט,
ער האָט אוַיְךְ זִיךְ נִיט מַעַר קִין באָם,
אוֹן הוֹנוּרָט נִיט אָזְן לִידְצָט נִיט נִיט,
דעַן... טוֹיט אַזְן צִיְּתָה דִּיְיָ מַאֲצָט מַאֲטָה,
קלִין בָּרוּגָעֵט אַזְן טוֹיט...

געדענקט אֵיר נָאָךְ זַיְן יַוְגָעַ חַיִּיבָה,
שְׁיִין מִינְדָּעַלְעַן פָּוָן בְּעַרְגָּעָר סְטוּרִיטָן,
וְאָס פְּלָעֵנְט אַמְּמָל זָוָם... צִיְּטָפָּרְטָרִיבָה,
פְּאָר קִינְגָּעָר מַאֲכָן בְּאַגְּעָטָם, חַיְּתָן?
זַי גִּימִיט צָוִיקְהָה, גִּימִיט מִינְדָּעַלְעַן,
ברעננט נָאָךְ אֵלְיָהוּ אַוִּיךְ דַּעַר וּלְעַלְתָּה,
זַי הַקָּט אֵלְיָהוּ, אַיְן וּמִינְעַלְעַן,
אוֹן צְוּוִיְּדָרִיְּ שְׁילִיגַג מַעַלְתָּה.

וְאָס הַיְּבָט מַעַן פְּרִיעָר אָז צַוְּאָן
מִיט צְוּוִיְּדָרִיְּ שְׁילִיגַג גַּעַלְתָּה?
זַי חַאָלָט גַּעַזְאָרָפְּט אֵלְיָהוּ פְּרָעָטָל תָּאָן,
אַיְן שְׁטוּבָ פְּעַלְתָּ קְוִילָן, לִיכְטָ אַוִּיךְ פְּעַלְתָּ.

דעם ניעם יתומס ברוחדר גויט
אין קעלט אירום, זוי אפגעברענצע,
זוי האלט אם עפעס אויפגעניין,
דאך האלט, מען קומט נאך דענט.

מען קומט נאך רענט, דער לענדלאוך קומט,
דער לענדלאוך זעלבסט, ער אין שון זאן
אייך חיל — זאגט ער — מײַן געלט! זי שטומט,
זי ווינט; ער זעט, עס אין גיכא.
דעם לענדלאוד האָרֶץ איז ניט פון שטינַן
ההָר וויבַּל, זאגט ער חאָס אייך טוֹן
אייך שענַק די רענט אָוִיך, אָבעַר גַּיְן
אוֹוִיס מוֹות אייך אִיםַּנוּ.

זי ווינט — ווינט מינדעַלְעַן שרייט:
מײַן לְיבַּעַר העָר, זוי זעט אִיר נִיט,
אייך בֵּין... אייך בֵּין אוֹיך דער צִיטַט...
און צָאָג ניט גַּיְן פָּון הֵיר קַיְן טַרְוִיט?
דעם לענדלאוד האָרֶץ איז ניט פון שטינַן,
ער קָעָן קַיְן טַרְעַן גַּאֲרַנְט זָעַן,
דאך הייסט ער נאך אָמְאָל אִיר גַּיְן,
אם קומט שון צָחַי פָּונַט צָעַן.

די ווינט שיין מינדעַלְעַן קלְאָגַט
און ווישט די אוֹיגַנְט מיט אַטְוָה.
דער לענדלאוד העָר אָוִיס זָעַם זוי זאנט
און קוּקַט דערוויל בֵּי זָק אַין בָּוָה.
עַס בלְיִיבַּט דָּעָרְבִּי — זאגט ער צָו אִיר —
אוֹמוֹיִיסט האָלֶט אייך אלמְגַוְת... נִיט;
אִיר ווַיִּסְט, אִיר האָט קַיְן רַעַנְט אָפָּר מִיר,
אייך קַיְן מְשֻׁבְּנוֹת נִיט.

צָוַיִּי שְׁטוֹנָן שְׁפַעַטָּעַר וּוּרְטָטָפָּן הַוַּיִּי
אָרוֹיְסְגַּעַוְאָרְפָּן בָּאָרְגַּעַטָּס וּוְיִבְּרָאָבָּן,
זוי מִט אִיר יִנְגַּל גַּיְסְטָאָרוֹיִס
און מִט דַּעַם עַופְּעַלְעַן לְיִבְּ;

דעם לענדלאָרדים דארץ איז ניט פון שטאלין,
ער האָט בי זיך איז אַראָד אַ שטאלַן,
אַהֲן לְאֹת עַד אִיר וּוְאַיְינַן גַּיְינַן;
זַי גַּיְיט אַיְיךְ יַעֲזֵן פְּאַלְן.

אַן קָבֵר לִיגַט דַעַר דַיוּעַטַּעַר,
קְלִיַּין בְּאַרְנוּט מֵאַס פָּוָן בְּעַרְנוּר סְטְרִיטַן,
אַן דָּא גֶּרִיסַט אַ פָּאָרְגְּלִיוּעַרְטַעַר
די וּוּלַשׁ זַיְן קִינַן, וְאַס קָעַן אַים נִיט,
אַיְן שְׂטָאַלְן קָוָמַט אַן זַיְן אַרְעַם קִינַן,
מִיט אַ גַּעַשְׁרִי אַיְן אַנְדוּזַר וּוּלַט;
דַאַךְ וּוּרְט עַר אַיְינְגַשְׁטִילַט גַּעַשְׁוִינְרַן:
ער שְׂטָאַרְבַּט אַווּעַק פָּאַר (פָּוָן) קָעַלְט.

זַי אַיְן אַ סְכַּד וּוִינְטְּשֻׁוּסְקִים לְדַעַר אַיְן פָּאָרָן דָּא דִי כְּלוּמְרַשְׁטַן
אַוְמְשָׁוְלְדִּיקָעַ נְאַיְוקִיט פָּוָן פָּאָלְקְסִילִיד, דַעַר כְּלוּמְרַשְׁטַן-גִּינְטְּרַעַר,
זְאַכְּלַעַכְּרַע בָּאַרְיכַּט וּוּגַן אַ גַּעַשְׁעַנְיִישׁ. וּיְיַי גַּעַשְׁפַּעַנְצַן וּגַן אַוִּיס דִי
גַּעַשְׁטָאַלְטַן פָּוָן אַטְּיַדְעַר שְׂוִידְעַרְלַעַכְּרַע דְּרַאַמְעַן: קְלִיַּין בְּאַרְנַעַט מֵאַס
אַיְן קִבְּרַה, זַיְן שְׂוּעַנְגְּעַדְיִיקָעַ פְּרוּי, דָאַס קְלִיַּינַץ יְתָוָלָל, דַעַר גְּרוּזְיַזְמַעַר
וּוִירַט, דַעַר לעַנְדָּלָאַרְד. אַן דָאַס לִידְן דְּנִיקְט זַיךְ נַאֲךְ מַעַר סִימְבָּאַלְשַׁע
— אַ קִינַן וּוּרְט גַּעַבְּרִין אַיְן שְׂטָאַלְן. אַ פָּאָרְגְּלִיוּעַרְטַע וּוּלַט גֶּרְיסַט
אִיר קִינַן. אַן דָאַס קִינַן קָוָמַט «מִיט אַ גַּעַשְׁרִי אַיְן אַנְדוּזַר וּוּלַט»;

דַאַךְ וּוּרְט עַס גַּלְיַיךְ אַיְינְגַשְׁטִילַט — עַס שְׂטָאַרְבַּט פָּוָן קָעַלְט.

אַט דִי כְּלוּמְרַשְׁטַן-זְאַכְּלַעַכְּרַע לִידְעַר — זַיְיַי וּוּאַרְפָּן-אַן אִימה מִיט
דַעַם כְּלוּמְרַשְׁטַן-גִּינְטְּרַעַר, רְאוּיַּק טַאַן. אַבָּעַר הִינְטָעַר דִי אַיְינְגַעַהַלְן
טַעַנְעַן וּוּרְטַעַר פִּילַט מַעַן אַ סְעַנְטִימַעְטַאַלְן הָאָרֶץ. אַנְדְּעַרְשׁ וּוּאַלְטַ דַעַר
פְּאַעַט זַיךְ גַּאֲרַנִּית אַפְּגַעַשְׁטַעַלְט אַיְיךְ דִי אַלְעַ שְׂוִידְעַרְלַעַכְּרַע גַּעַשְׁעַנְיִישׁן
אַן אַיְיךְ דִי טְרָאַנִּישׁע גַּעַשְׁטָאַלְטַן. דָא אַן דְּאַרְטַ דַעַרְפִּילַן מִיר וּוּנִיְּנַן
טַשְׁעוּסְקִים אַ טַּרְעַה. אַיְן דַעַר סָאַצְיַאַלְעַדְרַע לִיְיַיק הָאָבָן טַרְעַרְן פָּאַרְגַּוְדַּה
מַעַן אַ גַּרְוִיס אַרְטַה. בָּאַזְוְנְדָעַרְסַה, אַיְן אִיר וּוּיְטַעְרְדִּיקַעַר אַנְטוּוּקְלוֹנוֹגַה.
נִיט אַוְמִיסְטַה אַט זַיךְ מַאֲרִיסַה רְאַזְוַעַנְפַּלְדַּה בָּאַטְרַאַכְטַה פָּאַר אַ טַּרְעַרְן
מִילְיאַנְגַּעַר». דַעַר עַרְשַׁטְעַר מָקוֹר אַיְן אַבָּעַר וּוִינְטְּשֻׁוּסְקִי.

וּוִינְטְּשֻׁוּסְקִים פָּאָרְבָּאַרְגַּעַנְעַן אַן אַפְּגַעַנְעַ טַרְעַרְן זַיְגַּעַן גַּעַקְמוּעַן
פָּוָן צְוַיִּי קְוַיְאַלְן, וּוּאַס הָאָבָן זַיךְ צְנוּיְפְּגַעַטְרָאַפְּן. עַר אַיְן גַּעַוְעַן אַ דָּא

לב ; אויך די לאנדאנער פראָלעטֿאַרִישׁע ווירקלעכּקִיט האט אַרוֹיסֶס
גערדען טרעַן.

דארט, וואו זיין סענטימענטאַליום און טרעַן האָבן זיך צוּנוּפְּגָעַ
טראָפָן האָט ער געשאָפָן זיינָר דִּרְנְדִּיקָע לִידְעָר. באָזְונְדָעָרָס — ווועַן
דעַר טָאוּן אַיז גַּעוּוֹן אַן אַיִינְגָּהָאַלְטָעַנְעָר. אַזָּא לִיד אַיז דָּרְיִ שְׂוּעָס
טָעָר". דָּאָס אַיז דִּעְרָ שְׁעַנְסְּטוּרָ מְוֹסְטָעָר צְוִישָׁן אַונְדוּזְעָרָ סְעַנְטִיםְעַנְנָה
טָאַלָּע לִידְעָר. אָפְּשָׁר אַוְיךְ דָּעַרְפָּאָר — ווֹאָס דִּי טְעַמְּאַטִּיךְ אַיז נִיט "אֵיךְ".
דָּאָס ווֹאָלָט שְׂוִין גַּעוּוֹן "צְוָסְעַנְטִיםְעַנְנָה". דִּי טְעַמְּאַטִּיךְ אַיז דָּא אַן
אַבְּיַעֲקְטִיוּעַ, דִּעְרָ טָאוּן אַן דִּי פְּאַעֲטִישׁע פִּיגְרוֹן זִינְעָן ווַיְיָ אַין אָ פָּאַלְקָסְטָן
לִיד, דִּעְרָ אִינְגָּהָלָט — אָ סְעַנְטִיםְעַנְטָאַלְעָר, דִּי גַּעַשְׁתָּאַלְטָן — ווַיְיָ גַּעַז
שְׁפָעַנְצָעַר.

דרְיִ שְׂוּעָסְטָעָר

אין עַנְגָּלָאָנד אַיז דָּא אָ שְׁטָאָט לְעַסְטָעָר,
אין לאַנְדָּאָן אַיז דָּא אַזָּא סְקוּוּרָ,
אין סְקוּוּרָ שְׁטִיעָן טָעַנְלָעָר דָּרְיִ שְׂוּעָסְטָעָר,
די מִידְלָעָר — זַיְיָ קָעָן ווַעֲרַנְטִיזְוָעָר.

די קְלָעָסְטָע פְּאַרְקְוּיפָט דָּאָרְטָן בְּלוּמָעָן,
די מִיטְלָסְטָע — בְּעַנְדָּלָעָר פָּן שִׁיר,
אוֹן שְׁפָעַט אַין דִּעְרָ נְאָכָט זַעַט מַעַן קוּמָעָן
די עַלְטָסְטָע, ווֹאָס האַנְדָּלָט... מִיט זִיךְ.

די יַגְעָרָע בִּיהְיָה בְּאַרְאָכְטָן
די עַלְטָעָרָ שְׂוּעָסְטָעָר אָן וְאָסָן;
דָּעַן אַלָּע דָּרְיִ מִידְלָעָר פְּאַרְקְוּיפָטָן,
די חֻולָּט, מִיט דִּעְרָ שְׁטָאָס, מִיט דִּעְרָ גַּסְסָם.

אוֹן דָּאָרָ ווַעַן די קְלִינְגָּע צְוַיִּי קוּמָעָן
צָוָם גַּעַסְטָן, ווֹאָס ווַיְיָ רְוָפָן אַ הִיםָּן,
בְּאַנְעָצָן זַיְיָ בְּעַנְדָּלָעָר אַון בְּלוּמָעָן
מִיט טְרָעָרָן, ווֹאָס בְּלִיבָּן גַּעַהְיִים.

"ווַיָּקֹלֶט פָּאָנָּאָנְדָּעֶר דֵּי פָּאָנָּעֶ דִּי רְוִיטָעֶ"

וינטשעוסקי איז געווען דער זידע פון יידישן פראלעטארישן ליאד, דער ערשותער מוקור. איז איז אטדעם ערשותן מוקור זעט מען שיין די וויכטיקסטע מינימ איז די פראלעטארישע מאטיוו. דאס זיין: גען זיין אויפן אומגילדען גורל: סאטירע איבערן אונטערדריךער; איז קאמפלידער, וווקלידער איז רופליידער. די געוויינען איבערן ארבבעטערס גורל האט ווינטשעוסקי אויסגעדריקט איז לידער וועגן סציאלן טרויער. די סאטירע, אבער, האט זיך בי אים אויסגעדריקט איז אן אנדר פארם ווי בי די שפערדריךער ארבבעטער-פאעתן.

איין זיין בוד "ליידער איז געדיכטער", 1910, איז פאראן איז אפטילונג "עטואס הומאָר איז סאטירע". אבער די גאנצ אפטילונג איז די סאמע קלענסטע איז בוד. זי באשטייט פון זייבן ליידער. ווינטשעוסקי האט זיין סאטירע אנגעוענדט איז אן אנדר פארם: איז דער פאָבל. איז ער איז געווען אַאַדִּיטְנְדִּיקְטָר. אבער דאס איז אַאַזְנְדָּעָר טעמע פאר זיך.

דער דרייטער מאטיוו זייןער איז, נאָטְרְלָעָך, געווען — קאמף. דער קאמף דאָרָפ אויסראָטן אלע סציאָלָע אומגילדין. איז קאמף וועט דער אונטערדריקטער ארבבעטער געוויינען זיין פריהייט. אויך ווינטשעוסקים קאמפלידער געהערן צום סוכום — קאנקערטע טעםעס. זי זיין ניט קאנקערט זוֹרְך דעם סיפור-המעשה. זי זיין, אבער, געכומען אויך דער וועלט אַדְאַנְק באַשְׁטִימְטָע געשענען. זי זיין ניט קיין צגערträכט קאמפלידער, גשריבן נאָך אַפְּרָד אויס-באַשְׁטִימְטָן נוֹסָת. דער הינטערגרונט, הייסט עס, איז בי זי אַינְגָאנְצָן אַפְּקָטוּלָעָר.

איין יעדן ליאד, בי יעדן פאָעת, איז, בלִי סְפָּקָה, געווען פריער די אַנְרָעָגָנָה, וואָס האט גורם געווען דאס ליאד. דאס האט געקנט זיין אַשְׁטִימְטָן, אַזְאָרט, אַבְּילָה, אַזְיְינְדְּרוּק, אַנִּיטְדְּרָעְלְעָטְרָעָר צוֹשְׁטָאָנד. דאס האט געקנט אויך זיין אַפְּקָטִישׁ געשענען.

איין ווינטשעוסקים ליאידער, קאנטיק, האבן פָּאַקְטִּישׁ געשענען געשפְּילִט אַוְיכְטִיק דָּאָלָע. ער האט געלעט איז אַרְעַאלִיסְטִישׁ וועלט. ער האט אויך געטראָכט רעאַלִיסְטִישׁ. איז בער איז געווואָרן אַיְדִּישְׂ-דִּיכְטָעָר האט ער אַפְּילָו געטראָכט קאנקערט-רעאַלִיסְטִישׁ. דאס איז געווען זיין ציל אַוְן מְעַטָּאָד. זיינער אַינְטְּרָעָסָאנְט זיין זיינען ווינטשעוסקים פָּאַרְצִיכְעַנְגְּגָעָן וועגן

זינע לידער אין דעם ארטיקל "מיין אַרבעטער מועע", אין "פראגן פון לעבן", נומער 2-3, 1912. אין דעם פאל פון געדיכטן — שרייבט ווינטשעוסקי — וואס זינען גשריבן געווארן לשמה ולשםה פאר דער יונגערד באוועגונג פון יידישע אַרבעטער, נאָרוֹאָס אַרײַנְגַּעַטְרָאָגֶן אין די ריעען פון מאָדרענָע פֿרֿאַלְעַטְאִירָאָר, מַזְוִי דַּי גַּעֲשִׁיכְתָּע, אַיךְ וְאַלְט גַּעֲזָאָגֶט דַּי בִּיאָגָרָאָפַע, פון די וּוַיכְטִיקְסְּטָע צוֹישָׁן די דָּאַזְיָקָע גַּעֲדִיכְתָּן זִין אַ טִּילְפָּון דַּעַר באָוועגונג גּוֹפָא". אַבָּעָר דָּאָס צַו טָאָן וְאַלְט מַעַן גַּעֲדָאָרְפָּט שְׁרֵיְבִּין אַזְוִיפָּל, אָן אָפִילְוָו דַּעַם יִדְישָׁן אַרְקְ-אַפִּיםְדִּיקָּן לעוזר וְאַלְט אַיךְ גַּךְ גַּעֲפְּלָאָצֶט די גַּעַזְוֹלְדָּן". גַּיט עַר אַיבָּעָר בליזָן עַטְלָעָכָע פָּאָלָן.

איין פאל איין: זין לֵיד "אַ חַוְּדָש אַן אַרְבָּעָט" ("אַיךְ בעט קִין נְדָבָות, פָּון וְוַעַגְן זָכוֹת אַבּוֹת"), פֿאַרְהָאַרְעוּעָן וְוַיל אַיךְ מִין בָּרוּטִי"). דער הִינְטָעָרְגְּרוֹנָט איין: "סְלַעַק", אַרְבָּעָטְסְּלָאוּקִיטִי, הַונְגָּעָר פְּשָׁוֹטוֹ כִּמְשֻׁמָּעָן אָן דָּאָס מַזְוִי אַנְקְוּמָעָן צַו דַּעַר יִדְישָׁעָר צְדָקָה-אִינְסְּטִיטּוּצִיעַ, "דָּהִי בָּאָאָרְד אָו גַּאֲרְדִּיעַנְסָ".

אַינְטָעָרְגְּרוֹנָט איין די באָשְׁרַיְבָּוָגָן וְוַעַגְן זִין באָרִימָט רְעוּאָלוֹן צִיאָנָעָר לֵיד "דַּעַר פֿרִיְהִיטְ-גִּיסְטִט" ("אַיךְ די גָּאָסָן — צַו די מַאָסָן, פָּון באָדְרִיקְטָע פֿעַלְקָעָרְ-דָּאָסָן, רְוָפֶט דַּעַר פֿרִיְהִיטְ-גִּיסְטִט"). אַ גַּעַהְוִיָּה בענע שְׁטִימָוָגָן הָאָט אַיךְ יָאָר 1889 גַּעהְעָרְשָׁת בְּיַי דַּעַר רְאַדְיָקָאַלְעָר אַינְטָעָלְיִיגְעָנֵץ אָן די באָאוֹאָסְ-זִינְיָקָע אַרְבָּעָטָעָר. דָּאָס אַיךְ גַּעַוּעָן דַּעַר הַונְדָּעָרְטָסְטָעָר יָאָרְטָאָג פָּון דַּעַר גְּרוּסְעָר פֿרְאַנְצְּוִיזְיָעָר רְעוּאָלוֹן צִיעַ. פָּוֹנְקָט אַיךְ יְעַנְעָם יָאָרְטָאָג פָּאָר דַּעַר פֿאַרְיוּזָעָר אַינְטָעָרְגָּאָצִיאָה נְאַלְעָר קָאנְגְּרָיעָס. אַיךְ לְאַנְדָּאָן בְּרַעַנְט וִיךְ פְּאַנְאַנְדָּעָר דַּעַר "דָּאָקָה" (הַאָפָּן) אַרְבָּעָטָעָר-סְטְּרִיקִיק. דָּאָס אַלְּזָי זִינְעָן גָּאָר וּוַיכְטִיקָּעָן צִיְּכָנָס. דִּי סָאַצְּיָאַלְעָ רְעוּאָלוֹצִיעַ הָאָט דָּאָק גַּעַזְאָלָט אַוְיסְ-בָּרְעָכָן אַ לְּיאַדָּעָ טָאָג. "בַּיִּי אַונְדָּזָעָר דָּאָס אַיךְ דַּעַר הִינְטָעָרְגְּרוֹנָט פָּון זִין זִין פֿאַפְּלָעָר, רְעוּאָלוֹצִיאַנְגָּעָר לֵיד.

עַנְלָעָךְ דַּעַרְצָו אַיךְ דַּעַר הִינְטָעָרְגְּרוֹנָט פָּון זִין באָרִימָט לֵיד "אַקְּמָפְּ-גַּעַזְוֹאָנָגָן". אַיךְ 1892 הָאָט אַיךְ לְאַנְדָּאָן אַנְגָּהָוִיבָּן אַרְוִיסְגָּאַן אַ נִיְּוָוָאַנְבָּלָאָט "דַּעַר וּוּקָעָר". דַּעַר דָּאַזְיָקָעָר נָאָמָעָן אַלְיָיָן הָאָט שָׂוִין עֲפָעָס אַנְגָּעָטִיטִי. מַעַר אַדְעָר וּוַיְינִיקָעָר אַיךְ וּוַינְטָשָׁעָוָסָקִי גַּעַוּעָן באַגִּיסְטָעָר פָּאָר דַּעַם בְּלָאָט. "אָן אַיךְ מוֹחַ בַּיִּי דְּרִיְגִּיט וִיךְ אַרְוָם אַקְּמָפְּ-לִילִיד". "דַּעַר עִיקָּר — אַיךְ עַד מַשְׁחִיךְ דַּעַם זָאָץ — וַיְיַלְלָאָט

קומט און א נוי יאר, און ווער וויסט ? אפשר ברעננט עס מיט זיך
עטואס מיט. צייט איז שוין". און אווו ווערט געבורין זיך ליד —

א קאמפ-געאנג

וילט פאנדער די פאנע די רויטע,
שפילצ-אויף א מארש און דערלאנט זיך א דרי!
וועקט אויף די ארעמע לעבעיק-טוטיע,
זאגט צו זיין : בריינע, זעט דאס שטיינן מיר,
דארטן — דער בלוטקער פיגנד;
דא איז די פיההיט, דאס ליכט, די געגעטקייט,
דארטן — דער יאן און די פֿאַכְט און די שלעטקייט;
ברידער, מארשירט מיט אונז היינט!

וישט אויס ומון אָרבּעָטָעָרָאָגָן די טרען,
זאגט זיין ; צום ווינען איז אַכְּטַנְטַנְטַן צִיִּיט ;
לְאֹוֹטֶן הַיְמַטֶּן קִין קָלֶן גַּוְוִוִּין זיך נִיט הָעָרָן,
היינט, ומון מיר קומען אַרְוִיס אַוְיף אַ שְׂטוּיִיט,
mir און דער בלוטקער פיגנד;
mir, — וועלכע ווילן די מענטשהייט אָרבּוֹידָעָן ;
על, — וועלכער ויל אונז דורך שנה צעגלווען,
ברידער, מארשירט מיט אונז היינט !

וילט פאנדער די פאנע, די רויטע,
וואקט די, וואס שלומען, זיינדייך שוחאן,
איינזיקוין געט זיי צוינוף די צעשפֿריַיט,
זאגט זיין : אונדו רופט היינט די היליקע זיך
קענן זעם בלוטיקן פֿימָן ;
אונז, דעם המון מון בְּאַרְקְטָעָזָה מְוִטִּיקָע,
קענן האבונעס, פְּאַרְוּיְלְדְּעָטָעָז, בלוטיקע
ברידער, מארשירט מיט אונז היינט !

"וואלען, איד זיינט בי אלע פֿאַצְּאַנְגָּן
בדים און תושבים געהען צומליך.

ז'ויט איזט בוי זיי אין די פֿרײַהַיִיטַס-לָעגִיאַגָּען,
איזט, זוען עס שטײַיט קעגן זיי, קעגן אייד,
דאָרטן דער בלוטיקער פֿינְד;
ער מיט די פֿולקָן פֿון מערדער געווונגענע
קעגן די שְׂקָלָפָן אֵין קִיטְּן צַעֲשְׁרוֹנָגָעָן,
וועלכָע בְּאַפְּרִיעָן זיך הײַנט.

וַיַּקְלַט פְּאַמְּנָדָעֶר דֵּי פָּגָע, דֵּי רְוִיטָע,
שְׁפִּילְּסְטָאָרֶיך אֵמָרְשָׁ אָוֹן דָּעַלְגָּנוֹת וְךָ אַחֲרָיו;
הַאָלָט פְּפָאָר דֵּי אַיְגָן דֵּי הַעֲלָדָן דֵּי טְוִיטָע,
דָּעַקְתָּ אָז דֵּי אַפְּפָעָר פֿון הַאַבְּוֹכָט אָוֹן דָּוִיבָּר,
היַינְטָ קָעָגָן בְּלָוְטִיקָן פֿינְד;

גִּיט אַרְיָין קְרָאָפֶט אַלְעָ בְּלִיכְבָּעָר, צַעֲוָגָעָן,
גִּיט אַרְיָין מּוֹט אַלְעָ טִיקְ-אַיְגָעָבָוְגָעָן,
זָאָגָט זַיְהָ מְאַרְשִׁירְט מִיט אָוֹנוֹתָהָ היַינְטָ!

אַיְגָאנָצָן נֵי זַיְגָעָן גַּעֲוָעָן וּוּבְּטָשְׁוּסְקִים קַאְמְפְּלִידָעֶר אֵין דָעֶר
יִדְּשִׁיעָר פְּאַזְוּעָ, זַיְגָעָן גַּעֲוָעָן נֵי מִיט זִיעָר טֻמְאָטִיק אָוֹן מִיט
זִיעָר פְּאַרְמָעָן.
אַט דֵּי בִּידְעָ עַלְעַמְעַטָּן זַיְגָעָן גַּעֲוָעָן אֵין זַיְגָעָן לִידְעָר. אָוֹן
מַעַן קָעָן זַיְהָ נִיט פְּאַנְגָּאַנדְעָרְשִׁידָן. דָּאָס אֵין אַקְלָרָעָר בְּיִשְׁפָּיל וּוְיִ
אוֹזִי אַיְגָהָאָלָט אָוֹן פָּאָרָם זַיְגָעָן אַיְנָסָן.
זַיְהָ זַיְגָעָן פְּוֹלְשְׁטָעַנְדִּיק אַרְגָּאַנְשָׁע שָׁאַפְּגָעָן. מִיר וּוּיְסָן — דָעֶר
הַיְנְטוּרְגְּרוֹנָט אָוֹן גּוֹרָם פָּאָר זַיְהָ יְעַדְן קַאְמְפְּלִיד אֵין גַּעֲוָעָן אַקְאַנְקְרָעָטָ
רְעַאַלְיִיסְטִישָׁעָר. דָּאָך — דָּאָס לִיד אֵין גַּעֲקָומָעָן צַו אִים אִמְפּוֹלְסִיוֹן.
דָּעַרְבָּעָר הַאָט יְעַדְעָר אַנְדָעָרָעָר אַיְגָהָאָלָט אַגְּנָטְלָעָךְ-אַנְדָעָרָן רִיטָם.
מוֹטִיקָע אַוְיְפְּשְׁטָאַנְגְּ-טָעָנָעָר אָוֹן בְּרִיטָעָר וּשְׁעָטָן פְּאַרְמָאָגָט דָּאָס
פְּרִיעָר-צִיטִירָטָע לִיד — «וַיַּקְלַט פְּאַנְגָּאַנדְעָר דֵּי פָּגָע דֵּי רְוִיטָע».
אַחֲרָיו פְּאַעְטִישָׁן רְוֵף הַעֲרָתָה מַעַן אֵין אַזְעָלְכָעַ לִידְעָר וּוְיִ —

אֵיך הַעָר דִּין שְׁטִימָע, דֵּי שְׁטִימָע דָעֶר וְאַרְהָהִיט,
דָעַם קָול פֿון דָעַם וּוּרְקָלָעָן אַדְבָּעַטְעָר-פְּרִיעָן,
אֵיך הַעָר דִּיך פֿון וּוּיְטָן, אֵיך הַעָר דִּיך מִיט קְלָאַרְהִיט,
מִיט הַעַרְצָלָעָכָר פְּרִיעָע בְּאָמָרִיס אֵיך דִּיך הַיְנָט.

(צום "אַרְבִּיטְרִירְפְּרִיעָן", 1885)

וועק-ווענדונגגען הערן מיר אין אוז ליד ווי "דער פריהייטס-גיסט", 1890. — "אין די גאנז, — אזו די מאָן". ניט אַ קלענערן דושם לאָן אַיבער זינע דעקלאראָטיווע שורוט. זי הילקֿ-אָפּ ווי האָמְעֵר-קלעט. באָונדערס צ'יכָנט זיך אויס דערמיט "דאָס לִיד פָּונְגָּעָם לוֹין-שְׁקָלָאָפּ" וואָס ער האָט "מייט לִיבָּע גָּעוּזְדָּמָעָט דעם "בּוֹנְדָּה", (1906) :

דער הימל געהערט צום וּבּוֹנוֹשְׁלִיעּוּלָם,
צום פְּרִיךְ געהערט גָּאָר די ערָד ;
די גְּבוּרָה לִינְטַה אַין אָן אַיּוּרְגָּעָם גָּוָלָם, —
אַ כּוֹחַ פּוֹן צְעַנְדְּלִיקָעַ פָּעָרָה.

פאראן אַבעָּר אַ לִיד בַּיִי ווּינְטְשְׁוּסְּקִין, וואָס קָעַן דִּיגָּעָן ווי אַ מּוֹסְטָעָר פּוֹן עַטְלִיכָּע עַלְעַמְעַנְטָן צְוֹאָמְעָגְעָנוּמָעָן. מִיר זְעַן עַס אַיְנָעָם וועַקְלִיד, אַין רְוֶפְּלִיד, — "אַ בעֲזָעָם אַון אַ קָּעָר". אַלְץ אַין דָּארָטָן — אַרוּיסְרוּפְּנִידִיק, צָאָרְגִּידִיק אַון גַּעַשְׁפָּגָנָט :

אַ בעֲזָעָם אַון אַ קָּעָר !

געַנְגָּדו אַךְ חַיל גַּט פְּטַעַנוּן
קִין לִיּוֹקְ-גִּיעָרָס מְפָרָר ;
געַנְגָּנוּ פְּאָרָ פְּרִיסְטָן צִיְּטוּרָן
אַ בעֲזָעָם מִיר זְהָעָר !
אַפְּרוֹס, מִין לְאָרְד אַן אַרְלְמָאָן,
דוֹ סְחוּטָעָר — דִּיקָע בּוֹן,
דוֹ מּוֹסְרִזְאָגָעָר, טַאָדְלְמָאָן,
זַו קִיטְלָמָּעָן, גַּיִי אַיְיךְ !
אַיךְ זַאְרָף נִישׁ מַעַר קִין מִיטְלָמָּעָן,
אַ בעֲזָעָם אַון אַ קָּלָר !
קִין מִיטְלָמָּעָן, קִין טַאָדְלָמָּעָן, קִין קִיטְלָמָּעָן,
נִישׁ מַעַר !

דוֹ עַסְטַּמְּקָעָמָּעָן אַוְיָה, דוֹ, פְּרַעְזִיקָּעָר,
וְאָס בְּלִיבְּשָׂת פּוֹן סְחוּטָעָר נְאָר ;
אוֹן דוֹ, מִין הָעָר לְאָרְד גַּנְעַיְקָעָר,
דִּין טַכְלָא אַיְן יָאָר.

דער לאָד נומט צו דאס לאָד פון מיר,
 דער פַּרְדִּיקָטָר שטימטָאוֹ, —
 דער סַחְטֶעֶר שוֹצִיטָטָהָאָן דֵּיאָנָט בֵּי מִיר
 לאָל זָג אַיך אַיך: הַעֲרָסָאוֹ!
 אַיך דָּאָרָף נִיט מַעַר קִין פַּרְדִּיקָטָר,
 אָ בְּעֻזָּם אָנוֹ אָ קָעָר!
 קִין פַּרְדִּיקָטָר, קִין גַּנְעָלִיקָהָעוֹר, קִין לִיְדִיקְגַּיְעָר
 מֵעַ רָ!

גַּעַנְגָּמִיד לְאָוֹן דַּאֲבַעַתָּעָן
 דַּאֲבַעַתָּס דָּוָךְ מִין מִי;
 גַּעַנְגָּפָן מִיר אַיך דַּאֲבַעַתָּעָן
 אָוֹן טַרְינָן מִיךְ זָוְבָּי;
 מִיךְ שַׁרְעָקָט קִין שַׁוְאַרְצָעָר קִיטָּל נִיט,
 קִין שַׁוְאַרְצָעָר יָאָר נִיט מִטָּר;
 מִיךְ שַׁרְעָקָט קִין קָרוֹן, קִין טִיטָּל נִיט,
 מִיךְ בְּעֻזָּם מִיר אָהָעָר!

אַיך דָּאָרָף נִיט מַעַר קִין פַּלְאָפְּרָמָן, —
 אָ בְּעֻזָּם אָנוֹ אָ קָעָר!
 קִין פַּלְאָפְּרָמָן, קִין סַפְּרָמָן, קִין קַלְאָפְּרָמָן
 נִיט מַעַר?

אוֹר אַלְעָן זַרְמָאַעַזְגִּיעָס,
 אוֹר לִיְדִיקְגַּיְעָתָה, גַּיְיטָ!
 אָוֹן אַיְלָעָן נַאֲסָלִילְדִּינְגִּיעָס
 הַיִּסְטָס מַאֲכָן זִיךְ בַּאֲרִיטָה
 צָו לְעָבָן אַיְן דֵּי קִינְפְּטִיקָעָ
 גַּעַזְלְשָׂאָפָט מִיט וְעָרְ צִיטָה,
 הוּי צָרְלָעָכָי, פָּאָרְגִּינְטָקָעָ
 אָוֹן בְּרוֹעָלְעָכָע לִיטָה;

וְיִיל דָּאָוֹ וְעַט מַעַר קִין מִיטְלָמָּאָן,
 קִין פְּאָאָזָוִיט נִיט זַיְן!
 קִין מִיטְלָמָּאָן, קִין קִיטְלָמָּאָן, קִין טִיטָּלָמָּאָן
 נִיט זַיְן!

די טעמאָ, די פֿאַרְשִׁידְעָנָּעָ רִיטְמִיקָּ, די דֿעְקָלָאַרְאַטְיּוֹקִיטָּ, דֿעָרָ
אנְקָלָאָגָּ, דֿעָרָ צָאָרָן — דָּאָס אַלְצָ פֿאַרְוָאַנְדָּלָטָּ דָּאָס לֵידָ. אַין אָ פֿאָרָ
איַנְצָלָטָן מּוֹסְטָעָר אַין דֿעָרָ יִדְיִשְׂעָרָ פֿאַעֲזִיעָ.

לִרְיִק

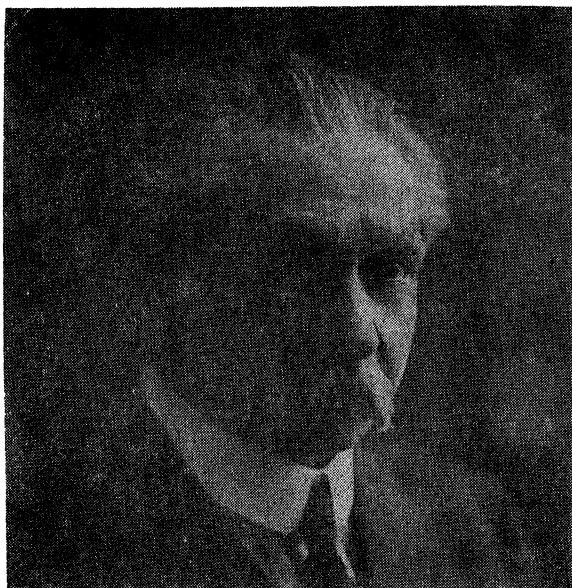
בַּיִּ וַיְינְטְּשְׁעוֹסְקִין זִיְנְעָן פֿאַרְאָן לִידְעָרָ "יִוְגְּנָטְ-חָלוּמוֹתָ" : לִיבָּא
לִוְסֶטָּ, לִיְדְּנְשָׁאָפְּטָ". אָנוֹ הַיִּסְׁן זַיִּן בּוֹקָ "לִידְעָרָ אָונָ גַּעֲדִיכְטָעָ",
1910. אָגָאנְצָע אַפְּטִילְוָגָג אַזְעַלְכָעָ לִידְעָרָ הַיִּסְׁטָ — "בַּיִּן הַשְּׁמָשָׂותָ"
גַּעֲדָאַנְקָעָן". עַלְפִּי רֹוב זִיְנְעָן דָּאָס לִידְעָרָ מַעַרְחִידִישָׂעָ. אַיְיךְ אַבְּיעָךְ
טַיוּוּעָ לִידְעָרָ זִיְנְעָן פֿאַרְאָן צְוִישָׂן זַיִּן. זַיִּן זִיְנְעָן אַבְּעָרָ נִיטָּ קִין רַעָּ
וְאַלְזִיזְיָאַנְעָרָעָ אָונָ נִיטָּ קִין אַרְבָּעַטְעָרָ-לִידְעָרָ.

בַּיִּזְׁ� אַרְ 1909 הָאָט עַר אַזְעַלְכָעָ לִידְעָרָ נִיטָּ גַּעֲדָרוֹקָטָ. בַּיִּזְׁ� יְעֻנְעָם
יַאֲרָה הָאָט זַיִּין לִידָ גַּעֲדִינְטָ דָעָם אַגְּנְטְּעָרְדְּרִיקָטָן אַרְבָּעַטְעָרְ-קָלָאָסָ. אַיִּן
זַיִּין לִידָ "מִיְּנָעָ פֿאַלְקָסְלִידְעָרָ", אַיִּן 1891, הָאָט עַר זַיִּיךְ וּזְוִי גַּעֲגַבָּן אָ
שְׁבוּעוֹה :

וְוי לְאַנְגָּ נַאֲךְ דִּי קַנְעַטְשָׁאָפְּטָ וּנְעַטְדּוּיְרָן,
וְועָרָ וּוְיִסְׁ, אָהָרָ, וְועָרָ וּוְיִסְׁ נַאֲךְ וְויָ לְאַנְגָּ
אַיִּיךְ וּוְיִסְׁ נַאֲךְ, אָנוֹי לְאַמְּנָעָ וּנְעַטְדּוּיְרָן
מִיְּנָעָ לִידָ מִיטָּ זַיִּין טְרוּיְעָרְגְּעָוָצָמָ.

אַיִּן זַיִּין בּוֹקָ "לִידְעָרָ אָונָ גַּעֲדִיכְטָעָ", 1910, שְׁרִיבִּיטָ וַיְינְטְּשְׁעוֹסְקִי
אַיִּן דֿעָרָ הַקְּדָמָה, טַאֲקָעָ וְוַעֲנָן דָעָם-אָ לִידָ, וְוָאָס עַר הָאָט אַגְּנְעָשָׂרְבָּן
דְּרִיְיךְ, אַיִּן 1894. אַיְידָעָרָ עַר הָאָט זַיִּיךְ בְּאוֹעֵצָטָ אַיִּן אַמְּעָרִיקָעָ :
"גִּינְגָּצָן יַאֲרָ זִיְנְעָן פּוֹן יְעֻנְעָם טָאגָ אַזְעַקָּ אָונָ הַיִּינְטָ וּוְיִסְׁ אַיִּין
אוּבָּמִיִּין אַרְעָמָעָ מַזְוָעָ וּוּטָ וּרְקָלָעָ אָזַיִּי לְאַנְגָּ טְרוּיְרָן. דֿעָרָ אַמְּתָ
אַיִּין, אָזַדָּא, אַיִּן אַמְּעָרִיקָעָ, וְאוֹ דֿעָרָ דָלוֹתָ אָזַיִּ טְילְוִוִּיןָ קַלְעַנְגָּרָ, טִילְלָ-
וְוִיְּנִיקָעָרָ בְּלוֹזְגַעַשְׁטָעַלְטָ פְּאָרָ דֿעָרָ גָּאנְצָעָרָ אַרְומִיקָעָרָ וּוּלְטָ
אָונָ גַּעֲפִינְטָ דְּעַרְפָּאָרָ וְוִיְּנִיקָעָרָ אָונָ זַעַלְטַעַנְגָּרָ אַיִּין מִיְּנָעָ
דֿעָרָ וּזְוִי מִיְּנָעָ".
אָונָ אָט וְוָאָס עַר שְׁרִיבִּיטָ אַיִּן זִיְנְעָ פֿאַרְצִיכְעָנוֹגָגָעָ "מִיְּנָעָ אַרְבָּעָ
טְעָרְ-מוֹזָעָ", אַיִּן דָעָם פֿרִיעָרְ-דֿעָרְמָאַנְטָן זַאֲמָלָבָוקָ "פֿרָאָגָן פּוֹן לְעָבָן".

“געוויס, איך בין ניט א זוקער אלין. איך בין אויך א מענטש, און ליעב, און ליב, און ליעד און ווירק. ליעב, בקיזור א פערזענעלען לעבען... דאס געפינט אלץ בי מיר אן אויסדרוך. מיין אָדעמעז מזועז ברעננט דאס אלץ וויאַס-אייז אָרויס. אין מיין זאמלונג אייז א סך דער-פונ אָרײַן.”.

נאָרִיס ווינטשעוווסקי אין די מיטענען יאָרֶן

פארשיידן איז די טעמאָטיק אין די דָזְקָע לידער. זיי רירן אָן ווינטשעוווסקיס וועלט, אָדער זיינע אַיבערלעבענגען. זיי זיינען אָבער צעלטן פריוואָט-ייחידי. מ'געפינט צוישן זיי אֹזָא אַידל לֵיד ווי “וואַיליאָם מאָרייס” (1834-1896), געשרייבן ממש אין אַ קלאָסִישן טאָן, ווי עס זאגן עדות די ערשות טטראָפֿעַס:

מייט שוחארץ פֿאָרְשְׁלִיעָרֶט אַיְוִן די רוּיטָע פָּגָנָע
אָון זָרְכָּעָוִיְקָט מִיטּ פֿרָאָלְעָאָרְיָעָרְטָרָעָן הַיְנָט.
דעַן... פּוֹיט אַיְוָעָר, ווֹס אַיְוָעָז גַּעֲזָעָן אַמְתָּנה

פָּוֹן מְזֻוּס אָוֹן פָּוֹן גַּרְאַצְיָעַס פָּאָרֶן מְעַונְשָׁנוּפְּרִינְגֶּן,
דָּעַם פְּרִיהַיְיטְ-אַיסְטֶט, גַּעֲשָׂאָנְקָעָן אֵין דָּעַר צִיּוּת,
וְעַן עַר אַיְזָן גַּעוֹאָרָן מִיט דָּעַר גַּעֲרַעְבְּטִיקִילַט.

אָוֹן דִּיעַר זַיְצָעָן-הַעַלְלָן פָּוֹן הַלְּלִישָׁע גַּעֲוִיכְטָע,
פָּאָרָחָאנְדָּלָט אֵין אָאַקְעַמְפָּר פָּאָר דָּאָס דָּעַט,
אֵין הַיְוָת נִיט מַעַר וְיֵי אֵין דָּעַר וְעַלְטְּגַעְשִׁיכְטָע
אַג נְאַמְעָן, חָאָס וַיַּן גְּלָאָז בְּאַלְיִיכְטָס דִּי נְעַכְט
בְּעַת שַׁוְּאַרְצָע גַּיְיסְטָעָר הַאָבָּן אֵין דָּעַר לְזָפָט גַּעַשְׁוּעָבָט,
אָוֹן דָּאָס פָּאָר לִיבָּעָהָאָס אַג שַׁוְּאַרְצָע כּוֹר גַּעַוְעָבָט !

מִיר גַּעֲפִינְגָּן אֵין זַיְן זַאְמְלוֹנָג אַג לִיד, אַג גַּעַמִּישׁ יְחִידִישׁ אַיְבָּעָר
לְעַבְוּגְגָּן אָוֹן נַאֲכְטָרָאַכְטָעָנִישׁן וְעַגְגָּן דָּעַר וְוּלְטָט.

מיין אַיְנְצִיךְעָר פָּאָרְלָאָגָן

(כו יעקב גראדיינען)

מיין טָאג שַׁטְּאָרְבָּט אָפֶן, מיין זַיְן גַּיִיט אַונְטָאָר,
דָּעַר אַונְטָט קְוָמָט אָוֹן דָּאָלָט וְיֵךְ אַוְיָךְ נִיט לְאַגְגָן;
די שְׁאָכָט — זַיְן חַזְלָט אַיךְ טְרָעָטָן מְנַגְּטָאָר,
זַיְן טְרָעָטָן גַּיְיסְטִיק אַג גַּעַוְונְטָאָר,
לְאָז מִיר דָּעַר טָאגָן גַּאֲרָן גַּעַבָּן אֵין פָּאָרְלָאָגָן :
אַג שְׁיִינְיָם, קְלָאָרָן זַוְּגָן-אַונְטָאַרְגָּאָגָן.

אַג זַוְּגָן-אַונְטָאַרְגָּאָגָן מִיט פָּאָרְבָּן
אי הַעַל, אי רְוִיתָ: פָּוֹן פְּלָאָמָעָן אָוֹן פָּוֹן בְּלִוְתָן,
אָגָן אַונְטָאַרְגָּאָגָן וְחָאָס לְעַבְטָט אַיךְ שַׁטְּאָרְבָּן,
קָעָן טִיְּטָן, אַבָּעָר נִיט פָּאָרְדָּאָבָּן,
אָוֹן נְעַמְטָאָיִיךְ, אָוֹן אַיךְ גַּיִיט אַזְוּעָק, אָוֹן רְוָת,
אָוֹן קְוָמָט צְוּרִיךְ מִיט פְּרִיאָשׁ בְּלִוְתָן אָוֹן גְּלָוָת.

מִיט בְּלִוְתָן דִּי מְעַונְשָׁהִיטָן צַו בְּגַנְיָעָן
די אַלְטָעָ מְעַונְשָׁהִיטָן זַוְּרָא אַג נִיעַם דָּוָר ;
מִיט גְּלָוָת, צַו שְׁמִינִין דִּי כְּלִיזְיָן,
דָּעַם גַּיִיטָט, דָּעַם וְיִילְן צַו בְּאַפְּרִיעָן
אָוֹן מִיר אָן טְרוּיָם צַו וְיִיְוָן דִּי וְעַלְטָט קְלָאָר,
חָאָס יְעַנְעָר דָּוָר וְוָעָט הַאָבָּן אַיְפָּנָן וְהָאָר.

א זעלט בעזעכט מיט פריינד און ברידער,
מיט מעונטשוליבע פאר אויר פונזאמענט;
א גוף, זאו בעלקער זיין גולדער,
קיין גלייד דעם צויטן ניט צווזייער,
וואו גלייכהייט האלט צוונגען פרייהיטס ווענט,
מיט ליבע אלט אויר אינזיצין צעמענט.

א, זאן וואלט איך געליבן מונטער,
מי וואלט ניט פאר דעם טויטן טאג זיין באנג;
א גיסטיק-פרישער, א געוונטער
וואלט איך ערויינגן, ניט אָרוונטער, —
וואלט איך נאָר קענען האבן דעם פֿאָלאָג:
א שיינעם, הען זונען-אונטערנאנַג.

א זונען-אונטערנאנַג אַקלָּרְן,
א שטערן-ריינְן אונט אין זיין פראָכְטַּה;
מיט פֿייגעלְעַר, זאָס פֿיפֿצעַנְעַן אין כָּרְן,
באָרכִיסְטוּק דעם טָאג, זאָס ווערט גָּבָּרְן,
באָיזְיגַּעַנְדִּיק די מענטשְׁהִיט זאָס דערוואָבְטַּה,
און זאן — זו ליבע, ייסע זעלט, גוט נאָכְטַּה!

דאָס דָּזֵיקָע לִיד האָט ווינטשְׁעוֹסְקִי גַּעֲשְׁרִיבֵן דֻּעַם 9טָן אַיְגָסְטַּה,
בָּעַת זִין 50סְטָן גַּעֲבִירְגְּנָטָג.

פאראן בי אים נאָך אַ פִּין לִירִיש לִיד, וואָס אַיְן שָׁוִין דִּירְעַקְטַּה
גַּעֲשְׁרִיבֵן אַיְן יַעֲקֹב גַּאֲרְדִּינְס אַנדְעָנָק. גַּעֲשְׁרִיבֵן האָט ווינטשְׁעוֹסְקִי דָּאָס
ליַד צַו זִין נַאֲעַנְטְּסָן פְּרִינְדֶּס, יַעֲקֹב גַּאֲרְדִּינְס עַרְשָׁטָן יַאֲצִיכְתַּה, אַיְן
1910. דָּאָס לִיד הַיִּסְטְּ מַאֲקָע

צַו יַעֲקֹב גַּאֲרְדִּינְס עַרְשָׁטָן יַאֲצִיכְתַּה

(א) חָלוּם אָוִיפָּן וּוָאָרְ)

ער אַיְן שְׂטִילַן,
נִיט אַ זְלַבְּעַ פָּונְ זִין מְוִילַן,
נִיט אַ בְּלִיךְ פָּונְ זִיגְעַן אַוִינְן;
כַּוְוִיכְס, ער אַיְן צָוֵם רַעֲדַן פּוֹלִין,

הערטער פֿלעגט ער אָפְט פֿאַרְבּוֹיגֶן.
אָבָּעָד סִ'אָזֶט דָּאַךְ אַלְּצָן אַ שְׁעָרָ,
לְגַיבָּ אַ וְאָרָט, אַ בְּלֵיק גַּיבָּ מְרִיּוֹן,
אָפְט זִיךְ, אַיךְ פֿאַרְלָאָגֶן גַּיט פֿילָ.
ער אַיז שְׁטִיל.

שְׁטִיל אַיז ער.
רוֹאַיְקַלְּגַט ער אַין וַיַּן בְּעֵמָן,
צַחֲנַעַמְאַכְּט הַאַלְּט ער דִּי אַזְמָן ;
נִיטָּ ער רִירֶת זִיךְ, נִיטָּ ער רְעוּדָט,
ער, וּזְאָס אַיז אָפְט הַוִּיךְ גַּעַשְׁטוֹגָן,
ער, וּזְאָס עַז דַּיּוֹם נָאַךְ וְעוֹרָט
פֿוֹן דִּי טְוִוְונְטְּעָר גַּעַהְעָרָט.
מַהוּ ער שְׂוִיכָּגָן ? נִיטָּ ער וְהַיל ?
ער אַיז שְׁטִיל.

שְׁטִיל אַיז ער.
אָפְשָׁר אַיז ער טְאַקְעַ טְוִוִּיט ?
מְפֻלָּע וּזְאָס עַט קָעָן פֿאַסְיָרָן.
אַגְּדִירָע לְעֵבָן טְוִיטְעָרְהַיִיט,
מַתְּמִים פִּירָן אָנוֹן מַאֲרְשִׁירָן ;
אַיז נִיט מַעְלְלָעָן, אוֹ זַיְהַהְבָּן
לְעַבְּדִיקְעָרְהַיִיט בְּאַנְגָּבָן
אִים — אַ שְׁפָאָן וּוִיסָּטָן וַיַּן צִיל ?
ער אַיז שְׁטִיל.

שְׁטִיל אַיז ער.
נָאַךְ וַיַּן מוֹעֵץ שְׁוּעַבְטַ אַרְוָם
אַיבָּעָד מַעְלְפָגְמַעְנוֹס טְעַמְּפָל ;
אַ פֿאַרְגָּעָס-מִירְגָּט, אַ בְּלוּם
אַיז אַ לְעַנְטָעַ מִיטָּ זַיְהַן שְׁטְעַמְּפָל
טְרָאָגֶט וַיַּ אַוְנְטָעָר זַיְהַן פֿאַרְטְּרָעָט.
טְרוּעָרָט אַיז אַן וְעוֹטָעָר זַיְהַן דְּעַדָּת,
וְאַגְּט אַן וְעַרְטָעָר לְאַבְּנָאָמָן שְׁטִיל :
“ער... אַיז... שְׁטִיל ?”

גענטער צום יהידישן געמיד איז דאס ליד "נאכן באָנגעט". פֿאָר
וינטשענסקיין איז עס אַ מערקווידיק-פֿאָסימיסטייש ליד. געשריבן האט
עד דאס ליד זעם 6 טן יוניג, 1911.

נאכן באָנגעט

ראָאמט אַוואָעך די טויטע בלומען
פֿון גַּעַשְׁטָאָרְבָּעָנוּם בְּקוּעַט;
סִיאָוּת צְוֹרֵיךְ דָּעָר טָאגּ נִיט קְמוּנָעַן
צָוּם פֿאָרגָעָסְעָנוּם פְּאָעָט.
נִיט דָּעָר יְוִסְטֶוּבּ, נִיט דָּעָר רִיחּ
פֿון אַ קְרָאנְץ, מִיטּ זִיְּן פֿאָרְפִּים,
אַיִּס אַיְּזָלְעַן, אַזְּן פּוֹסֶט דָּעָר מָותּ,
אוֹרָן די וּוּלְטָן, אָהֶן, טּוֹבּ אַזְּן שְׁטוּמָן!

געַמְטּ די כּוֹסֹת צָוּן די לְעֹרְעַץ
פֿון דָּעָם אַיְּסְגָּעָוּפְּטָן וּוִין;;
סִיקְוּמָץ צְוֹרֵיךְ נִיט מַעַר די "עֲרָעָעָן"
נִיט דָּעָר טְהִוִּיבְּגָנְאָטָטּ פֿון דִּין.
אַלְּזָן אַיְּזָלְעַן, קָאָלָט אַזְּן טְרוּקָן,
וּיְיָ דָּעָר כּוֹסּ, דָּעָר בְּלוּמְעַנְשָׁטוּיסּ,
אוֹזְן די לְבָעַן וּוִיזָּוּט אַ דָּקָן,
אוֹזְן עַס גִּיטּ די פֿרִינְדְּשָׁאָטּ אוּסִים.

געַמְטּ אַרְאָפּ די לְיִכְּבָּעָר שְׁוּלָּעָר,
מִיטּ די לְסְטְּרִיכּ פֿון די וּוֹנְטּ:
סִיאָוּת שְׁוִין מַעַר נִיט חֻוּרָן הַעֲלָעָר,
ליַכְּשָׁ אַזְּן לְאָמָט אַלְּזָן אַיְּסְגָּעָוּפְּטָן.
אוֹסִים דָּעָר גְּלָאנְץ, די קָאָמְפְּלִימְעַנְטָן
פֿון: עַס בְּרַעְכִּיכּוּן באָנגָעַט,
וּיְיָ דָּעָר טְרוּיִים פֿון מְאַנוּמְעַנְטָן
בִּים פֿאָרגָעָסְעָנוּם פְּאָעָט.

פֿון די נְאָטָן די גַּעַשְׁטָעַלְן
געַמְטּ אוֹיךְ צָוּן, חַיִּיל די מְזֹזִים

אייז פֿאַרְהַלְכָּס אָוֹן בְּרַעֲנֶגֶן חַעַלְן
אייע טַעַנְדֵּר נִיט מַעַר גַּלְקָן.
אַפְּגַּעַצְיַמְבָּלָט, אַוְיסְגַּעַטְדָּלָט
אוֹן דֵּי פְּרִידָן דֵּי פְּרִידָן וְעַנְטָן;
עַתְּנָעַץ זִיכְּתָּא שָׂד אָוֹן לִילְטָן
אוֹרְף אַ גִּיהְנוּמָאַינְסְטְרוּמְעַט.

אוֹן דֵּי סַאֲפָעָן נִיט פֿאַרְגְּעָסָן
טַשְׁטָט אִם אָזָא צָעֵד נִיט אָן:
חוֹאוּ זַיְן מְלָכָה אַיְן גַּעֲוָסָן,
שְׁטִיטִיתָן אַן אַפְּגַּעַצְטָעָר טְרָאָן.
אַלְצָן אַיְן אוֹסָטָן סְחֻוּסָט מַעַר נִיט וְלָצָן
תַּאֲרָט זַיְן הַעֲרָצָנְטְקָעְנִימָּן;
סְחֻוּלָן אִירָעָן אוֹיגְנְבָלָאָן
נִיט צַעְטּוֹמְלָעָן מַעַר זַיְן זַיְן.

אייז פֿאַרְשְׁלִיסְטָס שְׁוִין טַיְר אָוֹן טְוּהָה,
טַאֲכָסָט דֵּי פֿעַנְטָעַרְלָאָן צֹו:
פְּאָר אַ קְבָּר אַיְן דַּעַר מַוְיִיר
פְּלִיל צֹו גְּרוּסָט צֹו גַּעֲבָן רָוּ.
אוֹסָט פְּאַלְאָגָן, מְלָכָה, מְלָךְ
מְלָכָה, מְדָאָן אָוֹן צַיְבָּרְבָּלִיקָן,
די הַרְוִוִּיטִים לְעָבָן פְּרִילְיאָן
איַן אַ נְּאַרְזְּעַפְּוּבְּלָעָן.

סְאָיוּן מַעְרְקוּוּרְדִּיק: אוֹרְף זַיְךְ הָאָט וּוּינְטְשְׁעָוָסְקִי גַּעֲקָוֹת אָיוּן
1911, אַיְן עַלְטָעָר פּוֹן 55 יָאָר, וּוּרְף אַוְרְף אַפְּרָגְּעָסְעָנוּסָם פָּאָעָט. די
רְעוֹזְיְגְּאַצְיְעַדְעָנָד אִינְגָּם לִיד זַיְנָעָן גַּאֲר אַנְדָּעָרָע וּוּי די טַעַנְדָּר אָיוּן
זַיְיִן קְלָאָסִישׁ וּוּלְיִאמְמָאָרִיס לִיד, גַּאֲר אַנְדָּעָרָשׁ וּוּי אַיְן «אָ בעָזָעָם אָיוּן
אַ קְעָרָה», וּוּי אַיְן זַיְנָעָן קָאַמְפְּלִידָעָר אָוֹן אַפְּיָלוּ אַיְן זַיְנָעָן גַּעֲשְׁתָּאָלָטָה
לִידָעָר אָוֹן טְרָעָרְנְ-לִידָעָר. דָא אַיְן די רְעוֹזְיְגְּאַצְיְעַדְעָנָד אַחֲדִישָׁר מְאַטְיָוָן
אַ טְּיִפְּ-אִינְגְּנִיטִימָעָר הַגְּטוּרְגְּדוּנָט אַיְן זַיְכָעָר פְּאַרְאָן פָּאַשׁ דָעַם לִיד.

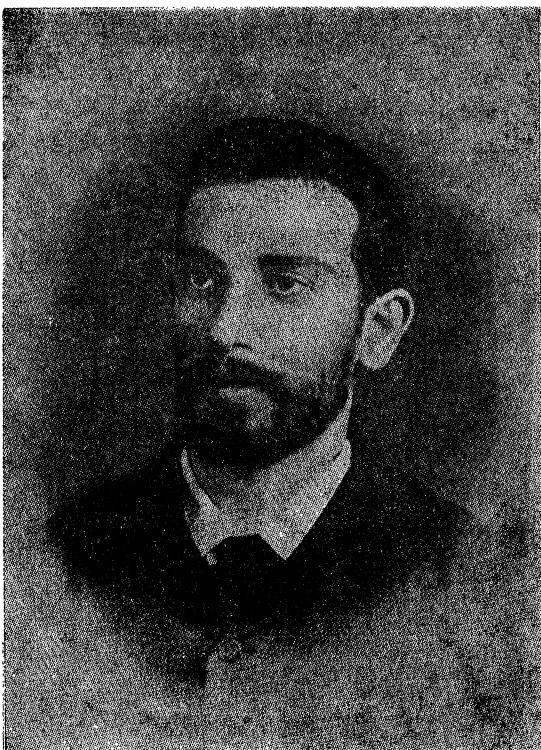
מִיר הָאָבָן זַיְךְ אַפְּגַּעַשְׁטָעָלָט אוֹרְף דָעַם, כְּדֵי צֹו בְּאַטְאָגָעָן וּוּבָנָן
טְשְׁוּסְקִים אַיְדָעָלָן אָוֹן אַיְנְגָעָה אַלְטָעָנוּסָם לִירִום.

אט-דעם ליריקער איז באשערט געורך צו זיין דער פיאנער פון
סאציאליום אין יידיש. ער איז געורך אַויכטיקער פובליציטט, אַפָּאַבְּלַ-
שְׂרִיבְּרַעַר, אַפְּעַלְעַטְאַגְּנִיסְטַט, אַדְּרָאַמְּאַטְוָרָג. אַבעָרַ פְּרִיעָר וְיַאֲלֵץ אַיז
ער געורך אַלְרִיקָר. זײַן פָּאַלְקִיּוֹם אָוֹן, שְׁפַעַטָּר, זײַן סָאַצְיאַלִיּוֹם
זַיְגַּעַן גַּעֲוָעַן זַוְּרָךְ-אַזְּדוֹרָךְ לְרִיש. דַּאס הָאַט אִים גַּעֲפִירֶת צָוָם פְּרָאַ-
לְעַטְאַרְדִּישָׁן לִיד.

ער איז בשעטו געורך אַנְיִיעָר פָּאַעַט. ער הָאַט בַּאַשְׁאָפָן דַּאס
יִדְישָׁע פְּרָאַלְעַטְאַרִישָׁע לִיד. דַּאס מִינְט — נִיעַ טֻמְעָס, נִיעַ מַאֲטִיוֹן
אוֹן נִיעַ פָּאַרְמָעַן. ער הָאַט גַּעֲהָאַט דַּי שְׁטָאַרְקְסְטָעַ השְׁפָעָה אוֹיְחַ דַּער
גַּאנְצָעַר סָאַצְיאַלָּעַר פָּאַעַזְוִיעַ אַין אַמְּעַרְקָע.

דוד נדעלטָאַט

1892 — 1866

דָוִד עַד עַל שְׁטָאַט

עדעלשטיאט — די שטיטים פון זיין דוֹר

סוח' אכצ'יקער יארון האבן די יידישע פראלעטהָרישע מאסן פלוצעט
דעַהערט אָן אַיבָּעֶרֶרֶאַנדִּיךְ־פֿאַטְּעַטְּיַשׁ שְׂטִיטִים. פֿאַרְצְּזִוִּיפְּלוֹנְג, זַעֲקֵר־
רוֹף אָן האַפְּעַנוֹנְג האַט זַיךְ פֿון אַיר גַּעַטְּרָאָגָן. די טַעַנְעַר האָבָּן זַיךְ גַּעַטְּ
הַאלְּטָן אַיְן שְׂטָאָרָקָן אָן שְׂפִּירְיַטְּן אַיְן פֿאַלְקָן וּוּפּֿיְעָר אַיְן פֿלאָקָם.
דאָס פֿאַלְקָה האַט אַיְן דָעַם אוּפּֿרְיכְּטִיךְ־בְּרוּזְּנְדִּיקְּן קוֹל דַּעַרְקָעַנטְּ זַיין
אַיגְּעַנְעַ שְׂטִיטִים. — דַעַרְקָעַנטְּ, אַבעָּר זַיךְ אַיְיךְ גַּעַוְאַנדְּעַרטְּ. וּאַרְעַם
קיַין מָאֵל פֿרְיַעַר האַט דָאָס פֿאַלְקָן נִיט גַּעַהְעַרְטָ פֿון זַיךְ אַזְעַלְכָעַ מָאַטְּיוֹתָה.
דאָס פֿאַלְקָה האַט גַּעַבְּעַנְקָטְ נָאָךְ זַיין, גַּעַגְּאָרָט זַיין צַו דַעַרְהָעָרָן, באָגְעַמְעַן
אוּן באַינְיַיקָן אוּן טְרִיסְטָן זַיךְ מִיטְ זַיין.

דעַר גּוֹרֵל פֿון שְׁקָלָפְּן אוּן פֿרְיַהְיִיטִיךְ־קְעַמְפְּעַר האַט גַּעַזְוָכְטְּ אָ
שְׂטָאָרְקָעָרְן אוּסְטְּרוֹק וּוּדָאָס האַט גַּעַגְּבָעַן דָאָס פֿאַלְקָסְלִידְ אָן דָאָס
גַּעַזְאָגָן פֿון בְּדָחְנִים אוּן זַיְגָעָר. אָן דָעַם רֻעוֹאַלְצִיאָנְדָרְן דַאֲרַשְׁתְּ נָאָר
קָאמְפְּן אָן באַפְּרִירְיַאָנְג האַט דָאָס פֿאַלְקָן דַעַרְהָעָרָט אָ נִיטְ־זָאַיְקָעְ שְׂפְּרָאָרְ.
די שְׂפִּירָאָךְ אַיְזְ גַּעַוְעַן טִיף אוּפּֿרְיכְּטִיךְ. זַיְהָאַט גַּעַשְׁלִינְקִיטְ פֿון אָ
דַעַרְעַ וּוּלְטָם. אָ וּוּלְטָם פֿון טְרִוְיִים אוּן האַפְּעַנוֹנְג — די שְׂיִינְקִיטְ פֿון אָ
גַעַרְעַטְּעַר צּוּקָנְפְּטָ. די הִיסְטָאָרִישָׁע אַנְטוֹוַיְקָלְגָּנְגָ פֿון דָעַם אוּסְטְּעָרְ
לִישְׁ־פֿרְעָמְדָן דִּיטְּשָׁמְעָרִישָׁן לְשׁוֹן אַיְזְ דִי מָאָסָן גַּעַוְעַן פֿרְעָמָד. זַיְיָ
הָאָבָּן אַבעָּר דַעַרְפִּילְטָ אַיְן די פֿרְעָמְדָע וּוּרְטָעָר אָ הַעֲכָרָן עַמְּאַצְּיָאָנְעָלָן
זַיְן. «פֿון לִיבָּעָ, פֿון גְּלִיקְ האָב אַיְיךְ נִימָּאָס גַּעַוְאָסְטָ» אַיְזְ גַּעַוְעַן דָעַ
מָאָלָט אָ הַעֲכָרָר עַמְּאַצְּיָאָנְעָלָר שְׁלִיסְלָ. דָאָס האַט גַּעַלְוָנְגָעָן מָעָר
פֿאַעְטִישָׁ אַיְידָעָר «פֿון לִיבָּעָ, פֿון גְּלִיקְ האָב אַיְיךְ קִינְמָאָל גַּעַוְאָסְטָ».
«דָעַר יַאֲמְדָתָאָלָ», «די זַאנְעָ», «דָעַר מָאנְדָ», «אַיְיךְ האָב גַּעַלְיִיטָן, גַּעַלְיִיטָן
אַיבָּעֶרֶלָ» זַיְגָעָן גַּעַוְעַן אַגְּגָלָלָדָן מִיטְ פֿאַעְטִישָׁעָר פֿרְעָמְדָקִיטָ. הַאלְּבָּ
— אַומְפֿאַרְשָׁטְעַנְדָלָעָךְ זַיְגָעָן גַּעַוְעַן אַזְעַלְכָעָ אַוְיסְדוּרְקָן. דַעַרְבָּעָר —
עַמְּאַצְּיָאָנְעָל אַגְּגָעָזְעִיטִיקָטָ. אָן דָאָס הַעֲכָרָט שְׁטָעַנְדִּיךְ די צְעַרְוָדְעַרטָע
הַאֲרִץ־שְׁטָרְעַבְּוָנְגָעָן. דָאָס אוּפְּגָעָוּוֹקְטָעָ לְעָבָן, אַוְנְטָעָרָן צִיְיכָן פֿון רָוָתָ

האט דערפילט אין דעם די שטיט פון אין אויסטערלישן טרייטים, פון אַ העלדיישן אָנוֹאָג, פון אַ טִיךְ שְׁכֶלְדִּיקְן מִסִּירַתְ-נֶפֶשׁ צו —

בְּגַיִיטָרְעָן דֵּי וּוּטָעָן דַּעֲכָלָן

צָוּם בְּלוֹטִיקְן קְרִיגְן קְעָגְן שְׁלַקְאַפְּנִישָׁאנְדְ'

(איינְן שְׁלַקְאַפְּנִישָׁאנְדְ')

און די דזאַיקע שטיט האט גערעדט דורך אַ געבענטשטן לִירִיכָעַר,
אַ יונגעטלאָך-טרָאנְגִּישָׁן, אַ יונְגִּיפָּאַרְשְׁנִיטָעָנָם. דאס אַיְן געווען אַ לִירִיכָעַר,
קָעָר, ווֹאָס האט אַלְיָין אוּסְגָּעָקְלִיבָן דעם דערגעַר-זָוָעָג פון אַ טְרִיבָן, פון
אַ וּוּקָעָר, אַ רּוּפָעָר :

אַ גַּעַזְאַלְדִּיקָעָר שְׁטוּרָעָם מֵיָּן זַעַל האַט הַרְצִיטָעָרָט,

און אַיךְ הַאָב גַּעַשְׂאוֹוִין נְקַמָּה אָוָן טִוְּסָט,

צָוְאַלְעָם ווֹאָס תָּאָט אַוְנְחָוָעָר לְעָכָן פָּאַרְבִּיטָעָרט,

גַּעַמְאַדְעָט, תְּאַרְוִינְט אַוְנְזִיעָר פְּרִיְהִיט אַיְן בְּרוּיטָט,

פְּאַר אַלְעָם ווֹאָס מַעֲנְטָשָׁן אַיְן הַיְלִיק אָוָן טִיעָר,

הַאָב אַיךְ גַּעַרְוָפָן צָוּם קְאַמְּפָן מִיטָּגְוּוּיִין ;

אַיְן מֵיָּן דְּאָרְצָן הַאַט גַּעַפְּלַצְקָעָרט אַ הַיְלִיקָעָר פִּיעָרָה,

מֵיָּן לְעָכָן, מֵיָּן גָּאַט וּוֹאָר דִּי מַעֲנְטָשָׁהִיט אַלְיָין !

(מֵיָּן לְעַצְעַט הַאַפְּגָנוֹנְגָן)

און הַינְטָעָר זַעַם האט גַּעַטְעָמָט אַ רִידְגִּיקָעָר, טִיעָפָע נַאֲגַיְוִוִּים.
זַי אַיְן גַּעַוְועָן תְּהֻמִּיק אוּפְּרִיכְטִיק. מַעַן האט גַּעַבְּלִיט אַיְן אַיר אַ "הַיְיִיךְ"
לִיקָּן" דָּאָרְשָׁט נַאֲךְ לִידְן, אַ לִידְנָשָׁאַפְּטָלָעָכְעָ גַּרְיִיטִיקִיט צָוּ בְּרַעְנָגָעָן
זַיְדָאַלְיָין פָּאַר אַ קְרָבָן, זַיְדָאַלְיָין האט דָּעָר דִּיכְטָעָר גַּעַזְעָן עַנְלָעָד צָוּ
די הַעַלְדָּן, ווֹאָס עַר האט פָּאַרְגָּעַטָּעָרט :

עַר שְׁטִיטָט פְּאַר מִיר אַיְן אַ שְׁטָרָאָם פון לִיכָּאָט

אוּפְּפָרְעָן דָּעָר וּוּלְטָס פָּאַרְבּוֹטִיקָעָר בִּינְעָן ;

עַס רַוְּטָאַוְּפָרְעָן זַיְן וּוּאַונְדָּעַרְשִׁין גַּעַזְעִיכָּט

דָּעָר פְּרִיְהִיטָּס הַיְלִיקָעָר שְׁכִינָה.

זַוְּגָן אַוְּן קְרַעְפְּטִיק, אַיְן שְׁוֹחַרְצָעָן לְאָקוֹן,

מִיטָּשָׁרְפָּן אַרְלָעְרְבִּילִיק;

וַיְהִי בָּרוֹתּוֹשׁ שְׂטָאָלֶץ אֲוֹן אָוּמְדָעֵרְשָׁרָאָקָן
שְׂטִיטַת עָר אַין פְּרִוְּתִיטַס קְרִינְ.

(*אלואאס ליגנְגַּן*)

דאָך נְיִינְ, עָר זְאָרָף נִיטְ, עָר טָאָר אַיְצָטְ נִיטְ צְאָלָן,
עָר קְעַמְפְּט אַיְצָט מִיטְ שְׁטוּרְעָם אֲוֹן קְעַלְטָ,
עָר הַיְבַּט אַוְיָף דָּאָס גְּעוּוֹרָה, פְּלִיעָרְטַ סִיגְנָאָלָן...
אוֹן אַים עַונְטְּפָעָרְטַ בְּלוּוֹיְדַ דָּאָס עַכְּאָס פְּעָלָן!

אוֹן עָס פְּילִין זִיךְ אָן וַיְיִנְעַ אַוְגָּנוֹן מִיטְ טְרָעָרָן,
דאָס זְאָרָץ וּוְרַטְ פְּאַרְגְּלִיוּרְטַ אִין בְּרָעְנָגְןַ פְּרָאָסְטַ,
אוֹן וַיְזַעְנַ עָס וַוְעַט אַוְיְגָנִין דָּעָר מְאַרְגְּנָשְׁעָרָן,
נַעֲפִינְשַׁ עָר אַים טְוִיסְטַ אַוְיָף וַיְיִןְ הַיְלִיקָן פְּאָסְטַ.

(*אוֹיף דָּעַר וְאָרָן*)

“פָּאָבָּרִיקְ-גִּיהְנוּם — מִין פָּאָרְנָאָס”

די גַּעֲדָאנְקָעָן, די גַּעֲפִילָן אוֹן די שְׁטִימְנוֹגָעָן פָּוֹן פָּאָלָקְ האָבָּן גַּעֲרָעָדַט
דוֹרֶךְ דָּעַם יְוָנָגָן רְוִיסְיָן אַיְנְטָעְלִיגְעָנַט דוֹד עַדְעַלְשָׁטָאָט. עָר אַיְן גַּעֲוָעָן
וַיְיִיטְ פְּוֹנְגָּעַם יְיִדְישָׁן מִקְוָה. פָּאָר אַיְדִּישָׁן פְּאָעָט אַיְן עָס אַוְיָף אַוְמָנָאָ
טְרִילָעָד מְעַרְקוּוּיְדִיק אַיְן אַיְסְטָעְרְלִישָׁ. פְּוֹנְקָט אַזְוִי אַיְן זִיכְרָן אַיְבָּעָרָ
גַּעֲמָעָן, מִיטְ גְּרוּסְמְאַטְעָרְנִישָׁ, די יְיִדְישָׁעָ דִּקְצָעָ אַיְן וּוְעָרָן דָּעַם פָּאָלָקְ
גַּלְעַיְנְדִּיקָעָר זִינְגָּעָר. פָּוֹן דָּעַר יְוָגָנָט אַיְן הַאָט דוֹד עַדְעַלְשָׁטָאָט גַּעֲשָׁרְבִּין
רְוִיסְיָשְׁעָ לִיְדָעָר אַיְן זִיכְרָן מְוַתְּעָרְשָׁרָאָקָן — רְוִיסְיָשְׁ
רָאָלְ-רוֹסְלָאָנָה, וּזָאָ עָר אַיְן גַּעֲבָוִוָּן אַיְן דְּעַרְצָוִוָּן, בֵּי שְׁפָרָאָךְ
לְעַדְ-אַסְיִמְלִירְטָעָ עַלְטָעָרָן, הַאָט עָר זִיךְרָן גַּעֲוָאָרָן, בֵּי שְׁפָרָאָךְ
יְיִדְישָׁעָ פְּרָאָבְלָעָמָעָן אַיְן גַּוְיִינָה, אַיְן נִיטְ אַוְיָף דָּעַם יְיִדְישָׁן פָּאָלָלָאָר. אַיְן
אַיְסְעַגְעֻזְוּיְנְלָעָר עַרְגָּסְטָעָר, מִיטְ אַרְיִין גַּעֲוָוִוָּן, מִיטְ אַיְן הַאָרָאָ
הַאָט עָר נִיטְ גַּעֲוָוָכְטַ קִיְּנַי שָׁוָּם אַמוּוֹעָגָן צְוָוָאָנְטָוָוָן פָּוֹן דָּעַר וּוּרְקָ
לְעַכְבִּיקִיתָ. דָּעַר זִינְגָּעָר רְוִיסְיָשְׁעָ לִיְרִיקָעָר דוֹד עַדְעַלְשָׁטָאָט קוּמָטְ קִיְּנַ
אַמְעָרִיקָעָ צְוָוָאָרָה, אַפְּאַקְטִישָׁעָר אַזְוָן בְּאַוּאָסְטִוְנִינִיקָעָר פְּרָאָלְעָטָאָ
רְיִיעָר, וּזָאָר דָּאָס לְעַבְנָן הַאָט אַיְם דָּאָס צְגַעְטְּרָאָגָן. עָר גַּעַמְט אַיְן זִיכְרָן
בִּיטְעָרָן גּוֹרָל מִיטְן מִסְרָתְ-גַּפְשָׁ וּזָאָר יְנָגָעָר אִידְעָאַלִיסְטַ, עָר הַאָט

נאר געהלומט צו בליבין אַ דיכטער-טרוימער. און דא פלאצעט דער פילט ער אין זיך „דעט שקלאָפּ פֿון אַומזיניקן האָזן“. אַין אַיינעם פֿון זײַנע לעצעט רוסישע לידער „זאָפִיסקי פֿראָלעטָאַרְיאָ“ (פֿאָרְצִיכְעָנוֹגָעָן פֿון אַ פֿראָלעטָאַרְיאָרֶיעָר) באָטאָאנט ער דעם דיכטערס עטיצ'יזֶם אַין נָאמֵן פֿון טְרוֹאָגִישָׁן „קָאמֵףּ אַון אַרְעָמְקִיתּ“:

Ты не зови меня поэтом,
Я раб бессмысленной толпы,
И слышу в имени я этом
Одну иронию судьбы.
Я не рожден для сладких арий,
Для роз, любви и красоты,
Я не поэт — я пролетарий,
Дитя борьбы и нищеты!
Борьба за хлеб мне служит музой,
И ад фабричный — мой парнас,
Больная грудь под черной блузой —
Вот славный памятник для нас!..
Вот наша сладкая отрада,
Плоды мучительных трудов,
Потоки слез, крови и яда —
Вот сладкий нектар для рабов.

.....
.....

И роковой, глубокой скорбью
Душа изнывшая полна,
Как огневой свинцовой дробью
В бою изранена она...

.....
.....

אַ רְוֵףּ מִיךּ, רְוֵףּ מִיךּ נִיטְפָּעַט,
כִּבְין שְׂקָלָאָפּ פֿון זִינְלָאָזּן האָזָן ;
אַיךְ הָעָר אַין דָעַם בְּלִינוּ אַ גַּשְׁפָּעַט —
איַדְעָנוּעָט פֿון מְרָלָס לוֹין.

שבין ניט געבעוין פאר ויסע עריעסן,
 פאר רוויין, ליבע און פאר פלאכט;
 שבין ניט קיין זיכטער — ביז פראַלעטָאַריער,
 אַ קידט פון אַרעַמְקִילֵּס אָון נאָכֶט.
 דער קאמפּ פָּהָר ברוֹשִׁיט אַיז כָּיר מַיִן מוֹעֵן,
 פָּבְּרִיךְ-גַּתְּנוּם — מַיִן פָּאָרוֹס;
 אַ קְּרָאָנְקָעּ בְּרוֹסְט אַין שְׂחַצְעַר בְּלוֹעַ —
 דָּס אַיז דָּעַר דַּעֲקָמָל, רֹות אָון שְׁפָאַס.
 אָס אַיז דָּעַר פְּרִידִי אָון מוֹט,
 וְעַד שְׁכָר פָּהָר מַאֲטָעְדִּיקָעּ טָבָע אָון גַּעַט;
 שְׁטוֹךְ-מַעַן טְלָרְוָן, סָם אָון בְּלוֹט —
 דָּס אַיז דָּעַר גַּעַטְאָרְפָּהָר דִּי קְגַעַט...

מיט טיפּן טְרוּיעָר, גּוֹרְלִיךְיָעּ נַיִן,
 אַיז דִּי צְעַרְמִיקָעּ זָעַל פָּאָדְשָׁמָאָכֶט;
 אָוּן וְוי מִיט בְּלִיעְדִּיקָן פֿיעְרִישְׁוֹוִיט
 אַיז זִי שְׁפָרְחוֹאוֹנְדִּיקָט אַינְעָם שְׁלָאָכֶט...

אטַ-דָּעַר דָּזְאַיְקָעּ יְוָגְעַרְמָאָן האָט גַּעַלְעַבְטָמָן מִיטָּן אַטְעָם פָּוּן זַיִן
 רְוַסִּישׁ לִיד אָוּן רְוִסִּישׁן טְרוּים. פְּלוֹצָעָם וְאַרְפָּט עָר אָפּ זַיִן רְוִסִּישׁ מַזּוֹעַ.
 עָר שְׁטַעַלְטָז וְזַיִן דִּי רְיַעַן פָּוּן דָעַר עַקְסְּפָּלוֹאָטְרִיטָעָר יִידְיִישָׁעָר. פְּרָאָ
 לעַטְאַרְיִישָׁעָר מַאֲסָע. דָּס האָט דִּי אָוּמְבָּרְחָמְנוֹתָדִיקָעּ וּוּרְקְלַעְבְּקִיט גַּעַץ
 פָּאָדְעָרטָם פָּוּן דָעַם דָּזְאַיְקָעּ טְרוּיְמָדִישׁן רְאַמְּגַנְּטִיקָעּ. עָר האָט זַיִן
 נִיט גַּעַוְאַרְצָלָט אָוּן נִיט גַּעַקְעַנְטָז זַיִן וְאַרְצָלָעָן אַיז יִידִישׁן פָּאַעְטִישׁן
 אַידְיָאָם. נִיט עָר האָט אִם פָּוּן פֿרִיעָר גַּעַקְעַנְטָז, נִיט עָר האָט אִם אַנְּ
 גַּעַמְרָאָפּוֹן אַיז דִּי רְאַדְקָאַלָּעּ יִידְיִישָׁעָר קְרִיאָן אַיז אַמְּעַרְיקָעּ. דָאָך —
 נִיט דִּי אַנְּדָעָרָעּ אַרְבָּעָטָעָרְדִּיכְטָעָר, וּוּינְטְּשָׁעוֹסְקִי אַדְעָרָדָר דָאַעְנְפָעָלָה,
 נִאָר עַדְעַלְשָׁטָאָט אַיז גַּעַוְאָרָן דָאָס "אוֹפְּגִיְיִינְגְּדִיקָעּ הַאָרֶץ" פָּוּן "שְׁמַאְכָטָן"
 דִּיקָּן" פָּאָלָק. עָר האָט אַנְּגָעָרִירָט דָעַם פְּאָלָקָס הַאָרֶץ מִיט אַזְּלִילִיקָעּ
 מִסְּרִיתְ-נֶפֶשׁ. עָר האָט אוֹפְּגִיְיִוּעָקְטָז דָאָס טִיפְּסָטָעָגְעָפְּלָה, וּוּאָס האָט
 גַּעַהְעָרטָז צַו אַן אָוּמְגִילְעָכָן יוֹנָגָן, אוֹפְּקָומְעַנְדִּיקָן דָוָר.
 זַיִן לִיד אַיז קִיְיָנְמָאָל נִיט גַּעַוְאָרָן אַיְנְגָעְסְּטָאַלִּירָט, בָּאַהֲרָעָשָׁן
 אָוּן דִּיַּת. דָעַר דִּיכְטָעָר האָט פָּוּן אַנְּדִיבָּסָמָעָטָן נִיט גַּעַקְעַנְטָז דָעַם יִידְיִישׁן
 אַלְפִּיבִּיתָ. עָר האָט זַיִן אוֹסְגָּעַלְעָרָנטָז יִדְיִישׁ אַיז דִּי פָּאָבְּרִיךָן. גַּעַשְׁרִיבָּן
 האָט עָר יִדְיִישׁ לִידְעָר אַיְגָאנָגָץ פִּידְיָאָר צִיִּיט. דָעַר טּוֹיט האָט אַים

אומברחמנותדייק פארשניטן צו זעקס און צוֹאנַצִּיךְ יאָר. און דעם דורך עקוֹאלטירטע שטימ האט נאָך מעד אויסגעפֿרעהט די געשטאלט דוד עדעלשטיינט, וואָס האט נאָך זיין טויט אַנגעההויבּן וווערֶן — לעז גענדע.

לעגונדארישע געשטאלט און פֿאַעטישׁע דערגרייכונגגען

עס איז אָן אלטע מענטשלעלכע שוואַכְקִיט צו ווועלן זען אָ באַליבְּטָע געשטאלט אין אָ ווַיְתֵן נעלפּ פּוֹן אָ לעגונדארישׁע אַטְמָאָספֿערֶע. שאָרָפּ שטריכּוּן וווערֶן אַפְּגַעֲוִישֶׁם, דאס קלָאָרָע אויסזען — פֿאַרְשְׁוִינְדְּט. די געשטאלט וווערט פֿאַרְוָאנְדְּלָט אין אָ שְׂטִימְנוּגְסְּפּוֹלְן סִימְבָּאָל, פּוֹל מיט הויכּן באַטְיִיט.

דער נאָגָג פּוֹן גַּעַשְׁכְּטָע שְׂטִימְגָּט אֶבְּעָר אַרוֹיף אָן אַרְאָפּ. בַּיְ גַּעַד העריקע גַּעַלְעַגְנָהִיטן הַיִּבְּטָמָע אָן אַפְּצָוְרָעָגָן די פֿאַרְהָעֶרְלָעֶלְכָּגָן, דעם הויכּן רְמוֹן פּוֹן דער לעגונדארישׁע געשטאלט. אָן מְעוֹן טוֹט עַס זַיְעַר אָפּט אָן אויספֿאָרְשָׁן, אָן אַגְּאָלְיוֹרָן די פֿאַקְטִישׁע דערגרייכונגגען, דעם סָאמָע מְהֻוָּת פּוֹן דעם פֿאַרְהָיְילִיקְטָן מְעַנְּטָשָׁן.

בַּיְ אָאָ גַּעַלְעַגְנָהִיט פֿירְט מְעַן, גַּעַוְוִינְטָלָעָד, די ווַיְכוּחִים מִיט פֿאַרְשָׁאָרְפְּטָע מִיטְלָעָן אָן מְעַטָּאָד. די צְדָדִים טְרִיבִּין אַיבְּעָר זַיְעַר מִינְגָּעָן. זַיְדָאָמִיעָן זַיְדָמִיטְלָעָן אַיבְּעַרְצִיגָּן דעם צְדָבָנְגָּד. דָאָך וווערט נִיט קְלָעַנְעָר די פֿיגּוֹר, וואָס צּוֹלָבִּיךְ אַיר אַמְּפְּעָרָט מְעַן זַיְדָ. דָאָס מְעַרְקוֹוִירְדִּיקָּע דַעֲרְבִּי אִיז דָאָס. וואָס דִּי מִינְגָּעָן בַּיְ דִּי צְדָדִים זַעַן אוִיס ווַיְ אָן אָמָה, אָן דעם סָאמָע עַצְמָה. די מִיסְפָּאָרְשְׁתִּיעָנִישׁ נְעַמְּט זַיְדָעָר אָפּט דַעֲרָפּוֹן, וואָס דִּי צּוֹוִיְקָעָנִיטְקָע צְדָדִים פֿירְט נִיט זַיְעַר ווַיְכוּחָה ווּעַגְּן אַיְבָּעָר אָן דער זַיְעַרְקָעָר זַיְדָ. אָן צְדָרְעַט ווּעַגְּן אַגְּרָוִיסְטְּרָאָגָן דָאָס גַּעַזְגָּטוּ אַוְיפּ דַעֲרָ גַּעַשְׁטָאָלָט פּוֹן אַיְבָּעָר, ווּט אוִיסְקָומָעָן אָז מְעַן שְׁטָעָלָט אָ צּוֹוִיְקָעָנִיס קָעָגָן אַדְיכְּטָעָר, ווּט אוִיסְקָומָעָן פֿאַעַטִּישׁע גַּעַשְׁטָאָלָט קָעָגָן פֿאַעַטִּישׁע דַעֲרָגְרִיכְוְנְגָעָן.

דעם צּוֹוִיְטָן: פֿאַעַטִּישׁע גַּעַשְׁטָאָלָט קָעָגָן פֿאַעַטִּישׁע דַעֲרָגְרִיכְוְנְגָעָן ווּעַגְּן דָוד עדעלשטיינט האט זַיְדָ גַעַפְּרִיט. אָן פֿירְט זַיְדָ אָפּט נָאָך אַיצְטָמָ, אָאָ ווַיְכוּה. ווּעַן מְעַן קָעָן גַּעַנוֹי עדעלשטיינטס בַּיְאָגְרָאָפְּיָע אָן, באַזְגְּנָדְעָס, זַיְגָע לִידְעָר, ווּט קִינְגָּמָל נִיט אַיְנְפָאָלָן, אָז עדעלשטיינט אלְיִין האט זַיְדָ גַעַמִּיט צְוּ שְׁאָפּ אָ לעגונדארישׁע אַטְמָאָספֿערֶע אַרְוֹם זַיְדָ, ווּדָאָס טְרָעָפּט, צָום באַדוּיעָן, זַיְעַר אָפּט מִיט דַעְכָּר.

שטאט איז געוווען אויסטרגעוויינגלעך גאנז, אידיאלייטיש און אפ' פערויליך, אן אומקאמפראAMILעכער אונארכיסט. פאר אים זיין די אייגנונגאפטן ניט געוווען ווי שטאג' פאר לידעער, כדי זיך אלין גלארפי' צירן, עדעלשטאט איז געוווען צו אויפריכטיך און צו גאנץ, צו אומ' דיאלאלקטיש, אויב מען מג' זיך איז איסדריקון, אן ער זאל ניט זיין דאס זעלבייקע זואס זיין וארטט האט גיעזאגט.

עס איז כדאי אונטערצען איז באشتימטע סרי-הבלען, די פאר-שיידענע קעגנזייטייקע מײַנונגגען וועגן עדעלשטאטס פֿאָנטישער גע-שטאט און זיינע פֿאָנטישען דערגריכיריכונגען. מען קען זיי געפֿינען אויס-עדריקט איז די זוערטער פון צוּווַיְ פֿאָעַטְן, וואס געהערן גאר צו אנדערע תקופות און קינסטלערישע קלמאנטן. איזן מײַנונג געהרט דעם גראיסן יידישן פֿאָעַט אַברָהָם רִיזְעַנְעָן, און די צוּווַיְטָע — דעם פֿינְסְטָן פֶּאָר-שטייער און פֿוֹדְשְׁפְּרָעַכְּר פָּוּן די אַיְמְפְּרָעַס אַיְנְסְּטִישָׁע אַינְדְּיוֹדוֹאָר ליסטן, זישא לאָנדְזִוִּי.

איין זיין הקדמה צו דוד עדעלשטאטס שרייפטן, ברענgett משה קאָטַץ רִיזְעַנְס וּוּרְטָעֵר :

“בַּיִּ אָנְדּוֹ אֵין דּוֹסְלָאָנְדּ רְעַדְתּ מְעַן פָּוּן עֲדַעַלְשְׁטָאָטָן וּוּ וְעַגְּן אָ הִילְיָקָן. עַס גַּיְיָעָן אָפְּלָוָ אַרוּם פֿאָרְשִׁידְעָנָעָן לְעַגְּנָדָעָס וְוְעַגְּן זַיִּן לְעַבְּן, אָוֹן אָרְבָּעָטָעָר רִיזְיָן וְוְעַגְּן אִים אָוֹן זַיְגָנָעָן זַיִּנָּעָ לְיַדְעָר מִיט טְרָעָרָן אִין די אַיְגָן.”

דאָס אַיִּז גַּעַוְועָן דַּעַר אָפְּפָן וּוּ אַזְוִי די יִדְיִשְׁעָ מְאַסְּן האָבָן מְשָׁש פֿאָרגְעַטְעָרָט עֲדַעַלְשְׁטָאָטָס פֿאָנטְשָׁעָן גַּנְשְׁטָאָלָט. דַּאָס אַיִּז אָגָב, אוֹיךְ חַל אוֹיךְ דַּעַר דֻּעְמָאַלְטִיקָעָר יִדְיִשְׁעָר אִינְטְּעָלִיגְעָן.

זַיִּשָּׂא לאָנדְזִוִּי, זַיִּידָעָר, רִירְט אַיִּז די פֿרְאָבְלָעָם נִיט וְוְעַגְּן עֲדַעַלְ-שְׁטָאָטָס גַּעַשְׁטָאָלָט, נִיְּיעָרָט וְוְעַגְּן זַיִּנָּעָן פֿאָנטְשָׁעָן דּוּרְגְּרִיכְיָקָונָעָן. נַאֲכָ-מַעַר — וְוְעַגְּן עֲדַעַלְשְׁטָאָטָס טַאָלָאנְטָן. מִיר לְיַיְעַנְעָן אִין לְאָגְדָּיסְקָה צו זַיִּן אַנְטָאַלָּגְגִּיָּע “די יִדְיִשְׁעָ דִּיכְטוֹגָן אִין אַמְּעָרִיקָע בֵּין יָאָר 1919”:

עֲדַעַלְשְׁטָאָט שְׁאָרְבָּט אִין אַנְפָאָגָן פָּוּן די נִיְּנְצִיקָעָר יָאָרָן פָּוּן לְעַצְּטָן יָאָרְהָנוּדָעָרט. מִיט אִים אַיִּז אַפְּנִינְשְׁטָאָבָן דַּאָס אָמְבָאָזְלָפְּנָעָן, נַאֲחוּעָ, וְואָס האָטָס בְּאַיְינְכִּינְט די עֲרַשְׁטָע טְרִיטָפָן דַּעַר יִדְיִשְׁעָר דִּיכְטוֹגָן אִין אַמְּעָרִיקָע. מִישָּׁן בְּלוֹטָ פָּוּן הָאָרֶצָן האָטָע זַיִּעְעָן קִימְדִישָׁע פְּעַרְזָן גַּעַשְׁיָבָן, מִיט אוֹפְּרִיכְטִיקִיסְט וּוּיְיָעָן זַוְּהָוָתָ; אָבעָר, אוֹיבָן אוֹפְּרִיכְטִיקִיסְט אִיז אַגְּנִיְהָרָן אַיִּז אַמְּעָרִיקָע אַיִּז אַיְבְּרִיקָעָר בְּאַלְאָסָט פֶּאָר אַגְּנִיְהָרָן, וְואָס פְּאָרְגָּעָטָס זַיךְ אַמְּעָרִיקָע אַזְוָוָתָ קִין.

וישא לאנדוי איז טאכע קיינמאָל ניט געווען אָן אַנְגָּלִיטִיקָּעֶר פֿון פֿאָעָטִישׁע וּוּנְדָּטָן. אֲבָעֵר דָּוֹרֶךְ אַם הָאָט גַּעֲרָעֶת דָּאָס קָוָל פֿוּן וַיְיִנְיַע בְּנִיְּדוֹר. זַיִּה האָבָּן נִיט גַּעֲוָאַלְט אַגְּנָעָמָעַן דִּי סַאְצִיאָלָעַ מַאְטִיוֹן וַיִּזְאַת אַוְיסְלִיסְלָעַן מוֹזָו אִין פָּאוּזְיַע. «בַּיּוֹ דָעַם אַנְפָאָגָן פֿוּן אַונְדוּעָר יַאֲרֵן הַוְּנוּדָעָרָת» — שְׂרִיבַּט לְאַנְדוֹי — «אִין גַּעַוּעַן אַשְׁאנְדָּע צַוְּשְׂרִיבַּבָּן אַבְּגָדָעָר לְדִידָּעָר וַיִּסְאְצִיאָלָעַ.

פֿוּן וּוּאַגְּנָעַן הָאָט זַיִּד עַס גַּעַנְוּמָעַן? פְּאַרְוּזָאָס הָאָט מַעַן פְּאַרְחָעָרָה לְעַכְתָּדִי עַדְעַלְשְׁטָאָטָגְעַשְׁטָאָלָט? אָוֹן פֿוּן וּוּאַגְּנָעַן הָאָט גַּעַשְׁטָאָמָט דִּי בִּיטְוָלְדִּיקָּעַ בְּאַצְּיָאָנוֹגָן צַוְּזִינְיַע פְּאָעָטִישׁע פְּאַרְדִּינְסָטָן?

סִבוּת פֿוּן סְתִּירָהְדִּיקָּעַ בְּאַצְּיָאָנוֹגָן

עַדְעַלְשְׁטָאָט, זַיִּה אַל עַגְּנָעָנְדָּע, הָאָט זַיִּיךְ אַוְיסְגָּעָשְׁטָאָלִיטִיקָּט אַדָּאנְקָּדְרִיָּי סִבוּת: רָאַשְׁתָּה כָּלְהָאָבָּן אַיִּן דָּעַם גַּעַשְׁפִּילָט אַוְיכְּטִיקָּעַ רָאָל דִּי יִדְיִשְׁעָה אַהֲרֻעָטָאָשָׁנָעַ מַאְסָן, שְׁנִית — עַדְעַלְשְׁטָאָטָס פְּעַרְעָזְנָלָעַ לְעָבָן, וַיִּןְקָרָאָן קִיטִּיט אָוֹן פְּרִיצְיִיטִיקָּעָר טָוִיט. אָוֹן דָּרִיטָןָס — דָעַר סְעַנְטִימְעַנְטָאָלָ-טְרָאָן. גַּיְשָׁעַ כָּאַרְאָקְטָעָר פֿוּן זַיִּין פָּאוּזְיַע.

אַיִּן אַמְּעָרִיקָּעַ, זַיִּיךְ אַיִּן מַזְדָּחָ-אַיְּרָאָפָּעָ, הָאָט זַיִּיךְ עַרְשָׁת דַּעַמְּאָלָט אַגְּנוּהָוִין פְּוּרָעָמָעַן אַבְּאוֹאָסְטוֹנִינִיקָּעָר יִדְיִשְׁעָר פְּרִאלְעַטָּאָרִיאָט. וַיִּזְאַת דָּעַר וּצְצְנִיאָרִיקָּעָר עַדְעַלְשְׁטָאָטָס הָאָט אַיִּן 1881 פְּאַרְלָאָןָן רְוּסָלָאָן, אַיִּין דָּאָרָט נִיט גַּעַוּעַן קִין אַרְגָּאָנוֹזִירְטָעַ יִדְיִשְׁעָ אַרְבָּעָטָעָר-בָּאוּגָנוֹג. עַדְעַת הָאָט זַיִּים דַּעַמְּאָלָט אַוְיךְ נִיט גַּעַוּעַן אַיִּין אַמְּעָרִיקָּעַ. דִּי יִדְיִשְׁעָ אַרְבָּעָטָעָר-בָּאוּגָנוֹג אַיִּין אַמְּעָרִיקָּעַ הָאָט נַעַמְּלָאָן עַדְעַלְשְׁטָאָט אַיִּין אַוְיכְּפָקְוּמָעַן אַיִּין עַדְעַלְשְׁטָאָט צִיטָן. דִּי אַיְּרָאָפָּעָאַישָׁע סַאְצִיאָלִיסָטָן, אַהֲרָן לִיבָּרוּמָאָן, זַוְּבָּן דַּעַלְעוּוִיטָש אָוֹן זַיְּרָעָרָקְרָיוֹן, הָאָבָּן אַיִּין דִּי יִבְּצָעָקָעָר יַאֲרֵן מַשְׁפִּיעָן גַּעַוּעַן דִּי אַיְּנְטָעָלְגָּעָנִי, אֲבָעֵר וּוּוִינִיקְ-זָוָּאָס דִּי בְּרִיטָעָ יִדְיִשְׁעָ מַאְסָן. דִּי סִיבָּה אַיִּין גַּעַוּעַן אַפְּשָׁוּטָע. דָעַר עַרְשָׁתָעָר הָאָט גַּעַפְּרִיטָז זַיִּין פְּרָאָן פָּגָאנְדָּע אַוְיךְ הַעֲבָרָעָאַישָׁ. דָעַר צַוְּוִיטָעָר — אַוְיךְ רְוִישָׁ. דִּי עַרְשָׁת אַיְּפָגָעָוָאַכְּטָעָ מַאְסָן זַיְּנָעַן גַּעַוּעַן אַצְּגָּלִיטָעָ פְּעָלָד. דָאָס פְּעָלָד אַיִּין גַּעַוּעַן גְּרִיטָט פָּאָר דִּי קָעְרָנָעָר אָוֹן דָעַם פְּרִימָאָרְגָּן-טוֹן פֿוּן דָעַר רָאְדִּיקָּאָ-לָעָר אַיְּדִיָּע. אַטְ-אַדְעָר פְּרִוכְטִיקָּעָר בְּאַדוֹן הָאָט מִיטָּה דָרְשָׁת אַיְּפָגָעָן גַּוְעָמָעַן דִּי עַרְשָׁתָעָ יִדְיִשְׁעָ רְעוּאָלְצִיאָנְגָעָרָעָ פָּאָטָעָן. אַנְאִינְגָּעָם מִיטָּה זַיִּי — דִּי גַּאנְגָּעָץ רְעוּאָלְצִיאָנְגָעָרָעָ אַיְּפָקְלָעָרָזָן אַגְּמָטָאָצָעָ, וְזָאָס אַיִּין אַיְּפָגָעָקָומָעַן אַיִּין דָעַר יִדְיִשְׁעָר שְׁפָרָאָר. דָאָס אַיִּין גַּעַוּעַן גַּעַנְגָּ אַוְיךְ צַוְּ

שאפן דעם אביעקט, זואס אַרום אַים נאָל זיך אויסוועבן די אַטמאָספערע
בפּון אַ לעגענדאָדיזן "בלאָסן זיכטער". די צוֹווַי אַנדערע סַאַצְיאַלע פֿאַעַטָּן,
מאָרִיס ווִינְטֶעֶסְקִי אָזֶן מַארִיס רַזְעַנְפַּעַל, זַיְגַּעַן אָזֶא אַבְיעַקט נִיט
געַוואָרָן. עדעלשטעטָם אַין עַס גַּזְאוֹן.

דאָס וואָס עדעלשטעטס קאָלעגן זייןען בית פֿאַרדוֹאַנדְלַט גּוֹזָאָרֶן
אין לעגענדעס, מײַינט להלטין ניט, אָז זִיעַרַע פֿערזונעלאַכְעַ מעלות
און לעבנַס זייןען געווען פֿון אָ נִידְעַרְקַעַרְן גְּרַאַד וְויַיְיַ עֲדַלְשְׁטַאַטְסַ.
דעַר עֲנַגֵּר קְרִיּוֹן אַרוֹם עֲדַלְשְׁטַאַטְן הַאָט גַּעַשְׁפִּילְטַז זִיעַרַע אָ וּבְכִטְקַע
רָאַלְעַן. דָּאָס אַיְזַן גּוֹזָאָרֶן אָ קְרִיּוֹן באַגִּיסְטַּרְעַטְעַ חַבְרִים אַן פֿאַרְעַרְעַ. דָּוָרְךָ
זַיִּהְאָבָּן זֶד פֿאַרְשְׁפְּרִיטִיְּטַז דַּי עֲדַלְשְׁטַאַטְ-שְׁטִימָנוֹגָעַן, דַּי עֲדַלְשְׁטַאַטְ-
בָּאוֹאַנְדְּעַרְוָגָג, אָן שָׁוֵם קְרִיטִישָׁן צָוָאָגָג. אַירְיךָ וּוֹנְטְשְׁוּסְקִין אַן רָאֵ-
זַעַנְפְּלִידְן האָבָּן זַיִּי בָּטְרָאָכְטַז וְויַיְיַ וּגְווֹיְזְעַרְמַס. אַבעַר צַו עֲדַלְשְׁטַאַטְן
הָאָבָּן זַיִּי גַּעהַט גַּאֲרַן אַבְּדָעַר צָוָאָגָג, זַיִּי האָבָּן גַּעַפְּלִיטַז צַו אַיְם אָ
טִיפְּעַטְפַּעְטַמְּט.

אין דער יידישער אינטערליגען, ווי אין די יידישע מאסן, האט זיך
דעמאלאט געהאלטן אין וועקע אַ הוייכע אָמוֹנוֹת אַין אִידיעָלָן. אָמוֹנוֹת אַין
אַ שטארקע טרייבקראפֿט בֵּי נַאֲרוֹוָאָס באַקְעָרֶטְעָן מענטשָׁן. אַין זײַעַר
טעאַלְאָגְשָׁעַר תְּמִימִוֹת זִינְגָּן בֵּי זַיִן נִיט גַּעוּוֹן קִין שָׁוֹם אַנְטוֹשִׁוּגָּעָן.
דורכְּפָאָלָן זִינְגָּן גַּעוּוֹן בְּלוּוִי עַפְּיוֹאָדָן אִירְפָּן דַּעֲרַנְגְּרָזָוּגָּן פָּוּן דַּעַר רַעַ-
וֹאַלְזִיעַ. זַיִן האָבָן גַּאֲרָגָּעָהכְּעָרֶט דָּאָס באַאוֹאָסְטִיזָּין. זַיִן האָבָן נַאֲדָ-
שְׁטַאָרְקָעָר אַבְּעַרְצִיגָּט אַין דַּעַם אָמָת פָּוּן זַיִעַר סַאֲגְזִיאָלָן טְרוּוּמָּים. אַוְן
דַּעַר אָמָת, אַוְן די חְלוּמוֹת — זַיִן זִינְגָּן גַּעוּוֹן לִיכְטִיקָּעָ שְׁטָעָרָן וּוֹסָט
הָאָבָן "בָּאַלְיִיכְטָן דַּעַם שְׁטוּרְעָמִים פָּוּן מַעֲנְצָשְׁוּבָלִיטָן אַוְן מַעֲנְצָשְׁוּ-
טְרָעָרָן". זַיִן זִינְגָּן גַּעוּוֹן "די פְּרִיהִיטִי-אִידיעָלָן", וּוֹסָט וּוֹעָרָן פָּאָרָ-
פָּלָאנְצָט "מִיט הַיְלִיקָּן מַאֲרִטְרִירָר-בְּלוּטָן".

אין אין אומגערכט הייליך ליכט

פונקט ווי ווינטשעוויסקי און רדאזונגפעלל האט עדעלשטעט ריעאַ
לייטשיש געשילדערט דעם אָרבעטערס נויט. פונקט ווי זיי האט ער אויך
געשריבן אָגיטאַציע אַין פערזן. אָבער עדעלשטעט האט אַין זינען לידעַר
געשאָפּן עפָּס נײַיעַס. ער האט אַנטפֶּלעַקְט זיעַירע אַיגענען פרײַהייט-
איידיעַאלן אַין אָומגעִירכּט הייליך לייכּט. אַזוי האבן די מאָסן זיךּ
פֿאָרגעשטעלט די פרײַהייט אַין זיעַירע עקוֹאַלטירטעה טרוּמעַן. דאס

הייליקע ליכט פון זיינער אידעאלן איז געווען דער הויבער עטישער מאטיוו, דאס טיפע געפֿיל פָּאַר געדעכטיקיט און יושר. ניט נאר דער טריום, נאר אויך דער קאמף גופא איז געווען אין נאמען פון הויבער מאראל:

פְּאַרְלִירֶט ניט בריעער, האפעונגג, מוט,
פון שלאכטפֿעלד איז אַ שאַנד אַנטְלוֹפֿן,
וואָן אויך מיט לעצטן טאָפֿנס בְּלוֹט
מוֹ מעַן דער מעונשטייטס פריההיט קוּפֿן.

אין איינעם פון זיינע רוסישע לידער רעדט ער זיינר נאאיוֹ
און ערלעך וועגן דעם:

Я женщина не любил. Отдать не умею
Я всей своей любви земному существу,
Я глубоко любил одну только идею
И отдал сердце святому существу.
Я глубоко любил красавицу свободу,
Она моей души заветный идеал,
И весь отдавшись ей — отдался я народу,
Страдая без неё — с народом я страдал.

חַאֲבֵ פְּרוּעָן נִיט גַּעֲלִיבָתָן. אֵיךְ קָעֵן נִיט שְׁעַנְקָעָן
מֵין גַּאנְצָעַ לִיבָּעַ אָן עַדְשִׁיעָר גַּעַשְׁטָאַלְטָן,
אוֹן בְּלוֹט צוֹ דַעַר אַקְדִּיעַ אֵיז גַּעוּעַן מֵין טִיפָּע לִיבָּעַ אָוֹן מֵין בְּעַנְקָעַן
אוֹן כְּחַאֲבֵ וְאָס הָאָרֶץ אַזְוַעַגְנָעָבָן דַעַר הַיְלִיקָעַר גַּעַשְׁטָאַלְטָן.
די שִׁינְהִיאִיט — פְּרִיהִיאִיט, הַאֲבָא אֵיךְ טִיף גַּעֲלִיבָתָן,
מֵין הָאָרְצָנָס אַדְעָאַל דֻעַם הַיְלִיקָן חָטָט זִי בָּאוּלָט,
זִיךְרָאָפְּגָעָבָנִיךְ אַיר — הַאֲבָא אֵיךְ זִיךְרָאָפְּגָעָנִיךְ פְּאַלְקָן פְּאַרְקִינִיפְּטָן,
אוֹן לִיְהָנוֹדָק אָן אַיר — חַאֲבֵ אֵיךְ זִיךְרָאָפְּגָעָבָנִיךְ מִיטָּן פְּאַלְקָן גַּעַקְוּעָלָט.

די דָּאַרְשְׁטִיק-נָאַאיוֹוּ, ערלעכָע, אַפְּגָעַשְׁטָאַנְגָּעָן יִדְיִישָׁע מַאֲסָע,
“דאָס אַרְעָמָע פְּאַלְקָן”, נָאַךְ עַדְעַלְשְׁטָאַטָּס אַוְיסְדְּרָוק נָאַךְ, הָאָט דָּאָס דָּעַרְ
פִּילְט — אָן שָׂוֵם כְּאַרְמִיטְלָנוּגָן, אָן טִיף. כְּדַי צוֹ הַאֲבָן אַשְׁטִיקָל בָּאָגְרִיךְ
וּוִי אַזְוִי “דאָס אַרְעָמָע פְּאַלְקָן” הָאָט גַּעֲקוֹקָט אַוְיכְתָּעַדְלְשְׁטָאַטָּן, אֵין
כְּדַאי צוֹ לִיְהָנוֹעָן עַטְלָעָכָע שָׂוֹרָות פָּוֹן אַ בְּרִיוֹ, גַּעַדְרוֹקָט אֵין “מָאָרְגָּנִי

שטערן", דעם 23 סטפן מסי, 1890. דער מחבר פון בריוו איז געועען ישראל בארסקי. בארכקי איז געועען דער גריינדר פון די "פֿאָראַאיִינְקְטֵעַ שנײַידּעֶר-ברִידּעֶר" (בראָדְעָרוֹהֶוד או טעלילאָרט). אונטערן נאמען ישראָל בּוּן עולם האט ער געשְׂרִיבּוֹן אַרטִיכְלָעַן ווועגן דעם ווי נִיטִיךְ עס איז צו אַרגְּאָנִיזְׂרָן דִּי יִדְּישָׁן שְׁנִידּעֶר-אַרְבְּעָטָר. זיין שטיטס איז געועען דער אַיסְׂטְּרוֹק פון דעם יִדְּישָׁן רָאָדִיקָּלָן פֿאָלְקְסְמָעָנְטָשָׁ אָזְן פֿאָלְקָס-איַינְטָעַ לִיגְעַנְתָּ. זיַּינְעַ וּעְרָטָעַ זִיְּגָנָעַ פְּרִימִיטִיוֹן נְאָאוֹו, פֿוֹנְקָט ווי ביַּיְּ דִּי דֻּמְאָלְטִיקָּעַ רָאָדִיקָּלָעַ מאָסְן:

"פֿאָסְקָאָרָעַל! בְּרוֹדָעַר פֿאָסְקָאָרָעַל! (עדעלשטעטאטס אַ פֿסְעוּדוֹאנְגִּים — ב. ב. מ) נִיט אַיְינְמָלַּה האָט זִיְּן פֿאָזְׂעִיעַ צְעָבָרָאָכְן מִין הָאָרֶץ. נִיט אַיְינְמָלַּה האָב אַיר, אַונְטָעַר יִשְׂרָאֵל בּוּן עַולְמָן, גַּעֲוִוִינְטָן ווי אַ קְלִין קִינְדְּ לעַזְׂנִידִיק דִּינְעַ הִימְלִישָׁן גַּעֲדִיכְטָע. ווֹעֵז אַיךְ דַּעֲרוֹעַ נָאָר דיַי אַונְטָעַר-שְׁרִיפָט, נָאָר בְּעַפְּאָר אַיךְ לְעֹז דִּין פֿאָזְׂעִיעַ, פֿילְזָן זִיד מִינְגָּע אַיְינְגָּן אָז מִיט טְרָעָרָן. אָז אַוְיףְּ הָאָרֶצָּן וּוּעָרְטָמָר... נָאָר, פֿאָרְצִיעַ בְּרוֹדָעַר, אַיךְ בּוּן קִין פֿאָעָט. דוֹ וּוִיסְטָעַ עַס אַלְיִין. אַיךְ קָאָן זִיד נִיט אַוְיפְּהִיבָּן אַיךְ בּוּן שְׁוֹאָךְ, צוֹ שְׁוֹאָךְ דַּעֲרוֹצָו...".

דאָס גַּעֲפִיל פון פֿיעַטָּעַט צוֹ עדעלשטעטאטן האָט זִיד גַּעֲשָׁאָפָּן נִיט נָאָר אַוְיךְ אַ דָּאָנָּק דַּעַמְּ עַלְקְטְּרִישָׁן אַיְפְּצִיטָעָר וּוָסָּמָּז זִיְּנָעַ לִידָעַ הָאָבָן אַרוֹיסִיס גַּעֲרוֹפָה, נָאָר אַוְיךְ אַ דָּאָנָּק זִיד מִאָסְן זִיְּנָעַ פֿעַרְזְּעַנְלְעַכְּבָּעַ אַיְנְגְּשָׁאָפָּן.

איַּז עַס נִיט קִין וּוּאָנְגָּדָעָר, וּוָסָּמָּז דַּעַר עַנְגָּעָר קְרִיּוֹן אַרוֹם עדעל-שְׁטָاطָה, אָז אַוְיךְ דִּי מִאָסְן הָאָבָן צְוֹגְעָרִיטָט דַּעַמְּ בְּאָדָן פָּאָר דַּעַר לְעַזְּגַעְנָעָ — עדעלשטעטאט. בְּרוֹדָעַר האָבָן דָּאָס גַּעֲטָאָן, זִוְיל זִיְּ הָאָבָן אַוְיףְּ רִיכְטִיק באָוָאָנוֹנְדָעָרטָט דַּעַמְּ דִּיכְטָעָר, וּוָסָּמָּז האָט אַוְיְסְגָּעְדָּרִיקָט זִיְּעַרְעָעָסָמָע אַיְנְטִימְסָטָע גַּעֲפִילָן.

משה קָאָטָץ גַּיט אַיבָּעָר דַּעַמְּ רֹוֶשֶׁם, וּוָסָּמָּז עדעלשטעטאט האָט גַּעֲמָאָכָט אוֹיףְּ מַעֲנְטָשָׁן :

וּזְעַר עַס וּצְעַט אַיְינְמָלַּה אַזְּאָ פְּנִים, בַּיְּ יְעַנְעַם וּוּרְטָ וּאְרָעִים אַין הָאָרֶצָּן, אָז דָּאָרָט וּוּרְטָ אַיְבָּרְגָּעָלָאָן אָז אַיְיָדוֹרָק אוֹיףְּ אַיְבָּיק — אָז אַיְינְרוֹק פון אַ קְרִיטְסָטָזְׂעִיכָּט, אַזְּוִי וּדְעַשְׁיָנָעָן אוֹיףְּ וּדְעַרְעָלָט אַפְּצְזָקְנוּמָעָן פָּאָר דיַי זִיְּנָעַ פון אַ פֿאָרְבָּלָאָדְרָזְשָׁעָטָע מַעֲנְטָנְקִינְדָּעָר.

איַּן יְעַנְעַר אַוְיְפָוָאָכְדִּיקָּעָר, נְאָאוֹוָעָר צִיִּיטָה, האָט אַ קְרִיטְסָטָז-גַּעַד זִיכְטָ גַּעֲקָעָנָט באָצְוִיְּבָעָרָן אָז אַנְצִינְדָּן עַדְלָעָבָעָ, אַוְמְדָעָרְפָּאָרְעָנָעָה העֲרָ-

צער. «ניט אומזיסט», שרייבט קאטע וויטער, «האט זיך וועגן אים דער קלאנג פארשפרײַט וויט און ברײַט. זוזא נאָר עס זיינען פֿאָראָן לְידְנְדִיקָע אָן אָונְטָעֶרֶדְרִיכְטָע יִדְישָׁע פְּרָאַלְעַטָּאַרְיָעָר, וּוּלְכָע זַיְנָעָן דָּרָךְ דָּעָר סָאַצְּיָאלִיסְטִישָׁעָר פְּרָאַפָּגָאנְדָע גַּעֲקֻומָעָן צָוָם בָּאוֹאוֹסְטוֹןְזָוָן; נִיט אָמְזִיסְט אֵין בַּיְּאָלְעָמָעָן דִּי פְּאַרְשְׁתָּעָלָנוּגָן פָּוּנָעָם פָּאַעַט באָקְרוֹינְט מִיט דָעָם קְרָאנְץ פָּוּן אַמְּאַרְטִירְרָעָר» (מיין קְוָרְסִיו — ג. ב. מ.).

דאָס קְרִיסְטוֹסְ-גְּעוּכִיט, באָקְרוֹינְט מִיט דָעָם קְרָאנְץ פָּוּן אַמְּאַרְטִירְרָעָר, אֵין בַּיְּטַגְּוּעָן אַ דְּרוֹיְסְנְדִיקָעָר לְבּוֹשָׁ פָּוּן אַפְּזִיאָר. אוּרִיב עַדְעַלְשְׁטָאָט הָאָט גַּעַהַט אֵין זַיְךְ אַ שְׁמֵץ זְעַלְבָּסְטָ-בָּאָוָונְדָעָרָוּגָן אָן זְעַלְבָּסְטָ-בָּאָדוּעָר, אֵין דָאָס גַּעַוּעָן אַיְן הַסְּכָם מִיט דָעָר אַטְמָאַסְפָּרָעָר פָּוּן יְעַנְעָר סְעַנְטִימְעַנְטָאַלְעָר צִיטִיט. דָאָס הָאָט גַּעַשְׁטִימִיט מִיט עַדְעַלְשְׁטָאָט יְגַנְטְּלַעְכִּיְיט אָן מִיט דָעָם יִכְתְּבָּרֶס אַגְּרִיף וּוּגָן זַיְן שְׁלִיחָות. דָעָר דִּיכְטָעָר לִיְדָט אִינְאיְנְעָם מִיט דִי פְּאַרְשְׁקָלָאַפְּטָעָ אָן אָונְטָעֶרֶדְרִיכְטָע בָּרִידָעָר אֵין דִי הַהְוָמָעָן פָּוּן «יָאַמְּעַרְטָלָל». עַדְעַלְשְׁטָאָט אֵין גַּעַוּעָן אָן אַוְמְקָאַמְפְּרָאַמְּטָלְעָכָר אַיְדָעָלִיסְטָם, אַ מְאַרְאַלְיְשָׂעָר מְעַנְטָשָׁ.

וּוְעָרָעָס הָאָט גַּעַשְׁרִיבָּן וּוּגָן אִים. גַּעַפְּנִינְט עַס פָּאָר נִיטִיק צָו בָּאָ טָאָגָעָן. וּוָסָם נְעַנְטָעָר מַעַן הָאָט גַּעַקְעָנְט דָעָם «צָוָם טְוִיט פָּאַרְמְשָׁפְּטָן דִּיכְטָעָר», אַלְצָ צִיפְּפָר אֵין גַּעַוּעָן דָעָר דָּרְךְ-אַרְץ. דָעָר יְרָאַת-הַכְּבָוד פָּאָר אִים. עַדְעַלְשְׁטָאָט הָאָט «אָמְבָאָוָאָוָסְט גְּעוּוּרִקְטָמָט» מִיט «זִיטְלָעֶבֶל» קִיִּיט, מִיט דִי גּוֹטָעָ מִידָּות, מִיט דָעָם מַוגְּ-טוּב, מִיט יָעָן וּוּאָונְדָעַלְעָכָע אַיְגְּנָשָׁאָפְּטָן, וּוּלְכָעָ אַ מְעַנְשָׁטָקָע זַיְךְ נִשְׁמָה. אַדְעָר זַיְנָעָן אַיְגְּגָעָבָאַרְעָנָע אַיְגָנָן שָׁאָפְּטָן...» (משה קָאָטָן).

עַדְעַלְשְׁטָאָט אֵין גַּעַוּעָן אֵין דִי אַוְיָגָן פָּוּן זַיְנָעָ נְעַנְטָעָ אָן אֵין דִי מַחְשָׁבָות פָּוּן דִי וּוּיטָע — אַ מְעַטְשָׁפָן אַ העַכְּבָרְעָר מַדְרָגָה, «אָמִין אַסְקָעַטְזְּ-גָאָטוֹר, אֵין וּוּלְכָעָר דִי רַיְנְקִיטָט גּוֹפָא אַפְּרוֹפָוָג גּוֹפָא אַוְיָחָדָעָם צְוֹוִיטָנָס יְסוּרִים אֵין דִי פָּאַרְאַכְּטָוָגָן צָו דָעָר הַעֲרָשָׁוֹכָט אֵין צָו דָעָר אָונְטָעֶרֶדְעָנִיקִיט וּוּרְטָא אַ לִיְדָנָשָׁאָפָט, אַ פִּיעַרְדִּיקָע בְּרַעֲנֶגְדִּיקָע לִיְדָנֶשָׁאָפָט, וּוָסָם פָּאַרְצָעָרָט אֵין זַיְךְ אַלְעָ אַנְדָעָר לִיְדָנֶשָׁאָפָט...».

או דָאָס אַלְצָ אֵין נִיט גַּעַוּעָן אַ מְאַרְאַלְיְשָׂעָר «מְאַרְאַל פָּוּן דְּרוֹיְסָן... אֵן אַיְגָנָעָ וּוּרְקָטָעָ», קָעָן מַעַן זַעַן אַפְּיָלוֹ אֵין זַיְן וּוּלְגָן בְּלִיבָּן אַוְמְפָרָקְטִישׁ. ער הָאָט עַס גְּאָנְץ בָּאוֹאוֹסְטוֹןְזָוָן נִיט גַּעַוָּאָלָט אוּסְמִיְּדָן, הָגָם ער הָאָט גַּעַהַט דִי מַעְגָּלְעַכְּקִיטָן דָאָס צָו טָאָן.

די רעוואַלְזִיאָגֶנְעָרָע אַינְטַעְלִיגֶעָנֵץ אַין יַעֲנֵד צִיִּיט, האָט בְּדַרְך
כָּל בָּאוֹאָנְדַעַרְט מִסִּירַת-גְּנָשָׁה. זַי הָאָט גַּעַחַט יַרְאַת הַכְּבָד פָּאָר דִּי
רוֹאַוְאַלְזִיאָגֶנְעָרָע קְרֻבָּנוֹת אָן מַאֲרְטִירָעָר. עַס האָבָן זַיְךְ אַבְעָר גַּעַפְונְגָעָן
אוֹיךְ אַזְעַלְכָעָ, וְאָס זַיְגָעָן גַּעַגְהָוִיכְן בְּלוֹיזָן בַּיְּרִיזָן. די פִּיעַרְדִּיקָע אַיְּ-
דָּעַלְן האָבָן זַיְךְ אַוְיסְגָּעַוְעָפָט אַין זַיְעַר האָרְצָן. די אַוְמְגָעַרְכְּטָע גְּרִיזָ-
סָע נְוִיט, די פְּרַעְמְדָע אַיְּמְגָרְאַנְטִישָׁע אַמְּעַרְקָע — דָּאָס האָט זַיְךְ שְׂטָאָרָק
אַבְעַרְגַּעַשְׁרָאָקָן. האָבָן זַיְךְ וַיְיַתְּעַר אַגְּגָהָוִיכְן וְזַעַבְן דָּעַם פָּאָדָעָם פָּוּן
פְּעַזְוּגְנְלַעְכָּעָר קְאַרְיָעָר. אוֹיךְ צַוְּיָשָׁן דָּעַר קְיַעְוָעָר סְטוֹדְוָנְטִינְגְּרוֹפָע
„עַמְ-עוֹלָם“ זַיְגָעָן גַּעַוְעָן אַזְעַלְכָעָ מעַנְטָשָׁן, לְכַתְּחִילָה האָבָן זַיְךְ גַּעַיְ-
טְרוֹימִיט צַו גְּרִינְדִּין אַלְגְּדוֹוִירְטָשָׁאַפְּטָלְעָכָע קְאַמְּנוּעָן אַין דָּעַר פְּרִיעָר
אַמְּעַרְקָע. מִיר גַּעַפְינְגָעָן צַוְּיָשָׁן זַיְךְ גַּאנְצָן פְּרָאַקְטִישָׁע מַעַנְטָשָׁן, צְקוֹנוֹנְ-
טִיקָּע פְּרָאַפְּעָסִיאָנְגָּאָלָן אַן „וַיְאַוְילְהַאַבְנְדִּיקָע“ בִּידָגָעָר. אַיְּנָעָר פָּוּן דִּי
אַוְסְנָאָמָעָן, אַן אָפְשָׁר דָּעַר אַיְּנִיצְיָקָע אַוְיסְנָאָמָן אַין דָּעַר „עַמְ-עוֹלָם“
גְּרוֹפָע, אַיְּנָעָן דָּוד עַדְעַלְשָׁטָאָטָם. אַיְּנָעָמָלְקָע אַיְּנָעָמָלְקָע
הָאָט עַר גַּעַחַט דִּי בְּעַסְטָע גַּעַלְעַגְהָיִיט צַוְּשָׁוְדִירָן, אַדְאָנָק דָּעַר הִילָּפָ-
פָּוּן זַיְן עַלְטָעָרָן בְּרוֹדָעָר. אַבְעָר דָּעַלְשָׁטָאָטָם הָאָט נִיט גַּעַוְאָלָט „מַאְכָן
קְאַרְיָעָר“, אַן דָּעַרְצָוּ נַאֲךְ לְעַבְן אוֹיךְ עַמְעַזְנוֹשׁ חַשְׁבָּן. עַר הָאָט גַּעַיְ-
וּוְאָלָט לְעַבְן אַיְּנָעָמָלְקָע הָסְכָם מִיט זַיְגָעָן אַיְּדָעָלָן : לְעַבְן פָּוּן אַיְּגָעָנָעָר הָאָ-
רְעוֹאָנָיָע אַן זַיְן אַיְּנָס מִיט זַיְגָעָן „בְּרִידָעָר פָּוּן שְׂקָלָעָפָרִיָּי“.

עַדְעַלְשָׁטָאָט אַיְּנָעָמָלְקָע אַיְּדָעָלְלִיסְטָע אַיְּדָעָלְלִיסְטִישָׁ אַן אַוְיסְ-
גַּעַהָלָטָן. אַיְּנָעָמָלְקָע זַיְגָעָן דִּי הַעֲרָצָעָר פָּוּן זַיְגָעָן פְּרִיְינְד, וְאָס האָבָן דָּאָס אַלְיָין נִיט
פְּאַרְמָאָגָט, הָאָט עַס אַרְוִיסְגָּעָרְפָּוּן יַרְאַת-הַכְּבָד. „מִיְּנָעָן קְאַמְּעָרָדָן,
שְׁרִיבָּת עַדְעַלְשָׁטָאָט אַיְּנָעָן זַיְן „בְּרִיוֹן פָּוּן אַזְלָבְּסְטָמְעָרְדָעָר“, זַיְגָעָן גַּעַיְ-
וּוְעָן פְּאַרְגָּוּמָעָן מִיט זַיְעַר שְׁטוֹדִים, מִיט זַיְעַר קְאַרְיָעָר, מִיט פְּרִיְאָטָ-
גַּעַשְׁפָּטָן, מִיט פְּרוֹעִינְ-לִיבָּע, מִיט גַּעַלְטִיזָּאָרָגָן ; אַיְּדָעָלָן
אַנְשָׁטְרָעָגָנוֹג זַיְךְ אַוְיסְגָּעָלְעָרְבָּט אַלְמָאָה דָּודָר וּוּלְכָבָעָר אַיְּדָעָלָן
גַּעַקְעָנָט פְּאַרְדִּינְגָּעָן מִין בְּרוּיט אַן הָאָב נִיט גַּעַטְרָאָכָט וּוּגָן זַיְךְ.

עַדְעַלְשָׁטָאָט אַיְּנָעָמָלְקָע זַיְגָעָן צַוְּיָשָׁן דִּי עַרְשָׁטָע קְרֻבָּנוֹת פָּוּן שְׁוַיְינְדּוֹסְטָטָן.
דָּאָס אַיְּנָעָמָלְקָע דִּי פְּאַרְשְׁפְּרִיְיְתָטָע פְּרַאַלְעַטָּאַרְיִישָׁע קְרָאָנְקִיָּט. אַן
עַדְעַלְשָׁטָאָט פָּאַטָּאַלְעָ קְרָאָנְקִיָּט, אַן נַאֲכָמָעָר, זַיְן פְּרִיצְיִיטִיקָעָר טְוִיט
הָאָבָן וּי גַּעַוְעַקָּט, באַשְׁטָרָאָלָט זַיְגָעָן פְּלַבְּאַטִּיטִינְגְּדִיקָע שְׁוֹרוֹת. זַיְךְ האָבָן
אַיְּצָט אַגְּגָהָוִיכְן אַוְיסְזָעָן וּיְ פְּאַרְגָּעָפְּלָן. דָּאָס לְעַבְן, די קְרָאָנְקִיָּט, דָּעַר
טוֹיט פְּוֹגָעָם „אַרְבְּעַטְעָר-שְׁקָלָאָף“, דָּעַם בְּלָאָסָן טְרוּמָעָר“, דָּעַם הַיִּסְ-
רוֹפְּנִידִיקָע סְעַנְטִימְצָגְטָאַלִּיסְט הָאָבָן אַיְם פְּאַרְוָאָנְדָלָט אַן אַמְּאַרְטִירָעָר.

אין די אויגן פון פאלק איז ער געפאלן אויף די "שלאכט-בארייקאדז'"
איינעם שקלאָפַן-קָאמֶף, "קליגענדיק אין די פרײַהיטס גלאָקָן". ער האט
פון אלעמען געפֿאַדערט אַ שׂבּוּהָ אָן ער אלְּיָין האט געגַּעַן די שׂבּוּהָ :

שׂוֹועֵר בַּיִּ דָעֵר פֿרִיהִיטַס פָּאנָע —

רוֹישַׁטְ פָּונְ מְאַרְטִירֻרְבָּלוֹט —

אוֹ קִין שְׁטוּרָם, קִין פִּינָּט, קִין פֿאַרְצְּוּיְפָלָנוֹגָה
וּוְעַט נִישְׁ צְעַבְּרָעָן דִּין מוֹט.

נָאָך וַיַּן טוֹיט אַיְזָן דָעֵר מְאַרְטִירֻרְבָּלוֹט "פֿרִיהִיטַס-דִּיכְטָעָר" גַּעַן
וְאָרְן דָעֵר נִיטְ-גְּזֹועַעַנְדָר רָופָעָר, וְעַקְעָר, טְרִיסְטָעָר אָן מְקוֹן.
אַיְזָן די שְׁוַיְצְּפָאָרִיךְוָן — די שְׁקָלָאָפַן-עַשְׁפָאָטָן פָּונְ דִּילְעָנָסִי אָן
עַלְרִידְוָשׁ סְטְרִיטָס — האט זִיךְ ער יִדִּישְׁ-אַיִמְגְּרָאָנְטִיסְטָר קְנָעַבָּט
אַיְדָעַנְטִיפְּצִירָט מִיטָּן טְרָאָגִישָׁן גְּזָעָנָגָן פָּונְ דִּיכְטָעָר. דָעֵר "שְׁמָאָכְנָן"
דִּיקְעָר בְּרוֹדְעָר" האט גְּעַקְעַנְטָן אַנְמָעַסְטָן אוֹיף זִיךְ ערְלָשְׁטָאָטָס בְּיַלְדָעָר,
וְעַקְרָוָפָן אָן לִירִישָׁע אַקָּרְדוֹן. ער האט גְּזָעָן זִיךְ אלְּיָין וּוְיַן אָמָּן
גְּלִיקְלָעָכָן, אֲבָעָר "הַיְלִיקָּן", הַעַלְד. אַיְזָן אוֹזָא לִיבָּט אָיְזָן עַדְלָשְׁטָאָטָס לִיד
צְוָגָעָקְמָעָן צָוְ די מְאָסָן. האט ער דָעַן נִיטְ דּוֹרְכְגָּעַלִּיטָן, אַיְגָאַנְגָּעָם מִיט
זַיִי, דָעַם זַעֲלִבְיָקָן מְאַרְטִירֻרְבָּוֹעָג, וּוָסָם דָעֵר נְעַכְתִּיקָּעָר קְלִיְּנָה-עַנְדָּלָעָר,
קְלִיְּנָ-פְּרָאָדוֹצְּרָעָר אָן אַיְנָטְעַלְיָגָעָנָטָה האָבָן דּוֹרְכְגָּעַלְעָבָט, וּוָעַן זַיִי
נִעַן גְּעוֹוָרָן פְּרָאָלְעַטְאָרִיעָר אָן דָעֵר נִיעָרָה מִדְּהָנָה ?

אַיְזָן די חַפִּיסָּות אָן אַיְבָּעָר אֶלְּעָל דְּעַרְגָּעָרְיוֹוָעָן אָן צָאָרִישָׁן דָוָס
לְאָנָדָה, האָבָן יִדִּישָׁע רְעוּוֹאַלְצִיאָנָעָרָן גְּעַפְּנוֹנָעָן טְרִיסְטָט אָן עַדְלָשְׁטָאָטָס
פְּאַרְבָּאַטְעָנָעָ לִידְעָר. ער אָיְזָן פָּאָר זַיִי גְּעוֹוָרָן אֲ סִימְבָּאָל. אַיְזָן יִסְרָאֵם
טִיפְּעַנְישָׁן האָט מִצְּנָעָן דְּעַרְהָעָרָט עַדְלָשְׁטָאָטָס רָופָן, זַיִנָּעָ דְּעַרְשִׁיטְעַרְנָדָיִי
קָעָ שְׁבּוּוֹתָה, זַיִן טְרוּיָעָר אָן צָאָרָן. דָאָס אֶלְּזָן האָט פְּאַרְוּוֹנָדָלָט דָעַם
"שְׁקָלָאָפַן-דִּיכְטָעָר" אָן אַ לְעַגְּנָדָע.

פָּאַעַטִּישָׁע דְּעַרְגְּרִיְּכָוָנָגָעָן

יאָרָן שְׁפַּעַטָּעָר האָט מַעַן קָעָגָן עַדְלָשְׁטָאָטָס גַּמְשָׁטָאָלָט אוּפְּגָעָר
הַוִּיבָּן די פְּרָאָבָלָעָם וּוָעָגָן זַיִנָּע פְּאַעַטִּישָׁע דְּעַרְגְּרִיְּכָוָנָגָעָן. מַעַן האָט
גְּעוֹוָכָט צָוְ מִינְעָרָן זַיִן פְּאַעַטִּישָׁן וּוָעָרטָם. באַזְוֹנָדָעָרָס האָט עַס גַּעַטָּאָן
יעַנְעָר טִילְיָיל אַיְנָטְעַלְיָגָעָנָא, וּוָסָם האָט זִיךְ אַנְגָּעהִיבָּן דְּעַרְוִוִּיטָעָרָן פָּונְ

די פאלקסמאן. געקומען איז עס נאך דער דורבעגעפאלענער ערשותער רוסלענדישער רעוזאלאציג איז נינצן הונדערט און פינה. פארצוייפלט איז דעםאלט געווין די יידישע איבנטעליגען. זי איז ביסלעכובויז גע-ווארו מעד קרייטש צו סאציאלע דערשיינונגען. אינדוידועלע מאטיוון האבן אングעהויבן פארבעמען דאס ארט פון די פרייערדיקע אויסטשיס-לעד-סאציאלע מאטיוון און קאמפסלידער. דער אינדויידואליום איז דער יידישער פאזויע האט צוגעגרית דעם באזן פאָרַן אַנְקוּמוּנְדִּיקָן אימפרעסיאנוּם, פאר ייחידישע איבערלעבעונגען, פארן אינטימען ליד. איבאניגען דערמיט איז געוואָקְסָן די פאָדָרָגָגָג: גיט אונדז נאָטְרָלָע-כע, נאָעָנְטָע, אינטימע שינקייט. מען האט אングעהויבן באָטָראָכָטן פאזויע — ווי קוֹנֶסֶט אַיִן אַלְגָּעָמִין — גיט אונדז ווי א זעלbstשטענדיקוּ צוּוֹק. איזן עדעלשטאטס ציטָן איזן דער שטאנְדְפּוֹנְקָט איזן דער פאזויע געלעגן איזן דער סאציאלער מהשבה. איצט איז דער הויפט-איינטערעס געווין: די אויסגעפֿינְגְעָרָעָה פֿאָטְרִישׁ דִּיקְצִיעָה. דער אויסגעאַידְלָטָעָר יידישער פֿערְזָן האט מער ניט דער לאָזָן די אומפֿאָרָה-מיידלענע דִּיטְשְׁמָעְנְּיוּזָעָן פּוֹן עדעלשטאטס תָּקוֹהָה. מען האט אַנְגָּעָה-הויבן זיך אֲפָגָעָן מִיטָּן וּוּרְלָעְנִישָׁן "מוֹזִיקְ-צִיְבָּעָרָה", מִיטָּן הַאֲלָבָ-שָׁתָּנְדִּיקָן טָאָן, מִיטָּן דָּרְשָׁטְמָוָגָן. מען איזן צוֹגָעָגָנְגָעָן צוֹ עדעל-שָׁטָאָטָס פְּאָזְוּעָה מִיטָּן עַסְטְּעַטְּיָשָׁע מֵאָסָן גָּאָרָ פּוֹן אַן אַנְדָּעָר עַפְּאָכָעָ-אטְמָאָסְפּוּרָעָה. דעריבער איז געווין גָּאָרָ גְּרִינְגָּאָפְּלִיקְעָנְגָּעָן עדעלשטאטס פְּאָעָטְיָשָׁע וּוּרְטָן. אַין דעם אֲפָרְעָגָן עדעלשטאטס פְּאָזְוּעָה האבן זיך געהערט אָסָךְ גַּעֲרַעַטְטָעָה טָעָנוֹת. אֲבָעָר אָן אַנְאָלִיטִישָׁן צוֹגָאָגָה האבן די אֲפְּרָעָגָעָר נִיט אַרְוִיסְגָּוּזָן. מְחֻמָּת בָּמָה וּכְמָה סִיבָּות אַיזָּעָם, אַיזָּעָנָר צִימָט, גַּעַוּעַן אָוּמְמָגְלָעָץ צוֹ דָרְוָאָרָטָן. מען האט דעריבער אויר אַרְיִין-אַיְמָפְּרָעָסְאַינְסְטִישָׁן אָוָפָן אָסָךְ אַיבְּרָעָטְרָבִּין.

מען האט ניט געקענט זען ציבנס פּוֹן אַנְגָּאָלִיטִיקָר שִׁינְקִיט, לְמַשֵּׁל, אוֵיך צוֹלִיבָּה די נָאָרוֹאָס דָּרְמָאָגָטָעָה דִּיטְשְׁמָעְרִיזָמָעָן. מען איז געווין צוֹ נאָעָנְטָה — אַוְן אָפְּשָׁר אוֵיך אַוְמָקְרִיטִישׁ — צוֹ בָּאָמְעָרָקָן אוֹ הַיְנָטוּרָה די לִידְעָר מִיטָּן דִּיטְשְׁמָעְרִיזָמָעָן זִינְעָן אֲבָעָר גַּעַלְגָּוָן וּוּרְטָן פּוֹן אָ גַּעַלְעָבָט לְעָבוֹן, פּוֹן אָ בָּאַשְׁטִימָנָן קוֹנְסְטָאַרִיסְטָרָקָה. דאס איז געווין אָ נוֹטָה, אָ שְׁטוּפָעָה, אַיז דער אַנְטוּוּיקְלוֹגָגָ פּוֹן יִידִישָׁן לִיד. די דִּיטְשָׁ-מְעָרִיזָמָעָן זִינְעָן טָאָקָעָ גַּעַוּעַן פְּאָרְזְוּעָנִישָׁן אַיז אַונְדוֹזְעָרָעָ אוִיגָּן. האט מען זיך טָאָקָעָ אַגְּוָהוּבָּן אַוְסְרִינְגִּינְקָן פּוֹן אַונְדוֹזְעָרָר לשׂוֹן. מען האט אַגְּוָהוּבָּן צְרוּקָאָרִיןְבְּרָעָנְגָּעָן די נָאָטְרָלָעָכָעָ שְׁפָרָאָךְ. מען האט זיך גַּעַמִּיט צוֹ שְׁמַעְלָצָן דאס פָּאַלְקְסְטִימְלָעָכָעָ מִיטָּן גַּעַזְעַלְעָכָעָ, אַינְדִּיָּה

ויזדעל-געפערעמעט איסדרוקן. אבער צוליב דעם שלעכטן געפיל
בנוגע דיטשעריזמען פארזעט מען נאך ערדיים א סך וויכטיקע פאגע-
טייש יסודות פון יידישן ליד. איזוי איז עס אויך געווען מיט געוויסע
אנדעראָע עלעמענטן — למשל מיטן אגיטאַציַע-זשאנער. זישא לאנדוי
האט געוואָאלט פאליליקענען עדעלשטעטן, האט ער פאר דעם צוועל
אייסגעקליבן איינע פון דז שוואָאַסטע ציטאטן, די איזוי גערופענע קלוי
שע-שורות, די פלייכט-פערזן, וואָס זיינען געווען דער ניט-איינספירידרטער
פובליציסטיישער טיל אין עדעלשטעט פאֹזעע:

הערט גאָר צו, וואָס איך וועל זאגן:
וחען אַיר ווילט קײַן קײַטן טראָגן —
קומט אַין אַונזוער פֿאָלְקַע,
חאָס מיר ווילן — ניט פֿיל בריען, —
אי פון שְׂקָלָאָפִין-אָך בְּאָפְרִיעַן
וְאָס אָונְטָעַרְדְּקַטְעַ פֿאָלְקַע.

(הערט זעקער)

אין דער אמתן אבער באַשטיימט מען אַ דיכטערס זוערטן ניט מהמת
ויאָנַע שוואָאַסטע שורות. שוואָאַס שורות האָבן אלע פֿאָעַטן. אַ דיכטערס
זוערטן באַשטיימט מען דורך זיינע העכסטע דערגרוּרִיכּוּנְגַּעַן. באַזונְדָּעָרָס
אייז דאס אַמה, וויאָן מען באַטְרָאַכְטַּע דעם דיכטערס אַנְהִיבָּ. עדעלשטעטן
פֿאָעַטְיִישַׁע אַגְּטוּיקְלָנוּג אַין אַומְבָּרְהָמָנוֹתְדִּיקְ פֿאָרְשָׁנִינְן גַּעֲוָאָרָן בְּיִם
סָאמְעַ אַנְהִיבָּ. מען קָעַן טָאָקָע נִיט שָׁאָצֵן אַ פֿאָעַט נאָך דעם וואָס ער
ויאָלָט גַּעַשְׁאָפָּן, אוּיבָּ גַּעֲוִיסָע סִיבוֹת וואָלָטן אַים נִיט גַּעַשְׁטָעָרט. אַבער
איין זיינע אַוְרְמִיפֿעַ ווועַרְקַע דָּאָרְפַּעְעַן אַוְיסְטִּילְעַן יְעַבְעַע עַלעַמְעַנְטָן, יְעַנְעַע
זוערטן, וואָס איין זיַּיְקָומְט צָוָם אַיסְדָּרוֹק דעם דיכטערס אַיְגָנָאָרט.
מען מוֹ אַוְיךְ גַּעַמְעַן איַן באַטְרָאַכְטַּע אלע מעַגְלָעַכְעַ השְׁפָעוֹת אַוְיפַּן דִּיכְ
טָעָר. אוּיךְ — זיינע כוֹנוֹת. דָּעַמְאָלָט קָעַן מָעַן זיַּן העַסְטָן אַוְיסְ
דָּרוֹק, אַן אַין וואָס דער דָּאַיקָּעָר אַיסְדָּרוֹק באַשְׁטִימִיט.
עדעלשטעט ווועט לעַבָּן אַין דער יִדְישַׁעַר פֿאָעַזְיַע נִיט מִיט אַזְעַלְכַּע
שורות וואָס לאַנדוי ברענְגַּט, נאָר מִיט אַזְעַלְכַּע שורות ווי:

אַיך וואָלָט גַּעַוְאָלַט אַ פֿאָלְקַע, דִּין ווִיטַּן זָעַל
נאָך מָאָן רְוִיטָעָר מִיט מִין הָאָרֶצְנְבָּלָט,

אוון ווי א ליב מיט זינע שארפער נעל
דיין פיעוט באלאטן שטאלאץ מיט העלהנות !

אוון ניט נאר אין שורות אליאן גיט דא. דא גיט אויך אין יענע
ווענדונגען, בילדער, מעלאדייעס, פאטאמס אוון טיף-רירנדיקע פאעתישע
זשעטען. אין זיי ליגט דער צייבור פון עדעלשטאטס שאבן. ווי זעל-
טעגע אקארדן קלינגען די מערקווידיקע שורות :

— א גוטער פרײַנט ווען איך וועל שטאָבן...

(מײַן פּוואָה)

♦

— אין שטורעם, אין קאמפּ חדב איך מײַן יוגנט פֿאָרלאָן...

(מײַן לעצעט האָפּענונג)

♦

— פֿאָרלעַש דעם פִּיעַר, ליגט פּוֹזּוּק דעם צְמֻעָה...

(דער אָוּנֶס-גָּלָאָק)

אויך די ליעדר גופא טראָגן אין זיך א הויכן זין. מיר דערפֿילן
מייטאָמָּאל א מין מיסטעריע-ביבֿלד, א תהומיקון טאה, א טיפּן פֿאטָס. דאס
שאָפּט דעם עטישן זשעטען. די צערודערונג. דאָכּ שאָפּט דאס רָאָמָּאָנִ
טישע לֵיד. אוון דאס ברענוגט טרייסט אוון מוט. דאס ברענוגט פֿאָרָאָ-
צְוּוּיְיִפְּלַטְעַ בְּאָגִיְּסְטְּרָוּנוֹג אַין קָאָמָּפּ קָעָגָן בְּיִזְקִיט אַין רְשֻׁוֹת. אַזָּא
לייד לעבעט אַין דעם פֿאָלקָס טיפּענִישָׁן. אַזָּא לֵיד פֿאָרְלִירְט אָפּט דעם
אייגענעט נאָמען, עס וווערט דעם פֿאָלקָס נְשָׂמָּה-איינְגַּנּוּט. אַן די דָאָ
זַיְעָ גְּרוּיסָע וּוּרְטָן, וּוֹלְטָן אַין פֿאָלקָס נִיט גַּעֲלַעַת בֵּין הַיְנִיטִיקָן טָאגּ
זַיְעָ אָוּמְפֿאָרְגָּעָס-לְעָכָע לִידְעָר :

א גוטער פרײַנט! ווען איך וועל שטאָבן,

טּוֹקָגֶט צו מײַן קְבָּר אָוּנְדָּעָר פָּאנְן;

די פְּרִיעַ פָּאנְן מִיטּ רְוִיטָע פֿאָרְבָּן,

בְּאַשְׁפְּרִיצְטָן מִיטּ בְּלוֹטּ פָּונְן אָרְבְּעַטְסְּמָאָן!

אוון דָאָרְט אָוּנְדָּעָר דעם בָּאנְגָּר דָוִיטָן
זַיְעָט מִיר מײַן לֵיד, מײַן פְּרִיעַ לֵיד !

מיין ליד איזן קאמף", וואס קליננט זוי קיטן
פון דעם פֿאַרְשָׁקְלָאָפְּטָן קִרְיסְּט אָזֶן יַיָּן.

אויך איזן מיין קבר וועל איך הצער
מיין פֿייַע ליד, מיין שטראָעלְהַן,
אויך דאָרט וועל איך פֿאַרְגִּינְסְּטָרְעָן טְרָעָן
פֿאַרְדָּעָם פֿאַרְשָׁקְלָאָפְּטָן קִרְיסְּט אָזֶן יַיָּן.

און ווען איך הער די שוערדן קליגען
און ליעטן קאמף פון בלוט און שטראָע
צום פֿאַלְקָן קבר חעל איך יינגען,
און וועל בְּגַיִיסְטָרְעָן וֵיַן דָּאָרָן.
("מיין צהאה")

אדער זיין ליד איזן קאמף", וואס קליננט זוי קיטן :

מיר ווען געטאָסט אָזֶן גַּעֲטִיבִּין,
מיר ווען געפֿלאָנט אָזֶן פֿאַרְפָּלָגְט,
און אַלְץ נָאָר דערפֿאָר וואס מִיר לִיבָּן
דאָס אַרְעָמָע שְׁמַאְכְּטָנָע פֿאָלָק.

שְׁמִידָּת אָנוֹנו אַיִן אַיְלָעָרְגַּע קִיטְּן,
וְהַ בְּלָטְקָע הוֹתָא אָנוֹנוֹ רִיטְּסְּט ;
איַר וְיַעַט אַגְּדוֹעָע קֻרְפָּעָר נָאָר טִיְּטָן,
נָאָר נִיט אַמְּדוֹעָר הַילִּיקָן גִּיסְּט !

אדער דאס טראָגִישׁע ליד "מיין לעצטע האפֿעָנוֹגָן". די ערשטע
שורות אלֵין צְעַרְדְּעָן, טְרִיסְטָלְעָן-אַוִּיפָּט אָזֶן פֿאַרְאּוּמָעָן אַונְדוֹזָעָר גַּעַן
מייט :

איַן שְׁטוּרָעָם, אַיִן קָאמָף אַיִן מיין יַגְּנוּט פֿאַרְשָׁוֹאָנוֹגָן,
פִּון לִיבָּעָי, פִּון גְּלִיכָּע דְּזָבָּאָךְ אַיִן נִיכְּשָׁלָס גַּעַוָּסָט.

נאָר בִּיטְעָרָע טַהֲרָן אָוּן בְּלֹטְקָע וְאוֹרָן
הָאָבָּן גַּעֲקָאָכֶת אָוּן גַּעֲבָרְעָוֶשׂ אַיִּן מֵיִן בְּרוֹסֶפֶת.

אָוּן שָׁוָם פָּאָרְעָנְטְּפָעָן זַיִד קָעָן מֵעַן שְׁטָעָלָן עַדְעַלְשְׁטָאָטָס רִיפָּעַ לִיְּ-
דָּעָר אָוּן סְטְּרָאָפָּעָס קָעָן זַיְנָע טְּרָאָפָּאָרָעָטְּלִידָעָר, דִּי פְּלִיכְטִילִידָעָר.
עַס אַיִּז אֲבָעָר לְחַלְוִיטָן נִיט יְוִשְׁרָדִיק בְּאָטְרָאָכָּתָן זַיְנָע לִידָעָר וּוּ פְּרָאָ-
דוֹקָטָן פָּוּן אַרְיֵפָן דִּיכְטָעָר. עַר הָאָט עַס גָּאָר נִיט גַּעֲקָעָנָט זַיִד. מֵעַן
דָּאָרָף בְּאָוֹאָנוֹנְדָעָן וּוּ אַזְוִי אַן אָוּמְרִיבְּפָעָר, אַ נִיט זַיִעָר קְוּלְטִיוֹוִירָ-
טָעָר דִּיכְטָעָר, הָאָט גַּעֲקָעָנָט דְּעָרְגִּיבִּיכָּן גָּאָר וּוּיכְטִיקָע דְּעַזְוּלְטָאָטָן, גָּאָר
רִיפָּעַ דְּעַזְוּלְטָאָטָן — מִיטּ רִינְגָעָר אָמוֹנָה, מִיטּ רִינְגָעָם אִידְעָאָלִיזָם אָוּן
טִיפָּן דְּרָאָנָג צָוָם אַיִּסְדָּרָק.

הִיסְטָאָרִישָׁע אָוּן קִינְסְטָלְעִירִישָׁע בְּאָדִינְגָוָנְגָעָן

עַדְעַלְשְׁטָאָטָס פָּאָעְטִישָׁע דְּעָגְרִיבְּוִינְגָעָן דָּאָרָף מֵעַן בְּאָטְרָאָכָּתָן אַיִּז
לִיכְטָן פָּוּן הִיסְטָאָרִישָׁע אָוּן קִינְסְטָלְעִירִישָׁע בְּאָדִינְגָוָנְגָעָן. דָּאָס עַרְשְׁטָעָ-
וּוּעָט אַוְנְדוֹזָו וּוּיְזָן זַיִן בְּאָדוֹן, דִּי וּוּאָדְצָלָעָן אָוּן זַיִן יְנִיקָה. דָּאָס צְוּוִיטָעָ-
וּוּעָט אַוְנְדוֹזָו אַנְטְּפָלָעָקָן דִּי וּוּעָרָטָן וּוּסָס גַּעֲפִינְגָעָן זַיִד אַיִּן זַיִנָּע לִידָעָר,
דִּי רִיפָּעַ וּוּ דִי נִיטְזִיְּפָעַן.

אוּבָּיב מֵעַן וּוּילְ פְּאָרְשְׁטִיןְ עַדְעַלְשְׁטָאָטָס פָּאָעְטִישָׁע אַנְטוּוּיקְלוֹגָא, דָּאָרָף
מֵעַן הָאָבָּן אַיִּן זַיְנָע עַטְלָעָכָע זַיִעָר וּוּיכְטִיקָע מַאֲמֻנָּתָן. עַדְעַלְשְׁטָאָטָס
הָאָט פְּאָרְמָאנְגָּט אַ פָּאָעְטִישָׁע בְּרָעָן. עַר אַיִּז גַּעֲוֹעָעָן דְּוּרְכְּגָעָנוּמָעָן מִיטּ
אַ מְעַרְקוּוּיְרִידִיקָן פָּאָטָאָס. זַאְדָּה הָאָבָּן גַּעֲוֹיסָע מַאֲמֻנָּתָן בְּאַשְׁטִימָט דָעָם
גַּאֲגָג פָּוּן זַיִן פְּאָעָזְוִיעָ, דָּאָס זַיְנְגָעָן גַּעֲוֹעָן : זַיִן רְוִיסְיָעָ דְּעַרְצִיאָוָגָ-
אָוּן דִּי רְוִיסְיָעָ פָּאָעְטִישָׁע הַשְּׁפָעוֹתָה, זַיִן פְּאָקְלִיזָם אָוּן אַנְאָרְכִּיזָם ; זַיִן
שְׁרִיבָּן יִדְישָׁ, אַ שְׁפָרָאָךְ וּוּסָס עַר הָאָט נִיט גַּעֲקָעָנָט ; זַיִן פְּרָאָלְעַטָּאָרִיָּ-
שָׁעָר גּוֹרֵל אַיִּן דִּי שְׁוּוִיזְ-פָּאָבְּרִיךְן : אַוְן צְוּלָעָצָט — זַיִן קְרָאָנִיקִים, וּוּסָס
הָאָט חַרְוב גַּעֲמָאָכָט דָעָם דִּיכְטָעָר בָּעֵת עַר הָאָט עַרְשָׁת גַּעֲהָאָלָטָן אַיִּן
אַיִּנְלָעָבָן זַיִד אַיִּן דָעֵר יִדְישָׁעָר שְׁפָרָאָךְ אָוּן דְּעַרְפְּלִין זַיִן אַיִּגְעָנָעָם
פָּאָעְטִישָׁן סְטִילָל.

וּוֹעֵן מֵעַן נַעַמְתָּ אַיִּן אַכְּבָּת אַט דִּי אַלְעָמָעָנָטָה, דָּאָרָף מֵעַן אִים
בָּאָמָת בְּאָוֹאָנוֹנְדָעָן. עַר אַיִּז גַּעֲבָוִרָן גַּעֲוָאָרָן אַיִּן דָעֵר טִיףְ-רְוִיסְיָעָר
שְׁטָאָט קָאָלָגָא, צְעַנְטְּרָאָלְ-רוֹסְלָאָגָא. מִיטּ אָוִיסָנָאָטָם פָּוּן עַטְלָעָכָעָן מַשְׁפָחוֹת
זַיְנְגָעָן דָּאָרָטָן נִיט גַּעֲוֹעָן קִין יִדְזָן. נִיט גַּעֲוֹעָן דָּאָרָט אַ יִדְישָׁעָ סְבִּיבָה.

און אַ יִדְישׁ עֲדָרְצִיאָוָגֶה האַט עַדְלְשְׂטָאָט נִיט גַּעֲקָרָאָגֶן. רֹסִישׁ אַיּוֹ גַּעֲוֹעַן זַיִן שְׁפָרָאָךְ, דֵּי אַטְמָאָסְפָּעָרָעָ, דָּאָס גַּאנְצָעָ לְעָבָן אַרוּם. עַס אַיּוֹ אַוִּידָעָ מְעַרְקוּוּירְדִּיקָּ דָּעָר פָּאָקָטָ, וְאָס דָּעָר פָּאָטָעָר פָּוּן דָּעָם צְקוֹנוֹנְפְּטִיקָּוּן יִדְישׁ פָּאָעָט האַט גַּעֲהִיסָּן מַאִיסָּעָי אַיּוֹאָגָנוּוֹיטָשׁ, אַוְן דֵּי מַוְתָּעָר — קַאְטְּעָרָנְיָא פָּעָדָאָרָאָוָנוֹא. דָּאָס זַיְגָעָן בֵּית בְּלוּיוֹן צְווֹיָרָיָ רֹסִישׁ גַּעֲמָעָן, וְאָס צְווֹיָיָ יִדְישׁ מַעֲנְטָשׁוֹן האַבָּן גַּעֲטָרָאָגֶן. דָּאָס זַיְגָעָן סִימְבָּאָלָן פָּוּן אַ בָּאַשְׁטִימָטָן רֹסִישׁ קַלְמָאָטָ, וְאָס האַט אַמְּאָל גַּעֲהָרְשָׁתָ צְווִישָׁן דֵּי גַּעֲצִילְטָעָ יִזְנָן אַיּוֹ צְעַנְטְּרָאָלְ-רוֹסְלָאָגָן.

אַ גַּעֲוֹוִיסָעָ צִיְּטָ אַיּוֹ זַיִן פָּאָטָעָר גַּעֲוֹעַן אַ גַּאְרָאָדוֹזָאָי (פָּאַלִּיצִיסְטָ). אַוִּיסְגַּעְדְּנִיטָעָ נִקְאָלָאָיְיעָוָסָקָעָ סָאָלְדָאָטָן האַט מַעַן דָּעָרְלְוִיבָטָ צָו וּוּעָרָן פָּאַלִּיצִיסְטָן, אַיּוֹ גַּעֲוֹוִיסָעָ פָּאָלָן אֲפִילָוּ יִידָּן. עַס אַיּוֹ אַוִּיךְ מַעְגָּלָעָן, אַז עַדְלְשְׂטָאָטָס פָּאָטָעָר אַיּוֹ גַּעֲוֹעַן אַ קָּאָגְטָאָנִיסָטָ. אַיּוֹ נִקְאָלָאָיְ דָּעָם עַרְשְׁתָּנָס צִיְּטָן האַט מַעַן גַּעֲכָאָפָט קַלְיָגָעָן יִדְישׁ קִינְדָּעָר, זַיִ אֲפְגָעָ רִיסָּן פָּוּן טָאָטָעָ-מַאָמָעָ, אַוְעָקָגָעָשָׁקָט טִיף אַיּוֹ רָוְסָלָאָנָד אַוְן זַיִ גַּעֲהָאָ דָעְוֹעָט אַיּוֹ רֹסִישׁ גַּיְיסָט בֵּי אַ פּוּעָרָ, אֲדָעָר אַיּוֹ קָאָזָרָמָעָ, בֵּי דָאָס גַּעֲכָאָפָטָ קִינְדָּאַיּוֹ אַוְיסְגָּוּוֹאָקָסָן. דָעְמָאָלָט עַרְשָׁתָ האַט מַעַן אַיּוֹ אָפְּ — גַּעֲגָבָן אַיּוֹ מַיְלִיטָעָר אַוִּיפָּ 25 יָאָר.

עַדְלְשְׂטָאָטָס לִיטְעָרָאָרִישׁ קַוְאָלָן אַוְן מַוְסְטָעָרָן זַיְגָעָן גַּעֲוֹעַן דֵּי רֹסִישׁ פָּאָזְוּיָעָ אַוְן דָּעָר רָאְדִּיקָאָלָעָר דָעְוֹאָלְצִיאָנָעָרָעָר גַּעֲדָאָנָקָ. בֵּין צְווֹיָי אַוְן צְוֹאָנְצִיךְ יָאָר האַט עַר גַּעֲשָׁרְבִּין רֹסִישׁ גַּעֲדָאָר. דָאָס מַיְנִינָט — אַוִּיךְ דֵּי עַרְשָׁתָעָ וְעַסְקָ יָאָר אַיּוֹ אַמְּעָרִיקָעָ. עַר האַט זַיִךְ בָּאַטְרָאָכָט פָּאָר אַ רֹסִישׁן פָּאָעָט. זַיְגָעָן עַרְשָׁתָעָ גַּעֲדָרְקָטָעָ לִידְעָר זַיְגָעָן גַּעֲוֹעַן וּרְ — סִישָׁע : דָאָס לִידְ וּוּגָן פְּרָאָלְעָטָאָרָעָ אַוְן זַיִן לִידְ נַגָּיִי (פִּיסְ). זַיִ זַיְגָעָן גַּעֲוֹעַן גַּעֲדָרְקָט אַיּוֹ «זְגָמְיָאָ» (דֵי פָאָן), וְאָס לְעָאָבָן דָעָס האַט גַּעֲגָרִינְדָט אַוְן רָעְזָקְטִירָט. זַיִן גַּאָר עַרְשָׁתָ לִידְ האַט זַיִךְ גַּעֲדָרְקָט אַיּוֹ קָאָלָגָא, אַיּוֹ דֵי «גַּוְבְּעָרָנְטִיקָעָ וּרְעָדָאָמָסְטִיָּ» בַּעַת דָּעָר דִּיכְטָעָר אַיּוֹ אַלְטָ גַּעֲוֹעַן אַרוּם 14 יָאָר. דָעָר יְגָגָעָר בְּחוֹר האַט זַיִךְ טָאָקָעָ דָעְרְפִּילָט וּוּיִ אֲפָעָט. דָאָס לִידְ האַט זַיִעָר שְׁטָאָרָק גַּעֲלוֹיְבָט דָעָר קָאָלָגָעָר גַּעֲנָעָרָאָל-גַּוְבְּעָרָנָאָטָר. עַר האַט פָּאָרְבָּעָטָן צָו זַיִךְ דָעָם אַוְמָבָאָקָאָנָטָן דִּיכְטָעָר. עַר אַיּוֹ אַיְבָּעָרְדָאָשָׁט גַּעֲוֹעַן צָו זַיִן אַיְגָגָן בְּחוֹרָלָ אַגְּנָשְׁטָאָט אַ דָּעְרוֹאָקָסָעָנָעָם פָּאָעָט.

פּוֹן אַיִן קוֹלְטוֹר אַיִן דָּעַר צּוֹוִיטָעֶר

אין אמריקע האט עדעלשטיאט געארבעט אין די שווייצפֿאַברַּיךְן. דא אַיִן ער געכוּמען אין נאענטן באָרֵר מִיט דָעַר פֿאַשְׁקָלָאַפְּטָעֶר אַימִינְגְּראָנְדִישָׂעֶר מסע. ווי דאס אַיִן גַּעוּזָן דָעַר פֿאַל מִיט אַסְד אַינְטָעֶזֶל גַּעֲנוּטָעֶר רַוְסִיפֿצְּירַטָּע יְרוּדִישָׂע יְנוּגְעָלִיטָע, האט אוּידָע עדעלשטיאט אַיִין גַּעוּזָן, אַז צוֹ דָעַר מסע מַזְנָעָן צּוֹקוּמוּעָן נִיטָרָסִיָּה, גַּאֲרָמִישָׂע, מִיט אַיר מַוטְעָרְשְׁפָּרָאָר. דָעַר אַיבְּעָרְבָּרָאָר פּוֹן אַיִן קוֹלְטוֹרָה באָרוֹאַסְטָזִין אַז אַצְוִוִּיתָן אַיִן גַּעֲנוּזָן שְׂוֹעֵר פָּאָר אַסְךְ צּוֹקוּנוּפְּטִיקָעֶר פֿוּבְּלִיכִיסְטָן, פֿאַלְקְסִיפֿירָעֶר אַזְנוּ בּוּיְעָרָר פּוֹן דָעַר אַרְבָּעָטָעָר-בָּאוּגְוָנוּגָן. נִיט אַז עַדְשׂ שְׂוֹעֵרָר, מִשְׁפִּינְגָּלָעָץ, אַיִן עַס גַּעֲנוּזָן פָּאָר אַדִּיכְטָעָר. זִין אַינְסְטְּרוּמוּעָן אַז דָאָס אַיסְטְּרוּווּילְטָעָן, פֿינְקְטְּלָעָכָע וּוּאָרָט, מִיט דָעַר גַּאנְצָעָר פֿאַעְטִישָׂעָר אַטְמָאָסְפָּעָר, וּאָס דָאָס וּוּאָרָט טְרָאָגָט אַז. פָּאָר עַדְשָׂטָאָטָן אַז עַס גַּעֲנוּזָן באָמָת אַיבְּעָרְמָעָנְטָשְׁלָעָץ שְׂוֹעֵר אַנְצְּשִׁירִיבָן זִין עַרְשָׁתָלִיד פֿאָרָן עַרְשָׁתָן נּוּמָעָר פּוֹן דָעַר אַנְאַרְכִּיסְטִישָׂעָר "וּאָרְהִיִּתְ". ער האט גַּעֲנוּזָבָן אַנְטָעָדוֹן דָרָוק אַז פֿאַדְרָוָנָגָן פּוֹן זִיבָעָן חְבִרִים-אַנְאַרְכִּיסְטָן. נִיט נָאָרָר פֿשְׁטוּ וּוּרְטָעָר, גַּוְאָמָעָן, וּוּרְטָלְעָץ אַז רַעְדְּנוּסָאָרְטָן הָאָבָן אִים גַּעֲפָלָטָן. ער האט זִיךְ פֿשְׁטוּ נִיט גַּעֲקָעָנָט גַּעֲנוּזָיָן פֿאַנְגְּנָדְעָרְקְּלִיבָן אַז דִי יְדִישָׂע אַוְתִּיתָה. אַז גַּעֲשִׁירִיבָן יְדִישָׂע לִידְעָר האט ער בְּלוּזִין פֿירָאָר. צוֹ זַעַקָּס אַז צְוָאָנְצִיךְ יְאָרָהָט דָעַר טְוִיטָעָר פֿאַרְעָנְדִּיקָט דָאָס שִׁינְעָן לִידְ: עַדְשָׂטָאָט. בַּמְשֻׁךְ דִי דָזְוִיקָע גַּעֲצִילְטָעָז אַיִם גַּרְאָנְטִישָׂע יְאָרָן האט ער גַּעֲמֹזָת זִיךְ אַוְיסְלָעְרָגָעָן אַמְּלָאָה, לִידְזָן הַגְּנוּזָר, גַּעֲרָבָעָט אַז שְׂוִיצְּשָׂעָפָר. ער האט אַקְטָיוֹ אַגְּנְטִיל גַּעֲנוּזָעָן אַז דָעַר אַרְבָּעָטָעָר-בָּאוּגְוָנוּגָן, וּאָס האט זִיךְ דָעַר הַשְּׁכָלָה-תְּקוֹפָה האט גַּעֲקָעָנָט. זִין רַעְזָאָקְטָאָרְיִישָׂע אַרְבָּעָט אַז דָעַר "פֿרְיעָאָרְבָּעָטָעָר שְׁטִימָעָ" האט בְּיִ אִים צּוֹגְעָנוּמָעָן אַס כְּחָותָה. אַז צּוֹלָעָצָט, אַגְּנָאָצָט פָּאָר זִין טְוִיטָעָ, האט דִי צּוֹשְׁטָעְנְדִּיקָע קְרָאָנְקִיָּת אִים פֿאַרְשָׁאָפָט גַּרְוִיסָעָ יְסוּרִים.

עדעלשטיאט האט נִיט גַּעֲהָאָט הַינְּטָעָר זִיךְ קִיְּן שָׁוָם יְדִישָׂע פֿאָעָט שְׁיִשְׁע טְרָאָדִיצְּיָע. דִי פֿאַלְקְסִידְכְּטָעָר פּוֹן דָעַר הַשְּׁכָלָה-תְּקוֹפָה האט ער נִיט גַּעֲקָעָנָט. אִים אַלְיַיְן אַז אַוְיסְגָּעְפָּאָלָן צוֹ זִין צּוֹוִישָׂן דִי עַרְשָׂטָעָפָעָט אַז דָעַר נִיְיָר יְדִישָׂע דִּיבְּטוֹנָגָן. דִי רַעְוָאַלְצִיאַגְּנָעָרָע יְדִישָׂע פֿאָזְוִיעָה האט זִיךְ גַּעֲהָאָלָטָן עַרְשָׁת אַז פֿוּרְעָמָעָן. מְאָרִיס וּוּגְטְּשָׁעָוָסְקִי האט גַּעֲדָרוֹקָט זִיגְעָע לִידְעָר בְּלוּזִין עַטְלָעָכָע יְאָרָהָט עַדְשָׂטָאָט. עדעל-

שפאט האט זיך באקענט מיט ווינטשעוויסקיס טעמאטישן מאטעריאל. די יידייש גראמען האט ער זיך בי' די פאעטן פון זיין צייט געלערנט. דאס באויזיט איספרילעך ק. מרמר אין זיין עזעלשטאט-ביבאראפיע. עדעלשטאטס מקור איין די רוסישע פאלקיסטייש ליטעראטור. אין אים האט געלעבט די זעלבייך פאעטישע אטמאספער אונ דיקטערישע קאנַ צעפצעיך ווי בי' די רוסישע פאלקיסטן, די "נאָרדנִיקעס". זינע פאַע-טישע פאָראָכְטּוֹגְעָן האט ער זיך געמייט אַגְּזָקְלִידְן מיטן יידיש, וואָס ער האט זיך אוֹיסְגְּעַלְעָרְנֶט צוֹוִישׁן אַרְבְּעָטָר אַזְּ דֵי שְׂוִיצְפָּאַ בְּדִיקָן. ער האט אוֹיך אַיבְּרָגְעָנוּמָן די דַּעֲמָלִתִּיקָע אַגְּמָאָטְאָרִישָׁ בְּרוּיטָן" אַז דַּעֲרָ יִדְּשָׁעָרָ רַאֲדִיקָּלָעָר וּוּלְעָט.

רוסישער פֿאָלְקִיזָם אַז עַדְעַלְשְׁטָטָס לִיד

בי' עדעלשטאטן האט זיך צוֹנוֹיפְּגָעָוּבָט די פֿאָלְקִיסְטִישָׁע רַוְּשִׁישָׁע פְּאֻזְּיעָ אַז דַּעֲרָ יִדְּשָׁיָּה פָּוּן זִין צִיִּיט. דאס האט גּוּפְּרָעָמָט זִין סְטִיל. די שְׁטָאָרְקְּסְטָעָ השְׁפָעָה, די רַוְּשִׁישָׁע פֿאָלְקִיסְטִישָׁע לִיטְעָרָאָטוֹר, האט ער בִּיט גְּעַקְעַנְטָ אַיבְּרָגְעָנוּמָן קְרִיטִישָׁ-בָּאוֹזָאָסְטוֹנִיק. צוֹ 16 יָאָר אַז ער שְׁוִין גְּעוּוֹן אַפְּגָעָרִיסָן פָּוּן דַּעֲרָ רַוְּשִׁישָׁר וּוּרְקְּלָעְכְּקִיָּט אַז פָּוּן זִין פְּרִיעָרְדִּיק רַוְּשִׁישָׁ לְעָבָן. זִין פֿאָעָטְשָׁעָרָ סְטִיל האט, דְּעָרְבִּיהָ, נִיט גְּעַקְעַנְטָ זִין אַנְדָּעָרָשׁ וּוּיְעַלְעַקְטִישׁ. ער אַז גְּעוּוֹן זֹו יְוָגָן זִיךְ צֹו בָּאָפְּרִיעָן בָּאוֹזָאָסְטוֹנִיק פָּוּן השְׁפָעָות. אַז הַשְּׁפָעָות זִינְגָן כְּמַעַט וּוּי אַגְּנָבָאָט פָּאָר אַנְכָּאָגָּעָר. דַּאֲרָ קָעָן מַעַן דָּוָרָ זִין עַלְעַקְטִישָׁן סְטִיל דָּעָרְפִּילָן אַ בָּאָרִיכְבָּרוֹנָה. די וּוּיְעַרְדִּיקָעָ יִדְּשָׁעָ פֿאָעָטָן האָבָן דָּאָס וּוּינְקִיזְוָאָס אוֹיסְגָּעָנוּמָט.

מִיר ווִיסְנָן נִיט גְּעָנוֹי וּוּ אַזְוִי עַס האָבָן אוֹיסְגָּעָזָן עַדְעַלְשְׁטָטָס גָּאָר עַרְשְׁטָעָ לִידְעָר, וָאָס ער האט גְּשָׁרְבִּין אַז עַלְטָעָר פָּוּן 14-15 יָאָר. קְלִמְן מְרִמְרָ גִּיט אָוְנְדוֹ אַיבְּעָר : דַּעֲרָ יְוָגָעָר עַדְעַלְשְׁטָטָס "בָּאוֹזְגָּטָן דִּי נָאָטוֹר", דָעַם קָאָלוֹגָעָר טִיךְ אַקָּא, די אַרְמוּמִיקָעָ גַּעֲדִיכְטָעָ וּוּלְדָעָר אַז דָּאָס גְּעַזְעָגָ פָּוּן דָעַם בָּאַרְיְמָטָן-גְּעַזְעָרָעָנוּמָן קָאָלוֹגָעָר נָאָכְטִיגָּאָל. דַּעֲרָ יְוָגָעָר פָּאָעָט שְׁרִיבָּט אַזְוִיךְ גַּעֲלָגְנָהִיט-לִידְעָר. אַזְוִי בָּאוֹזְגָּטָן עַר אָ זִינְגָּרָן זָאָרִינָה, וָאָס גָּאָסְטְּרָאָלִילָט אַזְוִיךְ קָאָלוֹגָא. עַד שְׁרִיבָּט אָז אָ לִיד "רַאְקָאָוָאִיעָ טְרִיָּה" (דַּעֲרָ פְּאָטָאָלָעָ צִיפְּעָרָ דְּרִי) וּוּעָן עַד הַעֲרַטְ-אָנוֹגְטָעָר אָ שְׁמוּעָס פָּוּן מִילְּיָעָרְלִיָּה, אַיְינְגִיְעָד אַזְוִיךְ הוֹי, אַז דְּרִי אַז אָ פְּאָטָאָלָעָ צָאָל. לוּיטָמָה. קָאָטְצָעָס הַקְּדָמָה צֹו עַדְעַלְשְׁטָטָס שְׁרִיפְטָן, אַז דַּעֲרָ שְׁמוּעָס גְּעוּוֹן וּוּעָגָן נָאָפְּלָעָאָזָן דָעַם דְּרִיטָנָשׁ שְׁלַעַטָּן סּוֹף. אַז

אֲפִיצֵּיר דערקעלרט, אוֹ דריַי אַיְזָן אַסְכָּהְדִּיקָע צָאַל, אַן ווֹזָן אַלְעַקְסָמָן-
דער דער דריַטְעֶר ווּעַט ווּעַרְן קִיסְּרֶה, ווּעַט מִסְתְּמָא אַוִּיךְ אַן אַומְגָלִיק
גַּעַשְׁעָן, אַיְזָן לִיד עַדְעַלְשְׁטָאָטָס אַיְזָן גַּעַוּעַן אַ נַּעֲקָרָאַלָּג אַוִּיפָּן פַּרְצִיכִי-
טִיכִּון טִוְּיטְ פָּן דֻּעַם גַּוְתְּהָאַרְצִיכִוּן דַּאַקְטָאָר יַאֲרָאָסְקִי, אַ פּוֹילִישָׂן פָּאָרִ-
שִׁיקְטָן אַיְזָן קָאַלְגָּאָ. דער דַּאַקְטָאָר יַאֲרָאָסְקִי הָאָט גַּעַהָאָט אַ וַיְרָקָנָג
אוֹף עַדְעַלְשְׁטָאָטָן אַן זַיְן בְּאַצְוָגָן צַו אִים פְּרִינְגְּלָעָ. דַּאַס דַּאַזְיָקָע
לִיד אַיְזָן גַּעַוּעַן גַּעַדְרוֹקָט אַיְזָן דער קָאַלְגָּעָר צִיְּטוֹגָג "גּוּבְּעַרְנוּסִיקִי-
וּוּדְאַמְּאָסְטִי".

עַדְעַלְשְׁטָאָטָס עַרְשָׁתְּ רַוְסִישָׂ לִיהְיָה, וְאַס אַיְזָן צַו אַונְדוֹן דַּעְרָגָנְגָעָן,
אַיְזָן "דוֹוִיעַ יַאֲלִיקִי" (צַוְוֵי יַאֲדַלְעַטְשָׁקָעַס). דער 15 יַאֲרִיקָעָר דִּיבְּטָעָר
מַאֲלָט אַ פְּרִילִינְגְּ-לְאַנְדְּשָׁאָפָט וּעַן "אַלְץ הָאָט גַּעַשְׁמִיכָלָט אַונְטוּר דִּי
פְּלִיגְלָעָן פָּן גַּאֲלִעְבָּנוּ טָעָג":

Две стройные ели
В лесу зеленели
И дружно, как сестры росли,
Забот не имели
И сладко шумели
На почве родимой земли.
И было им мило,
Когда проходила
Святая богиня, — весна
И все зеленело,
Играло и пело,
И жизни струилась волна.
С торжественной трелью
Над стройною елью
Носились певцы соловьи,
И бойкой свирелью,
Зовущей к веселью
Сзывали стада пастухи
И солнце сияло
В объятьях небес голубых,
И все наслаждалось,
И все улыбалось
Под крыльями дней золотых.

צוֹויִי יָאָלֶעָס — הוֵין, זַיִן
 אַיִן וּצְלִיךְוּ גַּרְגִּין
 הַאֲבָנָן פְּרִיְינְדְּלֶעֶר וּיְ שָׂוּעָסְטְּעֶר גַּעַזְוּיטַן,
 קִיְּין יַאֲרָגְן וּסְטַ גַּהְאָטַן
 כָּל וּרְוִישָׁה, אַרְאָמְפַט —
 אַיִן אִינְגְּנוּעָם בְּאָזְן גַּעַבְלִיטַן.
 גַּעַוְעָן אַיִן וּיְ גַּוְתַּן
 מַעַן סְפְּלָעָגַט קְוֹמָעָן מִיטַּ מַרְטַן
 דָּעַרְ פְּרִילְינְג — דָּעַרְ הַיְּלִיקְעַר גַּאַטַּן,
 אַוְן צָלֵץ הַאֲטַן גַּעַגְרוֹנוֹטַן,
 גַּעַשְׁפִּינְטַן אַזְן גַּעַשְׁפִּילְטַן,
 גַּעַשְׁפִּילְטַן הַאֲטַן דָּעַרְ לְעַבְנָסְגַּעַנְיאַדַּן.
 אַ פְּיִיעָרְלָעָן לְדַךְ
 אַרְוּם זִיְּעָרָגְלִיטַן
 גַּעַשְׁרָעָלָט הַאֲבָנָן נַאֲכְטִיאָלָן,
 וּיְ דָוְפַּן פָּנוֹ פְּרִיַּידַן
 הַאֲטַן דָּעַם פָּאַסְטְּעַכְמַט פְּלִיַּידַן
 גַּעַרְוּפַן דַּי שָׁאָף אַיִן דַּי שְׁאָלַן,
 אַוְן גַּעַשְׁיִינְטַן הַאֲטַן דַּי זָוַן
 אַיִן אַרְעָמָס פָּנוֹ בְּלוּלְעָכְן הַיְּמָלְשָׁן שְׁטָעַגַּן —
 אַוְן צָלֵץ הַאֲטַן גַּעַקְוּתְּלִיטַן,
 מַטַּ לְבַשְׁפַּטְמַט בְּאַזְעָלְטַן,
 אַזְוּטָעָר פְּלִיגְלָעָן פָּנוֹ גַּאַלְעָדָעָן טָעַג.

נַאֲךְ דַּי וּזְעַרְטָעָר פָּנוֹ זִיְּנָעָגְנָעַטְמַע [מ. קַאְטָקָן. אַיִן זַיִן «פָּאַרְעָדָעָן»]
 אַוְן עַדְעַלְשְׁטָאָטָס בְּרוּדְעָרָן], הַאֲטַן עַדְעַלְשְׁטָאָטָס לִיבָּ גַּעַהָאָט צָוּ זִיְּצָן גַּאנְגַּעַז
 טָעַג אַיִן בָּאַטְאָנִישָׁן גַּאֲרָטָן אַיִן קַיְּוּוֹ, וּוּעַן עַרְ אַיִן דָּאָרְטָן גַּעַוְעָן בַּיְּ זַיִן
 בְּרוּדְעָרָן. עַרְ הַאֲטַן אַפְּטָ פְּאַרְבְּרָאָכָט אַיִּיף דַּי בְּעַרְגָּ בִּים דְּנִיעְפְּרָעָר «אַיִן
 טָרוּיְמָעָן אַזְן שִׁילְדָעָרָן דַּי שִׁיְּנָעָגְנָעָן נַאֲטוֹרָן». דַּי דָּאָוִיקָעָ קַנְאָפָעָ יְדִיעָות
 אַוְן זִיְּנָעָגְצִיְּלִיטָעָ עַרְשְׁטָעָ לִידְעָרָ בְּרַעְנָגְעָן אַונְדוֹ צָוּ אַוִּיסְפָּרָן, אַזְן
 עַדְעַלְשְׁטָאָט אַיִן גַּעַוְוִוָעָן אַל לִירְקָעָרָן. אַוְן דָעַם דָאָוִיקָעָ לִירְקָעָרָ אַיִן שְׁפָעָ
 טָעַר בָּאַשְׁעָרָט גַּעַוְוָעָן זַיְדָ אַוִּיסְקָלִילִיְּבָן דָעַם פָּאַעְטִישָׁן גַּוְרָלָ פָנוֹ אַ טְרִיבָּן.
 אַיִן זִיְּנָעָגְרָשְׁטָעָ שָׁאַפְּגָנְגִיְּאָרָן הַאֲטַן דָעַרְ לִירְקָעָרָ גַּעַלְעָבָט אַיִן אַ בָּאָ
 שְׁטִימָטָעָר סְפָעָרָן. עַרְ הַאֲטַן גַּעַזְעָן דַי וּוּלְטָ אַיִן אַ בָּאַשְׁטִימָטָן אַוִּיסְזָעָן.
 דַי דָּאָוִיקָעָ וּוּלְטָ הַאֲבָנָן גַּעַפְּרָעָמָט דַי רְוִיסְיָעָ פָּאַלְקִיסְטָן, דַי «גַּאָּ

ראָדְנוּקָעַס". דער עטיצ'זום פון די "גָּאָרָדְנוּקָעַס" האָט באַהערשט אלע "טְרָאָכְטְּנְדִּיקָעַ פֶּרֶזְעָלְעָקִיטִין" אֵין די זַעֲצִיקָעַר אוֹן זַבְּעַצִּיקָעַר יָאָרָן פון לעַצְמָן יָאָרְהָנוּדָעָרט. דעם עטישן לִירִיזֶן פְּילִין מִיר שְׁפָעַטָּעַר כְּמֻעָט אֵין אלע וּרְעַלְשְׁתָּאָטָס רֹסִישׁע לִידָעָר. אֵין דעם דָּאָזִין צוֹוִיטִין פֶּרֶאָיָאָד אֵינוֹ ערְשָׁוִין פּוֹל מִיט זָאָרָג, נִימָּטָא שְׂוִין די באַגִּיסְטָעָרטָע נְאָטוֹרָ-בָּאָשְׁרִיבָּנוּגָעָן וּוּ בעָתָ די עַרְשָׁטָע גָּפָאָנוּגָרְ-יָאָרָן. דָּא אֵינוֹ שְׂוִין דָּא טְרוּיְעָרִיקָעַ שְׁטִימָוָג פון די "גָּאָרָדְנוּקָעַס", זַיְעָר בִּיטְעָרְקִיטִין אוֹן קָומָעָר :

Бывают горькие эпохи,
Когда к нам муз не идет.
И вместо песен только вздохи
Душа больная издает...
Напрасно ждешь ты, замирая,
Святую музыку скорбей, —
Без слез, без слов тоска немая
Лежит змеей в груди моей...

פָּאָרָאָנוּן צִיִּיטִין — בִּיטְעָר אוֹן דָּעְרוֹיְידָעַר
חוּעַן כְּחוּעַ נְגַעַת נִיט צֹו דָעַר שְׁוֹעָלַעַ,
אוֹן שְׁוֹעָרַע וַיְמַצֵּן אֲגַשְׁתָּאָט לִידָעָר
דִּיסְטָן זִיר פָּוֹן קְלָאנְקָעָר וְעַל...
זו וּפְרָטָטָס אָוּמוֹלִיסָט אֵין אֲפְשָׁתָאָרְבַּ-שְׁלוּמָעַר
אוּיךְ הַיְלִיקָעַר מוֹזִיק פָּוֹן צָעַר — אָן לוֹסֶטֶן,
אוֹן וְאָרְטָטֶן, אָן טְרָעָן — טִיפְעָרְרָ קָומָעָר
לְגַטְשׁ וְוִי אָשְׁלָאָמָן בֵּי דִיר אָן בְּרוֹסֶטֶן.

זְקִיְּטִינְגָּעַן, גַּעֲקָרָאָסָאָוָן אוֹן נְאָדָסָאָנוּן האָט עַדְעַלְשְׁתָּאָט גַּעֲקָעָנֶט גַּאָךְ צֹו 15 יָאָר. זַיְיָ זְיִינְגָּעַן גַּעוּעַן זִיְנָעַן וּוּגְוּוּיְיָעָר. מִיט אִיאָר שְׁפָעַעַטָּעַר לְעַבְטָט עַר דָוְרָק דעם פָּאָגָרָם אֵין קִיעָוָה. צֹו 16 יָאָר קָוָמָט עַר קִין אַמְּעָרִיקָעַ. עַר טְרָאָגָט דָוְרָק אלע יְסָרִים, וּוּי יְעַדְעָר אַנְטוּיְשָׁטָעַר "עַמְ-עוֹלְמָנִיק", וּוּי יְעַדְעָר "קְנָעָכָט אֵין די שְׁוֹוִיְץְפָּאָבְרִיקָן". דָאָס אלְעַזְזָוִינְגָּט אִים צֹו יְעַרְפִּילְן נְאָד גַּעֲנַטְטָר דעם אַמְתָה פָּוֹן די "גָּאָרָדְנוּקָעַס", אָוֹן שְׁפָעַטָּעַר פּוֹנָגָעָם אַנְאָרְכִּיזָם. מִיר הָעָרָן עַס אֵין זִין לִידָעַר "טָאָטְשָׁקִי" (פִּיגְטָעַלְעַד), גַּעֲשָׁרְבִּין שְׂוִין אֵין אַמְּעָרִיקָעַ.

Нам правда, нам голая правда нужна!
Без модных цепей, без прикрас, без пределов
Явиться повсюду свобода должна.

מייר דערפֿן דעם אמת, דעם נאָקעַטּן אמת, די טרייהַיטּ!
אָ מַאֲדִישׁעַ קִיטְוֹן, אָן צוֹווֹזַן, אָן צִימְעַן —
אוּמְעַטּוֹן דְּאָרְפַּן זַיְדָעַנְעַן — די פְּרִיהַיטּ.

נעקראסאָו אַיּוֹ אֵין יַעֲנֶר צִיְּתַן גַּעֲוֹעַן בָּאוֹנוֹדֶרֶס בָּאוּרִמֶּט בֵּי דָעַר
ראָדיְקָאַלְעַדְר יַגְנַטּ. אַיּוֹ נִיטְּ קִינְיָן וָאוֹנְדָעַר, וָאָס אַיּוֹ עַדְעַלְשְׁטָאַטּ הַעַנְיָן
זַיְדָעַמְּ אִים פָּאָרְלִיְּעַנְטּ. נַעֲקָרָאַסָּאָוּן הַאַטּ מַעַן דַּעַמְּאַלְטּ פָּאָרְרָעְכָּנְטּ
פָּאָר דֻּעַם גְּרָעַסְטּן רְוִיסְיָן פָּאָעַטּ. וָעַן דָּאָסְטָאַיְּוּסְקִי הַאַטּ אַיּוֹ זַיְן
הַסְּפָדּ בֵּי נַעֲקָרָאַסָּאָוּן קָבָר זַיְדָעַדְרִיךְטּ. אָן מַעַן קָעַן אִים, וָעַדְרַ
קוֹרָאַסָּאָוּן, שְׁטָעַלְן גְּלִיכְן נַאֲדָפּוֹשְׁקִינְעַן אָוֹן לְעַרְמָאנְטָאָוּן, הַאָבָן זַיְדָ
דָּעַרְהָעָרְטּ אָוּסְרָפּּן צַוְּיָשּׁן דֻּעַם גְּרוֹיסְן עַולְמָן: «גַּיְין, עָרָ אַיּוֹ גַּעֲוֹעַן הַעַזְבָּן
כָּעֵר פָּוֹן פּוֹשְׁקִינְעַן אָוֹן לְעַרְמָאנְטָאָוּן. יַעֲנַע זַיְנְעַן דָּאָרְגַּעְוּן בְּלוֹזִי
בִּיְּרָאַנִּיסְטּן!»

פאָעַטִּישַׁע קְרוֹבָהַשְּׁאָפְּטּ

בָּדָרְךָ כָּל זַיְנְעַן גַּעֲוֹעַן דָּרְיִי קוֹוָלָן, וָאָס פָּוֹן זַיְיִהְטּ אַטּ גַּעַשְׁטָרָאַמְּטּ
דָּאָס גַּעַזְעַלְשָׁאַפְּטָלְעַכּוּ אָוֹן רְעוֹאַלְצִיאַנְעַרְעַ לִידְ אַיּוֹ דָעַר רְוִיסְיָהּ
פָּאַעַזְיָעּ: רְאַדְיְשְׁטָשְׁעַוּ אָוֹן די דַעְקָאַבְּרִיסְטּן; נַעֲקָרָאַסָּאָוּן; אָוֹן די פָּאַלְ
קִיסְטָן — «נַאֲרָדְנִיקָעָסּ».

עַס זַיְנְעַן נִיטְּאַ קִינְיָן שָׁוָם בָּאוֹוִיָּן צִיְּעַדְעַלְשְׁטָאַטּ אַיּוֹ גַּעֲוֹעַן גַּעֲבָויִ
בָּאַקָּאנְטּ מִיטּ רְאַדְיְשְׁטָשְׁעַוּסּ עַרְשְׁטָעַ רְעוֹאַלְצִיאַנְעַרְעַ מַאְטִיוֹן, דֻעַם
דַעְקָאַבְּרִיסְטּ רְיִלְעִיעָוּסּ אָוֹן דֻעַם יַוְנָגָן פּוֹשְׁקִינְגּוֹסּ לִידְעַר. דַעְרָפָאָר אַבְּעַר
הַאַטּ עָרְגַּעַקְעַנְטּ די פָּאַעַזְיָעּ פָּוֹן «נַקְמָה אָוֹן טְרוֹוִיעָרּ», פָּוֹן «צָעַר אָוֹן
צָאָרָןּ», וָאָס אַיּוֹ גַּעַקְוָמָעָן פָּוֹן נַעֲקָרָאַסָּאָוּסּ פָּוֹן. פָּאָר אָן אַנְפָאַגְּנָגְעָרָ
דִּיבְּכָעָר, אַיּוֹ יַעֲנַעַר צִיְּתָן, אַיּוֹ עַס פְּשָׁוֹטּ גַּעֲוֹעַן אַוְמַמְגַלְעַדְן נִיטְּ צַוְּזַיְן
אַוְנְטָעַר נַעֲקָרָאַסָּאָוּסּ הַשְּׁפָעָהּ. אַבְּעַר אַיּוֹ גְּרוֹנְטּ הַאַטּ נַעֲקָרָאַסָּאָוּסּ פָּאַעַ
זַיְעַ גַּעַלְאָן עַדְעַלְשְׁטָאַטּן קָאָלְטּ. עַדְעַלְשְׁטָאַטּ הַאַטּ עַס אַפְּשָׁר נִיטְּ גַּעַ
וָאָסָטּ בָּאוֹוָסְטוֹזִינִיקּ. מַעַן קָעַן זַיְדָעַר פָּאָרְשְׁטָעַלְן; עַדְעַלְשְׁטָאַטּן;
דֻעַם לִירִיכָעָר, אַיּוֹ גַּעֲוֹעַן אַיְגָן נַעֲקָרָאַסָּאָוּסּ סָאַצְיָאַלְעַ מַאְטִיוֹן, אַבְּעַר
נִיטְּ נַעֲקָרָאַסָּאָוּסּ «אוּמְפָאַעַטִּישַׁע» פָּאַעַזְיָעּ, די הַאַרְטְּקִיְּטּ פָּוֹן נַעֲקָרָאַסָּאָוּסּ

פערו. בעילינסקי האט זיינדר א סך געהאלטן פון נערראסאו. דאך האט ער עס אויך איזוי געפיטט. «וואס פאָר אַ האָק עס איין זיינ טאלאנט», איי געווען בעילינסקי באַרײַמְטער זאג וועגן נערראסאו. עמאציאנעל האט עדעלשטיאט געפיטט מעד קרוּבָּהַשָּׁאָפֶט מיט די פֿאָעָטן «נַאֲרָאָדָּרְןִיכְעָסֶת», די פֿאָלְקִיסְטָן. נערראסאו האט פונקט ווי די «נַאֲרָאָדָּרְןִיכְעָסֶת» פֿאָרְשָׁאָלְטָן די רַעֲקָצִיעַ. «פֿלִיכְטָן זֶום פֿאָלְקָן», איי געווען נערראסאוס גְּרוֹנוֹטְ-גְּעוֹדָאנֵק. נאך מעָר ווי «פֿלִיכְטָן» איין געווען דער חָוב, וואס די אַינְטְּעַלְּיְיגְּזָנֵץ אַיז שְׂוְלְדִּיק דעם פֿאָלְקָן. אַונְטָעָר דער השְׁפָעָה פָּוָן די «נַאֲרָאָדָּרְןִיכְעָסֶת» לְאַוּרָאָרוֹן מִיכְּאַלְּאָוָסְקִי האָבָּן זַיִּינְגְּלוּבִּיט אַיז «הַיִּים», «פֿאָלְקָן», «פֿרִיהִיטָּה», «אמָתָּה», «גְּרַעַבְּטִיכְיִיטָּה». אַוְן אַין פֿאָעְזִיעָעָז האט זַיִּיךְ דאָס פֿאָרוֹאָנְדָלָט אַין פֿאָרָאַלְגְּעַמְּינְגְּעַרְטָעָבָּאָגְּרִיפָּן — סַיִּ אַין עַפְּטִיעָמָּה, סַיִּ אַין דָּוָר אַוְן פֿרָאַטְּמָעָסָּה. אַין עַטְּלִיכְעָבָּעָ פֿוֹנְקָטָן האָבָּן זַיִּיךְ זַיִּיךְ אַונְטָעָרְשִׁידָטָט פָּוָן נערראסאו. אַוְן די דָּאַזְּקִיעָן פֿוֹנְקָטָן זַיִּינְגְּעָן עדְלִילְ-שְׁתָאָטָן וַיְכַעַּד גְּעוּוֹן מַעְרָ צָם האַרְצָן. זַיִּיךְ זַיִּינְגְּעָן בעַנְטָעָר צָוּ עַדְלְשְׁטָאָטָס עַמְּאַצְּיָאנְעָל גֻּמְיָה. די «נַאֲרָאָדָּרְןִיכְעָסֶת» האָבָּן באָ-טְרָאָכָט דאָס פֿאָלְקָן ווי אַ הַיִּילִיק פֿעַלְדָּה. דָּאַרְטָן דָּאַרְטָן, דָּעָר «נַאֲ-רָאָדָּרְןִיכְעָסֶת», «די קְרִיטִישׁ טְרָאָכְּטְּנִידְקָעָפָּעָרְזְּעַלְעַבְּקִיטָּה», טַאָן זַיִּיךְ הַיִּידָּ-לִיקָּעָ אַרְבָּעָט. אַין זַיִּינְדָּר אַידְעַאְלִיְזִירְטָן רַעֲלִילִים האָבָּן די «נַאֲרָאָדָּרְןִיכְעָסֶת» נִיט בְּאַטְרָאָכָט דאָס פֿאָלְקָן ווי אַ אַקְטִיוּוּזָמָאָכָט. נַאֲרָ ווי אַ פָּאָ-סִיוּעָ. אַקְטִיוּזָ אַיז בְּלִוְיָן — די מַאְרְטִירְדְּרִישָׁעָפָּעָרְזְּעַלְעַבְּקִיטָּה. דאָס פֿאָלְקָן דָּאַרְפָּ פָּאָסִיוֹ אַגְּנָעָמָעָן אַיר אוּפְּקָלְעָרָוָגָן. עַדְלְשְׁטָאָטָס האָט זַיִּיךְ אַפְּגַעְזָוָגָט פָּוָן דָּעָם דָּאוּיָקָן אַיְנְשָׁטָאָל אַונְטָעָר דער השְׁפָעָה פָּוָן דָּעָר אַמְּעָרִיקָאָגָעָר וַיְדְּקַלְעַכְּקִיטָּה. בָּאוֹנְדָּרִים אַונְטָעָרִין טְרָאָגִישָׁן רַוְשָׁם פָּוָן דָּעָר «הַיִּמְאָרָקָעָט טְרָאָגְּעַדְיָעָ» אַין שְׂיִקְאָגָע. חֹזֶץ דָּעָם אַיז נאָךְ צּוֹגָעָ-קּוֹמָעָן זַיִּין אַנְאָרְכִּיזָם. דאָס זַעַט מַעַן אַיז זַיִּינְגָּעָ קָאַמְּפִילְדִּיעָר. אַבעָר מַעָר ווי אַלְץ אַיז עַדְלְשְׁטָאָטָן גְּעוּוֹן נַאֲעָנָטָ דָּעָר פְּאַרְגְּעַלְלְטָעָר טְרוּיְעָרָמָטִיוֹ, דָּעָר עַלְעִגְשָׁר טַאָן פָּוָן פֿאָלְקִיטִישָׁן לְיִדְוָ. אַין גְּעוֹוִיסְעָ פְּרִיטִים אַיז עַדְלְשְׁטָאָט גַּעַשְׁתָּאָנָעָן נַעֲנָטָעָר צָוְנָאָדָסָעָן, דָּעָם בּוֹלָטָן אוּסָ-דָרָוק פָּוָן דָּעָם «פֿאָלְקִיסְטִישָׁן» גֻּמִּיתָ. דָּעָר לִירְשִׁעְרָר טַאָן, דָּעָר עַלְעַ-גְּשִׁעְרָר מַאְטִיוֹ אַיז דָּאָךְ גְּעוּוֹן עַדְלְשְׁטָאָטָס הוּפְּטָ-אַיְגְּנוּשָׁאָפָּטָן.

עַס אַיז כְּדַאי אַנְצּוּמָעָרְקָן אַ וַיְכִטְיָקָן הַיִּסְטָאָרִישָׁן פֿאָקָטָן. צּוֹלִיבָ-דָעָם, וואס אַיז די זַעַצְיִיקָעָר אַזְוְזַעְצִיקָעָר אַזְוְזַעְצִיקָעָר יָאָרָן האָבָּן זַיִּיךְ נִיט בְּאוֹזִיּוֹן קִיִּין וַיְכִטְיָקָעָ פֿאָעָטָן אַיז דָּעָר רַוְשִׁעְרָר לִיטְעָרָמוֹרָה, האָט זַיִּיךְ דָּעְמָאָלָט שְׁטָאָרָק אַנְטוּוּיקָלָט די אַיבְּרוּעָצָזָגָג פָּוָן פְּרָעָמְדָעָ לשְׁנוֹנוֹתָ. אַ גְּרוּוֹיסָן נַאֲמָעָן האָבָּן דָּעְמָאָלָט גַּהְעָצָט יָעָנָעָ דִּכְטָעָר, וואס זַיִּינְגָּעָ גְּעוּוֹן פָּאָרָ-

בונגן מיטן רעוואלווציאנערן געדאנק. בייראן האט נאך אלע אונגעעהלטן זיין פריערדיין שם. פֿאָפּוֹלְעַדְרָעֵד אָפִילּוּ פֿוּן אֶלְעָ רְוִסְיְשָׁעּ פֿאָעָטָן זַיְגָעָן אַיְן יַעֲגַעַר צִיְּמַת גַּעֲוָעָן בְּעַרְאָנוֹשָׁעּ (אַיְן וּאַסְּכִּילִי קְרוֹאַטְשְׁקִינִס אַיְן בעַרְוּעַצְנָגָן) אַזְנַי הַיְגָרִיךְ הַיְגָעָן (אַיְן מִיכָּאַלְאָוָס, פֿלְעַשְׁטַשְׁעַיְוָס אַזְנַי וַיְיַנְבָּעַרְגָּס אַיְבְּרַעַצְנָגָן). עַס אַיְזַי דַּעֲרַיבָּר נִיט קִין וּאוֹנדָרָר, וְאָס אַוְיךְ עַדְעַלְשְׁטָאַטְמָט האָט זַי גַּעַלְיְעַנְטּ. זַיְנָעּ עַטְלְעַכְעּ פֿרִיעָא אַיְזַי בעַרְוּעַצְנָגָן פֿוּן הַיְגָעָן אַזְנַי בִּירָאָן זַיְגָעָן אָפְשָׁר נִיט גַּעַוְעָן בְּלִוְיָן השְׁפָעָות פֿוּן אַזְנַי אַנְפָאַגְעָן. זַיְיַהְבָּן גַּעַשְׁטִימָט מִיטָּן אַיְנְשְׁטָאַטְמָט פֿוּן יַעֲנָעָר צִיְּמַת. עַס אַיְזַי בְּדָאַי זַיְקָוְקוּן צַו עַדְעַלְשְׁטָאַטְמָט פֿרִיעָא אַיְזַי בעַרְוּעַצְנָגָן פֿוּן דִּי דָאַזְיְקָעּ דִּיכְטָעָר. מַעַן וּטָא אַיְזַי וְיַי דַּעַר לִרְיִקְעָר עַדְעַלְשְׁטָאַטְמָט האָט אַלְעַמְּאָל גַּעַדְאָרְשָׁת נִאַז רִיןְלִירִישָׁעּ לִידְעָר. פִּאָרָאָן בִּי אַיְם פֿרִיעָא אַיְבְּרַעַצְנָגָן פֿוּן הַיְגָעָן זַעַק לִידְעָר. בְּלִוְיָן אַיְנָעּ אַיְזַי אַרְיְנְדָרָעּוֹאַלְוְצִיאָנָדָרָעּ. דָּאַס אַיְזַי הַיְגָעָן "הַיְמָנוֹס". בִּי עַדְעָלָטָן הַיְסָטָט עַס — "אַיְיךְ בֵּין דָּאַס שְׂוּעָרָד, אַיְיךְ בֵּין דַּעַר פְּלָאָם". אַזְנַי אַוְיךְ אַלְיִרְיְשָׁרְעַוְאַלְוְצִיאָנָדָרָעּ לִידְעָר. דִּי אַיְבְּרִיקָעּ זַיְגָעָן, "דַּעַר זַעֲלָנָעָר"; "אַיְיךְ גַּעַדְעָנָק דִּי שְׁטוֹנוֹנָעּ וִיסְעָעּ"; "דִּי בְּלָאַסְעּ וְאַסְעָרָדָעּ לִילְיָעָר"; "וּוְעָן אַיְיךְ הַיְגָעָט, וּוּלְעָלָא אַיְיךְ שְׁטָאָרְבָּן". עַדְעָר האָט אַוְיךְ אַיְבְּרָדָעּ גַּעַעַצְתָּמָט דָּאַס רְוִשִּׁישָׁ לִידְעָר: "אַמּוֹזָא, זְלָאַטְקְּרִילְאִיאָ". פֿוּן בִּירָאָן גַּעַעַצְתָּמָט דָּאַס רְוִשִּׁישָׁ לִידְעָר: "הַבִּירוֹן מַעַלְדָּיִס" — האָט עַדְעָר בְּאַרְבָּעַטְמָט דָּאַס בְּאַרְמִיטָּעָר לִידְעָר: "מַאי סָאָול אַיְזַי דָּאַרְקָ"? ... אַזְוִי אַיְזַי אַוְיךְ גַּעַוְעָן מִיטָּן דִּי בְּאַרְבָּעַטְוָנָגָעָן פֿוּן נַאֲדָגָעָן — "זַאוּעָסָא סְבָּרָאַשְׁעָנָא" (בִּי עַדְעַלְשְׁטָאַטְמָט — "אַ נִּיט גַּעַנְדִּיקְטָעּ דְּרָאָמָעָ") אַזְנַי, "אָוּמְעָרָלָא מַאיָּא מַזּוֹּזָא" ("דַּעַר אַוּנוֹנָט-גָּלָאָק"). דִּי לִידְעָר "דַּעַר רְוִיטָעּ וְעַגְלָ" אַזְנַי "דַּעַר פֿרְאָפְעָטָה" זַיְגָעָן בְּאַיְנְגְּלָוָסָט פֿוּן לִעְרָמָאָנְטָאָזָוָן. אַזְנַי דַּעַם אַלְעָם האָט זַיְקָוְקוּן זַיְגָעָן עַמְּלִיט זַיְנָעָן לִירִישָׁעּ פֿאָעָזָעּ. דָּאַס זַאְגָּט עַדְעָות זַיְגָעָן עַדְעַלְשְׁטָאַטְמָט עַמְּצִיאַנְגָּעָלָן מַהְוֹת. אָפִילּוּ פְּ. יָא. קָאָלָאָוָס בְּאַרְמִיטָּעָר סְעֻגְתִּים עַמְּנַטָּאָלָעָר רַאְמָאָנָס "גְּלִיאָדִיא" נָא לַוְטָשׁ פֿוֹרְפְּרָנוֹאָוָא זְאָקָאָטָא, סְטָאַיְאָלִי מַיְיָא נָא בְּעַרְעָנוּ בִּיעְוּוֹיָה" גַּעַפְּבִּינְט זַיְקָוְקוּן זַיְגָעָן עַדְעַלְשְׁטָאַטְמָט בְּאַרְבָּעַטְוָנָגָעָן. דָּאַס לִידְעָר בִּי אַיְם: "אַ רְאָמָאָנָס". דָּאַס אַיְנְטִיעָרָעָסָאָנָטָעָ דַּעְרְבִּי אַיְזַי — כְּמַעַט אַזְנַי יַעֲדָר בְּאַרְבָּעַטְוָגָן אַזְנַי בְּלִוְיָן דַּעַר גַּעַדָּאָנָק, עַל פִּי רֹובָּא, פֿרְעָמְדָעָר. עַדְעָר טְרָאָגָט אַרְיִין אַיְגָעָם לִידְעָר זַיְגָעָן אַיְגָעָן אַיְנְטִים-פֿרְעַרְזְּנְלְעָכָעָ אַסְאָ-סִיאָצְעָס. דָּאַס בְּאַטְאָנָט נִאַז מַעַר זַיְגָעָן לִירִישָׁעּ נִיגְגָּגָעָן.

דעם דיכטערס עובדה און לירזום

וואס שייך דעם דיכטערס עובדה, האט ער זיין מיגונג געטילט
מייט די רוסישע "נאראדייקעס". אין עצם איז ער געווען קעגן זיין
איינגעבערבונגער טיף-ילירישער גאטור. דער בליך איז געווען: קונסט
בכלל, און פאעזיע בערט, מווע דינגען בלויין ווי א סאציאלער פאקטאָר.
זי דאָרף אַפּוֹאָרְפּן פֿוֹן זִיךְ יֵעָזֵן עַסְטוּתִים. ניט וויבטיך זינגען עצמאָ
דייקע קונסטווערטן אַדער די פֿאָרְמַ-פֿערְפֿאָקְץִיעַ. זִיךְ דַּעֲרוּתִיטְעַרְן
די קונסט פֿוֹן גַּעֲזָעַלְשָׁפְּטָלָעַן לעבען. די "נאראדייקעס" האָבוֹן אַפְּגָעַ
וּאָרְפּן פֿוֹשְׁקִינְס "מי רָאוּשְׁדָעַנִּי דְּלִיאָ וּדְאָכְנָאָוּעָנִיאָ. דְּלִיאָ זְוּאָקָאָו
סְלָאָקְדִּיָּד אֵי מָאַלְיָטוֹ" (מיר זינגען גַּעֲבָירְן פֿאָר אַינְסְפּֿרְאָצִיעַ, פֿאָר
קלאנגען זיסע און גַּעֲבָעַט). זִיךְ האָבוֹן אַגְּנָעָמוּן זִיךְ צְוִיְּטַע מְאַטָּאָ:
"אָנוֹ לְאָגָג וּוּלְאָגָג נָאָר זִיךְ בָּאַלְיְיט בִּים פְּאָלָק, וּאָס כְּהָאָב גַּעֲפִילְן
גַּוְתָּע מִין לִירָע אוּפְּגַּעַעַט, וּאָס אַיִן מִין צִיְּטַע דַּעַר גַּרוּיוֹאָמָעָר
בָּאוּנְגָעַן האָב אֵיךְ הוּאָךְ דִּי פֿרְיָהִיטִים. אָנוֹ גַּעֲנָאָד גַּעֲבָעַטְן פֿאָר גַּעֲפָאָ
לְעָנָעָ" (אין זִיךְ לִיד "דַּעַר דָּעַנְקָמָאָל"). די "נאראדייקעס" האָבוֹן אַנְיָ
געַנְגָעַן נַעֲקָרָאָסָאָס מִינְגָגָוּן וּוּגָעַן דעם דיכטערס באָרוֹף:

Еще стыдней в годину горя
Красу долин, небес и моря
И ласку милой воспевать, —

סְאִיּוֹ נָאָר שְׁעַנְדָּלָעָכְעָר אֵין שָׁעה פֿוֹן טְרוּיְעַר מְאַלְן
די שִׁינְקִיְּצָן פֿוֹן וְאַלְהָ, פֿוֹן הַיְלָעָן אָנוֹ פֿוֹן טְאַלְן
אָנוֹ בָּאַיְנָגָעַן צְעַרְלָעַסְקִיְּתָן פֿוֹן דַּעַר לִיבְשָׁטָעָר.

נעַקְרָאָסָאָס גַּלְיוּבָן אֵין גַּעֲוָעָן: אֶלְץ "אָוְגְּטָעַרְוָאָרְפּן דַּעַם גַּעֲפִיל
פֿוֹן דַּעַר אַלְ-אָרוֹאָגָנָעָמָנְדִּיְּקָעָר לִיבְשָׁאָפְּטָאָ".

Будь гражданин! Служи искусству;

Для блага ближнего живи...

.....
Иди в огонь за честь отчизны,
За убежденье, за любовь...
Иди и гибни...
Умрешь не даром... Дело прочно,
Когда под ним струится кровь.

זי' אַ בִּירגָעֶר ! דִּינְעַנְדִּיקַּדְּעַר קְוֹנְסַטַּ,

פָּאָר דָּעַם זַאוּלְזִין פָּוּן דָּעַם מִימְמֻעַנְשַׁ לְעֵב...

פָּאָר לִיבְשָׂאָפְּטַ,

הַיִּם-כְּבוֹד, גַּי אֵין פִּיעָרְגָּלוֹת,

גַּי, קוּם אָוָם...

וּעֲסַט אָוּמוֹיסַט נִיט שְׁטָאָרְבַּן... דִּי נַאֲצַט הַאָפְּטַ,

וּעֲן סְרִילְט זַיךְ אָונְטָעַר אֵי דָס בְּלָטַ.

עדעלשטיאט האט אַיְבָּעָרְגָּעָנוּמָעַן נַעֲקָרָאָסָאָס גַּעַדְאָנָק : «מעגסט
זַיךְ נִיט זַיִן קִיַּן דִּיכְטָעַר, נַאֲרָא בִּירָגָעֶר בִּיסְטוּ מְחוּבָּב צַו זַיִן». אָזֶה
הָאָבָּן עַס גַּעַטְאָן דִּי «נַאֲרָאְדְּנוּקָעַס». דָעַם אָוּטִילִיטָאָרִישַׁן מוֹזַע אַנְהָדָעַם
פָּאָעָטָס שְׁלִיחָותְהָאָט עדעלשטיאט נַאֲרָא שְׁאָרְפָּעָר דָעְרְפִּילְט אַנְהָאָמָעַ
רִיךְעַ. אַ שְׁטָאָרְקַן אַיְנְדָרְוקַהָאָט אַוִּיפְּאַיְמָעַט דִּי אַיְפְּגִּיעַנְדִּיקַע,
כָּאָאָטִישַׁע יִידְּשִׁי-אַמְּעָרְקָאַנְשַׁע וּרְיָקְלָעְקִיטַיַּע. דָאָס בִּיטְעָרָע אַיְמְגָרָאנַ
טִישַׁע אַרְבָּעְטָעָר-לְעָבָן. דָעַם צָארְטַן לִרְיָקָעָר הָאָט אַיְנְגָאַנְצַן דָעְרְשִׁי-
טָעָרָט דִּי שִׁיקָּאָגָעָר טְרָאָגְעַדְיַע, וּעֲן מַעַן הָאָט גַּעַהְגָּגָעַן דִּי אַוְשָׁוָלַ-
דִּי-קְ-פָּאָרְמָשְׁפָּטַע אַגְּרָכִיסְטַן, וַיְיָעַר אָפְּטַט בְּלִיצַן דּוֹרָךְ אַיְן זַיְנַע לִידְעַר
שְׂוּרוֹת וּוּגַן זַיִן שְׁלִיחָות :

דָאָן דָעַר זַוְן פָּוּן פָּאָלַק, דָעַר עַכְטָעַר,
נִיט צָוָם וּוֹאָרָט — עַר גְּרִיפְּטַט צָוָם שְׁוֹעוֹרָה,
אוֹן פָּאָר זַיְנַע בִּזְיָדְעָר-שְׁקָלָפָן
קַעְמַפְּטַט עַר מַוְטִּיק וּוֹי אַ הַעַלְהָ.

(«חוֹצְרָעַ אוֹן פָּאָלַשְׁעַ הַעַלְהָן»)

אוֹן וּעֲן אַיְרָהָאָט הַאָפְּנוֹנָג פָּאָרְלִירָט נִיט דִי וּוֹאָפְּן,
וּוֹאָס קָאָנוֹנָן אַיְרָהָפִּירָן צָוָם זַיִן,
פָּאָרְלִירָט נִיט דִי זַוְּחָהִיִּיט, זַיךְ קַעְמַבְּטַט פָּאָר דִי שְׁקָלָפָן
פָּאָר מַעְנְטָשְׁלָעְכָּר פְּרִיהִיָּיט אוֹן גַּלְקַ!

(«אוֹן דִי אַעֲנָאָסַן»)

אַדְּ טְרוּוִים נִיט, וּוֹי גַּלְקָלָעְכָּר דִּיכְטָעַר,
פָּוּן זַוְּיַיְן אוֹן פָּוּן לְבָעַ אַיְן מַאַיְן :
אוֹן וּוֹיְן זַיְנַעַן מִיר נִיכְטָעַר,

או ליבע זינגען מיר פרי.
 איך מואכט פון די שקלאפענ-געגעטלטן,
 ווואו אלץ איז פיגזטער און שטומ,
 הוואר מען זעט אפֿילו זעלטן
 אַ קראאנקע, פֿאָרוועלקטע בלום...

(ודער פרילגנג)

ניט מיט דעם קלינגדן, גלענדן ווארט —
 מיט מײַן שווערד וויל איך קעמעטן און בליצן,
 ("זום פֿאָרְאִינְגְּטָן קָאמְפָן")

ווען ער זעט זינגע פֿרְיעַדְּיקָע מִיטְקָעְמָפָעָר, זַי זַי וּוְאַלְטָן זַי
 פֿאָרְעַנְטְּפָעָרְטָן פֿאָרְ אַיְם —

אַט זעסטו, קָאַרְיעַרְעַס, טִיטְלוֹן, דִּיפְּלָאַמְּעַן,
 בִּינְגָעָס — זַאַס אַכְטָן מֵיר, וּזְאַס וְאַרְטָן נִיט זָג !
 מעַן קָעַן מִיט דֻּעַם קָנָקָן, מעַן קָעַן מִיט דֻּעַם גַּלְעַנְדָּן
 אַוְן לְעַבְנָן דְּגַרְצָן אַזְקָעָן אַ גַּטְנָן טָג !

ווענדט ער זיַּךְ דַּעֲמָאלָט צַו דַּעַר מַזְעָ :

פִּיר מֵיךְ צַו מִינְעַן אַלְטָע קָאַמְּעַרְאָן !
 פִּיר דֻּעַם פֿאָרְאִינְגְּטָן אַיְמָאַלְיָה,
 אָפְּשָׁוּ וּלְעַלְנָן זַיְינָן טְרַעְעָן אַוְן אוֹנוֹדָן
 דְּעוֹהָעָן אַן זַי אַ נִּיעָם גַּעֲמִיטָן.

און ווען דער קָראָנְקָעָר דִּיכְטָעָר זַעַט, אַז "זַי, דַּי אַמְּאַלְיָקָע דַּעֲנַקָּעָר
 אַזְנְפָעָר, זַי שְׁלָאָפָן, זַי שְׁגָאָרָכָן, עַס גִּיט זַי נִיט אַז" דַּעַר "בלוֹ-
 טִיקָּעָר קָאַמְּפָן" — שְׁתְּרַאָפָט ער זַי פֿאָרְ אַפְּרַאָטָן דַּאַס שְׁלִיחָות פָּוָן
 דַּעַר "קָרִיטִישׁ-טֶרֶאָכְטָנְדִיקָּעָר פֿערְזָעְנְלְעַכְּקִיטָּה" :

זַי זַיְינָן נִיט לְאָגָן נְאָגָן אַלְס וּזְאַרְהַיִּיט-פֿרְאַפְּעַטָּן
 גַּעַשְׂתָּאָגָעָן פֿאָרְ אוֹדוֹן אַוְיךְ דַּעַר פֿרְיַהִיִּיט-טֶרֶבָּן,
 אַזְנְטָאָט, זַי פֿאָרְעָטָעָר, זַי פֿיְיַגְּלִינְגָעָן שְׁוֹאָכָעָן,
 בְּצָהָלָטָן זַי זַי פָּוָן דַּעַר לִיכְטִיקָּעָר פָּוָן.

(זַאַס צִיְּטָלִיד)

ליַרְיקָעֶר אָוֹן טְרִיבּוֹן

אין אַמְּעָרֵיךְ האַט עֲדַלְשְׁטָאַט שָׁאָרַף בָּאָגְרִיפֵּן אַ וַיְיכְתִּיקְוָן פֿרְטָן:
עַס אַיְזַּנְטַּג גַּעֲנוֹג צַו וּוּלְן בְּלוֹזִי בָּאָגְעָמָעַן דַּעַם «נַאֲקָעַטָּן אַמְּתָה». בְּלוֹזִי
רְעַדְן וּוְעַגְן סַאְצִיאַלְעַסְטְּרָמְעַנְטָן, וּוְעַר האַט אַוְיסְגָּעְדָּרִיקְט אַיְזַּטְּיַיל
רוֹסְיַישָׁע לִידְעַר זִינְעַן, וּוּטַּגְּט נִיטַּהְלָפָן בָּאַפְּרִיעַן «דָּאָס שְׁמַאְכְּטַבְּדָע
פְּאָלָקְסָה». עַר האַט אַוְנְטְּרָדְרִיקְט אַיְזַּנְטַּג יַּיךְ דַּעַם גַּעֲבָנְטְּשָׁטָן לִירְיקָעֶר,
עַר האַט אַיְפְּגָעָהְיִבְּן דַּי פָּאָן פָּוֹן טְרִיבּוֹן. אָוֹן עַר וּוְאָרְפַּט יַּיךְ אַרְיַין אַיְזַּנְטַּג
דַּעַר אַרְבָּעְטְּעָדְרָ-בָּאוּזְגָּנוֹג מִיטַּלְיָיבָן לְעַבְּגָן. עֲדַלְשְׁטָאַט וּוּרְטָן אַיְזַּנְטַּג
מִיטַּדְעַר גַּרְוִיסְטָר אִימְגָרָאנְטִישָׁעַ אַרְבָּעְטְּעָר מַאֲסָעַ. עַר פָּאַרְוִירְקָס
לְעַכְתָּא אָוֹן לְעַבְּגָן דָּאָס הַיְּלִיקָעַ גַּעֲבָאָט פָּוֹן דַּי «גַּנְאָרָדְבִּיקָעַס» וּוְעַגְן דַּעַם
גַּרְוִיסְן אָוֹן וַיְיכְתִּיקְוָן אַוְיְפָטוֹן, וּוָסְמַיְלְגָעָרְקָעָר קְרָבָן קָעוֹן בְּרַעְגְּנָעָן
פָּאָרָן וּוְאוֹלְיוֹיְן פָּוֹן פְּאָלָקְסָה.

נַאֲךְ אַ וַיְיכְתִּיקְעֶר מַאֲמָעָנָט אַיְזַּנְטַּג זִינְטַּג פָּאַטְיִישָׁעַר אַנְטוּוּיקְלוֹגָן האַט
אַרְיִינְגְּעַטְרָאָגָן «שְׁטוּרָעָם» אַיְזַּנְטַּג פָּאַזְוֹיְעַ. דָּאָס אַיְזַּנְטַּג דַּעַר אַגְּנָאָרָה
כִּיּוֹם. נַאֲךְ דַּעַר «הַיְּמָאָרְקָעַט-טְרָאָגְעַדְיָעַ» וּוּרְטָן עַר אַנְטַּג אַקְטִיוּעָר פִּירְנִיְּה
דִּיקְעָר כָּוֹחַ אַיְזַּנְטַּג דַּעַר יִדְיִישָׁ-אַנְאָרְכִּיסְטִישָׁעַר בָּאוּזְגָּנוֹג. זִינְעַע לִידְעַר אַיְזַּנְטַּג
יַּעֲנָעָם פָּעָרְיָאָד בְּרַעְגְּנָעָן צָוָם אַוְיסְדוּרָוק דַּי טְעַנְדְּגָעָן פָּוֹן אַטְ-דַּעַר בָּאָזָן
וּזְגָּנוֹג. דַּעַר אַנְאָרְכִּיזָם האַט גַּעֲהָאָט אַיְזַּנְטַּג יַּיךְ פִּיעַרְלָעָן רַאֲדִיקְאַלְיָוָם
אַיְזַּנְטַּג. פָּאַרְהִיְּלִיקָטָן אַיְדְּעָלְיָוָם. עַר אַיְזַּנְטַּג גַּעֲוָעָן אַזְעַמְּצִיאָגְנָעַל-אַגְּנָעַע
גַּלְיְטָעָר, אַ קְאַנְסְעָקוּזְעָנְטָעָר, אַ דִּירְעַקְטָעָר רַוְּפָה צַו «דַּעַם שְׁטוּרָעָמְדִיקָן
קָאָמָּפָּה», צַו דַּעַר «גַּעְוָוָאָלְדִּיקָעָר סַאְצִיאָלָעָר רַעְוָאָלְזִיצִיעָה», צָו «גַּרְוִיסְן
אַלְוּוּלְטָלְעָן סְטְרִיךְ», «דַּעַם לְעַצְמָן סְטְרִיךְ אַוְנְטָעָר דַּעַר רַוִּיטְעָר
פָּאָן». מִילְיָאָנְטִישָׁ אַזְעַמְּפָּאָרְכָּאָפְּנִידִיק אַיְזַּנְטַּג יַּיךְ רַוְּפָה. דַּאֲךְ
אַיְזַּנְטַּג דַּעַר אַנְאָרְכִּיזָם שְׁטוּנְדִּיק גַּעֲוָעָן עַטְשִׁישָׁ. עַר האַט פָּאַרְגָּעְטָעָרְטָט
שִׁינְקִיָּט אַזְעַמְּפָּאָרְכָּאָרְכָּאָט דַּי וּזְיַעַן וּזְגָּנוֹג דַּעַר הַעֲלָלְעָבָר צִוְּנָעָט צַו
אַזְעַמְּפָּאָרְכָּאָט. פָּאָר עֲדַלְשְׁטָאַט, דַּעַם עַמְּצִיאָגְנָעַל-אַגְּגָעַשְׁטָרְעָנְגָּטָן יַּגְּנָג
דִּיכְטָעָר, דַּעַם נִיטְ-גַּעֲצָמָטָן לִירְיקָעֶר, אַיְזַּנְטַּג אַזְעַמְּפָּאָרְכָּאָט גַּעֲוָעָן אַזְעַמְּפָּאָרְכָּאָט
מַעְכְּטִיקָעָר אַקְאָרָז. דַּאֲךְ האַט עַר יַּיךְ גַּעֲפָנָעָן, אַזְעַמְּפָּאָרְכָּאָט עַר יַּיךְ
גַּעֲקָעָנְטָט פְּרִיְּיָיְן בָּאוּזְגָּנוֹג.

וּזְגָּנוֹג עֲדַלְשְׁטָאַט הַיְּבָט אַזְעַמְּפָּאָרְכָּאָט יִדְיִישָׁ, אַינְגָּאָגָּצָן פִּירְיָאָר פָּאָר
זִינְטַּג. בָּאַקְעָנְטָט עַר יַּיךְ מִיטַּוּנְשָׁוּסְקִיסְטָן נַוְּטָלְדִּידָעָר אַזְעַמְּפָּאָר
לִידְעָר. אַוְנְטָעָר דַּעַר דָּאָזְיִקָּעָר נַיְעָרָה השְׁפָעָה שְׁרִיבָּט עֲדַלְשְׁטָאַט וּזְגָּנוֹג
גַּלְיְעַנְדִּיקָעָר קָאָמְפָּלִידָעָר אַזְעַמְּפָּאָרְכָּאָטָן פָּוֹן אַרְעָמָעָן לְעַבְּגָן. יַּגְּנָג

בעסטע גויטלידער און קאמפלידער שרייבט ער אונטער דער פרישער השפהה פון דער נײַער מיסיע. אבער דער באָאוֹסְטוּזִינְיקָעֶר טְרִיבּוֹן האט געזוֹאָנגָעָן זִין לֵיד צַו וּוּרָן בְּאָדִינְגָּרִישׁ, אָוטִילִיטִיאָרִישׁ. אָנוֹ טערן דְּרוֹק פּוֹן «פְּלִיכְטַּצּוֹם פָּאַלְקָה» האט עדעלשטיַט נִיט גַּעֲטְרָאָכֶט אָנוֹ נִיט גַּעֲקָעָנֶט טְרָאָכֶט וּוּגָן פָּאָזְיָע וּוּקוֹנָסֶט. אָזּוֹנָאָךְ האט ער אִינְגָּאָרִיטְטָה די קִינְסְטְּלִירִישׁ וּיטְטָ פּוֹן אַ וּוּרָק אָנוֹ דְּרָמִית גַּעֲנִידָעָרטָ דָּעַם וּוּרָטְטָ פּוֹן וּוּרָק. ער אַיזְוָן טִיף דְּרָכְבָּגָעָנוּמָעָן מִיט אָנוֹ אַיזְוָן אַיְינִיצִיךְן דְּרָאָנְג. דָּעַר דְּרָאָנְג אַיזְוָן — אַגְּנָוּיְקָלָעָן גַּעֲדָנְקָעָן דָּוָרָךְ דָּעַם לִידְס אַינְחָאָלֶט. עַדְעַלְשָׂטָאָט האט דְּרִיבּוֹר נִיט גַּעֲקָעָנֶט באַמְּעָרָקָן וּוּי אַזְוִי ער, דָּעַר לִירִיקָר, וּוּעַן ער וּוּרָט אַ טְרִיבּוֹן, פָּאָרְדָּ לִירְטָ ער אַיְינָעָ פּוֹן זִינָעָ פָּאָעַטְיִשְׁסְטָע אִינְגָּשָׁאָפָּטָן — טְרָאָכֶט אַיזְוָן בִּילְדָעָר. אָנוֹ עַדְעַלְשָׂטָאָט האט אַגְּנָוּיְהָיְבָן טְרָאָכֶט אַיזְוָן קָאנְצָעְפְּצִיעָס. אָנוֹ וּאָס מַעַר דָּעַר פָּאָעַט-אֲגִיטָאָטָאָר האט גַּעֲוָכֶט באָ קְלִיְיָזְן זִינָעָ קָאנְצָעְפְּצִיעָס אַיזְוָן פָּאָעַטְיִשְׁעָ וּוּרָטָעָר, אַלְץָ מַעַר זִינָעָן דִּי וּוּרָטָעָר גַּעוֹזָאָן פּוֹל מִיט פּוּבְּלִיכִיטִּישָׁן עַלְעַמְּנָטָן. דָּאָס האט פָּאָרְדָּ וְאַנְדָּלָט אָסְדָּ לִידְעָר אַיזְוָן קְלִישְׁיָעָן, אַיזְוָן טְרָאָפָּרָעָטָן, פָּאָזְיָעָ מִינְטָן — טְרָאָכֶט אַיזְוָן בִּילְדָעָר. פָּאָעַיְעָ אַיזְוָן אַ קוֹנָסָט — פּוֹן וּוּרָט. אָזּוֹנָאָךְ האט דָּעַר פְּרָאָלְעָטָאָרִיְּרִידְכְּטָעָר — מִיט זִינָעָ «פְּלִיכְטַּצּוֹם פָּאַלְקָה» — גַּעֲנִידָעָרט די קוֹאָלִיטִיעָט פּוֹן זִינָעָ לִירִישׁ לֵיה. ער האט פָּאָרְוָאָרְלָאָט דָּעַם אַינוּוֹוִינִיקָּסָטָן וּוּרָטְטָ פּוֹן וּוּרָטָ. עַדְעַלְשָׂטָאָט האט אַ זָּכוֹת. אַבעָר דָּאָס פָּאָרְבָּעָסָעָרָט נִיט אָסְדָּ פְּיִיכְטַּה-לִידְעָר זִינָעָ. דָּעַר זָכוֹת אַיזְוָן באַמְּתָא אַ רִינְדִּיקָּעָר. מִיר גַּעֲפִינָעָן אִים אַיזְוָן הקְדָמָה וּאָס ער האט צְגָעָרִיטָפָּאָר דָּעַר עַדְשָׁטָעָר אוֹיסְגָּאָבָּעָ פּוֹן זִינָעָ לִידְעָר. מִיר לִיְעַנְגָּעָן :

(מיינָע לִידְעָר) זִינָעָ גַּעֲבָרִין נִיט אַיזְוָן בְּלוּמְעָנָאָרָטָן. אַיךְ האָב וּזִוְּמָעָ ערְשָׁטָן מַאל דְּעָפְּלִיט אַיזְוָן הָאָצִיךְן, אַיזְוָן פְּינְצָטָרָן קְעָרָקָרָ פּוֹן לוֹזְנְשְׁקָלָעָפְּרָיָרָ אַיזְוָן וּוּי נִידְעָרָ גַּעֲשָׁבִין אַיזְוָן מִין גַּעֲדָעָכְטָנִיס מִיט די גַּלְעַמְדָע טְרָעָוָן פּוֹן זַי בְּלָאָסָע נִידְעָרָגְעָוָנְקָעָנוּ קָעָכָט, וּוּלְכָעָ זִינָעָן גַּעֲוָסָן אַרְוָם מִיר. מִין מוֹעָז אַיזְוָן אַ פְּרָאָלְעָטָאָרִיְּרִמָּוֹעָ. אַיר קְלִיְיָ אַיזְוָן גַּעֲצִירָת מִיט בְּלוּמָעָן אַיזְוָן דְּיָאָצָאָנָטָן. אַיר גַּעֲוָכָט אַיזְוָן בְּלָאָס, אַירָע אַוְיָגָן פְּיִיכְטַּה פּוֹן טְרָעָן, אַירָע בְּאָזְוָעָס פִּסְטְּצָבָלְוִיטִיקָט פּוֹן גִּיפְּטִיקָעָ דְּרָעָוָעָ, וּוּלְכָעָ זַי האָט צְוִיפְּלִיבָּאָגָעָנָט אַוְקָפָאָרָ וּזַיְגָעָן.

מיינָע לִידְעָר זִינָעָ גַּעֲוָיְדָמָעָט אָוִישְׁלִיסְלָעָר דָּעַם אָרְבָּעָטְעָרִיד-פְּרָאָלְעָטָאָרָאָט. דָּעַר מַעְונָטָש, וּוּלְכָעָר זָכוֹת אַיזְוָן פָּאָעַזְיָעָ די הַיְלִיקָעָ הַאָרְפָּעָ פּוֹן אַזְמָעָר, די קְלָאָסְמִישָׁע שִׁינְהִיטָּה פּוֹן אַ זָּאנְטָעָ, מַעְמִינָע לִידְעָר נִיט לְעֵזָן : ער וּזְעָט אַיזְוָן זִי נִיט גַּעֲפִינָעָן די

עלעגןטש קינעט (באוועגט — ג. ב. מ.) ; מיינע ליעדר וארן געבאָרן ניט אַין אָ
בלומען-כָּאָרטן, אַיך ניט אַין די ריכע קאָבעיגעטן פון אָ טענישטן. זי זיינען געבאָרן
אַין דער פִּינְצְּטָעֵר וועלט פון שְׁקָלָפְּרִירִי. זי זאָט גַּשְׂרִיבָן אָ שְׁקָלָאָף, וועלכָּר
האָט גַּעֲנוּמָן זיינע באָגִיסְטְּרוֹנוֹגָן אַן קָאָמָף קָעָנוּ שְׁקָלָפְּרִירִי.
אין זיין ליד צו דעם מוזע, באָרִירֶט ער דעם זעלביַקָּן געדאנְק :

פָּוֹן זִסְעָר לִיעֻדָּר, גַּעֲשִׁילְפָּעָנָעָר
חַאְבָּא אַיךְ קִינְגְּמָאָל גַּעוֹאוֹסָטָה;
דִּי וּוּעָלָט מִיטָּאָרָע בְּלוֹטִיקָעָר דִּרְאָמָעָן
צָעְרִיָּסָט אַוְּפָּאָשָׁטָקָעָר מִיןָרְבוֹסָט.

אין זיין אָגְמָעָרְקוֹנוֹגָן אַן עַקְסְּקוֹרְטִיעָסָה צו זיין עדעלשטעטָאָט
בִּיאָגְרָאָפִיעָה, בְּרוּנְגָּטָה קְלָמָן מְרָמָרָה די וּוּיְתְּעַרְדִּיקָעָר עדעלשטעטָאָט וּוּרָה
טעָר :

זי קָאָן מַעַן טְרָאָכָּטָן וְעַגְּנָעָן גָּלְאָטִיכָּעָר פָּאָרָם אַן קְלִינְגְּנָדוֹדָן גְּרָאָם, אָו סְאָדָּעָר
טְרָאָגָט זִיךְרָאָן צָו מִיר דָּאָס טְזָגְנִישָׁעָה לוֹהִיה-לִילִיד אָן וּוּרְטָעָר, אָן קְלָנְגָּנָעָן, נָאָר פּוֹל מִיטָּ
עַלְוָת אַן טְרָעָרָה" (פָּוֹן עַדְעַשְׁטָאָטָס "טָגְּבָּרָה", עַנְצָאָר 1889). זיינָאָר מִיטָּ
הָאָט אִים אָוִיפְּגָעָוָהָאָרָפָן פְּעָלָעָן אַין זִיין גְּרָאָם, הָאָט דָּודָעָר עַדְעַשְׁטָאָט גַּעֲנְטָפְּעָרָת מִיטָּ
אָ שְׁטָאָרָקָן צָרָן : זָהָי מַעַמְּשָׁט אִיר זָהָר נִיטָּוּ וּוּדָעָן אָוּפְּמָעָרְקָאָזְמָקִיָּה אַיִּיף גְּרָאָם, וּעְנָן
די אָרְבָּעָטָעָר שְׁטָאָרָן מַאֲסָנוֹיִיָּה פָּוֹן טְשָׁאָכָּטָקָעָ אַיִּין די אָוּמְעַנְשְׁטָלְעָעָר פְּאָרְדוֹמְפָעָעָן
פָּאָבָּרִיךְן ! צִי זְעַנְקָשָׁט אִיר אָוּן אַיךְ קָעָן זְעַנְקָשָׁט גְּלִיְּגִילִּיקָן אַוְּן שְׁוִיצָן פִּיגְרוֹן מִיטָּ אָ
מְעַסְעָרָל ? אִיךְ שְׁרִיְּבָן נִיטָּטָר אַינְטְּגָעָנָעָן, אִיךְ בָּעַט נִיטָּטָר קִין מִיטְלָיָה בְּיִי דִי בְּלוֹטָ
זִיינָעָר, אִיךְ שְׁרִיְּבָן פָּאָר אָרְבָּעָטָעָר, אַוְּן מִיטָּזִיְּרָ גַּעֲזָעָר הָאָק אִיךְ — מִיטָּ דָעָר
הָאָק !" (אַרְקָאָדִי טְעַלְסָעָן אָוּן אָ בְּרוּוֹן צו מְרָמָה דָעַם 15 אָפְּרִיל, 1934).

עדעלשטעטָאָט דָּוָר צו די יִדְיִישָׁע שְׁרִיפְּשְׁטָלְעָר אַין גַּעֲוָעָן :

וַיִּתְּ פָּאָרָן פָּאָלָק — לִיכְטִיקָעָ שְׁטָעָר
אַין דָּעָר פִּינְצְּטָעָר שְׁקָלָפְּנִיגְעָאָט
בְּאַלְיִיכְּתָה זִיינָעָ קִיטָּיָה, וְהַוָּנוֹן אַין טְרָעָה
זְעַרְוּעָקָט אַין אִים הָאָפְּנוֹבָן אַוְּן מְאָכָט !

פְּלָאָנְצָט אַין זִיין הָאָרָצָן פְּרִיעָר גַּעֲדָנְקָעָן
פָּוֹן לִיכְהִיאִיט אַין בְּרִידְעָלְעִיקִיִּט
אַוְּן דִּי גָּלְלָדָעָן זְקוֹנוֹפָט וּוּט אִיךְ בְּאַרְאָקָעָן
מִיטָּזִיְּרָ זָעַם קְרָאָגָן פָּוֹן אָוּמְשָׁעָרְבָּלְעִיקִיִּט !
(צָו די יִדְיִישָׁע שְׁרִיפְּשְׁטָלְעָר)

רעוואָלצִיאָנערע רְאַמָּאנֶטִיק אָוּן עֲתִישָׁעָר לִירִזּוּם

דער טרייבוֹן עדעלשטעט האט באָרכְטִיקט זין בליך, אי אויף דעם פֿאָעָטָס מִיסִּיּוֹ, אי אויף זיין "מענטשלעכער פְּלִיכְטִינְגּ" בְּנוּגָעַ דעם ארבע-טער. אֲבָעֵר יַעֲנַע לִידְעָר זַיְנָע, דִּי דָּעַרוּוּתְעַרְטָעַ פָּוּן עדעלשטעט אָטָס רְיִינְעָם לִירִישָׁן מַקוּר, יַיְנָע נִיט גַּעוֹאוֹרָן בְּעַסְעָרְדָה מְחַמָּת זַיְעָר אֲגִיטָאַצְיָעַ שְׁלִיחָות. אָטָס פָּוּן יַעֲנַע לִידְעָר האט מעַן גַּעהַלְטָן אַיִן אַיִן נַעֲמָעַן צַיִּינְטָאָטָן, וַיְיַדְעַס הָאָט גַּעֲטָאָן זַיְשָׁא לְאַנְדוּרִי, כִּי צַו בְּאוֹזִיּוֹן דִּי "טְאַלְאַנְטָה לְאַזְיִקִיטִים" פָּוּן עדעלשטעט אָטָס פְּאָעָזְעַן. נַאֲטְרַלְעַד אָוּן באָרכְטִיקט אַיִן גַּעוֹעַן דִּי רְעַקְצִיעַ מַצְדָּכָה דִּי "יַוְנְגָעַ". דַּאַס וַיְיכְטִיקְסְּטָעַ אַיִן לִידְעָר פָּאָר זַיִּינְגַּעַן דִּעְרָעַסְטְּשִׁישָׁר עַלְעַמְעַנְטָן. דַּאַס אַיִן גַּעוֹעַן אַבָּא רְעַכְטִיקְטָעַר פְּרַאַטְעַסְטָן. זַיִּה האָבוֹן אַרְיוֹסְטְּגַשְׁטָעַלְטָן קִינְסְטְּלָעַרְישָׁעַ פָּאָר דָּעַרוֹגְגָעַן קַעַגְן דִּעְרָאַלְזִינְפָּאַבְדִּיקְעַד נִיצְלָעַכְיִיטִים, אַוְטְלִיטְאַרְיִישִׁקִּיטִים. אָוּן וַיְיַי שְׁטוּנְדִּיקִין אַיִן אַזְעַלְכָּעַ פָּאָלָן, האט אַיִן עַקְטָרָעָטָם גַּעֲבָרִין דַּעַם צַוְּיִיטָן. צְוִילְבָּדָעַ עדעלשטעט אָטָס טְרַאַפְּרַאַטְעִישָׁע "פְּלִיכְטִינְגּ" - לִידְעָר האט מעַן פְּאַרְזָעַן עדעלשטעט אָטָן, דַּעַם יוֹנָגָן לִירִיקָעַר. נַאֲכְמָעַר — מעַן האט פְּאַרְזָעַן יַעֲנַע אַרְיִיגְיְּנוּעָלָן אַיִן וַיְיכְטִיקְיָן פְּאָעָטָן, וְאָסָט גַּעֲקָעָנָט אַנְגְּלִיּוּן זַיְנָע רְעַוְאַלְצִיאָנְעָרָעַ מַאְטִיוֹן מִיט לִירִישָׁן פְּיִיעָר. אַיִן דַּעַם אַיִן עדעל-שְׁטָאָט גַּעֲוָעָן אַיִן זַיִּן עַלְעַמְעַנְטָן. דָּאַהָּט עַר גַּעֲשָׂאָפָּוּן פְּאָעָטִישָׁע וּוּרְטָן. זַיִּי זַיְנָעַן גַּעֲוָעָן אָוּן פְּאַרְבְּלִיבִּן וַיְיַי אַגָּר וַיְיכְטִיקְעַד בִּיטְרָאָגּ צָוּמָה יִדְיִישָׁן לִידְעָר.

עדעלשטעט אָטָס פְּאָעָטִישָׁע וּוּרְטָן דָּעַרְפִּילְטָן מַעַן אַפְּלִילְוָן אַיִן זַיְנָע טְרוּוּיְרִיקָעַ, אָוּמָהִימְלָעְדָּר-נַאֲטְרַלְעַדְעָרְטָן דִּרְטְּמָעָן. סְאַיִן גַּעֲנוֹגָן צַוְּעָרִי מַאְגָעָן זַיְנָע בּוּטְלִידְעָר, לְמַשְׁלָח, "אָן אַלְטָעָ גַּעֲשִׁיכְטָעָ" ("אַיִדְעָה אָבָּז זַיִּבָּאָמְרָקְטָן בַּיִּי אַגְּזָלָאָמְטָעָרָן, זַיִּי אַיִן גַּעֲוָעָן אַיִדְעָ זַיְבָּעָצְנָן אַלְטָה..."). "דִּעְרָ קְוִילְגְּרָעַבְּעָרָ", ("וַיְהִי אִיר וּוְאַרְמָטָזְרָה, בְּרִידְעָר, בִּים פְּרִיְּיָה לְעָכָן פְּיִיעָר..."). "דִּעְרָ קִינְדָּעְדָּר-מַעְדָּעָרָ" ("אַיִן אַגְּלָלְטָעָר, פִּינְצְטָעַרְעָד וּוּנְטָעַרְנָאָכָטָן, אַיִן אַיִן הוּאָן צָוּמָדָקְטָאָר גַּרְאָזְנָ..."). נַאֲכְמָעַר דָּעַרְפִּילְטָן מַעַן זַיִּי אַיִן זַיְנָע שַׁיְנָע עַלְעַגְיָשָׁע לִידְעָר, לְמַשְׁלָח, "אַיִן מַעְמָרִיאָמָם" (צָוּמָ אַנְדָּעָנָקָ פָּוּן קָ. גַּאֲלָאָפָּ). "פָּוּן אַלְבָעָרָט פָּאַרְסָאָנָן לִידְעָר", "בְּלָוְמָעָן אַוְן שְׁטָעָרָן", "צַוְּאַפְּרִיְּנָדָ", "מִיןְטְּרָוִים". דִּי דָּזְיִקְעָ לִידְעָר וְאַלְטָן נַאֲרָד מַעַר גַּעֲוָוָנָעָן אַיִן זַיְעָר שִׁינְקִיטִים וּוּעָן מַעַן זַאל אַרְוִיסְלָאוֹן דָּא אַוְן דָּאָרָט עַטְלָעָכָעָ קְלִישָׁע-סְטְרָאָפָּעָ, וְאָס שְׁטָעָן דַּעַם אַלְגָּעָמִינָעָם לִירִישָׁן טָאָן.

איִן אַזְעַלְכָּעַ לִידְעָר, וַיְיַי אַשְׁטִינְגָּר "דִּעְרָ אַוְנְטְּגָלָאָקָ" האט עַר

זיך דערה הייבן צו גאר א גרויסער פאעטישער הייך. איז לאַיד קען מען
פארדעכעגען פאָר אײַנס פון די שענטשע לֵידער אין דער יידישער
ליירישער פֿאָזְיעַ. מיטן אויסנעם פון אַוּאָסערע דרייפֿיר שורוֹת,
וואָס געהערן נאָדסאנען, איי דאס לֵיד באָמת אַריגינעַל. דאס
לייד שטייט אַ סֶךְ העכער פון נאָדסאנס "נוּעַט, מוֹזָאַ, נִיעַ זָאוּוַיַּ..."
דער הוּיכער מיסטעריע-טאָ, די מעדקווידיקע סימבָאַלן פֿאָרוֹאַנדלעַן
עס אין אַן אָומְפֿאָרגעַס לאַיד :

אַ, מוֹעַע, רֻוְףַ מִיךְ נִיט ! מִיטַ דִּינְגַ צִוְבָּעַרְפּֿינְגַעַר,
וּעַקְ נִיטַ דִּ טְרְוָנְעַסְ פָּוָן מִיןְ קְרָאַקְעַןְ הַאֲרַץ !
פֿאָרְמְשַׁפְטַ אַיְזַ צָוְםְ טְוִיטַ דִּיןְ בְּלְאָסְעַרְ זְגַגְעַר
צַוְעַדְ אַיְזַ צַּסְ לֵידַ פָּוָןְ קְאַמְפַ אַונְ שְׁמַאַרְץ !

וַיַּיְן וּוְעַגְ גַּוְעוֹן אַיְ שְׁוֹרַעַ, עַדְ האָטַ אַוִיכְ אַיםְ בְּאַגְעַבְגַעַט
דְעַרְגַעַרַ, שְׁטִינְגַעַרַ, הַוְגַעַרַ, גַוְיטַ אַונְ קְעַלְטַ ;
עַסְ האָטַ גְּעַבְלִישַטַ גַעְזְוּעַרַ אַונְ גְּעַרְעַנְטַ —
אַונְ עַדְ חַאַטְ אַפְּזָאַכְלָאַןְ גַעְזְאַנְדָרַטַ אַוִיכְ דַעַרְ וּוּלְעַלְ.

אַיְצַטְ קְלָאַפְטַ דַעַרְ טְוִיטַ אַןְ אַיְןְ וַיַּיְןְ לְעַבְנְסְ-קְאַמְעַרְ
עַדְ זְאַגְטַ : צַוְעַדְ אַיְזַ דִּיןְ אַרְבְּעַסְטַאַגְן !
פְּאַלְעַשְ דִּיןְ פֿיְעַרְ, לִיכְ אַזְעַקְ דִּיןְ הַאֲמַעְרַ !
קוּם ! זוֹ הַעֲרַסְתְ ? ... עַסְ קְלִינְגַטְ דַעַרְ אַוְנְגַלְאַס !

עסְ קְלִינְגַטְ דַעַרְ אַוְנְגַלְאַק ! יַאַ, אַיְךְ דַעַרְ אַיְםְ קְלִינְגַעַן,
מִיןְ טְוִיטַ, מִיןְ אַוְרְטִילַ הַעַרְ אַךְ אַיְןְ וַיַּיְןְ קְלָאַגְןְ
אַונְ לְעַבְןְ וּוּלְטַ זִיךְ ... סְחוּלַטַ זִיךְ טְרוּמַעַןְ, זְגַגְעַןְ,
קְעַמְפַןְ קְעַגְןְ יְעַדְןְ שְׁקָלְאַפְנְ-צְחַזְקָאַגְןְ.

אַיְךְ וּוּלְטַ גַעְזָאַלְטַ, אַ, פְּאַלְקַ ! דִּיןְ רַוְיטַןְ וּזְגַלְטַ
נַאַךְ מַאַכְןְ רַוְיבְּעַרְ מִיטַ מִיןְ דָאַרְצְנְ-בְּלַוְטַ...
אַונְ וּיְ אַלְ לִיבַ מִיטַ זִינְגַ שְׁאַרְפַעַ גַעַלְ
דִּיןְ פִּינְטַ בְּאַקְעַמְפַןְ שְׁפָאַלְזַ, מִיטַ הַעַלְזְ-מוֹתַ !
דַאַךְ וְאַסְ נַגְזַןְ אַיְצַטְ דַיְ הַיְלִיקְסְטַעְ פְּאַרְלְאַגְגַעַןְ ?
צַוְעַדְ אַיְמַיְןְ לְעַבְנְ שְׁטוּרְעַמְסַאַגְ ! —
צַוְעַדְ — טְרוּמַעַןְ, טְרָעַרְןְ אַיְןְ גַעְזְאַגְעַןְ,
עסְ רַוְפְטַ דַעַרְ טְוִיטַ, עַסְ שְׁלַאַגְטַ דַעַרְ אַוְנְגַלְאַק !

יעדן מאל וווען עדעלשטעטס לירישע סטיכיע האט זיך צונזונגען
שמאלצן מיטן דעווואלציינגען מאטיה, האט זיך זיין ליד אנטפלעקט
אין א הויין ראמאנטישן פאטטס. אזא פאטטס איזו פריער פאר אים
ニיט געווען אין דער יידיישער פאזיעע. אזא פאטטס האט זיך אויך
שפערטער ניט באזוייז איז איזא קראפט און איזא לייכט. און אין פיער פון
אַפְּגָוֹנְטִיקָעֶר אַמְוָנה אָוָן לֵיְזָן, וַיְיָ אָן אַפְּגָטָעָה, אָהָט דָּעָר פָּאַטָּטָס
אנגענומען דאס אויסזען ווַיְיָ אַטְּרָאָגִישָׁע דערהייבונג. אַיְן אַטְּדָּעָם
פָּאַרְצְּזִוְּיִיפְּלָטָן לִירְיוּזָם שָׁאָפָּט עַר "מִין צוֹוָה" ("אָ גּוֹטָע פְּרִינְד, וּוּעָן
איְר וּוּלְל שְׁטָאָבָּן"), "מִין לְעַצְּטָעָהָאָפְּגָעָנוּגָה" ("אַיְן שְׁטוּרָעָם,
קָאָמָּפָּאֵיז מִין יְוָגָנָט פָּאַרְשָׁוֹאָנְדָּן"). אַיְן קָאָמָּפָּאֵיז
אוֹן גַּעֲטָרְבָּן") אָוָן אַ גְּרוֹסָע צָאָל אַנְדָּעָרָע לִידָּעָר, דִּי בָּעָסָטָע צוֹוָשָׁן
זַיְנָע וּוּקְלִידָּעָר אָוָן רְוָפְּלִידָּעָר. אָהָן דָּעָם זַעַלְבִּיקָּן סְטִיל שָׁקָּאָפָּט עַר זַיְנָע
בָּאַרְיִמְטָע וּוּבְּדָוְנוּגָעָן, פָּאַעְטִישָׁע פִּיגָּרָן אָוָן טִיףְּרְמוֹדִיקָּע וּשְׁעַסְטָן. מִיט
זַיְעָפְּגָעָן זַיְד עַלְ-פִּירְוּב דִּי עַרְשָׁטָע אַקָּאָרְדָּן פָּוּן זַיְנָע לִידָּעָר :

וּוּן אַךְ וּפְנַדְעָר אַלְיָוָן אַיְן דִּי פִּינְצְּטָעָר גָּסָן,
וּוּן אַךְ דָּעָר זַיך אַיְן אַיְן שְׁטוּרָעָמְנוּגָט...

הַצְּלָתָהָיוִיך דִּי פָּאָן דָּעָר לִיטְעָרָטוֹר,
איְר טַעַמְפָּל — הַלְּילִיק אָוָן פְּרִיְיָ...

פָּאַרְאָגָעָן פִּינְצְּטָעָר מִינְוָטָן ; —
פָּאַרְגִּינְפָּעָט אַץ דָּעָר לְעַבְנָס-כּוֹס...

יְוָגָנָר קָעְמָפָּעָר, אַיְן פְּרִיְיִיחְטִיקָּרְגָּא
הַאָלָט בְּפָעָסָט דִּי פָּאָן פָּוּן דָּעָר וּוּאָרְחִיָּת
אַיְן שְׁטוּרָעָם, אַיְן קָאָמָּפָּאֵיז מִין יְוָגָנָט פָּאַרְשָׁוֹאָנְדָּן

רוֹאִיך אָוָן שְׁטָאָלָץ, וַיְיָ דָעָר גְּרוֹיִיסָרָע סָאַקָּרָאָט,
איְר אוּיפָּה דָעָם גַּאֲלָאָן גַּעַשְׁבָּאָגָעָן...

עַר שְׁטִיְיַת פָּאָר מִיר אַיְן אַ שְׁטָרָקָם פָּוּן לִיכְטָן
אוּיפָּה דָעָר וּוּלְטָס פָּאַרְבּוֹלְטִיקָּטָעָר בִּינְעָ...

* * *

עס פלאטערן וויזער די בלוט-רויטע פאנען!
עס קליננט דער פרײַהילט היליקע שטימ...

* * *

צעהרפן די גלענצען לאָקָן,
מייט מעכטיקער שענוד אַין דער האָנט
האָט זי געקעמאָפָט אָומְדערשראָקָן
קָאנֵן דער שְׂקָלְאַפּוֹטָאנֶן...

* * *

אָ הוּלְטָן! טָן אָן אָ שְׂוֹאַרְצָעַ קְלִיָּה,
אָן זָלָן קָלְנָעָן די גָּלָאָקָן...

* * *

ער אַין, ווֹי אָ מעכטיקער אַיכְנָבוֹם,
געשְׁטָאנָעָן אַין שְׂטוּרָעָמוֹינָטָן
די פֿאָלְקָסְטְּרָבָּונָעָגָעָן אַין זִין הַיָּם,
דאָס פֿאָלָק — זִין לִיבְלִינְג, זִין קִינְד!

צום שטאָרְקָסְטָן צַיְיכָנוּן זִיךְ אַוִיס זַיְנָעַ לִידְעָר וּוּגָן דָּעָוָאָלוֹר
צִיאָנָעָרָעַ הַעֲלָדוֹן. דָּעָר טָן אַיְזָן אָגִיסְטָרְמָטָעָר אָנוֹ אָ פֿאָרְצְזְוִיְפֿלְטָעָר.
דאָס הַעֲרָתָ מְעָן אַיְזָן אָזְעַלְכָּעַ לִידְעָר וּוֹי «אוֹיגָוָסָט שְׁפִיּוֹן», «לוֹאִיס לִינְג»,
«אלְבָעָרָט פֿאָרְסָאנָס» (די שִׁיקָּאָגָעָר אַנְאָרְכִּיסְטָן-מָאָרְטִירָעָר). «דוֹשָׁאָן
ברָאוֹן», «לוֹאִיעַ מִישְׁעָל». צו דָּעָר זַעֲלְבִּיקָּעָר גַּרְוּפָּעָגָעָהָעָרָט סָאָפְּיָא
פֿעָרָאָוָסְקָאִיאָ» :

דאָס אַיְזָן גְּעוֹזָעָן אָ פֿרְוִיָּה זַעֲלָטָן זַיְנָעָן פֿרְוִיָּעָן
אָזְוִי בְּדוֹאָו אָנוֹ נָאָבָל, אָזְוִי גִּיסְטִיק וּוּאָנוּנָעָרְשִׁיָּן.
זִי אַיְזָן גְּעוֹזָעָן בְּאָרוֹפָן דָּעָם פֿרְיָהִיטָס-טָעָמָל בְּווֹעָן,
אָנוֹ מִיט אִיד בְּלָוטָהָט זִי גַּעַפְּאָבָּשׂ זִין שְׁטִיּוֹן!
דאָס אַיְזָן גְּעוֹזָעָן אָ פֿרְוִיָּה זַעֲלְטָרָפָן אָ מָאָן
הַאָט זִי גַּעַקְעַמְפָט פָּאָרָרְפֿרְיָהִיטָס אָנוֹ פָּאָרְ רָעְבָּטָן
זִי הַאָט גַּעַגְּרִיסְטָס דָּעָם טָוִיס פָּאָרָרְדָּעָם טִירָאָן
אָנוֹ הַאָט גַּעַרְיִיסְן קִיְּסָן פָּוָן דִּי קְנַעַכְתָּן

— — — — —

וי שועט פאר מיר, די פרוי די ואונדערשיינע
באצויבערנה, אנטשלאָסן, מילד און דרייסט
און זי פילט אן מיין האָרץ מיט פערל ריינע,
און באַפליגלט מיין פֿאַרשּׂקְאַפְּטָן גִּיסְט !

איך הער איר שטיב: «עס שרעקט מיך ניט זאָס הענגען,
אַ, לבע מוטער! מיט מיין טויט פֿאַגְנִיה
וואָל איך דער פרײַהַיַּט מערעַז נוֹצֵן ברעגען
וי מיט מיין לעבן ! פֿאַרגּ בְּ וַיְיַ אַיעַם קִינְד !»

אַ, זיסע ווּרטער! אַ הייליקע בעויכט!
וואָל יעדער מענטש זיך אַין זיין האָרץ פֿאַרְשְׁלִיסְטָן
און, זי דַי פֿרִילְגָּנוֹן, וועסטו זיין וועג בְּקִינְסָן
מיט בלומענוֹפְּט אַון ואַונדערעלען לִיכְטָן !

עדעלשטיאט אַין זיער אַינטנעסְיוֹ אַין זיין עטישן לִירְזָם. סְאַין
כְּדָאי זיך באַקענען דערמיט גענווּ. ערשות דעםאלט דערזעט מען, פֿאַרְ-
וואָס די נַעֲקָרָאָסָאָוּ-נַאֲדָסָאָגְנִישׁ השפעות זינגען גיט געווען אַרגְאָנוֹישׁ
אַין אַים. נַעֲקָרָאָסָאָוּ אַין געווען צוֹ רַעֲלִיסְטִישׁ. סְהָאָט אַים גַּעֲפָעַלְתָּ
פְּאַטָּאָס. דער אַזְוִיְּגָעְרוּפָעָנָעָר «ראַמְּאַנְטִישָׁעָר פְּאַטָּאָס». עַד האָט
ניט פֿאַרְמָאָגֶט יונָעָם לִירְזָם, וואָס צערודערט דאס גַּעַמִּית. נַאֲדָסָאָן,
וּידְעָר, האָט גַּעַהָאָט אַין זיינָע לִידְעָר אַ מִין דַעֲפִיטִיזָם, אַ לִירְישָׁע גַּעַיְ-
פָּאַלְגִּיקִיט. נַאֲדָסָאָן זִינְגָּט :

Я разве жил?... Не так живут!
Я спал, — и все позорно спали...

כְּזַאֲבָדָע גַּעֲלַעַבְתָּ מַעַן לַעֲבָט נִיט אַט צָוִינְיָה ?
אַיך בֵּין גַּעַשְׁלָאָפָּה, גַּעַשְׁלָאָפָּה זִינְיָה אַלְעָ שֻׁעְנְדָלָעָה .

אַדְעָר :

Тас томит безверье и грызет тоска...

סְמַצְעָרֶט אָוְגָדוֹ זָאָס אָוְמְגָלוּבָן, אַון טְרוּיָעָר גְּרִיאַוּשָׁעָט אָוְגָדוֹ... .

דער זוּיס-אַנְגָּעַלִיטָעָר לִירְזָם האָט אַינְגָּאנְצָן גַּעֲפָעַלְתָּ בֵּי נַאֲדָ-
סָאָגָעָן, עדעלשטיאט האָט אַבָּעָר, אַחֲזָעָר לִירְזָם, פֿאַרְמָאָגֶט יַעַנְעָ פֿאַרְ-

צערנדיקע קאמפ-גריטיקיט, יענעם מסירת-נפש, וואס האט געקוואלט
פָּן אַ טְּרָאִגִּישׁן אָזֶן עֲקוֹלְטִירְטֵן קֻעְמְפָעָר.

אין דער יידישער פָּגָעְזִיעַ קָעֵן זַיְד נַאַך וַיַּדְעֵר אָוְמָקָעָרָן דַּעַר
אַינְדִּיוֹדָאַלִּים אָזֶן דַּי רַאֲמָנְטִיקָעַ פָּן דַּי "יְוָנָגָעַ". עַס קָעֵן טְרָעָפָן, —
דַּי נִיְּעַ רַאֲמָנְטִיקָעַ זָלֵן צַיְעַן יוֹעֵר יְנִיקָה פָּן "סָאַצִּיאַלָּע וּאַרְצָלָעַ".
צַוִּישָׁן דַּי עַרְשְׁטָע יְדִישָׁע פָּאָעָטָן וּוּלְעַן זַיְיַ נִיט גַּעֲפִינְגָּן אַ בְּעַסְרָעָן
מוֹסְטוּרָר פָּן "רַעֲוָאַלְזִיאַנְעָרָר רַאֲמָנְטִיקָעַ", וַיַּדְאַס אַיז גַּעֲוָעָן עַדְעַל-
שְׁטָאָט.

עדעלשטיאט האט גְּרוֹיסָע פָּאַרְדִּינְסָטָן וַיַּדְעֵר פָּאָעָט פָּן זַיְן דָּוָר
אוֹן קְלָאָם. עַר האט אוֹיךְ גְּרוֹיסָע פָּאַרְדִּינְסָטָן פָּאַרְן יְדִישָׁן לִיד. עַר אַיז
גַּעֲוָעָן צַוִּישָׁן דַּי עַרְשְׁטָע צַו גַּעֲמָעָן סָאַצִּיאַלָּע מַאֲטִיּוֹן אַיז פְּעַרְזִיאָ
בִּיפְיצְּרָן אַיז גַּאֲטָרָה-בִּילְדָּעָר, אַין הַלְּדוֹן אַיז הַאנְגָּלְנוּגָּעָן. עַר האט
דוֹרֶךְ דָּעַם גַּעֲשָׁפָן אַלְעָגָרִיעַ, צַוְּמָאַל סִימְבָּאָלָן אַיז פָּאַנְגְּדָעָר גַּעֲוִיקְלָטָע
מַעְטָאַפָּאָרָעָס. אַבָּעָר רִיְּנִ-קִינְסְּטָלְעָרִישָׁ רִירָט אָוְנְדוּ בֵּי הַיְנְטִיקָן טָאָג
זַיְן רַעֲוָאַלְזִיאַנְעָרָר פָּאָטָאָס. אַיְוָף אָוְנְדוּ וּוּרְקָט זַיְן סָאַצִּיאַלָּע מִיסְּ
טָעָרִיעַ, זַיְן סָאַצִּיאַלָּעַ מִיסְּטָעָרִיעַ-רַאֲמָנְטִיקִים. מַעַן דָּאָרָף אַפּוֹאָרָפָן
פָּן עַדְעַלְשְׁטָאָטָס לִיד דַּי טְרִיבָּנוּ-שָׁאַבָּלָאָגָּעָן, זַיְנָע "פְּלִיכְטִי"-לִידָּעָר אַיז
סְטוּרָאָפָּעָס. דַּעְמָאָלָט דַּעְרוֹעָעָן מִיד גְּרוֹיסָע וּוּרְדָּטָן אַיז זַיְן לִירְזִים אַיז
פָּאַטְּעִיטִישְׁקִים, אַיז זַיְן גָּלוּטִיקָן אַיְדָעָלָיִים אַיז זַיְן פָּאַטָּאָלָן פָּאָטָאָס.
דָּאָס זַיְנָע גְּרוֹיסָע וּוּרְדָּטָן. זַיְיַ זַיְנָע גְּרוֹיסָע פָּאַעַטְּיִישָׁע דַּעְגָּרִיכְנָגָעָן.
אַיז זַיְיַ שְׁטִימָעָן מִיט דַּעַר לַעֲגַנְדָּאַרְשִׁיעָר פָּאַעַטְּיִישָׁעָר גַּעֲשְׁטָאָלָט —
דוֹד עַדְעַלְשְׁטָאָט.

יוסף באנשאנווער

1915 — 1872

צווישן די נעמען פון די מיסטערס

די רעוואלוציאנגערע ארבטערטער-פאעתן, אין די 80-ער און 90-ער יארן, זייןגען געווען גראיס אין צאל. זיי האבן געהאט זיעיר א שטארקע השפעה אויף זיעיר סביבה. מוחמת דעת האט מען אפילו ניט בא-מערכת און אנדרער ביישטראם — א יידיש-נאציאנאלן. אין אין לי-טערארישן זכרון געליבן א בילד וועגן די 80-ער און 90-ער יארן זוי וועגן אן אוישליסלעך רעוואלוציאנגער-ארבעטער תקופה.

אבער א מאנדנע זאך אין געשן מיט יענער תקופה. זוי נאר זוי אין געווארן געשיכט, זייןגען אין אונזער ליטערארישן זכרון פאר-בליבן געתטאטלן בלויין פון טעלעכע פאעתן — ווינטשעוסקי, דאס זונגעפלד, עדעלשטייט און באושאוער.

ווינטשעוסקי. רואונגעפלד, עדעלשטייט געהערן צו די 80-ער יארן. זיי זייןגען דעםאלט אויפגעקומען. און זיעיר השפעה אין געווען אויסערגעווינלאיך שטארק אויף די שפערערדייק פאעתן, די פאעתן אין די 90-ער יארן. באושאוער געהרט ניט צו דער ווינטשעוסקי-ראזונגגעפלד-עדעלשטייט גראוף — ניט קראנאלאגיש, ניט קינסטלא-ריש. דאס — זען נאר מען רעדט וועגן יענער תקופה, רעדט מען שטענדיק אורייס זיין נאמען צואמען מיט זיעירע נעמן. דאס אין גאנץ מערכוירדייך.

ווען באושאוער האט אונגעהוביון דרוקון זייןע לידעער אין ער געווען וויניקוואס באקאנט. זייןע ערשטע זקס לידעער, אונטערן פסעוזודאנים מ. טורבאו, האבן, קאנטיק, קיין באזונדערן איינדרוק ניט געמאכט. זיי זייןגען געווען געדרוקט בייז דעם 16-יטן שעפטעמ-בער, 1892. חוץ ווינטשעוסקין, רואונגעפלד, און עדעלשטייטן, זייןגען צווישן די רעוואלוציאנגער-פאעתן אנדערע געמען געווען מעד באקאנט — נחום מ. באבא, בנימין רזונבלום, י. ש. פרעא-זוי, יצחק זילין און א סך אנדרער. בימע עדעלשטייט-טורייער-אונט און זיך, אין זיידארק, אין טאג פון עדעלשטייט טויט, דעם 17-יטן אקטאבדער, אין זיך, האט מען פרגעלייגנט נחום מ. באבא-ט א ליד וועגן דעם פאר-שטארבענעם פאעת-מארטירער און ניט באושאוער בארימט עדעל-

שטאט-לייד. אויך באושאָווער האט אַנגעַשְׁרִיבּוֹ זיין עדעלשטעט-לייד אין טאג פון עדעלשטעטס טויט. בכל האט מען די דיבטער אין יונגעַר תקופה זיעער גוט געקענט. אין רַאֲדִיקָאַלָּעּ קְרִיּוֹן זִיְגָעַן זַיִי גַּעֲוָעַן הַוִּיךְ אַנְעַרְקָעַנְט. באושאָז ווערטס אַנְעַרְקָעַנְגּוֹן אַיז גַּעֲמָעַן זַיִי שְׁפָעַט. גַּעֲרַעַט אַיז קְלַמְן מְרָמֶר — "להיפּון צו די רַעֲוָאַלְצִיאַנְגָּעַרְעּ דִּיבְּטָעֵר פֿוֹן די 80-עָרָי אַרְן ווערט באושאָווער פּוֹלְקָאָם אַנְעַרְקָעַנְט עַרְשָׁת דֻּמְאַלְט. זַיִן גַּעַזְנָגּוֹן הַעֲרֵט אַוִּיפּ". (קלמן מרמר: יוסט באושאָווער, יארבּוֹן פֿוֹן אַמְּאַפְּטִילּ, ב. 2, יוֹזָאָ, אַמְּעַרְקָאַנְגּוֹרְ אַפְּטִילּ, 1939). די סִיבָּה אַיז גַּעַלְעָגּוֹן אַיז זַיִן סְפָעַצְיִפְשָׁעּ פְּאַטְיִשְׁעּ אַנְטוּקְלָוְגּוֹגּוֹן, וַיִּאוֹיךְ אַיז זַיִן סְפָעַצְיִפְשָׁעּ פְּאַטְיִשְׁעּ נִיגְנוּגְעָן. זַיִי זִיְגָעַן גַּעֲוָעַן נִי אַזְּנִי גַּאנְצָן אַנְדְּעַישָׂ, וַיִּדְיַ אַנְטוּקְלָוְגּוֹגּ אַזְּנִי גַּאנְגָּעָן בַּיִּי זַיִן פָּאַרְגְּיִיעָר. דָּאַךְ אַיז זַיִן נַאֲמָעַן גַּעֲלִיבּוֹן צְוִיָּוָן די מִיסְטָעָרָס פֿוֹן סָאַצְיָאַלְן לִידְ אַין אַמְּעַרְקִיעַ.

זַיִן לְעַבְּנָסּוּגּ

וועגן באושאָווער דַּעֲבָן אַין אַמְּעַרְקִיעַ האַבָּן מִיר גַּעֲוִיסֶׁעָ יַדְיָי. וועגן זַיִן קִינְדָּהִיט וַיִּסְחַן מִיר כְּמַעַט גַּאֲרָנִיט. די גַּרְינְטְּלָעְכְּסְטָעּ בִּיאָ-בִּיבְּלִיאָגְרָאַפִּישָׁעּ שְׁטוֹדְיָעּ וועגן באושאָווערן אַיז קלמן מרמר פריעַרְדְּעַרְמָאַנְטָעּ אַרְבָּעַט. אַיז זַיִן בִּיאָגְרָאַפִּישָׁעּ יִדְעָות — בְּלוּוֹן די בִּיאָגְרָאַפִּישָׁעּ — אַיז מרמר זַיִךְ סְוּמֵךְ אַוִּיפּ עַטְלָעַכְעַמְקָוְרָם. זַיִי זִיְגָעַן: דָּרּ מִיכָּאֵל קָאָגָּס אַרְיִינְפִּיר צו באושאָווערָס "גַּעַזְמָלְטָעּ שְׁרִיפְטָן", נִיוּ-אַרְקָ, 1911; אַלְעָקְסָאנְדָּרּ הַאֲرָקָאָוִיסּ "יִדְיִישְׁ-אַמְּעַרְקָאַנְגּוֹרְ פָּאַלְקָסְ-קָאַלְעַנְדָּאָרּ", 1899-1900; פְּרוּיָה מַאֲסִיסְעִיעּוֹס אַזְּנִי. לְמַאֲסִיסְעִיעּוֹס (לְעַגְנִיטִיעּוֹס) מִינְדָּלָעַכְעַמְיָטְיִילְוָגְעָן: אַזְּנִי דָּעַרְ סְפָעַצְיִעְלָעָר באושאָווערָס גַּוְעוּרָה — "פְּרִיעָרְ אַרְבָּעַטְעָרְ שְׁטִימָעּ", דַּעַם 3-טָן יָאָנָאָרּ, 1936, באַזְּנְדָּרָס — מִיזְוָלָס אַזְּנִי רַוְּדָשָׁעָס דַּעְרִינְגְּרוּגְעָן.

מען קָעַן כְּמַעַט גַּאֲרָנִיט צּוֹגְבָּן צוֹ מְרָמֶר יִדְעָות. דָּאַךְ אַיז זַיִבְּ-טִיק אַיְבְּרָגְעָבָן פְּרָטִים וועגן באושאָווערָס דַּעֲבָן. אָפְשָׁר וועלְן זַיִי קְלָאָרְ מַאֲכָן עַטְלָעַכְעַמְיָטְיִילְוָגְעָן שְׁטִירִיכְן אַיז זַיִן פָּאַזְוּעָן. באושאָווער אַיז גַּעֲבִירָן גַּעֲוָאָרָן עַרְבָּי יְוּמִיכְפּוֹרְ, דַּעַם 11-טָן אַקְטָאָבָּעָר, 1872, אַיז לְיַוְּבָּאָוּטָשּׁ, מַאֲלִיוּעָרְ גַּבְעָרָנוּעָ, וַיִּיסְ-רוּסְ לְאָגָּד. מִיכָּאֵל קָאָהָן שְׁרִיבְּטָן אַיז זַיִן אַרְיִינְפִּיר: "שְׁטָמָעַן שְׁטָמָטָעַן עַרְ

פון א זיינער פינגער משפהה : חוגנים און לומדים פון דער מוטערס צד, און סוחרים פון פאטערס צד. דער פאָטער גופא איז געוויזן אַ גרויסער למדזן ; און אַמתער פרומעה ייד, טאָקע מיטן גאנצן האָרצָן, ניט קיין עית צבע, און באָוואָסט אַלט בעל טובה און בעל צדקה, אַבער אַ גרויז-סער פאנאַטיקער.

באָוּשָׁאוּדר האָט געָרָגָן אַ שטרונג-טראָדיַצְיָאנְגָעָלָעָ דערציַי אונְג אַין חדֶר אָן בַּיִם פָּאָטָעָר. קִיְּנֵי חַשְׁקָ צָוָם לעַרְגָּעָן האָט ער נִיט אַרוֹסְגָּעוֹווֹן. גַּעֲהַלְמָת האָט דער פָּאָטָעָר, דער זָוָזָעָט וּוְעָרָן אַ רְבָּ. אַבעָר דער חָלוֹם אַין שְׂנָעָל צְעָרָנוֹן, צָוָ פֿערְצָן יָאָר אַין שְׂיָן באָוּשָׁאוּדר וּוְעָר אַזְוָעָק פָּוָן דער הַיִּם. אַרְוָם פֿיר יָאָר האָט באָוּשָׁאוּדר גַּעֲלָבָט אַין רִיגָּע. דָּאָרְטָן האָט אַיסְט גַּעֲטָרָפָן מַאֲקָסָן גַּזְזָוָל, שְׁפָעָטָעָר דער באָוואָסטָעָר נִיוִּיאָרְקָעָר אַנְאָרְכִּיסְט, פֿאָרְלָעָגָעָר אָן בַּוְּכָהָנְדָלָעָר.

זיינְר אָפָט אַין ער גַּעֲוָעָן אַנְגָּעוֹווֹן אוּפָט דער הַילָּפָט פָּוָן חַבְּרִים אָן פְּרִינְט. זִיְּנֵעַ נָאָגָּסְטָעָ אַין דִּי אַנְאָרְכִּיסְטִישָׁעָ קְרִיּוֹן האָבָן אַיִם זִיְּנֵר לִיב גַּעַחַטָּ. זִיְּהָבָן אַסְטָד גַּעַהְזָלְטָן פָּוָן אַיִם, נִיט גַּעַקְוָט אַיִף דָּעַם וּוְאָס ער אַין גַּעֲוָעָן מִשְׁקִינְדְּרִישָׁ-עַקְצָעְטְּרִישָׁ אָן נִיט פָּאָרִי אַנְטוֹאָרְטָלָעָר. אָן אַמְּתָעָר באַהֲמָעָר. מַעַר וּוְיָאָלֶץ האָט ער גַּעַלְיטָן פָּוָן גַּרְוִיסְקִיטִ-מָאָגָעָ. ער האָט גַּעַרְעִיטָט וּוְעָגָן זִיךְ אַין דִּי הַעֲכָסְטָע טָרְמִיגָּעָן אָן ער האָט גַּעַגְּלִיבָט אַין דָּעַם.

וְאָס וּוְיִיטָעָר אַלְצָן מַאֲדָנָעָר אַין גַּעַוְאָרָן זִיךְ הַיְּלָךְ אָן אוּפְּפִיר. אַין דִּי שְׁפָעָטָעָ 90-ער יָאָרָן האָט ער שְׂיָן זִיךְ אַפְּלִיו וּזִיךְ אַוִּיסְגָּעָן שְׁטָארָק גַּעַד-בִּיטָן. דָּר. מִיכָּאָל קָהָן דָּעָרְצִילָט וּוְיִבְּאָהָלְטָן אַין גַּעַוְעָן גַּלְילִיךְ אַין שְׂיָן גַּעַוְאָקָסָן, גַּעַוְונָט וּוְיִי אַיְוָגָעָר בּוֹיְםָ. ער האָט פָּאָרְמָאנְט אַן "איְזָעָרְנוּם קָעָרְפָּעָר-גַּעַבְּוּיָה". זִיךְ גַּאנְצָעָ גַּעַשְׁטָאלָט אַין גַּעַוְעָן אַזְוִי אַינְדִּיוֹדָעָל, אַזְוִי זָאָגְדָּעְבָּאָר אַגְּצִיעָנָה, וּוְזִיךְ אַיְדָעָלָעָ נְשָׁמָה, זִיךְ גַּוְרִים האָקָאָק, אַין שְׁפָעָטָעָ זִיךְ עַרְהָאָבָעָנָעָ דִּיכְטָוָגָ גַּופָּא. אַזְוִי האָט ער אוּסְגָּעָזָן אַנוֹהָיָבָ 90-ער יָאָרָ.

אַבעָר סֻוָּף 90-ער יָאָרָן האָט ער שְׂיָן אוּסְגָּעָזָן גַּאָר אַנדְעָרָשָׁ : דָּעַר לִינְקָעָר אַקְסָל שְׁטָאָרָק אַרְאָפְּגָעָלָאָן, דָּעַר רַעַכְתָּעָר אַוְמָגָטִירָ-לָעַד הַוִּיךְ : דָּעַר קָאָפָ אַרְיִינְגָּעָצִיָּגָן אַין דִּי פְּלִיצְעָס, דָּאָס פְּנִים בְּלָאָס, דִּי קָלִידָעָר פָּאָרְלָאָזָן. "מְעַנְשָׁן פְּלָעָגָן אַיִם . . . שְׂוִין נַאֲכָקָוָן אַין גַּאָס". דָּעַר סֻוָּף אַין גַּעַוְעָן זִיְּנֵר אַ טְּרוּיְעִירִיקָר.

אַין זִיךְ זְכוּנָות-אַרְטִיקָל אַין דָּעַם פְּרִיעָר-זְעָרְמָאָגָנָטָן באָוּשָׁאוּדר-נוּמָעָר "פְּרִיעָר אַרְבָּעָטָעָר שְׁטִימָעָ" שְׁרִיבָטָ מִיּוֹל : "צָוָם עַרְשָׁתָן מָאָס

האָב אַיךְ בָּאוֹשָׁאָוּרָן גַּעֲטָרָפָן אֵין דִּיגָּע, אֵין דִּיגָּע 1888. עֶרֶת האָט דָאָן גַּעַת מְזוּזָת אַלְטַ זַיִן אַיְאָרַ זַעֲכָנָן אָוֹן האָט גַּעֲדִינָט אַלְסַ שִׂיקְיִינְגָּל אֵין אַ גַּרְוִיסָּס מְעַלְ-גַּעַשְׁעַפְט. דָעַר שִׁינְגָּרַ קָאָפְ שְׂוֹאָרָצָע, גַּעֲגְרִיזְלְטָעַ האָט זַיךְ. בּוֹלְטָעַר אַרְוִיסְגַּעַזְעַן פָּוֹן דִּי מִיטַּ מְעַלְ-בָּאַשְׁאָטְעַנְעַ אָרָעַמָּעַ קְלִיְידָעַר, אָוֹן דָעַר שַׁוּעַרְעַר קָאָשִׁיךְ מִיטַּ מְעַלְ-זַעֲקָלְעַדְעַ האָט דָאָךְ נִיטַּ אַוְעַקְגַּעַנוּמָעַן דֻּעַם לִיבָּן קִינְדְּעָרְשָׁן שְׂמִיכָלַ פָּוֹן זַיִן גַּעַזְיכָט".

קִיְיַן אַמְעַרְיקָעַ אֵין בָּאוֹשָׁאָוּרָן גַּעֲקוּמָעַן אֵין אַקְטָאָבָעַר, 1891. גַּעֲקוּמָעַן אֵין עֶרֶת צַו זַיִינָעַ עַלְטָעַרְעַ גַּעֲקוּמָעַן אֵין אַמְעַרְיקָעַ אֵין עֶרֶת גַּעַת וּאָרָן אֵין אַרְבָּעַטָּעַר בַּיִי פּוֹטָעַר. עֶרֶת האָט גַּיְיךְ פָּאַרְלָאָרַן זַיִן שְׁטָעַלְעַ. אִים אֵין גַּאֲרַ גַּעֲלָעָגָן אֵין קָאָפְ פָּאַרְצְוִילְיְעַנְעַן זַיִינָעַ לִידְעַר בַּיִי דָעַר אַרְדַּ בְּעַטְעַ. עֶרֶת האָט שְׁפָעַטָּעַר גַּעֲגָרְבָּעַט אֵין שְׁפִּיזְ-גַּעַוּלְבָּעַרְעַ. אַ בְּרוֹדְעַר קוֹפְטַ אִים נַאֲכָרָעָם אֹאָ שְׁפִּיזְ-קְרָאָם. האָט תְּבָרָה "פְּאַרְהָוּלְעַט" דִּי קְרָאָם. בָּאוֹשָׁאָוּרָה האָט אַלְצַ צַעְטִיְילַט זַיִינָעַ גַּוְעַטְ פְּרִיאַינְט אֵון חְבָרִים.

הַאַלְטַן זַיךְ אַוְיַף אַ שְׁטָעַלְעַ — דַּאס אֵין גַּעַזְעַן אַוְמְמַעְגָּלְעַד. עֶרֶת אֵין אַוְיַף נִיטַּ גַּעַזְעַן פִּינְקְטָלְעַר, וּוּעַן עֶרֶת האָט זַיךְ פָּאַרְנוּמָעַן מִיטַּ גַּעַבְן לְעַקְצִיעַת אֵין דִּיטְשַׁן. עֶרֶת אֵין קִינְמָאָל נִיטַּ גַּעַקְוּמָעַן צַו דָעַר צִיטַ. אִים אֵין אַוְיִסְגַּעַקְוּמָעַן פָּאַרְבְּרַעְגְּגַעַן אֵין זְוִיהָיוּעָן. דָאַרְטַן אֵין עֶרֶת יְעַדְעַ פְּרִיאַעַ רְגַע אַפְּגָעְזָעָסָן אֵין דָעַר בִּיבְּלַיְאַטְעַקְ פָּוֹן בַּאַדְמָטַן יְעַילְ-אַנוּזְוּעָרְסִיטְעַטְמַ. גַּנְלִיְעַנְטַ האָט עֶרֶת דָאַרְטַן דִּי עַגְלִישָׁעַ לְאַסְיְקָעַרְ פָּאַעַטְן. פָּוֹן דִּי דַעְמַלְטִיקָעַ עַגְלִישָׁעַ אֵין אַמְעַרְיקָגְנָעַרְ פָּאַעַטְן.

צְוֹפְעַלְיַיקָעַ פְּרָנוֹסָתְהַ אַבְּנָן אִים צְוֹגַעַשְׁטָעַלְטַ דַּאס בִּיטְעַלְעַ חִוּגָהַ. אִים אֵין אַוְיִסְגַּעַקְוּמָעַן אַכְתוֹבָגַגְ גַּעַבְן אַוְיַף אַ קָּרָאָם עַטְלַעְכָעַ שְׁהָה אַ טָּאָגָ, מִיטִּיקְ-צִיטַ אַרְוִיסְהַעַלְפָן אֵין אַ דְּרַעְסְטָאָרָצָן. אֵן אַנְדְּרָעַשְׁ מְאַלְ הַאָט עֶרֶת גַּעַהְאָלְפָן פָּאַרְנוֹגְדָעְרְטוֹרָאָגָן צִיְוָנוֹגָעָן אֵין הַיּוּעָרַ. פְּלַעַגְטַ עֶרֶת פְּלוֹצִיעַם גַּעַלְםַ וּוּרְגַן. עֶרֶת לִיבְּעַרְשָׁתְ פָּגְרַבְּרַאָכָטְ שְׁהָהָן נַאֲכָנָאָנָדְ בַּיִי דָעַר שִׁינְגָּרַ אַזְוָעַרְ "לְעַיְקַ וּוּטָנַיְ". דָאַרְטַן האָט עֶרֶת לִיבְּ גַּעַהְאָטְ חַלְוָמָעַן. שְׁפָעַטָּעַר האָט עֶרֶת זַיךְ גַּעַמְאַצְרָתָן אֵין נְוִיְאָרָקְ, זַיךְ גַּעַמְיַטְ פָּאַרְדִּינְגָּעָן פָּוֹן פָּאַרְשִׁידְעָגָן לִיטְעַרְדִּישָׁעַ אַרְבָּעָטָן.

עֶרֶת האָט אַפְּגָעְפִּינְצְטָעַרְטַ אֵן עַרְךְ 15 יָאָר אֵין "הַאַדְסָאָן רִיוּוּרְ סְטָעַיְתְּ הַאַסְפִּיטָאָלְ", אֵין פָּאַקְיִיפְסִי, נְוִיְאָרָקְ. אֵין דֻעַם דָזְוִיקָן שְׁפִּיְ טָאָלְ פָּאַרְגִּיסְטִיקְ-קְרָאָנָקְ אֵין עֶרֶת גַּעַשְׁטָאָרָבָן דֻעַם 20 סְטָן דַעְצַעְמָבָעַרְ.

.1915

פָּאַרְשִׁידָעַן טַעֲרִיעַס

קִין נִיּוּס הַאֲבָן מֵיר דָא נִית אַיְבָּרְגָּעֶבֶן וּוֹעֲגָן בָּאוֹשָׂאָוּרֶס לְעָבָן. דִי וּוָס וּוִילָן וּוִיסָן גָּאָר מַעַר פְּרָטִים, דָּאָרְפָּן לַיְעָנָן דָר. מִיכָּאָל קָהָגָן הַקָּדָמָה אָוָן קָלְמָן מְרָמָס שְׁטוּדִיעַ. מֵיר הַאֲבָן זִיךְ אַפְּנָשְׁטָעלַט אֹוֵף דִי וּוִיכְטִיקְסְּטָע גַּעַשְׁעָנוּשָׁן אָוָן זִין לְעָבָן, וּמַיל זִין וּוְאָרְפָּן אַ לְּכִיט אֹוֵף זִין פָּאֻזְיעַ. צַו דִי טִיפָּעָרָע וּוְאָרְצָלָן אִיז שְׁוּרָר צְוּקָמָעָן. מֵיר וּוִיסָן דָאָר סּוֹפְּ-כָּלְסָוף זִיעָר וּוְיִינְקָק וּוֹעֲגָן זִין קִינְדָהִיט. אָוָן דָּאָרְטָן לִיגְט דָעַר שְׁלִיסָל צַו אַ סְּךְ גַּעַהְיִמְנִישָׁן. דָעַרְבָּעָר בְּלִיבָּן אָונְדוֹן אַ סְּךְ זָאָכָן וּוְ פָּאַרְבָּאָרְגָּן.

וּוֹעֲגָן בָּאוֹשָׂאָוּרֶס קָרְצָאנָק וּוֹעֲרָן זִיןָן פָּאָרְאָן דָרְיִי טַעֲרִיעַס : דָר. מִיכָּאָל קָהָגָן, אָרוֹדָאָשָׁעָס אָוָן קָלְמָן מְרָמָס.

בָּאוֹשָׂאָוּרֶס טְרָאָגְעָדִיעַ — גַּלוּבִּיט דָר. קָהָן — הַאֲט זִיךְ אַנְגָּעָדִיעַ הַוִּיבָּן מִיט בְּעַנְדוֹשָׁאָמִין טָאָקָעָרָס אַנְעָרְקָעָנוֹג. בְּעַנְדוֹשָׁאָמִין טָאָקָעָר אִיז גַּעַוּעָן דָעַר וּוִיכְטִיקְסְּטָעָר פָּאַרְשְׁתִּיעָרָפָן אַינְדִּיוֹדְזָאָלִים-אַנְאָרָדִיעַ בְּיָם אִין אַמְּעָרְיקָעָ. אָוָן זִין עַגְלִישָׁן וּשְׁוֹרְגָּאָל "לִיבָּרְטִי" („פְּרִיִּי הִיִּתְ“). דָעַם 7ְּטָן מְעָרָץ, 1896, הַאֲט עַר אַפְּגָעְדְּרוֹקָט יוֹסָף בָּאוֹשָׂאָד וּוֹעָרָס עַגְלִישָׁן לִיד "טוֹ דָהִי טָאָלְעָרָס" (צַו דִי אַרְבָּעָטְנְדִּיקָעָ). אִין דָעַם עַלְבִּיקָן נָוְמָעָר הַאֲט טָאָקָעָר אַגְּשָׁרְיָבָן אַ בָּאַגִּיסְטָעָרָטָן אַפְּרָוָף וּוֹעֲגָן דָעַם נִיעָם דִּיכְטָעָר. עַר הַאֲט גַּעַלְוִיבָּט, עַר הַאֲט "אַנְדָּקָט אַיְפָן הַיְמָלָה אַגְּנָעָם שְׁטָעָרָן, אַפְּשָׁר פָּוֹן דָעַר עַרְשָׁטָעָר גְּרִיִּיסָּטָן".

שְׁרִיבָּט וּוֹעֲגָן דָעַם דָר. קָהָן : "יָא, יָא, דָאָס אַוְמָגְלִיק אִין גַּעַשְׁעָן, שְׁוֹין נִית אִין וּשְׁעַנְיָאָלְעָר קָאָפָ אִין פָּאַרְדִּיטָס גַּעַוָּאָרָן פָּוֹן דִי צַו זִין שְׁוּרָעָר לְאַרְבָּעָרְקָרָאָנָן, זָאָס מַעַן הַאֲט אֹוֵף אִים מִיטָּמָאָל אָוָן אַמְּדָעְרוֹאָרָד טָעַט אַרְוִיְּפָגְעָלִיּוֹט".

א. רְוֹדָאָשָׁעָס טַעֲרִיעַס אִין אָן אַנְדָּעָרָע. רְוֹדָאָשָׁעָס לִיְגַּט אַרְוִיךְ דִי גַּאנְצָע שְׁוֹלֵד אֹוֵף דָעַר "מְאַטְּעָרְיָלְעָר לְאַגְּנָעָ". רְוֹדָאָשָׁרְיִיבָּט אִין זִין וּכְרָנוֹת-אַרְטִיקָל : "בָּאוֹשָׂאָוּרֶס הַאֲט גַּעַנְמוֹעָן וּוֹעֲרָן מְעַלְאָנְכָאָדִיעַ לִישָׁ. אֹוֵיךְ זִין מְאַטְּעָרְיָלְעָר צְוַשְׁתָּאָנָד אִין גַּעַוָּאָרָן אַלְיךְ עַרְגָּעָר. עַר פְּלָעַגְט אַיְבָּרְזָעָצָן פִּיעָסָס פָּאָר אַדְלָעָר, אַבָּעָר פָּאָר זִין שְׁוּרָעָר אַרְבָּעָט הַאֲט עַר גַּעַרְאָגָן אַזְּוִי וּוְיִינְקָק בָּאַצְּצָלָט, אָוָן עַר פְּלָעַגְט אַפְּט הַוְּגָגָעָרָן. עַס הַאֲט אַגְּגָהָרָבָן גִּין מִיט אִים אַלְיךְ עַרְגָּעָר. עַר אִין גַּעַוָּאָרָן אַלְיךְ מַעַר מְעַלְאָנְכָאָלִישָׁ, בַּיוֹ עַר אִין סּוֹפְּ-כָּלְסָוף אַרְיִינְגָּעָפָלָן אִין אָן אַנְשְׁטָאָלָט פָּאָר גִּיסְטִיק-קָרָאָגָעָ".

מרמרס טעאריע אין געלעך צו רודאשעט. מרמר האלט : «עס אין ניטא קיין צויפיל, או אין דער קאָפֿיטַאלִיסְטִישׂעֶר געזעלשאָפָט. וואָו דער דיכטער מוו קעטֵן. פֿאָר זִין עֲקֹסִיטְעָנֶץ דּוֹרֶךְ שׂוּעוּרָעֶר פִּיוּשָׁעֶר אַרְבָּעֶת (וְאָס אַיְיךְ אָפָט נִיטְזִיכְרָעָן אָנוֹ גִּיסְטַּפְּאָרְצְרָנְדִּיקָעָן קלִינִּיהָאנְדָל אָנוֹ אַנְדְּרָעָ אַזְוִינָן נִיטְזִיכְרָעָן אָנוֹ גִּיסְטַּפְּאָרְצְרָנְדִּיקָעָן פרְנָסָות, האָט אָזָא דִיכְטָרִישָׁעֶר טְרוּמָעָר, וְויִיּוֹסָף בָּאוּשָׁאוּר, נִיטְגָּאנְטָהָאָבָן קִין אַנְדָּרְסָוּף.»

די אלע דריי טעאריעס באַטָּאגָעָן, אָנוֹ סְפָּקָה, ווַיְכִתְקַעְמָעָנָטָן, ווַיְכִתְקַעְגָּרָם אַיְן באַוּשָׁאוּרָס אָוְמְגִילְקָלְעָכָר קְרָאנְקִיטָן. עַס אַיְן, אַבָּעָר, אָ גְּרוּסְעָר סְפָּקָ צִי זִיןָן גְּעוּנָן גְּרוּנְטִיסְבָּות. די «פְּרִיעַ אַרְבָּעָטָעָר שְׁטִימָעָ» האָט דִּיכְטָק באַמְּרָקָט : «זִין גִּיסְטִיְּדָעָ קְאַזְגְּקִיטָן זִיךְ אַנְגָּעָהִיבָּן פְּלִי פְּרִיעָר, אַיְידָעָר עַד אַיְן דָּעָרָיָה קְלָרָטָס גְּעוּוֹאָרָן פּוֹן דָּקְטִירִים פְּאָרָן וְאָזְנוֹנִיק. אָנוֹ וּוְעָרָן וּוְיִסְ, וְזַעַן מַעַן וּוְאָלָט זִיךְ גַּעֲכָפָט באַצְיָינָס אָנוֹ אַנְגָּעוּנְדָעָט די בעַסְטָעָ מִיטְלָעָן צו בָּאוּרָאִיקָן זִין אַיְפְּגָעָטְרִיסְטָלְעָ נְשָׁמָה, וּוְאָלָט מַעַן נָאָךְ גַּעַזְעָן קָאנְטָ אִים דָּאָטָעָוּן.»

אין די זִיעָר מַאְגָוָרָעָ יְדִיעָות וּוְעָגָן באַוּשָׁאוּרָס קִינְדָהִיט זִיְּרָן נְעַן פָּאָרָאָן עַטְלָעָכָע ווַיְכִתְקַעְגָּרָם. קִין באַשְׁטִימָטָע זָאָכוֹן דָּעָרְקָלְעָן זִיְּנָטָן. דָּאָקְ אַיְן כְּדָאי זִיךְ אַפְּשָׁטָעָלָן אַיְיףְּ זִיְּ. זִיןָן : דָעָר פָּאָטָעָר ; אָנוֹ באַוּשָׁאוּרָס שְׁטָעָנְדִּיקָעָן פּוֹן דָעָר הַיִּם.

דר. מִיכָּאֵל קָהָנָס «י.» באַוּשָׁאוּרָה, זִין לְעַבָּן אָנוֹ זִין שָׁאָפָן» אַיְן די עַרְשָׁטָע אַוְיסְפִּירְלָעָכָע אַרְבָּעָט וּוְעָגָן באַוּשָׁאוּרָן. דָּאָס אַיְן די הַקְּדָמָה צו באַוּשָׁאוּרָס «גְּעַזְמָלְטָעָ שְׁרִיפְטָן» (פְּאָזְעִיא אָנוֹ פְּרָאָזָעָ), וְאָס די «פְּרִיעַ אַרְבָּעָטָעָר שְׁטִימָעָ» האָט אַרוּסְגָּעָבָן אַיְן 1911. וְזַעַן דָר. קָאָהָן האָט זִיךְ גַּעֲלִיבָן שְׁרִיבָן די דָּאָזִיקָעָ אַרְבָּעָט באַוּשָׁאוּרָס בְּרוּדָעָר, ס. באַוּשָׁאוּרָה, פּוֹן אַלְבָאָנִי, אִים צְוֻגָּשְׁטָעָלָט גְּעוּוֹיסְעָ יְדִיָּה עַותָּה וּוְעָגָן דָעָם פְּאָעָטָס לְעַבָּן. זִיןָן פָּאָרָאָן אַיְן דָר. קָאָהָן הקְדָמָה צְוּוִי ווַיְכִתְקַעְגָּרָם. וְאָס האָבָן אָשִׁיכָה מִיטָּ באַוּשָׁאוּרָס פָּאָרָט. אַיְן פָּרָט אַיְן — דָעָר פָּאָטָעָר אַיְן גְּעוּוֹן «אָ גְּרוּסְעָר פָּאָנָטִיָּה קָעָר». דָעָר צְוִיְּטָעָר פָּרָט אַיְן וּוְעָגָן פְּאָעָטָס עַלְטָסָן בְּרוּדָעָר. דָר. קָאָהָן גִּיט אַיְבעָר — «דָעָר עַלְטָסָטָר בְּרוּדָעָר אַיְן שָׁוִין לְאָנָגָטָוִיט». קִין גַּעַנְוִיעַ פְּרָטִים וּוְעָגָן דָעָם דָּאָזִיקָן פָּאָרְשָׁטָאָרְבָּעָנָם עַלְטָרָן בְּרוּדָעָר גִּיט עַר נִיט אָנוֹ. עַר צִיטְרָט בְּלוֹזִיָּה. באַוּשָׁאוּרָס וּוּעָטָעָר :

דער עלטסטער ברודער אייז געווען «אָ קְרַבְנַן פּוֹן דָּעֵר אַלְטָעֵר פָּאנָאַ-
טִישְׁעָדָר עֲרַצְיָאָנוּגָּג בַּיְּיִדְןָ», די דערמאָנטע צוּווִיּוּ פֿרְטִים האָבן, מש-
מעוֹת, ערְגַעְזְּדוֹאוֹ אַ שִׁיכְוָת.

קלָאָר אייז, דער יונְגְסְטָעֵר זָוֵן אַיִן דָּעֵר מְשֻׁפָּחָה, אָונְדוּזָר בָּאוּשָׂאָ-
וּוּרָה, האָט זֶיךְ גַּעַהְעָדוּעָת אַיִן אָומְגָלְקִילְעָכָר אַטְמָאָסְפָּעָרָה. זִי
הָאָט גַּעַקְעַנְתָּ שָׁאָפָּן שְׁרַעַךְ אָוֹן צְעַטְוּמְלְטְקִיטָּ אַיִן דָּעֵר פְּסִיכִיקָּ פּוֹן אַ
יּוֹגָגְ קִינְדָּה.

וועגן דעם יַיְנְגַּסְטָן זָוֵן, אָונְדוּזָר פָּאָטָעֵר, האָט דָּעֵר פָּאָטָעֵר גַּעַ-
חַלּוּמָט : עָרְ דָּאָרָףְ וּוֹעַדְן אַ רְבָּ, אַ חְוֹן אַדְעָר אַ שְׁוּחוֹת. צוּווִיּוּ בְּרִידְעָר
זַיְנְגַּעַן טַאָקָעָ גַּעַוְאָרָן חַוְוִיּוּ. תְּבָגָן, שְׁרִיבְטָ מְרִימָרָ, האָט דָּעֵר יַיְנְגַּעַר
בָּאוּשָׂאָוּדָר גַּעַלְעָרְנָט מִיטְחָשָׁק. גַּמְרָאָ קָאנְטִיקָה, האָט עָרְ גַּעַלְעָרְנָט
מִיטָּן פָּאָטָעֵר, דעם גַּמְרָאָמְלָמְדָה. צִיּוּן דָּעֵר לִיְהֹוּדָה האָט דעם יַיְנְגַּעַן בָּאוּ-
שָׂאָוּדָר נִיטְ אִינְטָעָרְעָסְטָרָט, צִיּוּן דָּעֵר האָט אָומְבָּאָוּסְטוּזְיָוִינִיקְ רְעוּוֹאָלָ-
טִירְטָ קְעָגָן דעם פָּאָטָעֵר, דעם «גְּרוּיסָן פָּאָנְאָטִיקָעָר» — דָאָס וּוֹיסְטָן מִידָּ-
נִיטְ מִיר זַיְנְגַּעַן יִידָּה, אָבָּעָרָה, אוֹ דִי טְוַאָגְעָדִיעָה האָט זִיךְ אַנְגָּגָ-
חוּבָּן וּוֹעֵן דָּעֵר פָּאָטָעֵר אייז גַּעַוְאָרָן דָּעֵר רְבִי אַן מְדִידָקָ פּוֹן דָעֵם
צְעַשְּׁרָאָקְעַנְגָּם יַיְנְגָל.

אוֹן דָא קְוּמָט דָעֵר צְוִוְיְטָעֵר פֿרְטָ: דָעֵר צְוּקוֹנְפְּטִיקָעֵר פָּאָטָעֵר
פָּלְעָגָט אַנְטָרִיגָּעָן פּוֹן דָעֵר הַיִּם. «גָּאָךְ אַלְסָן קִינְזָי — שְׁרִיבְטָ דָרָ. קָאָהָן
— פָּלְעָגָט עָרְ פָּלוֹצִים נְעָלָם וּוֹעַדְן פּוֹן דָעֵר הַיִּם אַוְן זִיךְ בָּאַהֲלָלָן עַדְ-
גַּעַץ. בָּאָטָשׁ זֶיךְ אַיִם אַיִם עַקְ וּוֹעַלְטָ נִיטָאָ! ». «זַיְנָן אַיְגְעַנְגָּעָם
הָאָט אַיִם נִיטְ גַּעַקְעַנְטָ בָּאָגְרִיבִּין», שְׁרִיבְטָ דָרָ. קָאָהָן.
עָסְ לִיְגַּט זִיךְ אַוְיפָּן שְׁכָל אַיִן זָאָךְ : «עָרְ פָּלְעָגָט פָּלוֹצִים נְעָלָם
וּוֹעַרְן», «זִיךְ בָּאַהֲלָלָן» פִּין דָעֵם דָבָרְ רְבִין זַיְנְגָעָם. דָעֵם פָּאָטָעֵר, «דָעֵם
גְּרוּיסָן פָּאָנְאָטִיקָעָר». אוֹן דָאָךְ בָּאַוּשָׂאָוּרָסָ פָּאָרְשָׁטָאָרְבָּעָנְגָעָר עַלְ-
סְטָעָר בָּרוּדָעָר גַּעַוְעָן «אָ קְרַבְנַן פּוֹן שְׁטָעַטָּלָהָט עָרְ פָּאָטָעֵר פָּאָנְאָטִיקָעָר».
אוֹן אַנְטָרִיגָּעָן פּוֹן שְׁטָעַטָּלָהָט עָרְ גַּעַקְעַנְטָ אַיִן דִי אַרְמוּקָעָ פְּעַלְ-
דָעֵר אַוְן וּוֹעַלְדָעָר. די נָאָטוֹרָ אַיִן גַּעַוְאָרָן זִיךְ מְקוּמָ-מְקָלָט. נָאָכְמָעָר
— זַיְנָן אַיְגְצִיקָעָ טְרִיאִיסָט. דָאָרְטָן הָאָט עָרְ גַּעַקְעַנְטָ קְוּמָעָן צַו זִיךְ אַוְן
זִיךְ אַיְגְגָאָנְצָן פָּאָרְגָּעָסָן. אוֹן זַיְנְגָעָ שְׁרִיפְטָן דָעַרְמָאָנָט עָרְ כְּמַעַט נִיטְ זַיְנָן
קִינְדָהִיטָן. צַו פִּינְצְטָעָר אַיִן זִי גַּעַוְעָן, עָרְ זֶאלְ זִי קְעַגְעָן צְוָרִיק אַוְיפָּ-
לְעָבָן אַיִן זַיְנָן דְּמִיוֹן. אוֹן אוֹיְבָ עָרְ דָעַרְמָאָנָט יָאָ עַפְעָס וּוֹעַגְן זַיְנָן קִינְדָ-
הִיטָן, אוֹן עַס נִיטְ דָאָס חַשְׁכָהָתָ, נָאָר זַיְנָן מְקוּמָ-מְקָלָט — די «וַיְסַע נָאָרָ-
טוֹרָ». נִיטְ אַוְמְזִיסָט שְׁטָעַלְטָ זִיךְ מְרָמָר אָפְ אַוְיךְ דָעֵם דָאָזְנָאָם

ווי אויף א באדייננדיקן פרט. דאס איז באושאוערטס אויטאג'יגראַז
פיש ליאד, וואס ער האט געוידמעט זיין איינצ'יקער שוועסטער :

עריגערוינגען טוּן קידוחית

1

בְּיִ דֵי בְּלוּעַ בָּרֶגֶן
הָאָבָן מֵיר בָּלְמוֹעֵן גַּעֲלִיבָן,
בְּיִ דֵי בְּלוּעַ בָּרֶגֶן
בֵּין אַךְ אַלְיָוָן גַּעֲלִיבָן.

גַּעֲשֶׁלֶעָמֶשׁ בָּלְמוֹעֵן בָּשְׂמִינִית
אַיְוָדָעָר בָּאָגָּב גַּעֲלָעָן,
וְעַן דֵי פָּרִינְתָּינָס זַיְנָעָן
דֵּיר גַּעֲקָמָעָן אַנְטָקָעָן.

אַיְן דָּעַם טִיפָּן סָאָל
בֵּין אַךְ אַלְיָוָן גַּעֲשְׁטָאנְגָּעָן,
וְעַן אַיְרָן וַיִּשְׁפַּרְחָוָגָן
אַיְן דֵי בְּלוּעַ טַוְעָנָעָן.

לְאַנְגָּה הָאָבָן אַךְ גַּעֲבָעָנְקָט נָאָךְ דֵי,
זָאָךְ בָּאָלָּב בִּסְטוֹן גַּעֲקָמָעָן
מִיט אַ שְׁטוֹרָאַלְנוּעָר גַּעֲזִיכָּט
אוֹן מִיט בְּלוּעַ בָּלְמוֹעֵן.

2

בִּים וְאַסְעָרָמִיל
הָאָבָן אַךְ שְׁפָאַצִּירָה
אַיְן הָאָבָן מֵיר שְׁטָל
דֵי פִּזְאַלְקָן בָּאַיְידָט.

בימים טיפן גראבן
האב איך מיך בפזינט,
וואר די קרייטעכער האבן
פריש געגרינט.

אויפן בערגל כיבין
דאָן אַרוֹף,
וואָו די בלומען בליען
אוּן זאָקסן אוּן.

דאָרֶשׁ האָט מיך באָלד
באָרוּוּשַׁט דער דופט,
פֿוֹן גְּרִינְעָם וְאַלְדַּר
פֿוֹן דער פְּרִישְׁעָרַר לוֹפְטַ.

אוּף בְּלָוְמָעָן-בִּיטָּן
הָאָב אַיך גַּעַשְׁפִּילְטַ,
אוּן האָב זֵי קוֹוִיטַן
איַן מִין הָאָרֶץ גַּעֲפִילַטַּ.

דעַם גַּאנְגַּן טָאגַ
הָאָב אַיך דָּאָרֶשׁ פְּאַרְבְּאָצָטַ,
אוּן בֵּין פְּרִילְעָךְ גַּעֲקּוּמָעַן
פְּהָהִים פְּאַרְנָאָסְטַ.

די לעצטע צוּוו שׂוֹרוֹת לאָזֵן זִיךְרַן טִיְּטָשַׁן אוּף פָּאָרְשִׁיְּדָעַן אוּדַ
פְּנִים. רָאשִׁית — עַר אַיז טַאַקָּע גַּעֲקוּמָעַן אַחֲרִים אַיז אַפְּגַעְפְּרִישְׁטָעַר, אַ
גַּעַשְׁטָאָרְקְטָעַר, אַ פְּרִילְעָכָר". שְׁנִית — אָפְשָׁר האָט עַר גַּעַוְאָסְט
וְאַס אִים האָט דָּעַרְוָאָרַט פֿוֹן פָּאָטָעַר. אָבָעָר דַּעַם פָּאָטָעַר שְׁטָרָאָפַן
הָאָט עַר דָּאָךְ סִיְּדִיְּסִי גַּעַמוֹת דָּוְרְכְטוֹאָגָן. האָט עַר עַס אַגְּגָעַנוּמָעַן,
זֵי זִיגְעַן דָּאָךְ גַּעַוְוָעַן אַוְמַפְּאָרְמִידְלָעַךְ. אָבָעָר עַר אַיז גַּעֲקוּמָעַן אַחֲרִים
אַז אַפְּגַעְפְּרִישְׁטָעַר, מִיט נִיעַ כּוֹחוֹת. אָדָעָר — אָפְשָׁר אַיז שְׂוִין דָּעַךְ

מאלט געווען ביי אים קענתק א געוועסער שטריך. דר. קאהן באציגיכנטעס מיט די ווערטער : "דער פאָרלווט פון דער מינדסטער אַנטערערעס אין זיין אומגעבעונג". אַנטדרינען פון דער האַיס — אויף דעם איז געווען אַשטארקע, אָפּשֶׁר אַ צענתראַלע סִיבָה, אָבעָר נאָך אַ טָּאג אַנטדרינונג איז זיין פְּסִיכִיק געווען ווי פָּאָרְשְׁלָאָסָן פָּאָר זיין אַומגעבעונג". אָן אָפּשֶׁר — אָפּשֶׁר איז זיין לִיד געווען בלויין אַ שְׁפָעְטָעָר גִּלְקְלָעָכָה דעריניגערונג וועגן אַ גִּילְקְלָעָכָה טָאג אַוִיפָּן שְׂוִיס פון דער "וַיסְעָר נַגְטּוֹר".

פאראן ביי באושאווער נאָך אַ לִיד, "דער בלומען-איינדוֹל", וואָו ער דער מאָנט זיין קינדheit. דאס לִיד איז געווען געדראָקט אַין לאַנדאנְגער אַרְבָּעָטָעָר פְּרִינְדִּי", דעם 28 סְטְּפָן אַקְטָאָבָּעָר, 1892. ער דער צְיִילָט דָּרָט ווי במשך עטלעכָה אַרְצָן האַט ער אַנגָעָהוּבָן פָּאָרְשְׁטָיְין דעם אַמְּתָן וועג, צום בלומען-איינדוֹל. מען דָּאָרָף אַים נִיט ווּכוֹן אַין הִימָּל. ער אַנְדָּזָל אַין דָּא אויף דער ערְד. "מען דָּאָרָף נָאָר דִּי דָּרְנָאָר, דִּי דָּרְנָאָר נָאָר אוּיסְנִיְידָן". עס מאָכָּט נִיט אוּיס ווי אַזְּוֵי דאס לִיד עַנְדִּיקָּט זיך. ווַיְכִּתֵּק אַיז פָּאָר אָונְדָּה, ווָאָס ער האַט אַיז זיין "יָוָגָנָט גַּעֲטָרוּמִיט פון אַן אַינְדוֹל" —

אוֹ צְוִישָׁן דַּי פּוֹרְפּוֹרָעָן וְאַלְקָנָס אַין הִימָּל
בֵּין אַיך שְׁטָאָרָק בְּגִיִּיסְטָרָט אַים זָוָן גַּעֲגָנָגָן.

דער בלומען-איינדוֹל אַיז געווען באושאווערס אַן אַיסְגָּעָהָלָומָט אַנטדרינונגס-אָרט.

וּירְקְלָעְכִּיְתַּן אַיז אַנטְרִינְוָנָג

באושאווער אַיז אָוּעָק פון דער האַים ווּן ער אַיז אלט געווען פֿעַרְצָן יָאָר. אָוּעָק אַיז ער קִיְּן רִיגָּע. מְרֻמָּר שְׁרִיבִּת נִיט — באַוּשָׁאָר ווער האַט פָּאָרְלָאָזָן זײַן הִימָּל. ווּן מְרֻמָּר דָּרְמָאָנָט : "דער יָוָגָנָר באַוּשָׁאָוָעָר בְּלִיבְּט אָבעָר נִיט לְאָגָג אַונְטָעָר זײַן פָּאָטָעָרָס רִשות", שְׁרִיבִּת ער : "ער רִיסְטִּיך זִיך אָרוֹיסָס פון לְיוּבָּאוּוִיטָשׁ קִיְּן רִיגָּע" (מיין קוֹרְסִיּוֹ — ב. ב. מ.).

דער צענְטָעָר אַיז זײַן וּירְקְלָעְכִּיְתַּן אַיז געווען — דער "גְּרוּוּיָּסְפְּאָנְגָּטִיקָּעָר", זײַן פָּאָטָעָר. דאס אַיז געווען דער מְקוֹד פון באָוָי

שאוערטש שרעך, וואס ער האט ניט געקענט בייקומען. איז דער איינ-
ציקער אויסוועג פארבליבן — אנטריגען. אוון באושאוערט איז אנט-
רונגען איז צוויי נאענטסטע וועלטן — איז זיין איגענעט דמיין און צו
דער גאטור. די דזוקע צוויי וועלטן לעבן איז אלע זינע לידער. אבער
דער הויפט-גרונטמאן איז זינע לידער איז — דער האט צו טיראנען.
דאס וויכטיקסטע איז באושאוערט שפּֿן איז — ווי צוויי ער האט
טובלימירט זינע צוויי וועלטן. די וועלט פּֿן דמיונות און די גאטור.
ויכטיק איז אויך — אויף ווועמען ער האט אַריַּבְּרָגְּעָטְּרָאָגְּן דעם האט
צום טיראן.

מ. טורבאָו

קײַן רוסיש האט באושאוערט ניט געקענט. דאס מײַנט, ער האט
ניט געקרangan קײַן שם וועלטלעכּ בילדונג אין דושיש. ער האט גע-
קענט בלויוֹן דעם תנֵן. פּֿרֶר יָאָר אִין רִיגַּעַת האט פּֿאָר אִים געעפּֿנט אַ
גִּיעַ וְוּלַּט — די דִּיטְּשָׁע לִיטְּעָרָאָטָר. הִינְגַּעַן האט ער געקענט אויף
אויסוֹינִיק. די דֻּעְמָאַלְטִּיקָעָה רְוִיסְּשָׁע פְּאַזְּעִיָּה מִיט אִירְעָה פרְּרִיהִיטִּ
איידעאַלָּה, אִין פּֿאָר אִים געווען אַ פרְּעַמְּדָע וְוּלַּט. די דִּיטְּשָׁע פְּאַזְּעִיָּה,
בָּאַזְּנוֹנְדָּרָס הִינְגַּע — אִין גְּעוּוֹן זִין עֲרַשְׁטָע אַנְטְּפָלְעָקָנוּג אִין דער
וועלט פּֿן קְוָגָּסְט.

ווען באושאוערט איז געקעמען קײַן נְיוֹאַרְק, אִין 1891, אִין
עלטער פּֿן 18 יָאָר, האט ער זיך באַקענט מִיט דְּרִי וְוִיכְטִיק גַּעַמְּעָן —
וְוִינְטְּשְׁוּסְקִי, רְאַזְּעַנְפְּעָלָד אַון עַדְלְשְׁטָאָט. ער האט דְּרַפְּלִיט זִיְּעָר
גְּרוֹיזְעָשׂ הַשְּׁפָעָה אַבְּעָר די יִדְיְשָׁע רְאַזְּיקָלָעָה מַאֲסָן. ער האט זיך באַ
קענט מִיט זִיְּעָר וְוּרָקָע. אַון דאָס אִין גְּעוּוֹן פּֿאָר אִים אַ נְיַע אַנטָּ
פלְעָקָנוּג. וְוִינְטְּשְׁוּסְקִי, רְאַזְּעַנְפְּעָלָד אַון עַדְלְשְׁטָאָטָס וְוּרָקָע זִינְגָּע
שׂוֹין דֻּעְמָאַלָּת גְּעוּוֹן טְּרָאַדְיִיצְיָה. שְׁטָאָרָק אִין גְּעוּוֹן זִיְּעָר הַשְּׁפָעָה, אִין
גְּרִיטִית אִין מַעַן גְּעוּוֹן אוּפְּגַּעַמְּעָן די דְּזָאַקְעָקָה הַשְּׁפָעָה.

אויסגעוואָרְצְּלָטָע אִימְגְּרָאָטָן, אַנְטְּלָאַפְּעָנָע פּֿון צָאַרְיְּשָׁ פְּאַגְּרָאָמָעָן,
הַאָבָּן זַיִּה גַּעַרְטָאַוּוּט אִין אַמְּעִירִקָּע. זַיִּה הַאָבָּן, אַבְּעָר אִין נִיעָם
לְאַנְד גַּעַפְּנוּג אַ טְּרָאַגְּיִישָׁע רְעַטְוָג. זַיִּה זִינְגָּע גְּעוּוֹאָרָן שְׁקָלָאָפָּן אִין די
שׂוֹוִיצְּפָאָבְּרִיקָן. אִין דָעַן אַ וְאַונְדָעָר, וְואָס פְּרִיהִיטִּילְדִּיעָר, טְּרִיסְטִּ
ליְדָעָר הַאָבָּן, וְפִיְּעָר אִין פְּלָאָקָם, זַיִּה צְשָׁפְרִיטִים אִין אלע שׂוֹוִיצְּפָאָ
ברִיקָה, אִין אלע טְּעַנְגְּמַעְנְטְּהִיּוּת, אִין אלע מְסִבּוֹת? אִין דָעַן אַ
וְאַונְדָעָר וְואָס וְוּקְלִידָעָר אַון רְוֶפְּלִידָעָר הַאָבָּן אוּפְּגַּעַה אַלְטָן דעם
מוֹת בַּי גַּעַפְּאַלְעָנָע אַון אַונְטְּעַרְדְּרִיקְטָע?

מייטן אויסנאמט פון דער אלטער רעליגיעזער פאעזיע — די תחיננות — האט די יידישע פאג'ז נאך קינמאָל פריער ניט געוירקט אַזוי שטאָרָק אָזֶן טִיף מַאֲרָכְלִישׁ וּדִי רַעֲוָאַלְצִיאַגְנָעַרְעַ אָזֶן אַרְבְּעַטְעַרְ-פָּאַעַ — זַיְעַ אַיְן אַמְּעַרְיקָעַ. דָּאַס דָּאַזְיָקָעַ לִידַה האָט גַּעֲוִירְקַט טִיפְעַר וּדִי אַלְעַ רַאֲדִיקָאַלְעַ אַוְיְפְּקָלְעַרְגְּנוֹגָעַן. אַיְזַ נִיטַּ קִין חִידְשָׁה, וְאַס בְּמִשְׁךְ עַטְלָעַכְעַ יָאַר אַיְזַ וּוַיְנְטְשְׁעָוָסְקִים. דָּאַזְעַנְפְּאַלְדַּם אָזֶן עַדְלְשְׁטָאַטְסַ לִידַה גַּעֲוָאַרְן טְרַאַדְיִיצְיַע. אַטַּ דִּי דָּאַזְיָקָעַ טְרַאַדְיִיצְיַע האָט דָּעַר אַיְסְעַדְגְּוַיְנִילְעַדְ — בַּאֲגַאַבְּטָעַר בָּאוֹשָׁאַוּרְגָּר גְּלִיךְ אַיְבְּעַרְגְּנוֹמָעַן. קְלַמֵּן מָרְמָר, אַיְזַ זַיְעַ דָּעַרְמָאַגְּנָטָעַר שְׁטוֹדָעַ, וּוַיְוַיְתַּ אָזֶן אַיְיךְ דִּי וּוַעֲרָטָעַר, עַפְּיַטְמַן אָזֶן גַּעַד שְׁטָאַלְטָן, וְאַס בָּאוֹשָׁאַוּרְגָּר האָט אַיְבְּעַרְגְּנוֹמָעַן פָּוֹן זַיְעַנְעַ פָּאַרְגִּיעַר. אַיְזַ אַנְדָּעַרְשַׁ האָט עַס גַּאֲרָנִיט גַּעֲקָעַנְטַן זַיְעַן. דָּאַס אַיְזַ גַּעֲוָעַן דִּי לְעַבְעַי דִּיקָע, וּוַיְרְקָנְדִּיקָעַ פָּאַטְמִישׁ קְוֹלְטָוָר אַיְזַ גַּעֲנַדְרַ צִיטַ.

בָּאוֹשָׁאַוּרְגָּר האָט זַיְעַ צְוָנוֹנְגָּעַלְבַּט מִיטַּ דָּעַר דָּאַזְיָקָעַ טְרַאַדְיִיצְיַע מְחַמֵּת עַטְלָעַכְעַ טָעַמִּים. זַיְעַ אַיְמְגָרָנְטִישׁ אַרְבְּעַטְעַרְ-לָאַגְּעַ האָט גַּעַד שְׁטִימַט מִיטַּ דִּי דָּעַמְּאַלְטִיקָעַ טְרַעְזְּנִילְיִידָּעַ. דָּעַר האָס צָוָם אַנְטָעַרְ דִּיְקָעַר אַיְזַ גַּעֲוָעַן כְּמֻעַט דָּעַר זַעֲלְבִּיקָעַ אַיְסְדוּרְקַט וּדִי דָּעַר האָס צָוָם דָּעַר טִירָאַנְיַע, וְאַס עַדְרָה האָט דָּוְרְכָּגָעַלְטַן זַיְעַן עַדְרָה אַיְזַ גַּעֲוָעַן אַקְנָדָה. האָט בָּאוֹשָׁאַוּרְגָּר גַּעֲשָׁרְבִּין זַיְעַנְעַ עַרְשְׁטָעַ לִידְעַר אַיְזַ גַּאנְצַן אַיְזַ גַּסְחַ

פָּוֹן דָּעַר דָּעַמְּאַלְטִיקָעַ טְרַאַדְיִיצְיַע.

זַיְעַנְעַ עַרְשְׁטָעַ לִידְעַר האָט עַדְרוֹקָט אַיְזַ דָּעַר «אַרְבִּיטְעַר צִיִּי» תּוֹנְגַּ אַנְטָעַרְן פָּסְעוֹדָאַנִּים — מַ. טּוֹרְבָּאוֹן. טּוֹרְבָּאוֹן-בָּאוֹשָׁאַוּרְגָּר גַּיִיט אַיְזַ גַּאנְצַן אַיְזַ וּוַיְנְטְשְׁעָוָסְקִים. דָּאַזְעַנְפְּאַלְדַּם אָזֶן עַדְלְשְׁטָאַטְסַ טּוֹרְטַ.

רִיכְטִיק וּוַיְוַיְתַּ אַזְיָקָעַן קְלַמֵּן מָרְמָר וּוְעַנְלָעַךְ עַס אַיְזַ בָּאוֹשָׁאַוּרְסַ עַרְשָׁת לִידַה «קָאָפִיטָּאַלְס אַ קְרָבָּן», אַיְיךְ וּוַיְנְטְשְׁעָוָסְקִיס לִידַה «דְּבָרִי שְׁכִיבַּ מְרַעַע» (רַיִדְ פָּוֹן אַ קְרָאַנְקוֹן). גַּעֲדְרוֹקָט אַיְזַ לְאַנְדָּגָנְעַר «אַרְבִּיטְעַר פְּרִינְדַּן», סְעַפְּטָעַמְבָּעַר, 1885). בָּאוֹשָׁאַוּרְגָּר «קָאָפִיטָּאַלְס אַ קְרָבָּן» אַיְזַ גַּעֲוָעַן גַּעֲדְרוֹקָט אַיְזַ «אַרְבִּיטְעַר צִיְּטָ�גָגָן», דָעַם 8ְּטָן יְלִיָּה, 1892. אַיְזַ זַיְעַן בּוֹן הַיִּסְטַּ דָּאַס לִידַה — «אַיְפָּוֹן שְׁטָעַרְבָּעַ-בָּעַטְ». דָעַר 18-יְאַרְקָעַר בָּאוֹו שָׁאוּרְ הַיִּבְטַּ אַזְיָקָעַן זַיְעַנְעַ מִיטַּ דָעַם דָּאַזְיָקָעַן טְרַעְזְּנִילְיִידְ.

דָּאַס לִידַה אַיְזַ צְעַצְוִיגָן, נִיטָאַ נְאַךְ אַיְזַ מִיטַּ דָעַם לִידַה יְעַנְעַ קְלָאַסְיַעַלְעַמְעַנְטַן, וְאַס מִיטַּ זַיְעַ האָט זַיְעַ אַיְסְגָּעַצְיִיכְנַט בָּאוֹשָׁאַוּרְגָּר שְׁפָעַ טְעַרְדִּיקָן שָׁאַפְן, מִיר גִּיבָּן דָאַ אַיְבָּעַרְגָּר דִּי וּוַיְכָטְקָסְטַעְטַסְטַע טְרַאַפְעַס. דָּאַס וּאַרְטַּ «בְּעִיסְמַעְנַטְסַ» מִינְטַן אַ קְעַלְעַרְגַּר: «פְּלָאָרְגַּר» — אַ דִּילְ; «לוֹמְפַן» — שְׁמָאַטְעַס.

האפיתאלם אַ קָּרְבָּן

א בעיסמענט — אַ קָּרְבָּן, גָּנוֹן פִּינְצְּטוּר אָוֹן שְׁמַצִּיךְ,
צְעַבְּרָאכְעַגְּנָע פָּעַגְטָעָר — סְפָּרְקְלָעָט מֵיט פָּאָפִיר,
די וּונְט זַיְנְעָן חֲוָשָׁן, פָּאַרְשִׂימָלֶט אָוֹן גְּלִישָׁיָק,
עַס פְּיִיט זַיְך אַ לְיָל דָּעָר וּונְט הוֹדָר דָּעָר טִיחָ.

דָּעָר פְּלָאָר אָיוֹן צְעַפְּרִילְט שְׁוִין אַוִּיפְּ שְׁטִיקְלָעָר אָוֹן בְּרַעְקָלָעָר,
עַס זַיְך דִּי עַתְּד גָּאָר פָּאַרְטָאָר אָוֹן נָאָא,
קִיְּין אַזְיָּוָן נִישָּׁאָר, אָוֹן דָּעָר פְּרָאָסָט, עַר קוּעָלָט שְׁרוּעָלָעָר,
עַר טְרִיבִּיסְלֶט אָוֹן מַוְתְּשָׁעָט פָּלָמָעָר חַי אִין גָּאָס.

אוֹפִּין פְּלָאָר, אָוֹן זַיְיט, אַוִּיפְּ אַ זַּאְק אַוִּיסְעַצְּזִיגָן,
מִיט שְׁמַאְטָעָס בְּאַרְעָקָט, לִינְגָט אַ מַעְנְטְּשָׁן-סְקָעָלָעָט,
סְאיִין גָּעַל זַיְן גְּזִוִּיסְט, אַיְנְגְּנְעַשְׁרוּמָפָן דִּי אַוִּיגָן,
עַר מַוְרְמָלֶט פְּאַגְּז שְׁטִילְט זַיְן לְעַצְּטָן גְּזַבְּעָט ...

— — — — —
אַיְן לְמָפָן גַּעֲקִילִידָט, לְעַבְּן אִים אַיְנְגַּעֲבוּגָן,
די וּוַיְבָ מִיט דִּי קִינְדָּעָלָעָר שְׁטִיעָן אַרְוָם ;
עַס גִּיסְן זַיְך טְרָעָן פָּוָן זַיְעָר אַוִּיגָן,
אוֹן קָלָאנְגְּדוּיָּה, שְׁרִיְעַנְדִּיק בְּעַטְן זַיְ אִים :

— — — — —
“אָ, פְּגָטְעָרֶל שְׁטָאָרֶב גִּיס ! אַוִּיפְּ אַסְהָוָה הַכְּבָב רַתְמָנוֹת
אוֹן לְאוֹן אַנְגָּזָנוֹ נִיט אַבְּגָר פְּגָנָץ עַלְנוֹת אַלְיָוָן,
עַס שְׁטִיעָט אַוְנְדָּעָר לְעַבְּן אָן דִּיְה, אַיְן סְכוּנוֹת,
מִיר וְעַלְן זַיְך אַלְעָלָ פָּוָן הַוְגָנָעָר אַוִּיגָן.”

— — — — —
“אָ, הַעֲרָט אַוִּיפְּ צַו זַיְנְעָן, אַ הַעֲרָט אַוִּיפְּ צַו קָלָאנְגָן,
אוֹן לְאֹוט מִיךְ גְּאַזְן דָּוָאָק בְּאַמְּגָנְגָן דֻּעָם טְוִוִּיס !
חָסָם הַעֲלָמָט אַיְיָר זַיְנְעָן, אַרְקָעָן מַעְרָנָט מְדָאָגָן
די לִיְּזָן, די שְׁמַעְרָצָן, דֻּעָם הַוְגָנָעָר אוֹן גַּוִּיט.

— — — — —
“אַרְקָעָט מַיִּין גְּעוֹונָט בַּיְּמַשְׁיָעָן פָּאַרְלָאָגָן,
גַּעַתְּרָעְוָעָט בִּיטָּעָר וְיִ טָּאָג אַוִּי נְאָכָט,
עַס גַּאֲבָן דִּי צְרוֹת פָּאַרְקִירְצָט מִינְיָע יָאָרָן
אִיצְט שְׁטָאָרֶב אַיךְ פָּוָן צְרוֹת ... פָּוָן הַוְגָנָעָר פָּאַרְשְׁמָאָכָט ...”

דאם ליד איז סעניטי מענטאל. דער 18-אייריקער אונפאנגער האט
עס געשראיבן אין טטיל, וואס ער האט אונגעטראפען בי' זייןיע עלטערע
קאלעלען. דעם שטאָרבּוּנְדִּיקְּנוֹס מאָנגַלְאָג איז טאָקע צוֹילָאנְג. די רעה-
לייטניישׁ שילדערונג איז דא אָפֶגֶעַשׁוֹאָכֶט מְחֻמָּת דָּעַם, וואס דער דא-
זִיקְעָר לְאָנְגָּעָר מְאָנְגָּלְאָג קְלִיגָּט נִיט וּאֲרִשְׁיְגָּלָעָד. אַבָּעָר דָּאָס אֵין גַּעַ-
וועַן דָּעַר דַּעַמְּאָלְטִיקְּרָן נּוֹתָה. אַן פָּאָרְגְּלִיךְ מִיט זִיןְעַן אַנְדָּעָרַע טּוֹרְבָּאוֹרַ
לִידָעַר, אֵין אַטְ-דָּאָס לְדָאָס רְעַאלִיסְטִיכְּשָׁנָעַ אָוֹן קָאנְקָרְעַטְסָטָע.
צְוִישָׁן דַּי טּוֹרְבָּאוֹרְלִידָעַר זִיןְעַן פָּאָרְגְּלִיךְ אַזְעַלְכָּעַ, וואס זִיןְעַן נִיט
אַרְגִּינְן אֵין באַושְׁוֹאָוּעָרָס גַּעַזְמַאלְטָע שְׂרִיפְטוֹן. דָאָס לִיד "אֵין שָׁאָפָּ"
געַדרְוקָט אֵין "אָרְבִּיטְעָר אַיִּטְוֹגָג", דַעַם 97 סְעַפְטָעַמְבָּעָר, 1892. אַיִּיךְ
דאָס דָאַוְיָקָע לִיד הַאַלְטָן אַן דַעַם רְעַאלִיסְטִיכְשָׁנָה. טּוֹרְבָּאוֹר אַשְׁרִיבְּיַט
די פָּאָרְגְּלִיךְ, וואס "אֵין פִּינְגְּטָעָר וּוּי אֵין טּוֹנְקָל קְבָּרָ". ער דָעַרְצִילְט
זַוְעַגְן זַיְן שְׁוּעוּרַע לעַבָּן. פְּלוֹצָעָם בָּאוֹזִיְּזָט וִיז אַסְקָעַלְעַט. דָאָס אֵין
דָעַר סִימְבָּאָל פָּוּן "סְלָעָקָ", אַרְבְּעַטְסְלָאוֹיְקִיטָן. דָאָס אֵין גַּעַוּזָן די שְׁרַעַק
הַזְּנִינְגָּן שְׁבָלָאָפָּ אֵין די שְׁוּיְצְפָּאָרְגְּרִיקְּן.

בון יעדן שקלאָך אַין זִי שׁוֹן צְפָנָהּ־זֶה.
די אַנדערע לִידָעָר פֿאַרְמָאנָן שׁוֹן נִיט דָעַלִיסְטִישׁע, קָאנְקָרָעַטָּע
שִׁילְדָעָרָנוּג, אַזְוֵי אַיז דָאס לִיד "א. שְׂטָאָרְבָּןִיט, מִין הָעֲרִיצִין", "אַרְבִּיטָעָר
צִיְּטוֹנָג", דָעַם 15 טַנְזִין יוֹלִי, 1892. אַין דָעַם לִיד, וּונְדָט זִיךְ דָעַם פְּאָעָט
צָו זִין הָאָרֶץ, עַס זָאָל נִיט שְׂטָאָרְבָּן "פּוֹן דִי רִינְדְּנָעָץ סְצָעָנָעָן", וּוֹאָס עַר
חַעַט, "אַין יְעֻטּוֹיְדָעָר מִינְגָּט". דָעַם טּוֹיט וּוֹאלָט עַר באָגָעָנָט "מִיט
שְׁמָחָה, מִיט פֿרְדִּיך", דָעַן עַר נָאָר באָפְרִירִיטִיט מִיךְ פּוֹן גּוֹיט". אַרְן דָא קָומְטָא
איַרְפָּאַיך אַינְגָּם פְּאָעָט אַן אַינְגָּוּזָאָרְצְלָטָעָר מַאְתִּיוֹ: וּוֹעֵן עַר זַעַט
די טִירָאנָעָן, וּוֹלִי עַר זַי "פֿאָרְשָׁנִיךְ... פּוֹן פֿעַלְדִּיךְ", "אַוְן שְׂטָאָרְבָּן —
דָאָךְ זָא וּוֹי אַהֲלָדָד". אַין זִיְּנָעָ "גַּעֲקָלִיבָּנָעָ שְׁרִיפְטָן" אַיז אוּיךְ דָאס
ליַד נִיט אַרְיִין.

אָשְׁטַאֲרָב נִיטָּה, מֵיִן הַעֲרֵץ!

אָא שְׁאַבָּד נִסְתַּבֵּח מִן הָעָרָץ פָּנִים דַי רִירְגָּדֶל סְצֻעָּנוּן
וּוֹסֵס אַיךְ וְעַז אַין יְעַטְוֹנְדָה מִגּוֹטָן...
אָא זָולְן דַי שְׁמַעֲמַצְן אַנְיָן דַיְרָה נִיסְטְּרָעָנוּן
מִינִי נְצַטְעַ בְּיכָל אַרְעָמָעַ בְּלָחוֹט...

כabin קראפטיק גענוג נאך צו טראגון די ליעון
פונ שארטסלאטקו ביטצ'רנו טויט'

איך וואלט אים באנגענט מיט שמחה, מיט פרייזן,
לען ער נאר באפרײַט מיך פון גויט...

נאר ווע איך די הענקער, די רויבער, די שינדער,
וואס דוויבן ביימ שוּאָכֶן זיין דעכטן
און שמיין און קייטן אי אים, אי די קידער,
און מאָכֶן זיין צַלְעַ פֿאָר קִנְעַטָּ —

אָ, דָאָן ווֹיל אֵיך לְעַבּוֹן, יָאָ, לְעַבּוֹן אָזָן קְעַמְפָּן!
פֿאָרְשְׁגַּיְידָן טִירְאָגָעָן פֿוֹן פֿעלְלָ...
און נְאָסְדָּעָם פֿאָרְמָאָטָעָרָט צַו זְרִיעָרָד נְרוּעָר קְרָעָמָפָּן,
און שְׁטָאָרָבָּן — דָאָר זָאָ וְוַיְיָ אַהֲלָה!

נאר ווַיְיִנְקַעַר קְאָנְקָרָעַט אַיְן דְּעַאְלִיסְטִישָׁע שִׁילְדָעַרְוָנָגָעָן אַיְן דָּאָס
ליַד «אַ קְרָעָצָן». דָּאָס אַיְן גְּרָאַד נִיטְקִין גַּעֲרָאַטְן לִיד, אַפְּיָלוּ פֿאָר אָז
אַנְפָאָגָעָר. דָאָר וְוַיְיִטְשָׁס אַס אַנְדוֹ זַוְיִי אַזְּיִי בְּאוֹוְשִׁיאָוּעָר הַאַט אַיְבָעָרְגָּעָר.
נוּמָעָן סָאַצְיָאַלְעָא אַלְעָגָרְיִיעָס אַיְן סָאַצְיָאַלְעָא מְחַשְּׁבָות. «אַ קְרָעָצָן» אַיְן
אוּרָד נִיטְאָרִין אַיְן זַיְן בּוֹך. גַּעֲדָרוֹקָט אַיְן עַס גַּעֲזָעָן אַיְן דָעַר «אַרְבִּיטָעָר
צִיְּטוֹנָגָג», דָעַם 19טַן אַוְיגָסְטָה, 1892 :

אַ קְרָעָצָן

וְוַען מִיד פֿוֹן אַרְבָּעַט שְׁלָאָפָּט דָעַר שְׁקָלָאָט,
אוֹן גִּיט אַ שְׁוֹעָרָן קְרָעָצָן פֿאָר שְׁמָעָרָן,
לְאָן חַאנְדָּלָט אַיְן אַ פֿאָנְגָּרָאָט
זַיְ אָמָמִין שְׁוֹאָכָעָס, קְרָאָנְקָעָס הַעֲרָץ.

עַס גַּעַמְט דָעַר קְרָעָצָן אַיְן זַיְ אָרִין
צַו דִּי, וְוָאָס זַיְגָעָן דָאָרָט פֿאָרָאָן.
פֿוֹן אַיְגָעָן צְרוֹת, שְׁמָעָרָן אַיְן פִּיןָן,
אלָס פֿינְצְטָעָרָר שְׁקָלָאָה, אלָס אַוְבָּעָטָסְמָאָן...

נָאָר זַעַט, עַס אַיְן שְׁוִין אַיְבָעָרְפָּאָל,
יעַצְט וְוַעַל אַרְך צַו דָעַם שְׁקָלָאָפָן גִּין
אוֹן וְוַעַל אַ קְרָעָצָן טָאָן מִיטָּאָגָל,
עַר זַאָל פֿאָר שְׁוֹעָק פֿוֹן שְׁלָאָה אַוְפְּשָׁטְיָן.

עס איז נויטיך זיך אפֿשַׂטעלן נאך אויף איז ליד צוישן די טורבאווי
ליידע. דאס איז — «זו די שטערן». דאס ליד איז געווין געדראקט
איין דער «ארבייטער צייטונג», דעם 16טן סעפֿטumber, 1892.

זו די שטערן

שטערן, זילבער-קלאָרָע שטערן!
האט איר אוֹפְּזָעָר וועלט באָטראָכָט —
אוֹפְּזָעָר חעלט זאַ שלעכָט, פֿאָרְדָּאָרְבָּן,
וואֹ עס הערטש די פֿינְגְּצָטָעָרָן נאָכָת?

אוֹפְּזָעָר וועלט וְאֵס אִיז גַּעֲבִיכָּן
זו אַ פֿינְגְּצָטָעָר יַאֲמַרְתָּאָל,
וואֹ דער מענטש אִין גַּרוּסָע מַאֲסָן
לעַבְּשָׁ אִין קַעְכְּשָׁאָפָּט, פֿיַּי אָונְ קַחְאָל?

בלְאָסָעָר דִּיכְטָעָר! — נִיט גַּעֲזָעָן
הָאָבָּן מִיר בֵּין יַעֲצִימָקָעָר צִיְּט —
וְאַ זַּיְּלְבָּעָר-קְלָאָרָעָר שְׁטָעָר
וּסְטָן דַּי וּלְעָלָט אָנוֹז אָוִיס פָּוּן וַיְיַצָּא.

נִיט אַלְעָ מֶאל הָאָבָּן אֲגַפְּגַּעַרְיִישׁ לִידְעָר אַ וַיְכִתְּקִון בָּאַטְיִים.
עַלְ-פִּידְוֹב זַיְּנָעָן זַיְּ אָמוֹנִיכְעָרָע בָּלְאַגְּדוּשָׁנִישָׁן. טַוְדָּבָּאָוְרָבָּאָוְשָׁאָזָּן
וּוּרְסָעָר עַרְשָׁטָע לִידְעָר זַיְּנָעָן אוֹיךְ אָמוֹנִיכְעָרָע בָּלְאַגְּדוּשָׁנִישָׁן. זַיְּנָעָן
טַעַמְאַטִּישָׁעָר מַאְטָעָרִיאָל הָאָט גַּעַשְׁטִימָט מִיט דַּעְרָ דַּעַמְּאַלְטִיקָעָר פָּאָעָז
טַיְשָׁעָר טַרְאָדִיצְיָע. עַר הָאָט אוֹיךְ גַּעַשְׁטִימָט מִיט זַיְּנָעָן פָּאָרְבָּאָרְגָּעָנָעָר
שְׁנָאָה קַעְגַּן אָוְנְטַעְדְּרָדְקָעָר אָונְ טַיְּאָנָעָן. דָּאס מִינְטָן, דַּעְרָ מַאְטָעָרִיאָל
הָאָט גַּעַשְׁטִימָט מִיט בָּאַוּשָׁאָוּרָס אָוְנְטַעְדְּרָאָוְאָסְטוּזִין. עַר הָאָט אוֹיךְ
גַּעַשְׁטִימָט מִיט זַיְּנָעָן אָרְעָמָעָן שְׁקָלָאָפָּן-לְעָבָן אִין גַּיְיִאָרָק. זַעְעָן מִיר
אִין זַיְּנָעָן טַוְדָּבָּאָוְרָלְיִידָּעָר שְׁטָאָרָקָעָה. וְאָס עַר הָאָט גַּעַפְּנָעָן
בֵּין זַיְּנָעָן פָּאָרְגִּיעָר. מִיר זַעְעָן אוֹיךְ אַיְנְרִיךְ הַיְּיִינָס הַשְּׁפָעָה אִין לִיד
«זו די שְׁטָעָרָן». דָּאס אִין די בִּיטָּעָר אִירָאָגָעָ — «וְאַיְּלְבָּעָר-
קְלָאָרָעָר שְׁטָעָרָן זַעְעָט די וּלְעָלָט אָנוֹז אָוִיס פָּוּן וַיְיַצָּא». מַעַר וְאַיְּלְבָּעָר
זַעְעָן מִיר אִין די טַוְדָּבָּאָוְרָלְיִידָּעָר אַ וַיְכִתְּקִון פָּרָט: דָּמִינוֹת צִיְּעָן אִים
מַעַר צַו וְיַיְּ רַעְאַלְיִיטִישָׁ-קָאנְקָרָעָט שְׁלַדְעָרָנוּגָעָן.

זו באושאווערס טורבאָוילידער דאָרף מען אויך צורעכגען דאס
לייד «עס איז א טרום — דאָך ריכטיק», «אַרבִּיטְרֶץ-צִיטְוֹנְג», דעם 15 טן
אויגוסט, 1892.

קײַין סֵד קאנקרעט-רעאליסטיישׁוּ לַיְדָעָר וּוְעַט מַעַן נִיט אַנְצִילְן
בַּיְּאַוּשָׂאַוּעָרְן. חֹזֶץ צוּוִיָּה רַעֲלִיסְטִישׁוּ שַׁילְהָרוֹגְעָן אַין זִינְעַ טַוְרָה
בַּאַוְרִילְדָּעָר קָעָן מַעַן צוּוִישָׁן זִינְעַ שְׁפַעַטְעַדְדִּיקָעַ לַיְדָעָר גַּעֲפִינְגָּן אַזָּא
לייד וּי «אָפְשִׁיָּה», גַּעֲדַרְקָט אַין לאַנדָּאנְגָּר «אַרְבְּעַטְעָר פֿרִינְדָּה», דעם
9 טָן דַּעֲצַעַמְבָּעָר, 1892. באַוּשָׂאַוּעָר שִׁילְדָּעָר אַין דָּעָם לַיְדָ אַן אַרְטָה
בְּעַטְסִים-מִידָּל, וְאַס זַעַגְנַט זִיךְ מִיט דָּעָם «פֿינְצְטוּן שָׁאָפָּה». זִיךְ גַּעֲמַט
פּוֹן אִים אָפְשִׁיָּד מִיט שְׁטִילְן גַּעוּווֹין». אַירָעַ בַּעֲסַטְעַ אַירָן, אַירָעַ כּוֹחוֹת
הָאָטָה זִיךְ פְּאַרְלָאָרָן אַין דָּעָם «פֿינְצְטוּרָן גַּרְבוֹב פּוֹן דָּעָר עַרְדָּה». אַיצְטָה
וּוְעַט זִיךְ אַוִּיס שְׁקָלָאָפִין אַין דָּעָר שְׂוֹוִצָּפָאָבָּרִיךְ. זִיךְ אַיז אַכְּלָה. אַגְּיָעָן,
פְּרִיעָן וּוְעַלְט וּוְאָרָט אוּיפְּ אַירָּה. אַבְּעָר דָּעָר דִּיכְטָעָר זַגְטָה אַירָּה: «אָוָם־
זִיסְט אַין דִּין שְׁמָהָה, אָוְמוֹסְט אַין דִּין פֿרִידִי! וּוְעַסְט אַיצְטָעָר גַּאָזָה
וּוְעַרְן אַשְׁקָלָאָף בַּיְּאַשְׁקָלָאָף, וּוְעַסְט הָאָבָּן גַּאָזָה גַּרְעַסְעָרָעָר צְרוֹת אָוָן
לְיִיד: אַן אַרְבְּעַטְסָמָאן נַעֲמָסָה, אַשְׁפִּצְעָרָן קַנוּכָּמָה». דָּעָר פְּאָעָט
שִׁילְדָּעָר פָּאָר אִיר דָּס פֿינְצְטוּרָן לְעַבְנָן פּוֹן אַן אַרְבְּעַטְעָרָס פְּרִויָּה. אָוָן
עַר וּוְאָרָנְט זִיךְ: «וּוְעַסְט פְּלוֹבָן דִּין לְעַבְנָן, וּוְעַסְט פְּלוֹבָן דִּין מָאָן, וּוְעַסְט
שִׁילְטָן דָּעָם חַתוֹנָה-טָאָגָה, אָוָן דִּין שָׁעָה». אָוָן דָּס לַיְדָ עַנְדִּיקְתָּזִיךְ אַיְמָה־
דִּיק:

דָּעָר מַעַרְשָׁן זַעְרָה חַוְּפָה, אַיז אַ טּוֹיְטָן-מוֹסָה,
תְּבָרִיכִים גַּאָזָה זִינְעַן דָּעָר שְׁלִיעָר, דָּעָר טּוֹלָה;
די חַוְּפָה — דִּין גַּוְבָּה, דָּעָר מַת — זָו אַלְיָהָן,
דָּעָר גַּאֲלָדָעָרָן דִּינָן אַין אַיְיָרָעָן קִיְּטָה
אוֹן אוּיךְ אַמְּכָהָה, אַן אַנְדָּעָקָגָן-שְׁטִיףִין...»

באַוּשָׂאַוּעָר הָאָט זִיךְ מַעַרְשָׁן אַוְמַגְעָקָרָט זַו רַעֲלִיסְטִישׁוּ שִׁילְלָה
דַּעֲרָגָעָן. אִים הָאָט אוּיךְ נִיט אִינְטְּרָעָסְטִירָט זַו שִׁילְדָּעָן רַעֲלִיסְטִישׁוּ
קָאנְקָרָעָט פָּאַלְיִטְשׁוּ קָאמָפָן, פָּאַלְיִטְשׁוּ גַּעֲשָׁעָנִינְשָׁן. אָוּבָּה עַד שְׁרִיבָּת
וּוְעַגְּן זִיךְ, אַיְזָעָס שְׁטַעַנְדִּיקְלָאָגָאָרִישָׁ אַדְעָר אַיְזָעָס פְּעַרְזָאַנְיִפְּצִיחָרָגָעָן.
עַס בָּאַקְוּמָט זִיךְ, אַזְוִי גַּאָזָה, אַבְּאַשְׁטִימְטָעָר אַיְנְדָּרוֹק: וּוּרְקְלָעְבָּעָה
גַּעֲשָׁעָנִינְשָׁן וּוְעַרְן בַּיְּאַוּשָׂאַוּעָרְן פָּאַיְאַלְגָּעָמִינְיִינְעָרָט. זִיךְ וּוְעַרְן אוּיךְ
אוּנְיוֹזָעָרְסָאַלְיִוְרָט. מַעַן דַּעְרְפִּילְטָה עַס קָלָאָה, גַּלְיִיךְ גַּאָזָה זִינְעַ טַוְרָבָּאָוּ
לְיִדְעָר. זִיךְ עַרְשָׁת לַיְדָ פּוֹן אַטְיַדְעָם מִין אַיְזָעָס «צָוָם וּוִינְטָה» (לאַנדָּאנְגָּר
«אַרְבִּיטְרֶץ-פֿרִינְדָּה», דעם 23 סְטוֹטָן סְעַפְטָעַמְבָּעָר, 1893):

צ'זם ווינט

צ'טראגן, ג' ווינט, אויף זיין פיליגל
די היטע וערטער פון מיין פען,
וואס זייןען שאויאץ' הי זשאָר פון אוביין,
דאָך אונטן קען מען פיער זען.

און חאו דו הערטט אַ האָרץ נאָר שלאנַן
אויב שלעכט, פֿאָדוֹאָרבּן אַלעַד פִּין —
זאָ ברענְג אַהֲן די פֿלְאָמְעָן-זְעָרְטָעֶר
און בלְאָו זַיְּ שִׁקְ אַין האָרץ אַריְין.

און אויב דאס בלוט אויז דאָרט פֿאָהָרָאָרָן
זאָ ווּקְ עַס, וֵי דו ווּקְסַט דַעַם יִם;
און מאָר עַס זַיְּן, מאָר עַס קַאָּבָן,
און ווּקְ דַאָּרט אוּפְּ זַעַם פֿרְיַהִיט-פֿלְאָם!!

„פריהיט-פֿלְאָם“ אַיְזָן בַּיְ אַוְשָׁאוּוּרָן נִיט גַּעֲוֹעַן קִין צְוָעָלִיקָעֶר
פֿאָעָטְשָׁעֶר זָאָג. דַעַר דַזְוּקָעֶר סִימְבָּאָל ווּוּרֶט קְלָעָרָר, זַעַן מַעַן זַעַט
זַיְּן בַּאָצִיאָוָג צָוָם אַרְוּמִין לְעַבְנְשָׁטִיְיגָעֶר. שְׁילְדָעָרָן דַעַם קָאנְקָרָעָטָן
לְעַבְנְשָׁטִיְיגָעֶר הָאָט אִים ווַיְינִיקְיוֹאָס אַינְטָעָרָעָטָרָט. אַבָּעָר עַר הָאָט
גַּעֲלָעֶבֶת אַיְזָן דַעַם דַזְוּקָן קְלִימָטָן. בַּיְ אַוְשָׁאוּוּרָן אַיְזָן בַּאָצִיאָוָג
צָוָם פֿינְצָטָעָרָן אַרְבָּעָטְרָעָלְעָבָן, צָוָם שְׂוִיזְפְּאָבָּרִיךְ, צָוָם פֿאָלִיטִישָׁע
קָאמָפְּן — בַּיְ אִים אַיְזָן דַעַם גַּעֲוֹעַן אַ דָּרוֹכוֹיסָס אַצְּצָאָלָעָ פֿרָאָבָלָעָם.
בַּיְ אִים אַיְזָן עַס גִּיכָּעָר גַּעֲוֹעַן אַ פֿסִיכָּאָלָגִישָׁעָ פֿרָאָבָלָעָם. עַס אַיְזָן
זַעֲלָבָסְטְּפֿאָרְשָׁטְעָנְדָלָעָ — דַיְ קָאנְקָרָעָטָעָ אַזְּנָעָן רְעַאָלִיסְטִישָׁטָעָ סָאָ
צְיַאָלָעָ שְׁילְדָעָרָעָר הָאָט, פֿרְיַעְרָד וֵי אַלְעָ, גַּעֲשְׁטִיסְּן דַעְרָצָוָאָ פֿסִיכָּאָלָאָ
גַּישָׁעָר מַאְטִיּוֹ אַיְדָעָר אַסְּצִיאָלָ-בְּאַוְאָסְטוּיָן. בַּיְ אַוְשָׁאוּוּרָן אַיְזָן
אַבָּעָר, דַעַר פֿסִיכָּאָלָגִישָׁעָ מַאְטִיּוֹ גַּעֲוֹעַן זַיְּעָר שְׁטָאָרָק קָאנְצָעָן
טְרִירָט, אַוְיסְעָרְגָּעוֹוַיְינְלָעָךְ בּוֹלָט. דַיְ פֿסִיכָּאָלָגִישָׁעָ דְּרָאָגְנִיקָּעָ מַאְטִיּוֹוִיָּ
רוֹנְגָה הָאָט אִים מַמְשָׁ פֿאָדְשָׁלָאָסָן אַסְּדָ וּוּגָעָן. עַר הָאָט פְּשָׁוֹט נִיט גַּעֲוֹעַן
דָּאָס פֿרְטִימְדִּיקָעָ לְעַבְנָן אַרְוּם זַיְּ. דַעְרִיבָּעָר הָאָט אִים דָאָס ווּירְקָלָעָכָע
לְעַבְנָן נִיט צְוּגְעַצְיָינְגָן צָוָם זַיְּ. אַיְזָן אִים הָאָט נַאֲךָר אַיְזָן קִינְדָהִיט גַּעֲלָעֶבֶת
זַיְּ טִיפְּפָרְמָקָוָר — הָאָס אַזְּ שְׁרָעָק פָּאָר טִירָאָנָעָן אַזְּ טִירָאָנִיעָ. דָאָס
הָאָט זַיְּ בַּיְ אִים שְׁפָעָטָעָר אַרְבָּעָטְרָאָגָן אוּפְּ אַלְעָ אַונְטָעָרְדִּיקָעָר.

זוי זינגען געווען — קאפאיטאל, אבערגולדין, טיראנען, מאכטההאבער. זוי האבן "די ערדר פארוואנדלט אין א פינצעערן יאמערטאָל". זיין פערדי זונלעכע טראגעדייע — דער פאטער, "דער גרויסער פאנאטיקער" — האט זיך בי אים פארוואנדלט אין פארשיידענע טאגzialלע קאטענガרייעם. ער האט זוי געווען אין פארשיידענע סימבאלן. איזו האט זיך אין באָוּ שאווערן סובלימירט זינגער אַ פסיכאלאגישער מקור. זיין ליד "צום שלאלֶאָך" ("אַרבײַטער פרײַנד"), דעם 7טן אַקטאָר בער, (1892), הייבט ער אָן מיט די שורות:

זען ציע זיינע הערשער, וואָס טריינקען זיין בלוט —
זיין בלוט, וואָס בי מיר איז אַ טײַער,
אָן צינָּט זיך אין האָרְצִין בַּי מיר אָן אַ גלוֹט
עַס פְּלָאָקָעָרְטַּבָּלְדָּוֹף זָאָרְטַּאָפָּיְעָר.

אין אלע זיינע פֿרִיאַהִיטַּלִּידָעָר גִּיט דָּורך דָּער סִימְבָּאָל אֲדָעָר דָּער גִּיסְט, וואָס עַס אַגְּתָּהָאַלְטָן אין זיך אַזְּוּבָּלְכָּעָפָּילְ-בָּאַדִּינְגְּדִּיקָּע אָוִיסְטָדְּרוֹקָן: "פֿרִיאַהִיטַּ-פְּלָאָם"; "עַס פְּלָאָקָעָרְטַּבָּלְדָּוֹף דָּאָרְטַּאָפָּיְעָר". וואָס טִיפְּעָר בָּאוֹשָׁאָוּעָר גִּיט אַזְּוּקָּאָן זיין אַנְטוּוּקָּוּלְגָּוֹן, אַלְצָזָוּיְתָּר טְרָעָט ער אָפָּן רְעָאָלִים. ער דָּרְגָּעָנְטָעָרְטַּז זיך אֲבָעָר מַעַר אָן מַעַר צוֹ פֿרִיאַהִיטַּ-סִימְבָּאָלָן. ער סִובלִימִירְטַּר דָּעַלְלָעָפָּרְטִּים — אין אָנוֹגְיוּעָרְטָאָלָעָגְשָׁעָנִישָׁן.

וואָס וּוְיִטְעָר דָּער אַגְּנְקָרָעָטָעָר רְעָאָלִים, אַלְצָזָזָעָנְדָן וּוְעָרָט זיין פְּאָעָטִישׁ לְשׁוֹן. עַס וּוְעָרָט פְּרִיעָר, פְּלִיסְיָקָעָר, לִירִישׁ אָן מַעַלְאָדִישׁ גַּעַהְעַכְעָרָט. אַוְיכָא אַן דָּעם עַנְיָן שְׁפָרָאָד דָּרְפִּילְטַּמָּעָן בַּי אִים דָּעם "פֿרִיאַהִיטַּ-פְּלָאָם"; "עַס פְּלָאָקָעָרְטַּבָּלְדָּוֹף אֲוִיפָּה דָּאָרְטַּאָפָּיְעָר".

וֵי נָאָר דָּער "פֿרִיאַהִיטַּ-פְּלָאָם" הַיְּיִבְּטָאָן טְרָאָגָן בָּאוֹשָׁאָוּרָס לִיד, אַרְיְבָעָר דַּי רְיעָלִיסְטִישׁ גַּרְעָנְעָזָן. — קְרִיגָּט זִין לִיד פְּלִיגְלָעָן. דָּער רִיטָּם אַיְוָן פְּרִי. דָּאָס בַּילְד אַיְוָן סִובלִימִירְטַּר. עַס וּוְעָרָט בּוֹלְטָעָר אַ וּוְיכְטִיקָּעָר עַלְעָמָעָנְטַּבָּאָוּרָדָס — דַּי וּזְגָדָגָג. בּוֹלָט זַעַט מַעַן עַס אַיְוָן זִין עַדְעַלְשְׁטָאָטָלִיד. ער וּוְעַנְדָּט זִיך צוֹ דָּער זָוָן אֲוִיפָּה אֲדָרָאָזָמָטִישׁן אָוָפָן. אַוְיכָא בַּיְמָם כּוֹפָּה לִיד וּוְעָרָט מַעַן דּוֹרְכְגָעָנוּמָעָן מִיטָּזִין וּוְעַנְדָּן זִיך צּוֹמָ מַאְתִּירְעָרְדִּיכְטָעָר: "עַדְעַלְשְׁטָאָט! דוּ בִּיסְט גַּעַזְתָּאָרְבָּן, / פְּילִסְטִינְתָּאָמָרְטַּר דָּאָר דָּיְנָן טְוִיתָה אַתָּה הַיְּינָט פְּאַרְוָאַנְדִּיקָּט, / שְׁרָעָקְלָעָד, שְׁרָעָקְלָעָד מִיר מִין הָעָרִץ....".

וואס זווייטער באושאוער אין אוועק פון דער רעלאליסטיישער השפהה. אליך שטארקער אין געוזאָרן אויף אים עדעלשטעטס אינפלום. און דאס שטימט מיט באושאוערס גאנצער אנטווקלונג. בי' עדעל-שטאטן האט ער דערעהרט דעם מארטירער-רוֹת. ער האט אין עדעל-שטאטס לידער פֿאָרנוּמַען אַ וְוִיִּיטְ-גִּינְדְּקִין סָצְצִילְן מִיסְטִיצִים. דאס אין דאס טיבליימירטער, וואס אין געוען נאענט באושאוערס נטיות.

זיין פיעטטע צו עדעלשטעטן אין געוען ענלאָך צו דער פיעטטע, וואס אלע האבן געפֿילט צו דעם "פארצוייפֿלטן, בלאָסן דיבטער". און טאָקע אין עדעלשטעט-גִּיסְט אין געשערבן זיין ליד אויף עדעלשטעטס טויט. דאס ליד אין אַ קְרַעְפְּטִיקָעַר, באֲגִיסְטָעַרְטָעַר, טְרָאַנְיְשָׁעַרְטָר. אַן גְּרוּיס אין די האָפָּעָנוּג: "די צִיִּיט וְזַעַם קְמוּנָן מֵיט דַעַם פְּרִיהִיְיטָס" פֿוֹלָן גֶּלְאָנָּץ". אין דעם דָאַיְקָן ליד פֿילְט מען יענע אַיְגְּנְשָׁאָפָּטָן, וואס מיט דעם אין באושאוער שפֿעטער געוזאָר אַיְגְּנְאַרְטִיקְ-אַרְגִּינְעָל. זיין אָמְגָעָה היְעָרָע לִיבְשָׁאָפָּט צו דער נְאָטוֹר קְומָט דָא צּוּם אַיְסְדָּרוֹק. זי אַיְזָ וְוִי אַ גַּהְיָלְפֿ-מִיטָּל אַיְסְצְׂדוּרִיקָן טְרוּיָעָר, די נְאָטוֹר זָאָל הַעֲלָפָן קלאגן, "קְלָאָגָן אויף אַ מְעַנְשָׁן-פְּרִינְד...". מיט דעם אלְּין אין אַגְּעָן מַעֲרָקָט זיין נְתִיה צו דער נְאָטוֹר אַן זיין בְּרִיטְ-שְׂוֹאוֹנְגִּיקָעַר פְּאָטָי שער ווענד:

זָוָם אַנְדָּעָנָק פָּוּן דָּוד עַדְעַלְשְׁטָאָט

זִיסְעַ זָוָן, פְּאַרְבָּאָרג זִיךְ אַיְצְטָעָר,
חוּקֵל אַיְזָן דִּין שְׁטוֹאָלְפֿ-פְּרָאָכֶט
איַן אַ בְּרִיטְ-עַרְעָר, בְּרִיטְ-עַרְעָר,
שְׁחוּאָרֶץ אַוְן פְּינְסְטָעָר, וְוי די נְאָכְּטָ...
...

זָאָל פְּאַרְצִיעָן זִיךְ דָּעָר הַיְמָל
מִיט אַ וְאָלָן וּנוֹנְ-צָרוֹם,
אַיְצְטָעָר בְּ-יוֹלְן נָאָר טְרוּיָעָר טְרָעָפָן —
טְרָעָפָן טְרוּיָעָר אַוְמָעָטָוּם.

אויף די בְּיִמְעָר זָאָל פִּיגְל
וְצָנָן טְרוּיָעָר אַוְן שְׁטוּמָ...

זא דער ערוד זאל ויפצען בײַגן
זיך אין פעלד די שיינע בלומ.

וואו איך חולע זיך קערן, זוענַן,
זאל איך טרעפָן טרויעָר היינַט,
זאל גאנַטָּר מיר הַגָּלְפָּן קלאָגָן,
קלאָגָן אויף אָ מענטשָׁן-פְּרִיָּנַט...

דאָרטָן אֵין אָנוֹ אַרְעָם שְׂתִיבָּל,
ליינַט פָּרָגְלִיזְוָרֶט אַוְיפָּן בעט
איַצְּסָט דָּעַר קָרְפָּטָר פָּוָן אָ מענטשָׁן,
פָּוָן אָנוֹ אַרְבָּעָטָר-פְּגָעָט.

נאָך די פִּילְגָּר, פִּילְגָּר לִיְּוָן
אֵין זַיְּן קוֹרְצָעָר לְעַבְנָס-צִיִּיטָּה,
נאָך די אַזְּרָגָן, נָאָך די צָרוֹת,
הָאָט דָּעַר טּוֹיְט אִים אַקְשָׁט בְּאַפְּרִילְט.

קָאַלְט אָנוֹ שְׁטוּמָן אָנוֹ אַיְּנָגָעָטָרָן
שְׂתִיבָּט דָּאָס הָאָרֶץ זַיְּנָס אֵין זַיְּן בְּרוֹסָט —
שְׂתִיבָּט דָּאָס הָאָרֶץ, וָאָס הָאָט גַּעֲשָׁלָגָן
אָנוֹ גַּעֲגָלִיט מִיט פְּרִיאַיִיטָס-לְוָסָט...

שְׂתִיבָּט דָּאָס הָאָרֶץ — נָאָר, אָךְ וָאָס רִידָּאִיךְ,
היַינַט צוֹ שְׂחוֹאָךְ אֵין נָאָךְ מִין פָּעָן
אַפְּצָוָהָלָן אָנוֹ מַסְטָעָה,
חוֹ זַיְּן דָּאָרֶץ אֵין זַיְּן גַּעֲזָוָן.

עַדְעַלְשָׁטָאָט ! הוּ בִּיסְט גַּעַשְׁטָאָרְבָּן,
פִּילְסָט נִיט מַעַר דָּעַם וּוּלְטָן-שְׁמָעָץ,
דָּאָךְ זַיְּן טּוֹיְט הָאָט היַינַט פְּאַחוֹאוֹנִיָּקָט
שְׁרוּקְלִיעָר, שְׁרוּקְלִיעָר מִיר מִין הָעִזָּן...

בִּיסְט גַּעַשְׁטָאָרְבָּן, דָּאָךְ אִיךְ טְרִיסָט זַיךְ
זַיְּל עַס לְעַבְטָן דִּין גְּרוּסְטָר גִּיסָּט.

הען איך ועל דיין לעד נאר זינגען,
וואט עס זיין פאר מיר א טרייסט...

און איך זיין — די צייט ווועט קומען
מייט דעם פריהייטס פלאן גלענץ,
דיין ווועט יעדער איזנער ליגען
אייך דיין גרוב א בלומען-קראנץ.

דאס ארבטער-ילד, די סאציאלע מחהבה, דער ראדיקאל-אייפֿ
קלערערישער קלימאָט — אין אַטְדָּעֶר ווועלַע האָט געלעבט דער
זונגעָר דיבטער. דאס איז געווען זיין רעאל לעבען. אַבעָּר רעאלער פָּן
אטְדָּעֶם לעבען זינגעָן געווען זינגעָן חלומות. אַן דער ווועלַע פָּן חלומות
אייז ער אַנטְרָוָונָן, וווען ער אַיז נאָך געווען אַ קִינְד. קָעָגָן דער דערֿ
צִיאָנוֹגָס-טִירָאָנָיָה האָט ער רֻעָוָאָלִיטִירָט אַין זיין דָמְיוֹן. דאס פָּאָרָבָּאָרגָּן-
טְרוּיְמָעָרִישׁ אַין אִים האָט אַין אַמְּעָרִיקָע געוועט אַיסְטְּרוֹקָן דָרְכָּן
סָאָצְיאָלָן לִיד. דאס אַיז געווען די סְבִּיבָה, דער קלימאָט, זיין ווועלַט.
זִין טִיף-פָּאָרָבָּאָרגָּן אַיסְגָּחָלָמֶט לעבען האָט ער נִיט גַּעֲקָעָנֶט אַיְדָעָנְטִיָּה
פִּיצְרָן מייט די דְּרוּיְסְנְדִּיקָע רַעֲלִיסְטִישׁוּן פְּרָטִים. וְאָס רִיְפָּעָר עַס
אייז געווען זיין פָּאָעָטִישׁר אַיסְטְּרוֹקָן, אַלְּגָרְגָּעָד הָאָט ער גַּעֲקָעָנֶט
אַפְּוֹאָרָפָּן פְּרִיעָרְדִּיקָע השפעות. בי שטעלָן די ערְשָׁטָעָן טְרִיטִיָּה זִין
געווען אַ מָזָן. וווען ער האָט זִיךְ דְּרָעְפְּלִיט בְּאָפְּעָסְטִיקָט אַין אַ באַשְׁטִימָה
טְעֵד סְפָּעָרָע, האָט ער שׂוֹן גַּעֲנָכְט זִין אַיְגָעָנָם ווּעָג. האָבָן זִיךְ צָוָּ
בִּיסְלָעָךְ אַיסְגָּעוּעָפֶט די השפעות. וְאָס האָבָן נִיט גַּעֲשְׁטִימָט מִיט זִין
אַינְגָּרְלָעָךְ לעבען. אַזְן זִין אַינְגָּרְלָעָךְ לעבען האָט נִיט גַּעֲהָאָט אַיז זִיךְ
קִין שָׁוָם רַעְאָלָעָ יְסָדוֹת. זִין אַינְגָּרְלָעָךְ לעבען אַיז געווען — אַנְטָרְרִיָּה
גּוֹנָג. דָּאָרטָן האָט ער גַּעֲלָבָט אַין חָלוּמוֹת אַוְוָאנְטָשָׁן, וְאָס זִינְגָּעָן
געווען דער היְפָּזָן פָּוָן רַעְאָלָעָ לעבען. אַין זִין אַונְטָעָרָבָאָוָאָסְטוֹזָין אַיז
ער נִיט געווען דער גַּעְיָאָגְטָעָר, דערְשָׁלָאָגְעָנָעָר אַיז טִירָאָנְזִירָטָעָר.
דָּאָרטָן אַיז ער געווען דער באַקְעָמְפָּעָר, דער באַיְגָעָר, דער העָרְשָׁעָר —
דער העָרְשָׁעָר אַיז זִינְגָּעָן דְּמִינוֹנוֹת. אַבעָּר די פְּרִיעָרְדִּיקָע רַעְלִיסְטִישׁוּן
השְׁפָעָות האָבָן פָּאָרָט גַּעֲהָאָט אַ וּוּירְקָנוּג אַיְיךְ אִים. ער האָט גַּעְפְּרוֹאוֹוֹת
זִין אַיסְטִימָעָן. ער אַיז נִיט פָּאָרְזָוָנְקָעָן אַיז סְתָמָם «אַיךְ אַן אַיךְ». ער
אַיז נִיט גַּעְבְּלִיבָן עֲגַעְעַנְטָרִישׁ. ער האָט עַס טּוּבְלִימִירָט. דָרְכָן גַּעַן
זְעַלְשָׁאָפְּטָלָעָן מַאְטִיוֹ הָאָט ער. סּוּבְּלִימִירָט זִין אַיךְ —

אנטישלאמַנְהִיט

איך מוו גיין, און גיין אלין,
באטעש די וועלט האט ליב צו שטיין,
גראונס אין פרידק און גראיס אין קוואל (מאטערניש)
איין דער מענטשלעכער שיקאאל.

אָפַט האט מיר די זאָרג געקוּסֶט,
אָפַט געבלוֹטֶעֶט דְּאָט מיין ברוֹסֶט,
כִּיחָאָב עס קִינְגָּעָם נִיט דָּרְצִילְט,
אָנוֹן די מְאוֹנוֹן האט זיך פָּרְדִּילְט.

ז' אנטפלעען פאר אונזן באושאוערטס מחשבות וועגן זיך —

וְזַיִן אֶל-יְכִינָה טוֹרֵם וּוְעַל אֶיךָ זַיִן
אֲנֵין דָעַר וּוְעַל פָּוֹן שְׁמַעַרְץ אֲנֵין פִּין,
לְיִכְתָּבֵד קְדוּמָה טוֹרֵם וּוְעַל נַאֲכָט.
בֵּין דָעַר מִזְעָר מַעֲנֵשׂ וּדְרוֹאכָט.

אין זיינס אַ לעצעט ליאָד "דעָר פֿרײַהייטס-זּוֹאנְגֶּעֶרֶר" ווערטט ביַ אַים דער אַיך" סובלמִירט אַין אַ סימְבָּאָל מיט דעם זעלביַיקן נאָמען — "פֿרײַהייטס-זּוֹאנְגֶּעֶרֶר". עַר רעדט דָאָרט וועגן זיך אַין דער דָּידְעַט פֿעַלְדָּאָן — "ער". האָט ער דָאָרטן אַ שׂוֹרָה: "זֵין שְׁטִימָעַ הַיְּבָט זיך אַוְיָפַּט מיט גַּעֲטַעַרְ-אַכְּטַט". אַין זִינְגָּעָט אַ פֿרְאָגְמָעָט "צּוֹוִיּוֹתְן וּעְלָתְן" אַין פֿאָדָאן אַ שׂוֹרָה: "אַיך פְּלִילְיָא זיך דִּי גּוּרָה פָּון אַ גָּטָט". עַס אַין נִיט קְקִיּוֹן צּוֹפָל באַושׂוֹאַוּוֹרָס זָאָג "אַיך בֵּין אַ גָּטָט". דָאָס האָט ער גַּעֲזָאנְט דָּידְרָאָמָל קָהָאנְסָס פֿרְאוּי: "אַיך בֵּין אַ גָּטָט, מִיסִיס קָהָאנְסָס! אַזְׁעַלְכָּעַ ווֹוֹ אַיר מָזָן צּוֹ מִיד דִּיגָּעָן, מִיט עַרְפּוֹרְכָּט מִיךְ בְּאַטְרָאָכָּטָן אַן אַכְּטוֹנוֹגָג גַּעֲבָן מִיד זָאָל קִיּוֹן זָאָד נִיט פְּעַלְנָן". דָאָהָט שְׁוִין דִּי סּוֹבְּלִימִירוֹנוֹג אַארְבְּעַרְגְּעַכְּאָפָּט דִּי מָאָס. זִי אַיז אַרְדִּיבְּעָר נַאֲרָמָלָעַ גַּרְעַנְצָן. דָאָהָט באַושׂוֹאַוּוֹרָס פֿאָרְלָאָרְן אַ שְׁטָאנְדָהָאָפְטִיקָן יִסּוֹד. אַין דעם אַיז גַּעֲלַעַגְן זִיְּנָה טְרָאָגְעַדְיעַ. אַבְּעָד זָאָס אַיז דָאָט פֿאָרְקָעַרְטָאָע. וְאַם האָט גַּעֲלַעַבְטָאָן אַים ווי אַשְׁרַעַק, זִינְטָמָע ער אַיז גַּעֲוֹעַן אַ קִינְד אַיז זִיְּנָה טְאָטָנס הַוּוִין. אוֹיפְּ טְרָטִים אַונְזָן שְׁרִיטִים לוֹיכְטָן דּוֹרְךְ שְׂרוֹתָן אַין זִיְּנָה לְיִדְעָר וועגן

דעם רעלען טיראן. און פארקערט — וועגן זיך ווי וועגן אַ וועגן.
וואס איי אינערלעך, אין זיינע דמיונת. געווארן דאס פארקערטע:
אַ לְּיִיכְּטְּטוּרָעָם", אַ מענטש באשאנקען "מיט געטער-מאכט", מיט
ג'בורה פון אַ גאָט". אַט אוויי איי באושאווער ביגעקומען דעם "טיראן",
דעם באצ'וינגעלה, דעם "גרויסן פאנאָטִיקָעָר", וואס פון אַים איי ער
אנטלאָפָן אין דער פרעמד צו 14 יאָר.

פֿרִיְהִיט

באושאווערט סימבאל "פריהיט" האט געהאט אַ טיפּן מקור איי
זיין אונטערבראָו אָסְטוּזִין. בייקומען גרויסע שווערקייטן — דאס האט
גענערט זיין באָגריף וועגן פֿרִיְהִיט. אין ליד "דאָס לעבן" רירט ער
און די דאָזִיקָע דערשיינונג :

וְאֵם אֵין דָעֵר קָאמֶף וְאֵם הָעֲרֵשֶׁת אֵין אָנוֹנוּרָע וְעַלְעַע
דאָס וְחִילְעַד רְוִישָׁן פּוֹנָם יְמַעְפִּילָן?
חָאוּ אֵין אֵין לעַבְּן יְעַנְעַגְּלָעָנָע שְׂטָעָלָע
וְהָאוּ סְבִּילִיט דִּי זְכֻרְמִיתָן פּוֹן אָנוֹנוּרָע צִילָן?

"די זְכֻרְמִית" — דאס איי באושאווערט אַ מאָטִיוו. פֿרִיְהִיט
האט געקענט אלץ פֿאָרְיִיכְּבָּרָן. דאס איי געווען זיין אינערלעך דער,
קענטעניש, זיין אינערלעך זוכעניש. אין דער סָאַצְיָאַלָּעָר רָאָם, אַבָּעָר,
האט ער זיך אַנגעטראָפָן אוּרָף גְּרוּיסָע שְׂטָעָרָגָעָן. זיין האָבָן נִיט גַּעַד
לאָזָן סְבִּילִימִין דִּי פֿרִיְהִיט אַיד-זְכֻרְמִישָׁן. זיין יְנִינְעַן גְּעוּזָן סִיבָּות
אין דער דְּרוּינְדִּיקָעָר דָעָלָעָר וְעַלְעַט: אַרְעַמְקִית אָזָן נִוְיט: אָזָן
דעם פְּאַלְקָס "דוֹמָהִיט" אָזָן "בלְּינְדִּיקָטִיט". אָזָן דעם זְעַבְּקִין ליד "דאָס
לְּעַבְּן" פְּילִין מִיר זַעַם גַּעַרְאָגָל צְוִישָׁן דעם פְּעַרְזְּעַלְבָּעָן דְּרָאָגָן אָזָן
די סָאַצְיָאַלָּעָר שְׂטָעָרָגָעָן :

עַם בְּעַנְקֶת דָּאָס הָאָרֶץ נָאָר אָוּמְבָּאָקָאנְטָע וְעַלְעַט,
עַם שְׂטָרָעַבְּט צָוָם גִּלְּיק דָעָר מִוְתָה, דָעָר גְּעוּנְטָעָר,
דָאָר יְיִיעָר צְלִיל עַרְוִיְיכָן בִּידְעַז וְעַלְעַט —
זַיִּצְיָת דִּי אַרְמוֹת אָזָן דִּי נִוְיט אַרְוּנְטָעָר.

אָפָט, זַי טִירָאָגָעָן, הָאָסָן מִיר דִּי מעַנְטָשָׁן,
אָזָן אַהֲדָזָעָר לְיִבְּעַ זַוְּכוֹן מִיר זָוְשָׁוְטָן,
אָפָט, זַי בְּאַשְׁצָעָר, וְלִין מִיד זַי בְּעַנְטָשָׁן,
אָזָן זַי עַרְצִילְלָן פּוֹן דִּי שְׂוּרְסָטָע נִוְיטָן.

דער דזויינער מאטיוו חורט זיך איבער בי אים אויף א סדר אופנים.
זיין ליד "צום פאלק" הייבט זיך און מיט דער שורה: "איך האס דיין
דו מהייט און דיין בלינדייט, פאלק". זיין פריההיט-חלום איז, אבער,
שטארקער ווי אלץ —

ווי צוֹן דער ערְד שטייגט-אוּף אַ זִיּוּן וָעֶלֶת,
אַ גִּיעֵז צוּבָּעָרְלָאנְדָּה, אַ גָּאָלְדִּיקְשִׁיןְ;
עַרְפָּלְטַּמִּיסְטַּעְן אָוּן מִיסְטַּלְוָסְטַּ — אָוּן רַיִין
פָּוּן הַעֲרָשָׂרְשָׂמוֹןְ, פָּוּן גַּלוּבָּנָסְ-פָּעָסְטַּ אָוּן גַּעַלְטַּ.

(צום גלויביקן")

און פאָר דער דזויינער פריההיט "וואַי זיס עס איז צו קעמעfn".
אן דעם האָט דאס לעבען קײַן שם ווערט: "וואָאָס אִין דעַן אָן דִּיר דָּאָס
לְעַבָּן? גַּאֲרֻנוּשָׂט, גַּאֲרֻנוּשָׂט, ווַיְגַּת אָוּן שְׁטוּבָּב". דִּי דזויינער שׂוֹרוֹת
געפֿינְגָּן מִיר אִין זִיּוֹן לִיד, אַיְגָּזָּם". ער ענדיקט דאס לִיד מִיט דָּאָס
סְטְּרָאָפָּעָן:

און אַבּוֹאָל אִיךְ לִיגְיַע גַּעֲבָּנוּדָן
אוּפְּנָן בְּעֵטָה, צְעַבְּדָכְנָה, קְרָאָנָה,
בִּסְטָוּן דָּאָה, אַ קְּאָמָּפָּטָרָ פְּרִיהַהִיטָּה
נָאָר מִין אַיְנְצָּקָעָר גַּעַלְאָגָּןָה!

דִּירְעַקְט אָוּן אַומְדְּרַעְקְט אִין דָּעָר מָאָטִיווּוּוּ פְּרִיהַהִיט זַיְעָר אַ וַיְכְטִיְּדָה
קָלָר אִין בָּאוֹשָׂאָוּעָדָס לִידְעָר:

ווי יְבוּלִירְט דִּי זַעַלְעָ אַין אִירָ פְּרִיהַהִיט

("פְּרִילִינְגָּלְוָסְטַּ")

גַּעֲרַעְכְּטִיקִיְּט זָאָל אַיְיָר גַּלְיכָה בָּאַקְרִיְּגָעָן,
פְּרִיהַהִיט — דִּי זַעַלְעָ אָוּן אַיְיָר זִיּוֹן, בָּאַשְׁיִינְגָּן.
("פְּרִילִינְגָּס-גַּעַוְוִיטְעָרָה")

נָאָךְ בְּעַקְטַּדְיָה וָעַלְעָט נָאָךְ פְּרִיהַהִיטָּס זִיסְן פְּרִיךְן —
נָאָךְ לְעַבְּטַדְיָה זָאָקְוָנְפָט אָוּן דָּעָם שְׁקָלָאָגָן בְּרוֹסְטַּ;
דָּעָר וָעַלְטָן-אָוְרְטָיִיל אָוּן פָּאָר מִיר אַנְטְּשִׁיךְן,
עַס שְׁטוּבָּט וָעַר מְעַנְשָׂש צָו אִיר אַין לְעַבְּנָס-לְוָסְטַּ —
("פְּרִיהַהִיט")

אין זיין ליד "דער פרייהייטס-זואנדערער" אין די הויפט-טטעמע
— "ווען פרייער לעבן רעגט זיך איבערדאַל" :

ווען דורך דער וועלט ציט דורך דער פרייהייטס-קלאנגן,
און אלע זאכט-אויף: און קיינער מעסט
זיין גרויסקײַט קעיגן צויניטונן, און קיין צחאנגן
הערשת מערכ ניט, גאר די וועלט ווי אָ פֿעסְט.

אייז אויסגעציגרט מיט פרייהייטס-פֿאגַעַן און
מייט קרענצעע, — ווען די וועלדר זיינען פריש,
און אלעס גלענטצט, באַליכטטעס פֿון דער זוּ,
און יונן אייז לעבן לב און זיט.

דאָן זאכט-אויף איין זיין ברוסט אָ גרויסער גִּיסְטֶר,
אָ פֿריַזְקִין-רוּישׁ לֵיבְפּֿעֶר דָּאָן
און מייט אָ שְׂטוּרָעָמְדִיקָּעָר הַילְּקָעָר גְּבוֹרָה רִיסְטֶר
זיך זיין געמייט צום שטאַלְצָן פֿרִיעַן מְלָזָן : —

די העכטטע פֿרִידְךָ פֿון לעבן פֿילְט ער דָּאָן
און זיסע טְרָעָרָן טְרָפְּן פֿון זיין הָרִיךְ;
דאָן שְׁמִיכְלָת ער צומ טראָן פֿון דעם טראָן,
דאָן לאָכְט ער זְאַנְפְּט פֿון גְּרוּסְן וּלְטָן-שְׁמָעָרָן ...

פרייהייט איין בי באַושׂוואֹעַן סובלמִירַט איין דער סָאַצְיָאלָעָר
מחשבה : — "דאָן שְׁמִיכְלָת ער צומ טראָן פֿון דעם טראָן". דעם כוח
קריגט ער, ווען עס זאכט-אויף איין זיין ברוסט אָ גרויסער גִּיסְטֶר.
איין דער דָּאַזְיָקָעָר סָאַצְיָאלָעָר מחשבה איין באַושׂוואֹעַרְבָּר בָּאָגְרִיךְ פֿרִידְךָ
היית אויסגעבריגיטערט. דער באָגְרִיךְ ווערט בי אַים אָנוֹיְוּעָרָסָל.
און איין אַט-דעם אָנוֹיְוּעָרָסָלְן קָאַמְפְּלָעָקס זִינְגַּען אַיְגְּגָעָוּעָבָט צוּווִי
קָאַטְעָגָאַרִיעָס : "פֿאַלְקָ" אָן "רְעוּאַלְזִיכְעַ". ער ווּידְמַעַט לִידְעָר אַי
דעם "פֿאַלְקָ", אַי דער "רְעוּאַלְזִיכְעַ". ער קומט דערצְוָן ווען זיין סְטִיל
האט זיך באָפְּרִיאַטְסָן פֿון פֿרִיעַ רְעַאַלִּיסְטִישָׁעָ פְּרָטִים, ווען ער הייבט אַן
טְרָאַכְּטָן אָנוֹיְוּעָרָסָל. דערבי האט ער אַנטְדָּעָקט אָ נִיעַ ווּעלְט —
די עֲנֵגְלִישָׁע לִיטְעָרָאָטָר.

ת נ ר - ס ט י ל

באושאודערס ערשות באקאנטשאפט מיט ליטעראטור אייז געווען דער תנך. די תנך-השפעה האט ער, קאנטיק, פארבונדן מיט דעם פאטערס שטרענגער דערציואנג. די דזוייך השפעה אייז געווען נאענט צו יענער סביבה, יענע ספרון, וואס באושאודער האט זיך באומיט פון זיך אונטראינען.

באושאודער אייז געווען באוואריאנטזינק וועגן ליטעראטור, ווען ער האט זיך איין ריגע באקאנט מיט דער דיטשער ליטעראטור. די גרעסטע השפעה אויף אים האט דעמאלאט געהאט היינע. אבער אויך פון היינען האט ער זיך שפערטער ביסלעכוייז באפרהיט. געהאלפן דערצוי האט אים די ענגלישע און אמעריקאנער פאוזיע. במעט אלע יידישע סאציאלע פאגעטן איין אמעריך פון לעצטן יארהונדרט האבן גוט גע-קענט ענגליש. טיל האט שפערטער געקענט ענגליש בעסער אפילו ווי יידיש. באושאודער איין, אבער, דעמאלאט געווען דער אינציגער, וואס האט אווי שנעל און צויז גראטלאיך דערלערטן ענגליש. באושאודער האט פארמאנט א פענאמענאלן זבורן. אלין, וואס ער האט נאך געליענט, האט ער געקענט אויף אויסויניק. דערצוי נאך איין ער געווען אויסער-געוויבליך קאנצענטרידט איין זיך — פאוזיע, בעה זיין קינדייט איין זיין אונטראינונג געווען: די נאטור און זיין אייגענע פארברארגענע וועלט. אט-די אייגענע פארברארגענע וועלט איין פאר אים שפערטער געווען — די וועלט פון פאוזיע. פאוזיע איין געווען זיין מקומ-מקלט.

עס האט לאנג ניט געבעמען ווען פאר באושאודערן האט זיך אנט-פלעקט א ניע גרויסע וועלט — די ענגלישע פאוזיע. ער האט דער-פילט דאס בילד, די מחשה און דעם אטעם פון גרויסע מיסטערס. באושאודער האט אין זיך טיפ דערפילט זיירען מוקרים. דאס האט, אבער, אין אים אויפגעוועקסט זיינעם און אייגענען טיר-פארברארגענען מוקור. דאס איין געווען א געמיינשאפטלעכער מוקור. וואו א סך גרויסע ענגלישן פאגעטן האבן געשעפט יייר באגיסטערונג מהשבה און מיר-טאס. דאס איין געווען באושאודערס פארברארגענער מוקורי-ראשון — דער תנך.

דאס תנך-באוואריאנטזין האט זיך איין אים אויפגעוועקסט בעה זיין מיטאלאג'יש טראכטן איין אים געווען קלואר. דעריבער איין ניט קיין וואנדער, וואס זיינע וויבתקסטע לידער האבן און זיך דעם ביבליישן

סטייל. אט-דער מאמענט אין דער וויכטיקסטער אין באושוואועס רעהאלזיאנער ליד. אין זין ליד **צומ פאלק** דער ציילט ער אונדו וו ער האסט דעם פאלקס **דומהייט** און **בלינדקייט**. וווען ער וועט אבער דעם פאלקס ביטער לעבן, זיין **רייז-קראטפֿט**, זיין **וואונדרוועריך** — דעמאט קרייגט ער דורך-ארץ פאָלַק. און זיין ביבליישער סטייל דערהייבט זיין גאנצע פֿאוּזִיעַ:

דער פעללו אוי מעכטיך אין דער וויסטעןיש,
דער וואָלַד אוי אימחרוק אין צייט פון שטורעט,
דער שטראָם אוי שרעקלען אין זיין ווילַן האסט,
לאָך פעלחו און וואָלַד און שטראָם פֿאָרשוּין גַּליַּיך,
וואֹעַן דֵּז בְּאֶרְיִיסְטַּץ זַיִּמְּטַּזְּ דִּין קְרַאַטְּפַּטְּ.
וואָלַסְטַּ פֿאָרְאיִינְקַּטְּ שְׁכַּל מִיטַּ זַיִּן קְרַאַטְּפַּטְּ.
וּגְרוּסִים, וּגְלִיקְלָעַן וּגְלָסְטָוַן נְעוּזָן.

קלָאָר, פֿעַטַּ, בְּרִיַּיט-פֿערְזִיךְ, וּאֱלָטַּ-וּהִיטְמָגְנִיךְ קלִינְגְּטַּ זַיִּן לִיד

א געיאנג צומ פֿאָלַק

היב אופֿ זיין אונגן, אַ פֿאָלַק, וואָס דֵּז בְּיסַטְּ צַוִּי עַלְנַט אָוּן אַרְעַם,
היב אופֿ זַיִּנְגַּע אָוִינְגַּן זַוְּרַתְּ אָוּן מַעֲבַרְ, צַוְּפַּעַן אָוּן דְּרוּם,
אָוּן זַעַד גְּזַעַמְלַטַּע אָוְצָרוּתַ, אָוּן זַעַד פֿיַּן זַיִּן אַחֲרַבַּעַד דִּי פְּרוּתַ,
אָוּן זַעַד גַּעֲלִיבְעָנָם וּרְיכְטוּם פֿוּן פְּרִיעָר גַּעֲוָעָנָעַ דָּרוּתַ.

היב אופֿ זַיִּנְגַּע אָוִינְגַּן אָוּן זַעַד אָוִיפַּן זַמְּדַעַן זַיִּן גַּעֲלָאַדְעָנָעַ שִׁיפַּן,
אָוּן זַעַד אַזְּנַי טְוּנוּקְעָלַעַן חַעַלְדָּעַר דַּעַם רַוִּיךְ פֿוּן דִּי לאַקְאַמְּטַזְּיוֹן,
אָוּן זַעַד, וּזְיִי שְׁוּעַבְן אָוּן קְוּמַעַן גְּשַׁוְּיַד פֿוּן אַ גַּעַגְבַּט אַ חַיְּיטַן,
אָוּן פִּירַן אַזְּנַדְעָרַעַן לְעַנְדָּעַר פֿרְדוּקְטַּן אָוּן סְתוּוֹתַן זַוְּבִּיטַן.

היב אופֿ זַיִּנְגַּע אָוִינְגַּן אָוּן זַעַד גַּעֲמַיְוַרְטַּע גַּרְוִיסַּע פֿאָבְּרוּקְן,
חוֹא אַבְּעַטְעַר זְעַגְן, אָוּן הַוּבְּלָעַן, אָוּן וּעַבְן, אָוּן גַּיְעַן, אָוּן שְׁרַקְוּן,
אָוּן שְׁמַיְקַן, אָוּן פְּיַלְן, אָוּן טַאַקְוַן, אָוּן שְׁוַיְצַן, אָוּן גַּלְעַטְן אָוּן פַּוְצַן,
אָוּן שְׁפַּעַן דִּי סְחוֹרָה, אָוּן שְׁאַפְּנַן דַּעַם וּרְיכְטוּם צַומְמַנְטְּשַׁלְעַן גַּזְעַן.

און זע דיא מאשיגען, די בלאנקע, די ריוויקע איזווערגע שקלאנפֿן,
וואס האטן די מענטשלעכע כוחות און העלטן די רייכטימער שפֿאנַן,
און זע, ווי דילע, די מענטיקע קראפט פון נאטור איז באזואונגגען,
וילט שיף איז דער מענטשלעכער של אין סודות אין איזע געדתונגגען.

און וויט אוקט די בלאנקע, לוסטיקע פעלדער הייב אויפֿ דיביע אוניגן,
און זע, ווי עס שטייען די גאלדענע זאגגען פון שווערקייט געבריגן,
און זע אין די פֿראָטֿיקֿ גערטנער די ביימער מיט פרוכטן באָהָגְגָגְגָעַן,
און פֿאַיל פֿאַרְפֿוֹלִין די צוינִין, פֿאַרְפֿוֹלִין די לופֿט מיט געַגְגָגְעַן.

און זע, ווי די אָפֿטֿיקֿ וַיִּגְתְּרוּבֵן וְעוֹרָן גַּעֲטָרָפֿן אִין קַעְלְטַעַר,
דער זיין ווערט געאנַסן אִין פֿאסֶעֶר צו וְעוֹרָן גַּעֲטָרָפֿר אָן עַלְעַטָּר,
כדי שפֿאַטְעַר צו זיין אִין בעכּר, דאס מענטשלעכע האָרֶץ צו דערטרײַן,
דערווענקנִיךְ האָפֿנוֹג אָן לִיבּעַ, פֿאַרְפֿאנִיךְ שְׁמַעְרָצָן אָן וְיַיְעַן.

און זע, ווי די גאנַצע נאטור — אִין גַּרְיִיט צו פֿאַרְפֿיסְן זַיִן לְעַבָּן,
און כייל אִין דִּין בְּרוֹסֶט אַ פֿאַרְפֿאָג אָן פֿיל אִין דִּין האָרֶץ אַ שְׁטוּבָן,
און מְוֻטִּיק אִין רַיְוִיקָע מְחֹנָה שְׁטוּבָק אָוּס דִּינָעַ העונַט די פֿאַרְפֿאָרטָע,
געַגְגָגְעַן צו זיין דִּין די באָרוּבְּטָעַ געַגְגָגְעַן צו זיין די געַגְגָטָעַן

הייב אויפֿ דיביע אוניגן, אַ פֿאַלְקַע, גַּיְיַי אָרוֹסֶס פֿון די פֿינְצְטַעַרְעַ קְבִּירִים,
הייב אויפֿ דיביע אוניגן צו מורה אָן מְעַרְבָּן צו צְפָן אָן דְּרוֹם,
און גַּעַם די גַּעַרְשַׂטְעַ אָזְרוֹת אָן גַּעַם פֿון דִּין אָרְבָּעַט די פֿרְדָּאָתָעַ,
און שְׁפַּנְדִּיק לְעַבָּן, אָן גַּעַנְפִּינִיךְ שְׁאָפַּעַן די פֿרְיִיעַרְעַ וְרוֹתָה.

בעיזַל (באָזַיל) דְּאַהַל

בעיזַל דְּאַהַל אִין באָוּשָׁאוּוּרִים עַגְלִישָׁר פֿסְעַוְדָאַנִים. דַעַט
פֿסְעַוְדָאַנִים הָאָט אִם גַּעֲגַבָּן בענדזְשָׁאָמִין רִיקְעַטְסָאָן טַאָקָעָה, דַעַט
רעַדְאַקְטָאָר פֿון דַעַט אַמְּאַלְיָקָן אַנְאָרְכִּיטִּיטִישָׁן זְשַׁוְרְגָּאָל אִין עַגְלִישָׁ —
“ליַבְעַרְטִיִּי” (פֿרִיהִיִּט). אִין יַעֲגַעַם זְשַׁוְרְגָּאָל אִין דַעַט מְעַרְצָן, 1896,
דַעַרְשִׁינְעַן באָוּשָׁאוּרִס עַרְשָׁט לִיד אִין עַגְלִישָׁ — “טוֹ דֵה טַאָילָעַטָּס”
(זו די אַרְבָּעַטְנְדִּיקָע). דַעַס לִיד הָאָט גַּעַמְאָכָט אַ גַּאָר שְׁטָאָרָקָן רַוְשָׁם

אין די ראיינטאלע קרייזן. אין דעם זעלביבון נומער אין דער רעדאקטאָר אַרוֹיס מיט אַ לִיטְאָרְטִיקָל וועגן. דעם נײַעַס גּוֹיִסֶן פָּאָעַט.

טאָקער אין געווען הייש ביסליעד עקסענטריש. אַבער אָזָא עקסענטרישן יונגעמאָן ווי סֵיאָז געווען באָושאָווער. האָט ער, קאנְטִיך, פריעַר ניט געוזן. ביַי דער ערשותער באָגָעָגעַנִּיש האָט ער אַים פֿאָרְגָּעוֹוֹאָרְפָּן: "מִיר זַיְנָעַן אַלְעָאַיְנוֹאַיְנָעַר, נִיט פּוֹן אַ טְרוֹוִים לְאָנָד, נִאָר פּוֹן אַ גּוֹוַיְנָלְעַכְּעַר אַרְבָּעָתְדִּיקָעַר וּוּלְטָט". עַס אַין אַ גּוּטָעַר אַינְפִּיר — האָט אַים טָאָקָעַר גּוֹזָגָט — זַיְךְ אַפְּגָעַבְּן מִיט נְזָנְדָעַר, שׂוֹאָרַץ צָעַר אַרְבָּעַט. אוּבְּ מִקְעַן דָּוָרָךְ דֻּעָם האָבָן פרִיעַץ פָּאָר באָפְּרִידְקָוּן דַּי אַיְגָעַנָּע פְּאָרְלָאָנְגָעַן. טָאָקָעַר אַין גּוֹוֹאָר אַוְמְגָדוֹלְדִּיק מִיטְן יְוָגְנָבָן מאָן: ער קָעַן נִיט טָאַן קִין אַנְדָעַר אַרְבָּעַט, בלְיוֹן לִיטְעָרָאָרִישׁ, אָן עַר ווַיְלַבְּלוּזְיַו אַזְּאָרְבָּעַט, ווֹאָס אַין בָּאָזְּ זַיְן גַּשְׁמָאָזְּ נָאָר. טָאָקָעַר האָט אַים גּוֹעַגְּבָּן אַ רְעַקְאָמְעַנְדָאָצִיעַ צַו זַיְנָעַם אַ פְּרִינְדָּאַ, אַבער פּוֹן דֻּעָם אַין גַּאֲרְנִישָׁט גּוֹוֹאָרָן.

מִיט עַטְלָעַכְּעַ וּוֹאָבָן שְׁפָעַטָּעַר האָט אַים באָוּשָׁאוּוּר גּוּבְּרָאָכְטָ עַטָּ — לְעַכְּעַ לִידְעַר אַין עַנְגְּלִישָׁ. "גָּאָז דֻּעָם ווי אַיךְ האָבָן זַיְךְ דּוּרְכְּגַּעַלְיִעַנְטָ — שְׁרִיבְּטָ טָאָקָעַר — בֵּין אַין גּוֹוֹעַן אַנְגָּפְּלִיט מִיט אַיְבְּרָאָשָׁוֹג אָן פְּרִיד, ווֹאָרָן כִּיּוֹן גּוֹוֹעַן אַיְבְּרָצִיגְט, אָזְּ פָּאָר מִיר האָט זַיְךְ אַנְטְּפָלְעַקְט אַ נְיִיעַר אָן אַ גְּרוֹיסְעַר פָּאָעַט. הָגָם טְיִיל שְׁאָפְּגָעַן זַיְנָעַן יוֹאָכְעַר ווי דִּי אַיְבְּרִיקָעַ אָן סְךְ האָבָן סִימְנִים פּוֹן רְוִיקִיט, ווֹיְזָן זַיְךְ אַבעַר אַרְדִּיס גַּעֲנִיאָלְקִיט: אָן אַיצְטָ דְּאָסְטָ זַיְךְ מִיר, אָזְּ דְּאָסְטָ זַיְךְ ווֹאָס אַיךְ דָּרוֹק אָן אַנְדָעַר קָאָלָט, — אַוְיָבְּ מִיר גַּעֲדָנְקָעָן, אָזְּ זַיְנָעַן מַחְבָּר אַיְזָן אַיְזָן ווֹאָס האָט מִיט צְוּוִיִּי אַיךְ צְרוּדִיק נִיט גַּעֲקָעַנְטָ אַ וּוֹאָרְטָ אַיְזָן אַיְזָן ווֹאָס האָט נִיט קִין אַנְדָעַר זַיְךְ ווי אַ וּוֹאָנְדָעַלְעַכְּעַ דּוּרְגְּרִיְּדָ עַנְגְּלִישָׁ, — אַיְזָן דְּאָס נִיט קִין אַנְדָעַר זַיְךְ ווי אַ וּוֹאָנְדָעַלְעַכְּעַ דּוּרְגְּרִיְּדָ כָּנְגָג. אַיךְ פִּיל זַיְךְ גַּעֲרָגְעָרט, ווֹאָס אַיךְ האָבָן נִיט באָגְרִיפָּן דֻּעָם יְוָגְנָבָן מַאֲנָס טָאָלָאנְטָ בֵּי דָעַר ערְשָׁטָעַר באָגָעָגעַנִּישָׁ מִיט אַים. אָן אַיצְטָ בֵּין אַיךְ גַּעֲנִיגִיט אַים צַו זַיְגָן, ווי עַמְּרָסָאָן האָט גַּעֲנָאָגָט ווּוֹטְמָאָנָעָן: 'אַיךְ אַיךְ גַּעֲנִיגִיט אַים צַו זַיְגָן, ווי עַמְּרָסָאָן האָט גַּעֲנָאָגָט ווּוֹטְמָאָנָעָן' באָגְרִיס דִּיךְ בֵּיִם אַנְהִיבְּ פּוֹן אַ גְּרוֹיסְעַר קָאָרְיָעָרָץ. זַיְגָט מִיר, גַּאֲרְדָּאָק, לְאַיְדָה, טְרָאָבוּלָה, אָן אַיר אַלְעָ אַנְדָעַר לִיבְעָדָטָאָרִישׁ פָּאָעָט, ווֹאָס זַיְסָט ווּוֹעָגָן פְּאָעָזִיעָ מַעַרְ ווי אַיךְ — מַאְזָן אַיךְ אַ טְעוֹתָה אָזְּ אַיךְ זַיְעָ אַוְיָפְּן פִּירְמָאָמָעָנָט אַ נִּיְּיעָמָעָן, אַפְּשָׁר פּוֹן דָעַר ערְשָׁטָעַר גְּרִיסָ ? אַיְזָן מַיְן טָעַלְעַקָּאָפְּ אַ לְיִגְּנָעָר ? בֵּין אַיךְ צַו זַיְנָזְוִיאָסְטִישׁ ווּוֹעָגָן אָטָ דֻּעָם יְוָגְנָמָאָן ? אַיְזָן נִיט דְּאָס לִידְ צַו דִּי אַרְבָּעָתְדִּיקָעָ ? אַן אַמְּתָעָלָמָאָטָ מַאֲיָסְטָעַטְיִשְׁעָר אַוְיָסְדָּוָעָ ? שְׁטָעַלְטָ עַס נִיט פָּאָר אַ נְאָבָעָלָן דּוּבְּיוֹת

אין דער געשיכטע פון דער אַמְּדָרִיךְ אַנְגָּעָר לִיטֶעֶרֶטֶר ? אֹזֵן, לְכָל-
הַפָּחוֹת, דּוֹכֶט זַיְד מִיר. אָנוֹ אַיךְ בֵּין, אָוֶיף אַ צּוֹגֶעֶפֶסֶטֶן שְׁטִיגֶעֶר,
שְׁטָאַלְץ, וְאָס סְאיַז מִין פְּרוֹוַילְעָגֶעֶץ צּוֹם עֲרַשְׁתָּוֹן דְּרוֹקָן אָנוֹ עַנְגְּלִישׁ
לִיד פָּוֹן בְּעִילָּז דְּאַהֲלָס פָּעָן".

דאָס לִיד "טוֹ דְּהִי טָאַלְעֶדֶס" הָאָט בְּעִילָּז דְּאַהֲלָ אַיְבָּרְגְּעָזָעֶטֶס
פָּוֹן זַיְן יִדְּישׁ לִיד "צּוֹם פָּאַלְקָה", מִיט וְעוֹנִיסְקְּלִיבָּנָה עַנְדָּרוֹנוֹגָנוֹן. אָנוֹ
יִדְּישׁ הַיְּבָט זַיְד אָנוֹ דְּאָס לִיד מִיט דְּעָרְפָּאָזָע :

אַיךְ חָצֵם דִּין וּמְהִיא אָנוֹ דִּין בְּלִינְקִיט, פָּאַלְקָה,
אָנוֹ דִּין גַּעַפְּרָעָן גַּעַפְּנָן אַיךְ קִין פָּאַרְשָׁטָאָגָן.

אָנוֹ עַנְגְּלִישׁ עֲפָנָת זַיְד דְּאָס לִיד מִיט דִּי וּוּעָרְטָעָר :

I hate your superstition, workingmen,
I loathe your blindness and stupidity.

אַיךְ הָאָס אַיְעָר אַיְבָּרְגְּלִוִּיבָּן, אַרְבָּעַטְעָה, מִיךְ עַקְלָת אַיְעָר בְּלִינְדָּ-
קִיטָּט אָנוֹ טְפְּשָׁוֹתָה).
אָנוֹ יִדְּישָׁן לִיד רַעַדְתָּעָר צּוֹם פָּאַלְקָה. אָנוֹ עַנְגְּלִישָׁן לִיד — צּוֹ דִּי
אַרְבָּעַטְעָה. גַּלְיִיךְ נָאָךְ דִּי עַרְשָׁטָע שָׂוֹרוֹת דּוּרְצִיְּלָט עָר :

אָנוֹ דְּאָר וּאַכְטָא אַיךְ אָנוֹ בְּאַוְאַזְעָר דִּין!
דִּין שְׁוֹעָרָעָמִי, דִּין לְעָבָן אָגָע דָּוִי,
דִּין רַיְּזִיקְאָפָט, דִּין שְׁטִילָעָטְקִיטִיט,
דִּי וְאוֹנְגָּעָרְחָרְקָע דִּינָע, חָעָן אַיךְ זַע —
דָּאָן שְׁטִי אַיךְ שְׁטִיל אָנוֹ תָּאָבָּעָטָק פָּאָר דִּיר,
דָּעָר פְּעָלוֹ אֵי מְעַבְּדָק אָנוֹ דָּעָר וְוִסְטָעִישָׁ,
דָּעָר וְאָלָל אֵי אִימָּהָדִיק אָין צִיְּתָה פָּוֹן שְׁטוֹרָם,
דָּעָר שְׁטָרָאָם אֵי שְׁרוּקְלָעָר אָין זַיְן וְוָלָן הַאֲסָטָה,
דְּאָר פְּעָלוֹ אָנוֹ וְאָלָל אָנוֹ שְׁטָרָאָם פָּאַרְשָׁוֹנוֹן גַּלְיִיךְ,
וְעָן זַו בְּאַרְיִיסְטָז זַיְמִיט דִּין שְׁטָאַרְקָעָר וְהָאָטָה,
וְאָלָטָה פָּאַרְאִינִיקָט שְׁכָל מִיט דִּין קְרָאָפָט,
וְיִגְּרוֹסִים, וְיִגְּלִיקְלָעָר וְאָלָטָה דָּאָנוֹ גְּעוֹועָן?

מִיר גִּיבָּן דָּא אַיְבָּר דִּי זְעַלְבִּיקָע שָׂוֹרוֹת אָנוֹ זַיְן עַנְגְּלִישָׁעָר אַיְ-
בְּרֹעַצְוֹגָן :

But when I contemplate your ceaseless toil,
 Your quiet activity and sunless life,
 Your works of splendor, and gigantic strength,
 I bow my head in reverence to you.
 The cliffs are mighty in the wilderness;
 The woods are terrible when shook by storm;
 The streams are awful in their hasty course;
 But cliffs, and woods, and streams, all disappear;
 when touched by your unconquerable hands.
 Were you as wise as you are powerful,
 You would be happy, great, and reverend.

כמעט ביום סוף פון דער גראיסער פאעמע קומען רחבותדייקע

שורות :

די פעלון חעלן געבן שטין גענוג,
 ווי חעלער וועלן ברעגען האלץ גענוג,
 אונן איר האט קרעפטן אונן פארשאנדר גענוג,
 זאל איבער איזיך זער הימל גלענץן העל,
 ווי שיינע זונ איזיך ליכטן אומגעשטערט,
 זאלן פינגל זינגען איזיך א מאונזילת,
 זער זופט פון פעלזר זאל פערוחין איזיך,
 זאלן אייער גאנן זיין זערפיטט מיט פריין,
 מיט פלייט, אונן צימבל, אונן גיטארן קלאנגן,
 זאל איזער לעבן ווערן פריין אונן גראיס...

אונן דא זינגען די איבער געגעטען שורות אין ענגלייש :

The rocks will furnish you with stone enough,
 The woods will furnish you with wood enough,
 The pits will furnish you with clay enough,
 And you have strength and skill and sense enough.
 Allow the crystal sky to spread undimmed,
 The clement sun to shine unhindered.
 Let birds awake you with a joyous air,
 And fragrant breezes lull you into sleep
 And let your streets resound with joy and mirth,
 With sounds of cymbals, mandolins, and flutes.
 Expand your life, and make it free and full ...

וועגן דעם ליד «טו דה טאילערס» האבן זיך אַפְגָעָרֶפֶן ווִיכְטִיקֶעֶן
מענטשן אין די רַאֲדִיקָלָעֶן קְרִיְיזָן.

דער פֿרִיהַיִיט-פֿאַעַט ווַילְיאַם ווֹאַלְסְטִין גַּאֲרְדָּאָק האָט גַּעֲנְטְּפֶעֶרט
דעם רַעֲדָאָקְטָאָר, אין «לְבָעָרְטִי», דעם 21 סְטְּוָן מְעָרֵץ, 1896, אין אַ ברִיוּ
אָונְטְּעָרָן נָאָמָעָן: «לְאַיִקְתְּשָׁאַטְּעָרְטָאָן, «עַיְמָאַרוּעָלָס בָּאיָי» (וּי טְשָׁאָי
טְעָרְטָאָה, «אַ וְאַונְדְּעַרְלְעַכְּרָעַ יְגַעְרָמָאָז»).

געוווען טאָקָע עַנְלָעְקִיט אַין דעם בִּיטְעָרָן גּוֹרֵל צְוִישָׁן טְשָׁאַטְּעָרָה
תָּאנְגָּעָן אָוּן בָּאוּשָׁאָוּעוּרָן. בִּידְעַ האָבָּן פַּאֲרְמָאָגָט גְּרוּסָעָפָעָאַיִיטִין.
בִּידְעַ האָבָּן דַּוְרְכְּגָּעַלְעַבְּטָה הוַיְכָּעָן אַנְטְּפָלְעַקְנְּרִישָׁעָ מַאֲמָעָנָן. בִּידְעַ זִיְּיָ
הַאָבָּן זִיךְ בָּאַטְּרָאָכָּט וּוַיְ אַרְיסְטָרְגָּעָוּוַיְנְלְעַבְּטָה דֻּרְשִׁינְגָּנוּגָּעָן. בִּידְעַ זִיְּיָ
געוווען קְרָבָּנוֹת פָּוָן הַיְכָּרָעָן אַנְשְׁתָּרְעָגָגָגָה, טִיפָּעָר אַיְזָאָקִיטִין אָוּן
פְּרִיצְיִיטִיקָן טְוִיטָה. טְשָׁאַטְּעָרְטָאָן האָט זִיךְ בָּאַוְיָוָן אַין דער צְוִוְוִיטָעָר
הַעֲלָמָט 181 טָן יָאַרְהָוְנְדָעָרָט אָוּן אַיְן שְׁנָעֵל פָּאַרְשָׁוָאָנְדָן וּוַיְ אַ בְּרִילְיאָנָּן
טָעָרְמָעָטָאָר. צַו קְנָאָפָעָ אַכְּצָנָן יָאָרָן זִיךְ בָּאַגְּאָנְגָּעָן זַעֲלְבָּסְטָמָאָרָד.
גַּאֲרָדָאָק שְׁרִיבְּטָטְאָקָעָרָן: «אַיִקְתְּשָׁאַטְּעָלָסְאָמָזָן זַוְּסָּמָזָן וּוְאָסָּשִׁיךְ
בְּעִזְוָל אַזְהָלָן. אַפְשָׁר גְּעוּוֹרְקָט אַיִקְדָּזָן זַעֲנָנוּי וּוַיְ
אַזְוִי דָּאָס לִיד האָט גְּעוּוֹרְקָט אַוְיָפָּקָטָה. אַיךְ האָבָּן דִּי שְׁאָפָּוָגָן גַּעֲלִיעָנָט
צְחִוִּי מָאָל, צַו זִיְּן זַיְכָּעָר, אָז מִינְיָעָ אַיִגְּזָן זַעֲנָן רִיכְטִיקָּה; דְּעָרָנָאָד —
אוּפִים קָוָל צַו מִינְיָעָ אַיְגְּגָעָן, אָז זִיךְ הַאָבָּן גַּעַזְגָּעָן, אָז סְאִיאָזָן. דָּאָז
הַאָבָּן אַזְוּקָגְּעָלִיגָּט דָּעָם וּשְׁוֹרְנָאָל, נִיטָּקָעְנָדִיקָּה לִיְיָעָנָן וּוּוּיְטָעָר
בֵּין דָּעָרָכָה יְשָׂוֹרָה אַפְגָּעָלָאָן. אָז בֵּין נִיטָּקָעְנָדִיקָּה שְׁלָאָפָּן בֵּין
עַלְפָּה בִּינְיאָכָט (שְׁפָעָט פָּאָרָמִיר), אָז אַיִקְדָּזָן בֵּין אוּפְגָּעָשְׁתָּאָגָעָן דְּרִיְּ פָּאָרָה
טָאָגָן, פְּאַחַהִיכְצָט דָּעָם אַוְיָוָן אָז גַּעַגְגָּעָנָט זַעֲלִיעָנָט «צַו דִּי
אַרְבָּעָנְדִּיקָעָה». עד כָּאן דָּעָרָכָה פָּוָן מִין גַּעַנִּי, וּוְאָסָּשִׁיךְ צִימָט צַו
זִיךְ.

דָּעָרָכָה אַיִקְדָּזָן אַז מַעְרָקְוּיְוִידְקִיעָרָה; אַט אַיִזְנָן נַאֲךְ גָּאָרָה אַז יְנָגָל,
מִיט אַ מַאְרָךְ וּוְאָסָּמָקָעָן זִיךְ פָּאַרְגְּלִיְיכָן מִיט אַ ל. מַעְקְרִירִידִים, וּוְעָן
יְעָנָדָר וּוְאַונְדְּעַרְלְעַכְּרָעַר «טְרוּוֹמָעָרָה» אַיִזְגָּעָן זִיךְ דִּי בַּעֲסָטָעָזָעָר
יְאָרָן אַיִגְּנָעָם מִיט אַז אַיְבָּעָרָאָשְׁנִידִיקָה-בְּרִילְיאָנְטָעָנָרָה פָּאַעְטִישָׁר
בְּאַגְּבָּטְקִיטִיטָה.

«פְּלָאָכָעָ קְרִיטִיקָעָר וּוְעָלָן אַוְיָסְזָעָצָן קָעָגָן כָּסְדָּר אַיְבָּעָרְחוֹרָן וּוּרְטָעָר
אָוּן רִיטָּמָעָן, אַבָּעָר אַיִזְנָן דָּעָם לִיגְט אַיִגְּנָעָרָה פָּוָן דִּי גַּרְעָסָטָעָז חָנָעָן פָּוָן דָּעָם
דָּאַזְוִיכְן מַזְוִיכְלִישָׁ-מַאְיִיעָסְטָעָטִישָׁן לִידָה.

«אַיִקְדָּזָן נִיטָּקָעְנָדִיקָה פָּוָן שְׁוֹרְעָמְדִיקָה אַטְּלָאָנְטִישָׁן בְּרָעָגָן, אָוּן

אפט באטראקט איך די כוואריעס זוי קייקלען זיך צו צום פלייאשן. זי הייבן זיך, אינע הינטער דער צוויתער, זאמלען כוח און שוועגן. אויף צו זייר העסטער שפיז בעת זי רוקן זיך, און נאכדעם, אין שיינקייט, מאכט און מוויך, ווערן זי צעשמערטר, שועבן און צעלאן זיך אייבער דער זאמדייקער וויסטונגש. זי כישופן דעם צושויער, און מענטשן קעגען זיכן און ניט דירין זיך גאנצע שעהען, קוונדייך אויף דעם צויבער - בילד. אוזוイ איזו אין דעם דזויין ליד. בא-מערכת די שורות זואס הייבן זיך און — “דער אדלער בויט א געסט פונקט זוי דו”, און “האָב לֵב דאס נַאֲבעַלְעַ אָן דָּס שִׁינְגַּע”, און “די פעלדן וועלן דיר געבן שטינגער געגען”.

“די מהשבות אין “צֹו דִי אַרְבָּעַנְדִּיקָע” זיינען אפשר פארשפראיט צוישן די הייד-אנגטעלקמעולע (איך וויס ניט). אבער זינט מיהאט געשאפן די ערדר אדער זי האט זיך אלין באשאפן, האט מען קיינמאל די דזוייקע מהשבות אוזו פרעכטיק ניט געפורעטן. די שורות זיינען געלאדן מיט געדאנק זוי א צוויג מיט פרוכט: אבער אוזו קלאלר, אוזו פשוט, אוזו דירעקט און שטאַרְק, אzo זי טראָגן די לאָסט זיעיר גריינג”. פראָפ, דושאן בעווערלי רַאֲבִינְסָאָן האט, ניט געבעטנענערהייט, זיך אויך גלייך אַפְגָּעוּרְפָּן אויך טאָקרים לִיְתָאָרְטִיכָל וועגן בעילז דאהל. זי דושאָזעָעָך אַשְׁיָּיל האט אַיבְּרָעְנְגָּעָבָן דעם שְׂרִיבְּרָפָן די אַיצָּזְמִינְתָּן שורות איזו פראָפ. רַאֲבִינְסָאָן געווען אַ גענטער מוחותן מיט לי-טיעקע שורות איזו טיעקע, באזונדערס מיט דער רַאֲדִיקָלָעָר לִיטְעָרָאָטוֹר. געווען איזו טערדאָטָוָר, באזונדערס מיט דער רַאֲדִיקָלָעָר לִיטְעָרָאָטוֹר, ער גאר און אַרְכִּיטְעָט אַז אַרְכִּיטְעָט אַז אַרְכִּיטְעָט אַז אַרְכִּיטְעָט, אַז אַרְכִּיטְעָט. לְאָי, מיזורי. זיינ פְּרִיעָע צִיְּתָה האט ער אַפְגָּעוּנְגָּבָן אויף לִיטָּעָה דְּאָרִישׁע אַרְבָּעָטָן. ער איזו געווען אַ פְּרוֹדָאַנִּיסְט. אַיְדָעָר ער איזו געשטארבן אַז 1923 איזו איזו ענגלאנד אַרְזִיס זיינ אַבְּרוּזָעָזָגָן פָּוָן פְּרוֹדָאַנִּס “די אַלְגָּעָמִינְעָ אַדִּיעָ פָּוָן דָּעָר דְּוֹוָאָלֶזְצִיעָ אַז דָּעָם 1910 יָאָרְהָנוּדָעָט”. וועגן באַוּשָׁאָוּרָהן שְׂרִיבְּטָאָס ער אַז בריוו זיך טאָקרים, אַז “ליְבָעָרטִי”, דעם 21סְטָן מֵעֶרֶץ, 1896:

“אַיר האט אויף קיין שם אוֹפָן ניט אַיבְּרָעְנְגָּעָאָצָט בעילז דאהלן. איך גלויב ניט, אַז מְקֻעָן אַים אַיבְּרָשָׁאָצָן. דער יְוָגְנָעָרָמָן “רַעַדְטָן” פְּאַזְוּעָ וְעָר וְוָאָלָט עָס בָּאָמָת גַּעֲמִינְט, אַז מִט דָעָר וְוִירְדִּיקִיט אַז פְּיִיעָרְלָעְקִיט פָּוָן אַ זִּינְגָּעָנִידָקָן פְּרִיסְטָעָר. זִיכְעָר דָאָרָף פְּאַזְוּעָ וְיִינְזָהָר אַז רִיטָם, זואס שְׂפִירִיט זיך אייבער אלְץ אַמְבָאָוָאָסְטִיזְיָנִיק אַדָּעָר קענטִיק אַומְבָאָוָאָסְטִיזְיָנִיק.

“דאָס לַיְד ווּירקַט אָוִיסְעֶרְגָּעָוּוַיְנְלָעַך מִיט זַיִן פְּשָׁטוֹת. אַיך טַו זַיך
אָז אַ כּוֹח צַו רַעֲדֵן ווּעַגְן דַעַם אוּיף אַ טַּרוּקָעָנָעָם אָזָן קְרִיטִישָׂן אָפָּן,
וְאָרָן, אַוְיב אַיך זַאל זַאגָן אַלְץ ווּאַס אַיך טַרְאָכָט, ווּעַט עַס זַיִן צַאוֹ אָוּמָן
בְּאַגְּרָעָנָעָצְטָע אָזָן עַנְטוֹזְיָאָסְטִישָׁע הַסְּכָמָה, ווּאַס אַיזָּן בְּעַסְעָר גַּעַטְרָאָכָט
אַיְידָעָר גַּעַשְׁרִיבָן”.

מִיט אַ קְוַרְצָעָר צִיְּת שְׁפָעַטָּעָר, דַעַם 2ְטַעַן מַאי, 1896, אַיז אַין “לִיְּדָ—
בְּעַרְטִיְּ” דַעְרְשִׁינְגָּן אַיך דַעַם פְּאָעָט דְּשָׁעָיָי ווּילְיאָם לְאַיְדָס אַן אַפְּרוֹף.
צַוְּיִשְׁן אַנְדָּעָרָע זַאנְן שְׁרִיבִּט עַר :
“בְּעַזְוָל דַהָּל אַיז אַ פְּאָעָט, אָזָן צַוְּדִי אַרְבָּעָטְנְדִיקָע” אַיז אַ “מַאָ—
יַעֲטָטְעַטְשָׁע אַוְידָדוֹך”. אַיך נָעַם אַרְאָפָּדִי הַוָּט, אָזָן גַּיב אַים מִין
הַאֲגָּט.

“עַס זַעַט אַוְיסָם, עַר אַיז אַ מְהֻשְׁבָּה-דִּיכְטָעָר, אָזָן זַיִן זַיְגָּעָן דִּי גַּרְעָ—
סְמָעָ צַוְּיִשְׁן דִּי זַיִן פָּוָן לִיְּדָ.

“אַוְיב אַיך זַאל רַיְוִיקָרָן צַו גַּעַבְנָאָן אַ נִיטְ-גַּעַבְעַטְעַנָּעָ עַצָּה, וּזְאַלְטָ
אַיך אַיְם קְוָדְמִ-כָּל גַּעַוְאָרָנָט קַעַגְן מְעַלְאָנְכָּגָלִיעָ אַזָּן פְּעַסְמִיּוֹם, וּזְאַטָּ
זַיְגָּעָן אַ דִּיכְמָעָרָס מְאַדְנָעָ חַסְרוֹנוֹת אַזָּן סְכָנוֹת, אָזָן אַיְם זַאגָן, עַר זַאל
זַיִד נִיט אַיְלָן צַו שְׁטָאָרָק (קָאנְטִיק, סְאַיְן נִיטָא קִין סְכָנה) אַנְצְוָנָעָמָעָן
אַיְעָר גּוֹטְ-גַּעֲמִינְגָּט, פְּרָאָקְטִישָׁע עַצָּה צַו פְּאָרָקְיָוָן אַ טִילְ פְּרָעָלְ וּזְיָנָעָ
פָּאָרְ בְּרוּיטָט. אַיך זַאג נִיט, אַיך זַיִט אַוְיסְגָּעָרְעָכָנָט, אַבָּעָר אַיך חִידָשָׁ
זַיִד אַפְּטָט, צַי אַיך אַלְיָין הַאָב נִיט גַּעַמְאָכָט אַ פְּאָטָאָלָן טָעוֹת, וּזְעָן אַיך
הַאָב גַּעַפְּאָלָגָט אַזָּא שְׁכָלְדִיקָע עַצָּה. אַיז דִי מַזְוָע וּזְעָן מוּחָל וּזְעָן מַעָן
זָאָגָט אַירָן: קָוָם אָזָן אַנְדָּעָרָשָׁ מָאָל, אַיך בֵּין אַיְצָוֹ פְּאָרְנוּמוֹעָן? קָוָמְעָן-זָוָעָן
דִּי גַּאֲלָדָעָנָע אַינְסְפְּרָאָצְיָעָדָגָעָס זַוְּיִי מָאָל ?

“אַוְיב דַו קָעָנָסָט עַס אַוְיסְפִּירָן, בְּעַזְוָל דַהָּל, אָזָן לַעַבָּן בְּלוֹוִי פָּאָרָן
טְרוּוִים, וּוּעַסְטוּ הַאָבָן אַוְנְדוּדָר אַלְעָמָעָנָט אַטְעָמָ-פְּאָרָכְ-פְּנִידָן אַיְנָעָטָ—
רָעָס אָזָן סִימְפָּטָאָיָעָ.”

אַיז דַעַם זַעַלְבִּיקָן נָוָמָעָ שְׁרִיבִּיט דַעַר רַעַדְקָטָאָר טַאָקָעָר אַיך אַ
לִיטָאָרָטִיקָל “דִי פְּאָרָעָרָעָר אָזָן קְרִיטִיקָר פָּוָן בְּעַזְוָל דַהָּל”. עַר בְּרַעְנָגָט
דָּאָרָטָן אָז אַוְיסְצָוָג פָּוָן לְאַיְדָס אַ פְּרִיוֹאָצָן בְּרִיוֹ צַו אַיְם :
“זַיְכָעָר בֵּין אַיך מְסָכִים מִיט אַיך וּזְעָנָן בְּעַזְוָל דַהָּל...” מַעַטְרִישָׁ
איִי דָאָס לַיְד זַיִעָר פְּשָׁוֹט. דִי קָאָדָעָנָץ פָּוָן יַעַדְעָר שָׂוְרָה אַיזָן פְּוֹלְשָׁעָנָן
דִיְקָ אַיז זַיד אַלְיָין, אָזָן זַיִ לְוִיפְטָנָץ אַרְבִּיבָר אַיזָן אַנְדָּעָר שָׂוְרָה, וּזְיָ
איִי הַעֲכָרָן בְּלָאָקָן פְּעָרָן. אַבָּעָר דָאָס לַיְד אַיזָן בָּאָמָת קָלָאָסִישָׁ אַיז
דַעַר קְלָאָרְקִיָּט אָזָן אַיְנְגָעָה-אַלְטָעָנָעָם כּוֹה. לְעַצְטָנָס — הַאָב אַיך מַוָּאָ
— הַאָב אַיך אַגְּגָעָה-וִיבָּן בָּאַטְרָאָכָטָן, כּמָעָט וּמִיט פִּינָּ, יַעַדְן גַּעֲנָי.

וואס איז איזי באוֹאָפֶנֶט זוי מרים דעניעל און בעילז דאהל. זיז זיגען, קאנטיק, איזי שיידערלעך אומצוגעפֿאַסְט צוּ דער אַכְוַרְיוֹתְדִּקְעָר וועלט. דאך, — וואס זיז גיבן אונדזה, איז אין לשער. אַזְעַלְכָע געניען העלפט ניט צוּ פֿרְוָאוֹן ווַיְיָן דעם וועג. אַיך הָאָף, דאהל ווועט זיז אין שטאנד אַז געפֿיגען אַ פֿשְׂרָה צוֹוְישׁן זיזען פֿרְינְצִיפֿין אַזְנְזָבָן אַז עַר ווועט לְעַבָּן לְאַנְגָּגָן גַּעֲנוֹג, נִיט נַאֲר אַונְדָּז צוּ בָּאֲגִיסְטָעָן, נַאֲר אוּיך פֿירְן אַזְנְזָבָן.

אין דעם זעלביין גומער «ליַּיבְּעָרְטִּי», דעם 2 טן מאי, 1896, שרייבט וועגן באָוּשָׁאָוּזָן ז. ס. סְמָאֵל, פּוֹן טָאָפְּטָס קָאָלְעָדוֹשׁ. מעסאַטְשָׁוּעָטָס. סְמָאֵל אַיז דְּעַמְּאַלְט גַּעֲוָעָן אַ סְטוֹדְעָנָט אַיז דעם טָאָלְאָגִישָׁן אַפְּטִילִי פּוֹן קָאָלְעָדוֹשׁ. שְׁפַעְטָעָר אַיז עַר גַּעֲוָאָן דער בִּבְּלַיאָטְעָקָאָר. סְמָאֵל לוּבְּבָט דָּס לִיד ווי אַ מְעַרְקוּרְדִּיקָע שָׁאָפְּגָג פּוֹן אַ מעַנְשָׁן, וואס שְׁרִיבְט אַיז אַ שְׁפְּרָאָך אִים אַ פְּרָעְמְדָר. בְּעַילְז דְּאָהָל — שְׁרִיבְט עַר — פְּאַדְרָ מַאְגָט אַ פְּאָעָטִישׁ נְשָׁמָה, אַז שָׁוָם סְפָק. דָּס ווַיְיָזָט זִיךְרָאָרוֹס אַיז דעם ווי שְׁנָעַל עַר האָט אוּפְּגַעְכָּאָפְּט אַזְנְזָבָן בְּאָנוּמָעָן דַּי דְּעַרְפָּאָרָוָג פּוֹן אַונְדָּזָעָר שְׁפָרָאָר. עַר האָט בְּאָנוּמָעָן דַּי טִיפָּע ווֹאָרָ פּוֹן אַ גַּוְיָוִסְן אַנְבָּלִי אַזְנְזָבָר נְאַצְיָאָנָל מְעַטְּרָאָפְּאָלָשׁ לְעַבָּן. עַר פִּילְטָ דַּי אַנוּוּרְסָאָלָעָ סִימְפָּאָטִיעָ פָּאָרָן טִימָן הָאָרֶץ פּוֹן דער מְעַנְשָׁהִיתָּאָ. סְמָאֵל לוּבְּבָט דְּאָהָל ווי אַ דִּיכְתָּעָר, וואס פָּאָרָמָאָגָט דעם שְׁמַעְעָר פּוֹן «גַּעֲטָלְעָן פּוֹנָקָ». דְּאָהָל אַזְנְזָבָר נִיט דְּעַרְפָּאָלָגְרִיך ווי אַ פְּאַכְמָאָן — אַ שְׁאַפְּעָר פּוֹן פְּאָעָזִיעָ «נִיט אַיז אִיר פְּאַרְמָלָעָר סְטוֹרְקָטָוָר אַזְנְזָבָן נִיט אַיז אִיר אַיְדָעָלָעָר סְבוֹבָּ טְטָאָגָנָץ». «אַ גְּרוּסְצָר פְּאָעָט — שְׁרִיבְט סְמָאֵל — טָוָת תְּמִיד צְוַיִּיָּאָן כְּאַגְּרָטָעָלְעָן. עַר דְּעַרְהִיבְט דָּס טָאָגְטָעְלְבָעָ אָרוֹס פּוֹנָעָם טָאָגְטָעְלְעָן. עַר בְּאָשְׁעָנָקָט עַס מִיט נִיְיעָם בָּאָטִיטָאָ. עַר בְּאָשְׁעָנָקָט עַס מִיט נִיְיעָר שִׁיבִּיָּאָ קִיטִּים. אַזְנְזָבָן — עַר סְוּגְעָסְטִירָט אַומְנָדָלָעָ מְעַר אִידָּעָר עַר זָגָט. — עַר צִינְדָּט אַזְנְזָבָן אַ פִּיעָר, אַיזְנָזָבָן זָאָגָן, וואס גַּעַרְט דעם לִיעַנְעָרָט אַזְנְזָבָן דְּיוּוּדָאָלִיטָעָ.

«דַּי עַרְשָׁטָעָ פּוֹן דַּי צְוַיִּיָּאָן טָוָת דער מְהַבְּרָ פּוֹן «צַו דַּי אַרְבָּעָטָן דִּיקָעָ». עַר בָּאָוִיְיָזָט נִיט ווַיְיָנִיקָע קָאָנְסְטָרְוָקְטִיוֹעָ פְּאַרְשָׁטָעְלָוְנְגָגְ-קְרָאָפָט. עַר אַיז סֻעְנְטִיטִיוֹ אַזְנְזָבָן אַזְנְזָבָן קָאָנְצָעְפָּצִיעָ. עַר קְלִידָט אַזְנְזָבָן זִיךְרָאָר מִיט אַ נִיְיעָט.

«אַבָּעָר דַּי צְוַיִּטָּע זָאָך, זַעַט מִיר אָרוֹס, טָוָת עַר נִיט. עַר זָאָגָט נִיט מְעַר אַזְנְזָבָן נִיט ווַיְיָנִיקָע ווַיְפָל זִיךְרָאָן גַּיבָּן אַיבָּעָר. עַר הָאָלָט אַ רִיטְמִישׁ דְּרָשָׁה ווַיְעַגְעַג עַסְטָעְטִישׁ סָאַנְיָטָאָרָע אַיְנְרִיכְטָוָגָעָן. עַר אַיז דִּידָקְטִישׁ, פְּעַדְגָּאָגִישׁ, אַזְנְזָבָן דָּאָגְמָאָטִישׁ (זִיךְרָאָר מַוחְלָ דַעַם

אויסדרוק), אבער ער אייז ניט סוגעסטיוו וועגן טויזנט און איינע ניט – אויסגעדריקט און אומאיסדריקלעכע געדאנקען און עמאציעס, וואס אונ אטאַדער סוגעסטיוווקייט אייז קיין זיכטער ניט גראוס".
סמאָל שרייבט וויטער : ער מײַנט ניט לוייקנען דעם דיכטערס כוה און ווערט. ער האָלט אַבער ניט, אָז בעיזול דאָהָל אייז אַ גְּרוֹיסָעָד דיכטער. ער וויל וויט מיגענָן עפֿעס אַין דעם דיכטערס אַרְבָּעָט, "אַרְאָפּ" רײַסְן מִיט אַ שְׁנִידְנִידִיקָר אָז אַומְּטָאַלְעָדָגָנְטָעָר קְרִיטִיךְ".

ער דערמָאנָט דערביי די טְרָאָגָעָדִיעָ מִיט דַעַם אַומְּגָעָרָאָכָטְן פָּאָעָט דַזְשָׂאָן קִיטֶס. ער האָלט בְּלוֹזִי סְפֻּקוֹת — צִי אייז ניט אַ בִּיסְל אַיבָּרְגָּעָז טְרִיבָּן די אַפְּשָׁאָצָנוּג וּוּי טְאָקָעָר האָלט זִי אויסגעדריקט אַין לְיִתְאָרְטִיךְ. דער קְעַמְפָּעָרִישָׁעָר בענדושאָמִין טְאָקָעָר האָלט אַין זַעֲלְבִּיקָּן נְוּמָעָר גַּעַנְטָפָּעָרֶט סְמָאָלֶן. ער קָעֵן ניט — שְׁרִיבָּטְן ער — אַגְּנָעָמָעָן סְמָאָלָס נְיִיטִיקָע באַדְיָנְגָּוָגָעָה, וואָס נָאָר זַיִן זָאָל מַעַן מַעַסְטָן פָּאָעָטִישׁ גְּרוֹיסְסָקִיט. מִיקָּעֵן ניט — טָעַנְתָּהָט ער — אוֹיסְשָׁטְעָלָן אַ דְּשִׁימָה פָּאָעָטִישׁ אַיְגָּנוּשָׁאָפָּטָן אָזָן זָעָן צִי אַ פָּאָעָט קְוּמְטָגָאָז די אַיְגָּנוּשָׁאָפָּטָן. אַיְבָּן נִיט. — אַיְזָן ער ניט קָיִן גְּרוֹטְשָׁעָר דִּיכְטָעָר. פָּאָרְקָעָרָט. — פָּאָר אַוִּיטָּעָגָעָז וּוּינְלָעָכָר גַּעַנְיאָלְקִיטָּא אַיְזָן כְּמַעַט שְׁטָעָנְדִיקָּס אַרְאָקְטָעָרִיסְטִישׁ פָּוּנְקָט אַמְּ אָזָא גְּלִיכְיָגָעָוִוִּיכָּטָס אַוִּיסְפָּעָלָן. גְּרוֹיסְקִיטָּא מַעַט מַעַן דָּרְךָ אַיבָּרָה פָּלוֹס אָזָן ניט דָרְךָ דַעַם פָּעָלָן. דְּעָרְבָּעָר, אַוִּיבָּעָס זָאָל זַיִן אַמְּתָה. אַזְּ בְּעַזְוֹל דָאָהָל אַיְזָן שְׁוֹאָז אַיְזָן סְוָגָעָסְטִיווּוּר אַיְגָּנוּשָׁאָפָּטָן. אַיְסְעָרְגָּעָוִוִּינְלָעָד שְׁטָאָרָק אַיְזָן קְאָנְסְטְּרוֹקְטִיווּר פָּאָרְשְׁטָעָלָגָגְ-קְרָאָפָּטָן. אַיְזָן דָרְגִּיגָט פָּוֹן דַעַם נִיט, אַזְּ ער אַיְזָן מִינְדָּעָרוּוּרְטִיקָעָר וּוּי אַ פָּאָעָט אַזְּ פָּאָרְגְּלִיךְ מִיט אַזְּ אַנְדָּעָרָן, וואָס פָּאָרְמָאָגָט בִּידְעָ אַיְגָּנוּשָׁאָפָּטָן אַזְּ דָעַר זַעֲלְבִּיקָּר מַאס. אַוִּיבָּעָס מִיר מִיד נַעַמְעָן אַזְּ 100 וּוּי דִי מַאס פָּוֹן פָּעָרְדָּה פָּעָקְטִיקִיט, אַזְּ מִיר דָעְלְוִיבָּן דָאָהָלָן 90 פָּאָר זַיִן קְאָנְסְטְּרוֹקְטִיווּר פָּאָרְשְׁטָעָלָגְ-קְרָאָפָּטָן אַזְּ בְּלִיּוֹז 30 פָּאָר זַיִן סְוָגָעָסְטִיווּקִיט. אַיְזָן ער, מַן הַסְּתָמָה, אַ גְּרוּסְעָדָרָר פָּאָעָט וּוּי אַזְּ אַנְדָּעָרָר, וּוּמַעַן מִיר שָׁאָצָן מִיט 60 פָּאָר יְעָדָרָר פָּוֹן די דָאָזְיָקָעָבִידָעָ אַיְגָּנוּשָׁאָפָּטָן... קִינְעָרָהָאָלט נִיט באַהוּפָט, אַזְּ דָאָהָל אַיְזָן דָעַר גְּרוּסְטָעָר פָּוֹן אַלְעָ דִיכְטָעָר".

איַן "ליְבָּעָטִי", דַעַם 21סְטָן מַעַרְץ, 1896 האָלט טְאָקָעָר אַיְיךְ גַּעַנְטָנִיק פָּעָרְט אַזְּ אַנְגָּנוּמָעָן שְׁרִיבָּעָר וּוּגָעָן דָאָהָלָס כְּלוֹמְרָשָׁטָן נִיט רִיכְטִיקְקָאָפָּטָן דַעַם באַגְּרִיךְ פָּוֹן שְׁוֹרוֹת. דָעַר דָאָזְיָקָעָר שְׁרִיבָּעָר האָלט אוֹיטָגָעָז זַעַט קָעֵגָן די שְׁוֹרוֹת : "אַיְרָעָבָט, אַזְּ אַיְרָעָבָט שְׁוֹרָה אַיְרָעָבָט וּוּיסְטָט נִיט וּוּאָס עַס אַיְזָן דָאָזְיָקָעָבִידָעָ אַיְגָּנוּשָׁאָפָּטָן... טְאָקָעָר פָּאָרְטִיְידִיקָט דָאָהָלָס שְׁוֹרוֹת אַזְּ

ווײַזְוּס ווי לאָגִישׁ זײַ זִינְגָּן. דֶּאָהָל — שְׂרִיבֶּת טַאָקָעָר — האַט נִיט גַּעַץ
מיינְגַּט צוֹ שָׁאָפָּן דָּא אַנְטִיטָעָן. דָּעָר אַנְטִיטָעָרְשִׁיד — טַעַנְגָּת טַאָקָעָר —
איַז נִיט צְוִוִּישָׁן לְעָבָן אָוּן עַקְסִיסְטָעָן. דָּעָר דִּיכְטָעָר האַט גַּעַמְיִינְטָן:
"אַיר עַקְסִיסְטִירְט אָוּן אַיר וַיִּסְטָן נִיט וּוְאָס דָּאָס לְעָבָן אַיז". ער איַז
זֵיךְ סּוּמְךְ אַוִּיפְּרָד דָּעָר אַנְגָּלָאָגָּע אַין דָּעָר שָׂוָּרָה וּוּנְגָּן האָפָּן.

ס' איַז גַּעַוְוָעָן אַבָּעָר אַשְׁטִים, וּוְאָס האַט נִיט גַּעַטְיִילָט דָּעָם אַלְגָּעָץ
מיינְגַּט עַנְטוֹזָאָזָם. דָּאָס איַז גַּעַוְוָעָן מִיט אַ 32 יָאָר שְׁפָעָטָר. קִיְּין
וּוּרְקוֹנוֹג האַט דִּי שְׁטִים נִט גַּעַהָאָט. קִיְּינְגָּר האַט זַי כְּמַעַט וּוְיִנְגָּז גַּעַץ
הָעָרָט. סִיְּדוֹי — זַי אַיז גַּעַקְמוֹעָן צְוִישְׁפָעָט, אָזָן בָּאוּשָׂאָוּעָר אַיז גַּעַץ
בְּלִיבָּן דָּעָר גַּרְוִיסְטָר וּוּאַנְדָּעָר אַין דִּי רַאֲדִיקָּאָלָעָר קְרִיּוֹן. דָּאָס איַז
גַּעַוְוָעָן אַיְזִיק גַּאֲלְדְּבָעָרְגָּס אַ רְעַצְנָיָעָן וּוּנְגָּן בָּאוּשָׂאָוּעָר בּוֹךְ עַנְגָּלִיָּעָץ
שַׁעַ לִידְעָר, וּוְאָס אַיְשִׁיל האַט אַרְוִיסְגַּעַבָּן אַין 1928. דִּי רְעַצְנָיָעָץ
איַז דָּעֶרְשִׁינְגָּן אַין "חַאֲלְדְּעָרָמָן דּוֹשְׁוֹלִיּוֹס וּוּקְלִיּוֹס", אַין 1928. בָּאוּוֹ
שָׂאָוּעָרָס לִידְעָר גַּעַמְעָן נִיט אוִיס בַּיִּ גַּאֲלְדְּבָעָרָגָן וּוְיִפְאָעוּיָע. "בָּאוּוֹ
שָׂאָוּעָר — שְׂרִיבֶּת גַּאֲלְדְּבָעָר — וּוְיִדְאָס רָוב פָּגָעָטָן מִיט אַשְׁלִיחָות,
פָּאָרְפָּעָלָט שִׁינְקִיָּת אַיז זַיְן דְּאָגָּג אַבְּרָצְגָּוָבָן אַנְטִעלְקָטוּלָעָלָע בָּאַיִּ
גְּרִיפָּן. ער איַז וּוּכְּטִיק אַין דָּעָר גַּעַשְׁיכְּטָעָפָן פֿוֹן יִדְיִישָׁר לִיטְעָרָטָוֹר,
נִיט וּוְיִאָשָׁפָעָר, נָאָר וּוְיִאָסְצִיאָלָעָר כּוֹח — וּוְיִדְיִשְׁטָם פֿוֹן פְּרָאָר
לְעַמְּאָרִישָׁן פְּרָאָטָעָטָט. מִיר דָּאָרְפָּאָן נִט פֿילָן וּוּיְנוֹקָעָר דָּאָנְקָבָאָר פָּאָר
זַיְן מִקְרָּיב זַיְן זֵיךְ, דָּעֶרְפָּאָר וּוְאָס ער איַז נִט גַּעַוְוָעָן קִיְּין קִיְּטָס אַדְעָר
שַׁעַלְיִי. אָפִילּוּ שַׁעַלְיִי, דָּעָר נַאֲכְטִיגָּאָל וּוְאָס ער האַט גַּעַקְעָנָט זַיְן, אַיז
גַּעַוְוָעָן צּוֹם עַרְגָּסָטָן אַיז זַיְן "מַאֲסָקָעָן פֿוֹן אַנְאָרְכִּיעָץ". שְׂרִיבֶּת גַּאֲלְדְּבָעָר
וּוּיְמָטָר : באַוּשָׂאָוּעָר בְּלִיבְּתָן "מעָרָא אַ כּוֹחַ אַיְדִּיעָר אַן אַיְנְסְפִּירְאָצִיעָץ".
בַּיִּ דָּעָר גַּעַלְגָּהָיִיט אַיז וּוּכְּטִיק צּוֹ בָּאָמְרוֹקָן : וּוּנְגָּן באַוּשָׂאָוּעָרָס
לִידְעָר זִינְגָּן אַרְוִיס אַין בּוּכְּפָאָרָם האַט אַיְשִׁיל גַּעַרְאָגָן עַטְלָעָכָּע בָּאַיִּ
גִּיסְטָעָרְטָע בְּרִיוּוּ וּוּנְגָּן בָּוֹן.

דָּעָר בָּאַרְיְמָטָעָר אַנְאָרְכִּיסְט אַלְעָקָסָאנְדָּעָר בְּעַרְקָמָאן שְׂרִיבֶּת אִים
פֿוֹן סְט. קְלוֹן, פְּרָאָנְקָרִיְּן: "דָּאָס אַיז אַן אַיְסְטָרְגָּוּמְיִינְלָעָד אַן וּוּאַנְּ
דָּעַלְלָעָד וּוּרְקָ".

לְעַנְאָרִיד דִּ. אַבָּאָט, דָּעָר מִיטְרָעְדָּאָקָטָאָר פֿוֹן "קָאָרְעָנָט אַפְּנִינְיאָן" אַיז
"לִיטְעָרָאָר דִּאַיְזָשָׁעָסְט" שְׂרִיבֶּת : "דָּאָס עַרְשָׁטָעָ לִידָּ ("טוֹ דָּהִי טָאַלְלָעָר"
— נ. ב. מ.) אַיז בָּאָמָת אַ פְּרָאָכְטָ".

דָּעָר אַנְטִיטָעָס אַנְטִיטָעָר בְּרִיוּוּ אַיז פֿוֹן בָּאַרְיְמָטָן רַאֲדִיקָּאָלָע שְׂרִיבֶּת
בָּעָר אַיז דָּעַנְקָעָר דִּי מַאֲסָקָעָן גַּעַטְלָאָוָן. ער האַלְטָב באַוּשָׂאָוּעָרָס פָּאָר אַז
אַיְקָנְלִיד פְּאָעָט. באַוּשָׂאָוּעָרָס "טוֹ דָּהִי טָאַלְלָעָר" אַיז נָאָר זַיְן מִינְגָּנָג.

א גאר וואונדעדלעך ליד. ער האט, אבער, קינמאָל פריער און שפערטער ניט דערגריכט עפֿעס העכערס. בעטליאֹ רעכנט אויס עטלעכע אועעלכע לידער : "מַאֲרְקָהָאָמֵס 'דָּעַר מִן מִתְּן גְּרָאַבָּאיְין'," הוֹדֶס "דָּאַס לִיד פָּוּן הַעֲמֵד", הענטיס "דִּי אִינְקָאָס פָּוּן פֻּרְוּ". ער דער מאָנט פְּרִילִיגְרָאַטָּן, וויליאָם מאָרִין אָונֵן עַדוֹאָרְד קַאֲרְפָּעַנְטָעָרָן. מִט זַיְעַר אַיְנְצָלָנָעַ לִידְעָר אָוְנְטָרְשִׁידָן זַיְד דִּי נַאֲרוּוָאָס דַּעֲרָמָנְטוּ פָּוּן דִּי דָּוְרְכָּשְׁנִיתְלָעַכְעַ פְּאַעַטָּן, ווֹאָס באַשָּׁאָפָּן נִיט קִין שָׁוֹם זַאַךְ, ווֹאָס אַיְזָן מַעֲרְקוּוּרְדִּיק אַיְבָּעָרְאַשְׁדִּיק. דִּי דָּוְרְכָּשְׁנִיתְפְּאַעַטָּן — שְׂרִיבְּטָן ער — זַיְנָעָן ווַיַּדְיָוּ מַרְעַשְׁקָעָס, ווֹאָס מַאֲרָק טַוְעַנְיוֹן האָט גַּעַזְעַן אַיְן שָׁוֹאַרְץָיְזָן ווְאַלְדָּן. זַיְיָ זַוְּכָּן, ווְאַגְּדָעָרָן, זַיְנָעָן פָּאַרְשָׁמָצִיעַט, זַיְיָ דָּעְרְגִּיכָּהָן, אָבעָר, קִינְמָאָל נִיט דִי טִיף ווַיַּסְּעַדְרְגִּיכָּן דִּי אָוְבָּנְדָּרְמָנְטוּ. ער דָּעְרְצִילָּט "זַוְּעַגְן זַיְן לִיְעַגְּנָעָן לוֹאִי אָנְטָוְרְמִיעָרָס אַגְּטָאַלְאָגָיָס 'מַאֲדָעָרָן' נָע אַמְּעָרִיקָאָגָעָר פָּאַעַזְיָעָ" (פָּוּנְיָה 1921 אַוְיָסְגָּבָעָ). קִין זַאַךְ דָּאָרטָן האָט אַיְם אַזְוִי נִיט גַּעַזְעַמָּעָן ווַיַּיְמְרָא אַרְאוֹרָעָט ווְדִידְעָמָעָרָס "פָּעַקְתָּאָרִיס" (פָּאַבָּרִיקָן). דָּר בעטליאֹ דָּעְרְצִילָּט : אַיְם גַּעַפְעַלְן וְאַלְטָעָרִין דַּעַ קְלָעִירָס "אָוּט אָוּ דַּהְיָ דָּאָרְקָנָעָס" (פָּוּנְיָה דָּעַר פְּנִיצְטָעָרְנִישָׁ אַרְזִיסָּה). שְׁעָלִים עַטְלָעַכְעַ לִידְעָר אָונֵן שְׁוֹרוֹת. ער גַּעַפְנִימָּת אַבְּיָס מַעַר בֵּי גַּעַטְעָן אָונֵן הַיְנָעָן. בעטליאֹ קָעָן זַיְן נִיט פָּאַרְשָׁטָעָלָן אַמְּנָטָשָׁן, ווֹאָס יַעַד פָּאַעַזְיָעָ גַּעַפְעָלָט אַיְם. ער אַיְן אַדְעָר אַהֲרֹן גַּעַרְזָן, אַדְעָר ער אַיְן אַדְיקְהַוִּיטִיקָה, ווְעַמְעַן קִין זַאַךְ רִירְטָן. אַיְיךְ, ווַיַּיְהִיד — שְׂרִיבְּטָן ער — דָּאנְקָ בָּאוּשָׁאַוּרָן פָּאָר זַיְן לִיד "טוֹ דָהְיָ תְּאִילָעָרָס".

וַיַּמְרֵז זַעַעַן — בעיזָל דָּזָהָל האָט מִשְׁאָיִינְגְּרוּזְדָּרָט דִּי לִיבָּעָ רָאַלָּע קְרִיְין. דָּעַר עַיְקָר, מִיט זַיְן לִיד "טוֹ דָהְיָ תְּאִילָעָרָס". אַיְן «פְּרִיעָר אַרְבָּעַטָּר שְׁטִימָעָ» (דָּעַם וְטַן פְּעַבְרוֹאָר, 1946) אַיְן פָּאַרְאָן דַּשְׁאוֹעָנָעָ אַישְׁילָס אַן אַרְטִיקָל. יוֹסֵף בָּאוּשָׁאַוּרָן אָונֵן בָּעַנְדוּשָׁאָמִין טָאָקָרָר.

פְּרַעְגַּט אַישְׁילָס דִּי פְּרִאגָע : "הָאָט דַּעַן דָּאַס דָּזָהָקָ לִיד גַּעַהָאָט דָּעַם זַעַלְבִּיקָן עַפְעַקְתָּ, וּוֹעַן סְאַיִן אַוְרְשָׁפְרִינְגְּלָעָד, דָּעַרְשִׁינְגָּן אַוְנָטָעָר דָּעַם מַחְבָּרָס אַיְגְּגָעָנָר קָאָפְּ-שָׁוֹרָה "צָוָם פָּאַלְקָ" ? הַיְבָט זַיְד נִיט אַן !" דָּעַר יִדְיְשָׁעָר וּולְמָ — הָאלָט אַישְׁיל — הָאָט בְּשַׁעַטְוּ בָּאַטְרָאָכְט דָּאַס יִדְיְשָׁעָר לִיד "צָוָם פָּאַלְקָ" ווַיַּגְּלָאָט נַאַךְ אַ לִיד ". אַיְן דָּעַר עַנְגְּלִישָׁעָר יִטְעָדָאָטָהָר הָאָט מַעַן הוֹיךְ אַפְּגָעָשָׁאָצָט דָּאַס לִיד. מַעַן הָאָט בָּאוּשָׁאָר וּוֹעָרָס טָאַלָּגָט גַּעַלְוִיבָּט בֵּין הַיְמָלָאָרִין. "פָּוּנְיָה דָּעַמְּאָלָט אַן הָאָט מַעַן שַׁוְּיָן גַּעַנוּמָעָן אַיְבָּעָרָאָל זַאַנָּן, אַיְן בָּאוּשָׁאַוּרָן אַיְן נִיט סְתָמָה אַגְּרָאָמָעָן פְּלָעַכְתָּר, נַאַר אַגְּנִיאָלָעָר דִּיכְטָר אָונֵן זַיְן פְּעַנְדָּנָמָעָן, בָּאוּלִיל דָּזָהָל, פְּלָעַגְטָן גַּעַשְׁטָעָלָט וּוּרָן אַיְן שְׂוֹרָה מִיט דִי גַּעַמְעַן פָּוּנְיָה, בִּירְאָן,

מארכ האם, היינע, פריליגראט און אנדרע דעוזאלוציאנער גיסטער אין דער וועלט-פאזוייע.

דושאוזעפ אישיל דעםאנט: וווען דאס ליד "טו דה טאיילערס" אי דערשינען איין "לייבורטהי" האט מען עם איבערגעדרוקט "איין יעדן רוזאלוציאנערן זשורנאל איין אמריקע און איין אויטלאנד. זיין עבד האט זיך צעטראגן פון איין עק וועלט ביין צום אנדרען". איין א פרי-וואטען בריוו צום שריבער פון די שורות ווופט אישיל און בלויו עטלעכע זשורנאלן, וואו מהאט אפגעדרוקט דאס ליד: "דהי פאיירברענד" (שי-קאגע-סאן-פראנציסק) "פרי סאסיעיטי" (שי-קאגע), "סאלידאריטי" (נוו-י-ארק) "ראוד טו פריידאם" (סטעלטאן-נוו-י-ארק). דער פראנציזי-שער דיכטער און רוזאקטאר עמייל ארמאנד האט עם איבערגעועצט פאר זיין זשורנאל "ליאניק". באושוואווערס ענגלייש לעידער זינגען איד פאראן איין יידייש. סהאט זיך איבערגעועצט דער סאוועטישער פאעת איזיק פלאטנער אין מינסקער "שטערז", נומ' 3, 1936.

די פאטען-עס ראוו פרימאנ-איישיל האט אויך א פינעם אופן אי-בערגעועצט א צאל באושוואווערס לעידער איין ענגלייש. אינאיינעם מיט בעיזל דאהל ענגלייש לעידער זינגען זיך אroiיס איין א בוד. אונטערן נאמען "טו דה טאיילערס ענד אדער וואוירעס" (זו די ארבנטנדיקע אוין אנדרע פערזון). דאס איין געוועץ פריוועט געדראקט איין דעם קינט-לערישן "אריאל פרעס" איין 450 עקזעט פלאן. דער אroiיסגעבער איין געווען דושאוזעפ אישיל. ער האט אויך געשריבן און הקדמה. אין בוד זינגען ארין עלף באושוואווערס ענגלייש לעידער און אכצן איבערצעזונ-גאון. אין די שפעטהרדיקע יארון האבן א סד אנדרע איבערגעועצט באושוואווערס לעידער איין ענגלייש. צוישן זיך יוסט לעפטויטש איין זיין אנטאלגיאע "דהי גאלדן פיקאך" (די גאלדענע פאווע) און אהרן שמוי-לער אין זיין בוד לעידער.

איין די ראדיקאלע קרייזן — באונדערס אין די אנארכיסטיישע קרייזן — יידייש און גיט-יידייש — איין בעיזל דאהל געווארן בא-רימט. זיין נאמען האט, מנ-הסתם אויך אונגקלונגגען איין דער אמע-רייקאנער ניט-ראדייקאלע וועלט. ווארן טאקערס זשורנאל "לייבורטהי" האבן געליענט אויך יענע קרייזן, וואס זינגען געווען וויט פון ראייקא-ליזם. דעם רושם האט אונגעמאכט בלויי איין ליד — "זו די ארבנטני-דיקע". אט מיט דעם ליד איין בעיזל דאהל געווארן בא-רימט. אוז נאך האט שיין בית איינמאל געטראפֿן. צויליב איין ווערך זינגען קינסטלאדר געווארן בא-רימט. און זיערע אנדער אנדער וועדק האט מען פארגעסן.

וועי איזוי דערקלערט מען בעיזול דאחלס פלויזעמדיקע אנטפלעלוקונגס? בלויין מיטן ענטזוויאזום פון ערלעכע מענטשן? טאכער אויז אפישר גע-ז-ווען אן ענטזוויאסם. פאראון אפילו א מיינונג, או ער אויז געווען א קאל-טער לונגע-און-לעבער. שרייבט ד"ר מאקס נעללאו אישילין: «באושווא-ווער אויז קאנטיך געווען א מענטש מיט א שטארקן כראקטרער, אויב ער האט געקענט זיך ארויפצווינגען אויף איז איזיבארג ווי ב. ר. טאכער».

וועי די זאך זאל ניט זיין — עס זיינען געווען נאך סיבות. זואלת וויטמאן איזו געשטארבן איזן 1892. איזן די ראדיקאלע קרייזן אויר געווען שטארק אונגענומען. ער אויז געווען דער זעלסטפארשענדלא-כער זינגער פון דער אידיעאליסטיישער זעםאקראטיע. וועגן עמילן די-קינסאן האבן די ראדיקאלע קרייזן זעמאויס, כמעט גאר-ניט. א סך האבן אינגןאנץ ניט געהערט דעם נאמען פון דער אמר-הוירסטער נזירה. איר דאל זיך א פאדרלייפערין פון דער אמריקאנער מאדרנער פאעזוייע אויז ערשות בולט קלאר געווארן א סך יארן שפער טער. מען האט זיך שפערטער געכאנט, איז זינט שאפא איז זיך זיינען פון די מערקווידיקסטע פאעתעס. איזן די 90-ער יארן זיינען געווען א סך פאעטן. אוצלכע פאעטן זיך דושאנן ב. טאב און ריטשארד זואט-סאן גילדער האבן גערביבן פײַן-געלטאקטן און דעליקאטע זיך זיינען, אבער, געווען וויט פון ווירקלעבן לעבען. א מין אומוראקייט, א מון זועלן זיך באפריעין פון «פאעטיזידנדיקע» פענטעס האט זיך בא-וועין איזן די לידער פון ריטשארד האואוי און בליס קארמן. ווילאצ זאחז מודי האט אויסגעדריקט איזן זיינע לידער דעם אמתן אמערא-נער אידיעאליזום. ער האט זיך געשטעלע קעגן וועלות איז ווירקלען אמעראקיאנער לעבען. ער איז געווען די וויכטיקסטע פאעתישע פער-זונעלעבקיות סוף 19טן, אנהיב 20טן זאראהונדערט.

דרי יאר שפערטער ווי בעיזול דאחל האט זיך באזויין האט פלויצעם אויפגעלויבטען דער נאמען עדזין מארכאצם מיט זיין באריםט ליד «הדי מען וויטה דה הי האו» (דער מאן מיטן גראבאיזן). באזויין האט זיך דאס ליד איזן 1899 איזן סאנ-פראנציגיסק אַ «עקוואמיגינער». דאס איז געווען א ליד איזן גייסט פון זעםאקראטיע, וואס מודי האט געפרידיקט. דאס איזו געווען דער שטארקטרער אויסדרוק קעגן סאציאלע אומגע-רעכטיקיט. דעם לידס בלאנקער פערזוי איזו געווען פול מיט רעטאַריך. אבער די פאָרצערנדיקע ערנסטקייט אויז דער הייסער צארן האבן פאר-זואנדלאט דאס ליד איז אַ מערקווידיק-וויכטיקער דערשיינונג. דער

פאט דושאָזקווין מילער האט גערענד וועגן דעם ליד ווי וועגן דעם באַרְיַמְּטָן יָסֻעַמִּיטִיִּתָּל מִיטָּן "דוֹנוּרָה, גּוּרָה אָזָן מַאיּוּסְטִישִׁיקִיטּ".
דעֶר אַפְּרוֹף אוּרִיךְ מַארְקָהָאָםָס לֵיד אַיז גּוּוּזָן גּוּרִיס, וּוְילָעֶר האט
געַפְּגָ�עָן דעם אוּסְדָּרָק פֿאָר זִין אַומְרוֹאַקְעָר תְּקוֹפָה, וּוְאָס גּוּפְּגָ�עָן
הָאָט גּוּפְּאַדְעָרָט סָאַצְיָאלָן יוּשָׁר. אַוְיךְ מַארְקָהָאָםָס בְּאַרְיַמְּטִיקִיטּ רָוט
אוּרִיךְ אַטְ-דָּעָם אַיְנְצִיקָן לֵיד, וּוּי בְּעַילְלָה דָּאַהָּלָס אַוְיכָן אַיְנְצִיקָן לֵיד "צָו
די אַרְבָּעַטְנְּדִיקָעּ".

בעילְלָה דָּאַהָּלָס לֵיד אַיז, אַבָּעָר, אַיְפְּגָ�קְוָמָעָן מִיטּ דָּרְיִי יָאָרְ פְּרִיעָר
אַיְדָעָר מַארְקָהָאָםָס לֵיד. האט מעַן בעילְלָה דָּאַהָּלָס לֵיד אַיְפְּגָ�קְאָפָט
וּוּי דָּאָס עֲרַשְׁטָעָ פְּרָאַלְעָטָאַרְיָישׁ וּוּקָעָ אָזָן רָוחַ-לִיד אַין עֲנָגְלִישׁ. דָּאָס
לֵיד, וּוּי אַנְדָּעָרָעָ לֵידָעָר, בָּאוּשָׁאַוּרָעָס, האט פְּאַרְמָאָגָטּ דִּי וּאַלְטָי
וּוּתְמָאָנוּיָשׁ בְּבִיטְחָנָה, דָעָם בְּרִיְּטָן אַמְּעָרִיקָאנְגָּעָר אַטְעָם אָזָן דָעָם
עַמְּרָסְאָנִישׁן טָרָאַנְצָעַנְדָּעַטְאַלְיָזָם. אַבָּעָר דָּאָס וּוּקָעָ אָזָן רָופָן, דִּי הַיִּי
לִיקָעָ עַרְנְסְטִיקִיטּ אָזָן דָּאָס סָאַצְיָאלִי-יְשִׁרְדִּיקָעּ, גּוּנְדִּיקָעּ גּוּמִיטּ —
דָּאָס גּוּהָעָרָט אַיְשְׁלִיסְלָעָר בָּאוּשָׁאַוּרָס יְדִישָׁעָ פְּאַרְגִּיעָר אָזָן מִיטּ
גּוּיִינָה.

אַין יְדִישָׁה האַבָּן מִיר דָעָם דָּאַיְקָוּן רָופָן דִּי סָאַצְיָאלָעָ מִיסְטוּרִיעָ
גּוּהָעָרָט אַסְּדָּ פְּרִיעָר — בַּיִּוְינְטָשְׁוּסְקִיּ, רָאַזְוָנְפָּלְדָּן, דָוד גָּאַלְדִּי
שְׁטִיבְּגִינְזָעָן אַין עַדְעַלְשְׁטָאָטָן. דָאָ לִיגְטָ דִּי עַדְקָלְעָדָגָן וּוּגָן בעילְלָה דָּאַהָּלָס
אוּפְּטוֹ: — עַרְ אַיז גּוּקְוָמָעָן מִיטָּן עֲרַשְׁטָן פְּרָאַלְעָטָאַרְיָישׁן לֵיד אַיזָן
אַמְּעָרִיקָאנְגָּעָר-עֲנָגְלִישָׁר פְּאַעֲזָעָ. אַבָּעָר גּוּגְרִיטָס אַיִם דִּי יְדִישָׁ
פְּאַעֲזָעָ. דָעָר עֲרַשְׁטָעָר עַפְּקָטְיוּוּר "קְרִיגְסְ-גָּשְׁרִירִיּ" פָּאָרְנְגָּסְ-גָּשְׁרִירִיּ
אַין אַמְּעָרִיקָעּ — דָאָס אַיְנְגָּאנְצָן דָעָר אוּפְּטוֹ פָּוֹן דָעָר יְדִישָׁעָר פָּאַעַזָּ
זִיעָ אַין אַמְּעָרִיקָעּ. אַטְ-יִדְיִי סָאַצְיָאלָעָ פְּאַעֲזָעָהָט דָרְךְ בָּאוּשָׁאַוּרָהּ
דָּאַהָּלָן אַיְפְּגָ�נְבָּרוּיָטּ דִּי אַמְּעָרִיקָאנְגָּעָר-עֲנָגְלִישָׁר פְּרִיהִיְטְלָעְכָּבָעָ
דָאָס אַיז אַ גּוּרִיס פְּאַרְדִּינְסָטָט.

עַס אַיז בָּאַמָּת נִיטְשָׁוּרָמְסָכִים צָו זִין מִיטּ דַשְׁׂזָעָפּ אַיְשָׁלִין. עַד
שְׁרִיבְּתָ אַין דָעָר "פְּרִיעָר אַרְבִּיטְעָר שְׁטִימָעָ", דָעָם וְתָן פְּעַבְּרוֹאָר,
1946:

"עַס קָעַן זִין, אָז פָּוֹן אַלְעָ גּוּרִיסָעָ רְעוֹאַלְצִיאָנְגָּעָר דִּיכְתוּבָנָעָ
אַין דָעָר מַאְדָרְגָּעָר לִיטְעָרָאָטָר, וּזָאָס האַבָּן בֵּי דִי מֵאַסְן דָעַרְוָעָקָט
בָּאוּאַוְסְטוּזְוִינִיקִיטּ אָזָן אוּיְפְּשָׁטָאַנְדְ-גִּיְיָטָן, אַיז דִי סָאמָעָ אַנוּעָוָדִיקִיּ
וּוִיכְטִיקָעָ בָּאוּלִי דָאַהָּלָס "טוֹ דָהִי טָאַלְעָרָס". אַטְ דָאָס וּוּרִיקָה, הָגָם גַּעַן
שְׁרִיבְּן מִיטּ 50 יָאָר צְוִיקָה, אַיז נָאָר אַלְץָ פְּרִישָׁ אָזָן לְעַבְּדִיקָה מִיטּ זִין
צְאַפְּלְדִּיקָן רָופָן צּוֹם אַוְנְטָעַרְדְּרִיקָטָן פְּרָאַלְעָטָאַרְיָאָטּ. אַפְּיָלוּ מַארְקָהָאָםָס

“מען וויטה דהָי האו”, אפּילו פֿרײַליגראטס “רעוואָלוצִיאָן”, מ. הוֹדֶס “דאָס לֵיד פֿון הַעֲמָד” אָוּן היַינְרִיךְ היַינְזָס אָוּמְשְׁטָעֶרְבָּלְעָד “ליַיד פֿון דִּי וּעְכָּר”, האָבוֹן גִּיט דַּעֲגָרִיכְט קִין הַעֲכָּרָע שְׁטוּפָע פֿון אוּיסְדְּרוֹקְ – קְרָאָפָּט וּיְבָאוּשָׂאָוּרָס לֵיד “צָוּם פְּאָלָק” (טו דָּהִי טָאַילָּעָס), וְאָסָס וּעְטָא אַיְיף שְׁטָעָנְדִּיק בְּלִיבָּן דַּעַר קְרִיְיגְּשָׂעָרְרִי קָעָגָן שְׁקָלָאָפָּרְרִי אָוּן עַקְסְּפָּלָאָטָאָצְּיָע.”

די אלע אַיְבָּוּן-דָּעָרָמָאנְטָע מִינְגָּגָעָן שְׁפִּיגָּלָעָן אָפּ די באַצְיאָוָנָג צָו באַושָׂאָוּרָן מִצְדָּךְ דַּעַר גָּאנְצָעָר יִדְּישָׁעָר אָוּן נִיטְּיִידְּישָׁר רָאָדִיָּ – קָאָלָעָר וּוּלְעָט סֻוּפְּ – נִינְצְּקָעָר אָוּן אַנְהָהִיבְּ הַיְּנְטִיכְוָן יַאֲהָנוּנְדָּעָט. נִיטְּנָאָר פְּאַלְיִיטִישְׁ הַאָט די יִדְּישָׁע אִימְגְּרָאָצְּיָע, צָוּם טִילָּ, גַּעַד וּוּרְקָט אַוִּיפָּן גָּאנְגָּ פֿון דַּעַר אַמְּעָרִיקָאָנְגָּר אַרְבָּעָטָעָר-בָּאוּשָׂוּגָגָן. אַוִּיךְ אַיְין פְּאָזְ�יעָ אַיְין דַּעַר וּוּיכְטִיקְטָעָר קָאָמְפִּידָּרָוּפְּ גַּעַקְוּמָעָן וּיְ אַדְרָעָקְטָעָר אַיְנְפָּלוּס פֿון דַּעַר סָאָצְּיָאָלָעָר יִדְּישָׁעָר פְּאָזְ�יעָ אַיְן אַמְּעָרִיקָע.

קוֹנָסְט

בָּאוּשָׂאָוּרָהָט גַּעֲפָנוּנָן אַנְטְּרִינוּנָן אַיְין זִין אַיְינְגָּנָעָר וּוּלְעָט. די דָּמִינוֹת-וּוּלְטָהָט הַאָט עַר שְׁפָעָטָעָר, אַיְן דַּעַר סָאָצְּיָאָלָעָר וּוּאָר, דָּעָרְהִיבְּן צָו הַלְּמוֹת וּוּעָן פְּרִיהִיטָּ. פְּרִיהִיטָּהָט גַּעַמִּינָּט: סְיוּעָלָן מַעַר נִיטְּ זִין קִין מַאֲכָתָהָאָבָּרָה, טִירָאָגָן, אַוְנְטְּגָלְדְּרִיךְעָרָה.

אַיְן זִינְעָר דְּמִינוֹתָהָט פְּרִיהִיטָּ אַוִּיךְ גַּעַמִּינָּט — חַלְוָעָן אַוִּיךְ שָׁאָפָּן. דָּעָרְבָּעָר הַאָט פְּאָזְ�יעָ פְּאָרְבָּומָעָן בַּיְּ אַוִּיךְ חַשְׁבָּ אָרָט. קְנוֹסָט דָּאָרָף טָאָקָעָ דִּינְגָּעָן בָּאָפְּרִיעָן דִּי מַעְנְטָשָׁהִיטָּ. די מַזְוָעָ אַיְין, אָבָּרָה, פָּאָר בָּאוּשָׂאָוּרָן גַּעַוּזָן דַּעַר “לִיכְטִיקָּעָר שְׁטָעָרָן” אַוִּיךְ דַּעַר עַרְדָּדָ. די מַזְוָעָ בְּרָעָנְגָּט אַיְם צָוּם פְּאָרָנָאָס. אַיְן בָּאוּשָׂאָוּרָהָט אַיְרָה: דַּעַר אַפְּקָלָאָגָן פֿון זִינְעָר הַאָרְפָּעָ-סְטְּרוֹנָעָס “שְׁטִילָט אָוּן מִין הַעַרְץ דָּעַם טִיפְּסָן פָּאָרָלָאָגָן”.

דָּעָרְמִיטָּ אַיְן בָּאוּשָׂאָוּרָהָט אַיְלָסְלָעָר וּזִינְעָר פָּאָרְגִּיעָר אַוִּיךְ מִיטְּגִּיעָר. זִינְעָר בְּלִיקְ אַוִּיךְ קְנוֹסָט אַיְן גַּעַוּזָן: קְנוֹסָט דָּאָרָף אַיְגָגָאָגָן אַיְן אַוִּיסְלָיְסָלְעָר וּזִין גַּעַקְנִיטָּ-אַוִּיךְ-גַּעַבְוָנְדָּן מִיטָּ דָּעַם, וְאָסָס עַס בְּרָעָנְגָּט נַצְחָן דָּעַם פְּאָלָק. אַוִּיךְ בָּאוּשָׂאָוּרָהָט נִיטְּ פָּאָרְוָאָרָטָן דָּעַם בְּאָגְרִיךְ – בְּרָעָנְגָּעָן נַצְחָן.

אָ, מַזְוָעָ, דָּוָרָךְ זִיְּ, נִאָר דָּוָרָךְ וְיַרְעָן אֵיךְ חַעְקָן,
די לִירְגָּנָעָ בְּרִידָעָ, וְאָס יַּאֲמָרָן שְׁטָלָל...

ווזאָס לעבען איז עלנט, איז אַיִיבֵּין שֶׁרְעַקְּנוּ,
חוֹרְדָּדִי, וּוְעַלְבָּעַ הַאֲבָן קִין מְעַנְטְּשָׂן-גַּעֲפִיל.

די מזוע אין פאר באושטאָווערטן אליך וואס העלפֿט אים צ'ו וועקען
ברידער, וואס זינגען פֿאָרגראַיּוֹט". אָבער בלוייז זי איז דאס איינציגע,
וואס דאָטעוועט אָויך אִם אַלְיאַן: נָאָר דו בִּיסְט מֵין זָאָפֶן, נָאָר דו
בִּיסְט מֵין שׂוּעָרְדִּי".
דעָר עֲבִין שאָפֶן האָט זַיְעַר שְׁטָאָרָק אִינְטְּרָדְעָסִירֶט באַושטאָווערטן:

אַל דִיר לוֹבָן
אוֹן עֲרָתוֹבָן

אין זיין פראוז געפינען מיר קלעגענער ענטפערט. אונס איזן כדאי
ויזד אפטעטלען אויף זיין, כדאי קרייגן אָ פול בילד.

רֹעֵגָן פַּאֲעֹזִיעַ

צווישן די סאצ'יאלע פאעטן אין די 80ער און 90ער אייז באָרוּשַׁהוּרְדַּעְתַּן גַּעֲוֹעַן כְּמַעַט דָּעַר אִינְגְּצִיקָעָר, וּזְעַמְּעַן עַס האָבוֹן אִינְטְּרָדְעָסִירֶת עַסְטָמְטִישׁ פְּרָאַבְּלָעָמְעָן. אָזֵן עַר האָט טַאַקָּע גַּעֲשִׂרְיָבָן וּזְעַגְּן זַיִ. אָוִיךְ עַדְעַלְשָׁתָאָט הָאָט גַּעֲשְׁרָיָבָן וּזְעַגְּן לִיטְעָרָטָור. אָבָעַד עַדְעַלְשָׁתָאָטָן האָבוֹן נִימְטְּרָעָסִירֶת קִין פְּרָאַבְּלָעָמְעָן אָזֵן דָּעַר פְּאַזְעַיִ. אִים האָבוֹן אִינְטְּרָעָסִירֶת דָּעַר קָאָמָף קָעָגָן טִירָאָגְיָע, אָזֵן «דָּעַר פְּרָיעִיר גִּיסְטַּסְטָן» זַוְּאָס שְׁנִידְּטַן דָּוְדָך «דִּי טְוִילְלָכְעַט פִּינְצְעָרְבִּינְשַׁסְטַּן» אָזֵן וּוִיזְטַן אָז «מיַטְזִין זְבֻעַן-שְׁוּעָרָד... דָּעַם לִיכְטָמָן וּזְעַג צָוּ אַלְגָּמִינְיָעָר פְּרִיהִיִּיתָן» («פִּינְצְּפָנְלָאוּקִיטָּפָן דָּעַר זְשָׁאָרָגָאָנִישָׁעָר לִיטְעָרָטָור אָזֵן אַמְּעָרִיָּיְקָעָן»). עַדְעַלְשָׁתָאָט שְׁרַיְבַּט אָז זַיִן לִיד צְוּוִי דִּיכְטָעָר — וּזְעַגְּן אַיִי:

ז'זין יעדעם ליה, זיין יעד שורה
איין פול מיט גייפט פאר טיראנזוי;
עד זוארפט די שווניגלער גלייך איין צורה
דסער נווארהיילס סאכטזעצע בעלייע'.

און אין דער ניט-געדרוקטער הקדמה צו זיין ערשותער לידער-זאמלונג, וואס קלמן מרמר האט פארעפנטעלעכט אין זיין גראונטעלעכט עדעלשטעאט-אָרבעט. שרייבט עדעלשטעאט :

„מיינע לידער זיין זעויידמעט אויסשליסלאך דעם אָרבטערט-פראַלעטאריאט, דער מענטשי, וועלכער זוכט אַין פֿאָזְוּעַ דִּי הַילְּיקָע האָרְפָּע פָּן אַחֲמָעָר. די קְלָאַסִּישָׁן שֵׁינִיהִיט פָּן אַדְּגָנָע, מַעַג מַיְנָע לִידָּעָר נִיט לִיעְנָעָן. עֶרֶב וּוֹעֶט אַין זַי נִיט גַּעֲפִינָּעָן דִּי עַלְעַגָּאנָט קִינְעָט (באָוועָגָונָג — ג. ב. מ.). מיינע לִידָּעָר וּוֹעֶרֶן גַּעֲבִירָן נִיט אַין אַ בלְמָעָן-גַּאֲרָטָן. אוֹיךְ וּנִיט אַין דִּי רִיכָּעָן קָאָבָנָעָן פָּן אַ טָּעַנִּיסָּאָן. זַי זַיְנָעָן גַּעֲבִירָן אַין דִּעְרָ פִּינְצָעָרָר וּוֹעֶלֶת פָּן שְׂקָלָאָפָּעָרִי. זַי האָט גַּעֲשִׁרְבָּן אַ שְׂקָלָאָרִי, וּוּלְכָעָר האָט גַּעֲנוּמָעָן זַיְנָעָן באָגִיסְטָרְוִוָּנָגָן אַין קָאָמָף קָעָגָן שְׂקָלָאָפָּעָרִי.”

אין די „עַקְסָקוּרִיסִים אַין אַנְמָעַרְקָוָגָעָן“ (נומער 169) פָּן זַיְנָ בָּרוּךְ „דוֹד עַדְעַלְשָׁטָאָט“. באָנד אַיִינָס, גִּיט אַיבָּעָר קְלָמָן מרמר עַדְעַלְשָׁטָאָטָם עַטְלָעָכָע גַּעַדְאַנְקָעָן וּוֹעֶן פָּאָרָט אַין גַּרְאָם. אַט אַין דִּי גַּאנָּצָע אַנְמָעַרְקָוָגָן : „זַי קָאָן מַעַן טְרָאָכָטָן וּוֹעֶן גַּלְאַטְקָעָר פָּאָרָט אַין קְלִינְגְּבָנְדִּיקָן גַּרְאָם, אָז סְדַעַרְטָרָאָט זַיְךְ צַו מִיר דָּאָס טְרָאָגִישׁ לְוַהְיָה-לִילְּדָן אַן וּוּרְטָעָר, אָז קָלָאנָגָעָן, נָאָר פּוֹל מִיט עַלְנָט אַין טְרָעָרָן“ („טָאָגָבָּרָן“, יָאָנוֹאָר, 1889). וּוֹעֶן אַ פרִיְינְד האָט אִים אוּפְּגָנְזָוָאָרָבָן פְּעַלְמָרָן אַין זַיְנָ גַּרְאָם. האָט דוֹד עַדְעַלְשָׁטָאָט גַּעַנְפְּטָפָעָרָט מִיט אַ שְׂטָאָרְקָן צָאָרָן : „זַי שָׁעָמָט אִיר זַיְךְ נִיט וּוֹעֶנְדָּן אַוִּיפְּגָנְזָוָאָרָבָן פְּעַלְמָרָן אַין זַיְנָ גַּרְאָם, שְׁטָאָרָבָן מַאֲסָנוֹיוֹן פָּן טְשָׁאָכָטָקָע אַין דִּי אַמְּמָעַנְטָשְׁלָעָכָע פָּאָרְדוֹמִי פְּעֻנָּעָ פְּאָבָרִיקָן! צַי דַעַנְקָט אִיר זַיְךְ, אַין אִיךְ קָאָן זִיצְנָן גַּלְיְיכְגִּלְטִיק אַין שְׁנִיצְנָן פִּיגְוָן מִיט אַ מַעְסְדָּלָל? אִיךְ שְׁרִיבָּנִיט פָּאָר אַינְטָלְגָעָנָטָן, אִיךְ בָּעַט נִיט קִיְּין מִיטָּלִילִיד בַּיִּי בְּלוֹטְ-זְוִיגָּעָר, אִיךְ שְׁרִיבָּנִיט פָּאָר אַרְ-בָּעַטְהָרָה, אַין מִיט זַיְעָר גַּעַזְעָרָה האָק אִיךְ — מִיט דִּעְרָ האָק! (אַרְקָאָדי טָעַסָּאָן אַין אִיךְ בְּרִיוֹ זַיְמִיר (דָּה צַו מְרָמָן — ג. ב. מ.), דַעַם 10טן אָפְּרִילִי, 1934).

עדעלשטעאט בְּלִיק אֹוָיָף פְּאָזְוּעַ האָבָן גַּעַטְיִילָט כְּמַעַט אַלְעָ רַאְ — דִּיקָאָלָעָ שְׁרִיבָּר אַין דִּי 80 עָרָ אַין 90 עָרָ יָאָרָן אַין אַמְּמָעַרְקָעָ. דִּעְרָ אַיְזָן :

דאָס אַיְזָן אַן אַלְטָעָ פְּרָאַלְבָּעָם.

עדעלשטעאט האָט בְּשָׁעָתוֹ זַיְנָקָ וּוֹאָס גַּעַטְרָאָכָט וּוֹעֶן דִּעְרָ אַיְזָן בעַרְצִיְּטָלְעָכָקִיט פָּן... זַיְנָ אַין וּוּאָרָטָן. דָּאָךְ פָּאָר אַונְדָּזָ לְעַבְתָּ זַיְנָ

ראמאנטיש-מארטירעריש ליד אַ דענק «דער אַיבערצייטלעכקייט פון ווי און זאָרט». ער אלין האט זיך טאָקע באָטראָקט פֿאָר אַ פֿאָט, אַבער פֿאָר אַ פֿאָט אַן אַנְאָרכִיסֶּט. בִּזְיע — פֿאָט אַן אַנְאָרכִיסֶּט — זיינען געווען ביִ אַים אַין זאָך. מִיר טְרַעְפֵּן אוּיך בַּיִ בַּאוֹשָׁאוּוֹן די באָטָאנָג: דִּיכְטָעוֹר אַן פְּרִיהִיטִס-קֻמְפָּר. אַן נִיט גַּעַט קָוקְט אַוִּיר דָּעַם האָט באָוֹשָׁאוּוֹר זיך אַינְטְּרָעֵסִירֶט מִיט עַצְמָדִיקָע פְּרָאָבלָעָמָעָן אַין דָּעַר וּזְאָרט-קָונְסֶט. מִיט דָּעַם אַין ער געווען אַ יּוֹצָא מַן הַכְּלָל.

פּוֹנְקָט ווי עַדְעַלְשְׂטָאָט האָט אוּיך באָוֹשָׁאוּוֹר גַּעַוָּאָסֶט: «די אַרְבָּעָטָעָר שְׁטָאָרְבָּן מַאֲסְנוּיוֹן פָּוֹן טְשָׁאָגָטְקָע אַין די אַוְמָעָנְטָשְׁלָעָכָע פְּאָרְדוּמְפָּעָנָע פְּאָבְּרִיךְן». דָּאָך האָט ער כְּמַעַט דָּעַר עַרְשְׁנָעָר צוֹוִישָׁן די פְּרָאָלָעָטָאָרִישָׁע פֿאָעָטָן אַנְגְּרִירֶט עַסְטָעִישָׁע פְּרָאָבלָעָמָעָן. ער האָט בשום אַפְּנָן נִיט גַּעַוָּאָלָט אַפְּשָׁוֹאָכָן אַדְעָר אַן גַּאנְצָן פְּאָרוֹוָאָרְפָּן די פְּרִיהִיטִלְעָכָע מַאֲטִיוֹן פָּוֹן «אַ פֿאָעָט אַ פְּרִיהִיטִס-קֻמְפָּר». אַבער פְּרִיהִיטִלְעָכָע מַאֲטִיוֹן פָּוֹן דִּי פֿאָעָטָן פָּוֹן זִין צִיטָּה פְּרָאָבלָעָמָעָן, ער האָט אַוּוּקְגַּעַשְׁטָעָלָט פֿאָר די פֿאָעָטָן פָּוֹן אַין דִּי טְפִּקְיִיטָּן פָּוֹן אַ בָּאוּבָּר וּזְאָסָּם לְעָבָן בְּלוּזָּן אַין די גַּרְעָנָעָן אַן אַין דִּי טְפִּקְיִיטָּן פָּוֹן אַ בָּאוּבָּר דָּעַר וּזְעָלָט, אַן אַן אַיְגָעָנָר אַוְיְתָאָגָמָעָר קוֹנְסְטְּרָעְפּוּבְּלִיקָע.

בָּאוֹשָׁאוּוֹר האָט גַּעַשְׁרִיבָּן די וּוּיְטְרִיךְדִּיקָע עַסְיִיעָן: «וּוְעָגָן פֿאָעָט» זִיע — אַירְעָז פָּאָרְמָעָן אַן אַיד גַּוְצָּן; «הַיְּנִירְקָה הַיְּנִינָּעָ»; «רְאַלְפָ וּזְאַלְלָהָדָאו עַמְּרִיסָּאָן»; «וּוְאַלְטָ וּזְיִתְמָאָן» אַן «עַדוֹזָּין מַאֲרָקָהָם». די עַרְשְׁטָע עַסְיִי בָּאָשְׁוּרִים, אַיְגָנְטָלְעָר, פָּוֹן דָּרִי עַסְיִיעָן: «וּוְעָגָן פֿאָעָזְוּעָ»; «וּוְעָגָן פֿאָעָטִישָׁע פָּאָרְמָעָן»; אַן די נִצְׁזָן פָּוֹן פֿאָעָזְוּעָ. זִיינָע האָט ער אַרְוִיסְגַּעַברָאָקט אַן דָּעַר עַרְשְׁטָעָר עַסְיִי «וּוְעָגָן פֿאָעָזְוּעָ». זִיינָע האָט ער דָּזְוִיקָעָר עַסְיִי בָּאָרִירֶט ער פִּיר פְּרָאָבלָעָמָעָן: (1) וּזְאָס אַין דָּעַר דָּזְוִיקָעָר עַסְיִי (2) וּזְאָס מִינְטָא רִיכְטִיקָע פָּאָרָם; (3) «וּוְירְקָלְעָד פִּילְזָן», פֿאָעָזְוּעָ; טִישָׁע פָּאָרְטִיפָּוֹנָג אַן ווי אַזְׁוֵּי «אַ פֿאָעָט מָה זִיך לְעַרְגָּעָן צַו דְּעַנְעָן»;

(4) פָּאָרְשִׁידָעָנָע פֿאָעָטָן אַן «וּוְעָס פִּילְט אַ גְּרוּסְעָר פֿאָעָט».

זִין דָּעְפִּינִיצְיָע וּוְעָגָן פֿאָעָזְוּעָ אַין נִיט נִי. זִי אַיִּז, ווי יְעַדְעַ דָּעַז פִּינִיצְיָע וּוְעָגָן פֿאָעָזְוּעָ, נִיט זִיעָר קִין גַּעַלְגָּעָנָע, אַן נִיט קִין אַלְזָיָּז אַרְוָמָעָנְמָדְנִיקָע. ער דָּרִיקָט זִי אַוִּיס אַזְׁוֵּי: «גּוֹטוֹעַ פֿאָעָזְוּעָ אַן די אַן דָּעַז דָּרִיקָט אַוִּיס די טִיפְּסָטָע, שְׁעָנָסְטָע, דָּעְרָה אַבְּנָסְטָע גַּעַדְאָגָקָעָן, וּוּלְכָעַ דָּרִיקָט אַוִּיס די טִיפְּסָטָע, שְׁעָנָסְטָע אַן טִיפְּסָטָע גַּעַפְּלִין אַן דָּעַר שְׁעָנָסְטָע אַן פָּאָסְנְדִּיקְסְטָעָר פָּאָרָם».

אַיְנָהָאלָט אַן פָּאָרָם אַיִּז אַיִּס. אוּיך דָּעַר דָּזְוִיקָעָר גַּעַדְאָגָק אַיִּז

פָּאַר אָוְנְדוֹ נִיטָּנִי. בָּאוּשָׂאָוּעָר שְׁרֵיְבֶּט: «אַ גְּרוּיסָעַ גַּעֲדָאנָק, דָּהָא
אַ גַּעֲדָאנָק וּוּגַּן דִּי (דָּעַר) קְרָאָפֶט פָּוּן דָּעַר נָאָטוֹר, וּוּגַּן גְּרוּיסָעַ קַעַמְפָעַ,
וּוּגַּן לְעַבְנָן אָזְנוֹ טֻוִיט אָצְנוֹ מוֹזָא אָוִיסָגְעַדְרִיקָט וּוּעָרָן אַין אַ פַּעֲרוֹזָנוֹמָסָס,
וּוּלְכָעַ זָאַל דִּיזְעַ גְּרוּיסָקִיט אָוְנְדוֹ מָאָכוֹן פְּילִין אַין דָּעַם פָּעָרָה, אַין דָּעַר
שְׁפִירָאָר, אַין דִּי וּוּנְדוֹגָעָן, אַין דָּעַם אָנוֹפָאָגָן אַין אַין דָּעַר עַנְדָעַ פָּוּן
דָּאָס (דָּעַם) גַּעַדְיכְּטָט».

וּלְבָסְטְּפָאָרְשְׁטָעַנְדָּלְעַד אַיְן פָּאַר אָוְנְדוֹ אַוִּיךְ דָּעַר גַּעֲדָאנָק: «פָּוּן
וְאַס דָּעַר פָּאָעַט זָאַל נִיטָּנִי זָיְגָעָן, זָאַל עַר עַס, מוֹזָעַר עַס וּוּרְקָלָעַד
פְּילִין».

פָּאַרְן דָּעַמְאַלְטִיקָן יִדְישָׁן לְיִיעָנָר, אַן אָפְשָׁר אַוִּיךְ פָּאַר דִּי יִדְישָׁע
פִּיאָנְגָרְן-פָּאָעַטָּן אַין אַמְעָרִיקָע, זִינְגָּעַן דָּאָס גַּעַוְעַן נִיעַ גַּעֲדָאנְקָעָן. פָּאַר
אָוְנְדוֹ אַיְן אָפְשָׁר נִיטָּקִין נִיסָּס בָּאוּשָׂאָוּוּרָס נְתִיהָ צָו רַעֲפָלְקָטְיוֹקִיטָס.
פָּאַר אָוְנְדוֹ אַיְן, אַבְעָר, אַ נִּיסָּס זִין נְתִיהָ צָו אַנְאָלְיוֹרָן דָּעַם דָּאָוִיקָע
פְּסִיכִישָׁן פְּרָאָצָעָס. אַנְשָׁטָאָט דִּיְדָן וּוּגַּן פָּאָזְעִיָּע אַיְן «פָּאָעַטְשִׁישָׁעָר
פָּאָרְשִׁיבָּרְוָנוֹג», «שְׁמָאָכְטָנְדִּיקָע»-פָּאָרְטָאָגָן, רַעֲדָט בָּאוּשָׂאָוּרָע וּוּגַּן אַזְׁעַלְעַד
כָּעַעַנְיָנִים, וְאַס וּוּגַּן אַפְּלִילָו עַדְהָיוּם נִיטָּפָאָרְשָׁתָאָנָעָן. אַן דָּאָס הָאָט
יְוֹסָף בָּאוּשָׂאָוּרָע גַּעַטְרָאָכָמָה, אַיְן דִּי נִינְגְּצִיעָר יָאָרָן בָּעַת מִיד זִינְגָּעָן דָּאָ
אַיְן אַמְעָרִיקָע, גַּעַשְׁטָאָגָעָן בַּיְּדָאָוִיךְ פָּוּן יִדְישָׁן קִינְסְטָלְעָרִישׁ לְיַד,
אַן מַעְרְקוֹוִירְדִּיק אַיְן דָּאָס, וְאַס דִּי דָאָוִיךְ גַּעַוְדְּתָעָר הָאָט נִיטָּאָרוֹיסָע
גַּעַבְּרָאָכָט אַרְוַיְקָעָר, נָאָר אַ פִּיעָרְדִּיקָעָר טַעַמְפָעָרְאָמָעָנָט.

«דָּעַר פָּאָעַט — גְּלִיְבָּט בָּאוּשָׂאָוּר — מוֹזָא אַפְּשִׁידְיָן, גְּלִיְיךְ וּוּי
פִּינְגָּע זִידְוִן-פָּעַדְעָם, אַיְן גַּעַפְּלִילָפָן דָּעַם צְוִוִּיתָן: אַיְן גַּעֲדָאנָק פָּוּן
דָּעַם צְוִוִּיתָן: עַר מוֹזָא דִּיְתְּלָעַד אַנְאָלְיוֹרָן זִין יְעַדְן גַּעַפְּלִיל אַן גַּעֲדָאנָק,
אַפְּשִׁידְיָן אַיְן אַרְטָגְּפִילָפָן דָּעַר צְוִוִּיתְעָר אָרָט, אַיְן רַיְגַּעַדְאָנְקָעָן
פָּוּן דָּעַר צְוִוִּיתָר, אָמָר רִיכְטָקָץ צָו קְעַגְּנָעָבָן, וְאַס עַר פִּילְטָ
אַן דָּעַנְקָט אַיְן דָּעַר רִיכְטִיקָעָר שְׁפָרָאָכָע אַן פָּאָרְמָעָ.

דָּאַהְאָנְדָלָט זִיךְ נִיטָּבְלוֹזָוּן וּוּגַּן צְוּטוֹאָכָטָן וְאַס, לְמַשְׁלַח, קָעָן
זִין «דִּי רִיכְטִיקָעָר שְׁפָרָאָכָע אַן פָּאָרְמָעָ» פָּאַר אַ גְּעוּוֹיסָעָ גַּעַפְּלִיל אַדְעָר
גַּעֲדָאנָק. נִיְיָ, בָּאוּשָׂאָוּרָע הָאָט גַּעַהְאָלָטָן: דָּעַר קִינְסְטָלְעָר דָּאָרָף
זִין גְּרִיְיט אַלְצָן מַקְרִיב זִין פָּאַר זִין קוֹנְסָט, «זָגָאָר זִין לְעַבְנָן». עַר הָאָט
נִיטָּגְּמָינָט — בְּלוֹזָוּן אַפְּקָלִיבָּן «אַיְן גַּעַפְּלִילָפָן דָּעַם צְוִוִּיתָן, אַיְן
גַּעֲדָאנָק פָּוּן דָּעַם צְוִוִּיתָן». עַר הָאָט גְּמָמִינָט: לְאַנְגּוֹזָם קִינְסְטָלְעָרִישׁ
גַּעַבְּוִירָן וּוּרָה, כְּדִי שְׁפָעְטָעָר אַלְיָין צָו גַּעַבְּרָהָן. אַיְן דָּעַר רַאְמָאָגְּטִישָׁ
מַלְיִצְהָדִיקָעָר שְׁפָרָאָךְ פָּוּן זִין צִיְּתָרָעָטָר עַר שְׁטָעַנְדִּיק וּוּגַּן זִין פָּאָרָה
זָוְנְקָעָן אַיְן מַעְדִּיטָאָצִיעָס. אַיְן טִיפָּע מַחְשָׁבוֹת, כְּדִי דָּעַם פָּאָעָטָס טַאָלָאָנָט

זאל «זען די ליכטיקע זונ». «עם מוז זען די ליכטיקע זונ — שרייבט ער — די בלומען פון מיין הארץ מוזן אויפבליען, די קינדער פון מיין פאנטזיאיע מוזן געבעוין ווערט, ווי שווער עס זאלן ניט זיין די געבורטס־ווײַען?»

אבער זיין אייביך טראכטן וועגן זיין קונסט. «זיז האבן אין זינגען וואו ער שטיטט און גיטט», מיינט בי אים ניט גלאט טראכטן. עס מיינט — דערגראבן זיך צו יענק רעהלע יסודות, וואס בלוייז די אידעאלאיסטן האבן געהאלטן פאר רעהל, וואס בלוייז גאר א שארכ איג אדער א פארטיפטער באבאכטער קען עס באמערטן.

כדי האבן וואס אייבערציגעבן, און טאקע קענון אייבערגעבן, מוח, לויט באושאוערס מיינונג, «א דיכטער... שטודירן פארמען און פאזי־ציאגען, באזעונגגען און העזיות, גזעיכטציגע און גזעיכטס־איסדריךען גאטור־סצענען און גאסן־בלדער, פארבן און קלאנגען, געבידן און גאסן... ער מוז זיך פארטיפן אין שיינקייט, זיך אנדזיגן מיט דאס (דעם) לעבען... ער מוז שטודירן דעם מענטשן — דעם מענטשן ווי ער האנדלט און רעדט אין פריד און שמערד, האפענונג און פארצווילונג, אין רואיקע שטונדן און אין אייבערדאונג».

דר דיכטער ניטיקט זיך אין די אלע אגאליטישע באבאכטונגגען און טיפע מעדייטאציעס. ער מוז דאך «זיין א גרויסער שטראם, צו וועלכן אלע קליינע טיכעלעט פון דענקען און פילן זאלן זיך ציען; ער מוז זיין א הארפע מיט פיערדייק טטרונעם. אויף וועלכע אלע ווינטן, זאנט און שטורעמאדיק זאלן שפילן; ווי א שפיגל פאר דער וועלט, פאר דער אוניווערומות». דער דיכטער ניטיקט זיך אין זיין, וויל ער מוז זיין צוויי זאכן אויף אמאל: ציטעלעט און אייבערצייטלעט, פאך טיש און סימבאליש. באושאוער האלת: דער דיכטער מוז קענען די גרויס מיסטער און גראינטלעט וויסן זוי זיז האבן באזונגגען און געשילדערט דאס אייביך־לעבענדע, דאס אומשטערבלבעלעט און מענטשן און געפלין». אבער ער מוז אויך קענען זיין צייט, כדי «זיז קענען זיין די שטימע פון זינגע מיטענטשן».

אי ניט קיין ואונדער, וואס באושאוער האט געטראכט וועגן דעם פאעט אין וויט־גיאינדייק טערמיינען. דער פאעט «מו זיך לערענען צו דענקען גראיס און לאגייש, גראיס אויפצטפאסן קעגנסטעןדי און ער־אייגניטע».

און באושאוערס באגריף וועגן א גראיסן פאעט — וועגן דעם

אידאלסטען פאעת — איז : ער «זעם אלעס, זוי א גאנט : נעמט אלעס אָרוּם, דרייקט אלעס אויס».»

באושאווער רעדט וועגן דעם פאעת אומגעהייער ערנטט און פארט טיפט. ער וויזט אונדי און אויף זיין ברייטן באגריף וועגן דעם פאעטס פונקצייע : זיין צייטליך און איבערצייטליך. דאס אלין איז געווען א שטיך אפיקורס. די אַנגענומענען מיינונג איז די ער 909 ער יאן איז געווען : דער פאעת מוז זיין נאָר צייטליך. פון דער אנדער זיט. — באושאווער «פאעת-באָוֹן-דערונג» האט געמוות פירן צו שעדרעכע רעלולטאָן. פאעטן מיט איז «פאעת-באָוֹן-דערונג» זיינען געווארן עגאצענטריש, נאָרציס-קראנק און אומカリיטיש.

דאָר — ניט געקומט אויף אלץ — האט זיך באושאווער אַפְּגָעָה געבען מיט עסטעטישע פראָבלעמען.

מיט וואָס, אייגנטעלע, קען מען דערקלערן באושאווער אַיגטער רעס איז פראָבלעמען וועגן פאָזּוּעַ ? זוי קומט עס צו אַים ? די דערקלערונג דאָרָךְ מען זוכן איז אלין. מען דאָרָךְ זי אויך זוכן איז זיינע נאָר אַנדערען קינסטטלערישע איינשטיילונגען און קאנטראָ-געפֿילָן. ער איז ניט געווען ענלאָץ צו די אַיבעריךע סאַצִּיאַלָּעָה פאעטן איז די 80 ער און 90 ער יאן.

קֶלֶאָסֶ יִשְׁקֵיִת

באושאווער איז געווען אנדערש זוי די אנדערע יידישע פאעטן פון זיין צייט מחת פיר סייבות. ערשותן — פֿאָר באושאווערן איז קונסט געווען מער אַטְּפּֿחָאַלְּגָיָשָׁעָה פראָבלען ווי אַרְיַן-סְאַצְּלָעָן. קונסט איז געווען זיין אַגְּטְּרִינְגָּן און זיין מְקוּמִים-מְקֻלָּת. צוּוִיתָן, — אַין זיינע באָוֹאַסְטְּזִינְיקָעָה יָאָרָן האָט זיך אַיְפּוּגּוּעָקָט אַין דער מְקוּרָה רָאַשׁוֹן — די תְּנִרְדִּה-הַשְׁפָּעָה. דער בִּבְּלִישָׁעָר מָאַיְסְטַּמְּטִישָׁעָר סְטִיל אַוְן דָּס פִּיעָרְלָעָר-גְּרָאַנְדִּיעָזָע בַּיַּלְדָהָבָן זִיכָעָר דַּעֲרוּעָקָט אַין אַים אַ בענוקשאָפָט נאָר אַטְּדָעָר קִינְסְטְּלָעְרִישָׁעָר דַּעֲרָקְעָנוּטָנִישׁ. דְּרִיטָן, — באָוֹשָׁאַוּעָר האָט ניט געקונט די דעמאַלְטִיקָעָה דַּאֲמָגְנִיטִישָׁע אַון סְעַנְדָּטִימְעַנְטָאָלָעָה מְאַטְּיוֹן אַין דער רָוִשְׁעָר פָּאַזְּוּעָה. פָּעָרְטָן, — די שְׁטָאָרָקָעָט הַשְׁפָּעָה אויף אַים האָט גַּעה אָט די קְלָאָסִישָׁ-אָנוֹוּעָרְסָאָלָעָה עַגְלָשָׁעָ פָּאַזְּוּעָה.

דאָס זיינען געווען די גְּרוֹנְטִ-סִיבּוֹת, וואָס האָבָן אַין באָוֹשָׁאַוּרָן

קופטויוירט און אנדר געשמאָק אונ אָן אַנדער קונסְטַּגְּפִּיל. עַס פָּאָרֶז
שטייט זיך, אויף באושאָווערָן האָט געווירקט אויך אָן אַנדער סִיבָּה:
דער «צִיִּיטְ-גִּיסְטְּ», דער לִיטְעָרְאִישְׁעָר גּוֹסְטְּ פֿוֹן זִין צִימְטָן.
אוֹן דאס אַיז נָאָטְרָלְעָךְ פָּאָר יַעֲדֵן פָּאָעָט אַיז יַעֲדָה תְּקוֹפָה. באָזּוֹנְדְּרָעָס נָאָר,
אַיז דעם פָּאָעָט פָּאָרְמִינְדְּיקָעַ אַיזָּן. באָוּשָׂאָוּרָס גָּאנְצָעָר לִיטְעָרְאִישְׁ
רִישְׁעָר וּוּגְ האָט גַּעֲדִיעָרָט אָן עַרְדָּ 7 יָאָר. צַו 27 יָאָר אַיז עַר שְׂוִין
גּוֹעוֹן אַיז אָן אַנְשְׁטָאָלָט פָּאָר גִּיסְטִיקְ קְרָאָנְקָעַ. אַיז גָּאנְצָעָר אַפְּגָעָרִיסְן
פֿוֹן דער לִיטְעָרְאִישְׁעָר וּוּלְטָם.

וּוּן באָוּשָׂאָוּרָט זִיךְ אַגְּנָעָהָיִבְן דְּרוֹקָן, אַיז שְׂוִין
דער לִיטְעָרְאִישְׁעָר נָוָסָה בַּיְּ דִי סָאָצְיאָלָעְ פָּאָעָטָן אַיז אַמְּעָדְיקָעַ גּוֹעוֹן
אַן אַיְנָגָעַשְׁטָעַלְטָעַר.

דעם נָוָסָה האָבָּן גַּעֲשָׂאָפָּן וּוּינְטְּשְׁוּזְּקִי (דֻּעְמָאָלָט נָאָר אַיז לאַנְּדָאָן)
מָאָרִיסְ רָאָזְעָנְפָּעָלָד, דָּוד עַדְעַלְשְׁטָאָטָם, דָּוד גָּאָלְדְּשְׁטִין. אַיז דעם נָוָסָה
הָאָט זִיךְ גַּעֲהָאָלְטָן דִּי גָּאנְצָעָר יִדְּיִשְׁעָרְדִּיקָלָעְ אַינְטְּעָלִיגְעָנְץ, וּוּ אַוְיךְ
דִּי פָּאָעָטָן, וְאָס וְיִנְגְּעָן אַיְפְּגָעָקְמָעָן אַגְּהַיְבָּ 909 עַר יָאָרָן: יִצְחָקְ צְעִילִין,
ש. י. פֿרְעָנְאָוִוִּיךְ, בְּנִימְין רָאָזְעָנְבָּלוּם, נִיתְּנָן לְעַמְּפָעָרָט, נְחוּם מ. באָבָּאָדָּה,
א. ל. וּוּאָלְפָסָאָן, עַזְּזָר סְמָאָלְעָנְסִיקִין, אַיז אַסְדָּ אַנְדְּרָעָר וּוּינְיקָעָר באָ-
קָאָנוּטָעָ פָּאָעָטָן אַיז פֿרְעָזְנְ-שְׁרִיבָּעָר.

קְלָמָן מְרָמָר וּוּיְזָט אַן וּוּי אַזְּוִי באָוּשָׂאָוּרָט הָאָט זִיךְ גּוֹעוֹנְדָּט נָאָר
שְׁפָרָאָקְ-פָּאָרְמָעָס אַיז סְוּשָׁעָטָן צַו דִי פֿרְיעָרְדִּיקָעַ יִדְּיִשְׁעָ רְעוּאָלְצִיאָ-
נְעָרָעָ דִּיכְטָעָר, באָזּוֹנְדְּרָעָס... צַו דָּוד עַדְעַלְשְׁטָאָטָן".

בְּאָוּשָׂאָוּרָט הָאָט זִיךְ גַּעֲמָוֹת זְוַעַנְדָּן צַו זִיךְ. דִי צִיְּטָ אַיז זִיךְ אַיְ-
מִגְּרָאָנְטִישָׁע אַרְבְּעָטְעָרְלְאָגָעָה האָבָּן עַס גַּעֲפָעָדָרָט. חָוָן דעם — אוּפְּ
אָסְ הָאָט נִיטְּ גַּעֲוִירָקְטָ דִּירָעָקְטָ אַבְּשְׁתִּימְטָעָר וּוּכְטִיקָּעָר קוֹוָאָל
וְאָסְ הָאָט באָיְנְפָּלוּסְטָ אַיז גַּעֲנָדָרְטָ זִיְּגָעָנְדָּרָה. באָוּשָׂאָוּרָט הָאָט
נִיטְּ גַּעֲקָעָנְטָ קִין דָוִישָׁ. עַד אַיז נִיטְּ גַּעֲוָוָן זְוַרְכָּגָעָנוּמָן מִיטְּ גָּאָדָּסָאָ-
אָן נִעְרָאָסְאָוְרָמָטָיוֹן, וּוּ אַוְיךְ מִיטְּ דִי מָאָטִיוֹן פֿוֹן אַנְדְּרָעָרָוּסְיִשְׁעָ
רְעוּאָלְצִיאָנְעָרָעָ פָּאָעָטָן אַיז פָּאָעָטְנְ-פָּאָלְקִיסְטָן. צְוָאָמָעָן מִיטְּ גַּעֲוִיסְעָ
שְׁפָרָאָקְ-פָּאָרְמָעָס אַיז סְוּשָׁעָטָן" הָאָט עַר פֿוֹן דִי פֿרְיעָרְדִּיקָעַ יִדְּיִשְׁעָ
רְעוּאָלְצִיאָנְעָרָעָ פָּאָעָטָן אַוְיךְ אַבְּעָרְגָּעָנוּמָן דעם טְרָעָן-מָטָיוֹן.
אַיז קְלָמָן מְרָמָר וּוּיְזָט טָאָקָעָ אַן דִּי לִידָעָר, וְאָוָ באָוּשָׂאָוּרָט דְּרָעְקָלְעָרָט
זִיךְ פָּאָר אַ טְרָעָן-פָּאָעָט (פֿוֹן מִין "טָאָגְבּוֹן", "מָעָרָץ - גַּעַ-
דָּבָקָעָן", "צָוָם אַרְבָּעָתָר", "צַו מִין מָזָעָן" אַיז "לוֹגְנָעָן").
אַבְּגָעָר דָעָר טְרָעָן-מָטָיוֹן אַיז נִיטְּ גּוֹעוֹן קִין אַרְגָּאָנִי-
שְׁעָרְ שְׁטָרִיךְ אַיז באָוּשָׂאָוּרָס פָּאָעָטְשִׁין כְּאַרְאָקְטָעָר. דאס הָאָט באָוּ-

שאோער געצעאלט צינדו דער צייט. איזן זיין עסוי וועגן עדווין מאָרכַּה האמען, רעדט ער וועגן מאָרכַּהאָם דעלמאָלט-בְּאָרִימְטֶעֶר פָּאָגָעֵמָעּ «דער מאָן מיטן גָּרְאָבָּאיְזָן». באָושָׁאוּר אַמְּעָרָקְט דָּאָרט : «וֹוי פָּאָרְשִׁידָן, ווי ווֹיַּט עַס אַיְזָן פָּוּן דִּי גָּעוּוִינְגְּלָעָכּוּ קָרְעַכְּנְדִּיקּוּ אַיְזָן יָאָמְעָרְנְדִּיקּוּ לִיְּ דָעַלְעַד פָּוּן דִּי זָאָגְעַנְגָּאנְטָעּ אַרְבְּעַטְעַר-פָּאָעָטָן!» (געזאמְלָטָעּ שְׂרִיפְתָּן, 7). (344)

אַזְּן ווֹעַן מַעַן בָּאַקְעַנְטָן זִיךְּ מִיטָּ בָּאָוּשָׁאוּוּרָס שְׂטָאָרְקָעָר נְטִיהָ צֹ קְלָאַסְּיְשָׁקִיטָּ, וּוּרְעַטָּ קְלָאָרָ. פָּאָרוֹוָס ער האָט לִיב גַּעֲהָאָט «גַּעֲזָנְגָּגּ» אַזְּן נִיט «דָּאָס יָאָמְעָרָן». אַזְּן זִיךְּ עַסְּיָה וּוּנְיָרִיךְ דִּיְגְּנִינְעָן קְרִיטִיקְיְוִיטָּ ער שְׂטָאָרָק הַיְינְגָּס «צְעַבְּרָאַכְּנִיקִיטָּ» : «זָאָגְפְּטִיקִיט שָׁאָדְעַט נִיט, אַיְזָן אָפְּטָ זַיְעַד שִׁין אַיְזָן מַעְנָעָה, אַזְּן הַעֲלָדָן, אַזְּן גִּיסְטִיק-שְׂטָאָרְקָעָ מַעְנָטָשָׁן ; קִינְסְטִילָעָר, דִּיכְטָעָר מַזְוִיקָעָר אַזְּוָיוֹן הַאָבָּן זִיךְּ גַּעֲזְוִינְגְּלָעָדָ אָסָּדָן זָאָגְפְּטִיקִיטָּ, דָּאָס זַעֲלָבָעָ הַאָבָּן דִּי פָּרְוִיְעַנְצִימָעָר אַיְזָן זִיךְּ, אַבְּעָר הַיְינְגָּעָהָט זַיְעַד אַזְּ אַבְּסָלְעִילָּר, אַבְּסָלְעִילָּר פָּוּן דִּיְזָעָר זָאָגְפְּטִיקִיטָּ. דָּעַר גִּיסְטָ פָּוּן «לִיְּ אִיךְ נִיט אֲחִין, גַּיְיַ אִיךְ אֲהָעָר», אַדְעָרָ פָּוּן «בֵּין אִיךְ צַעְקָרָאָן אֲדָעָר נִיט, וּוָאָס אַיְזָן דִּי זַפְּקָה מִינָּאָן?» אַיְזָן נִיט קִינְגְּזָוְונְטָעָר גִּיסְטָ אַזְּן קָעָן שָׁאָדוֹן אַנְדָּעָרָ אַזְּיָּךְ» (דָּאָרט 7). (311)

די אָפְּטָעָ בָּאַמְּעָרְקָוְנְגָּעָן אַזְּן בָּאָוּשָׁאוּוּרָס עַסְּיָעָן וּוּגָּן «גַּעֲזָנְגָּן גִּיסְטָ», וּוּגָּן דָּעָם וּוָאָס אַיְזָן גַּעֲזָנְטָ אַזְּן נִיט גַּעֲזָנְטָ גַּעֲמָט זִיךְּ פָּוּן בָּאָוּרָ שָׁאָוּרָס אַנְקּוּמְעַנְדִּיקָעָר קְרָאַנְקִיטָּ. דָּאָס אַיְזָן מְרָמְרָס מִיְּנוֹגָגָ, אַזְּן דָּעָם לִגְטָ, מִזְּהָתָחָם, אַשְּׁטִיקָ אַמָּתָּ. אַבְּעָר בָּאָוּשָׁאוּוּרָס לִיטְעַרְאִישָׁרָעָר יִסְׂודָ אַזְּן גַּעֲוָעָן דָּעַר תָּנְדָּ — זִיךְּ אַיְנְצִיקָעָ בְּיַלְדָוָגָ אַזְּן דָּעַר קִינְדָהִיטָּ. אַזְּן דִּי שְׁפָעַטְעַרְדִּיקָעָ יָאָרָן אַיְזָן צְוָגְעַקְמוּנָן זִיךְּ קָעְנָעָן גְּרִינְטָלָעָךְ דִּי עֲנְגָּלִיְּ שֻׁ פָּאָעִיעָ. עַס «אַיְזָן בֵּין קִינְיָן גַּעֲדָלָד נִיט גַּעֲוָעָן צֹ אַרְבָּעָתָן לְאַגְּזָאָם, שְׁטוּפְנוֹיָיָן, צֹ קָלְעַטְעָרָן מִזְּאָמָּה», וּיְ דָּאָס גִּיט אַבְּעָר זִיךְּ בְּיאָגְרָאָף דָּר מִיכָּאָל קָאָהָן, ער האָט אַבְּעָר גַּעֲהָאָט אַזְּ וּוּאַנְדָּעָלְעָלְכָּן זָרָן. אַזְּאָקְעָן דָּעָם האָט ער גַּעֲקָעָנְטָ אַיְזָן אוּסְׂיוּנִיקָדִי וּוּכְטִיקְסְּטָעָ שָׁאָפְּגָעָן אַזְּן דָּעַר עֲנְגָּלִישָׁרָ פָּאָעִיעָ, אַזְּיָּךְ דָּאָגְטָעָן, עַר (בָּאָוּשָׁאָ וּוּרָ) — שְׁרִיבָטָ מִיכָּאָל קָאָהָן — פָּלָגָט אַרְמָגִינָן אַזְּן דָּעַקְלָאַמְּרָן צְעַנְדְּלִיגְגָעָר בְּלַעֲטָעָרָ פָּוּן שְׁעַקְסְפִירָ, דָּאָנְטָעָ, מִילְתָאָן אַזְּן וּוּיְתָמָאָן אַרְיָה אַוִּיסְׂנוּיִינִיקָדִי. זִיְגָעָ קָעְנָטָעָנִישָׁן אַזְּן דָּעַר עֲנְגָּלִישָׁרָ פָּאָעִיעָעָ זַעַט מַעַן אַזְּיָּךְ אַזְּן זִיְגָעָ עַסְּיָעָן וּוּגָּן עַמְּרִיסְטָאָגָעָן, וּוּיְתָמָאָן אַזְּן מְאָרְקָהָאָמָעָן. בָּאָוּשָׁאוּוּרָ האָט זַיְיָעָר אַזְּ�וּנְדָעָרָ אַזְּ� אַזְּ� פָּאָעִיעָעָ דָּעָם קְלָאַשְׁׁן, דָּעָם קְלָאַסְּיְשָׁהָעָרָאָיָשָׁן עַלְעַמְּנָטָן, ער אַלְיָיָן האָט עַס פָּאָרְמָגָט אַזְּן אַנְרִוִּיסְטָעָר מַאָס. דָּאָס קְלָאַסְּיְשָׁהָעָרָאָיָשָׁן אַזְּן דָּאָס שִׁיכָּתָ צּוֹוִישָׁן תָּנְדָּ אַזְּן דָּעַר

ענגלישער פאעזיע. און אט-דער עלעמענט איז געווען איז גאנצן אבן דערש זוי "דער יאמער" אדער "פארטראגענע אויסנונגלאזקייט" וואס מיט זי זינגען געווען אנגצעעטיקט ניקיטינס, נאַדסאנס און ניע-קריאאָס מאטיוון.

באושאָווערן האט געלאָקט איז פאעזיע דאס וואס איז "פֿעְסְטַן געטאָקְט, געשניכְט קְלָאָר אָוּן גְּעוֹונֶט". ווען ער רעדט וועגן געטען (איין דער היינע-עסִי), וויזט ער אָן אוּף אָן אַיגְנְשָׁפְט, וואס קלאסישע ווערך פֿאַרְמָאנֵן: "אָן דָּס גְּאנֶצָּע — שְׂרִיבְט ער — אִיז עֲפָס אָוּי גְּעוֹונֶט, פְּרִישָׁה, צָאָרָת, דִּיטְּלָעָךְ, קְלָאָר אָוּן דּוּיְרָה אַפְּטַן". דאס זעלביבע באַטָּאנֵט ער עטלעכְע מְאַל אָין זַיִן עַסְּיָ אַיבָּעָר וּאַלְט וּטְמָאנֶן. "שִׁין, טִיף אָוּן קְלָאָר — הַיְבִיט ער אָן זַיִן וּוּיטְמָאנֶן-עַסְּיָ — אִיז גְּעוֹונֶן זַיִן גִּיסְט אָוּן פֿאַרְשָׁטָאנֵד, וּזְיִי דִּי וּוּלְטְפָן דִּי נָאָטוֹרָן". אַ בִּיסְט וּוּיטְפָר שְׂרִיבְט ער: "זַיִן שְׁפָרָאָךְ אָיִן קְלָאָר... דִּירְעָקָם, נִיטְפֿאַרְשָׁטָעלְט, נִיט גַּעֲקִינְצָלָט אָוּן פְּרִישָׁה, וּזְיִי דִּי גְּרוּסִיעָ בְּלַעַתְּרָה, וְוָאָסְ וּאָקְסָן אַרוֹסִים בְּיִי דִּי וּוּלְדָעָן". "ער אָיִן קְלָאָר אָוּן דִּירְעָקָט", שְׂרִיבְט ער וּוּלְעָדָעָן. אָוּן הַגָּם באושאָווערָס מִינְגָּג וּוּגָּן מַאֲרָקָה אָמָּעָן אִיז אָיִן באַער גַּעֲגַעְטִירְבְּעָנָע, אִיז אַבעָר וּוּיכְטִיק פָּאָר אָונְדוֹן צַו זַעַן, וְוָאָס ער באָזָונְדָעָרט אִיז מַאֲרָקָה אָמָּעָן: "מַאֲרָקָה אָמָּעָן אִיז אָיִן עַכְתָּעָר פְּאָעָט, וּוּמָעָס שְׁפָרָאָכָע אִיז רִיךְ, שְׁטָאָרָק, באַגִּיסְטָעָרט, גְּלִיְּעָנד, רִיךְ אִיז בִּילְדָעָר אָוּן אַרוּסִישְׁנָד וּזְיִי אַלְאוֹאַשְׁטָרָטָם פָּוּן דִּי גְּרוּסִיעָ וּוּאַלְקָאן. מַאֲרָקָה אָמָּעָן רַעֲנָת אָוּן דַעַקְט אִיז דָעָר שְׁפָרָאָכָע פָּוּן דִּי גְּרוּסִיעָ פְּאָעָט אָוּן נְבָאָים, שְׁטָאָרָק וּזְיִי, לִוְיטְעָר-שְׁרִיְעָנְדִיק, פְּרִי אָוּן דָעָר נְאָך אַיְנְגָעָה אַלְטָן אִיז דִי רַאֲמָעָן פָּוּן זַיְגָע שִׁינְעָ, פֿעְסְטַע, צַאָפְטִיקָע אָוּן קְרַעְפְּטִיקָע פֿעְרָזָן" (דאָרט ז' (342).

און דאס. וואס שטערט דעם באָגְרִיף קלאסְקִיט, וּוּרְאָפְט ער אָפְט. אָוּי אַרוֹס וּוּרְאָפְט ער אָפְט גְּעוֹוִיסְעָ היִנְעַד-עַפְעַטָּן: "וואּן מעַן לִיְיָעָנֶט אַיבָּעָר היִנְעָס שְׁרִיפְטָן, זַעַט מעַן, דָס ער אִיז גְּעוֹונֶן זַיְעָר אַגְּרוּסְעָר דִּיכְטָעָר, מִיט אַפְּיַעַרְדִּיקָן גִּיסְט אָוּן גְּעוֹוָאַלְדִּיק-לְעַבְּהַאַפְּטָעָ פְּאָנְטָאַזְיָע. ער אִיז גְּעוֹונֶן אִיז אַמְתָעָר פְּרִיהִיטִיס-קַעְמָפָעָר, אַגְּרוּסְעָ דַעֲנָקָעָר אָוּן אַגְּוֹטָעָר מְעַנְטָש. אַבעָר אִיז זַיְגָע שְׁרִיפְטָן, זַעַלְכָע וּזְיִי, גַּעַן אָזְיִי אַיסְגַּעַצְיִיכְנָט אִיז פִּילָע שְׁטָעָלָן, אִיז זַיְגָע לִרְיִישָׁע גַּעֲדִיכְטָעָ וּזַעַלְכָע הַאֲבָן אִיז זִיד אָזְיִי פִּילָע שְׁטָוָאַלְבִּידִיקָע אָוּן דּוּיטְ-גַּלְעַנְדִּיקָע שִׁינְחִיטָן פָּוּן לִיבָע אָוּן וּזְיִי, גַּעַפְגָעָן זִיךְ שְׁטָעָלָן פָּוּן קְרַעְנְקַלְעָכְנוּר עַרְבִּיטְעַרְוָנָג אָוּן מַעְלָאַנְכָּאַלְעָם, אָוּן אַפְט. עַפְסָמָס אַמְזָדָנָג לְזִקְנִית

אלאן פאנאנדרו געשטנטקייט, וועלכער איז ניט זיינט געוזנט" (מיין קור-
סיוו — ג. ב. מ.). אפילו בי זויטמאגען, וועמען ער פארגעטערט, גע-
פנט ער אפניגן פון קלאליסישן סטייל. "אויב איך וואלט עטווואס טאָד-
לען אין זיין סטייל — שריבט ער אין דער זויטמאָגעסַי — אין
עס. געמלעד, זיין בריטקיטיט; זיינע פערזן אין גודאמען קליגעגן וואָבו-
דעָלעָדְשִׁין, אבער אין זיין בריטקיטיט קען מעה אפט דערטרונגען
ווערד, ווי אין אם (מיין קורסיוו — ג. ב. מ.).

גבונקט האט באושאָווער צו זיין קלאסיש-מאסיוו, געאַדנט און דזיערנדייך. אין דעת ליגט באושאָווערט קונסט-איינשטעלונג און קונסט-געפֿיל. דאס געפֿיל איין: קונסט איין ביט אויסליסלעך בלויין אַ פֿארַ-שמאַכטע עמאַצְיאָנְגָּלָע טעטיקיט. אין אַיר קלאסישן — תביבשן און ענגלישן — זינען האט זי אויך פֿלאָץ פֿאר גרויסע מעדייטאַצְיעס און גרויסע אַנְגָּגָען. און דער, וואָס האט זיך דערציזן אויף דער דזִוּקָע דערקענענְבָּשׂ, טראָכט אויך וועגן דער מיסטעריע פֿון די דזִוּקָע גרויסע יסודות. פרידער אַדער שפֿעטער מוֹעֵד צוקומען צו די סָמָע ליסודות, צו די גורלדייך פֿאָרְם-בָּאַשְׁטִימָנוֹגָען, די אַומְפָּאַרְמִידָלָעֶכָּע פֿאָרְם-פֿרָאַבלָּעָמָעָן אַן זיינְדָע שִׁיכְוָתָן צומָשָׂפָּן.

דָּם אֵין, אַיִגְנֶנְטָלָעַן, דִּי סִיבָה, וֹאָסַ האָט גַּפְּרִיט בְּאוֹשְׁוֹאָוּרָן צְוָ טְרָאָכָטָן וּוֹעֲגָן פְּרָאָבְּלָעָמָעָן אַיִן דָּעָרָ פָּאָעָוִיעָן. דָּעָרָצָו נָאָד אַיִן אַ צִּיטָּט, וּוֹעֲגָן זִינְעָן בְּנִידְדָּוָרָ הָאָבָּן וּוֹעֲגָן דָּעָם נִיט גַּעַטְרָאָכָט. זִיִּי הָאָבָּן גַּעַמְיִינָם, עַס אַיִזְן פְּאָרְשָׂוּעַנְדָּעָרִישׁ זִיךְ אַפְּגָעָבָן מִיט "טְרוֹקָעָנָעָן", "אָוָמָן-גִּינִּיטִיקָעָן", "טְעַכְּבִּינְשָׁעָן" עֲבָיוֹנִים, וֹאָסַ האָבָּן נִיט קִיּוֹן וּוֹעֲרָתָן, אַדָּעָר וֹאָסַ גַּיְינָעָן פְּרָאָבְּלָעָמָעָן בְּלוֹזָן פָּאָר לִיְדִיקְגִּיעָר.

עדעלשטייטס און זיין דורס טענה איז געווען — «וּי שעת איר זיך ניט ווענדן אויפערקוזאמקיט אויף גראם. ווען די ארבבעטער שטאָרבָּן מאנסנוויז פון טשאָאקטקע איזן די אומענטנישלעכע פֿאַרְדוֹזְמְפֿעַנְעַ פֿאַרְבִּיקְוּ». באושׂאָוּרָעָן האט דורךענעמען די מיסטעידיע פון שאָפָּן. צוֹוַישׁן די צוֹוַיִי באָגְרָפָּן לִיגְט אַתְּהוּם, וואָס האט עַדְהִוּם צעטילט דִּי פֿאָעָטָן אֵין דַעַר יִדְישָׂר לִיטְעָרָאָטוֹר: די מערסטע, וואָס זִינְגַּען פרָאָדְקָטָן פון רָוִשִׁישׁע, אַדְעָר אַנְדְּעָר סְלָאוֹוִישׁע אַיְנְפָּלוֹסָן, אֵין די זַוְּיִנְקָע, וואָס זִינְגַּען פרָאָדְקָטָן פון עַנְגְּלִישׁע אַיְנְפָּלוֹסָן. בִּידְעַ רַיְדָן אֵין טַרְאָכָטָן אֵין גָּאָר אַנְדְּעָר טַעֲרִמְגִּינְעַן. בִּידְעַ פֿאַרְמָאָגָן הַיְפָּכְדִּיקָע קָוָנְסָטָ-איַינְשָׁטֶעֶלְגָּגָען אֵין קוֹנְסָטָ-גַּעֲפִילָן.

נָאָטוֹר

באוושאַווערטס אַיגעגען פֿאָרְבָּאָרגָעַן דְּמִוּנוֹת. האָבָן זַיֵּךְ שְׁפַעְטָעֶר
פֿאָרוֹוָאנְדָלֶט אַין קְוָנָסָט, אַין פֿאָזְיעַיַּע. פֿאָרָה בְּאוֹשָׂאַוָּעָרָן הָאָט, אֲבָעָר,
גַּעַלְעַבְטָן נָאָךְ אֲזַעַלְטָן. זַי אַיְזָן אַיְיךְ פֿאָרְבָּאָרְגָּן, סְוּדָהְפָּילָן. בְּאוֹשָׂאַוָּעָר
הָאָט שְׁטָעַנְדִּיקְ גַּעַפְוָגָעַן אַין אַיְזָן טְרִיסְטָן. דָּאָס אַיְזָן גַּעַוְוָעַן — דַּי נְאָטוֹר.
עַרְ האָט זַי נִיטְ בְּאָטוֹרָאָכְט וַיְ אַ מִּיטְאָלָגְגִּישָׁן מִיטְלָ פֿאָרָה מַעְטָאָפָּאָרָן
אַזְן עַפְיַטְעַטְן. פֿאָרָה אַיְזָן זַי גַּעַוְוָעַן דַּי טִיפְסְטָן אַיבָּעָרְלְעַבְוָגָן —
“דַּעַרְ אָמָתְ וּוּלְקָטְ נִיטְ אַין נְאָטוֹר”, פֿאָרָה אַיְזָן זַי גַּעַוְוָעַן דַּי

אָוְמָעְנְדָלְעַכְעַ נְאָטוֹר, נָאָךְ וּוּלְכָעָר אַיְךְ הָאָבָּאָפְט
גַּעַשְׁמָכְבָּטָעַשְׁ פָּוָן מִינְ אַיְגָעְלְעַכְסָטָעַר הָעָרָאָן,
נָאָךְ וּלְכָעָר מִינְ נִשְׁמָה הָאָט גַּעַגְגָרָתְן,
אַיְזָן יוּלְכָעָר אַיְךְ הָאָבָּאָפְטָאָהָיָס גַּעַלְעַבְטָן —
(“אָזְוִי וּוּלְטָךְ”)

הָוְ אֲבָעָר שְׁטִיסְטָן נָאָךְ אַיְזָן דַּיְיָן אַלְטָעָר פֿרְאָכָט,
בְּאָדוּקָט מִיטְ גַּלְאָנָיְ, אָוְמָעְנְדָלְעַעְרָ וַיְ דַּי צִיְּט —
אַזְן אַיְבָּיְקְ-שְׁרוֹאָלְנָדָעְ גַּוְהַיְמָנִישָׁ!

וּזְעַן מַלְיַעַנְטָ זַיְגָעַ “כְּאַטְוָרְ-לִידָעָר”, גַּעַשְׁרִיבָן מַמְשָׁ אַיְן קְלָאָסִישָׁן
סְטִילְ, דַּעַרְפִּילְטָ מַעַן אַ קְאָסְמִישָׁן, אַ טְרָאָנְצָעַנְדָעַנְטָאָלָן דּוּרְכְּלוּיכְטָן.

וּזְעַן כִּשְׁטִיְ בִּים בְּרָעָגְ פָּוָן הוּוְיָדְגַעְוָלְבָטָן פְּעָלוֹ
אוֹזְן קוּק אַרְוָונְטָעָר אוֹיפְ דַּיְיָן בְּרִיְיטָן יִם :
וּזְעַן אוֹיפְ דַּי רְיוֹןְזָאָלָקָן רֹותְ מִינְ בְּלִיקְ,
אוֹזְן וּוּרָט בְּעַהָעָפְטָ מִיטְ דָעָר אָוְמָעְנְדָלְעַקְיִיטָן,
וּזְעַן חָוָרְ דָעָם עַטְעָר שְׁוּעָבָטָן פְּגָנְטָאָוִי,
אוֹזְן זָעָט דָעָם לִיבְטִיקָן פְּלָאָגְעַטְזָעָגָן,
וַיְ מַעְכְּטִיקָן בֵּין אַיְךְ דָעָן, אוֹזְן דָעָךְ וַיְ שְׁוָעָךְ!
וַיְ נִיכְטִיקָן בֵּין אַיְךְ דָעָן, אוֹזְן דָעָךְ וַיְ גְּרוּסָן!

וּזְעַן כִּחְאָבָ פְּאָרְצְוּוּיְיִפְלָטָן אַיְן דָעָר גְּרוּסָעָר וּלְטָ
הָאָבָן אַיְךְ אַ טְרִיסְטָ גַּעַוְוָצָט אַיְן דָעָר נְאָטוֹר :

air יונגע שיינקייט אין דער פֿרִילְגָּס-צַיִת,
air ויסער טרייער אין דער צַיִת פֿון הַעֲרָבֶט,
air שטילעס אַלְטָעָר אין דער וִינְטָעָר-צַיִת —
זַיִן האָבָן מֵין באָרוֹאַיקָּט אָזָן גַּעַשְׁטָאַרְקָּט;
מיין בְּרוֹסֶט עַרְפִּילְט מֵיר פֿרִישׁ עַנוּגִי,
מייט יְוִונְטָלְעָכֶר קְרָאָפָּט, אָזָן לְעַנְסָמוֹת.

אוניווערסאלע טענער

באושאַווער איין גַּעַשְׁטָאַגָּעָן זַיִעַר נַאֲעַנְתָּן צַו דַּעַר אַנְאָרְכִּיסְטִישָׁעַד
בְּאוּוּגָנוּג. נִיט נָאָר זַיִעַר וּוּלְטָבְּלִיק אַיִן אַים גַּעַוּעַן אַיִגָּן. זַיִן טַעַמְּ
פְּעַרְמָעַנְתָּן, זַיִנְעַ קִינְסְטָלְעִירִישׁעַ פְּאַרְטָאַכְטָנְגָּעָן האָבָן גַּעַפְּגָּעָן עַנְטָ
פְּעָרָס אַיִן אַנְאָרְכִּיזָם. דַּעַר אַנְאָרְכִּיזָם האָט גַּעַלְיִינְקָּט אוּסְטָאַרְלְעָכָּעַ גַּעַ
עַצְּצָן, מאָכְטָ אַוְיטָאַרְטָעַט, צַוְּאָגָּג אָזָן "קָאַנוּזְנְצִיאַגְּעָלָעַ לִינְגָּס". דַּאָס
אלְץָ אַיִן גַּעַוּעַן צַוְּגָּעָפָּאָסְט פְּאַר באַוְשָׁאַוְועָרָה, דַּעַם פְּרִיהִיטָּס-טְרוּיְמָרָ
דַּעַם פְּרִיהִיטָּס-קִינְסְטָלְעָר. אַבָּעָר עַר אַיִן גַּעַוּעַן אַנְדָּעָשׂ וּזַיִנְעַ
פְּאַרְגִּיעָר אָזָן מִתְּגִיְּעָר. עַר האָט גַּעַוּעַן זַאֲכָן אַסְטָרְקָטָעָר,
פְּאַרְאַלְגָּעָמִינְגָּעָרָט, טִיפְּעָר אָזָן פְּילָאַסְפִּישָׁעַר. דַּאָס אַיִן גַּעַוּעַן דִּי סִיבָּה,
פְּאַרְוָזָס זַיִנְעַ ערְשָׁטָעַ פְּאַעַטְמָשׁעַ פְּרָאַזְוָן זַיִנְעַן גַּעַקְוּמָעַן פֿון השְׁפָעוֹת.
זַיִן זַיִנְעַן אַבָּעָר גַּעַוּעַן צַאַמְעָדִיקָּעַ. וּזַיִן אַרְעָס אַוְיפָּן אַיִּזְמָ
גַּעַנְעָם דָּרְךָהַמֶּלֶךָ. אַיִן זַיִן גַּאנְגָּגָן גַּעַוּעַן אַיִּינָס מִיט זַיִנְעַ אַינְעַרְלְעָכָּעַ
וּוּלְטָן.

פְּאַר באַוְשָׁאַוְועָר אַיִן גַּעַוּעַן בְּאַרְאַקְטָעָרִיסִיטִישׁ דַּעַר בְּרִיטָעָר
שְׁוֹאוֹנָג, דַּעַר פְּאַרְטִיפְּטָעָר אַיִנְבָּלִיק, דִּי פְּאַעַטְיִישׁ אַוְיפְּרוּדָרָנוֹג. אַיִן
נַאֲטִירָלָעָד פְּאַרְוָזָס אַים האָט אַגְּנָהְווּבָן וּוּרְעָן עַגְּוִינְטָשָׁעוֹרִ
סְקִיְּדָאַעַנְפָּעָלָד-עַדְעַלְשָׁטָמָט טְרָאַדִּיצָּעַ. האָט עַר גַּעַוּכָּת וּוּגָּן וּזַיִדָּאָ
בַּיְקָוּמָעַן. הַיְגָעָס לִידְעָר, וּזַס עַר האָט גַּוְטָּ גַּעַקְעָנָט, האָבָן אַים נִיט
גַּעַהְאָלָפָן דַּאָס צַו דַּעְרָגְרִינְקָן.

באַוְשָׁאַוְועָר האָט גַּעַשְׁטָרָעַט צַו דִּיסְצִיפְּלִין, צַו פְּאַעַטְיִישָׁעַר פֿוֹלִ
קִיִּים, צַו קָלָאַסִּישָׁעַר גְּרוֹיִס-פָּאַזְוִיעַ. האָט עַר, בעַת זַיִן רִיְּפָחָ וּוּרְעָן, נִיט
גַּעַקְעָנָט פְּאַרְטָרָאָגָן הַיְגָעָס רַאַמְאַנְטִיזָם. באַוְשָׁאַוְועָר האָט גַּעַשְׁטָרָעַט
צַו אַן אַנְדָּעָר דַּאַמְאַנְטִיזָם, צַו וִיְזִיעַס. פּוֹל מִיט גַּעַרְגִּיעַ אָז אַמְגָעָהַיְיָרִ
גְּרוֹיִסְמָן פְּאַרְגָּעָם. עַר האָט גַּעַהְלָוּמָט וּוּרְעָן אַמְילְטָאָן, אַדְאַנְטָאָן, אַגְּטָאָן.
הַיְגָעָס האָט אַים נִיט גַּעַקְעָנָט הַעֲלָפָן בַּיְקָוּמָעַן זַיִנְעַ ערְשָׁטָעַ אַינְפָּלוֹסָן.

באושאוערס סאציאל ליד האט אונגעטיבן לויכטן מיט און אונגווער-סאלן באטימיט. דאס איז געווען דער אינפלוס פון דער ענגליישער פאָע-זיעג. באזונדערס האבן אויף אים געווירקט יונגע באפריליאנג-טעןער, וואָס האבן איז באושאוערס צייטן זיך שטארק געהרט איז דער אַמע-רייקאנער ליטערטטור. עמערסאן און וויטמאן זינגען געווען מענטשן מיט פארשיידענע פאָעתישע טענפעראמענטן און סטילן. דאָר האבן זי געהאט איז געמיינשאָפֿטעלען יסוד. דאס איז געווען: דער רעוואָל-ציאָנערער אינדיוּידאָליזם. דער באטימיט איז בי זיי געווען און אוֹר-נוֹוּרֶסְטָלֶעֶר. און דער הינטערגרונט — אָ פרײַע מענטשטייט. עמער-סאנג שטימ האט געקלונגנען מער אינטעללקטועל, וויטמאנס מער לִידְיש און רעטאַריש. און די צוֹויַי פֿאָעַטְנְ-גְּבָּאִים האט ער גוט באָnomען.

אטְ-די אלע אינפלוסן האבן נאָך מער אויסגעברַיְיטערט און פֿאָר-טִיפֿט באושאוערס לֵיד. באושאוערס אוגווער-סאלע בענקשאָפֿט האט אונגענומען איז זיין לֵיד דִי פֿאָרְקָעָרְפֿרְוָרְג פּוֹן גְּרוֹוִיזְשְׁעַטְקִיעַ בְּיַלְדָּעַר. זיי אַטְעַמְעַן מיט אַטְיָפְן אַינְגְּבָּלִיך אָון קָאַסְמִישְׁעַר פֿאָרְטְּרָאָכְ-טוֹנָג. זיין לֵיד "דעַם דִּכְטָמָרָס וּוּרְקָן אָון גְּבוּרָתָן" איז אַינְעַ פּוֹן דִי גְּרָעַסְטָע לִידְעָר אָין דער יִדְישְׁעַר פֿאָעַזְיַע :

זרוך מיר גיט אויף די לייכט פּוֹן פֿרְיעָן מאָרגָן,
די ערשות שטימען פּוֹן נְאָטוֹר וְיִדְוָן זָרָךְ מֵיָּה,
מייט מאָכָּט אַטְפְּעָק אֵיך, וואָס זַי הַאֲלָל אַפְּרָאָרגָן,
מייט שטודען אָון מיט אַוְרָאָצָל צַי אֵיך זָרָךְ אֵיך.

אֵיך עָפָן אויף דער שעפְּפָנָגָן בְּרִיעַץ טִירַן,
אָון פִּיר דַעַם מענטשן אִין אַיר הַאָצָץ אַרְיִין,
זרוך אַירְעַס חַדּוֹת שְׁרָעָב אֵיך אִים צַו פִּירַן,
ער זָאָל אַיר מִיסְטָעָר אָון בְּגַפְּעָלָעָר זָיַן.

אֵיך שְׁאָפָן אָון לעַב אֵין אַירְעַס טִיפְּסָטָע טִיפְּסָטָע,
אֵיך דַעַמְקָן אָון פְּלָי אֵיך זָיַן; אֵיך הַאָרָא אָון טְרוֹים;
אוֹד אַיְבָּיק לְעַבְן וּוּרְטָפְן מֵיָּה בְּגַנְגִּיטָן,
זַי אֵין מֵיָּן שּׂוֹץ, מֵיָּן עַנְצָל אָון מֵיָּן הַיָּם.

איך וועק דעם שטורעם אין די טיפע ימם,
 איך שועב מיט וואלкан אום, מיט שטורעט-זוויש;
 איך ברענג דעם פרילנטס אייביקע בשמיים
 דורך שטילע ווינטעלעך זינט איך מיר אומס.

בי אין דעם פינייסן שטובי פיל איך די בלומען
 דעם רעגן פיל איך איי (אייזער) ער הייבט און גיין,
 איך פיל די שטורעט-זיגונטן איידיע נאך זיין קומען,
 אלץ בקריך איך, וואס אונ ליב און שיין.

עס האט מיר די גאנטס מיט לוטס געבעארן,
 אויר ברוסט האט מיר געווונג בענרט,
 און טריי אונ היליך דורך דעם לוייף פון יארן,
 האב איך אויר שטימע אין מײַן ברוסט געהרט.

די שטימען פון דער גאנט האבן מיר ליב געקלחונגען
 די אייביקע שטערן האבן אויך מיר געבלוקט,
 דער מינט האט מיר אַ ווינטילד געזונגען,
 דער בריטער בָּי האט מיר אין שלקי פֿאַהויגט.

באושאָווערט פֿאַרְם אין דא אַ באָפְּרִיטָע, אַ ברִּיטִּישׁ-שְׂוֹאָגְנִיגְעַע.
 זי איין אַן אוַיסְגָּעָה-אַלְטָעָנָע, אַן אוַיסְגָּעָה-אַקְּטָע, אַ קְּלָאָסִישׁ. מִיטָּן פֿיְיעָר
 פָּוּן סָאַצִּיאָלָן שְׂוֹאָגָג האָט אַט-דִּי קְּלָאָסִישׁ פֿאַרְם גַּעֲרָאָגָן דעם אוַיסְ
 זָעָן פָּוּן אַן אוַנוּוּעָרְסָאָלָן, אַ קָּאָסְמִישָׁן סָאַצִּיאָלָן מֵאַתְּיוֹ. דעם סָאַצִּיאָלָן,
 דעם רְעוּאַלְזִיאַגְּנָרָעָן עַלְעֶמֶנְט האָט באַוּשָׁאָוּעָר אוַיסְגָּעָרִיטָעָרט
 איין אַן אוַיסְדָּרוֹק פָּוּן אַ גְּרוֹיסָן באַטְּיַיט. אַין דער יְדִישָׁר פֿאַעְזִיעָא אַין
 דאס גַּעַוְעָן דער עַרְשְׁטָעָר אַקָּאָרְד פָּוּן אַ גְּרוֹיסָ-זְוַעַסְטִיקָן, גְּרוֹיסָ-צְוַגְּיָקָן
 מֵאַתְּיוֹ. זִין לִיד "רְעוּאַלְזִיאַן" אַין אַיְינָרָעָר פָּוּן די שְׁעַנְסְּטָעָ מַוְסְטָעָר
 פָּוּן באַגִּיסְטָעָרטָר דְּעוּאַלְזִיאַגְּנָרָעָר פֿאַזְוּעָ :

איך קומָזִי אַ שְׂטָאַלְצָעָר קָאמָעָט, זַי זַוְּן, וּוּן עַס הַיְבָט אַן טָאנְגָן;
 איך קומָזִי אַ בִּיְיָעָר גַּעַוְעָיטָר פָּוּן בְּלִיחָן אַן פָּוּן דַּוְנָעָר גַּעַטְרָאָגָן;
 איך קומָזִי אַ גַּלְאַטְּיקָעָ לְאַוְאָ פָּוּן וְאַלְקָוּ-בְּאַרְעָקָטָעָ וְאוֹלְקָאָגָעָן;
 איך קומָזִי דַּעַר שְׁטוּרָעָם פָּוּן צְפָוּ, וּוּאָס וּוּקָט אַן דַּעַר-שְׁרָעָקָט אַקְעָגָעָן.

איך קומ, זוויל עם האבן טיראנגען פַּגְרָוָהָמָלֶט וַיַּפְּלַקְעֵר אִין טְרָאָגָעָן;
איך קומ, זוויל מִןְ פִּיטְעָרֶט דָּעַם פְּרָקִין מִסְ פּוֹלָהָעָר אָוָן בְּלִי אָוָן קָאָגָנָגָעָן;
איך קומ, זוויל זַי חָוָלֶט אַיְזַי צַעֲטִילֶט אָוָן דָּעַר בְּוֹנְדָ פָּזָן דָּעַר מַעֲנְשָׁהָיַט
צָעִירִיסָן;

איך קומ, זוויל מע וְלִיל פָּאָר דָּעַם צִיטְגִּיסֶּט דָּעַם עַנְדָּאָן וְלַעֲלָטְרוּם
פַּאֲרַשְׁלִיסָן.

איך קומ, זוויל איך בין אין דער מְדֻבָּר פָּזָן הַעֲרָשָׂאָפֶט גַּעֲבָאָרָן גַּעֲוָאָרָן;
איך קומ, זוויל זַי מַעֲנְשָׁלְעָכָע בְּרוֹסֶט קָעָן זַי זְרוּעָה פָּזָן לְעָבָן נִסְטִישָׁן;
איך קומ, זוויל מעָן קָעָן נִסְטַ זַי פְּרִיהִיט אַוִּיךְ אַיְבִּיךְ פַּאֲרִשְׁמִין אִין קִיטָן.

איך האָב זַי פַּאֲקָנְעָכָע פַּעֲלַקְעֵר גַּעֲפִישָׁט אִין זַי פְּרִיעָרֶט צִימָן
אוֹן גַּעַלְפָן זַי גַּעַלְפָן זַי שְׁעַמְלָעָכָע קַעְבָּטְשָׂאָפֶט אוֹירֶךְ פְּרִיהִיט פַּאֲרָבִיטָן,
איך בין מִיט דָּעַם פַּאֲרָשְׁוִיט גַּעֲנְגָעָן, זַי חָוָלֶט אַיְם גַּעַהְאָלָפָן בְּאָגָיָעָן,
אוֹן גַּיְן וְעַל איך הַיְנָט מִיט זַי פַּעֲלַקְעֵר, אוֹן וְעַל זַי אַיְגָאנָצָן בְּעַפְרִיעָן.

אוֹן מַעַגְשָׁת אִיר מִיךְ וְעוֹרָנוֹן, אוֹן שִׁיכָן אִין הַעֲגָעָן — אַוְמָסֶט אַיְיָרָ מִיעָן!
מִיךְ שְׁרַעַלְטָ נִסְטַ קִינְן תְּפִיסָה, מִיךְ שְׁרַעַלְטָ קִינְן שְׁאָפָאָט נִסְט, מִיךְ שְׁרַעַלְטָ
נִסְט קִינְן תְּלִיהָ!

אוֹרְוִיסְחָקָסָן וְעַל איך פָּזָן זְרִיעָר אִיךְ וְעַל זַי מִיט וְאַפְּן בְּאַדְעָקָן,
בֵּין אִיר חָעַט אַיְבִּיךְ פְּאַרְיִינְקָעָן, בֵּין איך וְעַט דָּעַר קְבָר פְּאַרְמָעָקָן! —

„אַ מַעְלָגָנוּבָּאָלִיעָ מִיְּנָן“

צְוִישָׁן בָּאוֹשָׁאָוּרָם לְעַצְמָע שָׁאָפָוְגָעָן אִין אַיְיךְ גַּעֲוָעָן דָּאָס
לִיד „דָעַר פְּרִיהִיטס-זְוָאָנְדָעָרָר“, גַּעַדְרוֹקֶט אִין דָעַר „פְּרִיעָרֶט
שְׁטִימָעָ“, דָעַם עַרְשָׁתָן דְּעַצְמָבָעָר, 1899. דָאָס לִיד אַיְזַן לְאָגָן. אִין אַ
גַּעֲוָיסָן זַי שְׁטָעַלְטָ עַס מִיט זַיְךְ פָּאָר אַמִּין סְדִ-הַכְּלָ פָּזָן אַסְד בָּאוֹשָׁאָ
וּוּרָס מַאְטִיוֹן. דָעַר פְּרִיהִיטס-זְוָאָנְדָעָרָר וְזְגָוּרָט „אַרְוָם פָּזָן לְאָגָן
צַו לְאָגָן“. „מִיט אַיְם גִּיטָּסְלָעָבָן, גִּיטָּסְלָעָבָן דַּי פְּרִיהִיט מִיטָן“. אַוְמָעָטָם,
„אִין יְעָזָן וּוַיְנָקֵל דְּרִינְגָט זַיְן בְּלִיק אָרִיָּן“. „עַט לְעַבְטָ פָּאָר אַיְם קִינְן
טְרִיעָר פָּאַטָּעָר נִסְט, קִינְן מַוְטוּעָר לְעַבְטָ נִסְט, וּוּלְכָעָר עַר הַאָט לִיב

מער ווי די פריההייט. און זיין פריעיר שרייט געהארקט מיט שטאלץ זיין אינערלעגן טריבּ. "ער וויל ניט וויטן פון קיין וועלטן-מאכט". ער וויל קיינעם ניט באצוניגגען און באהערשן. "און זוכט ער מאכט, און זוכט ער מאכט צו שיקון די ליכט פון פריההייט דורך דער וועלטן-נאכט". און וועז>Dורך דער וועלט ציט דורך דער פריהיזיטס-קלאנגן און פריההייט-פאגען פלאאטערן.

דאן חזאת אונך אין זיין ברוטס א גרויסער גיטט
 א פְּרִיעָרְדִּישׁ לְוִיפֶּטֶן וּזְרַקְעַפֶּרֶד דָּאָן,
 אוון מיט א שטראָעְמָדְקָעֵר הַיְלִיקָעֵר גְּבוֹרָה רִיסְטָ
 זֶיךְ זַיְינְן גַּעֲמִיטִים צָום שְׂטָאַלְצָן פְּרִיעָנְן מאָן.

מִיר גַּיְבָּן דָּא אַיְבָּעֶר דִּי ווֹיכְטִיקְסְּטוּץ סְטְרָאָפְּשָׁם :

שווין לנצח די וועלט פאר אימען, מיט ליבט באזעקט,
מיט ליבע רוט אויך איד זיין טיפער בליך;
זיין גיסט אינו פּרײַן, זיין דאָרץ אינו אויגעועעקעט,
און שלגנט מיט פרײַן, מיט פֿעַן מאָנְשֶׁרְבָּלִיכ.

אוון אפט אין ליידן טוט דאסן דאראץ אים וויי,
דאך ווערט ער ניט פֿאַצְוּוֹוִיָּפְלֵט אין זיין וועג;
ער הערט וער מענטש האיטס לילינס אַיסְבּוּנְשֶׁרְרַי,
דאך זיגאנק ער גיטט ער זוכט אַסְטְּעַם שפְּעָם.

אימס רופט צום חשלג, אימס רופט צום טאל ארויס,
א שטימע הערטש ער אין דער וויטער וועלט, —
 אימס טרייביט די גויט פון יעדן לוייניד האיזין
 צו זוכן דאס, וואם אלאַ שקלאנפֿן בעלט, —

זיין שטימע הייבט זיך אויף מיט געטער-מאכט, —
 ריין, ווי די שטימע פון ווער טיב און שואן,
 זס, ווי די שטימ פון נאכטינאל, וואס קליגט בעינאכט, —
 שטאָרָק, ווי דער דונער-קַלאָפּ בְּיִם אֲקָעָן; —
 און סייאו זיין גויסט מיט פֿרִיהַיְיטֿ-גִַיסְטֿ פֿאָרָאיִינְטֿ,
 ער קוֹטּ מיט לֵיבּ אַוְיפּ אַרְעָמָעָנּ גַּעַצְעָלָטּ;
 און מיט ווי בלְיקּוּן, וועלכּוּ זוּינְגּ נָאָךּ פֿאָרָהִיןְטֿ
 פּוֹן פֿרִיְיךּ, ער בענטשט מיט פֿוֹידּ ווי גַּאנְצּוּן וועלטּ.

פֿאָרָאן בְּיִ בְּאוֹוְשָׁאוּוּרָן אֶלְיִידּ "מיין פֿרִיְינְדִּין", וואס געהרט גויט
 צוּ זיינְגּ לעַצְמָעּ ליזער. דאס לִידּ, אַבּוּר, גִּיט אַבּוּר אַוְיפּ דִּירְנְדיִיסְטּוּן
 אַוְפּן בְּאוֹוְשָׁאוּוּרָס יַאֲשַׁ-שְׂטִימְנוּגְעָן. דאס אַיז בְּאוֹוְשָׁאוּוּרָס טְרוּיְיעּ
 רִיקְסְטּ לִידּ. מִיר פִּילְן אַין דָּעַם בְּאוֹוְשָׁאוּוּרָס טְרוּיְיעּ זְעוֹנְגָּעָן.

מיין פֿרִיְינְדִּין:

אָ, גוֹטּוּ, גוֹטּוּ, פֿרִיְינְדִּין מיין,
 ווי לבְּסְטוּ מִיךּ אֶן שִׁירָ!
 דוּ לְזֹוסְטּ מִיךּ נִמְאָלָס אַיְזָאָם זְיוּן,
 בִּיסְטּ שְׁטָעְנְדִּיקּ נָאָר מִיכּ!

דוּ גִּיסְטּ מִיר נָאָן, בְּאַנְגְּלִיְתְּנְדִּיקּ,
 וְעַן קְלָאָר לִי זָאנְגּ שְׁטָרָאָלָטּ,
 דִּין טֻךּ אוּףּ מִיר פֿאָרְשְׁפֿרִיטְנְדִּיקּ,
 וְעַן שְׁנִי אַון דָּעָגּ פְּטָלָטּ,

דִּין שְׁוֹאָרָן שְׁלִיְיעּ פְּלָאָטְעָרָן
 זַע אַיךְ אוּףּ יַעֲלָעּ הוֹיָן,
 חָאוּ מִינְגּ פֿרִינְדּ וְיךָ נְאָטְעָרָן,
 אָום בְּרוּטּ אֶ שְׁטִיקּ בְּלוֹוִיָּן...

אַיךְ טְרָעָפּ דִּיךְ אַיְמָעָר זִיצְנְדִּיקּ
 אַין שְׁוֹאָרָן אַגְּנְעָטָאָן,
 דִּין אוִיגּ פּוֹן מִיטְלְלִיְיךּ בְּלִיכְנְדִּיקּ,
 וְיִגְלִיכּ אֶ שְׁוֹאָרָעּ זָאָן.

אוֹמֵר אַרְעָם סִתְמִיר מִתְלִינֶשֶׁאָפָט
מִין קָאָפָט רֹוֹת אוּוֹקָה דִּין שְׂוִים,
אוֹן הַאֲסָטוֹן וִיש צֹו רַיְיכָן קְרָאָפָט
דִּין קוֹם אַיִן אַבְּרָהָמִיס...

זה זינגרט מיר שטייל, מיין טיערע,
אַטְרוּיְרָלְד אַן סָוֶה,
אוֹן זִינְגְּסְטוֹ וּזְעַן אַ נְיָיעַר —
זֵי הַעֲרָך נִיטָּה... אַךְ שְׁלָאָכָּה...

איך האב קין פירינגד, קיין גרעסערע,
וין זו, אין גויט און פיין,
קיין טריעיסטערין קיין בעסערע,
אי, מעלאגנאליע מײַן!!!

דער טראגיזער און פֿרײַ-פֿאַרְשָׁטוּמֶטֶער דִּיקְטָעָר האָט גַּעֲשִׁיבָן אַיגָּאנְגָּן אַרום זִיבָּן יָאָר. עַדְלְשָׁטָאָטָס לֵיד האָט זִיךְ אֹוִיסְגָּעַלְאָשָׁן צו 26 יָאָר. באַושָׁאוּעָרָס — צו 27 יָאָר. באַושָׁאוּעָר האָט אַנְגָּעוּהָיָבָן שְׁפִינְגָּן זִין סַאְצִיאָל לֵיד דָאָרָטָם, וּזְאוּ זִינְגָּעַ עַלְטָעָרָעָךְ חַבְרִים הַאֲבָן פָּאָרָד עַנְדִּיקְטָט אַדְעָר כְּמַעַט וּוֹי פָּאָרְעָנְדִּיקְטָט. אַיְן זִינְגָּעַ עַרְשָׁטָעָלִי דִּידָעָר האָט עַרְמָשִׁיךְ גַּעֲוָונָן וּוֹיָעָר טַאָדִיצְיָה. אַבְעָר בֵּי באַושָׁאוּעָר אַיְן שְׁטָאָרָד קָעָר דַּעַר אַבְטָאַקְטָעָר עַלְעַמְעָנָט אַוְן דִּי נְטָהָה צוֹ קְלָאַסִּישָׁעָר פָּאָרָם. אַיְן דַּעַר דָּאָזְיָקָעָר פָּאָרָם גַּעֲפִינְט עַר וּזִין פּוֹלָעָךְ רַיְפְּקִיטִיָּה. זִינְגָּעַ בעַסְטָעָלִי דִּידָעָר זִינְגָּעַ באַגִּיסְטָעָרָטָז וּוֹיְזִיעָס גַּעֲשִׁיבָן שְׁטָרָעָנָגָן, מִיטָּפִיעָרְלָעָכָן אַטָּעָם. גַּעֲוִוָּעָס בַּילְדָּעָר זִינְגָּעַ דַּעֲרָהִיבָּן וּיךְ צְוָמָאל צוֹ אַגְּרוֹוֹן פְּאַרְדָּעָם, וּוֹי בֵּי גַּרְוִוָּעָס מִיסְטָעָרָס. דִּי יִדְיָישָׁע פְּאַעֲזִיעָה האָט אַיְן דֻּעָם פְּרַיְ-פֿאַרְשָׁטוּמֶטֶן, טְרָאָגִישָׁן דִּיקְטָעָר פְּאַרְלָאָרָן אַיְגָעַ פּוֹן דִּי גַּרְעָסְטָעָפְּאַעֲטִישָׁע הַאַפְּעָזְגָּעָן, וּזְאָס אַיְזָעַשְׁטָעָרָט גַּעֲוָאָרָן בִּים סָאָמָעָמָיו וּוֹעָרָן.

דוד גאלדשטיין

1931 — 1868

דָוד גָּאַל דְשְׁטִיִּין

ז' ? נֵגֶן גָּאַל

דוד גאלדשטיין געהרט צו די פריסטע אָרְבָּעָטָעָר-פֿאָעָטָן. זייןנע- ליידער האבן זיך באוינון אין דער יידישער פרעסע אין יאָר 1887. דאס
- איָן געווען דריי יאָר נאָך מאָרים ווינטשעוויסקיס אויפֿקּום אין דער
- יידישער פֿאָעָזִיעַ. צוֹויִי חֲדַשִּׁים נאָך מאָרים רָאוּנְגָּפְּעָלְדָס עֲרַשְׁטָעַ לִיְּדָעַ. דאס איָן אוֹיך געווען צוֹויִי יאָר אַיְדָעַ דוד עֲדַלְשָׁטָטַם האָט
- אנגעההיין פֿאָרְעָפְּנְטָלְעָכְּן זייןנע ערְשָׁטָעַ יִדְיָישׁ לִיְּדָעַ.
- בטבע אַדְגָּעַר לִירְקָעַר, איָן עַר שְׁטָעְנְדִּיק געווען ווי פֿאָרְטָרָאנְגַּן
- איָן אַנְדָּעַר וועלְטַט. עַר אַיְזָה שְׁטָעְנְדִּיק געווען פֿול מִיט בִּילְדָעַר, שְׁרוֹתָה,
- רִיטְמָעַן. דאס האָט איָן אַיְם גַּעַשְׁאָפָן אָן אָמָרָן. געווען איָן דאס אָן
- אָמָרָי, ווֹאָס בָּאוּעַלְטִיקְט אַינְגָּאנְצָן דֻּעַם פֿאָעַט, אָן אָמָרָוּ ווי בַּיִּם עֲרָבָּשָׁפָן. אָט אָן דער אָמָרָוּ האָט עַר גַּלְעָבָט זִין גַּאנְצָן לְעַבָּן. דאָך האָט
- עַר קְלִין צוֹגְּרוֹיסָעַ לִיטְעָרָדִישׁ יִרְוָה נִיט אַיבְּרָגְּעָלָאָן.
- עַר אַלְיִין האָט גַּעַהָאָט אָן עַגְוּוֹתְדִּיקְעַמְּיָינְגָּו ווּעַגְּן זייןנע אַיְגְּעָנָע- ליְדָעַ. דִי מָאתָא צו זִין אַיְנְצִיקָעַר לִיְּדָעַ-זְאָמְלוֹנָג «וּוִינְטָעַר-בְּלוּמָעָן»,
- 1916, איָן באָמת אָן אַיְפְּרִיכְטִיקָע :

מיִין פֿעַדְעַר איָן אַלְט אָן פֿאָרְזְּשָׁעָוָעָר,
זַי לִיגְט שְׁוִין כְּמַעַשׂ זַי צַעְבָּרָאָכָן;
אַיך האָב מִיר מִיט גְּזוֹלָם גַּעַבָּרָט
אוֹן בַּץ נאָך בַּיְּהִינְתָּן נִיט דָעַרְקָאָכָן.

זייןנע לִיְּדָעַ זַיְנָעַן פֿוֹנְקָט אַזְוִי אַיְפְּרִיכְטִיק ווי עַס אָין זִין מָאתָא.
עַר פֿאָרְמָאָגָט עַכְּטָע, רִינְדִּיקָע לִירְקָעַר לִיְּדָעַ.
אוֹן דאס אָן דער ערְעָרְטָעַר שְׁכָר פָּאָר אַדְיכְּטָעַר.
פָּאָר אָונְדוֹ אָין, אָבָעָר, אוֹיך ווִיכְטִיק זִין אַנְטוּוּיקְלָוָג. זַי דָעַרְתָּ
צִילְטָ אָונְדוֹ טָאָקָע ווּעַגְּן דֻּעַם דִּיכְטָעָר גַּוְפָא. זַי דָעַצְיָילְט אָונְדוֹ אָבָעָר
אוֹיך ווּעַגְּן דָעַר צִיְּמָת ווּעַן דוד גָּאַלְשְׁטִיִּין אָיִוְפְּגָעָקּוּמָעָן.
צַו גָּאַלְשְׁטִיִּינָס לִיְּדָעַ-זְאָמְלוֹנָג «וּוִינְטָעַר-בְּלוּמָעָן» האָט דָעַר קְרִיְּדָה

שיקער לעאון. מאיסעיעט (לעאנטיעו) געשריבן אַ הקדמה. ער רידט אָן אַין דער הקדמה צוויי וויכטיקע זאכּן. ערשותס — גאלדשטיינס דיכטונג האט זיך געגענדערט אַינאיינעם מיט די ענדערונגען אַין דער אַמערייקאנעראַ יידישער אַימיגראָצִיע. צוויתנס — די פֿאָרוֹאָגְלַטַּע יִדִּישַׁ אַמִּיגְרָאָנטַּן האבן נעלגייבט אַין דער מענטשחהיט. זיי האבן, אַבער, פֿאָרוֹעַן דאס אַיִּז גענע פֿאָלק, ער דערקעלערטעס דערמייט, וואָס אַין אַמערייקע אַין נאָך נוּט געווען קין יִדִּישַׁ פֿאָלק אַין די 80ער, 90ער יָאָרֶן, אַין דעם זיין ווי מיר פֿאָרְשְׁטִיעֵן עס אַיצְט. «לאָנְגָּזָם — שְׂרִיבְּתַּע — זַיְנְגַּן פֿוּן אַיִּינְצִיקָּע בְּלָאָנְדוּשְׁעַנְדִּיקָּע מענטשנוּ גַּעֲזָרָן גַּרְוּפָעָס; די גַּרְוּפָעָס זַיִּי קְלָעָרָן גַּאֲלָדְשְׁטִיְינָס אַיבָּרְגִּינָּן פֿוּן אַרְבְּעַטְעַרְדְּרַעְוָאָלְזִוְּיִאָגְנָעָרָע לִידְעָר צַו יְהִידִּישָׁ, ווי אוּיך — זַיִּין אַיבָּרְגִּינָּן פֿוּן קָאַסְמָאָפְּלִיטִים צַו נַאֲ צַיאָנָאָלָע מַאְטָיוֹן. אַבער אָן אַיבָּרְגָּעַגְּבָעַנְעָר סַאֲצִיאָלִיסְט אַין גַּאֲלָדְשְׁטִיְינָן פֿאָרְבְּלִיבָּן זַיִּין גַּאנְצָן לְעַבְּן. ער שליסט זַיִּין לִידְעַרְזָאָמְלוֹגָג מִינְעָן לִיד «אַיך בֵּין דַּעַר זָוָן פֿוּן אַלְטָן פֿאָלק». באָדְוִיעָרט ער דָּאָרט, וואָס «אָך, מַיִּין הַיִּם — אַיך קָעָן זַיִּיט».

אַיך בֵּין דַּעַר זָוָן פֿוּן יִדְזִיפָּאָלָק,
אַיך בְּלִיק זַיִּין צַוְּקָנָפָּס אַין גַּוְיִיכָּס.
אַיך זָוָךְ אָונְזָרְגָּעָן אַין גַּלוּתְ-צַאָכָת,
אַיך נָזָר אַרְוָם דאס מַאֲרְגָּנְלִיכָּט.

אָונְזָעָן דאס קְלָאָרָעָ מַאֲרְגָּנְלִיכָּט
גַּיִּישְׁ-אוֹיִף פֿאָרָע אָלָע בְּרִיטַּס אָונְזָחִיט,
אַ דָּאָן בֵּין אַיך, אָונְזָרְגָּעָן מַיִּין פֿאָלק
מִיר זַיְנָעָן אָלָע דָּאָן בְּאָפְּרִיט.

בִּיאָגְרָאָפִישָׁעַ פְּרָטִים

דוד גַּאֲלָדְשְׁטִיְין אַין גַּעֲזָרָן גַּעֲזָרָן דַּעַם 15טַן אַפְּרִיל, 1868, אַין יָאָגָּסְטָאָוָא, סַוְּאָוְאָלְקָעָר גַּוְבָּעָרְנִיעַ. ער האט גַּעֲקָרָאָן אַ טְרָאָדִיצִיאָרָע, גַּעֲלָע יִדִּישָׁ דֻּעָרְצִיאָוָגָן אַין חַדְרָא אָונְזָרְגָּעָן דַּעַר יִשְׁוָה. דאס פֿרּוּמוּ הַוַּיִּין,

די גאנצע פרוםע סביבה האט אויף אים איבערגעלאזן שטארקע סימנים.
אין א ליד "חרוב", גשריבן בעת דער ערשותער וועלט-מלחמה, דערמאנט
ער זיין חרובע הים, וואו זיין וויגל איין געשטאנען:

איך חורבות לנוּט די אלטע קלויוֹ,
געלביבנוֹ נאָר דער שוֹאַרצעֶר קויינען.
דערביי געוּען איז אונדוועָר הוֹיז,
געוּעט האָב איך דערט מיינע טרוּמָען.

צ'ו פערצן יאָר, אין 1882, אין ער אוווק קיין ענגלאנד. דארטן
איַן ער אַרְיִינְגָּעָפָּלָן אַין די שׂוֹזִיךְ-פָּאָבָּרִיקָן. ער האט זיךְ דארטן אויךְ
דעַרְגָּעָנְטָעָרָט צָוּ דָעָר אַפְּגָּיְעָנְדִּיקָּעָר יִדְּיִשְׁעָר אַרְבָּעָטָעָר-בָּאָזָוָעָגָג.
גָּאָר אַינְגִּיכָּן אַין ער גָּעוֹאוֹרָן אָן אַקְטִיוּעָר טָועָר צָוִישָׁן די אַנְאָרְכִּיסְטָן.
קיין נַיְּדִיאָרָק אַין ער גָּעָקוֹמָעָן אַין 1885, נַאֲכָדָעָם ווּ ער האט גַּעַלְעָבָט
דרְּיִי יַאָר אַין לאָגְדָּאָן. אַין נַיְּדִיאָרָק אַין ער גָּעוֹאוֹרָן אָט טַעַטְקָעָר מִיטָּ
גָּלִיד אַין דָעָר בָּאַוָּאָסְטָעָר אַנְאָרְכִּיסְטִישָׁעָר אַרְגָּאַנְיָאָצִיעָ «פִּיאָנִירָע
דָעָר פַּרְיִהִיטָּה», וּוֹאָס אַין טָאָקָע אַוְיִפְּגָּעָקוֹמָעָן אַין יְעַנְעָם יַאָר. אַינְגִּיכָּן
איַן ער אַווּקָע קיין פִּילָּאָדָעָלְפִּיעָ. בעת ער האט דארטן גָּעוֹאוֹינָט אַין
ער גָּעוּוֹן דָעָר פִּירָעָר פָּוּן דָעָר אַנְאָרְכִּיסְטִישָׁעָר גַּוְעָפָּע «רַטְעָר דָעָר
פַּרְיִהִיטָּה». אַין זִין בָּזָד «פֻּעָּרְצִיךְ יַאָר אַין קָאָמָפְּ פָּאָר סָצְיָאָלָעָר באָ-
פְּרִיאָנָגָג» רָוֶפֶט אַים אָן חֵיָּם לִיבָּן וַיְיִנְבָּרָג — «אָ נַאֲרוֹאָס אַנְגָּעָקוּ-
מָעָנָר רָאְדִּיקָּאָל אַטְעָאִיסָּט פָּוּן עַנְגָּלָאָנָדָן».

בעת אַין נַיְּדִיאָרָק אַין פָּאָרְגָּעָקוֹמָעָן דָעָר ערשותער צַוָּאָמָעָנָה
פָּאָר פָּוּן אַנְאָרְכִּיסְטָן אָן סָצְיָאָל-דָעָמָאָקָרָאָטָן וּוֹעָנָן גְּרִינְדָּן אֲבָשָׁוֹתָ-
פָּוֹתְדִּיקָּע צִיְּתוֹנָגָג, אַין דָוד גָּאָלְדָשְׁטִין גָּעוּוֹן אַיְנָעָרָ פָּוּן די פִּילָּאָדָעָל-
פִּיעָר דָעָלָעָגָטָן.

אַנְהָיָב הַיְּינִיטִיקָן יַאֲרָהָנוּדָעָרָט האָט ער אָ גָּעוּוֹסָע צִיְּתָן גָּעוֹאוֹינָט
איַן באָסְטָאן. אַונְטָעָר זִינְעָ לִידָעָר «רְעוֹאָלָזִיךְ-אָן» אַון «בִּיבִּיס טְרָעָרָן»
איַן פָּאָרְצִיךְנָט דָעָר נַאֲמָעָן — באָסְטָאן.

דָעָם גְּרָעָסְטָן טִילְלָעָבָן האָט גָּאָלְדָשְׁטִין וּוֹעָוֹינָט אַין נַיְּדִיאָרָק,
איַן די יַאָרָן 1907—1908 האָט ער גַּעהָאָט אָ צִיְּתוֹנָג-שְׁטָעָלְכָּל, אָ גָּעוּוֹסָע
צִיְּתָן האָט ער גַּעהָאָט אָ קָאָפָּע אוּיפָּה דָעָר 116 גָּאָס, צָוִישָׁן מַעֲדִיסָּאָן
אָוָן פִּינְפָּטָעָר עַוְוָעָנוּ. גָּעוּוֹן אָ צִיְּתָן וּוֹעָנָן גָּאָלְדָשְׁטִין האָט נִיטָּגָעָנָט
זִיךְ וּצְעַן אַנְשָׁרִיבָן אֲלִידָה, נִיטָּגָעָקָט אוּיפָּה דָעָב, וּוֹאָס ער אַין שְׁטָעָנָ-

דיק געוווען פול מיט שורות און בילדער. אוזי ביטער איז אים געוווען דאס לעבען. פון 1906 ביוז 1912 האט מען טאקט ניט געוווען זייןע לידער אין דער פרעסע.

נאר צוויי יאָר שווערט לײַזן איז דער פֿאָעט געשטָאָרבּן אין עלטער פון 63 יאָר, דעם 24טּן גָּאוּעָמְבּּעָר, 1931, איז "מאָנטָעָפּיָאָר הַיִּם פָּאָר אָומְהָיְלָבּ אָרְצָעָר".

זיעער כָּאָרָאָקְטָּעָרִיסְטִּישׁ אַיז דָּעָר בָּאָרִיכְטָּ וְעוֹגָן גָּאָלְדְּשָׁטִּינְגָּס לוֹוִיה אַיז דָּעָם "מְאַרְגְּזִיןְשְׂרָנוּגָלָל", דָּעָם 26טּן גָּאוּעָמְבּּעָר, 1931. צוישן אַנדְעָס שְׁרִיבְּטָה דָּעָר בָּאָרִיכְטָּ-אָפְּגָעָבָּעָר :

"דָּעָר שִׁקְזָאָל פָּון דָּעָם טָאָלְנְטִירְטָן, אָבָּעָר כָּמָעַט פָּאָרְגָּעָסְעָנָעָם, דִּיכְטָעָר אַיז גַּעֲוָעָן אוַיְסָגָעָהָאָלְטָן בֵּין דָּעָם לְעַצְמָן מַמְעָנָט. אַיז וּוּי עָרָהָאָט אַיז לְעָבָּן בָּאָגְלִיטָּס דָּעָם עַלְנְדוּן פִּינְ-פִּילְנְדִּיקָּן פְּאָעָט אוַיְסָרְטָה אָוּף שְׁרִיטָה אַיז טְרִיטָה, אָזֶהָאָט עַד אַיז נִיט אָפְּגָעָלָאָט בֵּין סָאמָע קְבָּרָה".

בֵּין דָּעָר לוֹוִיהָאָט מָאָגְנִילִיבָּגָעָרְטָה דָּעָם עַולְמָם בֵּין טְרָעָרְן מִיט זִינְעָן וּוּדְרָטָעָר וְעוֹגָן דָּוד גָּאָלְדְּשָׁטִּינְגָּס בִּיטְעָרְן גּוֹלָן.

גָּאָלְדְּשָׁטִּינְגָּס פְּרִינְד אַבְּרָהָם פִּישְׁמָאָן הָאָט בֵּין אַרְוֹן פָּאָרְגָּעָלְיִיעָנָט אָ לִיד, וּוָסּ דָּעָר פְּאָעָט הָאָט אַיס אַיבְּרָגְּעָגְּבָּן אַיז שְׁפִיטָאָל, דָּרִי וּוָאָכָּן פָּאָר זִין טְוִיטָה. מִיד צִיטְרְזָן דָּס לִיד וּזְעָס אַיז דְּעָרְשִׁיבְּנָעָן אַינְעָם אַוְיְבָנְדָעָרְמָאָגָּטָן לוֹוִיהָ-בָּאָרִיכְטָה :

צְוּ מִיְּן מוֹעֵז

לְאַזְוִיךְ מוֹעֵז רְזָאִיךְ דְּרִימְלָעָן,
מִיְּן נְשָׁמָה מִיט דִּיר פָּאָרְפִּילָט —
גַּיְיָ צְוִירָק אַיז וְדִינְעָן הַמְּלָעָן,
אָפְּגָעָוָנָגָעָן שְׁוִין מִיְּן לִיד.

אַיז מִיְּן הַגָּוֹטְזָן דִּין הַאָרְפָּעָט הַאָלְטָן
קָעָן אַךְ נִיט אַיז וּוּלְגָטָן מַעַר —
אַיז מִיְּן תְּאַרְץ, דָּעָם אַלְטָן, קָאָלְטָן,
גְּלִיוּעָרָט שְׁוִין מִיְּן לְעַצְמָע טְרָעָר.

וְאַלְןָ מִינְעָן לְעַצְמָע טְרָעָרְן
אָ מְלִיךְ אַיז אַזְנָבָּת וְיִזְרָעָלָן.

או געזונגען האב איך גערן
דיין געזונגו אין נוית און פיין.

ניט גערימט און ניט בצעונגען,
ניט געמאכט דאס ליאד צו שפאת,
פאלש האט ניט מײַן טאן מעקלונגגען,
ניט געדיינט דעם געלדראפעאת.

לאו מיך, לאו מיך, מוזע מײַינע,
רוואיך דרימלען איצט אליען,
כיהאב די ליאער אַלע דיעע
אויסנונגגען פארן שטיין...

דעט 25 סטן נאועמבער, 1931, האט דער "טאָג" אַפְּגַּעַדְּרוֹקֶט אָן
אנדר לֵיד, זואָס גָּאַלְּדָשְׁטִין האט גַּעֲשִׁיבָּן פֿאָרָן טוּיט. דאס אַיְזָע
פֿוֹן זִינְעַע לעַצְּטַע לִידְעָה. קִין נָאַמְעַן האט דאס לֵיד נִיט :

ניט פֿאַרְשְׁפְּרִיָּת מִינְן טְרוּיעָר,
זָאָגַט נִיט אַיְן די פְּאָסָן,
וַיְיַעַס לְעַכְתָּ דָעָר וּמְאַלְעָר,
עָר — יְוָאָס האט קִין רֹו גַּעֲפָנוּן,
נִיט מִיט אַיְיךְ,
אוֹן מִיט זַר.

איינְזָאָם דָוָךְ די גַּעַכְתָּ די שְׂטִילָע,
איינְזָאָם דָוָךְ די טָאגָ
בעַט מִינְן הַאָרֶץ אַ שְׁטוּמָעַ תְּפִילָה,
איַן מִיְּזָוֵן וּוִיסְטָן — וּוִיסְטָן חֻזְגָּ.

אַ סּוֹף אַז גַּעֲקָומָעַן, אַ סּוֹף צוֹ מִינְן חַלּוּם.
אַיְךְ שְׁרוּיעָר דָעָם טְרוּיעָר פֿוֹן שְׂטִילָע אַבָּלָם.
אַז גַּיְיַ אַיצְטָעָר וּוְעָרָן אַ יְשָׁב אֹהָלִים,
אַיְךְ גַּיְיַ אַיצְטָזְוָן מִינְן הוּ בַּיְיַ דִּי שְׂפָלִים...

צַו קְבוֹרָה האט מעַן אִים גַּעֲבָרָאכְט אוּפְּפָן הַרְּ-כֶרְמֶל בִּיתְ-עוֹלָם, אוּפְּ
דָעָר קְרָקָע פֿוֹן אַרְבָּעָטָעָרְ-רִינְגָּ.

די אַרבעטער אוֹן רְעוּאַלְוֶצְיאָנָּרֶעֶת לִידְעָר

ביי אַס פָּאַעַטְן שְׂטִימָעַן זַיְעַדְעָר עֲרַשְׁטָעַ לִידְעָר מִיט זַיְעָר צִיְּטָן.
אַבְּעָר נִיט מִיט זַיְגָּפָא. אָזָא פָּאַעַט אַיְזָן גַּעֲוָעַן דָּוד גַּאלְדְּשָׁטִין. דָּעָר
דִּינְגָּר, אִינְטִים־חִידְשִׁיעָר, לִירְקָעָר הָאָט פְּרִיעָר גַּעֲרָבִין לִידְעָר אִינְגָּעָם
נוֹסָחָ פָּוָן דֵּי 1840 יָאָרָן. דָּאס אַיְזָן שַׁוּעָר צָו גַּלוּבָן. בַּיְיָ וַיְוַנְּטַשְׁוּסְקִין,
רַאֲזַעְנְפָעַלְדָּן, עַדְעַלְשָׁטָאָטָן וְעַטְמָעַן בַּיְתָ קִיִּי שַׁאֲרָפָעַ סְתִּירָה אַיְזָן זַיְעָר
אַנְטוּוּיקְלוֹגָן. פַּאֲרָקָעָרטָן — יַעֲדָר וַיְיַתְּעַרְדִּיקָעָר טְרָאָט אַיְזָן אַמְשָׁךְ
פָּוָן אַפְּרִיעַרְדִּיקָן. עַרְגַּעַץ־חוֹאוֹא בַּנְּדוֹן זַרְךְ אַלְעָזָר זַיְעָר לִידְעָר. בַּיְיָ גַּאֲלָזָן
שְׂטִינְגָּעָן זַיְנְגָּעָן פַּאֲרָאָן צְוֹוִי וַיְיַתְּעַבְּאַוְנְדַעְרָע וַוְולְטָן — די סַאֲצִיאָלָעַ
אַן דֵּי אִינְטִים־חִידְשִׁיעָר.

אַין דָּעָר הַקְּדָמָה צָו גַּאלְדְּשָׁטִיןָס אַיְנְצִיךְ בּוֹךְ «וַיְוַנְּטַרְבְּלָמוֹעָן»
בַּאֲמִיטָן זַיְקָמְאִיסְעִיף דָּאס צָו דַּעְרְקָלְעָרָן. זַיְן סַאֲצִיאָלָגְנוֹשָׁע אַוִּיסְטִיבִּי
טְשֻׁוָּג אַיְזָן גַּעֲוָעָן : דָּאס לְעַבְנָן הָאָט זַיְקָגְבִּיטָן ; הָאָט זַיְקָאַזְדִּישָׁע
דִּיבְּטָעָר גַּעֲבִיטָן. אַין דָּעָם לִיגְט אַשְׁטִיקָה אָמָת. וּוּעָן גַּאלְדְּשָׁטִין הָאָט
אַיְזָן 1912 זַיְקָאַזְדִּישָׁעָר צָו דָּעָר לִיטְעַרְאִישָׁעָר סְבִּיבָה הָאָט עַר דָּעָר
מַאֲלָט דַּעְרְפִּילָט אַגָּר נִיעָם קְלִימָטָן : דָּאס יַהִידִּישָׁע לִידְ פָּוָן דֵּי
«וַיְוַגְּעָן». אַין דָּאס הָאָט גַּעַשְׁמִימָט מִיט זַיְנְגָּעָן אִינְטִים־חִידְשִׁיעָר פָּאַעַטְן
עַר אַיְזָן אַבְּעָר פְּסִיכָּאָגִישׁ שְׁטַעַנְדִּיקָן גַּעֲוָעָן אַן אִינְטִים־חִידְשִׁיעָר פָּאַעַטְן
דְּרַרְבִּיבָּר זַיְנְגָּעָן אַחֲדָשׁ זַיְנְגָּעָן עֲרַשְׁטָעָר אַרְבְּעַטְעַר־לִידְעָר. עַר הָאָט
זַיְיָ טָאָקָע נִיט אַרְיִינְגָּעָנוֹמָעָן אַיְזָן זַיְן לִידְעַר־זַאֲמְלָוָגָן. נִיט עַר הָאָט זַיְיָ
גַּעַהְאָלָטָן פָּאָר גּוֹטָע לִידְעָר, נִיט עַר הָאָט שְׁפָעַטְעָר גַּעַהְאָלָטָן פָּוָן דָּעָר
סַאֲצִיאָלָעָר טַעַמְאִיטִיק. בְּלִוְיָן עַטְלָעֶכְיָן סַאֲצִיאָלָעָר לִידְעָר הָאָט עַר יָאָ
אַרְיִינְגָּעָנוֹמָעָן אַיְזָן זַיְן בּוֹךְ. דָּאס אַיְזָן גַּעֲוָעָן אַמִּין פְּשָׁרָה. זַיְנְגָּעָן עֲרַשְׁטָעָר
לִידְעָר, זַיְנְגָּעָן אַיְזָן אַלְגָּעָמִין, אִינְגָּעָם נִוסָּח וַיְיַתְּהָאָט גַּעַהְאָלָטָן לִידְעָר
אַיְזָן דֵּי 1840 עַר יָאָן.

זַיְן עֲרַשְׁטָעָר לִידְ, וּוּאָס אַיְזָן צָו אַוְגָּדוֹן דַּעְרָגְאַנְגָּעָן, אַיְזָן «דָּעָר עַקְסְפָּרָעָס»,
גַּעַדְרוֹקָט אַיְזָן דָּעָר «גַּיְוִיְאַרְקָעָר יְוִידִישָׁעָר פָּאַלְקָסְצִיטְוֹנָגָן», דָּעָם 1816 טָן
פַּעֲבָרוֹאָה, 1887.

דָּעָר עַקְסְפָּרָעָס

אַיְזָן גַּרְעָסְטָן פְּרָאָסָט, אַיְזָן גַּרְעָסְטָן בְּרָעָן !
שְׁוַיְמָטוֹ זַאֲךְ אַמְּפָעָ אַיְזָן «סְטוּרִיטִיָּה»
וְעַדְ קָעָן נַאֲךְ מַעְרָ פָּוָן דֵּי זַעָּן ?
זַאֲךְ שְׁוַיְמָטוֹ שְׁטָלָן אַוְן רְעַדְסָט נִיט...

וועוץ דו וואלסט אַ מענטשען-געפֿיל
געעהט - דאן, אָ! דאכט זיך מיר,
וואלסט דו געגאָס טרען פֿל
אויך דעם, וועלכער פְלאָגֶט זיך אויך די.

א גאנצן טאג זונער איז אויף דיר געפֿארן ?
געאָרבעט שוערטער פון דיר נאָך מעָר --
אוּן ווַיְנִיט אוֹיף דעם זומָס ער אַיז גַּעֲבָאָן,
אוּ אַכְּבָעָן נַעֲבָעָן אַז שְׁרַעְלָעָן שְׁוֹעָן.
אוּן דה הערטט דאס. אוּן רעדסט קִין וְאֶרט
דוּ פָּאָרְשְׁטִיטִיסְטִינְטִיס דעם אַרְבָּעָטְטוּסִים גַּעֲווֹין !
צְהָאָר בֵּי דָעַר נַאֲכָס אַיז אוֹיף דִיר זַיִן אֶרט,
עד קְרוּעָלֶת זַיִן אֶרטָם, נַעֲבָעָן אַיְגָעָר אלְיאָן, --

דעתן, והאם האטז צוין ר' אויף דיר ביאנאכט,
פרעוגט אים וואו איז ער געד געווען בייטאג? !
וואו איז ער זא קומען אונז פאשווואכט,
צי איז ער דען יעצעט איזוז פון אַטְסָנָג? ?
דאָן הוועט ער זיד, גלויב איז, ריבטיך זאגן,
אונז וועט דיר עקלעדרן זיין צוושטאָן קלאלר —
דאָס ער הוות אויף דיר — בײַ עס צו טאגן
פאננט און — אַ נָּאָ! פֿאָרְבְּרָגְנֶט ער זיגיג זיין.

אין מיטן נאכט, ווער גיט זארט אונז זאכט,
די איזגן פֿאַרְשָׁוֹצָלָן פָּן גַּעֲווִין,
און ליבט זיך אַזְעוֹק אוֹיפֵּךְ דִּיד אָן מַכְּבָּט !
און דערט גַּעֲבעָן צו זיך אַלְיָין :
צי בין איך שוין צער עריגטער פָּן דער וועלט,
וואס די ריכען זיינען אוֹיפֵּךְ מַדְּרָן אין כֻּסֶּם,
אַדְעָר דָּא איך פֿאַר טִירָא אַ גַּעֲצָלֶט,
דָּוּרְגָּאָר מָוִן איך שְׁתָּאָרְכָּן אַין גָּס ?

וְאֵל דָּאַם פִּילִיכְט זִין דַּעֲרֶפְאָר — יֵא דַּעֲרֶפְאָר,
וְוַיַּלְאֵיךְ בֵּין וְאֵ שְׁרֻעְקָלָעָן אַלְט אָונֵן שְׂוֹאָן ? !

יא איך גלווב... ריבטיך, דעם איז וואר?
 אַרְבָּעֶתֶעֶר-בְּרִידָעֶר, זֹכֶת נֵדֶק דִי אַרְזָאָךְ!...
 הוּא זִוִּיט אַיר אַיצָּמָה, אַיר אַרְעַמָּע שְׁקָלָפָן?
 דִי עֲנוּעָ אַיִן אַרְבָּעֶתֶעֶר קֻומֶת גִּיכָּעָר עַזָּן:
 דָּעָר, דָּוָרָךְ וּוּלְבָן פָּלָץ חַעַרְתְּ גַּשְׁעָפָן.
 מַה אַשְׁמָת אַן גַּסְסָפָן פָּוָן הַנוּגָּעָר אַוִּיסָּגָן.

דָּעָר עַקְסְּפָרָעָס מַיס דָּעָם אַרְבָּעֶתֶעֶר זִוְּגָעָן גְּלִירָ:
 זִוְּגָעָן גַּאֲרָ בִּיהּעָ אַ פָּאָר מַשְׁגָּנָן,
 זִוְּגָעָן בִּיהּעָ דָּעָם צְוִיְּתָן רִיךְ.
 דָּוָרָךְ זִוְּגָעָר עַרְלָעָן פָּאָרְדִּינָן.

אַרְבָּעֶתֶעֶר, שְׂסִימָת אַוִּיךְ! זַגְגָט, זַי לְאָגָג נֵדֶק,
 זַי לְאָגָג נֵדֶק חַעַט אַיר לִיְזָן אַזְוִי פְּלִילָ...
 עַהְוָאָכָט! אַונְן וּאָרְפָּט שְׂוִין אַרְאָפְט דָּעָם לָאָה,
 דָּעָם אַרְבָּעֶתֶעֶר גַּעַוְיָן זָאָל וּוּרָן שְׁטִילָ!

גַּאלְדְּשָׁטִינְס פְּרִימִיטִיוֹו לִיד אַיִן בִּילְדְּעִירִישְׁ-רְעַאַלִיסְטִישׁ, אַבעָר
 סְעַנְטִימְעַנְטָאָל. צָוָם סְוָף, דָּעָר נְמָשָׁל, אַיִן אַיְבָּנוֹאַפִּיקְ-דְּרָקְלָעְרָעְרִישׁ.
 עַד הָאָט אַיִן זִיךְ דָּעָם וּרְוַף-עַלְמָעָט: «אַרְבָּעֶתֶעֶר-בְּרִידָעֶר, זֹכֶת נֵאָר
 דִי אַרְזָאָךְ! וּוֹאָ זִוִּיט אַיר אַיצָּמָה, אַיר אַרְעַמָּע שְׁקָלָפָן?» אַונְן דָּאָס
 לִיד עַנְדִּיקְט זִיךְ וּזִוְּגָעָר: «דַּעְרוֹאָכָט!» אַונְן וּאָרְפָּט שְׂוִין אַרְאָפְט
 דָּעָם יָאָר, דָּעָם אַרְבָּעֶתֶעֶר גַּעַוְיָן זָאָל וּוּרָן שְׁטִילָ.
 וּזָס פָּאָר אַ לִיד אַסְצִיאַלָּעָר פָּאָעָט אַיִן יַעֲנָע יָאָרָן הָאָט נִיט
 אַגְּגָהְוִוִּין, הָאָט עַר שְׁטַעַנְדִּיק גַּעַנְדִּיקְט מִיט דָּעָר אַרְבָּעֶתֶעֶר-סְאַצִּיאַלָּעָר
 פְּרָאָבָלָעָם. פָּאָרָאָן אַ פָּרִי לִיד פָּאָלְקָסְצִיְּטוֹנְגָּה, 9טָעָר אַיְגָּוָס, 1889).
 אַיִן דָּאָס אַ לִיד, וּוֹאָ דִי מַעְמָע אַיִן—תְּשַׁהָּ-בָּאָב. אַונְדוֹזָעָר פָּאָעָט נַזְצָט
 עַס אַוִּיס פָּאָרָן סָגְצִיאָלָן צְוָעָק. עַר אַיִן דָּאָס גַּעַוְיָן «אַן אַטְעָאִיסְטָ»,
 יַעֲנָעָר תְּקוֹהָה, אַוִּיסְגָּעָנוֹצָט טְרָאַדְיִצְיָאָנְגָּעָלִיְּיִדְיָשָׁע מַאְטִיוֹן, וּוֹי, לִמְשָׁל,
 נִיטִין לְעַמְפָעָט, וּוּלְיאָטָם קָאַזָּעָר, עַוְרָסְמָאַלְעָנְסָקִין.

דִי, וּזָס גַּעַדְעַנְקָעָן דָּוָד גַּאלְדְּשָׁטִינְס נַאֲצִיאַנָּאָלָעָ לִידָעָר. — פָּאָר
 זִוְּגָעָן זִוְּגָעָן אַחִידָשׁ זִוְּגָעָן לִיד «מִין אַיכָּה». זִוְּגָעָן גַּעַדְעַנְקָעָן נֵאָר זִוְּגָעָן
 לִיד «אוֹיךְ פְּרָעָמְדָעָר עַרְדָּ». אַיִן דָּעָם דָּאָזְקָוָן לִיד דָעַצְיָילָט עַר וּוֹי עַר
 אַיִן שְׂוִין צְוִיְּנָט יָאָר אוֹיךְ פְּרָעָמְדָעָר עַר. עַר וּוּרָט מַפְּשָׁ

דערשטייקט פון דער פרעמאָדר לוופט און ס'ציט אים שטענדיך צו זיין
אייביך לאָנד.

אייז דאס לֵיד "מיין אַיכָה" טאָקע אָן אַיבערראָשונג, אַבער דאס לֵיד
האט ער דאָך געשערבן אִין דער תקופה פון "אטטְעָיָזֶם", אִין די 80עד
יאָרָן.

נִיט אָומְזִיסְטָה האָט מַאֲסִיעָה, אִין זַיִן הַקְדָמָה, גַעפְרוֹאוֹט פָאָרְד
וּוֹיְיכָן אָונְ דָעֵרְקָלְעָרְן אָונְדוֹר אִימְגָרָאנְטִישָׁן גַאנְג אִין אַמְעָרִיקָע, דָעַם
איַבְּרָגָאנְג צַו בָּאָגְרִיף ("פָאָלָק").

קוּלְטוּרְ-הִיסְטָרִישָׁן אִין דאס לֵיד זַיִעָר אִינְטְּרָדָעָסָאנְט. נַאֲכָמָעָד —
דאָס לֵיד אִיז וּוִיכְטִיךְ:

מיען אירבה

איך פון ווּמֶעָן אוֹי פְּרַעֲמֵד דָּר אַיִבְּקָעֵר אַבָּל,
וּוְלְכָעֵר הַאָט מִיט זִינְעַז טְרַעַן פָּרְזָאַלְגָּן דִּי יְמָעֵן,
אוֹן גְּזֻעַנְקָט נַעַךְ דִּי לִידְעָה, וְאָס עַר זָאנְג אַין בְּבָל —
אוֹן אַין דִּי לְעַדְעָר בְּאַוְיָנִיט, בְּאַקְלָאנְטָץ צִין זַיְן מַמְעָן
— דָּר אַיִבְּקָעֵר תְּהֻם, דָּר יְיָ.

ויאס ניצן די טראון פאר די, ויאס זינען געתשṭאָרבן!
ויאס העלטפּ ווער גווויין פאר דעם, ויאס איז טויט?
אַזְמָנִי זונַע בעסער רעטן די ויאס פֿאַלְעַן צוֹם קְרָבָן —
קְנִיעַן אָנוֹ שְׁאָלֵן פֶּאָר אֲשִׁיטְקָעַלְעַ בְּרוּיַּת.

חווי קען כיד ליין אין זענען באַינְיָגעַן די מאַמען —
בְּאַינְיָגעַן אָנוֹ לִזְעַר אָרוֹאַלְטָן שְׁבוּב,
זְעַעַן אֵיךְ אָוֹן מִינְגָּעָן קִינְדָּעָן צְחָמָעָן —
אוֹיךְ מִיָּין טָכְנָטָר פָּרְפִּירֶט וְיֵי אָן אוֹשְׁמוֹלְזָיק טָמֵיב. —
— פָּרְפִּירֶט אָוּשָׁמְלוּזָק טָמֵיב. —

אויר איך בין אין טרויער; איך בענוק נאך וער מאמען —
די גאנטילעכע רעכט — נישט אבער פארגעגעטערע ערער,
און מואיר ערליאון (וואצ'ו טראער) וווך פולחער און פלאמען,
אונ לאון בגין איך פרי... און פארשטיין זאגס מענטשלעכע ווערט... ווערט...

א סך גאלדשטיינס סאציאלאע לידער זיינען סענטימענטאל, טרערן-
ליידער. אנדערע זיינען — דוף און וועקליך. אט צו די צוויי עקס-
טרערמן געהערן זיינע אלע סאציאלאע לידער.
צווישן זיינע ערשות לידער איז פאראן א ליד "ביביס טרערן".
אייז עס טאקו א טרערן-לייד. דער נסוח אייז — צו וואס דאס ארעם-
לעבען קען אליז דערפֿרָן. די זינדריקע יונגע מוטעד אין ליד אייז א קרבּן
פֿון סאציאלאן אומגליק.

אייז א צימער, קאלאט און חינטיך,
ליגט א ביבי האלב פֿאַרשמאָט,
און איר מושער, אַך, זוי זינרייך,
חאנדאלט אום און מיטן נאָכְט.

— — — — —
פֿון דעם לאָמֶפּ, זי מַעֲטָע פֿאַמְעָן
שמעילקָפּוּן זוֹרָךְ אַ שְׁוֹאָרָצִין קוֹנוֹט,
בִּיבִּי זיינֶט אָוּן זוֹכֵט אַיר מַעֲנִיעָן,
און אַיר מַעֲמָע ? — זי זוֹכֵט ברוּיט...

אַך, אַיר מַעֲמָע אָוּן בְּאַטְרָאָגָן,
אייז בְּאַטְרָאָגָן אָוּן בְּאַטְרָיבְּט,
סְהָעָלָט אַיר בִּיבִּי אִיצְט בְּאַקְלָאָגָן ; —
בִּידּוֹן שְׁמֻעָרָצִין אָוּן פֿאַקְנִיפּט.

דאָס אָומְגַּלְיכְּלָעַכְּ בְּקִינְד וּזְאַקְסָט שְׁפַּעַטְעָר אֹוִים "שִׁין אֹוִףּ צְרוֹת",
די נוֹיִט וּזְאַקְסָט מַעַר, אָוּן זי אַיְיךְ פֿאַרְקוּיפּט זיך שְׁפַּעַטְעָר פָּאָר בְּרוּיט.
געדרוקט אייז געוּעָן דאס דְּזַיְקָע סְעַנְטִימְעַנְטָאָלָע לִד אַין "וּרְעָבָג"
וּוּרְעָבָג", דעם 23 ספטְּנַן פֿעַבְּרוֹאָר, 1892. אַין דעם זעלביַקְן יָאָר דְּרוּקָט
זיך גָּאַלְדְּשָׁטִינְס אַ קָּאַמְּפְּלִיךְ, אַ גַּעַשְׁטָאַלְטִיךְ, וּזְאַס טְרָאָגָט אַין זיך
דעם צָאָרָן אָוּן דעם אִמְפְּעָט פֿון אַ וּוּקְלִיךְ:

דער רַעֲבָעַלְיִשְׂעָרְ שְׁקָלָאָגְ

סָאוּן שְׁוִין גִּיט דָעַר וּלְבָטָר,
עַר אַיִן נָאָר אַ זְבָּר.

פָוּן יְעַנֵּם רַעֲבָעַלִישָׁן שְׂקָלְאַף
רַק עַר וְעַרְטָ גַּעַלְעָר
אוֹן בְּלַאֲסָעָר אוֹן בְּלַיְכָעָר
אוֹן זָאָד גַּאֲרַ זָאָמָוְטִיךְ אוֹן בְּרַאֲתָ.

פָאָרוֹיס אַין דִּי דִּיעַן
פָוּן דִּי אַוְגַּנְטָרְדִּיקְטָעַ
קָעָגַן פָּאוֹשְׁקָלְאַפְּוֹנוֹן קָעַמְפָטַע עַר אוֹן פָּעַכְטַּ
אוֹם דִּי צָו בְּאַפְּרִיעַן
פָּאָזְ מְעַנְשָׁן בְּגַלְקִיטָעַ —
וּכְטַע עַר צָו מְאָכוֹן דִּי אַרְעַמַּעַן קוּעַכְטַּ.

וַיִּדְעֶר אַרְאָקָעֵל
אַזְוִי שְׂטָאָלָץ אוֹן מוֹטִיךְ
אַגְּנִיקְטַּ פָוּן אָן עַרְלַגְכָּן וְיָאָ
פָאָרוֹיס מִינְן פָּאָקָעֵל
רוֹפְטַע עַר צָו בְּלַוְטִיךְ,
דִּי עַלְגָּעַ שְׂקָלְאַפְּן צָו קְרִיגְ.

עַר פְּאָרְלִירַט קְיִין מִינְטוֹן
אוֹן רַוְפְטַע צָו דִּעְרְלִיְין
דָאָס אַיְבִּיךְ גַּעַבְגַּעַדְעָנוֹן שְׂקָלְאַפְּן גַּעַשְׁלַעַכְ
אוֹן וְוָעַן נִישְׁ מִיטְ גּוֹטְן,
וְאָ קְרָמָט עַס מִיטְ בִּיְוָן.
מִיטְ בִּיְוָן בְּאַפְּרִיאִיט עִיר דִּי אַרְעַמַּעַן קוּעַכְטַּ.

עַר הַאָט זִיךְ גַּעַשְׁוָאָרָן
נִישְׁ רַוְעַן, נִישְׁ וְאָסְטָן —
בֵּין דַעַר שְׂקָלְאַפְּנָרָעַר גַּבְוָר דַעְרָחָאָכְטַ
בֵּין עַר שְׁלִיקְדָּרָט אַין צָאָן
פָוּן זִיךְ צָלָעַ לְאָסְטָן...
בֵּין חַעַר שְׂקָלְאַף דַעַר בְּלִינְדָר דַעְרָחָאָכְטַ.

אַלְסַ קָעַמְפָטַע בְּאַחְאָסְטָעַר,
מִיטְ לִיבְ אוֹן מִיטְ לְעַבְן,

אליבער גז מוטיק, זא הלדייש, זא בראו
איין ער אַ מסטער
פֿון ערלעָן שְׁרָעָבָן,
בקצ'ור דאס אַיִד רְעַבְּעַשְׂעַר שְׁקָלָאָן.
(הער פֿאַלְקָסָאַחְזָאָטָן, דעם 4 נאָוּמְבָּר, 1892.)

כמעט אלס סאצ'יאלאו לידער זינגע, וואס גאלדשטיין האט געש'ריבן זיין ערשות פעריאד, דאס הייסט פון 1887 ביזן יאר 1906, געהרן צו אינעם פון די דערמאנצע צוווי מינימ: סענטימענטאלע טראירן לזרען אדען צאָרְן-ליידער.

אבער אין בידע מינימ לידער וועט מען געפיגען: ווענדונגען
און רוף צום אונטערדריקטען. באזונדערס ווירקט עס שטארק אין די
צאנדענילדער. דאס פאַרוֹאָנְדֶלֶט זיי, צומאל, אין קאמפלידער. איזא ליד

אַלְטָע יִאֲרֵן

וואן עם ברענט אין מײַן האָרֶץ אַפְּרִילְאנְגָּן נַאֲךְ גַּלְּיק,
נו באָפְּרִילְיאָן די אַלְּעַ גַּעַשְׁמִידְטָע אַין צַחִיק,
וואָן וְעַנְד אָרְקָה מֵיָּן טַרְבָּן, מֵיָּן וּכְבָּן בְּלִיךְ —
וואָן צו שְׂפִינְגָּרָן גְּרוּסָע פֿאָבְּרִיךְ,
וואָן ברענט עם נַאֲךְ שְׂטָרְקָעָר מֵיָּן הַיְּסָעָס פֿאָלְאָנְגָּן
וואָן כַּעַז דְּאָרְטַּה די מַאֲסָע די גְּרוּסָע גַּעַפְּגָּנְגָּן,
פֿאָלְפֿאָרְטָע אַין תְּפִיכָּת, מִיטְּ רַיְּל אַין שְׂטָאָגָּן.
דאָן בְּרוּסָטָם מֵיָּן האָרֶץ אוּפְּיךְ — אַין שְׂטוּרָם אָוֹן דְּגָאנְגָּן.

הע נאר די געטער, זיין בליבין פָּרָגְנֶפְטַּן,
אוון שטווינען מיט ואונדער אויך אלען זום זו שאפטען.
אוון פרעגן מיט שטווינען זיין איז קראפַט
בליבין געבעונז, גענטמאט און — פָּאָרְשְׁלָקְגַּפְטַּן?
שטארקער אוון מעכטיקער ביסטטו פון געטען —
דו קענטט באַשְׁטִימָן דײַן צוֹקוֹנֶפְט — דײַן שְׁפָעַטָּעָר,
אוון ברענְגָּעָן פָּאָר אלע אַזְגִּינָן (וּנְיִקְוָן) וועטער,
אָרוֹוִיס פָּוֹן תְּפִסָּה! די קִיְּסָן צַעֲמָעֵטְדָּר!

עם רואיקט מײַן האָך ניט אַין אַירעט פֿאַלְאָגָג,
אוֹן בלוטעט אוֹן ווּיַעַן אוֹן שְׁמֻרָּץ אוֹן אַין באָנָג
אוֹן צָאָפָּלֶט אוֹן וַיִּסְתַּחַט זַיְק אַין שְׁטוּרָם אוֹן וַחֲנָגָג
אוֹן מַאֲלָט וַיַּיְגַּע לַיְהֹן אוֹן פְּלַאַגְעָן-גַּעֲזָגָג.
איַךְ וַיִּסְתַּחַט זַיְק זַיְק חַוָּנוֹן —
אוֹן יֵבָּז וַיַּיְגַּע פִּיאָּד אוֹן לְאָוֹן וַיַּעֲצָגָנָזָן,
אוֹן מִיס פְּלַאַמְגָעָז צָוָגָעָן אוֹרָס וַיַּעֲרָז מַזְדָּן,
שְׁרַיְעָן צַו דַּיר : אוֹיס ! דַּו בְּלִיבָּסַט נִיט גַּעֲבָמָן !

(«פֿאַרְוּעָרטָס», 14 טַן פֿעַבְּרוֹאָר, 1903)

צְוִישָׁן זַיְגָע סָאַצְיָאָלָע לִידְעָר דָּאָרָט מַעַן פֿאַרְצִיכְבָּעָנוֹן, «זַעֲלָבָטָס־
מַאֲרָד» («פֿאַלְקָס־אַדוֹאָקָטָס», דַעַט 8 טַן יוֹלִי, 1889); «פֿרִיהִיטָס־פֿרִילִינְגָג»
(**פֿרִיעָע אַרְבָּעָטָעָר שְׁטִימָעָז**) דַעַט עַרְשָׁטָן יוֹנִי 1900); «צָטָם אַרְבִּיטָעָר»
(אוֹיס דַעַט עַנְגָּלִישָׁן) (**פֿרִיעָע אַרְבָּעָטָעָר שְׁטִימָעָז**), דַעַט 8 טַן יוֹנִי, 1900;
«וַיַּיְגַּנְטָעָר לִידְעָר» (**פֿאַרְוּעָרטָס**), דַעַט 5 טַן יַאֲגָאָר, 1900; «הַוְנָגָעָר־
לִידְעָר» (**פֿאַרְוּעָרטָס**), דַעַט 16 טַן פֿעַבְּרוֹאָר, 1906). דַאסְטַע לְעַצְטָע לִיד,
מַזְהָסָתָם, פָוָן דַעַט עַרְשָׁטָן פֿעַרְיוֹאָד אַיְן זַיְן לִיד **פֿרִיהִיטָס־גַּעַזָּאָנָגָן**
גַּעַגָּן» (**צִיטְגִּיסְטָס**), דַעַט 2 טַן נַאֲוּעָמָבָּעָר, 1906) :

פֿרִיהִיטָס־גַּעַזָּאָנָגָן

אַיך טְרוּם פָוָן דַעַט מַעְנָשָׂן פָוָן קּוּמָנָעָז חָרוֹת,
אַיך שְׁאָפָי זַיְגָע פְּרִיָּזָן, אוֹן אַסְטָלָט זַעֲשָׁתָלָט,
אַיך וַיִּסְתַּחַט זַוְּרָק דַי וַיִּטְקִיכָּט פָוָן צִיטָאָן פָוָן רְוִים,
אוֹן טְרָאנְגָּמָּיך צַו אַים דָאָרט מִיס שְׁטוּרָעָם-גַּעַזָּאָלָט.

אוֹן אַזְצָט חָווִין בְּגָרוֹת אַיְן, זַיְן קּוּמָנָעָז זַעַגָּע,
אַיך בֵּין מִיס דַעַט פְּרִיָּעָן — מִיס אַים דָאָרט צְוָאָמָעָן,
אַיך זַיְגָע אַים דַי לְיִמְעָר פָוָן גַּלְקָאָן פָוָן לְעָבָן,
וְזָאָס סְמָאָלָט מִיְּן פְּאַנְטָאָזָע אַיְן דַי לִיסְטִיקְסָטָע פְּלַאַמָּעָן.

אוֹן שְׁיַין וַיַּדְעָר אַנְכָּרוֹן פָוָן פֿרִילִינְגָס-בְּגָנוֹנָעָן
אוֹרָף וּוּפְטָנָדָע פְּעַלְדָּעָר פָוָן רְוִיָּן אוֹן לִילְיָעָן,
נַאֲךְ שְׁעַנְעָר עַרְשִׁינְט זַי — דַי זַעַגָּע דַעַר פֿרִיהִיטָס,
דַי מַעְנָשָׂלְעָכָע הַעֲרָצָע מִיס גַּלְקָאָן אַבְּצָפְלָן.

און וווען איך פארטראָג מיך הווך טריומען און צוקונגעט,
וואָן וווער איך פון פרײַהיט בָּאַנִּיגְסְּטוּרט, באֹעלט,
וואָן זע איך אָ פרײַע, אָ גִּילְקָלָעֶכָּבָּעָן מענטשְׁהִיט,
וואָן זע איך אָ פרײַע אָ גִּילְקָלָעֶכָּבָּעָן ווּעלט.

זין שענסט טאגציַאל ליד איז אָן סְפָּק :

צֵו דֻּעַם 181טַן מַעֲרֵץ

עוֹזָאָכָּט, אַיְר פָּאָרוּעָסָעָע, אַלְטָע חְלוּמוֹת,
חְלוּמוֹת פָּוּן פְּרִיְהִיט, חְלוּמוֹת פָּוּן גְּלִיק,
אָנוּ פְּרַט נִיכְרַת אַתְּהִי, דָּאָרָט זֹו יָעָנוּ מִקּוֹמוֹת
וְאָסָם לִיכְכְּטָן אָנוּ גְּלָאָגָן אָאָ קְלָאָר פָּאָר מִינָּן בְּלִיק,

אָהִין וְאָוּ זָסָם פְּאָלָק הָאָט פָּאָר פְּרִיְהִיט גַּעֲפָאָכָּטָן,
וְאָוּ הָעָלְדִּישׁ גַּעֲקָעָמָט הָאָט דָּעָר אַרְבָּעָטָעָר רַיִּין,
אָהִין, וְאָוּ דִּי פְּרִיְהִיט הָאָט עַרְלָאָךְ גַּעֲלִיכְכְּטָן,
דָּאָרָט, אָין דֻּעַם אַלְטָן אָנוּ יָוָנָגָן פָּאָרִי.

הָאוּ דָּאָט פְּאָלָק אָנוּ גַּעֲוֹעָן זַיִּין פְּרִיְהִיטס דָּעָרְלִיּוּר,
אָנוּ הָאָט זַיִּין גַּעֲטָרָאָן בִּי זַיִּין אָנֵן דֻּעַם הָאִירִין,
הָאָט הָעָלְדִּישׁ גַּעֲקָעָמָט קָעָגָן הָעוֹשָׂר אָנוּ קִיְּיעָר,
אָז יָעָנוּמָן הִיסְטָאָרִישָׁן אַכְּזָטָן מַעֲרֵץ.
(«פָּאָרוּעָטָס», 181טַן מַעֲרֵץ, 1903)

טאגציַאל-יִדְיָשׁ לִידְעָר

איַן זַיִּין הַקְּדָמָה צֹו גַּאֲלָדְשִׁינִינָס בּוֹך «וַוִּינְטָעָר-בְּלָוּמָעָן» דָּעָרָ
מְאַגְּנַט מַאיְסָעִיעָפָּר דִּי קָאָסָמָא פְּאָלִיטִישׁ אַיְנְשְׁטָעָלָנוּג בִּי דָעָר יִדְיָשׁ
אִימִיגְרָאָנִיטִישׁ שְׁעָר אַיְנְטָעִילְגָּעָן אַיְן דִּי 804 עָרָיָאָרָן. «דָּעָר יְוָנָגָעָר דָּוָר
פָּוּן דִּי פָּאָרוּוֹאָגָלָטָעָ יִדְיָשׁ אִימִיגְרָאָנָן, שְׁרִיבָּט עָרָ, הָאָט אַגְּנַטְדָּעָקָט דִּי
מְעַנְטְשְׁהִיט אָנוּ הָאָט גַּעֲגָלִיבָּט בָּאַמּוֹנָה שְׁלָמָה, מִיט דֻּעַם בְּרַעַן פָּוּן
דָּעָר יִדְיָשׁ נִיגְנוּגָן צֹו מְשִׁיחָס צִיטָן, אָז דִּי דָעָרְלִיּוֹנָגָן פָּוּן דָּעָר מְעַנְטְשִׁ
הִיִּיט שְׁמִיטִיט פָּאָר דָעָר טִיר». אַבְּעָר דָּאָס וּוַיְכְּתִּיקָעָ קּוֹמָט וּוַיְטָעָר :

"דאָס אַיגענע פֿאַלְק אִין גַּעוֹעַן וַיְיִטְעַר פֿוֹן זַיךְ וּדְיַיְגְּרִיסְעַ מַעֲנְטֵשׁ" הִיִּתְפּוֹן פְּרִיעַר בְּרִידְעַר". דִּי דָּזַיְקָע בְּאַטְאָנוֹגָג אִין נִימְט גַּעֲוֹעַן קִיִּין צְפֻעַלְיקָע. וּזְאוֹרֶפֶט אֲשִׁינְׁן אוּחַ דַּעַם אַנְטוּוֹיקְלַטְן נַאֲצִיאָנוֹאַלְן גַּעַד-זָאנָק בְּיַיְדְיַיְשָׁע אַיְמִירָגָאנָטָן אִין אַמְּעָרִיקָע. וּזְדַעַרְקָלְעָרְט אַוִּיךְ גַּאלְדְּשָׁטִינְס אַיבְּרָגִינְס פֿוֹן קָסְמָאַפְּאַלְיטִים צַו נַאֲצִיאָנוֹאַלְים.

אַין 1889, אַזְנְאַךְ פְּרִיעַר, אַיְנְפָאַר גַּאלְדְּשָׁטִינְגָּעַן דַּאַס וְאַרְטְּ צִוְּן גַּעֲוֹעַן "נַאֲרָא אֲטְרוֹקָעְנָר נַאֲמָעָן פֿוֹן אֲשְׁטָאָט". עַר האַט דַעְמָלְט וְזַד גַּעַנְהִידְוּשָׁת : "וּוְיַקְעַן אַיְדְיַקְעַן צִוְּנוֹס שְׁטוֹמָע אַוְרָאַלְטָע בְּעַרְגָּגְיַי" אַזְוִי אַיְזָע גַּעֲוֹעַן כָּמַעַט בְּיַיְדְעַר גַּאנְצָעַר יִדְיִישָׁעַר רַאַדְיִקְאַלְעַד אַיְנְטָעַלְגָּעָנָץ. דִּי יִדְיִישָׁעַ פְּרָאַגָּע — אַיר לַיְוָוָג אַיְזָע גַּעַזְזִי כְּעַרְטָע. דִּי סַאַצְיָאַלְעַד רַעְוָאַלְצִיעַ וּוּטַע לְעִזּוֹן יַעַדְן אַוְמִישָׁר. אַזְנְאַךְ סַאַצְיָאַלְעַד רַעְוָאַלְצִיעַ האַט גַּעַזְאַלְט אַוְסְבָּרְעָכְן יַעַדְעַ רַגְעַ. גַּעֲוֹעַן גַּלְיִיבָּקָע אַיְדָעָלִיסְטָן, וְאַסְהָבָן אַפְּילָו גַּעֲוֹוָסְטָד דַעַם גַּעֲנוּיָם טָאגָה וּזְעַן דִּי סַאַצְיָאַלְעַד רַעְוָאַלְצִיעַ וּוּטַע אַוְסְבָּרְעָכְן. אַוִּיךְ גַּאלְדְּשָׁטִינְס אַיְזָע גַּעֲוֹעַן אַזְאַ גַּלְיִיבָּקָעַר אַדְעָאַלִיסְטָם.

דִּי סַאַצְיָאַלְעַד רַעְוָאַלְצִיעַ אַיְזָע נִימְט גַּעֲקָומָעַן אַיְזָע דַעַר בְּאַשְׁטִימְטָעַר צִוְּיט. דַאַס יִדְיִישָׁעַ לְעַבְנָה האַט וְזַיךְ מַעַר אַיְנְגָעַוְאַרְצָלְט אַיְזָע נִיעַם לְאַנְדָּן. דִּי יִדְיִישָׁעַ פְּרָאַבָּלָעַם אַיְזָע וְזַיְדָעַר אַוְיְגָעַקְעָמָעַן אַוִּיךְ דַעַר אַוִּיךְ בְּעַרְפָּלָאָךְ. אַטְדַּאַס אַזְנְאַךְ אַסְרָאַנְדָּרְעַס כְּוֹחוֹת האַבָּן גַּעֲבָטָן דִּי גַּלְיִיבָּקָעַן אַזְנְאַךְ שְׁטִימְנוֹגָעַן בְּיַיְדְעַר יִדְיִישָׁעַר רַאַדְיִקְאַלְעַד אַיְנְטָעַלְיִי גַּעַנְצָע. אַיְזָע נִיטָּקִין וְזַוְּגָּדָעַר, וְאַסְהָבָן פְּרִיעַרְדִּיקָעַר הַיִּסְעָד קָאַסְטָמָאַפְּאַלִּיט אַיְזָע שְׁפַעְטָעַר גַּעֲוֹאַרְן דַוְרְכָנְעַדְרָוְגָעַן מִיטָּיִת יִדְיִשְׂ-נַאֲצִיאָנוֹאַלְעַד מְאַטְיָוָן. עַר בְּאַטְרָאָכְט וְזַיךְ שְׁוִין נִיטָּוּן וּזְאַ וְזַעְלָטְ-בִּרְגָּעַר, בְּלוֹזָן וּזְאַ מִתְגָּלִיד פֿוֹן דַעַר מַעֲנְטָשָׁהִיט. עַר אַיְזָע "דַעַר זַוְן פֿוֹן אַלְטָן פֿאַלְקָה אַזְנְאַךְ טִילְתָּמִיט אַיְם דַעַם גּוֹרָל, פֿוֹן אַלְטָן פֿאַלְקָה, פֿוֹן וְזַנְדָעַר-פֿאַלְקָה וְאַס וְזַעְרָט פְּאַרְבָּאַלְגָּט אַוִּיךְ יַעַדְן טָרִיטָה". עַר אַיְזָע מַעַר נִיטָּקִין קָאַסְטָמָאַפְּאַלִּיט. עַר אַיְזָע נַאֲצִיאָנוֹאַלְעַד גַּעֲשְׁתִּימָט, עַר אַיְזָע אַמְּדָעַרְנָעַר אַיְזָע טַעַרְנַאֲצִיאָנוֹאַלִּיסְט, דַאַס מִינְטָט — עַר אַיְזָע אַמְּדָעַרְנָעַר נַאֲצִיאָנוֹאַלִּיסְט;

אוֹן זַוְן דַאַס קָלָאָרָע מַאְרוֹגְ-לִיכְטָט
גַּיִיט אַוִּיךְ פֿאַר אַלְעַד בְּרִיטָס אַזְנְאַךְ וּוּיִיט,
אַזְנְאַךְ בְּיַיְדְיַיְשָׁע אַזְנְאַךְ אַוִּיךְ מִינְטָט פֿאַלְקָה —
מִיר וַיְיִעַן אַלְעַד זַוְן בְּאַפְרִיְיט.

(איַן "חוֹנִיטָעַר-בְּלָמוֹעַן", ג. 107)

זין ציון-בענקשאפט האט ער איסגעדריקט אין זין ליד «אויף פרעמדער ערדי» :

אויף פרעמדער ערדי

צוווי טוינט זיך אויף פרעמדער ערדי,
סאיין זיט איר האט מײַן הײַם צעשטערט,
פֿאַרוֹוִיסְטַה האט אַיר מײַן לאָנֶר.

מיין לאָמֵד אַיּוֹ מַיד נַאֲך לְבָעָרְלִיבַּ,
מייך בִּינְדַּס צַו אַיר מַט טוֹוִוָּת קְנִיפַּ,
מייך בִּינְדַּס אָן אלְטָעַר בְּגַאנַּ.

אין דְּרָעָמוֹן לאָנֶר, אין פרעמדער שְׂטָאַט
אָנֶר זַיְן אָנוֹ בָּעֵט מַיִּין אַלְטַן טַאַט ;
אַ קְוָל אַתְּים מַךְ רָוֶט.

דאָס אַלְטָעַ פִּיעַר בְּרָעַנְט אָנוֹ גַּלְּיטַ,
אוֹן צַו מַיִּין לאָנֶר מַךְ שְׂטָעְמִיךְ צִיטַ,
מייך שְׂטִיקַט בַּיִּין אַיְּךְ דַּי לְופַט.

מַלְחָמָה - לִזְעָר

גָּאַלְדְּשְׁטִיְינָס נַאֲצִיאָנָאַלָּע מַאֲטִיוֹן זַיְנְעַן עַנְג פֿאַרְבּוֹנְדַן מִיט מַאֲטִיוֹן,
וּוְאָס זַיְנְעַן אַיּוֹ אַיְּמַעְפְּגֻקְומָעַן בעַת דָּעַר עַרְשְׁטָעַר וּוּלְטַ-מְלָחָמָה.
פֿאַרְלָאוֹן האט ער זַיְן אַלְטָעַ הֵיטַם אַיּוֹ עַלְטָעַר פַּוְן 16 יָאָר. דָאָר
הָאָבָן דַּי גַּעַשְׁעַנְיִישָׁן אַיּוֹ דָעַר אַלְטָעַר הֵיטַם אַרְוִיסְגַּעַרְוּפַן אַיּוֹ אַיְּמַעְפְּגַעַן
לִידָעַר. אַיּוֹ זַיְן לִידְהַרְבּוֹבָה (אַיּוֹ זַיְן בּוֹזַ, ז' 72) באַקְלָאַגַּט ער זַיְן
«שִׁינְעַן שְׂטָאַט, דָעַם בְּרוֹדְעַר פַּוְן זַיְן הֵיטַם פֿאַרְטְּרִיבַּן», «זַיְן אַלְטָעַ
קְלוֹיזַן» :

אוֹן קִינְעָר אַיּוֹ דָאָרַט מַעַר נִיטַּאָ,
מַיִּין פְּאַטְעָרָס הֵיטַם — אַ בְּעָרְגַּל צִילַּ
עַס קְרַאַקְעַט אַיְּצַט אַ שְׁוֹחַרְצַעְ קְרַאַ
דָאָרַט, וְאַוְּשְׁטַפְּנָעַן אַיּוֹ מַיִּין וְגַלַּ.

דאך לײַכט די שול אַין מיטן זאָכט ;
עס שאָקְלָעָן זיך אַרום טליתס.
אַין קִינְיָעָר האָט זיך אוּמְגַעְמְבָט,
עס דָּאוֹנוֹן דָּאָרְטָן אַיצֵּט גָּאָרְטִים.

א טיל מלחהה-הידער געפֿינְגַן זיך אַין זִין בָּוֹך. טיל זִיבְנְגַן
געווֹן געדראָקֶט שפֿעְטָעָר, וַיִּ, לְמַשְׁל., "אוֹף די בעַרְגַּ", "די מאָמע".
צּוֹישָׁן זִין אַיז פָּאָרָאָן דָּאָס לִיד "קִין" :

ק י נ

נְאָט אַין מעונְשׂ וְיל אַם נִיסְתָּהָרָן,
מִיט זַעַם שַׁעֲדָה-בְּלָעָק אוֹף זִין שְׁטָעָר,
גִּיט אַום קִין גַּעַתָּה,
שְׁחוֹאָרָץ דָּעָר תִּמְלָא אַים פָּוֹן אוּבָן
טוֹיִט אַין גַּאֲרָצָן אַין זִין גַּלוּבָן,
קִין גִּיט אַום גַּעַרְגָּן.

חָאוּ עַס האָט זִין פָּוֹן גַּעַטְרָאָטָן,
גִּיט אַם נָאָר זִין בְּרוֹחָרָס שָׁאָטָן,
דָּבָל — הַבָּל גִּיט אַם נָאָר.
אוֹן אָן אוּמְפָהָר העַרְט עַר שְׁרִיעָן :
"ברְחוֹדָעָר-מְעַדָּעָר, מְעַדָּעָר קִין",
הַבָּלָס שָׁאָטָן גִּיט אַים נָאָר.

קָעָן פָּוֹן זִיךְ זִיךְ נִיסְתָּהָרָן,
פָּוֹן די לְעַכָּרָה, פָּוֹן די שְׁפָאָלָטָן
קְוִמְשׂ זִין בְּרוֹחָרָס תָּבָל אָן.
אוֹן עַר העַרְט נִיסְתָּהָרָן זִיךְ זִיךְ שְׁרִיעָן :
"ברְחוֹדָעָר-מְעַדָּעָר, מְעַדָּעָר קִין,
קִין, וְאָס. דָּאָסְטוּ גַּעַשְׁטָן ?"

("יקְרִישָׁעָר קֻמְפָּעָר", דַּעַם 11 טַנְן מַאי, 1917)

אַין דִּי מְלָחָמָה-קָלָאָגְלִידָעָר העַרְט זִיךְ זִין גַּעַוְוִין פָּאָר זִין "אוֹיסְסַ"
דָּעַרְוִיְילָט פָּאָלָק" :

זע, דין אומה אויסטערוועילטען,
וואזגלט אום אין פיין און צער
און געליבן נאָר געציילטען,
טו שוין אָפּ פֿון אַיר דִין גָּר.

(פֿאָר מֵין פְּאָלָקֶן, אַין בּוֹךְ, ז' 69)

אינטימ-יחידיישע לידער

גאלדשטיינס שרייבן קען מען איינטילן אין צוויי פעריאדן : פֿון 1887 ביז 1906; און פֿון 1912 ביז 1931. ווען דער טויט האט באפרײַט דעם ליידנדיקן דיכטער פֿון זײַגע יסורים. געליבן אַין אַינדרוק: אַין זִין ערשותן פעריאָד האָט ער געשריבן אויסליסלעך אַרבעטער רעוואַלוציאַנְגָּערע לידער: אַין אַין צוֹוַיְיטַן פעריאָד — אַינטימ-יחידיישע לידער. דאס אַין עַל-פִּירְדוֹב אַמתה. אַבער דאס ווֹארט «אויסליסלעך» פְּאָסְט וִיךְ דָּא נִיט אָרִין. שוין אַין דער ערשותר פעריאָד הערט מען יהידיישע טענעֶר.

שוין אַזְוִי פֿרִי וּוּי אַגְּהַיֵּב פֻּבְּרוֹאָר 1902, באַוּוֹיזַט זִיךְ אַין דעם נִוְּיַּאֲרָקָעָר וּשְׂוֹרְגָּאָל «גָּאַצְּיָאָן» זִינְס אַסְבִּיעָקְטִיּוֹ-יְהִידִּיש לִיד «כְּהָאָב נַאֲךְ אַ טְּרָעָר» (איַן בּוֹךְ אַיְזָה עַס אָוִיפְּ ג.). ער דערצְיִילָט אַין לִיד וּוּי אַ «גָּלְיַּעַנְדָּע טְרָעָר» פָּאָרְשְׁטָעָלָט אַיְם «די לִיכְטִיקְעַ שִׁיןְזָן». ער דערצְיִילָט וּוּי ער קְלִיְּבָט צְנוּנִיךְ אַ צְעָרִיסְן לִיד, «אַ סְטְּרָאָף נַאֲךְ אַ סְטְּרָאָף» — «דָּאָס אַיְזָה מֵיַּן צְעַבְּרָאָכְן, צְעַרְיסְּן גַּעֲמִיטָן». ער עַנְדִּיקְט נִיט דָּאָס לִיד — אַיְזָה עַס אַ לִיד אַן אַ סּוֹפְּ אַן אַן אַגְּהַיֵּב — «אַ גַּעַטְלָעַכְעַ קְלָלה, אַ טִּיוֹוֹלָשָׁע שְׁטָרָאָף». ווען עַס ווּעַט, אַבער, אוּפְּקָומָעָן אַין אַים אַ טְּרָעָר, וּוּאָס ווּעַט «לְעַשֵּׂן דִּי פְּלָאמָעָן... אַין בְּרוֹסְטָן» — דַּעַמְּאָלָט ווּעַט ער זִינְגָּעָן אַין שְׁלוּמָעָר אַין שְׁטָאָרָבָן פְּאָרְפְּרִיד :

אַיךְ הָאָב נַאֲךְ אַ גָּלְיַּעַנְדָּע טְוּעָר אַין מֵין אַוְיגְּ
אַ טְּרָעָר, וְאַס פָּאָרְשְׁטָעָלָט מִיר זִי לִיכְטִיקְעַ שִׁיןְזָן,
אוֹ אַיְנוֹצָאָמָע טְרָעָר... נִיט זִי נַוְצָת, נִיט זִי טּוֹגָה,
מִיט אַיְוּ וְהִיל אַיךְ לְעַשֵּׂן מֵיַּן בְּרוֹעָנְגָּדָע פֿיַּן,
אוֹן זִיעַט זִי פְּאָרְלָעָשָׂן מֵיַּן בְּרוֹעָנְגָּדָע פֿיַּן,
אַן וִינְק אַיךְ אַין שְׁלוּמָעָר, אַן שְׁטָאָרָב אַיךְ פְּאָרְפְּרִיד.

איך קליב איכט צנוייך א צעריסענען ליאו,
איך שטעל עס צווארען א טטריך נאך א טטריך,
דאס איזו מײַן צעבּאָכָן, פעריכן געמייט,
איך ענדיך זאָס ליד ניט, דאָס בליכט אָז אָסָה,
אָז לִיד אָז אָז אָז אָז סָוֶּה —
אָ, געטלעכע קְלַלָּה ! אָ, טִיפְלַשְׁע שְׂטַרְאָךְ !

אָ, וְעַן וְעַט אֵין זָאָצָן בַּי מֵיד וְעוֹרָן לְעַר,
אוֹן וְעַן וְעַט אֵין בַּוּעַם בַּי מֵיד וְעוֹרָן פּוֹסָהּ,
אוֹן גְּרַעַסְפָּר פָּנוּ צִימִים וְאַחֲרֵי מְעַרְןָן מֵיד טְרַעַד
כַּוּ לְעַשְׂן דִּי פְּלַאֲמָעָן בַּי מֵיד אֵין דָעַר בְּרוֹסָט —
אוֹן וְעַט יִפְּאָרְלַעְשָׂן מֵיד בְּרַעְנָדָן לִיהְיָה,
דָּאָן זִיגְבָּג אֵיךְ אֵין שְׁלוּמָעָר, דָּאָן שְׁטַאָבָּא אֵיךְ שְׁטַאָבָּא.

אָזֶוַי סּוּבְּיַקְטִיוֹ-יִחְיִדִישׁ אֵינוֹ אוֹירַ דָּאָס לִיד «פֿאָרְגַּעַסְעַנָּעַ טְרוֹויִיָּעַן» («צּוֹקוֹנוֹפְּטָן», מַאי, 1902; אֵין בָּרוֹךְ, ז. 11). אֵין דָעַם לִיד בְּעַט זִיךְּרָעַדְיָעַר בַּי דָעַר «פְּלָאָם פָּוּן מֵיד (וַיִּזְ) עַלְלָעָה». וַיַּזְאֵל אַיִם בָּאוֹיְיִזְן
דִּי אַמְּגָלִיקָע טְרוֹיְמָעָן. עַר וּוַיל נָאָר אֵין מָאָל עַזְן «דִּי בְּלִיעַנְדָע וּוּלְטָן»,
וְאָס עַר הָאָט גַּעֲבִיָּת אֵין טְרוֹויִים: «אָ, דָאָן וְאָלָט אֵיךְ קְנוּעָן אֵין בּוֹקָן
זִיךְּרָעַדְיָע, אֵון זִיגְגָּעָן דִּי תְּפִילָות, דִּי הַיְלִיקָע לִידָעָר, וְאָס אֵיךְ הָאָבָּא
בָּאַשְׁאָפָּן אֵין טְרוֹויִב...»

בְּאַלְיִיכְט אִיצְט דָעַם וְעַגְדָּה דָו פְּלָאָם פָּוּן מֵידָן וּלְלָעָה,
אוֹן וַיִּזְיִי מֵיד דִּי טְרוֹמָעָן, וְיִלְכְּטִיקָעָה, הַלְּעָעָה,
חוֹאָר מְלָעָגָן וְיִסְרְוַעְמָעָן אַמְּפָלָה,
נָאָר אַיְדָעָר פָּוּן מֵיד אֵינוֹ מֵינָן פְּאַרְחַגְּנָעָן,
נָאָר אַיְדָעָר עַס הָאָט וּוְעַר מֵינָן רַו גַּעַטְפָּגָנָעָן —
אָ, וַיִּזְיִי מֵיד מֵינָן טְרוֹויִם פָּוּן אַמְּפָל !

אוֹן וְאָל זִיךְּרָעַדְיָע דָאָס פִּיְיָע אַיצְט חַיְדָעָר צְעַנְלָעָן
אוֹן שְׁפָרְצָן מִיטָּפָונָען אוֹירַךְ זִיךְּרָעַדְיָען,
וְאָס אֵיךְ הָאָבָּא אֵין חַלּוֹם גַּעַוּבָּס —
אֵין לִיכְטִיקָן טְרוֹויִם פָּוּן דִּי קִינְזַּעַרְשָׁע יָאָרָן,

וואס האט זיך באָהאלן בֵּי מיר אין זמורן,
וואס האט אין מײַן דמיין געלעבעט.

און אַינְגֶּמֶל נאָך זעָן די בליענדע וועלטן,
נאָך אַינְגֶּמֶל אֲ בְּלִיק טָן אוֹף יְעוּג געבעלטן,
וואס אַיך תָּאב גַּעֲוִיס מֵי אַן טוֹרֶם.
אֲ, דָּאן וָאָלֶט אַיך קְנִיעַן אָנוּ בּוֹקָן זִיך וַיְהִיעָר
און זִינְגַּעַן די תְּפִילָה, די הַיְלִיק לִיהְעָר,
וואס אַיך האָבָּה בְּצָשָׁפָן אַין טוֹרֶם..

בֵּין גַּאֲר אַינְטָעָרָעָסָגָט זִינְגַּעַן בֵּי אַים די לִידָעָר אוֹף אַבְּיַעַטְיוּוּעַ
טַעַמְעַס. זַי זִינְגַּעַן יְחִידִישׁ לִידָעָר, הָגָם פָּוֹן אוֹיבָנָאוֹיף — אַבְּיַעַטְיוּעַ.
דאָס לִיד „אַין גַּעֲיָג נאָך גְּלִיק“ אַיְזָא אַזָּא אַבְּיַעַטְיוּוּ לִיד (ג. 12). אַיְזָא
בָּרוֹךְ. גַּעַשְׁרִיבָן אַיְזָא עַס נאָך אֲ בְּלִיךְ פָּוֹן דָעַם קִינְסְטָלָעָר גַּאֲבָרִיעָל
מַאֲרָקָס : אֲ שְׂטָאַלְצָעָר דִּיטְיָעָר יָאָגָט זִיך נאָך דָעָר שֻׁנְסְטָעָר
פָּוֹן דָעָר עַרְדָּה“. זַי שְׁוֹועָבָט אַלְעַז וַיְיִתְעָר אַוְעָק פָּוֹן אַים. גַּאֲלַפְּרִינְדָּיק
אַזְוִי קוּמָט עַד צַו אַן אַפְּגָרָונָט. אַיְבָּעָרָן אַפְּגָרָונָט אַיְזָא פָּאָרָאָן אֲ שְׁטָעָג
אַבָּעָר דָאָרָט לִיגְט „אֲ וְאַונְדָעָרְשִׁינְעַ מִידָּה“, וְואָס אַיְזָא בָּאַמָּת „זַיְזַי
הַעֲכָסָט גְּלִיק“. דָאָס לִיד לְאַזְוֹן אַונְדָעָרְשִׁינְעַ טְרָאָכָטָן וּוּוְגָן אֲ שְׂוְלְדְגַעְפָּיל, וְואָס האָט
זִיך אַיְפָגְעָוָעָקָט אַיְזָא דָעַם דִּיכְטָעָר :

דָעָר יָאָגָט נאָך גְּלִיק

.1.

איילְנָד זָאנָט דָעָר שְׂטָאַלְצָעָר וַיְיִתְעָר
שְׂאַלְפְּרִינְדָּמִיט זַיְזַי פְּעָהָה,
וַיְיִתְעָר, חַוִּיטָעָר, אַיְמָעָר וַיְיִתְעָר
נאָך דָעָר שְׁעַנְצָעָר פָּוֹן זָעָר עַדָּה.

דָעַן זַי שְׁהַעֲבָט פָּאָר זַיְנָע אַוְיָגָן,
חוֹי אַיְן גַּעַפְל שְׁהַעֲבָט אַיך בְּלִיהְ.
און דָאָס האָט אַים צְוָנְצָוָגָן
און גַּעַמְאָכָס האָט דָאָס אַים וְלִיהְ.

און זי שטייט פאר זיין אונגן
אויף א ליבטיך גרויסן באָל
לייסט אין פֿאָרב און דענגבוילן
פּוֹן אַר טְרָאָן פּוֹן זִין קְרִיסְטָאָל.

.2

דאָר דער וַיְיטַעַר
קְעֵן נִשׁ וַיְיטַעַר
גַּאלָּאָפִירָן מִיטּ זִין פָּעָדָן
דָּעָן צַעֲשִׂינְטָן
איַז אִין מַטָּן
בִּיז אִין אַפְּגָנוֹנָט טְרָף די עַדָּן.

אונַ אלָס וַעֲגַן נָאָר
פִּירֶט אַ שְׁטוּגַן גָּאָר,
לייגַט אַ וַהֲנוּדָרְשִׁינְגַּע מִידָּן
חוֹי אִין זְנוּעָן
איַנְגַּעַשְׁפָּנְגָּעָן
לייכַט די אוֹסָט אַר טִיזְלָן-קְלִיאָן.

אונַ אַרְיבָּעָר
מוֹ דָּעָר גִּבְּוֹר
אַיְבָּעָר אַיְר אִין דִּיזְוָן וַעֲגַן
אוֹסָט צָו זִינָן
אוֹסָט צָו קְרָגָן
יעַנְעַ פְּרִי אִין זִין גַּעַלְגָּן.

אונַ זָּאָרִיךְ עַר
וַיְיטַעַר, וַיְיטַעַר
וּסְסָט אִין גַּעַפְלָ מִיטּ וַיְן בְּלִיק
שָׁאָל אַ טְרוּמַ-בְּילָד
שָׁאָל אַ שְׁוּמַ-בְּילָל
אונַ צַעֲמָרָעַט זִין הַעֲכָסָן גְּלִיק.

און אנדר געפַיל — אָ גְּקַמְּה־גְּעַפְּלֵיל — פִּירֶט זַיִן פָּעַן צוֹ שְׁרִיבֶן
דאָס לַיְד "שְׁמְשֻׁן אַין טְעִמְפֵּל פָּוּן עֲזָה". סְאַיּוֹ אָן אַבְּיַעַכְּטִיוֹ לַיְד.
דָּעַר מִין הִגְּטָעָרָן לַיְד אַיּוֹ אַינְגָּאנְצָן אַ סּוּבִּיעַקְּטִיוּוּעָר :

شمישון אַין טְעִמְפֵּל פָּוּן עֲזָה

עס ציַעַן די סְרָנוּם פָּוּן פְּלִישְׁתִּים אָן אַיְלָן
זָוָם טְעִמְפֵּל פָּוּן עֲזָה מֵיט יְנַבְּלָעַנְגָּעָן.
אַין טְעִמְפֵּל שְׂפִיט שְׁמְשֻׁן גַּעַשְׁמִיקְטֵץ צוֹ זַיִן —
עס אַיּוֹ דָּאָרְטָן שְׁמְשֻׁן דָּעַר בְּלִינְדָּר גַּעַפְּגָנְגָּעָן.

ער שְׂפִיט וַיַּאֲטָפֹעַ פָּוּן קְוֹפְּעָר גַּעַפְּאָסָן,
דָּעַר גִּבְּוֹר זַעַט אַוִּיס וַיַּאֲטָפֹעַ,
די אוֹיגָן די בְּלִינְדָּר, די דָּאָלָט עַר נַעֲשָׁלָאָסָן,
זַיִן צָאוֹן נָאָר צָוְקָט אַין גַּעַזְהָאַנְגָּעָנָעָר רָע.

עס בְּרַעְנָעָן דָּעַם בְּלִינְדָּר די גַּלְעַדָּע שְׁטָרָאָלָן,
די רַיְזָאַטָּאָפֹעַ שְׁאַל מַוְרָמְלָט אַתְּ חַפְּלָה ;
וְאָוֹ בִּיסְטוֹ מִין גַּעַטְיָן פָּוּן הַמְּלָעַפְּאָן ?
כִּפְאָרְגָּב עַס דִּיר לִבְעָר, כִּפְאָרְצִי עַס דִּיר, דִּילָּה !

"דוֹ הַאֲסָט מִיעַן אוֹיגָן גַּעַפְּגָנְגָּעָן צּוֹם קְרָבָן,
אַךְ גַּיבְּ דִּיר וַיַּאֲגָן, די זָוָן אָן דִּי שְׁטָעָן.
צַיְּ לַעֲבָסְטָ נָאָר, מִין גַּעַטְיָן, צַיְּ בִּיסְטוֹ גַּעַשְׁטָאָרָבָן ?
דיְר בְּרַעְנָעָן אַיךְ אַתְּ בְּעַכְעָר פּוֹל גַּלְעַדָּע טְרוּרָן.

"אַיךְ הַאֲבָדָר גַּעַפְּפָרָעַשׂ דָּעַם סּוֹד פָּוּן מִין גַּבּוֹרָה,"
אַיךְ הַאֲבָדָר מִיעַן סְחוּות אַלְיָן וַיַּדְרָוּרִים,
אוֹן צָעָן אַיךְ נִיטְזָעַן מַעַר דִּין לִבְלַעַכְעַזְוָה,
וְאָסְ קָעָן מִיךְדָּעַן שְׁרוּעָן דָּעַר גַּרְוַיְאַמְסְטָעָר טְוִיט !

"וְהָאָזָל אַיךְ דִּיךְ זָוָבָן, אַיךְ זָאָל דִּיךְ גַּפְּגִינְגָּעָן ?
צַיְּ בִּיסְטוֹ אַין הַמְּלָל, צַיְּ בִּיסְטוֹ אַין, גַּיהֲנוּם ?
כִּיהֲבָדָה וְעַלְתָּן גַּעַפְּפָרָעַשׂ אָסְ דִּיךְ צַוְּ גַּעַוְוִינְגָּעָן,
די פְּלָאָם פָּוּן מִין דָּאָרְצָן קָעָן וְעַלְתָּן פְּאַרְבְּרַעְנָעָן."

עס לאָן אָן שְׁפַעַטֵּן דִּי סְרִנִּיט פָּוֹן פְּלִישִׁתִּים.
וְאָס עָרֶ, דָּעֶר בְּלִינְגֶּרֶעֶ ? וְאָס דָּעֶת עָרֶ, וְאָס בָּעֶט עָרֶ ?
דאָס האָבָּן דִּי גַּעֲטָעֶר פְּאַחֲוִירֶט אִים, צַעֲמִישֶׁט אִים,
וַיִּזְעַן אֵין בְּלִינְגֶּן דָּעֶם שְׁטוֹרָאָפֶן דִּי גַּעֲטָעֶר.

אָן שְׁמַשְׁן האַמְּבוֹרֶ, דִּי רַיּוֹן-סְפָּאַטָּעֶ,
איַי אַיצְּשֶׁת וְיָפָּוֹן אַיְיָן אָן שְׁטִיָּן אַוְיְסְגָּעָה-קְמָעָרֶת,
אָן פְּרִיְּ בְּרָעָנֶט זִיְּן צָאָרֶ, אַזְעָק אַיְיָן רָעֶ,
אוֹן חַלְלָט אַיְיָן דִּי אַרְעָמֶס דִּי זַיְלָן גַּעֲקָלְפְּמָעָרֶת.

אָ פְּלִישִׁתִּים, וְאָס שְׁטִיָּט אִיר ! וְוַיְלַט אִיר נִיט פְּאַרְשְׁוַיְנָדֶן
אָט זָעֶט, וְיָזָק רַיּוֹן פָּוֹן טְעַמְּפֵל דִּי זַיְלָן !
וְאָס לַיְיכָטֶן דִּי לַעֲכָר אֵין קָאָפֶן בַּיִּדְעָמֶן דָּעֶם בְּלִינְגֶּן,
אוֹן שְׁיכָן מִיט פִּיאָרֶ, וְיַי גַּלְעָמָעֶז פִּילָּן ?

וְאָס הַעֲרֵת מַעַן נִיט מַעַר אַיְיָר יַוְלָעָן אָן לאָן ?
אָט זָעֶט נָאָר דָּעֶם גִּיבָּהָא אָס פָּאָלָט עָרֶ, אָט לְגַנְגָּעָר !
עָס פָּאָלָט אָמֶן דָּעֶר טְעַמְּפֵל אֵין בְּרוּיְגָן קָרָאָכֶן,
עָס פָּאָלָן דִּי זַיְגָּרֶ, עָס זַיְגָּט דָּעֶר בְּצִוְּגָנְטָיעָ.

וְעַן דָּוד גָּאַלְדְּשִׁטִּין הַיִּבְּשֶׁת זִיךְּ אָן וּוִידָּעָר צָו דְּרוֹקָן אַיְן 1912.
זַיְנָעַן זַיְנָעַן יְחִידִישׁעַ לִידְעָר טָאָקָע אַינְטִימִּס-יְחִידִישׁעַ. דָּעֶר גְּרֻעַטְטָעֶר
טִילְיַיל לִידְעָר אַיְן זִיְּן בּוֹך "וּוִינְטָעַר-בְּלוּמָעַן" באַשְׁטִיטִיט טָאָקָע פָּוֹן אַינְטִימִּס-
יְחִידִישׁעַ לִידְעָר. אַסְּדָפָּוֹן זַיְיַיְנָעַן מַמְשָׁ אַוְיְטָבְּאַגְּרָאָפִישׁעַ. זַיְיַיְנָעַן
זַיְנָעַן אַלְעָ אַוְיְפִּרְיכְּטִיקָע אַוְן עַכְּבָּעָ. דִּי שְׁעַנְסָטָע לִידְעָר זַיְנָעַן גַּעֲפִיבָּט
מַעַן צַוְּיִשְׁן זַיְיָ. וּוֹ אַסְּמוֹסְטָעָר פָּוֹן זַיְנָס אַשְׁטִיל, מַעְלָאַנְכָּאַלִישׁ לִידְ
קָעָן מַעַן נַעֲמָעַן :

לאָנְגָּ גַּעֲזִיבְטָעֶר חַלּוֹם מִינְגָּעֶר

לְאָנְגָּ גַּעֲזִיבְטָעֶר חַלּוֹם מִינְגָּעֶר,
טְרוֹיִים פָּוֹן מִינְגָּעֶר קְבָּרְאָרָן,
לְעַבְּסָטוֹ וְאָוֹ אַיְן וּוַיְיִטְעָ וּוַעֲלָטוֹ ?
אַיְיָ זַיְיָן זָעֶלֶט נָאָר מִינְגָּעֶר ?

שענצע ברענצע מיינע אויגן,
כיזר, און האב דיך ניט געפונען,
און מײַן טוּרָם זערט ווַיַּס אָן ווַיְסַעַּר,
די אַין געפל אַיבְּגַעְשְׁפּוֹנָעַן.

מיינע האָר שווִין ווַיְסַגְּזַילְבָּעַרטָן,
און מײַן פְּנוּים בְּלָאָס אָן בְּלִיכְעָר,
און דָּס בְּפָנְקָעָן נְסַד מֵיָּו הַלּוּם
לְעָבֶט וּ דְאָן נְאָר אַין מֵיָּו זְכוּרָן.

בְּאַרְאָקְטְּעִירִיסְטִישׁ פָּאָר זַיִן גַּאנְץ לְעָבָן, זַיִן שְׁרִיבָן, זַיִן שְׁטַעַנְדִּיקָע
שְׁטִימָנוֹגָעָן, אַין דָּס לִיד

צַו מִיר גַּעֲהֻרְתָּמְטָדָע טְרִיבָעָר טָאגָג

צַו מִיר גַּעֲהֻרְתָּמְטָדָע טְרִיבָעָר טָאגָג,
און מֵיָּעָן אַיְזָן דִּי קְרָאָמָקָע נְאָכָט.
און דָּס אַיְזָלָן, וְאָס אַיְזָפָרָמָגָן,
און דָּס אַיְזָלָן פָּוּן וְאָס אַיְזָטְרָאָכָט.

עַס קְלָאָגָט דָּס עַלְמָס אַין מֵיָּן לִיד
און וַיְיַיָּה, אָן וַיְיַיָּת דִּי גַּאנְגָּעָפְּלִיט.
דָּס אַוְמְגָלִיק גִּיסְט מְאָרָן דִּי סְרִיסְט
אַיְזָק וְעָרָפָן אִסְטְּקִינְגָּאָל בְּאַפְּרִיאִיט.

עַגְלָעָךְ צַו דָּעַם אַיְזָס לִיד :

אַ שְׁטוּמָע תְּפִילָה

מִיר וַיְיַיָּת אָן קְלָאָגָט אַין זְאָרָן עַלְדָּח,
אַיְזָק וְעָבָר פָּאָר אַיְזָקִין וְעַרְשָׂעָר גַּטָּה,
עַשְׁטוּמָע תְּפִילָה, עַגְבָּעָט,
עַס הַאָס צַו גַּאַט מֵיָּן זְאָרָן גַּעֲרָעָדָת.

מיין אויג נעליבן אוין פֿאַרטערטס
ער דאסט מיין יאָמער ניט געהערטן,
נאל ווינט און קלאנט אין האָרץ מיין לך,
דאָס ליד ווּאָס האָט קײַן ווערטער ניט

נאָכְדָּעַם ווי סְאיַן אַרוֹס זִין לַיְדַּעַר-בּוֹךְ "וַוְיגַטְעַר-בְּלוּמְעַן", אַין
1916, האָט עַר אַפְּגַּעַדְרוֹקֶט עַגְּלַעַכְעַד לַיְדַּעַר אַין פֿאַרטְּשִׁידְעַנְעַ לַיְטְּעַרְאַ
רִישְׁעַ אַוְיסְגָּבָעַס. צוֹוְשֵׁן זַיְדָאָרְפַּעְמַעְן פֿאַרכְּצִיכְעַנְעַן: "הַאָסְטוֹ גַּעַד"
וַוְינְטַן, "גַּעַילָה" ("צּוֹקוֹנְפְּטַן", נָאוּעַמְבָּרַה, 1917); "סִילּוּעַטַּן", "אַין וַוְינְטַן
הַאֲרִיזְוָאנְטַן" ("דַּעַר וּוּקְעָרְרַה", דַּעַם 1919 נָאוּעַמְבָּרַה, 1921); "מיין גַּאטַ"
("צּוֹקוֹנְפְּטַן", יְוִנִּי, 1930). צוֹוְזַיְגַּע לְעַצְמָעַ לַיְדַּעַר גַּעַהְעָרָן:

מיין חבר

אוֹן זַעַלְטַעַנְעַר, שְׂטִילָר, אוֹן זַעַלְטָן,
דַּעֲגָרְיִיכְן צַוְּאִיךְ וּוּעַטְמַיְּן קָוָל —
דאָס קָוָל פָּוָן פֿאַרגְּעַסְעַנְעַן וּוּלְטָן,
דאָס קָוָל פָּוָן דַּעַם וּוּיְטַן פְּמַאַן.

מיין חבר אוֹן אַיצְטָעַר מִין שַׁאֲפַן.
אַ שְׁטוּמָעַר עַר גַּיְיסַן נָאָק מִינְיָעַ טְרִיפַת.
אַין מַר אוֹן מיין חבר גַּעַדְשָׁטָן,
אוֹן קִינְמָאָל פֿאַרְלָאָזַט עַר מַיךְ נִיטַּה.

("צּוֹקוֹנְפְּטַן", יְוִנִּי, 1931)

געַוּעַן אַמְּאָל אַ מעַשָּׁה

אַמְּאָל גַּפְוּעַן אַ מעַשָּׁה,
געַוּעַן אַמְּאָל אַן נִיטַּה.
די צִיגְגַּי אַיְזַעַן אַ וּוּיסְעַ,
די צִיגְגַּי אַיְזַעַן שְׁוִין גְּרָא.

דאָס קִידְמַעַט גַּעַלְוָמַט אַין וִיגַּל.
אוֹן אַגְּטָעַן וִיגַּל — די צִיגְגַּי.

א מלך טַרְשֶׁבְרִיטָה דְּנוֹעַ פְּלִנְגָּל,
די מַעֲמָעַ גַּעֲחָכָת וְאָס בֵּין זַיְגָּן.

חָאנְלָט אַ קִינְדְּעָרְשָׂעַר חָלוֹם,
זָעַר חָלוֹם אַיְוִיכְעַט שְׁוִין גְּרָא,
די מַעֲמָעַ — עַלְיהָ הַשְּׁלוֹם,
וְאָס קִינְדָּר אַיְוִין חִינְגָּל נִיטָּא.

(“צוקונופט”, אקסטאבער, 1931)

שְׁלַעַטְעָר אַוִיפָּן טִיר

הַימְלָעָן וַיִּסְעָן, אַוִיסְגַּעְבְּלִיְכְּטָעָן,
הַעֲנָגָעָן אַיבָּעָר מִיר ;
מִינְיָן וַעֲלָטָן נִיט דַעֲרָגְרִיְכְּטָעָן,
שְׁלַעַטְעָר אַוִיפָּן טִיר.

וְאָגָל אַיךְ אַיְן הוַיְכָע סְפָעָרָן,
וְאָקְלָעָן מִינְיָן טְרִיט ;
עַרְנָעָן הַאָט גַּעֲלָצָט אַ שְׁטָעָרָן —
מִינְטָר אַיְן עַם נִיט.

(“צוקונופט”, אקסטאבער, 1931)

גַּאלְדְּשָׁטִין אַיְזָנִיט דַעְר אַיְנְצִיקָּעָר סְאַצְּיָאָלָעָר פָּאָעָט, וְזָאָס הָאָט
זַיְן סְאַצְּיָאָל לִיד פַּאֲרָבִיטָן שְׁפָעַטְעָר אַוִיתָה יְהִידִישׁ מַאֲטָיוֹן. עַר אַיְזָנִיט
אַבָּעָר גַּעֲוָעָן פָּוּן דַי גָּאָר גַּעֲצִילְטָעָן, וְזָאָס זַיְיָעָר לִיד אַיְזָנִיט שְׁפָעַטְעָר
גַּעֲוָאָרָן אַוִיסְשְׁלִיסְלָעָר סְוִיבְּעַקְּטִיטְוִוִּיחִידִישׁ, אַיְנְטִים-יְחִידִישׁ, מַמְשָׁ אַוִיָּה
טַאֲבִיאָגְרָאָפִישׁ. אַבָּעָר אַלְץ, וְזָאָס עַר הָאָט גַּעֲשָׁרִיבָן אַיְזָנִיט גַּעֲוָעָן דִּרְעָקָט,
עַכְתָּ אַוִן אַוִיפְּרִיכְטִיק.

יצחק דיניגאָלד

1903 — 1873

“דעך גראסטער דיבטער פון דער וועסט”

זו דער גראיסער צאל פארגעסגען אמעריקאנער-יידישע פאעתן אין די 90ער יארן. געהרט אויך דער טאלאנטירטער פאעת און קור פלאטען-יסט יצחק ריינגןאלד. זיין געשטאלט איז פאראhilט ווי און וויטע נעלען. קיין סד וויסן מיר ניט וועגן אים. דא און דארטן שיינט-אויף פאר אונדו א פרט, א גאנען, א געשעגעןש. אויך א רגע לויכט-אויף פאר אונדו די שאטנדיעק געשטאלט. מיר דערזען אן אומגלקלעכען, לירנדיין יידיישן פאעת. דער הינטערגרונט — די גרויזאמע אמי-גראנטישע ווירקלעכקייט אין די 90ער יארן. געווען איז דער דאייקער שוינדזיכטיקער פאעת א רינדייקע פערזענעלעכקייט און א רינדייקער פאעת. “ריינגןאלד איז געווען א נאבעלע פערזענעלעכקייט”, “די ערלעכ-קייט אלין”, “פֿאַסְטַ גַעַשְׁטָאַגְעַן פֿאַר זַיְעַן פֿרְנְצְיַהּ”, און ווען ער האט א יאָר פֿאַר זַיְעַן טוֹיט (1903). באזוכט נײַ-אַרְקָה, האט ער געמאכט דעם בעסטן אינדרוק אין די יידישע שריפטשטעלערישע קרייז, וואָו מהאט לכתחילה געהאט געליגט אויף אים האפֿעונגונגען אלס אויף דעם קומענדיקון גראיסן יידיישן דיבטער”. איזוי האט דער ליטעראטור-פארשער און קרייטיקער קלמן מרמר מיטגעטילט זולמן דיזונגען, ווען דער לעצטער האט גענרייט דעם “ליך-יין פון דער יידישער לייטעראטור און פֿרְעַסְעַ”. רינגןאלדס נקראלאג-שייבער, גיט אייבער מרמר, האבן אים אַנְגְּרוֹפָן “דעך גראסטער דיבטער פון דער וועסט”. מ'דארך זיך נאענט באקענען מיט די פאעתן אין די מערב-שטאָן און דעם גאנצּן מיטל-מערב דאסְיאָן. זעם מען דעמאָלט אין, — די דאַזְקָעַ באַצְיכְעָנוּג איז אויך אַהֲרָן ניט אַיבְּעָרְגָּעָטְרִיבָּן.

וֵי עדעלשטייט און באושאָווער, וֵי דָאָעְגְּבָּלוּם אַנְגְּוִיטָן לְעֵמִי-פֿערְתַּן, וֵי נְחוּם בְּאַבָּאָד אַנְסְּדָאָד אַנְדְּעַרְעַטְהָרְפָּן יְעַנְעַם דָוָר דָעַר דָאָזְקָעַ אַיְדְעָלָעָר זַיְגָעָר פְּאַרְעָנְדִּיקָט זַיְן לִיד אַיְן זַיְסְמָעַ בְּלִינְדְּקִסְטָעַ יָאָרָן. יצחק ריינגןאלד איז שווין צו דרייסיק יאָר ניט געווען צוישן די לעבעדייקע. און פְּאַרְשְׁנִיטָן האט אַים די פְּרָאַלְעַטְאַרְיִישָׁעַ קְרֻעָנָק. אין די 90ער יָאָרָן האט זַיְן גַעַטְרָאָגָן וֵי אַפְּיִינְדָּר צוישן יַדְיִישָׁעַ אַרְבָּעָטָר. די שוויצְפָּאָרִיךְ האט גּוֹרָם גְעוּוֹן די שוּוְינְדוּכָּט.

דעם נאמען יצחק רינגאלד האט ערד אדאטערט. זיין אמתער נאַז מען איי געוווען יצחק תאומים (טויימים). דעם פסעהודאנים האט דײַנְז גאָלד אַנגענענו מען יווען ער איי אין יאָר 1891 געקומען פון באַלטימאָר קײַן מילואָקי. פֿאָרוֹאָס ער האט לכתחילה אַנגענענו מען אַ פרעמדן נאָמען פֿאָרוֹאָס ער האט דוּוקאָ אַיסיגעקליבּן דעם נאמען רִינְגָּאָלְד — דאס איי שועער פֿעַטצּוֹשְׁטוּלְן.

רִינְגָּאָלְד פֿאָרגעסענע שַׁאֲפַונְגַּעַן האָבָן זִיךְ וּוּידָעֶר באָוּוֹן, וּוּעָן סִיאַז אַרוֹיס זִינְס אַ בּוֹךְ «גַּעֲקְלִיבְּעָנָע לִידְעָר», 1953. דאס בּוֹךְ האָבָן אַרְיוֹסְגַּעַבְּן זִינְעַ יּוֹרְשִׁים, צוֹם פְּאָעָטָס 505טָן יָאָרְצִיתְמִיטְ, אַין פֿאָרְלָאָגְן לְ. מ. שְׂטִין, שֵׁיקָאָגָּא — יִדְיְשָׁעַ הַקְּדָמָה פּוֹן אַ, מַאְרְגָּאָלִין; עַנְגְּלִישְׁעַ — פּוֹן דעם פְּאָעָטָס זָוָן אַלְפְּרָעַד תְּאוּמִים רִינְגָּאָלְד. אַין בּוֹךְ גַּעֲפִינְגְּעַן זִיךְ אַירְקָן נָאָטָן צָו טִילְ לִיזְעָר.

אָפְשָׁתָּאָמָּה, מִשְׁפָּחָה

די מִשְׁפָּחָה תְּאוּמִים האָט גַּעֲצִוְגַּן אִירְיָהוּס פּוֹן בְּאַרְיִמְטָע גָּאוֹנִים, רבנים אַון מַחְבָּרִים. גַּעֲבּוֹירָן גַּעֲוָאָרָן אַיְזָחָק רִינְגָּאָלְד אַיְזָחָק 1873 אַיְזָחָק לְעָבָן לִיצָּק, וּוֹאָלָן. די מִשְׁפָּחָה תְּאוּמִים אַיְזָחָק באַשְׁטָאָגָן פּוֹן טָאָטָע-מָאָמָעָ, דָּרְיָי זִין אַון דָּרְיָי טֻכְטָעָר. יִצְחָק אַיְזָחָק גַּעֲוָעָן דאס צְוִוִּיטָע אַדְעָר דָּרְיָטָע קִינְדָּה.

וּוְעָגָן זִין קִינְדָּהִיט אַון פְּרִיעָר יּוֹגָנְט וּוְיִסְן מִיר לְחַלּוֹתִין גָּרְנוּשָׁט, עַד האָט גַּעֲשְׁטָאָמָט פּוֹן זִיְעָר אַ פרְוּמָעָר מִשְׁפָּחָה חַסִּידִים. אַיְזָחָק דָּרְצִיאָוָג זִיכְעָר גַּעֲוָעָן אַ שְׁטָרְעָגְנָט-טְרָאִידִצְּאָנָעָלָע. אַיְזָחָק 1890. וּוּעָן יִצְחָק אַיְזָחָק אַלְט גַּעֲוָעָן אַ יָּאָר 17, האָט דָעָר טָאָטָע אַנְגָּעוֹתִיבִּין טְרָאָכְטָן וּוְעָגָן פָּאָרָן קִינְיָן אַמְּעָרִיקָע. גַּעֲוָעָן דָּעָרְבִּי צְוִוִּיָּהָות. אַיְינָע — וּוְיִנְקָקָ פְּרָנָסָה, דְּחָקָות, אַ פֿאָקָל צְרוֹת מִיטְ מְלֹכוֹת מְחַמָּת שְׁעַנְקָ-גַּעֲשָׁעָפְטָן, די צְוִוִּיטָע סִיבָה — רָאָטָעָוָן דָעָם יּוֹגָנְט יִצְחָקן, עַד זָאָל נִיט דָאָרָפָן גִּיאָן דִּינְעָן דָעָם קִיסְרָה. מִיטָּן עַלְטָסָטָן זָוָן אַטְ מַעַן זִיךְ וּוּיְדָעָס-אַיְזָחָק אַן עַצְמָה גַּעֲגָעָבָן. מַעַן האָט אַיְם צְוִוְשָׁרִיבָן צָו אַ מִשְׁפָּחָה אַן קִינְדָּעָר. אַזְוִי אַרְוָם האָט עַר נִיט גַּעֲדָצָרָפָט גִּיאָן דִּינְעָן. מִיטָּן יִצְחָקָן האָט מַעַן עַס נִיט גַּעֲקָאנְט דָעָרְגִּיכִּין. אַיְזָחָק לְבּוֹלִיבָן צָו פָּאָרָן קִינְיָן אַמְּעָרִיקָע. דאס אַיְזָחָק דִּי סִיבָה, וּאָס פּוֹן דָעָר גַּאנְצָעָר תְּאוּמִים

משפה זיינען פריער פאר אלע געקומען קיין אמעריקע דער פאטער
און דער זון יצחק.

נאר לאנגע מאטערנישן איבער איראפע זיינען זי אנטקומען אין
יאר 1890 אדער 1891 קיין באלאטימאָר. געפֿאָרָן זיינען זי לכתהילה קיין
באלטימאָר. דארטן האבן זי געהאט פרײַנד און לאנדסלייט. דער
פרומער פאטער יהושע תאומים אין בי זי געווען אַיד אַ חשוב.
אין באלאטימאָר האבן טאטע און זון גליק פֿאָרוֹזֶם דאס ביטערע לעבען
אין דער שווייצֶאָבריך. דאר האבן זי זיך אַ געם געטאנ צו דער אַרבּעַט
מייט אלע כוחות. זי האבן אויף אַ רגע ניט פֿאָרגעסן די גויסע התהיבות.
געווען איז עס — אַריַּבְּעַרְנָעַמָּן קיין אַמעְרִיקָן די גויסע משפה.
זי איז דאר געליבּן שטעקן אין שטעטל און געווארט אויף שיפֿסָ
קָאָרטָעָס.

איידער זי האט זיך אַיגְּגָעָגָעָן אַריַּבְּעַרְנָעַמָּן די משפה,
האָבָן זיך פֿאָטָעָר און זון צָעָקָרִיגַּט ווי אויף מעסערס. דא איז געקומען
זו אַוְּפְּרִיִּים אַן אלטער קאמפּ צוֹוִישָׁן דעם שטרענען, פֿאָגָאָטִישָׁן
פֿאָטָעָר און אַ זָּוּן, וואָס האָט מער ניט געקענט גִּין אַין שפָּאָן. דער
יַּוְּגָעָר יַּצְּחָק האָט אַין דער נִיעָר ווּעָלָט צָגָעָרָן אַיבְּעַצְּיַּינְדִּיכְּעָ
טָעָנוֹת פֿאָרוֹזָס עַר מַעַג «פְּרִיְּ אַטְּעָמָּן». דערדו אַין עַר געווארן אַ
פֿאָרְדִּינָּר, אַ זְּעָלְבָּסְטְּשְׁטְּנְדִּיקָּעָר מַעֲנָטָש, אַן אַרְבָּעָטָר, וואָס פֿרָאָ
צְּעָוָעָט בִּיטָּעָר אויף זיך שטיקָל בְּרוּיטָ.

פְּאָעָט, זִינְגָּעָר אַן די שְׂוֹוִיצֶאָברִיךְ

מער פֿאָר אלְּצָאָר אַין דער גָּרָם אַין זִין מְרִידָה געווען די יִדְּישָׁ
רעַוְּאַלְּצִיְּאַנְעָרָעָ אַן אַרְבָּעָטָר-פְּאָעָעָיָן. עַר האָט אַיר שְׁטִים קָלָאָר
פֿאָרְנוֹמָעָן. אַין זיך אַלְּיִין האָט עַר אוּיך דערהערט דעם ניט אַיְנְשְׁטִילְבָּן
דיַּקוֹן רַוֵּף צוֹ פְּרִיהִיִּים : אַרְאָפּוֹוָרָמָן «די קִיטָּן פָּוּן דער טִירָאָנִיִּי».
אַין מִיטָּן יַּאֲרָן 1891, דעם 25 טָנָן סְעַפְּטְּעַמְּבָּעָר, האָט זיך אַין דער «פְּרִיְּ
אַרְבָּעָטָר שְׁטִימָעָ», דערהערט דער רַוֵּף פָּוּן דעם נִיעָם אַרְבָּעָטָר
פְּאָעָט יַּצְּחָק רַיְּנְגָּאָלָד. דאס לִיד האָט טָאָקָע גַּעֲהִיָּטן «אַן די אַרְבָּעָ
טָעָר».

אַן די אַרְבָּעָטָר

ברַאֲזָ�וּ, גַּעֲרִיִּעָ
אַרְבָּעָטָס לִיטָּעָ,

שטייט אמאָל שווין אוינַן
געונֵג שווין שאָפֶן
פאר די גראָפֶן, —
מאכט אמאָל אַסְוִין!

אַימָעָר נָאָר שאָפֶן,
הַאֲרָעוּן וַיַּשְׁקַלְאָפֶן,
אַימָעָר אַין קִיְּסָן גַּעַשְׁמִידָט, —
אַימָעָר נָאָר זָאָגָן,
חוֹקָס כּוֹטָס מַעַן מַאֲרָגָן!
דָּעַר מַזְגָּן שָׂוֹוִיגִיט דָּאָךְ נַיְתָן.

גַּאנְץ זַיִעַ קָעָטָן,
אוֹפְּסָנִי אָוּפְּסָנִי טָרָעָטָן, —
בְּרִיחָנִי, וְאָס שְׂטִיטָט אָוּנָהָן זַיִת אָן!

לְאִמְרֵיךְ פְּלִיְיסָן
זַיִי צַוְּעִיכָּס —
דוֹרֶךְ די סָאַפְּיָאלָל דַּעַחַלְזִיאָן!

דָּעַר דִּיס מִיטָּן פָּגָטָעָר אַין גַּעַוּעַן זַיִעַר אַ גְּרוּיסָעָר. רַיְינְגָּאָלְד
הָאָט זַיִךְ מִיט אִים אַיְבָּרְגָּעְבָּעָטָן עַרְשִׁיט מִיט אַ פִּינְגָּיָר שְׁפָעַטָּעָר,
אַין 1896, בָּעַת די גָּאנְצָעָ מְשִׁפְּחָה אַין גַּעַוְמָעָן פָּוָן רַוְסְלָאָנד. צַוְּיִי
מַאְלָהָאָט עַר גַּעַזְעָן די מְשִׁפְּחָה אַין וּזְאָדְבִּיט, נִיְּרָדְזְוִירִיזִי, וּזְאָוָזִי הָאָט
גַּעַוְאָיִינְט. אַיְנָמָאָל — אַין יָאָר 1899, דָּאָס צְוִוִּיטָעָ מַאְל — אַין 1901,
צַוְּיִי יָאָר פָּאָר זַיִן טַוְּטָם.

וּזְעַן רַיְינְגָּאָלְד הָאָט פָּאָרְלָאָן בָּאַלְטִימָאָר, אַין עַר אָוּעָק זַוְּכוּן גְּלִיְיכָן
אַין די מְעֻרְבִּ-שְׁטָאָטָן, אַין דָּעַר "וּוּעָסְטָ". עַר הָאָט זַיִךְ בָּאַזְעָצָט אַין

מילוֹאַקִי, ווַיְסָקָאנְסִין. גַעֲרַבֶּעַט האַט עַד דָאַרטָן ווֵי אַן אַפְּעַלְיִיטַעַט (שְׁטַעַפְּעַר) אַין דִי שְׁנוּידַעַרְשָׁע שְׂוִוִיצְפָּאַבְּרִיךְן. לאָנְגָ אַבְּעָר אַין עַד נִיט פָּאַרְבְּלִיבָּן אַין מִילוֹאַקִי. אַין עַטְלַעְכָּעַ חֲדַשִּׁים אַרְומָ, אַין יָאָר 1892, אַין עַד שְׁוִין אַין שִׁיקָאנְגָא, ווָאוּ עַד שְׁקָלָאַפְט ווַיְיִתְעַר אַין דִי שְׂוִוִיצְפָּאַבְּרִיךְן.

גַעֲוֹעַן אַין דָאַס נְאַכְּדָעַם ווֵי עַד האַט אַפְּגַעְדְּרוֹקָט זִין עַרְשַׁת לִיד אַדְעַר פָוּן דִי עַרְשַׁטְעַ לִידְעַר אַין וַיַּעַר «פְּרִיעַץ אַרְבַּעַטְעַר שְׁטִימָעַ». אַין שִׁיקָאנְגָא אַין עַד בָּאַקָּאנְט גַעֲוֹעַן בִּיטָן נָאָר ווֵי אַפְּאָטָם, נָאָר אַוְיךְ ווֵי אַז וַיְגַעַר פָוּן אַרְבַּעַטְעַר אַזְוּ פָּאַלְקְסִילְיִידָעַר. עַד טְרַעַט אַיְיךְ אַוְיךְ קָאנְצָעַטְעַן בַּיִי יִידְישַׁ אַרְבַּעַטְעַר־אַרְגָּאַנְיִיאָצְיעַס. זִין שָׁם ווַזְקָסְטָט. עַד נְעַמְתָ אַוִיס מִיט זִין חַאַרְצִיךְ זִינְגָעַן בַּיִי זִינְגַעַן קָאלְעָגָן, פְּרִינְד אַז דָעַם אַלְגַעְמִינְגָעַם עַולְמָ.

די גַאנְצעַע קוֹלְטוֹרְעַלְעַט טַעַטְקִיְיט צוֹוִישַׁן יִידְישַׁ אַרְבַּעַטְעַר אַין שִׁיקָאנְגָא הַאַט ווֵי אַין יָעַנְעַ אַירְן קָאנְצָעַטְרִיךְט אַין דָעַם ווּעַסְטִיסִיךְ טַוְיְנְגַעַר הַאל. דָאַרטָן זִינְגָעַן פָּאַרְגְּעַקְומָעַן דִי מַעַרְטַעְטַע קָאנְצָעַרְטָן אַז אַזְוַעְגַעְנוּמָעַן. דָאַרטָן אַין רִינְגָאַלְעַט גַעֲוֹאָרָן בָּאַרְיִימָט. עַד אַין גַעַד ווּעַן אַרְוְמְגָעְרִינְגָלַט מִיט פְּרִינְדָן, חַבְרִים, בָּאַקְאָטְטָע. ווּעַן עַד אַין אַיְנִינְגָעַלְעַט בָּאַקְאָטְטָעַמִּיט יִידְישַׁ פְּרִינְדָן. זִינְגָעַן אַין דָאַס אַין יָאָר 1893. דָעַם מִידְלָס עַלְטַעַרְטָן הַאַבָּן בְּשָׂוּם אַוְפָן נִיט גַעֲוֹאָלַט הַאַבָּן אַן אַיְדָעַם אַפְּאָטָם, אַזְוַעְגָּר, נָאָר דָעַרְצָו אַן אַרְבַּעַטְעַר־זִינְגָעַר. אַין דָאַס זִינְגָעַ פָּאָר נְעַלְמָם גַעֲוֹאָרָן פָוּן שִׁיקָאנְגָא, אַוְעַק קִין מִילוֹאַקִי אַן דָאַרטָן חַתּוֹנָה גַעֲהָאָטָם. אַין עַטְלַעְכָּעַ חֲדַשִּׁים אַרְומָהָט ווֵי דִי מַשְׁפָחָה אַיְבָרְגָעַ בְּעַטְמַן מִיטָן פָּאַרְפָּאַלְקָה, ווָאָס אַין גַעְקְוָמָעַן צְרוּיקָקִין שִׁיקָאנְגָא. קִין גַּילְקָלְעַד לְעַבְנָן אַיְוָאָרְדָן רִינְגָאַלְדָן נִיט גַעֲוֹעַן באַשְׁעָרָת. אַין דִי שְׁוַיְדַעְלַעְכָּעַ שְׂוִוִיצְפָּאַבְּרִיךְן אַין יָעַנְעַר צִיְיט הַאַט עַד ווֵי אַפְּאָפְּיַעַשְׁפָאָרְטָט דִי פְּרַאַלְעַטְאַרְדִּישָׁעַ קְרֻעָנָקָה, ווָאָס הַאַט גַעֲבּוּשְׁוּעוּטַעַט צוֹוִישַׁן יִידְישַׁ אַרְבַּעַטְעַר — דִי שְׁוַיְנְדַזְוּכָה. צָעַן יָאָר נָאַכְאָנָנדָן, כְּמַעַט זִינְטָט עַד הַאַט חַתּוֹנָה גַעֲהָאָטָם בַּיִי עַד האַט אַוִיס גַעְהַוְיכָט זִין נְשָׁמָה, הַאַט אַים פָּאַרְפָּאַלְגָט דָאַס טַוִּיטִיְיגַעְשְׁפָעַנְסָט.

כְּדִי רָאַטְוֹעַן זִין שְׁוֹאָךְ גַעֲוֹנָט, זָכְטָט עַד מִיט אַלְעַ קְרַעְפְּטָן ווֵי אַרְוִיסְצְוָרִיִּיסְן פָוּן דָעַר שְׂוִוִיצְפָּאַבְּרִיךְ, עַד פְּרוֹבִירִיט הַגְּנָדְלָעָן, עַפְעַנְעַן אַ קְרָאָם. אַבְּעָר יַעַדְעַר מָאָל מוֹעֵד ווֵי אַוְמְקָעָרָן אַין שְׂוִוִיצְפָּאַבְּרִיךְ. בָּזָעַת אַפְּינְד תָּאָכֵל לְחַם. דָאַס אַין גַעֲוֹעַן דָעַם קְרָאַנְקָן דִּיכְטָעָרָס בִּיטְעָ-

דע ווירקלעכקייט. ער האט זיך טאקווע בענוצט מיט אט-די ווערטער אין אַ מאטאָ צו זיין ליד "שוויס אָן טראָדֶן" ("אַ בִּינְתֵּל בְּלוֹמְעָן", שיקאנָג, 1895). אין דעם דאָזִין לֵיד דערוֹויסֶן מֵיר זיך וועגן דעם פֿאָעָטֶס גַּעַט מיט-צוֹשְׁטָאנְד:

מַיְד פָּוָן שְׂעוּרָן אַרְכָּעָס-סְפָּאָג
פּוֹל מִיטּ אַמְּטָעָנוֹשּׁ אָן פְּלָאָג
זַיְצִיךְ אַיךְ בֵּין טִישָׁ פְּגָרְטָחָכְטָן,
אָךְ, וַיְיִסְמֵיר אַיְזָן דִּי נְצְבָּטָן...

— — — — —
שְׂחוּס אָן טְרוּרָן, אַ שְׂקָאָזֶל!
כְּפִילָּסָאוּן בִּיטְעָרָעָר פְּאָר גְּאָלָל...
שְׂחוּס אָן טְרוּרָן — אָזְדִּי נְוִיָּה!
זַיְיַ מַאֲכָן פִּיכְבַּט מֵין טְרוֹקָן בְּרוּטִיאָן...
כִּיגּוּם דָּאַס בְּרוּיטָן אַיְזָן מַוְיל אַרְיָין,
כְּשִׁיטָּקָמְיךָ מִין מִיטָּן בִּיסְן מִין,
מַעֲנוֹתָנְךָ אָךְ פְּלָאָג אָן בְּרוּיטָן
איַ פְּאָרְמִישָׁטְדָעָר טָעַם פָּוָן טְוִיטִיאָן...

וּוִיסְט אַיְזָן רִינְגָּאַלְדָּן גַּעַוּעַן דָּאַס לְעַבְּן בְּמַשְׁךְ דִּי צָעֵן יָאָר קְרָאנְק
זַיְן. שְׂוּעָרָמּוֹט, מַרְהַ-שְׁחוֹרָה, שְׂטוּנְדִּיקָּן דְּעַרְשָׁלָאָגָּן — דָּאַס זִינְגָּעָן גַּעַט
וּוֹעֵן דִּי שְׂטִימָנוֹגָעָן, וּוֹאָס הָאַבָּן אִים בָּאַהֲרָשָׂט.

לְהַדְעָרָפָן דָּעַם וַיְסַטָּן לְעַבְּן,
פּוֹל מִיטּ שְׁמַעַרְץ אָן וַיִּיְּ...
כְּחַאֲלָלָה וְאַס לִיבְסָטָא אַפְּגָעָנְגָעָן,
נִיטָּזֶה הָעָרָן וַיִּיְּ...

וְאָךְ, עַס לְעַכְעָרָת וּוֹרָךְ דָּעַם אַוְיעָרָה,
בְּוּיְירָט וּוֹרָךְ דָּאַס הָעָרָץ
אָן עַרְחָעָקָט אַטְפָּן תְּוִיְּעָרָ —
טִיפָּן וַיִּיְּ אָן שְׁמַעַרְץ.
("לְהַדְעָרָפָן אַיְזָן בִּינְתֵּל בְּלוֹמְעָן", שִׁיקָּאנָג 1895)

דעם שטארקטען ארייסטרוף צו דער וועלט האט ער אויסגעדריקט אין א ליד, זומס ער האט אנגעשריבן דריי יאָר זאָר זיין ערשות גע-דרוקט ליע. געוואוינט האט ער דעםאלט אויף יאָר זאָר זיין ערשות גע- (איין אַן אַנדער לֵיד אַיְזַן, אֲגַבָּן, אַנְגַּעַבָּן 137 דושאנסאן סטראיט גַּאמְצָן פֿון לֵיד אַיְזַן טַאַקָּעַ "זוֹ דָּעַר וּוּלְתָּעַ", גַּעַדְרוּקָט דעם 16 טַעַג שְׁפַעַטָּעַר טַעַמְבָּעַר 1894, איַן "טַעַגְלָעַכָּן יִדְיִישָׂן קּוּרִיעָרָה", מִיטָּפֶר טַעַג שְׁפַעַטָּעַר אַבְּעַרְגַּעַדְרוּקָט איַן "יִדְיִישָׂן קּוּרִיעָרָה". דָּאס לֵיד הִיבְּתָּזֵיךְ אַן מִיטָּפֶר וּוּלְטָעַר :

אַ וּוּלְטָעַר בִּיסְט פֿאַרְדָּאַרְבָּן, אַמְּהַעַכְּסָטָן פֿאַרְדָּאַרְבָּן.
מִין לִיבְּעַ צוֹ דִּירָ, וּוּלְטָעַר, אַיְזַן לְאָגָן שְׁוֹן גַּעַשְׁטָאַרְבָּן.
דוֹעַן זַיְינָעַ פֿאַרְשְׁפָּרְעָכְּגָעָן זַיְינָעַ נִיטָּחָרָן,
אוֹן דָּעַר וּוּלְכָעַר גּוֹלְיִיבָּט דִּירָ, דֻּעַם מַאֲכָסָטוֹ זָום נָאָר...

ער דערציילט זוי ער האט געליטן — ער האט "שׂוֹין קִין הָרָץ נִיטָּה". ער בעט אויף זיך דעם טויט — "נִיטָּזְעַן דָּעַם שׂוֹינְדָּל, דָּרָךְ כְּבָד אַן גַּעַלְטָה". אַן ער דָּרְופֶּט: "אָהָר, טויט! נִעְמָמֵיךְ בְּעַסְעָר שׂוֹין צוֹ פֿון דָּעַר וּוּלְטָעַר..." אַן ער עַנְדִּיקָט דָּאס לֵיד —

אוֹן צְוִישָׂן דַּי בְּעַרְגָּלָעַר, דַּי פֿינְצְטָעַרְעַ קְבָּרִים,
אַט וְאַרט וְאַוְּסָעַט עַס גִּיבְּט נִיטָּקִין דַּיְיךְ אַוְּן קִין אַרְעָם,
חוֹאוֹ מַעֲנְתָּשָׁן פֿאַרְגָּעָן דַּי שְׁרוּקְלָעְכָּטָעָ שְׁטָאָף,
אַט וְאַרט לְאֹוטָמִיךְ שְׁלָאָף.

נָאָר, בְּרִיךְדָּעָר, קוֹמָס וְעַט אַיר דַּעְרְלָעַבָּן דַּי צִיּוֹן,
חוֹעַן טְרִיוֹגְיִיט אַזְּן לְלָבָעָ וְעַט לְעַבָּן בַּיְּלִיטָן,
חוֹעַן קְנַעַכְטָאָפָט אַזְּן הָעַרְשָׁאָפָט וְעַט נְעַמְעַן אֵסְוָה...
אֵ, בְּרִיךְדָּעָר! אַזְּן וְעַקְשָׁט מִיךְ אוֹיף פֿון מִין שְׁלָאָף.

טעאטער-ליידער אוֹן שְׁקָלָאַפְּעָרִי

יכח רײַנְגָּאַלְס בָּאַמִּיאָוְנָגָעָן זִיךְ אַרְוִיסְצּוּרִיסְן פֿון שׂוֹיזְצְפָּאַבְּרִיךְ האָבוֹן נִיט גַּעַהְאָלְפָן. קִין קְרַעְמָעָר אַזְּן ער נִיט גַּעַוְאָרָן, קִין העַנְדָּלָעָר אוֹיךְ נִיט. דָּרָךְ דָּעַר צִיּוֹן אַבְּרָר אַזְּן ער גַּעַוְאָרָן אַ בָּאַרְמְטָעָר פָּאָעָט,

אין די טעאטער-קריזין נאך מערד ווי אין די ליטעטאריריעש קרייזן. אין פאלרעלגעער יעקב ליידסקין (געהייסן אויך יעקב ליצקין), פון 503 א געוויסער צייט אויך פון 507 (507) סארט דושעפערטאָן סטריט, שיקאגא, האט אַרוֹיסְנֶגְעָבָן דִּינְגָּאַלְדָּס "דָּעֵר וּעֲלֵת-יִנְגָּעָר" (פֿרְעַכְתִּיקָּע פֿאַלְקָסְלִידְעָר), 1894, 40. זז.; אָוּן "דָּעֵר פָּאנָגְרָאָפּ" (קָאַמְּיִישׁ קוֹפְּלָעָטָן אָונְד טָעָע"), 1895, 32. זז.; מיט באַקָּאנְטוּעָן עֲנוּלִישָׁע מַעְלָאָדִיעָן). 16. זז.; רֵינְבָּגָּאָלְדָּס פֿאַלְקָסְלִידְעָר". דָּאָס זִיְנָעָן גַּעֲוָעָן 10-יסְעַנְטִיקָּע, 5-יסְעַנְטִיקָּע אָוּן דָּרְיִיסְעַנְטִיקָּע בִּיכְלָעָד, באַמָּת ברָאַשְׂוָרָן. אַבְּעָר גָּאָר אַ גְּרוּיסְן אָפּ גַּאנְגָּה האָבָּן גַּעהָט זִיְנָעָן אַיְנְצָלָנָעָן לִידְעָר. מעַן האָט זִיְ פֿאַרְקְוִיפְּט צָו אַיְנָעָן גַּעהָט זִיְנָעָן לִידְעָר, לְמַשְׁלַׁח: "די בְּלוּם וּוָסּ הָאָט מִיךְ אַמְּאָל פֿאָרָאָט", "גָּאָט זָעַט אַלְעָס צָו אָוּן שָׂוֹוִיגָּט", "אַיך מִיט מִינְגָּעָר שִׁינְגָּעָר לְאַזְּטָה", "די טְרוּעַרְיקָע הַאַכְּצִיטִיט", "אַיך וּוּלְ שְׂוִין מַעַר קִין לִיבָּעָ משְׁפָחָה", "לִיבָּעָן דָּעֵר טָאנְצָנְגָּנִיט אָוּן", "די טְרוּעַרְיקָע הַאַכְּצִיטִיט", "הַעֲמָלָל", "עַפְטָעָר דָּהִי בְּאַלְלָה", "דִּיזְיָה בְּעַלְלָה", שְׁפִילְלָן", "פֿעַרְלָאנְגָּט אַ מִּידָּלִי", "נוֹעָן דָּעֵר טָאנְצָנְגָּנִיט", "מִינְיָן פְּעַד וּזְאָקָס פָּאָן נִיו אַרְקָן", "גַּנְּטָ אַלְעָס אַיְזָ גָּאָל וּוָסּ שִׁינְגָּט", "מִינְיָן רְלִיא אַיְזָ אַ כְּלָה מִויְיד", "דוֹדוֹדוֹ מִינְיָן לִיבָּעָר יוּקְלִיל דוֹ", "שִׁינְקָאָגָא אַילְלִיָּה גַּאָיס", "דיַיא בּוּעְרִיָּה", "לְעַמְּלָל", "עַפְטָעָר דָּהִי בְּאַלְלָה", "דִּיזְיָה בְּעַלְלָה", "לִיבָּעָן", "צְוֹוִי גּוּטָעָן בְּרִידְעָר", "אַ חַסְפָּד אַיְבָּעָר אַלְכְּסָנְדֶּר דָּעַם דָּרִיָּה טָעָן", "מִינְיָן פָּאַטְעַרְלָאָבָּד". מַעַר וּוּי אַלְץ זִיְנָעָן זִיךְ פָּאנְגָּאנְדָּרְגָּעָגָּאנְגָּעָן זִיְנָעָן דֻּעְמָאָלָט זִיעָר בָּאוֹאָסְטָעָן לִידְעָר: "די מַאְשִׁיבְדָּלָאָד" אָוּן "די צְעַבְּרָאַכְּבָּעָן שִׁיףּ". אַיְנְצָלָנָעָן לִידְעָר זִיְנָעָן אוּיךְ אַרְוִיסְ צְזָוָמָעָן מִיט נָאָט.

צווישן די טעגטער-קופלעטיטסן אין ריגנאלד געווען דער אפֿרַע
לערסטער. וווען "די היברו פאָבלישינָג קאמפָאנִי" האט אין 12טן נוֹ
מער "ליידער מאָגאַזִין" אַנגנסירט דעם 13טן, דעם בר-מצווה-גּוּמָעָר,
האט זי אַיבְּרֶנֶגֶעֶבָן אין אַנגָּס : דאס ווועט זיין "אַין זאָהָרָעָר
בר-מצווה-גּוּמָעָר", אָן דאָרום ווועלען מיר זיך דיא בעסטע מיהע גַעַ
בען, אָן דער דָּרְיזִיכְעָהָנוּטָר "ליידער מאָגאַזִין" זאָל אַיבְּרֶשְׁטִיכְּגָן אלָעַ
בר-יעַדרְגִּיגָע 12 נומְעָרָן צוֹאָמָעָן. עס ווועט גוֹתְּהַאֲלָטָעָן דִי בעסטע
טהַעַטָּע לִידָעָר פֿוֹן דִיא נִיעַסְטָע פֿיעַסְעָן פֿוֹן אלָעַ אַידִישׁ טַהַעַ
אטָמָעָע. דִי בעסטע דַּעַקְלָאַמְּצָאַיָּגָעָן אָן לִידָעָר, ווועלכָע עס וווערָעָן
געַזְוָנָגָעָן אָין אלָעַ אַידִישׁ קָאנְצְעַטְרַגְּאַדְעָנָס". אַבָּעָר צָום סַוֵּף
אַנְגָּס וווערט דערמאָנט בְּלוֹוִין אָין גָּמָעָן: "וְאַחֲרָן אַחֲרָן חַבִּיבִ!
הַנּוּר יְצַחַק רִינְגָּאלָד (אָין גַּדוֹסָעָר שְׂרִיפְּטַ-גְּבָ.בָמְ.) ווועט סְפָּצְצִיעָל פִּיר

דייעון נומער שריבען גאנץ ניע קופלעטען און פאלקס לייעדר, מיט
דייא בעטטע און פאפולערסטע ענגלישע מעלאדיין.
מיר ליענען אויך א גרויסן אוננס, א גאנצן קאַלום, אֵין נומער
19 "לייעדר מאגאָזִין" וועגן דעם 20ט נומער, וואָס ווערט אַרוייסגע
עבען ווי א יוביילעאָם נומער". וועגן דִּינְגָּאַלְדָּס סְטָאַוּשָׁן גָּאַזְּ זִין טוֹיט
(דעָר 20-טעדר נומער אַיִן אַרְוִיס טַאַקָּעַ נָאָכָן יָאָר 1903) דַּעֲרוֹוִיסֶן מִיר
זִיךְ אַיִן דֻּעָם וַיְיִתְעַדְּדֵיכְן אַנְאָס :

"דעָר נומער 20 מאגאָזִין ווירד זִין אַיִן יוביילעאָם-נוּמָעָר —
ערוואָרטעט מיט געדולד דעם "נוּמָעָר 20 מאגאָזִין". עַס ווּעַט זִין אַיִן
פֿראָכְפֿאַלְעָר יוביילעאָם גַּיְמָעָר פֿון דִיא אַלְלָעַ לייעדר מאגאָזִין.
דעָר נומער 20 מאגאָזִין" ווּעַט גָּאנְצָן אַיְנְפֿאַךְ אַיבָּעַרְשְׁטִיגְּן אַלְלָעַ
פרִיהָעַרְדִּיגְּעַ 19 נומערען, עַס ווּעַט עַנְתָּהָאַלְטָעַן אוַיסְעַר דִיא אַלְלָעַ נִיִּיּ—
עַסְטָעַ לייעדר אָוֹן דַּעֲקָלָמָצִיאָגָעָן וּוָסָס וּעְלָלָעַ צָוקְמוּן אָונְטָעַר דָּעָר
צִיטִּיּ— ווּעַט אַוִּיךְ זִין אַלְס אַיִן פֿרְעַזְעַנְטָה, פֿאַלְגָּעָנְדָעַ בעוֹוָאָסְטָה
לייעדר פֿון דֻּעָם פֿערַשְׂטָאָרְבָּעָנָם פֿאָעָט יְצָחָק דִּינְגָּאַלְדָּס עַיְהָ.

דיָ בעוֹוָאָסְטָה אַרְבִּיטָס ליָד
דיָ מַאֲשִׁינְעָלָעָן
צְוֹצָמָעָן מִיט דִיא מוֹזִיק
דעָר פְּרִיאַיּוֹן פֿון דִּיעַזְעַר לִיעַד אַלְיָוָן
אוֹן 15 סְעַנְטָה.
דיָ בעוֹוָאָסְטָה פֿרְאַכְפֿאַלְעָר לִיעַד
דיָ צּוֹבְּרָאָכָעָנָעָ שִׁיחָ

"דעָר פְּרִיאַיּוֹן פֿון דִּיעַזְעַר לִיעַד אַיִן 5 ס. ווי אַוִּיךְ גָּאַר פֿיעַלָּע אַנדָּעַ
רעַ לייעדר אָוֹן דַּעֲקָלָמָצִיאָגָעָן, פֿון בעוֹוָאָסְטָה שְׁרִיבְּרָעָדָס, ווּעַט זִיךְ
געַפְּינְגָּעָן אַיִן דֻּעָם "נוּמָעָר 20 מאגאָזִין". — אָוֹן אַלְלָעַ צְוֹאָמָמָעָן ווּעַט
נִיטָּקָאָסְטָעַן מַעְהָר ווי דָּעָר בְּגָעַלְעָר פְּרִיאַיּוֹן — 5 סְעַנְטָה — אַ. וּ.

דיָ זִיעַר פֿאַפְּוּלְעָרָעָ גַּעֲמָעָן אַיִן יַעֲנַדְרָ צִיטִּיּ זִינְגָּעָן גַּעֲוָעָן לוֹאִיס
קָאָפְּעַלְמָאָן, ד. מִיּוּרָאָווֹיּ, זִיגְמוֹנְדָּסָקָאָ, מַאֲגָּוָלָעָסָקָא, מַאֲקָסָקָ אַוּרָאָמָאָוִיטָץ,
אַבְּרוֹהָם גַּאֲלָפְּאָדָעָן, אַבְּרוֹהָם שָׁאָרָקָאָסָקָיּ, לוֹאִיס גִּילְרָאָד, שְׁלָמָה שְׁמָוָרָ
לְעוֹוִיטָשָׁ, מִיכְלָ אַרְאָנָסָאָן, צּוֹוִישָׁן אַטְדִּי גַּעֲמָעָן חִיבְּטָ אַרְוִיס דָּעָר פָּאָרִי

לעגער בלויין איין גאמען — יצחק ריינגלד. דער אמת איין געווען — קיין שם טעאטער-לידער האבן ניט געהאט אווא גרייסן דערפאלג ביהם עולם ווי רינגעלאטס לידער. ווי דערמענטס פריער, איין באזונדערס גע-ווען באריםט זיין ארבעטער-לייד "די מאשינגדעלעך".

זיין יונגנט-פרײַנד מארים זיסקינד, שפערטער רעדاكتאָר פון שי-קאגאָ "פארזונערטס", שרייבט וועגן אים (איין אַ פריוויאָטן בריוו):
"ריינגלד פֿלעגט שוּדִיבָּן אַרבעטער-ליידער. זַיְעַנְדִּיק אַ שְׁנִיִּי
דַּעֲרַ-אַרבעטער האָט ער גַּעֲלָרְנָט זַיְן סָאַצְיָאַלְיָוָם אוֹן אַרבעטער-אַיִּד
דייעַן איין שאָפּ בַּיִּדְעָרָה מַשְׁחִין... ער איין גַּעֲוָעָן אוֹן אַמְתָּעָר אַרבעטער-
טַּעַר-דִּיכְטָעָר... זַיְנָעַ לִידְלָעָךְ זַיְנָעַ גַּעֲוָעָן אוֹן יַעֲדָעָר אַרבעטער-
חוֹן אוֹן... . מעַן פֿלְעָגָט זַיְן זַיְגָעָן אַיבְּרָדָאֵל פָּאָר (מחמת) זַיְעָר
פֿאַלְקְסְטִימַלְעַכְקִיטַּט".

וּמי ר זעַן איין ער גַּעֲוָעָן זַיְעָר פֿאַפְּלוּעָר וּיְ אַ זַּיְגָעָר-פֿאַפְּעָט
אוֹן קוּפְּלַעַטִּיסְטַּט. דַּאַס האָט אַים גַּעֲנָעָרט מִיטּ פֿאַלְשָׁעָה האַפְּעַבְּנוּגְּנָעָן. ער
הָאָט גַּעֲלִיְּבָּט, עַס וּוּטַּזְּקָה אַים אַיְנָגְעָבָּן פְּטוּר וּוּרָעָן פֿוֹן דַּעַר שְׂוִיצְּ-
פֿאַברִיךְ. יַעֲדָן טָאגּ הָאָט דַּיְ אַזְּיָּקָעַ שְׁקַלְפְּנִיפֿאַברִיךְ אַלְץַ מַעַר אוֹן
מַעַר אַונְטַרְגָּעָרִיסְטַּן זַיְן גַּעֲוָונָט.

מארים דַּאַעַנְפְּעָלָדָס באָזָּוָךְ איין שַׁיקָּגָאָ, פֿרְילִינְג 1901, דַּעְרוּוּקָט
איין רַיְנְגָּלָדָן דַּי מַחְשָׁבָה אַוְיסְצּוּפְּרָוְבִּידָן זַיְן מַוְּלָאַן אַנְדְּעָרָעָ שְׁטָעַטָּט.
ער פֿאַרט קַיְן נַיְּ-יַאְרָק צַוְּגָּעָן אַקְנְצְעָרטַּטְ פֿוֹן זַיְנָעַ לִידְעָר. אוּפְּנָן
וּוְגַּשְׁטַּעַלְתַּעַ ער זַיְקָה אַפְּ אַין פֿיטְסְבוֹרָגָן. אַין נַיְּ-יַאְרָק נַעַמְתָּ מַעַן אַים
זַיְעָר גּוֹט אַוְיָה. ער מַאְכָּט אַוְיָף אַלְעָמָעָן זַיְעָר אַ גּוֹטָן אַיְנָדָרָק. אַוְן
דַּי מַיְנָגָג וּוְגַּעַן אַים אַיְן זַיְעָר אַ גַּהְוַיְבְּנָעָן. טַּמְאַשְׁוּסְקִי אַרְבָּעַט
אַים שְׁרִיבָּן לִידְעָר פָּאָר אַ טַּעַטְעַר-שְׁטִיקָה, וְאַסְמָעָה ער הָאָט זַיְקָה גַּעֲלִיבָּן
אַזְּיָּפְּפִין. רַיְנְגָּלָדָס האַפְּעַנְגְּגָעָן וּזְקָסָן. ער אַיְן בַּיִּזְקָעָר:
איַצְטָם אַיְן שְׁוִין גַּעַקְמָעָן דַּי צִיְּטָאַפְּצָוְקָאָפָּן דַּעַם אַטָּעָם אַוְן אַנְהִיבָּן
לְעַבָּן וּיְ אַ מַעַטְשָׁ. ער בְּרַעַנְגָּט אַרְאָפָּן זַיְן גַּאנְצָן מַשְׁפָּחָה קַיְן נַיְרָ
יאָרָק, דִּינְגָּט אַ דִּירָה, שְׁטַּעַלְתַּעַ אַיְן אַ פֿיְגָעָה הַיִּים. אַוְן וּיְ אַלְעַמָּאָל,—
עַס לְאַזְטַּעַ זַיְקָה אַ בְּוִידָּעָם פֿוֹן אַלְעָזְזָעָן זַיְנָעַ טְרוּמָעָנִישָׁן. בְּלִיבָּט אַיִּם
מַעַר גַּאֲרָנִיט צַוְּתָּאָן, וּיְ זַיְקָה גַּעַמְמָעָן פָּאָר דַּעַר פֿרְיַעַר-דִּיקָעָר פְּרָנוֹסָה.
ער קַעַרְתַּעַ זַיְקָה אַוְן צְרוּיקָה קַיְן שַׁיקָּגָאָ אַוְן גַּעַמְמָעָן זַיְקָה צְרוּיקָה צַוְּתָּאָן
שְׁנַיְיַעַדְעַר-מַשְׁיָּה.

ס פ ק ו ת

איין 1894, דריי יאָר נאָך זיין פֿאָעטישן דעכּוֹת, אַיְוֹ עַר שׂוֹין גַּע-
זעַן ניט נאָר באָוואָסֶט, נאָר באָריִמֶט איין שיִקָּאנָגָה. פֿונְקָט דּעַמְּאלָט
שְׁרֵיִבְּט עַר דָּס וּוִיטְּרִידְּיקָע פֿאָלְקָסְטִימְלָעַכְּעַ נְאָיוּעַ לִידְּ :

צִוְּדָעַ מִזְוָּעַ

אָגָן מִיר נְאָר, מִזְוָּעַ, וּאָס וּוְילְסָטוֹ פָּוָן מִיר?
מִינְסָטו אָן אֲמָת כְּעוֹר גְּלִיקְלָעַךְ פָּוָן דִּיזְּ ?
אַיְךְ גַּיְיךְ אַרוּם שְׁטַעַנְיִיךְ פֿאָרְקָלְעָרֶט אָן פֿאָרְטְּרָאָכֶט,
הַעֲרָעָס נִיט בִּיטָּאָג, אָן דְּעַרְשְׁלָאָג נִיט בִּינְגָבָט.
וּנְךְ נִישְׁ קִיןְ צְרָבָעָט, וּנְעַרְ נְאָכְלָעִיסִּיק, פּוֹלִי,
וּנְשָׁאָוּסָאָגְרָפְשָׁוּט צָו גַּעֲמָעָן אָן מוֹלִי,
וּזְאָרוּסָוּ רְוִיבָסָטוּ מִיר מִין גַּעַהְולָד אָן מִין צְלִיט,
זָאָגָן מִיר, אַיְךְ בְּעֵט דִּיךְ, אַיְךְ הַאָבָּ פָּוָן דִּירְ בְּרוּיטְּזָה.

אָט דְּחָאָבְּ אַיְךְ אָט פֿעַקְלָ מִיט לִידְעָר גַּעַלְבִּין,
וּאָס דַּו הַאָסֶט בְּאוֹנוֹגָעָן אָן אַיְךְ הַאָבָּ גַּעַשְׁרִיבָן,
נוֹ זִיןְ מִיר אָגְ בְּרִיה בִּי יִעְשְׁטִיקָר צִיְּטָה,
נָעַם אָפָוָנָט לִידְעָר אָן בְּרַעְמָן אָט פֿוֹנָט בְּרוּתָמָט
מַעְ וּוּעַט פָּוָן דִּירְ מַאְכָן אָחָזָקָה, אָט שְׁפָאָטָה...
כָּאָשָׁשָׁ נָעַם אָן פֿאָרְהָהָנָעָר אָן מִיןְ דָּעַר גַּעַסָּה...
אָן זִינְגָּעָן, אָן לִיְּזָן פָּוָן גְּרוּסָאָפְעַטְּסָה...
כִּילְעָבָן, מִיןְ מִזְוָּעַ, דָּסָ לְוִינְטָזָקְ מִירְ נִיטְ .

די מִזְוָּעַ:

דוֹ הַעֲרָסֶט זִיעָר נִיט רְיכְטִיק,דוֹ בִּיסְט אַומְגָעָרְעָכֶט,
דוֹ בִּיסְט אַיְן דִּיןְ חַשְׁבָּוֹן גַּעַנְגָּעָן גַּאֲרַ שְׁלַעְכָּט,
דוֹ הַאָסֶט פָּוָן דִּירְ יִדְיְשָׁעָר מִזְוָּעַ עַרְוָאָרָט —
מִילְךְ אָן תְּאָנִיקְ ?דוֹ הַאָסֶט זִיךְ גַּעַנְגָּרָת.

די יִדְיְשָׁעָר מִזְוָּעַ, זִי קָעָן דִּירְ נְאָר גַּעַבָּן
טְרַעְרָן אָן הוֹנוֹגָעָר, אָט טְרוּיְעִירָקְ לְעָבָן,

לען זיך הוונערן, זיין אפטער ניכטער,
 אט דאס איז דער שיקאָל פון יידישן דיבטער...
 ("טאגלעכער ייושער קורייר", אוקטובר 28, 1894;
 אויך און "יידישן קורייר", אוגוסט 30, 1894).

דער גראיסער בבוד, וואס זיין ליינגערד און צהערער וויאן אים
 ארויסט, טרייסט אים וויניק'זואס. ניט נאר גיט ער שטונדריך ארט
 אַ דערשלֿאגנער, אַ פֿאָדצוייפֿלְטער, נאר גיט ער אָפְט מַאָטְעָר אַים
 סְפּוֹקְות וּגְעוֹן זִין אַיְגָעָנָם תְּאַלְאָנָט אַן פֿאָטְיעָשׂ בְּאָרוֹת. אַן דאס אַין
 איינְגְּנְטְּלְעֵד, גְּעוֹן דאס שְׁוֹעֲרָסְטָע דְּוֶרֶצְטוֹרָאנָן. פֿאָזְיעַ אַין גְּעוֹונָן
 זִין מְקוּמִיםְקָלְטָם. דָּאָרטָן ער גְּעוֹנוֹן טְרִיסְטָן. זִין פֿאָטְיעָשׂ
 דְּרָאָנָג, זִין וּעָרָן בְּאָרִימְטָהָבָן דָּא עָפָס נִיט גְּעַשְׁטִימָט מִיט דָּעָר
 וּוֹאָר. וּוֹאָס בְּאָרִימְטָעָר ער אַין גְּעוֹאָרָן, אַלְצָעָר הָאָט ער גְּעַחְאָפְט
 ער וּוֹעַט זִיך פֿאָרט אָרוֹיסְרִיסְטָן פּוֹן דִּי שְׁוַיְצְפָּאָרְיךָן. אַן דער טְרוֹוִים
 אַין גְּעוֹונָן — זִין בְּלוֹוִן אַ פֿאָלְקָסְזִיגְנָעָר. דְּעָרוֹוִיל וּוֹעָרָט שָׁאָרְפָּעָר
 אַן טְרָאָגִישָׂעָר דָּס וּרְקָלְעָכָע לְעָבָן — צַו לְעָבָן וּוּ אַ "שְׁקָלָאָה". אַן
 אַין הָאָרֶצָן גְּנְבָּעָט זִיך אָרִין אַ שָׁאָטָן סְקָעְפְּטִיצְיָוָם. נַאֲכָמָעָר — אַ
 גְּרוֹיסְעָר סְפָּק : צַי אַין ער טָאָקָע דָּס, וּוֹאָס פֿאָרְשָׁאָפְט אַים טְרִיסְטָן
 בְּעַת ער וּוֹעָרָט פֿאָדְצְוִיְּפָלָט ? צַי אַין ער אַ פֿאָעָט ? זִיעָר רִינְדָּה
 קְלִינְגְּט דָּס אַיְנְפָאָכָע טְרוֹוִירִיקָע לִיד "צַו גְּרוֹיסָה". אַן סָאָטִידָעָה, אַן
 אוּמְגָלוּבָּה, אַן אַפְּאָטִיעָה, גִּיט דָּרְכָן גָּאנְצָע לִיד אַ מַאְדָּגָעָר באַ
 האַלְטָעָנָעָר טָאָן, אַ פֿאָרְבָּאָגְּנָעָר וּוּיְתִיכָּה :

צַו גְּרוֹזִים

דער הִימָּל אַין לוֹיטָעָר,
 פֿס פֿינְקָלָעָן דִּי שְׁטָעָר,
 אַס שִׁינְסָט דִּי לְבָנָה,
 מִיט גְּלָעָנָץ אַן מִיט פֿרָאָכָט.
 אַך גַּי מִיה, אַך טְרוֹוִים מִיר,
 פּוֹן דִּיכְטָעָר, פֿאָעָטָן,
 וּוֹאָס זְיַעַנָּעָן בַּי לְיִטְן —
 גְּעַלְבָּט אַן גְּעַכָּט

— — — — —

פלוצלינג בעמערק איך
דארט מעקלען אַ קראָגעַן (אַ קרוּין).
געקריצט אויף איר בוכשטעבן —
כליעו און איך שטווין,
סְחוֹאָר דָאָרֶט גַעֲשִׁיבֵן
די פֿאָלָגָנוּעַ צִילָעַ:
“פֿוֹן זִיכְטָעָרָם, פֿאָעָטָן,
בֵין איך עס די קְרוּין.”

איך באָפָ מִין מִיט שְׁנָעַלְקִיַּת,
אוֹן ווֹלֵ אַיר אוּפְהִיבֵן,
די גַעֲלָעַכְעַ קְראָגעַן,
זַי זַעַצְנַן אוּפָ מִיר,
דָעַרְהָעָר אַיך גַאֲרַ פֿלוֹצְלָנוֹג
אַ שְׁטִימָעַ מִיר קְלִינְגָעַן:
“נִיסְטָ נָעַם זַיְךְ קְיָיָן מַעַן,
כְבִין צוֹ גַוּסִיס פֿאָרַ דִיר...”

(“טְעַגְלָעַכְעַ יְקוּשָׁעַר קְוּיָעַר”, דעט 50טן סעפְטָעַמְבָּעַר, 1894)

דאָך גַעֲפִינְטַ רְיִינְגָּאָלְדַ טְרִיְיסְטַ אַיְן זַיְן שְׁרִיבֵן :

אָרַ, זַי צִיְיט, זַי שְׁוֹעָרַע צִיְיט,
זַי רְוִיבַט אַפְּוַעַק זַעַם לְעַבְן,
זַי בְּרוּנְגַט פֿאָרְדוּעָרְבָן בְּרוּיַט אַוְן וַיִּיט,
אוֹן רְוִיבַט זַעַם לְוֹסֶט צוֹ שְׁטָרְעָבָן.

זַי רְוִיבַט דִי קְראָפְט, אוֹן רְוִיבַט דֻעַם מַוָּת,
אוֹן אַלְץ וְאַס אַיְזָעָהוּבָן,
זַי טְרִיקַט אֹוִיס דֻעַם מַאֲרַן,
אוֹן רְוִיבַט זְאָגָאָר דֻעַם גַלְיָבָן...

— — — — —
די פֿעַדְעַר אַיְזָעָהוּבָן שְׁטָאָלַץ אַוְן מַאֲכָט,
נַאֲר זַי וְאַעַט טְרִיְ מִיר בְּלִיבָן,

און דער איך מיט דער צייט פֿאַרְשָׂאָפָּס,
לאן שאָפָּס מיר קְראָפָּס — לאָס שְׁרִיבְּנִי...
(«טַעֲגָלֶעֶבֶר יְקִישָׁר קוֹרֵיעֶר», דָם 8טן אַקְטָבָעָר, 1896)

די ספקות וועגן זיין אייגעגענד פֿאַעטישער שליחות האבן אים אויך
נטיט אַפְּגָעָה אַלְטָמָן זיך צו פֿאַרְמָעָסְטָן אַיְיךְ אַמְבִּצְיֻוּרָעַ וּוּרָקָעַ. עַד
שְׁרִיבְּבָט אָן אַפְּעָרָעַ «עַל נְהָרוֹת בְּבָלָי», וּוָסָס דָּאָרָף אַיְם אַיְמָאָל פֿאָר
אַלְעָמָאָל פֿאַרְשָׁאָפָּן «די קְרוֹין פָּוֹן דִּיכְטָעָרָ, פֿאָגָעָטָן», אויךְ פֿאַרְזָוּכָעָרָן
זַיְן מַעַמֵּד. «עַל נְהָרוֹת בְּבָלָי» האָט מעַן אוּפְּגָעָפְּרִיטָן אַיְן שְׁקִיאָגָא מַיט
מַאֲדָם פָּעָנִי בְּרוֹאָן אַיְן דָּעַר הַוִּיפְּטָרָאָלָעַ. די אַפְּעָרָעַ האָט גּוֹשָׁאָחָן
גּוֹעוֹן בַּיָּם טַעַטָּעָרְדָּעָלָם. דָּאָס האָט אַבָּעָר נִיט פֿאַרְבָּעָסְעָרָט זַיְן
כַּמְטָעָרְיַעַלְעַ לְאָגָעָ. פָּוֹן דָּי אַלְעַ אַפְּגָעָנוֹגָעָן האָט זַיְן אוּסְגָּעָלָאָן אָ
טִיךְ.

גּוֹעוֹן אויךְ אַצִּיטִי, בְּמַשְׁךְ גָּאנְצָעָן זַיְן וּוּאָכָן, וּוּעַן רַיְנָגָאלְדָה האָט
גּוֹעָרְבָּעָט וּוִי אַמִּיטְרָעְדָאָקְטָאָר אַיְן אַסְאַצְיָאָלִיסְטִישָׁר צִיְּטוֹנָגָן. אַבָּעָר
פָּוֹן דָּעַר דָּאַזְיָקָעָר צִיְּטוֹנָגָה האָט עַד נִיט דָּעַרְוָאָרָט צו צִיְּעָן חִוּוֹנָה. דָּאָ
הָאָט עַד גּוֹעָרְבָּעָט וּוִי אַבְּגָרְגָעְגָּבָעָגָר אַרְבָּעָטָעָרְטָרְבִּיוֹן.
די צִיְּטוֹנָגָן אַיְן אַרְוֹסִים אַיְן יָאָר 1900, וּוּעַן יְדוֹשָׁיִן וּוּקְטָאָר דָּעָבָס
איְזָה גּוֹעוֹן דָּעַר סַאַצְיָאָלִיסְטִישָׁר קָאנְדִּידָטָט פָּאָרָן פֿרְוּזְיָעָנְטָאָמָטָן.
כְּדִי אַגְּיָיטִירָן פָּאָר דָּעָבָסְטָן האָבָן פֿיְרְנְדִּיקָעָ אַרְבָּעָטָעָרְטָוָעָר אַרְגָּאָנִיָּה
זַיְרָט אַסְפָּעָצְיַעַלְעַן קָאמִיטָעָט. אַיְן דָּעַם קָאמִיטָעָט זַיְנָעָן גּוֹעוֹן יְצָחָק
רַיְנָגָאלְדָה, דָּעַר שְׁפָעָטָעָר בְּאַרְמְטָעָר אַרְבָּעָטָעָרְפִּירָעָר בְּעַנְדּוֹשָׁאָמָן
שְׁלַעַזְיָגָעָר, מָאָרִיס וִיסְקִינְדָּה, לֹאִיס בְּעַנְגָּסָאָן אַוְן עַטְלָעָכָעָ מִיטְגָּלִיָּה
דָּעַר, וּוָסָס זַיְנָעָן גּוֹעוֹן פֿאַרְבָּונְדָן מַיטָּ דָּעַם «לְאָסָאָל פָּאַלִּיטִיקָל עַדְיוֹן
קִיְּשָׁאָגָאלְקָלָאָבָּ». דָּעַר דָּאַזְיָקָעָר קָאמִיטָעָט האָט עַס אַרְוִיסְגָּעָבָן
«די אַרְבִּיטָעָר צִיְּטוֹנָגָן» אַיְן שְׁקִיאָגָא בְּמַשְׁךְ גָּאנְצָעָן זַיְן וּוּאָכָן. די צִיְּ
טוֹנָגָן אַיְן דָּעַרְשִׁינְגָּעָן יְעַדְן פֿרְיִיטִיק בֵּינוֹ די וּאָלָן. די רַעַדְקָטָאָרָן אַיְן
דָּעַר צִיְּטוֹנָגָן זַיְנָעָן גּוֹעוֹן יְצָחָק רַיְנָגָאלְדָה, מָאָרִיס וִיסְקִינְדָּה אַוְן בְּעַנְ
דוֹשָׁאָמָן שְׁלַעַזְיָגָעָר. זַיְעַד שְׁוֹעָרָעָ אַרְבָּעָט האָט גּוֹבָרָאָכָט בְּאַדִּינָה
דִּיקָעָ רַעַולְטָאָטָן פָּאָר יְעַגְּדָרְצִיטִיָּה. די אַגְּיָיטָאָצִיעָ אַיְן דָּעַר צִיְּטוֹנָגָן
הָאָט אַיְן נִינְגָטָן וּוּאָרְדָּ גּוֹבְּדָאָכָט 900 שְׁטִימָעָן פָּאָר דָּעָבָסְן. אַבָּעָר צַו
קִיְּזָן פֿרְנָסָה האָט עַס נִיט גַּעֲפִירָת.

דוֹרְכָּגָעָנוֹמָעָן מַיטָּ פֿעַסְיִיסְטִיָּשָׁע שְׁטִימָנוֹגָעָן האָט עַר יְומָיּוֹם
גּוֹמוֹזָט זַיְן דָּוְרְכָּשָׁלָאָגָן, זָאָרָגָן וּמְפָרָגָן זַיְן די מְשָׁפָחָה. אַוְן גַּעַיְ

ווען איז ער א מטופל מיט א וויב איז פיר קינדרער. א טאג פאר זיין טויט — שרייבט זלמן דרייען אין לעקסיקאן, אויפן סמך פון מרמרס מיטטילונג — האט ער אונגעשריבן א טעאטער-לייד "איך האב קין צייט". ער האט דאס ליד איינגעזונגגען מיט יידייש אקטיארן. געקוּ מען פון טעאטער נאך האלבער נאכט. האט ער אונגעשריבן א בריוו זיין פרײַנְד, דעם דיכטער בעניש (דור גראנבערג). געלאָט דעם בריוו אויפן טיש, כדיעס אפשיקן אין דער פרי. מאנדע סימבאָליש קלינגען פאר אונדוֹ רײַנְגָּלֶס אַיִּנְפָּאַכְּבָּעָט טְרוּיְעַרְקָעָט פְּעֻרְזָן אֵין זִין "צְוֹאָה". אויב דאס פֿאָלָק, זִינְעָט "עַלְנְטָע בְּרַדְעָרָע" גַּעֲפָלָט נִיט זִין יְרוֹשָׁה — זִינְעָט יְדִישָׁע לִיְעָרָע, זָאֵל מען עס מקבר זיין מיט אַיִּם צְזֹאָמָעָן. דער טויט איז געקומען צום שוינְדּוּכְּטִיקָן פְּאָעָט אֵין שלָאָפָּה, דורך אַ הַאֲצְשָׁלָאָג, דעם 20-טָן אַקְטָאָבָּעָר, 1903.

דער פְּאָעָט פָּוּן שְׂקָלָאָפָּן-לייד

אונדוֹ איז נִיט באָקָאנְט ווי אָזְוִי דער קלִינְשְׁטָעַטְלִיךְעָרָפְּרוּמְעָר בחור האט זיך פֿאָרוֹאַנְדָּלְט אֵין אָן אַרְבְּעַטְעָר-פְּאָעָט, תִּיכְּפָּה נאָך זִין קוּרְ מען קִין אַמְּעָרִיקָע. די פֿרְטִים וועגן דעם זִינְעָט סּוֹף-כְּלִסְׁוף נִיט ווַיְכְּתִּיק. די שְׂוִיצְפָּאָבָּרִיךְ, קָעְנוּן מִיר זיך פֿאָרְשְׁטָעָלָן, אָז גַּעֲזָעָן זִין אָנוֹנִי ווּרְסְטִיטָעָט. בי דער שְׂנִידְעָר-מָאַשְׁין האט ער אַנְגְּעוּהָבִין קלְאָדָרָבָּאָגְּרִיךְן אלְעָן, וואָס האט גַּהְעָט אַשְׁיָּוָת מִיטָּן גְּרוּיסְּטָן גַּעֲזָלְשָׁאַפְּטָלָעָן אָמוֹגָלִיךְ, אָדָעָר, ווי דֻּעְמָאַלְטִיקָעָט פְּאָעָטָן האָבָּן עַס גְּרוּפָן, "דַּעַם יָאָ-מְעַרְטָאָלָּה". אֵין דַּעַם דָּאַיְּקָן, "אַעְמָרְטָאָלָּה" זִינְעָט אַיִּגְרָאַנְטִישׁ אַרְבָּאָגְּרִיךְ טָעָר מִשְׁאַוְסְׁגָּעָגָנְגָּעָן בְּיַם שְׂקָלָאָפָּן פְּאָרָן בְּאַלְעָבָּאָס. אַבָּעָר גַּעֲפִינְגָּעָן זיך אֵין דַּעַם דָּאַיְּקָן "אַונְיוּוּרְסִיטְעָטָן" אֵין נִיט גַּעֲזָעָן גַּעֲבָּוָן. עַפְּסָ אֵין גַּעֲזָעָן אֵין רַיְנְגָּאַלְוָן נאָך פֿרְיָעָר, וואָס האט גַּעֲדָרָעָטָן אֵין זִינְעָט בְּלוֹטָן. די שְׂוִיצְפָּאָבָּרִיךְ האט עַס נאָר אוּפְּגָ�וּעָקָט, האט עַס גַּעֲבָּרָאָכְט צָוָם פּוֹלָן אַיסְדָּרוֹק.

דער רִיס מִיט זִין פְּאָעָטָה, וואָס מִיר האָבָּן פֿרְיָעָר דֻּרְמָאָנְט, וְאַרְפָּט אַ לִיכְּט אָוִיף דַּעַם פְּאָעָטָס כַּאֲרָקְטָעָר. אֵין דַּעַם דָּאַיְּקָן רִיס וְעוּלָן מִר גַּעֲפִינְגָּעָן בָּאַשְ׀יָּד.

עַטְלְעָכָע חֲדַשִּׁים נאָכָן קָוְמָעָן מִיטָּן פְּאָעָטָר קִין בָּאַלְטִימָאָר, רְעוּאָלָּ-טִירָט דַּעַר יְוָגָּעָר רַיְנְגָּאָלָּד קָעָגָן זִין פְּאָעָטָרָס שְׁטְרָעָנְגָּעָר הַנְּהָגָה. ער אֵין שְׁוִין דֻּעְמָאָלָּט אַ יְוָגָּעָר פְּאָעָט, אֵין אַרְבְּעַטְעָר-פְּאָעָט. זִין פְּאָעָטָר

המושע תואמים האט זיך ביתanganognat דערמיט. וואס ער אלין אי געווען אן אויסערגעויניגלאען פרומער חסיד, ממש בלינד פאנאטיש. ער אייז טאקע געווען אַ לְבָטוּבַּ, אַ מענְטֵשַׁ מִיטַּ אַ וְזֹרְעַם הָאָרֶץ. אַבעַר וווען עס אייז געקומען צו פורומקיט. האט ער ניט געוואָלַט וויסן וווען קיין שום אַנדְעָר זיך. דא איז ער געווען הארט און פארעקסנט. דער דאַזְקַעַר לְבָטוּבַּ הָאָט אַרְפִּיגְעָצְוָאוֹנוֹגָעָן אַוִיכַּ זַיִן גַּאנְצָעַר מְשֻׁפְחָה אַן אויסערגעויניגלאען שווערטען דיסציפילין, אַן אוּמְבָרְחָמְנוֹתְדִּיקְּן «אוֹזַי ווועט עס זיין». אַ שָּׂאָטָן-מְחַשְּׁבָה ווועגן וווערַן אַ בִּיסְעַלְעַדְעַר הָאָט נִיט געקבנט געדיען אין זיינַע פִּיר אַילְעַן. ער הָאָט מִיט דָעַר גְּרַעַסְטָעַר אַכְּרוּיָה גַּעֲקָעָמָפְטָן קָעָגַן דָעַם קָלְעָסְטָן שְׁמֵץ פְּרִיהִיָּת, קָעָגַן דָעַם קָלְעָסְטָן שְׁמֵץ כְּפִירָה. אַן נִיט נָאָר הָאָט ער עס גַּעַפְּדַעַטְרַט פָּן אַנְדָעַג. ער אלין הָאָט פָּאַרוֹאָרְפָּן כְּלָעָרְלִי מְעַלְעַקְיִיטִין צו פָּאַרְבָּעַ דָעַג. ער אלין הָאָט דָוְרְכָעָטְרָאָגָן בָּאהָבָה אַלְעַ עִנוּיִים קַשִּׁים כְּעָרָן זַיִן מִצְבָּה. ער אלין הָאָט דָוְרְכָעָטְרָאָגָן בָּאהָבָה אַלְעַ עִנוּיִים קַשִּׁים אַן דָעַד «פְּרִיהִיָּרְךָ» מִדִּינָה. אַבִּי נִיט מוֹתָר זַיִן אַוִיכַּ אַזְקַעַר אַזְקַעַר אַיְזְעָרְנָאָר דִּיסְכִּיפְלִין הָאָט דָעַר יָנְגָעַר טְרוֹרִי אַט קָעָגַן דָעַר דָזְקַעַר אַיְזְעָרְנָאָר דִּיסְכִּיפְלִין הָאָט דָעַר יָנְגָעַר טְרוֹרִי מַעַר אַן דִּיכְטָעַר מַוְדָד גָּעוּוֹן.

אינאיינעם מיט די שקלאָפָן-קייטן אין דער שויזצַּפָּאָבריך האט ער אויך געפִּילט די קייטן פֿון זיין פֶּאטְעָרְס אָומְבָּרְהָנוֹתְדִּיקְעָר פרומְקִיט. אָזֵן וּוּעַן ער האט מְוֻד גְּעוּווּן קְעָגַן קְיִיטַן בְּכָלְלָה, האט ער עַס גַּעֲטָאָן אַפְּרַשְׁקָלָאָפְּטָעָר אָרְבָּעָטָעָר אָזֵן וּוּי אַפְּרַשְׁקָלָאָפְּטָעָר וּוּן.

ס'איין אבער געוווען נאך אַ סִיבָה, נאך אַ גּוֹרָם, ווֹאָס האט דעם יונגן
ייניגאלדן געמאכט פאר אַ מְוּרָד. אַ גּוֹפִיל, ווֹאָס האט געלעבעט אַין
ייניע בלטונ. אָוֹן מאָדרנו — אַט דאס מְרִידָה-גּוֹפִיל האט ער געירשנט
פּוֹן זַיִן פֿאַטְעָר. דער פרומּ-פָּנָאָטִישָׁעֶר פֿאַטְעָר האט געהאט עפּעס
אַין זַיִן כָּאָרָקְטָעָר, ווֹאָס אַין שְׁפָעַטְעָר גּוֹעוֹאָרוֹן דער סָאמָע תְּמִצְתִּי
אַין זַיִחְקָה רֵינְגָּאלְדָס לעבען. דער שְׁטוּרְגָּן-פְּרוּמוּעָר יהושע תְּאוּמִים אַין
אַלְיאַזְגּוּעוֹעָן אַין דער נָאָטוֹר אַ מְוּרָד. אַבער אַ מְוּרָד בלויין קעגן אַין
זַאֲדָ — קעגן תְּקִיפָה. ער האט אַין באַלְטִימָאָר דערזְוּעָן אַין דַעַם «בָּאָס»
אַתְקִיף אַוְן אַ רְשָׁעָ, אַ הוֹיטִי-שְׁנִידָעָר אַוְן אַ בְּלוּטְ-זּוּיגָעָר. אַין דַעַם
פְּרָטָ אַיִן יהושע תְּאוּמִים, פּוֹן סָאמָע אַנְהָרִיבָן אַגּוּעוֹן מַעַר סָאַצְיָאַלְ-
בָּאוֹוֹאָסְטוּנִיק וְזַיִן זֹן, דער אַרְבָּעַטְעָר-פֿאַטְעָט. יהושע תְּאוּמִים האט
זַיךְ לְאָגָג נִיט גַּעַהְלָטָן אַין קִין שָׁוֹוִיצְפָּאָרְבִּיךְ. אַין יַעֲדָעָר פָּאָרְבִּיךְ
הָאַט פְּרִיעָר אַדְעָר שְׁפָעַטְעָר גּוֹמוֹת אוֹיסְבָּרָעָן אַ שְׁאָרְפָּעָר סְכָסָוָן,
אַ קְרִיגְגָּעָרִי מִמְשָׁ אָוִיךְ מַעֲסָרָטָס, צוֹוִישָׁן דַעַם פְּרוּמָעָן לְמַדְזְ-עַמְךְ אַוְן

דעם באס, דעם עקספלואטאטאטר. קעגן די קלינגע טיראנגען אין די
שויצ'פֿאַבריקו האט דער פרומער יהושוע תאוּם געהאלטן אין אין
רעוואָלטְרִין. און וווען ער האט מעֶר ניט געלענט געפֿינען אַ פֿאַברִיך
וועָא צוֹעַקְצּוֹלִיגְן זַיְגָע אַרְעָמָע כוֹחוֹת, האט ער גענומען אַ פֿאַברִיך
די פְּלִיצְעָס אָזָן זַיְגָע אַוּקְגּוּלָאָט פֿעַלְעָנוּ אַזְיַן די דָּעֵרְבִּיאַיְקָע דָּעַרְפָּעָר
און פֿאַרְמָס. דער דָּאַזְיַקְעָר "גִּיעָר" מִיטְן אַיסְטָעַרְלִישָׁן הַילּוֹךְ האט
ニיט נאָר פֿאַרְקִיפְט זַאֲכָן. ער האט זַיְגָע גַּעַשְׁטָעַלְטָ פֿאַרְרִיכְטָן אלְלָזֶן, ווָאָס
סְּהָאָט זַיְגָע גַּעַלְאָזָט — מִן אַזְאָכָן בֵּין אַ שִּׁירְעָם. זַיְגָע רַעֲוָאַלְטִירְבָּן
דיַק גַּעַפְּלִיל פֿאַר יִשְׂרָאֵל אָזָן קַעְגַּן תְּקִיפְוֹת האט זַיְגָע קִינְגָּמָלָן בֵּית אַיְגָעַ
שְׁטִילְט. דָּאָס האט זַיְגָע וַיְזַעַר גַּעַלְאָזָט פֿילְן, נַאֲכָדָעַם ווַיְזַעַר האט
זַיְגָע אַזְעָצָט אַזְיַן דָּעֵר יִדְיָשָׁעָר אַגְּרִיכּוּלְטָוּרְעָלָעָד קָלָאנְגָּעָז וַיְזַעַר
נַיְוַדְזּוּרְזִוְרִין. אַזְיַן דָּעֵר דָּאַזְיַקְעָר קָלָאנְגָּעָז גַּעַוּזָן אַ שְׁנִינְדָּעָר
פֿאַברִיך. דָּאָרטָן האט גַּעַהְעָרְשָׁת אַ לְאַקְאַלְעָר "צָאָר". האט דָּעֵר אַלְטָעָר
יהַשּׁוּעָתָהָאָמִים אַרְגָּאַנוֹזִיסְטָן די אַרְבָּעַטְעָר אַזְיַן דָּעַם דָּאַזְיַקְעָן שָׁאָפָּן. ער
הָאָט זַיְגָע אַרְיִיסְגַּעְפִּירְט אַזְיַן עַרְשָׁתָן סְּטָרִיקָה. די פֿרְיוּעָרְדִּיקָה לְמוֹדָדִים,
לְעַרְנָעָרָה, יִשְׁיבָּה-הַלִּיּוּת, בְּטָלְנִים אַזְיַן דָּאַרְפְּסִיְּדִין הָאָט ער אַיסְטָגְּעָה-אַמְּעָרָת
אַזְיַן אַשְׁטָאָרְקָן כֹּה. דָּעֵר סְּטָרִיקָה האט גַּעַדוּיְרָת גַּאנְצָע 16 וּזְאָכָן. פֿאַר
די אַרְבָּעַטְעָר זַיְגָעַן דָּאָס גַּעַוּזָן 16 וּזְאָכָן. הַנְּגָעָר, שְׁרָעָק אַזְיַן דָּדְפָּתָה.
אַזְיַן דָּאָס האט דָּעֵר אַלְטָעָר תָּאָמִים גַּעַפְּרִירְט די סְּטָרִיקָה קָזָן אַגְּזָחָן
איַבְּעָר דָּעַם פֿאַרְעָשָׁנָטָן באָס. דָּאָס אַזְיַן פֿאַרְגָּעָקָומָעָן אַזְיַן די יַאֲרָן
1906-1907, דָּרְיַי יַאֲרָן נאָר זַיְגָע זַוְּגָן טוֹיט.

דאָס אַזְיַן יִצְחָק רַיְנְגָּאַלְדָס גִּיסְטִיקָע בִּיאָגְרָאָפִּיעַ. דָּאָס זַיְגָעַן די
גּוֹרְמִים, וְאָס הַאָבָּן אִים אַזְגָּעָנוֹרִיסְט צַוְּעָרָן אַזְיַן אַרְבָּעַטְעָר-פֿאָעָט,
שְׁקָלָאַפְּנִילִיד זַיְגָעָר. דָּאָס עַרְשָׁתָן מְרִידָה-זַוְּגִינְטָל הָאָט נאָר בַּאַדְאָרְפָּט
אַנְרִירָן די צָאָרְטָע סְטָרְנוּס אַזְיַן זַיְגָע הָאָרֶץ.

דָּעֵר טְרוּיְעִירְקָעָר אַרְבָּעַטְעָר-זַיְגָעָר

אַזְיַן רַיְנְגָּאַלְדָס אַרְבָּעַטְעָר-לִידָעָר זַיְגָעַן דָּאָזְגִּינִּיךְ וּוּעָקָד אַזְיַן רַזְקָה
מְאַטְיָוָן, אַזְיַן פֿאַרְגָּלִיךְ מִיט די לִידָעָר בַּי אַנְדָעָר אַרְבָּעַטְעָר-פֿאָעָט,
זַיְגָע סְּאַצְיָאַלְעָלָע לִידָעָר זַיְגָעַן עַל-פֿיְרָוב דָּרְכָגְעָדוֹרְגָעָן מִיט שְׁפָלוֹת,
מְרַה-שְׁחָוָה אַזְיַן טְרָעָן. דָּעֵר דָּעַמְּלָטִיקָעָר אַגְּיַטְאַצְיִיעָטָן, די שְׁרִיְעָנָן
דיַק סְּאַצְיָאַלְעָלָע רַעֲטָרִיךְ האט נִיט גַּעַהְעָט קִין שְׁוָם השְׁפָעוֹה אַיְיךְ אִים.
אַזְיַן אַוְיָב יַאֲ — אַזְיַן דָּאָס גַּעַוּזָן בְּלוּזָן אַדְרִיסְנְדִּיקָעָה השְׁפָעוֹה. די טִיפְסְטָע

השפעה האבן גאר אויף אים געהאט דאס יידישע פאלקסלייד און די יידיז
שע פאלק'זינגער. און מיט דעם איז ער אנדערש ווי די מערטטס טאַ
צִיאַלָּע פֿאַעַטְן אֵין זִין צִיִּט.

כמעט בי אלע סאַצְיַאלָּע פֿאַעַטְן פֿילַט מען אַ פֿאַלְקְסְטִימַלְעַן
טאן. אַבער דאס קומֶט ניט דירעקט פֿוֹן פֿאַלְקְסְלִיד. דאס בְּרַעֲגַט מיט
זִיך, עַל-פִּירְדּוֹב, דער פרִימִיטְיוּוֹר רְעַזְלִיזּוֹם, וְאָס הָאָט גַּעֲנָעַרְתּוֹ זַיְעַר
ליַד.

מען קען געפֿינְגַּן ביַי עַדְלְשָׁטָאָטָן וְוַעֲנְדוֹגְּגַּן פֿוֹן דער פֿאַלְקְסִּיד
פֿאַעַזְוּיגּ. אַבער זַיְקְוּמָן צו אִים פֿוֹן גָּאר אַנְדְּעַר קוֹאָלָּ
איַיְ נִיקְיִיטִין, נַאֲדָסָן, נַעֲקָרְאָסָן אַן אַנְדְּעַר פֿאַעַטְן-פֿאַלְקִיסְטָן, «נַאֲ-
רַאֲדְּנִיקְעָס». וּוי, לְמַשְׁלַח, מִיכְאַלְאָוּ, סְלוֹטְשְׁוּסְקִי. אַן אַוְיבּ עַס אַיִּן
גַּעֲזַעַן אַ יִדְיִישָׁר קוֹאָלָּ, אַיִּן עַס גַּעַזְעַן פֿרוֹגּ אַיִּן רַוְּשִׁישָׁ.

דאָס זַעֲלְבִּיקָּעָ קען מען געפֿינְגַּן אוּיךְ ביַי וְוַיְנְטְשְׁוּסְקִין. אַבער
זִיךְ פֿאַעַזְוּיגּ הָאָט גַּעַבְּלִיטּ אוּיךְ אַונְטְּעַר אַן אַנְדְּעַר שְׁטָאַרְקָעָר הַשְּׁפָעָה
אַחֲרֵי דִּי רַוְּשִׁישָׁ, «נַאֲרַאֲדְּנִיקְעָס» הָאָבָן אִים מַשְׁפִּיעָ גַּעַזְעַן — דִּי עַבְּגִיּ
לִישָׁע, «טְשָׁאָרְטִיסְטָן» פֿאַעַטְן; שְׁעָלִים, וְוַיְלִיאָם מַאֲרִיסְעָס אַן טַאמָּאָס
הַזְּדָס סָאַצְיַאלָּעָ מַאֲטִיזָן. אוּיךְ אִים הָאָבָן אוּיךְ גַּעַוְוִירְקָטּ שְׁאַמִּיסָּא
אַן הַעֲרוּוּגָה פְּרִילִיגְרָאָט אַן דִּעְרָ יְוָנְגָעָר הַיְנָעָ. אַן פְּאַרְשְׁטִיטִיט זִיךְ
צִיאַלָּע פֿאַעַטְן. צַו זַיְיַ אַיִּז בְּעַרְאָנוֹשָׁס לִידּ גַּעַקְוּמָן עַל-פִּירְדּוֹבּ דָּרָךְ
רַוְּשִׁישָׁ אַן דִּיְישָׁ.

איַן בְּאוֹשָׁאָוּדָס לִידּ פֿילַט מען אַיִּן גַּאנְצָן נִיטּ דִּי פֿאַלְקְסְלִידּ
הַשְּׁפָעָה. מען פֿילַט אַיִּן זִיךְ לִידּ וְוַיְנְטְשְׁוּסְקִין אַן עַדְלְשָׁטָאָטָס
טַעַנְבָּר, סִיוּוֹשָׁעָטָן אַן, בְּאַזְוֹנְדָעָרָס, פֿאַעַטְיִישָׁ אַקָּאָרְדָן. אַבער מַעַר
וּי אַלְעַ פֿילַט מען אַיִּן בְּאוֹשָׁאָוּדָס מִילְּטָאָס אַן וּגְלָט וּוַיְתָמָגָן,
עַמְּרָאָסָן אַן מַאֲרָקָהָס הַשְּׁפָעָה.

אַזְוִי אַיִּן גַּעַזְעַן מִיטּ יְצָחָק זַעֲלִינְגַּן. מִיטּ אַיִּן וּוְאָרִיטּ — דִּעְרָ
רְעַאֲלִיסְטִישָׁר פְּרִימִיטְיוֹ אַדְעָר דִּי רַאֲמָגְנִיטִישָׁ רִיטְאָרִיקּ הָאָט אוּיךְ
זַיְ גַּעַוְוִירְקָט דָּרָךְ פְּאַרְשִׁידְעָנָעָ שְׁטוֹרָאָמָעָן, אַבער נִיטּ דָוְרְכָן יִדְיִישָׁן
פֿאַלְקְסְלִידּ. אַן אוִיסְנָאָס אַיִּן דֻּעָם פְּרַט אַיִּן גַּעַזְעַן וְוַיְלִיאָם קַאְיִוּרָ
צָום טִילָּ, גַּעַיְתָן לְעַמְּפָרָטָם. וְיַי הָאָבָן אוִיסְגַּעַנוֹצָט אוּיךְ יִדְיִישָׁ טְרָאָ
דִּצְיאַנְגַּעַלְעָ מַאֲטִיזָן (חַנוּכָה, פּוֹרִים, הַדָּר אַזְוּזָן). אוּיבּ יוֹסֵף יְהָה הָאָט
אַיִּן דִּי 909 עַרְעַר יָאָרָן זַיְךְ בְּאַנְצָטָ מִיטָּן פֿאַלְקְסְטָאָן, הָאָט עַרְעַמִּיטָּ
אוִיסְגַּעַנוֹגְּגַּן אַן אַינְדִּיוֹדּוּעָל אַן נִיטּ קִיְּן סָאַצְיַאלָּ לִידּ.

ווען מ'וקט זיך אבער צו צו רײַינְגָּלְדִּס לֵיד, זעט מען די השפעה
פֿון יִדְישֶׁן פֿאַלְקְסְּלִיד אַין עַטְלָעֶכָּע שָׂאַטְיְּרוֹנְגָּעָן. פֿרִיעָר וּוי אַלְץ זעט
מען עַס אַין די עַרְשְׁטוּ לִיד־אַקָּאַרְדוֹן, דַּהֲוָן אַין דֻּעָם אָפָּן וּוי אַזְוִי עַד
הַיְּבִטְהָן אַן אַלְּדִי :

“אַיִּין הַאֲפָעָנוּנָג אַיִּין מִיר גַּעֲלִיבִּין,
אַיִּין אַיִּינְצִיקְעָר וְהַאֲגָּנָש אַיִּין מִיְּן בְּרוֹסְטָן.”

(“די פֿרִיעָהִיט”)

“בְּחוּל אִיךְ זַיְגָּעָן,
לְבָעַר בְּרִיעָר,
פֿון אַ פֿרְלִילְנָג,
פֿון אַ נְשִׁי...”

(“זַיְגָּעָן”)

“מַעֲנְטָשָׁן זָגָן, בֵּין מְשׂוּגָעָן,
נָאָר אַן דּוֹלְהָנִי זָלָא אִיךְ גִּינְ...”

(“מיַין מְשׂוּגָעָת”)

“חַעַן אִיךְ וְאַלְטַ פֿאַרְשְׁטָאַנָּעָן די שְׁפָרָאָךְ פֿון זַיְגָּל...”
(“חוּן אִיךְ וְאַלְטַ פֿאַרְשְׁטָאַנָּעָן”)
“דָּעַר וְיִנְטָעַר קְוֹמָט, דָּעַר וְיִנְטָעַר קְוֹמָט!
אוֹן טְרִיבְּטַ אַזְוּקָעַ דֻּעָם זָמְעָר.”

(“דָּעַר וְיִנְטָעַר”)

“אַיִּין אַעַר וְאַלְטַ אִיךְ וְעַלְן וִיסְקָן,
גָּאָט, עַס אַעַל דִּיר נִיט פֿאַלְרִיסְקָן.”

(“אַ טְעָנָה צָו גָּאָט”)

“הַאָל אַיִּין, פֿרִיעָהִיט, גַּאֲרוֹנִיט אַרְן,
חוּסֶם דָּעַר וְיִגְּעַר אַיִּילָט זִין וְעַנְ...”

(“וואָס אַרְט אִיךְ?”)

“לְקִידְעָר וְוִילְט אִיר, פֿרִיעָנָהִעָ, הַעֲרָן?
לְיִידְעָר הַאָט זִיךְ אִיךְ פֿאַרְגּוֹלְסְטִ?!”

(“צָו עַרְנָמֶט פֿאַר אִיךְ?”)

דאָס זִיְנָעָן בעצם פֿאַלְקְסְּלִיד־זַוְעַנְדּוֹנְגָּעָן. אַין עַדְלָשְׁטָאַטָּס טָאָן
הַעֲרָט מַעַן אַפְּט אַ רְאַמְּאַנְטִישָׁע הַעֲרָאַיְשְׁקִיט, מִיסְטָעָרִיעַ, אַ מְאַרְטִי־
רָעָם פֿאַרְצְׁוֹיְפֿלוֹנָג. בֵּי באֹוּשָׁאַוּעָן פֿילְט מַעַן אַן אוֹנְיוּעָרְסָאָלָן

אטעם, אַ רעטאריך פון גרייסן פאָרגנעם. בֵּי אַונדערע סָאַצְיָאלָע פָּאַעטָּן פִּילְטָן מַעַן אָנוֹ מַעַן הָעָרֶט זַיְעָרָע וּוּקְלִידָעָר, זַיְעָרָע רַוְּפְּלִידָעָר. אָיז דָּס אַלְץ כְּמַעַט נִיטָּא בֵּי יִצְחָק דִּינְגָּאָלָן. זַיְין גֻּמְיִיט אָיז פָּוּן אַ דָּעָרָדָשׁ לְאָגָעָנוּם, אָיז פּוֹל מִיט תְּמִימָות. זַיְין טָאָן אָיז אַ שְׂטִילָעָר, פּוֹל מִיט שְׂוּעוּרָמוֹת. מִיר הָעָרָן עַס אַין פָּאַלְקְסְלִיד, אַין יְעָגָעָם פָּאַלְקְסְלִיד, וּוּאוֹ עַס וּוּרָן אַוְיסְגָּעְדְּרִיקְט יְסוּדִים אַוְיפָּאָ אַ שְׂטִילָן אַוְיפָּן.

פָּאַרְאָן בֵּי דִינְגָּאָלָן אַ לְּיִד, וּוּאַס קָעָן אַונְדוֹן דִּינְגָּעָן וּוּי אַ מּוֹסְטָעָר. צְוּוִי הַשְּׁפָעָה זַעַעַן מִיר דָאָרטָן. דֵי דָרוּוִינְדִּיקְעָשׁ הַשְּׁפָעָה — דֵי שְׁפְּרָאָךְ אָונָן דֵי אַוִּישְׁטָאָטוֹנָג וּוּי אַין סָאַצְיָאלָן לִיד אָין דֵי 909 עַרְעַץ יָאָרָן. אָונָן דֵי אַיְנָעָרְלַעֲכָע, דֵי טִיפְּעָרָע הַשְּׁפָעָה — דָעַם גַּעֲמִית, דָעַם אַטָּעָם, דֵי תְּמִימָות אָונָן דֵי פְּשָׁטוֹתְדִּיקְעָשׁ טִיפְּקִיט, וּוּי אַין פָּאַלְקְסְלִיד :

די פֿרְיוּחִית

אַיְין האָפָעָנוֹג אַיְן מִיר גַּעֲלִיבָן,
אַיְין אַיְנְגַּזְקָעָר וּוּאַנְטָשָׁ אַיְן מִין בּוֹסֶט:
אַיךְ לְעַב נָאָר די פֿרְיוּחִית צַוְּלִיבָן,
אָונָהָב אַיְן דֵי מַעֲנְשָׁהִיט מִין לְוֹסֶט.

אַיךְ הַאָף דָּס די פֿרְיוּחִית, זַי וִיסְעָן,
וּוְעַט קָוְמָעָן אַיְן גַּיְיכָן צַוְּגִיאָן,
אָונָהָוִיסְלִיאָן יְעָן פָּוּן תְּפִיסָה,
מִיט הַיְּלִיקָן הַיְּמִילָשָׁן חָן.

דָעַם אַרְיִמְעָן זַי מַעַשׂ זַי פֿרְיוֹן,
אַמְּוֹאָר זַיְין תְּאֵץ אַם גַּעֲלָסֶט,
דָעַם אַרְבָּעָטְסָמָאן וּוְעַט זַי קְרוּרִין
זַיְין שְׁוֹאָכָע אַוּן קְרוּפְּנְקָלְעָכָע בּוֹסֶט.

דָחָן וּלְאַיךְ דָּס צַוְּעָן אַוּן קוּעָלָן,
אָונָהָלִיבָן פָּאַגְּנִינִין זַעֲרָפָוּן:
בְּאַגְּרִינְסָן וּלְאַיךְ זָאָן דָעַם הַעֲלָן
אָונָהָלִיכָּן שְׁטָאָלָן פָּוּן זַי זָוָן.

דאָן הוועל אַיך אֹויך שטאָרבּן מיט פֿרײַדְעַ,
זיך זעגנען מיט הימל אָן ערָה,
אַיך לֵב פָּן מִין הַעֲרָצָן דִּי בִּיזָּעָ,
נָאֶר פֿרִיאַתִּית עַרְשַׁת צִירָט זַיִעָר וּוּרָט.

אָן פֿרִיאַתִּית — דָּאָס וּוּל אַיך דָּא לָאָן,
דִּי וּוּלְטַח וּטַח פֿאָרְשִׁינְגָּעַן דִּי זָוָן.
אַין קָבָר, זָאָרָט אָנוּטָר דִּי רָאוּעָן,
וּוּל אַיך נָאֶר עַרְשַׁת טְרוּמָן דְּפָרָעָן.

(אָן "יַדְשָׁס טַגְעַבְּלָאַט", דָּעַם 13 תְּנָן דְּעַצְּמָבָעָה, 1892;
אוּיך אָן "יִקְישָׁע גַּאוּעָט", נּוֹמָ 51, דָּעַם 16 תְּנָן דְּעַצְּמָבָעָה, 1892)

דָּעַם פֿאָלְקְסָלִידִס גַּעֲמִיט זַעַט מִיעָן אוּיך אָין דָּעַם שְׁוּעָרָמוּטִיקָן,
דָּאָרְךָן, רְוַאיָּקָן, דְּוַאיָּקְ-דְּעַרְשָׁלָגְעָנָעָם טָאָן אַין רִינְגָּאַלְדָּס טְרֻעָןְלִיד. זַיִ
זַיְגָּעַן גַּעֲוָעָן כָּאַרְזָקְטָעָרִיסְטִישׁ פָּאָר כָּמַעַט אַלְעַ סַאְצִיאָלָעַ פְּאָעָטָן. בִּיִּ
אַסְכָּד אַיִּז דָּעַר טְרֻעָןְ-מָאָטִיוֹ — אָן עַפְנְטָלָעְכָּר אַקְטָן. בִּיִּ אַנְדָּעָרָע
אַיִּז עַס — אַיְבָּעָרְגָּעָרְבָּעָן סַעְנְטִימְעַנְטָלִיטִיעָם. בִּיִּ רִינְגָּאַלְדָּס פִּילְטָ
זַיִּגְעַע נִיטָּט. זַיְגָּע הַוִּיפְטָ-מְעָלוֹת — עַרְלָעְכָּקִיט אָן פְּשָׁטוֹתָה, תִּמְיּוֹתָה
דִּיקָעַ פְּשָׁטוֹת — פִּילְטָמָעַן אַיִּז אַיִּז וְיַיְגָע טְרֻעָןְ-מָאָטִיוֹן. עַר אַלְיִין
הַאָלָט זַיִּךְ פָּאָר אַ "טְרֻעָןְ-פְּאָעָט". פְּרָעָגָט נִיטָּט וְאָס מִיךְ דְּרִיקְט אַיִּז
הַעֲרָצָן, צְרוֹת הַאָב אַיך זַעָּר. (זַיִעָר) אַסְכָּד . . . וְוִילְטָ אִיר וּוִיסְטָן מִיגְעָן
שְׁמַעְצָן? מַזְוָת אִיר קַעַנְגָּע טְרֻעָןְ-שְׁפָרָאָר . . . וְזַעַן עַר "פְּאָרְטִיפְטָ"
זַיִּךְ "אָן בָּאַכְטִיגָּעָדָנְקָעָן", אָן רְוַאיָּקָע שְׁעהָן, וְזַעַן עַס "רְוַופְטָ זַיִּךְ אַפְּ
דָּעַר אַלְטָעָר שְׁמַעְרִין", קַוְעָלָן אַוִּיכָּפָּה אַיִּם בִּיטְעָרָע טְרֻעָן :

אַ, דִּי טְרֻעָן, זַיִּגְעַצְּמַיְלָן
מִיְּגַע לִידָּן, טְרוּרִיק, שְׂטָלָן,
אָן דִּי טְרֻעָן אַיִּז פְּאָרְחוֹלִין
אַלְעָס וְאָס אַיך לְיַיְד אָן פְּילְיָן...

("אַבְעָנָדָס צִיְּטָן" אָן אַגְּבָעָט בְּלָמְעָן, ז' (28)

אוּיך וְזַעַן זַיִּן טְרֻעָןְלִיד הַאָט עַד אַנְגָּעָשְׁרִיבָן אַגְּנָץ לִיד :

"אַ, מִין לֵיה, מִין טְרֻעָןְלִיד!
זַיִּזְאָל אַיך אִיר פְּאָרְמִידִין?"

עם ברענט אין איר, עס קאקט און זויט
די ליבע, סי' צום קרייסט און יהה,
זו אלע גאר און אונטערשאָר,
וואָס שאָפָן און זאָס לֵידֶן!

עם ליגט אין איר מײַן פֿאָלְקָס שִׁיקָּאָל,
וואָס בּרְעַכְתּ מֵיָּן הַאֲצָּרָן צָוִיעַן;
אָ! וַיִּאָיו דָּעַי יַאֲמַרְתָּאָל,
דעָר טִיפְּסְטוּר שְׂמָעָר, דָּעָר טִיפְּסְטוּר קְזָאָל,
דעָר קְזָאָל פָּוּן טְרָעָר, בְּלוֹט אָוּן גָּאָל,
דעָר וַיִּי פָּוּן אָלָע וַיִּיעַן...

זַי אָיו דָּעָר קְלָאנְג, דָּעָר וַיִּמְחַטֵּס קְלָאנְג
פָּוּן טִוְּנְגְּטָעָר גַּעֲדְּרִיקְטָעָר.
זַי אָיו דָּעַם אַרְבָּעַטְּעָרָס גַּעֲזָאָנָג,
וואָס פְּלַט די תְּגַרְצִיעָר אָוּן מִיטָּבָאָנָג,
אוּן וַעֲקָט פָּוּן שְׁלָאָפָּ — וְוואָס שְׁלָאָפָּן לְאָגָן,
די שְׁלָעַטָּר — די פְּאַרְחְוִינְגְּטָעָר..."
(מײַן טְרִיעָרְלִיךְ, דָּאָטָע נִיט פָּעַסְפָּגְעַשְׁטָעַלְטָ)

נאָך אָ כָּאָרָאָקְטָעָרְ-שְׁטָרִיךְ וַיִּאָין פֿאָלְקָסְלִיךְ זַעַן מִיר אָין דָעַם
קְעַגְּנְשְׁטָעָלָן אָין גַּעֲדָאָנָק קְעַגְּן דָעַם צְוִוִּיתָן, אָין שְׁטִימָנוֹגָן קְעַגְּן אָן
אָונְדָרָעָר. סְאיָן אַמְתָה, אַטְאָדָעָר וּוּרְקוֹזָאָמָעָר קוֹנְסְטְ-מִיטָּל אָין נִיט
בְּלִיּוֹן כָּאָרָאָקְטָעָרְ-יִסְטִישָׁ פְּאָרָן פֿאָלְקָסְלִיךְ. אָבָעָר אָין אָונְדָעָר יִדְיִשְׁעָר
פָּאַזְיִיעָר דָעַרְמָאָנָט אָונְדָעָר דָעַר דָזְאִיקָעָר מִיטָּל — די אַנְטִיטְעָז —
אוּן די בְּרָאָדָעְרְ-זְוִינְגָּעָרָס, זַוְּעַלְוָל וּשְׁאַרְוִשָּׁעָר, מִיכְלָ גַּאֲרָדָאָן אוּן אָלָע
פֿאָלְקָסְ-זְוִינְגָּעָר אָונְדָעָר. אוּיךְ בַּיְּצָהָק רִינְגָּאָלְדָן וּוּרְטָ פָּוּנְגָּאָנְדָעָר
גְּעוּווֹיקָלָט אָ גַּעֲדָאָנָק, אָ בִּילְד אָדָעָר אָ רִי בְּילְדָעָר, אָן נָאָך דָעַם.
זַעַן דָאָס לִיד קְוָמָט צַוְּאָגְוִיסְטָן פְּוֹנְקָטָה, בּרְעַכְתּ וְזַיךְ עַס אַיְבָעָר אָין אָ
פָּאָרְקָעְרְטָעָר שְׁטִימָנוֹגָן, אָין אָן אַנְטִיטְעָזִישָׁ בְּילְדָעָר. אָזְוִי אָיו זַיְן לִיד
זַיְנְגָּעָן :

בְּחוֹאָלָט אִיךְ זַיְנְגָּעָן,
לִיבָּעָ בְּרִיעָר,
פָּוּן אָ פְּרִילְינָג,

פָוּ אַ מָאִי,
בְלוֹמָעָן, קְוִיְיטָן,
וַיְסַע לְעֵדָה,
וְחַאלֵט אַיךְ פְּלַעֲכָתָן,
פְּרִישָׁ אָוָן פְּרִיָּי.

כְּחַאלֵט בְּגַוְינְגָעָן
פִּילָע שְׁטָעָרָן,
וְהָאוּ עַס נְאַכְתָ וּרְאַט,
אוֹן עַס טָאנְטָן,
פְּעַלְדָעָה, וְעַלְדָעָה,
שְׂיִיכָן, מְעַרְן,
אַלְיעָס וּזְאָס
נְאַטְוָר פְּאַרְכָּגָט.

נָאָר... וְעַן קָעָטָן (קְיִיטָן),
שְׁקָלְפָטָן-צְחַאנְגָעָן
קְלִינְגָעָן מִיד
אַ וְיַדְעַרְקָלָגָן —
זָוָגָתָה וְוי קָעָנְטָ אַיר
דָעַן פְּאַרְלָגָעָן
פְּרִילְינְגְּבִילְיוּעָה,
מְאַיְגַעְתָּגָן?...

(„טְעַלְעַכָּר יְדִישָׁר קוּרִיעָר”, סְעַפְטוּמְבָעָר 2, 1894;

אוֹיךְ אַין “יִזְיָהָן קוּרִיעָר”, סְעַפְטוּמְבָעָר 6, (1894)

נָאָך בְּרִיטְיָעָר, אוֹיף אַ גְּרוּסָעָר שְׁטָח בְּילְדָעָר אָוָן בְּאַטְרָאכְטוּנְגָעָן
זַעַט מְעַן עַס אַין לִיד

אַין פְּרִילְינְגְּמְצִיאַת

וְוי וְיס אַיְזָה דָעָר מְאַרְגָּן,
וְוי פְּרִישָׁ אָוָן וְוי קִיל,
דַי פְּיִיגְעָלָר זְינְגָעָן,
מִישָׁ זִיסָן גַעְפָּל,

די בילמעלעך בליען
זא לעבענצעט און פרי
אונ אלץ וואס געשטארבן
לעבט-אייך דאס אויף ניין

וואס שטיי איך זא מוטלאו,
זא איינזעם פֿאָרטראָכֶט!
וואס נעם אַך קײַן אַנטְּסִיל
איין הימלישן פראָכֶט?
וואס זאָל פֿאָרט בְּאַדְּיִיטָן
מיין שמערץ און מיין פְּלָגָן
אייך עַלְבָּדָעָר טְרוּמָעָה,
וואס אַיְ פֿאָרָא קְלָגָן?

וַיְיָלֵא אֵיך בֵּין אֵן אַרְבָּעַטְעָרָה
וַיְנַגְּעֵר אֵיך הַעֲרָתָה?
אֵיך קָעָנו נִישׁ הָעֵם פְּרִילְעָפָן
פְּרִילְיַינְסְ-קָאנְצְעָרֶט,
אֵיך טְרוּמָים נִישׁ פָּוֹן לְבָעָר,
פָּוֹן יְנַגְּנָתָה, פָּוֹן גְּלִיכָּת
אֵיך טְרוּמָים פָּוֹן אֵשׁ שְׁמוֹצִיקָן
שְׁקָלְאָפָן-פְּאָבָרִיק!...

פָּוֹן עַלְגָּע בְּרִידָעָר,
פָּוֹן אַרְעָמָע לִיטָּה,
פָּוֹן בְּלוֹמָעָן וָואָס וְעוֹרָן
פְּאַרְזְּוּלְקָט אֲגַע צִיְּטָן...
פָּוֹן בְּעַנְשָׂוָן וָואָס שְׁאַפָּן
אֵן חַשְׁבוֹן, אֵן טָאַלְקָן!
דָּעַן אֵיך בֵּין אֵן וַיְנַגְּעֵר
פָּוֹן אַרְבָּעַטְעָר-פְּאָלָק!...

אונ מעג זיין דער פְּרִילְיַינָּה
מי לעבענצעט און פְּרִיָּה,

פָּאָר מִיר גַּיִיט עָר אֲבָעָר
אֵין צְרוֹת פָּאָרְבִּי! ...
פְּרִילְינְג אָן הַעֲרָבָסֶט
גַּיִיט בֵּי מִיר אוּיך אֵין גַּאנְגָּן,
אֵיך וַיִּיס אֵיך זָאָרָה זַמְגָעָן
אַ שְׂוִירְעַרְגַּעַטְאָנְגָּן... .

(„שִׁיקָּאָגָּעָר אִידְיָשׁ גַּזְוָעָטָן“, דַּעַם 9ְּטַן מַאי, 1895)

דעַר דָּאָזִיקָּעָר סְטִילְ-עַלְעַמְעַנְטַן, דַּי אַגְּנִיטְעַזְעַג, גַּיִיט דָּוָרָךְ וַיַּאֲרוֹיְד
טַעַר פָּאָדָעָם דָּוָרָךְ אָסְדַּקְלַעַדְרַע וַיַּגְעַז. עָר שְׁטַעַלְטַע אַיְינָס קַעַגְנַע דַעַם
צְוַוְוִיטַן — „טְרוֹויִם“ אָונְן „וּוִירְקִילְעַכְבִּיקִיטַן“. אֵין לִיד „אָגְוִינְטְּרִינְאָכְטַן“,
לְמַשְׁלַח, בָּאַשְׁרִיבִּיבַט עָר וַיַּוְיַּד „אֵין דַי זִיסְעָ אַוּוֹנוֹתְ-שְׁטוֹנְדַן“ וּוֹעַן „אַלְעָס
רוֹת אֵין טִיפְּן דְּרוֹימְלַל“ גַּיִיט עָר „אַרְוָתַם פָּאָרְטְּרָאָכְטַן, וַיַּוְיַּט אַרְוָתַם אַיְיף
בָּרִיטִיעַ פָּעַלְדַּעַר, דָּאָרָט וּוֹאָס אַלְעָס שִׁיגְנַע זָאָמִילְדַּע“, דַעַר הַעֲרָטַע עָר פְּלוֹרַ
צֻעַם „זִיסְעָ קְלָאָגְגַעַן, שְׁטִימַעַן וַיַּיְפַּן הַאַרְפְּנִיקְלָאָגְגַן“, דַעַם בָּאֲגִיִּיסְ
טַעַרְטַן כָּאָרְ-גְּעוֹזָגְגַן“, „וֹאָס וּוֹעָקָן, וּוֹאָס שָׁאָלָן, וּוֹאָס גִּיבְּן סִיגְגָּאָלָן, אָ
אַרְבָּעַטְעַרְ-בְּרִידַעַר שְׁטִימַת אַיְיף“ ... אָונְן וּוֹעַן דַי דָּאָזִיקָּעָר נְאָכְטַן
שְׁטוֹנְדַן, וּוֹעַרְטַע עָר „פַּן טְרוֹויִם דְּרוֹוֹאָכְטַן“ אָונְן „דַי וַיִּסְעַטְעַ שְׁקָלָאָפְּן
שְׁטוֹנְדַן רַוְּפַן וּוֹידַעַר
אֵין אָן אַנְדַעַר לִיד אַונְגְּרַעַן נְגַמְעַן „לִידְעַר“ דַעַרְצִילַט עָר וַיַּאֲזַוְיַ
„יְעַגְנַע לִידְעַר, וּוֹעַלְכַעַ קְלִינְגְּגַע הַיְמִילְשַׁע, גַעְטְלַעַע, שִׁינְגַע“, דַעַם עָר
הַאטַט גַעַהְעַרְטַע פַּן זִין מוֹטְעַר אָין דַעַר קִינְגְּהַיִט. וּוֹעַרְן פָּאָרְוָאָנְדַלְט
אֵין „לִידְעַר פַּן דַעַם וַיִּסְטַן לְעַבְנָן, פּוֹל מִיטַ שְׁמַעַרְץ אָונְן וַיַּיְיַ“.
נָאָק בּוֹלְטַעַר פִּילַט וַיַּדְעַר פָּאָלְקְסִילְדַ-עַלְעַמְעַנְטַן אָין יְעַנְעַ לִידְעַר,
וּוֹאָס וַיִּגְבְּעַן בֵּי אִים אַוִּיגְעַקְוּמַעַן אֵין אַיְינְגַע מִיטַ דַעַר מַעְלָאָדִיעַ, אַדְעַר
וּוֹאָס זִיגְגַעַן גַעְוּעַ בָּאַשְׁטִימַת פָּאָר מַזְוִיק. אֵין דַי דָּאָזִיקָּעָר לִידְעַר אֵין
דַעַר סְטְרָאָפְעַגְעַבְוִי וּוֹי צְוּגְעַפְאָסְטַטַּפְאָר מַזְוִיק. וּוֹעַגְנַע דַעַם וְאָגְטַע עַדְוַת
דַעַר רַעְפְרַעַן. אֹאָלְיַד, לְמַשְׁלַח, אֵין

צְוּוֹיִ חֲבָרִים

שְׁמוֹאָלִיק, עָרוֹאָלִיק,
חֲבָרִימְלַעַךְ צְוַויִּי,
וַיַּיְשְׁפִּילְן זִיר בְּקִידְעַ
קִיְּן גַּלְיכַן צַוְיִי,

אין פערדליך,
מיט שווערדליך,
אין זאמד אוון אין ערָדַה,
שモאַלְיךָ אַ שמייסער,
עורךאַלְיךָ זאָס פערָדַה...

שモאַלְיךָ, עוריאליךָ,
זוי וואָקְסֶן זיךָ אוִיסָּס,
עס קומָט זוי אין זינען,
אַם עַרְיקָע אוֹ גְּרוּוּס.
זוי קומָעָן,
צוֹשְׁוִימָעָן,
צוֹר גַּאלְדוּנָעָר ערָדַה,
שモאַלְיךָ דָּעָר שמייסער,
עורךאַלְיךָ זאָס פערָדַה...

שモאַלְיךָ, עוריאליךָ,
אַ גַּאלְדוּנָעָר לאָגָד —
שモאַלְיךָ אַ בָּאָסָל,
עוריאליךָ זיין האָגָט,
שモאַלְיךָ אין הַיְמָלָה,
עוריאליךָ אין דִּיעָרָה,
שモאַלְיךָ אַ שמייסער!...
עוריאליךָ אַ פערָדַה!...

(«פֿאַרוּעוֹתָס», זאנטאג'אַויסנְגָּבָע מאי 9, 1897)

דָּעָר סָצְיַאַלְיךָ קוֹפְּלָעַטִּיסְט

ווען יצחק רייניגאלד האט זיךָ באָזִייזן מיט זינען לידער אַנְהַיִיב
ניינצְיַיקָעָר יָאָרָן, זינען אין די הַיְגָע שוויזְפָּאָבָּרִיקָן שווין געוען באַלְאָנָט
ווינְטְשְׁוּוֹסְקִיס, עדעלְשְׁטָטָאָמָס אַונְ מאָרִיס רָאוּנְפְּעָלָדָס אַרְבָּעָטָעָרָד אַונְ
רָאוּאָלְצְיַאַנְגָּרָעָ לִידָּעָר.
דאָס סָצְיַאַלְיךָ לִידָּהָאָט אוּף די אַרְבָּעָטָעָרָ-מָאָסָן גַּעהָאָט נִיט
אַן ערָךְ אַ שְׂטוּאָרְקָעָרָעָ השְׁפָעָה ווי די מִינְדְּלָעָכָע אַונְ שְׂרִיפְטְּלָעָכָע אֲגִיָּה

טאנציגע. דאס ליד האט געועקט געפילן, עמאציגאנעל באזורייקט די מאסן, אין דעם ליד האבן זי געפונען טרייסט. דאס ליד אין געוען פארשטיינדעלעכער און דעריבער מער צוונגנגלעך ווי די פארשיידענע טעアָרטישע באָרגינדונגגען וועגן סאצ'יאלן קאמת. כדי באָגעמען טיעאָ ריעס האט זיך געפֿאָדרט אַינטעלעקְטוּלע צוגרייטונג. אַבער דאס געוזונגנען סאצ'יאלע ליד האט רעדאליסטייש און אַינטיטים געשילדערט דאס לעבען אין די שוועצ'אָבריךן. דאס ליד האט קלאר געמאכט פֿאָר- וואָס מען זאל קעטפֿן פֿאָר אַ בעסער לעבען.

עס איז געווען דער איזונשטעל בי יעדן פאעט איז די 80ע, 90ע ער
אָרֶן, צו פֿאָרטְרַאָכְטָן דָּס לִיד וּוֹי אַ לִיד צָום זַעֲקָלָאָמְרָן אַדְעָר זִינָה גען. אווי האט אויך רֵינְגָּאָלְד פֿאָרטְרַאָכְט זַיִינָה לִידְעָר.

עד האט דאס פאלקסלייד געקענט נאך אין זיין קינדהייט. און די שטערקסטעה השפעה פון פאלקוניגגער איזו ביי רײַנגאָלְדִן געווען גאר און אנדער. אויף אים האבן ניט געווירקט די>Rossishע רוואָלציאָנְגֶּרֶע לידער פון די "נאָראָדייקעס", ווי דאס איזו געווען מיט עדרשטייטן. אויף אים האבן ניט געווירקט די>Rossishע און עגָּלְשֵׁישׁ לידער, ווי דאס איזו געווען מיט אנדערע יידישע סָאַצְיָאַלְעַן פָּאָעָטָן אַין די 80 עָרָא אַין 90 עָרָא יַאֲרָן. אַין רײַנְגָּאָלְדִן האָבָן זיך אָפְּגָּוֹרְדוֹן די השפעות פון אייד געגען יידישע קוֹאָלָן. אַחֲרָז די אָרְבָּעָתָעָר-פָּאָעָטָן האָבָן אוּף אַים גַּעַז-וּוּרְקָט — אַברָהָם גָּאָלְדָּפָּאָדָּעָנס אַון אלְלִיקָּום צוֹנוּעָרָס לִידָּעָר. זִין סָאַצְיָאַל לִידָּהָאָט זיך בְּמִשְׁךְ יַאֲרָן אוּיסְגָּעָרְעָמָט גַּאנְצָאַיגְּנָאָרטִיק. עַס האָט צוֹוְלִידְעַס גַּעַשְׁפָּאָן אַיְדָס רְעַאַלְיִיסְטִישָׁע אָוְמָהִימְלַעְכָּבָע סָאַצְיָאַלְעַן, אַיְדָעָם לְבָושָׁ פָּוּנָא פָּאַלְקָסְלִיד אַין דָּעָר צוֹנוּעָרָי אַון גָּאָלְדָּפָּאָדָּן-טְרָאָ-דיִיצְיָע.

רעאליסטייש-צונוערעריש און פאלקסטימילעך קלייננט דאס ליד "דער עמיגראנט" (1899, מזוק פון ג. מענדעלטסן; אין "ליידער-מאגאץין" נומ. 20):

דער עמיגראָנט

פָּנוּ רֹוְסָלָאנְדֶר אַנְטְּלָאָפָן אֵין לְעִצְּמָן פָּגָרָאָם,
פָּנוּ אַלְעָס בָּאוּרִיבָט אָונְז בָּאוּרִיסָן,
בֵּין אַיר קְוִים מִתְּנַן לְעַבְנָן אַרְבָּעָה דָּעַם, (יאם; אַוְקָרָאַינְשָׁע אַוִּישָׁפָרָאָךְ)
אָונְז פְּרוּרִיהִיטָן דָּא הִיר צָו גַּעֲזִינְסָן —

איך גי' דורך די גאנסן, איך בליך איבערוצל,
דער וויטיק און הארצן אווי גרויס.
איך זע דא פיל מערער נאך יאמער און קומאל,
דא פעלט אויך קיין צוות ניט אויס.

סאיין אמרת זא וווערט ניט פערטאפעט מײַן נאצִיאָן,
ווערפהָר אויך דאָס ליעבען זאַ ענגעַ.
איך זע דאַ זעם שטרענען נאטשאָלזֿק ניט אָן,
הער דלחת אויך אָבעַר נאָך שטרענעַ.
געצעָפֶט האָט מיר רוסלאָן, מײַן בלוט פֿעַנְץ אָומּוֹיסְטַּן,
דאָך עאָך קיין אָונְטְּרִישֵׁיך, ווַיְיַיְן!
דאָ צָפֶט מײַן בלוט טְעַגְּלִיעַן, דער קְאַפְּטִיטְאַלִיסְטַּן,
און נאָגַט מיר דעם מאָרכַ פֿוֹן מײַן בֵּין.

וַיְיַאֲלֵ אֵיךְ מֵיר, מַעֲנוֹשָׂן, עַרְקָלָעָרְןִי זָאָר,
חָעֵן אֵיךְ נָעֵם דָאָס אַיְיַע בַּאֲדֻנְקָעָן:
מַעַן בַּיַּת הַאֲסְפִּיטְאַלְעָר פְּאַר קָאָנְקָע אַסְרָאָר,
אוֹן גַּעֲזָוָנָטָע לִיְתָאָמָכְתָּ מַעַן צָוָם קָרְעָנְקָע...
אַ בְּרוּתִיסְטַּרְעָר עַס גַּנְבָּעָט בַּאֲקוּמוֹט בַּאֲלָד אַסְטְּרָאָגָן
— דָאָרוֹיְקַט גִּיבָּט גַּעֲזִילְעָכָבָעָט קָנְעָכָט —
אוֹן דָּעַר וְאָסָר רְוִיבָּשׂ טְוִינְגְּבָּעָר יְעַתְּחִין טָאגָן,
דָּעַם גִּיטָּמָע אַפְּ כְּבוֹד אוֹן רְעַכְּטַן!

אַיְן דַּי וּוַיְיַעֲרַדְיַע סְטְרָאָפֶעָס גִּיט עַר אַיְבָּרָה, אוַיְפָּמָן זַעֲלִיבִּין
שְׂטִיגְגָּעָר, וּוְעָגָן דָּעַר קָאַרְוְפְּצִיעָא בַּיְּ דַי רִיכְטָעָר, וְאָס נִיגְגָּן דָעַם קָאָפָּט
פָּגָרָן גְּבִירָה. עַר דְּעַרְצִילָּט וּוְעָגָן דַּי גָּאַסְנִיטְרָעָמָפָס אוֹן אַוְמְגַלְיְקָלְעָכָבָע
פְּרוּיְעָן, וְאָס הַאַלְטָן זִיךְ אֵין אַיְן מַעַן. עַר דְּעַרְצִילָּט וּוְעָגָן זִין אַיְין
אַוְמְגַלְיְקָלְעָד לְעָבָן. אוֹן עַר וּוְעָנְדָט זִיךְ צָוָם רְבוּנוֹ-שְׁלָלָוּלָם: «צִי
בִּיסְטוּ דָעַן גַּאֲטָא אֶזְאָא אַכְּוֹר?». עַר טְרִיסְטַּר זִיךְ אָבעַר דְּעַרְמִיטָּה, וְאָס
«דָאָס פָּאָלָק וּוְעַט דָאָךְ עַנְדְּלָעָךְ דָעַרְוָאָכְן פֿוֹן שְׁלָאָה אוֹן פַּאֲדָעָרְן דָאָס
וְאָס מִיאָזִי אִים שְׁוֹלְדִּיקָּן».
פַּאֲרָאָן בַּיְּ דִיְנְגָאָלְדָן אַ בַּעַסְעַרְעָר מַוְסְטָעָר פֿוֹן אַטְ-דָּעָר בַּאֲהֻפְטוֹנָג

— און אמתער פראלעטארישער מאטיוו מיט דעם פאלקסלייד-טאָן, לויט דער גאָלדפֿאַדערניישער טראָדייציע. דאס איז דאס פֿאָפּוֹלְעֶרְסְּטוּ לֵיד אַין יונער צייט — «די מאַשְׁינְדְּלָעָךְ». אַין אַטְּזְדָּעָר באָהעֲפָטוֹנוֹג אִיתְּ מַעֲגָלָעַךְ, גַּלְעָגַן דער סוד פֿאָרוֹוָאס דאס לֵיד «מאַשְׁינְדְּלָעָךְ» אַיז גַּעַזְאָרָן זַיְעָר פֿאָפּוֹלְעָר. אַין דֵּי עֲרַשְׁטָע פֿיר סְטְרָאָפּעַשׂ שַׁילְדָּרְעַטְּ דַּעַר פֿאָעָט דַּעַם שאָפְּ, דַּעַם אָוְמָגְּלִיקְלָעַכְּן אָרְבָּעְטָעָר בֵּי דַּעַר יַגְּבָּדְיקָעָר מַאְשִׁין. אַין דַּעַר פֿאָרְלָעְצְּטָעָר סְטְרָאָפּעַ גַּיְעַן דֵּי אָנְגָּגָעָוָאָקָסְעָנָעַ שַׁילְדָּרְוָנוֹגָעַן אַרְיִי־בעָר אַין סְקִידְהַכְּלִידְיקָעָבָּאָטְרָאָקְטָוָנוֹגָעַן וּוֹעָגַן דַּעַם אָרְבָּעְטָסְ-לָעָבָן : «עַס וּוּלְקָן אַין שָׁאָפְּ דָוְרָךְ פְּלִיעַ יָאָרָג, אָנוֹנְזָעָר יְגָנָט, אָנוֹנְזָעָר גְּלִיק, אַין דֵי קְרָאָפְּט וּוֹאָס וּוֹעָרט פֿאָרְלָאָרָן, קְוָמָט נִימְטָמָעָר צְוָרִיק. דַּעַר שָׁאָפְּ אַין אָנוֹנְזָעָר בִּיתְ-הַקְּבָּרוֹת, יְעַדְנָס קְבָּר — «די מַאְשִׁין, זֵי נָאָר מַאְכָט אָנוֹנְזָעָר פְּרִיְיָ פָּוָן צְרוֹתָה, פְּרִיְיָ פָּוָן דַּעַם גּוֹרִידִין». אַין דַּעַר לְעַצְטָעָר סְטְרָאָפּעַ קְוָמָט דַּעַר מַסְוָרְ-הַשְּׁכָל. רִיְגְּנָאָלְדָשָׁאָפְטָאָים דָוְרָךְ אַין אָנוֹנוֹוּרְסָאָל בַּיְלָד : «מִיר צָאָפְלָעַן מִיט דֵי לְעַצְטָעָ כְּחוֹתָה, טְצְגָלָעַן בֵּי דַּעַר וּוּלְטָה מַאְשִׁין». דַּעַם לִידָם רְעַפְרָעָן פֿאָרוֹוָאנְדָלָט שְׁוִין דאס לֵיד נְעַנְטָעָר צַוְּגָעַלְשָׁאָפְטָלָעַכְן קוֹפְלָעַט.

מִיר בְּרַעְגָּגָן דָּא דֵי עֲרַשְׁטָע סְטְרָאָפּעַ :

די מאַשְׁינְדְּלָעָךְ

פֿאָרוֹוּרְטָס אַיְלָן זֵי מַאְשִׁינְגָּעָן,
שְׁמוֹצִיךְ אַיְן אַיְן שָׁאָפְּ אַוְן הַיִּסְטָן,
פָּוָנָם שְׁטָעָרָן וּטְ מַעַן רִינְגָּעָן,
דִּיקָעַ טְרָאָפָּנָס שְׁוֹוִיסָן!
שְׁנוּעַ בְּאַוְוָגָן זְרָק זֵי רַעְדָּעָר,
סְטְרִיבְּכָת זֵי קְרָבָעָט וְאַסְטָלָעָן הַיָּנָן
אוֹן אֵלְלָזְגָּנָט אֵלְלָזְגָּנָט
בֵּי דַּעַר נִיְּמָאָשִׁין!

אַיר מַאְשִׁינְדְּלָעָךְ, אַיר זְרִיטָס זֵיר,
אוֹן אַיר רַעְקָעָלָעָךְ, אַיר נִיְּשָׁט זֵיר,
אוֹן אַיר בָּאַסְעָלָעָךְ, אַיר פְּרִיְיָט זֵיר,
דָּעַן פָּוָן אָנוֹנְזָעָר פְּרָאָצָעָז וּעְרָט אַיר דִּירָן!
אוֹן מִיר, מִיר אָוּמָעָ אָרְבָּעְטָסְ-לִיטָן,
מִיר, מִיר גַּיְעַן אוִיס פָּאָר דַּעַר צִיְיט! — (רְעַפְרָעָן).

"די מאשינגדעלעך" איז א מושטער ווי איזוי א סאצ'יאל לד ווערט פארואנדلت אין צ קופלעט. ווי א צעניניש-מויזקאלישע אמאפואיציע. איז דער קופלעט געווען באשטיימט מען זאל איים זינגען אדער דע' קלאלמירן. האט די מעלאדיע געשפיטל דא א זיכיטיקע דאל. דעריבען האבן אויך רינגאלס קופלעטן שטאַרָק אויסגענוּמען. מען דארך אבער באטראכטן עטעליכע שטריכן אין רינגאלס קופלעטן כדי אן צווארינוֹז אוית זיער כאראקטער.

הומאריסטישע, באלאגאנישע לידער זוועט מען צווישן זיין קוּטעלעטן ניט געפינען קיין סך. זיין קוּטעלעטן דער מאגנון אין איז איבּ טערליעסאנטן זשאנגער. זי געהדרן צו יונע אנטוילונגס-סטאדיע, ווען עדר קוּטעלעט האט פָּרוֹאַרְפּן ל贊וֹנוֹ. ואַדְעָוִילְישָׁע זוגעפענרטע געווירצן מיט "אנצ'וּהָרְבָּנִישָׁן". דער קוּטעלעט האט זיך דעםאלט פָּאֶר זואַנדלט אין א געווער פָּאֶר געוזלשהָאָפְּטָלְעָכְּר אַוְיְקָלְעָרְגָּנָג. זיין פָּרְפָּרְקָצָיעּ אין געווען — וואָס ווַיְתֵר אֲפְּצָוּרְטָעָן פָּוּן רַיְזָאַינְטִימָעָן לִידְאָן זיך זערגענטנְשָׂרָן צו פָּאֶלְיִיטִישָׁר סָטְמִירָע.

איגנינעם מיט דעת איז צווגעkomען — גזעעלשאפטעלצע קרייטיך,
שילדערן דאס אָרעדמע לעגן, די אַריסטגָּעטְויסענע און באַלִידִיקְטָע,
שיילרלוֹ ריבֶּה אַירְשָׁאָדְרָשָׁיו די בָּזְעַלְשָׁאָפְטָלְצָבָע אַרְדְּזָנוּגָן.

בדי רומייש ליטעראטורן.
די 80ער, 90ער יארן. מיר האבן דא אין זינען די דיטשישע און
ככ' ליטעראטורן, וואס האבן גענערט די יידישע סאנציאלע פאטען אין
איהם קולטיזוירט. בעראנוועש דיריעקטע השפעה אין געווען אויף אוזעל-
לודער קופלעט — אוווי ווי דער אומפארגיליכעלכער בעראנוועש האט
לייטעראטורן. אבער צום בולוטסטן האט זיך דאך געמערטט ארום דעם
לְיִתְעָרָאַטוֹרָן. דְּעַמְּאַלְתָּא אֵין אֵין פֿרְאָנְקְרִיךְ אָוִיפֿנְגְּקוּמוּמָעָן
מִימִינֵן 19עֲזָן יְאַרְחָוְנְדָעָרֶט. דְּעַמְּאַלְתָּא אֵין אֵין פֿרְאָנְקְרִיךְ אָוִיפֿנְגְּקוּמוּמָעָן

בעראנזונע אין געווען «דער נאכטיגאל מיט די אידלער-קלען». באיאינפלוסט די דיטשע פאליטישע אונס אציאילע פאעתן אין די 300 ערדען 40 ערד יעאן לעצטן יארהונדערט. געווידקט האבן אויך עבעגענצער ערילאַט, די טשערטיסטן-פֿאָטען, טאמאָס הוד מיט זיין «לייד פון דער העמדּ», ואָס פריליגראָט האָט אַיבערגעזעט. אויך פּוֹרִיסְטּ בִּישׁ שעלי' האָט מיט זיין «אַוטֶּפֶּיסְטִיכְיָעָרְדּ» לִירִיךְ באַיאינפלוסט הערוועגן, אל-

די פאליטישע דיטישישע פאעתן. אבער — וועי אין דיטשלאנד האבן זיך אונגעהיון באוינז בעראנושעס לידעה, אין די איבערצעונגגען פון שאMISSA, פראנץ פאן גאודי, פיליפ נאטסיס. לודוויג זעגעער א"א, האבן זיך דעםאלט אויך באוינז די רעלולטאטען פון דער בעראנושע-השפעה. למשל, — הערוועג אָרְעַמֵּר יַאֲקָבָּן "די קראנקע ליזיע" — אויך אנדער אומגליקליכע און געפאלען — זיך האבן באאיינז פלאוט די געשטאלטן-פאזועיע אין 1916ן אַרְהוֹנְדָּרֶט. הערוועג, האט זיך, מעגלעך, גשריבין אונטער דער בעראנושע-השפעה.

בעראנושעס השפעה אויך די יידישע סאציאלאַע פאעתן האט ניט געמוות קומען דזוקא דירעקט פון בעראנושעס פאליטישער פאזויע, הגם ווינטשעוסקי האט גוט געקענט בעראנושע. אין ווינטשעוסקיס "לאנדאנער סילוועטן" פילט מען אין די געשטאלטן-ליידער אי בע-ראנושעס, אי דעם איינפלוס פון אָרְעַמֵּר יַאֲקָבָּן "די קראנקע ליזיע", אַזְעַלְכָּע ליזער ווינטשעוסקיס זיינען "די אָרְעַמֵּר מַארִיעָ", אין רעגן, אין זוינט און אין קעלטן, "רענטן" ("האט איר געקענט דעם ריוועטלער, קלין בארכנט מס פון בערגער סטריט?"), "דוושען גנבי", "קלין-עטעלע" א"א.

עם איז ניטא קיין שום ספק — רײַנגאָלד האט גראַנטלאָך געקענט ווינטשעוסקיס לידעה.

או אנדער בעראנושע-איינפלוס אין דער יידישער סאציאלאַע פאע-זיך איז געקומען דורך די יידישע פאעתן, וואס האבן זיך לכתילהה דערציינז אויף דער רוסישער פאזויע אָדער זיך גראַנטלאָך געקענט. דאס קומט עדעלשטיין, וועמעס פאעטישע דערצייאָנג איז געווען דורכֿ-אויס אַ Rossish, דוד גאלדשטיין, באבאָד, יצחק זעלין, וויליאם קאַיזער, בנימין רָזְעַנְבָּלוּם א"א.

אין די 560 ער יארן איז איז רוסלאָנד אַיְגַּעַקְוּמָעַן די רָזְדִּיקָּלָע פאלקס-אַינְטָעַלְגָּעַן ("ראָזְגָּאַטְשִׁינְצִי"). האט זיך דעםאלט אויך אַגְּנָעַז הויין פָּרָשְׁפְּרִיטָן דער סָטְרִישָׁעָרָן קוּפְּלָעָט, ווי בעראנושע האט אים קוּלְטִוְירָט. איז זוּן זאָל נִיטְ קְלִינְגָּעַן — איז יַעֲנַעַן יַאֲרָן אַיְזָוְשָׁן דער רָזְדִּיקָּלָעָרָן רָזְדִּיקָּלָעָר אַינְטָעַלְגָּעַן בעראנושע גַּעַן ווּן מַעַרְפָּהָרָן ווי ווּאַסְעַרְ-עַסְ-אַיְזָן רָזְדִּיקָּלָעָר. וואַסְיָלִי קוּ-ראַצְשִׁקְיָן, מַעַרְפָּהָרָן, זַעַטְמָתָאָיבָּרָן בעראנושע איז רָזְדִּישָׁן. דורך דעם ווּרְטָה בעראנושע אַזְוִי פָּאַפְּלָעָר אַיְזָן רָזְסָלָאנְד. דער בעראנושע-קופלעט האט שטארק באוירקט די דעםאלטיקע רָזְדִּיקָּלָע פאעתן.

מינגיאו, מיכאילאו, זשולעוו, שוין אפגעראעדט פון וואסלי קוראטשקיין, שרייבן אריגינעלע קופלעטן אויף גזעעלשאפטלעכע און פאליטישע טע-מעס. אפלו נערטאַסאו שרייבט סאטירישע קופלעטן, ווי, למשל, "נוֹרְאָסְטוּוּנְגִי טְשֻׁלְאָוּזֶק" (דער מאָרָאַלְישֵׁעַר מענטש) : "מוֹזָשָׂ אַיְשָׁעַנְגָּא" (מאן און וויב) ; "אַסְטָאַרְאַושְׁגָּאַסְטָ" (פארזיבטיקיט) אַיְ.

די יידישע סאציאלע פאַעטן, וואָס האָבָן זיך דערציגן אויף דער רוסישער פאַעזֿיע, האָבָן אויך איינגעזאָפָט אַיְן זיך די בעראָנוּשָׂ אַיְנְפָלוּסָן.

גלאַיך נאָך זיינע ערשות דעוביוטן האָבָן אַיְן רַיְנְגָּאַלְדוֹן צוֹרִיק אוּפְּגָּעוּוֹאָכָּט טִיפָּע פְּרִיעָרְדִּיקָּעַ השְׁפָעָות. דאס זיינען געווונָן: דאס יִדְיִישָׁע פָּאַלְקָטְלִיד אַיְן דִּי פָּאַלְקָסְ-זִינְגָּעָר. אַבָּעָר צוֹוִישָׁן דִּי אַלְעָר פְּאַעַעַט שְׁיַשְׁע אֲבוֹת אַיְן גַּעַוּעַן אַיְנְגָּעָר, וואָס האָט זִיכְעָר — הָגָם אָוּמְבָּאָוּאָסְט — גַּעַפִּירְט וַיְיִנְגָּאָלְדָס טְרוּטָזָם יִדְיִישָׁן טְעַטְּאָטָר. דאס אַיְן גַּעַוּעַן אַברָהָם גַּאַלְפָאָדָן. גַּאַלְפָאָדָן האָט גַּעַקְעָנָט אַיְן יִדְיִישָׁע, העברעהָאַישָׁע אַיְן דִּי דִּיְתְּשָׁעָי, פְּרָאַצְיוֹנִישָׁע אַיְן רַוְּשִׁישָׁע פְּאַעַזְיָע פָּוָן זִין צִיְּטָט.

אַיְן רַיְנְגָּאַלְדָה, ווי מִיר האָבָן עַס פְּרִיעָר גַּעַוּעַן, האָט פָּאַרְמָאָגָט דאס נָאַטְרִילְעָכָע וְעַמְּיט צַו שָׁאָפָן אַ בְּרָאַלְעָטָאָרִישׁ לִיד אַיְן לְבּוֹשָׁ פָּוָן אַ בְּעָרָאַנוּשָׁע-קְוּפְּלָעָט.

זיינען קוּפְּלָעָטן וּוּגָן אַרְבָּעָטָעָרְלָעָבָן האָבָן אַבָּעָר נִיט. אַיְן זיך קִיְּן הָמָּאָר, אוּיך נִיט קִיְּן סָאַטְרָע, זַי לְאֹן אַיבָּעָר אַן אַיְנְדָּרוֹק וּוּי סָאַצְיאָלָע עַלְעִיגָּעָס, אַדְעָר וּיְבִטְעָרָע סָאַצְיאָלָע אַנְקָלָאָגָן.

די השפעה פון "פאַיְולָעָר סָאנְגָּס"

נאָך גַּעַנְגְּטָעָר צַו טְעַטְּאָטָר אַיְן עַד צְוָגְּעָקְוּמָעַן מִיט אַנְדָּעָר קוּפְּלָעָטן. זַי זַיְנָעָן אוּפְּגָּעָקְוּמָעַן מְחַמְּתָה דִּי זַיְעָר פָּאַרְשְׁפְּרִיטִיעָ אַמְּעָה רַיְקָאָנָעָר פָּאַפְּוּלָעָרָע לִידָעָר (פאַיְולָעָר סָאנְגָּס).

די "פאַיְולָעָר סָאנְגָּס" האָבָן זיך אַיְן דִּי 909 עַרְאָן זַיְעָר שְׁטָאָרָק גַּעַמְּעָרָט אַיְן יִדְיִישָׁן טְעַטְּאָטָר. יִדְיִישָׁע מַעַלְאָדָרָאָמָּעָ-שְׁרִיבָּעָר האָבָן פְּרָאַסְטְּ-פְּשָׁוּט גַּעַנוּמָעַן בָּאַרְיִמְטָע אַמְּעָרִיקָאָנָעָר "שְׁלָאָגָעָרָס" צוֹוִישָׁן דִּי "פאַיְולָעָר סָאנְגָּס" אַיְן צְוָגְּעָפָאָסָט יִדְיִישָׁע טְעַקְסָטָן צַו דִּי מַעַלְאָדִיעָס. דאס האָט זַיְעָר שְׁטָאָרָק אַיְסְגָּעָנוּמָעָן, בֵּי דָעַם בְּרִיְּתָן יִדְיִישָׁן אִימְּיָה-גְּרָאָנְטְּ-עֲוֹלָמָן. מִצְנָן זַעַט עַס אַיְן דָעַר גְּרוּיסָטָר צָאָל לִידָעָר, וואָס מעַן האָט אוּיך אֹזָא אָפָן גַּעַשְׁאָפָן.

א גאנצע פֿלעַיְאָדָע קֶופְּלַעַטְּן-שְׁרִיבְּיַבְּרֵר האָבָן קוֹלְטִיוֹוִירֶט דַעַם דָא־
זַיְקָן זְשָׁגָנָעֶר. צְוִישָׁן זַיְיִנְגָּעֶן גַּעֲוָעֶן : לֹאִים יַילְדָּאָה, ד. מַיְיָעָרָאוּיזָ
זַיְגָמָנוֹד מַאְגָוְלָעָסָקָא, לֹאִיס קַאְפָעַלְמָאָן אָוָן אַסְדָּאַנְדָּעָרָע.

גַּעֲוָעֶן דֻּעַמְאָלָט פְּאָעָטָן, זַעֲמָעָס עַצְּמָם גַּעַמְּיטַ-צַוְשָׁטָאָנָד אַיְזָ גַּעֲוָעֶן
אַיְנָגָאָצָן פְּרָעָמָד דַעַם קוֹפְּלַעַטְּן-זְשָׁגָנָעֶר. אַוְיךָ זַיְיִ האָבָן נִיטָ גַּעַקְעָנֶט
בִּישְׁתְּיָין דַעַם גַּסְיָוָן. אַוְיךָ זַיְיִ האָבָן צַוְגָּעַלְיִיגְט אַהֲנָט צַוְעַדְמָאָן
זְשָׁגָנָעֶר. אַ דִּיכְטָעָר זַוִּי מִיכְלָל אַרְאָנָסָאָגָן, האָט גַּעַקְוָקָט אַוְיךָ זַיְיִ זַוִּי
אוּיףָ אַ סְטָאַטְעַטְשָׁנָעָם צְיוֹן-זְיַגְעָגָר. האָט עַר דָאָד גַּעַנוֹמָעָן דִי בָאָ
רִימְטָעָ מַעַלְאָדִיעָ "דָהִי גַּוְיְדָל אַיְזָ לְעַפְטָ בְּעַהָאִיד אַיְזָ סָאָנִי טַעַנְעָסִי"
אַוְיךָ צַוְגָּעַשְׁרִיבָן צַוְאַר אַיְזָ אַיְדִישָׁן טַעַקְסָט מִיטָן נַאֲמָעָן "דִי שְׁטָרָאָסָן"
פְּרוּוִי". דָאָס זַעֲלָבָעָ האָט עַר אַוְיךָ גַּעַטְמָאָן מִיטָן לִידָ "וָוָן נַאֲיָט אַיְזָ
דַזְוּנָעָן". אַוְויָ אַוְיךָ מִיטָן לִידָ "צְיוֹן-מַאְרָטְשָׁ" ("הַיְבָט אַוְיךָ צִוְנָס פָּגָעָ
הַוִּיךָ..."). וָוָאָס עַר האָט צַוְגָּעַפְאָסָט צַוְדָעָר מַעַלְאָדִיעָ פָוּן אַמְעִירָקָנָגָעָר
נַאֲצִיאָנָאָלָן לִידָ "מַאְרָטְשִׁינָג טָרוֹ דַזְשָׁאַדְזָשִׁיאָ". עַגְלָעָד צַוְאַעַלְכָעָ
מַעַלְאָדִיעָס. וָוָאָס קִינְדָאָזְקִיט האָט גַּעַזְוָגָעָן אַיְזָ גַּעֲוָעֶן, לְמַשְׁלָ, זַיְן
לִידָ "דִי אַפְּגָעַפְלִיקְטָעָ בְּלוּמָן", צַוְגָּעַפְאָסָט צַוְדָעָר מַעַלְאָדִיעָ "וּוֹאַיְאַלְעָטָס",
אַדְעָר "לִיְיָעָר", וָוָאָס מַעַן האָט גַּעַזְוָגָעָן מִיטָן דַעַר מַעַלְאָדִיעָ "רָאָל
דַהָעָמָ אַיְזָ".

דַעַר דַוְרְכוֹיָס פְּאַלְקָסְטִי מִלְעָכָר דִּיבְטָעָר שְׁמַולְעָוִוִיטָשׁ, דַעַר
מַחְבָּרָ פָוּן "אַ בְּרִיוּוּלָלָעָ דַעַר מַאֲמָעָן", האָט אַוְיךָ פַּאֲרָפְאָסָט יִדְיִישָׁ
טַעַקְסָטָן צַוְעַגְלִישָׁעָ מַעַלְאָדִיעָס; "אַיךָ זְוָאנְדָעָר אַיְזָ וּוּיסְטָעָ" האָט
עַר גַּעַשְׁרִיבָן אַוְיךָ אַמְעַלְאָדִיעָ "אַלְאַבָּאָמָאָ". "אַ פּוִיגָּל אַיְזָ גַּאַלְדָּן
שְׁטִיגָּג" — אַוְיךָ דַעַר מַעַלְאָדִיעָ "עַיְ בּוִירָד אַיְזָ עַיְ גַּאַלְדָּן קַעְיִזְוּשָׁ".
אַדְעָר עַר האָט גַּעַשְׁרִיבָן אַזְוּלְכָעָ טַעַקְסָטָן, זַוִּי "פְּאַלְיִיטִיק", אַוְיךָ דַעַר
מַעַלְאָדִיעָ פָוּן סְטָרָאַמְבָעָרְגָס "הַאֲיטִי, טָאִיטִי עַנְדָ דַעַרְפְּלִוְוִוִיטִי", זַוִּי צַוְ
גַּעַפְעָלָן מַעַנְעָדָר", אַוְיךָ דַעַר מַעַלְאָדִיעָ "דָהִי הַאֲסָזִיִּיךָ עַנְדָ דַהָיָ בַּיָּ";
עַנְיִ מָוָר" אַוְיךָ זַעַר מַעַלְאָדִיעָ פָוּן פְּלִיגְסָט "סְוּוֹמָ עַנְיִ מָוָר" אַזְוָגָן.
בָּאַקָּאנָט זַיְגָעָן אַוְיךָ גַּעֲוָעָן מַאֲרִיסָט רַאֲזַעְנְפָעָלְדָס "דָהִי פָאָזְנָאָפָּ".
עַר האָט עַס פַּאֲרָפְאָסָט צַוְדָעָר מַעַלְאָדִיעָ שְׁוִין אַיְזָ יִדְיִישָׁ לִידָ "פָאָרָ"
יִאֲמָרְטָ, פָאַרְקָלָאָגָטָ". אַדְגָר "נָעַם צְוּרִיק דִיְיָן גַּאַלְדָּ" ("אַן אַלְטָעָר שְׁוֹתָה
לִיבָּט אַמִּידָל קְוִים פָוּן אַכְצָנָן יָאָר") האָט עַר פַּאֲרָפְאָסָט אַוְיךָ דַעַר
מַעַלְאָדִיעָ "טַעַיק בַּעַק יָוָר גַּאַלְדָּ".

אַפְּיָלוּ דַעַר רַעֲוָאַלְזִיאַגְּנָעָרָעָר פְּאָעָט יְוָסָפָט בָּאַוּשָׁאָוּעָר האָט פָאָרָ
מַאֲסָט אַזְוּלְכָעָ לִיְזָעָר. צַוִּין פָעָן גַּעַהָעָדָן: "גַּנְאָר אַיְינָ מִידָל אַיְזָ דַעַר

מען דארף זיך ניט יואנדערן, וואס דער טעאטער-קורפלעט איז
געוווען איזוי פארשפֿרײַט אין די 9090 ער אין. געוווען אויך סיַות, פֿאָרְזֶ
וואס מען האט איזוי שטאָרְק אַיסְגּוֹנְצַט די באָרִימְטָע אַםְעָרִיקָאנְעָר
פֿאָפּוֹלְדָּרְעָר לִידְעָר. עַטְלָעַכְעַ סִבְּוֹת האָבָּן גַּבְּרָאַכְטַּזְעַ צַו דַּעַר דָּזְקִיעַר
דַּעֲדְשִׁינְגָּוֹג. אַן די 9090 ער יַאֲרֵן האָט דַּעַר יִדְישְׁעַר טַעַטְעָר גַּעֲבָלִיט
אַין זַיִן פֿרִימִיטְיוֹן שְׁטִינְגָּר, באַזְגְּדָעַרְסַט די מַעַלְגַּדְרָאַמְעַ אַזְנִי מַזְזִי
זַיְקָאַלְיִשְׁעַק אַמְעָדִיע. פֿונְקַט אַזְנִי דַּעַר זַעֲלִיבִּקְעַר צִיְּיט אַזְיִזְיָה קְעֻמוֹעַ
די גַּאלְדָּעַנְעַ עַפְּאַכְעַ אַזְנִי דַּעַם עַגְּנוּלִישְׁ אַמְעָרִיקָאנְעָר פֿאָפּוֹלְעָרְן לִיד.
די דַּזְאַיְקָע בְּלִי-עַפְּאַכְעַ פּוֹן די "פֿאָפּוֹלְעָר סָגְּנָס" האָט זַיִד גַּעַזְוִיגַּן
הָעַט אַזְנִי דַּעַם צְוָאנְצִיקְסְּטַן יַאֲרָהְנוּדְעָרְט אַרְיִין, אַיְדָעַר דַּעַר דַּזְשָׂאוּ
אַזְנִי דַּרְדִּיאַה האָבָּן אַיבְּעָרְגַּעְנוּמָעַן די מַמְשָׁלה צַו פֿאָרוֹוִילְן דַּעַם עַולְם.
די מַעַרְטָע "פֿאָפּוֹלְעָר סָגְּנָס" אַזְנִי די 9090 ער יַאֲרֵן זַיְגַּעַן גַּעֲוֹעַן
סְעַנְתִּימְעַנְטַאַלְעַ אַדְעַר גְּלַאְטַע "פֿאָקְנְדִּיקְעַ" לִידְעָר. בְּדַרְך כְּלֵל האָבָּן זַיִ
בְּאַדְרָפְטַּד דַּעֲרַצְיִילְאַ אַמְעָשָׁה. זַיְעַר אַפְּטַע אַזְנִי דַּי מַעַשָּׁה גַּעֲוֹעַן גַּעֲבוֹיט
אוֹירַ פֿאָקְטִישְׁעַ גַּעַשְׁעַנְיִישָׁן. צְוִישַׁן פֿרָאָפְּטִיסְיָאנְצָלְעַן האָבָּן וַיִּגְעַהְיִיסְוּן
סְטָאָרִיךְ-סָאנְגָּס, מַעַשָּׁה-לִידְעָר. דַּאֲסַ לִיד האָט פָּאנְגָּנְדָּעְגּוֹוּיקְלָט אַזְנִי
עַפְּיוֹאַד, אַזְמַעַתְּ. אַזְנִי לִיד פּוֹן מַעַנְטַשְׁלָעַן אַינְטְּרָעָס האָט מַעְרָ
אוֹיסְגּוֹנְמָעַן וּוְאָסְעַר-עַס-אַזְנִי אַבְּדָעַר לִיד.

איך אופגנוקומען א של לידישע פאפלווערעד לידעה, לויט די מעלאדייעס פון באַרְמַט-גָּעוֹוָאַרְעַנְעַ אַזְּנַבְּעַדְעַן זונגעעריט אָזְּצַבְּעַדְעַן. פָּאַר דָּעַם קָוְמָעַנְדִּיקָּן הִסְּטָאַרְקָעַר פָּוּן דָּעַם יִדְּיִשְׁ-אַיִמְגָּרָאנְטִישָׁן לְעֵבֶן אַזְּ אַמְּעַרְקָעַ לְגַטְטָאַזְּ אַזְּ דִּי דָּאַזְּקָעַ נְעַקְטָאַן צְוָנְגָּעַרְתִּיט אָזְּ אַזְּצַרְעַמְּטָאַרְיָאלְן. דָּרְךְ זַיְּ וּוּעַט עַר זַיְּ בָּאַקְעַנְעַן מִיטְּ דָּעַר מְעַנְטָאַלִּיטְעַמְּ, מִיטְּ דָּעַם לְעַכְנָשְׁתִּיְּ גַּעַר, מְנַהְגִּים פִּירְגָּעַן פָּוּן דָּעַם יִעֲרָגְדִּיקָּן אַיִמְגָּרָאנְטִישָׁן לְעֵבֶן אַזְּ דִּי 909 עַר יָאָרְן. עַר וּוּעַט זַיְּ אַזְּ אַזְּ בָּאַקְעַנְעַן מִיטְּ יִדְּיִשְׁיָן דָּעַבְנָאַר שְׁפָרָאַךְ אָזְּנוּ וּוּרְסִיפִּיקָּאַצְּיעַ. דִּי יִדְּיִשְׁעַ פָּאַרְפָּאַסְעַר הַאָבָן דָּאָךְ נִיטְ אַיְבָּרְגָּעָזְעַטְסָטְדִּי עַגְלִישָׁע טְעַקְטָן. זַיְּ הַאָבָן צַוְּ דִּי עַגְלִישָׁע מְעַלְאַדִּיעַס גַּשְׂרִיבָן אַרְגִּינְצָלָעַ טְעַקְטָן. נַזְעַטְסָטְנָאַס זָם הוּיְפָטְגָּעַדְעַנְקָאַן אָזְּנַבְּעַדְעַן אַפְּטָאַזְּעַלְכָּעַ, וְזָסְמָהָה אַבְּן לְחַלּוּתָּין קִין שָׁוֹם מְגַעְמָשָׁא נִיטְגַּעַתְמָאַטְ דִּי עַגְלִישָׁע טְעַקְטָן.

פֿאָרְ רִינְגָּאַלְדָּן, דֵּעַם סָאַצְיָאלָן פָּאַלְקָסְדִּיכְטָעָר אֵין דָא גְּעוּוֹן אֶ
בְּרִיטַ פְּעָלָה. דִּי מַעְלָאָדִיעַס, וּוי דַעֲרָמָאנְטַ, זִינְגַּעַן גְּעוּוֹן סְעַנְטִימְעַנְּ-
טָאַלְעַ, עַלְ-פִּירְדָּבְ טְרוּיְעִיקָּעַ. דִּי וּעְרְטָעַר הַאַבְּן דַעֲרְצִילַט וּוּגַּן
אָוְמְגַלְיְקְלָעְכָּעַר לִיבָּעַ, אָוְמְגַלְיְקְלָעַן לְעַבְּן, אַרְעַמְקִיטַ אָוּן דַוְרְכְפָּאַלְעַ,
חַרְתָּה אָוּן טְרָעָרָן, רְחוּמָנוֹת אֹוֵף זִיךְ אַלְיָין, אַפְּגַעַנְאַרְטָעַ הַאַפְּגַעַנְגָּעַן,
מַאְרָאַל בְּכָל אַזְיָוּן. דָאָס אַלְץ הַאַט רִינְגָּאַלְדָּן אַגְּנָעַדְעָטַן צַו שְׁרִיבַן
טֻקְסַטַּן אֵין דֵעַם סְעַנְטִימְעַנְטָאַלְעַן, עַלְעִיגְשַׁן טָאַן.

אַינְטְּעַרְעַסְאַנְטַ אֵין דַעֲרְבִּי צַו בְּאַמְּרָקָן, אָוּ דַזְוֹקָא אֵין דִי 90עַר
יָאָרְן וּוּיְינִיק אַמְּעַרְקִיאַנְגָּעַר פָּאַפְּוּלְעָרַע לִידְעָר זִיךְ אַוְיְגַעְצִיכְבָּנַט
מִיטַ סְאַטְיְרָעַ אָוּן הַוּמָאַר. עַס זִינְגַּעַן זִיכְעָר גְּעוּוֹן אַזְעָלְכָּעַ לִידְעָר, אֹוֵף
''גָּאַזְעָנָס'' לִידְעָר, גְּעַבְּוִיטַ אֹוֵף סְפַעְצִיפִּישַׁע קָאַמְּישַׁע אַוְיְסְדוּרָקָן.
אַבְּעָר גַּעַהְעָרְשָׁתַ הַאַט דָאָס סְעַנְטִימְעַנְטָאַלְעִירִיקָעַ, טְרָאַגְיִשְׁעַ לִידַ
אֹוֵיךְ רִינְגָּאַלְדָּן הַאַט גַּעַשְׂרִיבַן עַטְלָעַכְעַ לִידְעָר גְּעַבְּוִיטַ אֹוֵף כְּלוּמְרָשָׁת
קָאַמְּישַׁע אַוְיְסְדוּרָקָן, אַבְּעָר בַּיִי אִים וּוּרְעַן וַיִּ — טְרוּיְעִירִיקָעַ קְרִיטִיקַ.
וּזְעַן מַעַן פָּאַרְגְּלִיכְטַ פַּוֵּן דִי אַמְּעַרְקִיאַנְגָּעַר לִידְעָר מִיטַ
רִינְגָּאַלְסַ יְדִישַׁע טֻקְסַטַּן, זַעַט מַעַן דֵעַם גְּרוּסַן אַוְנְטִעְרְשִׁידַ נִיטַ
נָאָר אֵין לַעֲבָנְשְׁטִיגְעַר-שִׁילְדָּרְוָנָגַן אֵין דִי עַפְּיָאוֹרָן אָוּן אַין גַּעַמִּיטַ.
בַּיִּ רִינְגָּאַלְדָּן אֵין דַעַר לַעֲבָנְשְׁטִיגְעַר אַינְגָּאַגְּנָצַן אָן אַיְמִיגְרָאַנְ-
טִישָׁעַר. דַעַר עַלְעַמְעַנְטַ אָוּן, פָּאַרְשְׁטִיטַ זִיךְ, נִיטָא אֵין דִי אַמְּעַרְקִיאַנְגָּעַר-
עַנְגְּלִישַׁע לִידְעָר. מִיטַן אַוְיְגָנָם פַוֵּן דִי פָּאַטְרִיאַטִּישַׁע לִידְעָר, וּוָסַ
זִינְגַּעַן אַיְפְּגַעְקּוּמָעַן בָּעַת עַס הַאַט זִיךְ עַרְשָׁתַ אַגְּנָעַהְוִיבָן צַו פּוֹרְעָמָעַן
אָן אַמְּעַרְקִיאַנְגָּעַר פָּאַלְקַ, זִינְגַּעַן אֵין דִי 90עַר יָאָרְן כְּמַעַט וּוּי נִיט אֹיפְּ-
גַעַקְוּמָעַן קִין נַאֲצִיאַנְאַל-אַמְּעַרְקִיאַנְגָּעַר לִידְעָר. אַמְּעַרְקִעַן אֵין נִיט גְּעוּוֹן
קִין פְּרָאַבְּלָעַם פָּאַרְן הַיְגָעְבִּירָעַנְעַם אַמְּעַרְקִיאַנְגָּעַר. וַיִּ אֵין אַבְּעָר גַּעַ-
וּזְעַן אַפְּרָאַבְּלָעַם, אָוּן אַבְּיַטְעָרְעַ דַעְרָזָוַגַּ פָּאַרְן יְדִישַׁן אַיְמִיגְרָאַנְ-
אָוּן אֵין רִינְגָּאַלְדָּס לִידְעָר הַאַבְּן דִי אַיְמִיגְרָאַנְטִישַׁע חָעָרָמוֹת גַעַפְנוֹנָעַן
פּוֹלָן אַוְיְסְדוּרָקָן. עַר שְׁטָעַלְטַ אַרְוִיסַדְיִי בְּרוֹטָאַלְקִיטַ, נַאֲקַעְטִיקִיט אָוּן
שְׁוּוֹנְדַלְ וּוָסַ בְּאַהֲרָשָׁתַ דָאָס אַיְמִיגְרָאַנְטִישַׁע לְעַבְּן, אָוּן עַר גִּיטַ עַס
אַיְבָעַר מִיט אַטְאָן פַוֵּן בְּיַטְעָרְקִיט אָוּן צָרָוַגַּ, זִינְגַּעַן בְּרָגְעָרְלָעַכְעַ לִידְעָר
אָוּן לִידְעָר וּוּגַּן אָוְמְגַלְיְקְלָעְכָּעַר לִיבָּעַ זִינְגַּעַן עַלְעִיגְשַׁן אֵין זִיעַד טָאַן.
דִי מַעְלָאָדִיעַס הַאַבְּן גַעַפְרָעַמְטַ דֵעַם טָאָן אֵין דִי אַיְנְטָאַנְאַצְיָעַס. אֵין דִי
לִידְעָר וּוֹאָר דַעְקָט אֹוֵף דִי קְרָאַנְקִיטַן פַוֵּן דֵעַם יְדִישַׁן אַיְמִיגְרָאַנְטִישַׁע
לְעַבְּן, גִּיטַ שְׁוֹן זִיךְ מַעְלָאָדִיעַ אָוּן אַגְּנָעַדְרָטָעַ טַעַמְפָאַ, אַמְּתָה, דִי טַעַמְפָאַ
אֵין טַאַקָּעַ פַוֵּן דַעַר עַנְגְּלִישַׁעַר מַעְלָאָדִיעַ. אַבְּעָר רִינְגָּאַלְדָּן אֵין אֵין דִי

דאיזיקע קופלעטן ביטער, צ'ארנדיך, אומדערשראבן אפּן. און די טעם' פעדאטור אין דער דαιזיקער טעמאָפֿ אַין אַ העבערע. נאָך אַ זאָך אַין ווֹכטיך צו באַטְאַגְעָן. טאָקע אַין אַטְיַידִי לִידְעָר, זָאוּ ער קרייטיקרט דאס אָומְגָלִילִיעָכָע נֵיעַ לעַבָּן אַין דער אַימְגָרָאַ צַיְעַ, דָּאָרְטָן טַרְעָפָן זִיךְ צָנוֹנִיךְ צָווִיְּה עַלְמָעָנֶן: שְׂטִיגְעַדְלָעָבָן אַין מַאֲרָאַלְישָׁעָר רָמוֹ פּוֹן דָּעַם "פְּאַפְּיוֹלָעָר סָאנְגָּי", מִיטְ דָּעַר בִּיסְטְּנִידְקָעָר קְרִיטִיךְ פּוֹן אַ בְּעַרְאַנְשָׁעָ. הָגָם אַן בְּעַרְאַנְשָׁעָם גַּעַלְעַטְעָר אַין סָאַטִּיךְ רָע, אַיְן אַבָּעָר דָּעַרְבָּעָר דָּאַ פְּאַרְצָן, זָאוּ אַ פְּוּלִיְזָאָר פּוֹן דָּעַר דָּאַזְיָקָעָר שְׁמַעְלְצָוָנָה, אַ בְּאַחַאלְטָעָנָעָר סְעַנְטִימְעַנְטָאַלְזָוָם, זָאוּסְ רָעַטְ בִּיטְעָרָעָר רַיְיךְ.

עס אַיְן אַינְטָעָרָסָאנְט אַין דָּעַם פָּרָט צַו נַעֲמָעַן אַ "פְּאַפְּיוֹלָעָר סָאנְגָּי" אַין זָעַן, זָאוּסְ רִינְגָּאָלְדָהָט גַּעַטְאָן מִיטְן נַיְעַם טַעַקְסָט, צַוְּגַעַפְּסָט צַו דָּעַר מַעַלְאָדִיעָר פּוֹן לִיד.

אַין דִּי 909 ער יָאָרָן אַיְן צְוִישָׁן דִּי קָאַמְפָאַזְיָטָאָרָן פּוֹן דִּי "פְּאַפְּיוֹלָעָר סָאנְגָּס" גַּעַוּעַן אַיְגָעָר מִיטְן נַעֲמָעַן מַאֲנָרָאָוּ. רַאֲזַעַנְפָּעָלָה. גַּעַוּעַן אַיְן רַאֲזַעַנְפָּעָלָד אַ שְׁוּרְנָאַלִּיסְטָן, אַין — אַ קָּאַמְפָאַזְיָטָאָר. אַיְינָעַ פּוֹן מַאֲנָרָאָוּ רַאֲזַעַנְפָּעָלָד לִידְעָר, זָאוּסְ רִינְגָּאָלְדָהָט אַיְסָיְסָי גַּעַנוֹצָט פָּאָר אַ יְדִישָׁן טַעַקְסָט, אַיְן גַּעַוּעַן דָּאָס וּוֹיִיטְ-פָּאַרְשָׁפְּרִיטָעָלָה לִיד "עַנְדְּ הַוִּיר גַּאלְדוֹן הָעִיר וּוֹאַן הַוִּיר בַּעַקְעָ". יִי עַנְגְּלִישָׁעָ וּוּרְטָעָר צַו דָּעַר מַעַלְאָדִיעָר הָטָט גַּעַשְׁרִיבָן פְּילִיקָס מַעַלְגָּלְעָגָאָן. דָּעַר עַנְגְּלִישָׁעָר טַעַקְסָט גִּיט אַיְבָּעָר אַ קְרוֹצָעָ מַעַשָּׁה וּוֹעֲגָן אַ פְּרָאַוִּינְגִּיצְיָעָל "פְּשָׁוֹטְ מִידְלָ" דַּשְׁעָנָן, זָאוּסְ אַיְן גַּעַקְוּמָעַן קִין זְיוּדִיאָרָק אַן אַוְמָשָׁלָדִיךְ, שְׁעַמְעוֹדִיךְ קִינְדָּה. אַין וּוֹנוֹ זַי אַיְן צְוִירָק גַּעַקְוּמָעַן אַין שְׁטַעַטָּל הָטָט זַי שְׁוִין גַּעַהָאָט «אַ שְׁלְמִישָׁן שִׁימָעָר אַין אִיר אוִיגָּ». אַין דָּעַם עַרְשָׁתָן טַיְיל פּוֹן לִיד חַרְטָט זַד אַיְבָּעָר דִּי שָׂוָּה «אַין אִירָעַ גַּאלְדָּעָנָעָה הָאָר זְיִינְעָן אִיר אַרְאָפְּגָעָה אַגְּנָגָעָן פּוֹן הַינְּטָן». דִּי וּוּרְטָעָר הַאָבָּן, פָּאָרָה שְׁטִיטָט זַיךְ, אַ בִּיסְלָ צִינְיוֹם אַין זַיךְ. דָּעַר אַיְגָדָרָק אַין, אַזְ אַיְדָמָאָנָרָאָוּ רַאֲזַעַנְפָּעָלָד הָטָט אַזְוִיְּגָעָשְׁרִיבָן דִּי מוֹזִיקָה. רִינְגָּאָלְדָס טַעַקְסָט אַיְן שְׁוִין אַיְגָגָנָצָן אַן אַנְדָעָרָה. בַּיִּרְיָנִי גַּאלְדוֹן אַיְן עַס גַּעַוּוֹאָרָן אַ סָּאַצְיָאָלָה לִידְ, אַ מִינְ בְּעַרְאַנְשָׁעָ-מַאֲטָיוֹ. ער קְלָאָגָט אַין אַין דָּעַם לִיד דִּי קָאַרְפְּטִירָטָעָ אַרְדָּעָנוֹגָנָה. ער דַּעַקְטָ אַוְתָּף דִּי גַּעַזְעַלְשָׁאַפְּטָלְעָכָעָ קְרָאַנְקִיָּתָן, אַין אַ בִּיטְעָרְלִיקִיָּת אַין פָּעָסִיםָּמָם כָּאָפְּטָ זַיךְ אַרְיִין אַין דָּעַר שָׂוָּה «גָּאָט זַעַט אַלְעָסָ צַו אַן שְׁוַיְיגָטָה». אַזְוִי הִיָּסְטָ טַאָקָעָ דָּאָס לִיד «גָּאָט זַעַט אַלְעָסָ צַו אַן שְׁוַיְיגָטָה».

די מענטשן זיינען זעהר פאראדארבן, אין דער נײַער צייט,
און דער ליבער גאט זעט אליעס אוּן שוויגט.
מע טוט אָפּ אַלעֲרֵלי פֿאָרְבָָּרְכָָּהּ, אָפּוּ, פֿרִיּ פֿאָרְ לְיִתּ,
און דער ליבער גאט זעט אליעס צו און שוויגט.
מענטשן שלינגען איינס דאס צוֹוִיטָעָה, זיִי דִי פֿישָׁ אַין יִמּ,
שוויזערע אַפְּטַע בְּלֹדָעָר זַעַט מַעַן, זָוּם בְּגַרְיִיפָּן קִוּםּ.
פֿאָלְשָׁקִיטּ שְׁפִילְטּ זַיְגַּרְעַסְטָּעָרְאָלְעָהּ, וְאֶרְהָהִיטּ לְגַטּ אַין תְּהֻוּםּ,
און דער ליבער גאט זעט אליעס צו און שוויגט.

נָאָר וּוְיִילָאָר בֵּין קִיּוֹן אַפְּיקּוֹרָס גִּטּ,
גַּלוּבּ אַיִּן, אַוְן אָיִּךְ רַעַד אָיִּךְ יַעֲנָעָם אַיִּן,
זַעַן דַּעַר הַעַר גַּאַט דָּאָרָהּ, רַעַטּ קִיּוֹן חָרָאָתּ,
אַיִּן אָ סִימָןּ, אַוְעַס דָּאָרָףּ אַזְוִי צַוְּזִין ! .. .

דאָרט וּוְעָרָט אַיְגָעָר רַיִיךּ אַוְן גַּלְיְקָלָעָר, נָאָר זַוְּרָךּ פֿרְעַמְדָעּ הַעַנְתּ,
און דער ליבער גאט זעט אליעס צו און שוויגט.
דאָרט וּוְיִלְלָאָר גַּרְיְינָגּ פֿאָהָדִינְגּ, צִימְדָעָטּ עַר אַוְן בְּעַנְתּ,
און דער ליבער גאט זעט אליעס צו און שוויגט.
דאָרט לְעַבְתּ זַר אַיְגָעָר יוּ אַגְּאָצָהּ, חַאַטּ עַלְעָם יַעֲמְדָעָטּ,
פֿאָלְדָעָרּ, זַעַלְדָעָרּ, זַוְּלָבָעָרּ, גַּאַלָּהּ, קָאָרְעַתּ, דִּינְעָרּ, פְּעוּרָה,
און דַּעַר, זַוְּסָמְפּ אִים אַלְעָם גַּוְעָסּ, דַּעַר לְגַטּ טִיףּ אַין דְּרַעְדָּהּ ! ...
און דער ליבער גאט זעט אליעס צו און שוויגט.
נָאָר וּוְיִילָאָר בֵּין אָ. אָ. הּ.

עַס אַיִּן פֿאָרָאָן, וּוְיִדְעָרְמָאנְטּ, אַנְגְּוַנְטָרְשִׂידּ צוֹוִישָׁן פֿילְיקָטּ
מַעְלָאָגָאנְסּ עַנְגְּלִישָׁן אַוְן יִצְחָקּ רִינְגְּאָלְדּ יִדְיִישָׁן טַעַקְסָטּ. דָּאָס זַעַלְ-
בָּעּ זַעַן מִיר אָיִיךּ אַיִּן דַּעַם לִידּ "עַיְ האָטּ טָאַבּ אַיִּיךּ אַיִּיךּ טָאוֹן".
דִּי מַזְוִיקּ צָוּם טַעַקְסָטּ האָטּ גַּעַשְׁרִיבְנָן עַיְ. מַעַטּ אַוְן דַּעַם טַעַקְסָטּ גַּופָּא
— דַּושְׁאָוּ האַיְדָעָן. דָּאָס לִידּ אַיִּזְ באָקָאנְטּ גַּנוֹזָאָרָן אַיִּץ יָאָר 1896.

אַיִּן דַּעַם עַיְ. מַעַטּ עַנְגְּלִישָׁן טַעַקְסָטּ זַאְגָטּ דַּעַר הַעַלְדּ אַנְ זַיִּן
מִידָּל, אַז זַיִּל אַגְּטָאָן דָּאָס בְּעַסְטָעָן קְלִיּוֹדּ, וּוְיִילָרְ עַר גַּעַטּ וּמִיטּ אָיִיךּ
אַמִּיטְינְגּ אַיִּן דַּעַם אַלְטָן שְׁטַעַטָּלּ. עַר זַאְגָטּ אִיר אַנְ וּזַעַן דַּעַר פֿרִידִיכְעָר
וּזַעַטּ אַנְהִיאִיבּן פֿרִידִיכְעָן, זַאְל זַיִּיךּ אַיְגְּבִּיגְּן, כְּדִי אַרְוִיסְצְּוִיאָגּן פָּן זַיִּיךּ
דִּי זַיִּנדּ. אַוְן וּזַעַן זַיִּיךּ שְׁוִין זַיִּיךּ דַּזְוְגְּעָנוּמוּן מִיטּ "רַעַלְגִּיגָּעָ" זַאְל

זי שריין און זינגען "דעריל בי עי האט טאים אין דה אלד טאון, מי בעיבי". און וויטער דערציילט ער איר — וועגן באקענען זיך מיט אלעמען, וועגן דעם גלעקדער-געלאנגע און וועגן זינגען מיט אלעמען "דעריל בי עי האט טאים אין דה אלד טאון טוּנָאַיט". אין דער צוויי טער סטראפע דערציילט ער איר, או דארטן ווילן זיין מידלעך פאר יען אינען. ער רעכנט אויס זיערעד געמען, אויך דעם נאמען מיט דושוואָנאָן ביסלי. זי איז אונגעטאן אין דרייט. ער האט זי געהאלדזוט און געקושט, און זי האט אים געזאגט: זי איזו גוט, א, זי איזו גוט, לאָן מיד ניט פאלן, דו ביסט מיינער, און איך האב דיד ליב מער פון אלעמען, און דו דארפֿסְט זיין מײַן יונגערטמאָן אָדער איך וועל אִיגאנָאנָן ניט האבן קיין געליבטען אָזּוּן.

בי יצחיק ריינגעאלדן הײַסט דאס ליד "הומבאָג, שוינדל, בלאָד". זינגען ווערטער זינגען געצְילט קעגן אַמְּרִיקָע, קעגן פרומאָקעס. ער רעדט דארטן וועגן פֿאלשער ליבע. ער באָרִירֶט אויך אַ ווַיכְטִיקָע גַּעֲשָׁׂעָן, דֵי שְׁפָּאָנִיְּעָרָה האָבן עַקְסְּפָּאָלְדִּירֶט דֵי גְּרוֹסְעָן קְרִיגְשִׁיף "מעין". דאס איז געווין דער אַנְהִיבָּה מְלָחָמָה צוּישָׁן שְׁפָּאָנִיָּע אָן אַמְּרִיקָע. אין דער ערשטער סטראפע זינגען ער:

קָוָם אַתָּעָר, גּוֹטָעָר בָּרוֹחוּעָר,
אָן בָּאַמְּרִיקָע וְאָלָעָס אַיְּפָּאַרְדִּירֶיט אָן אַלְעָס אַיְּפָּאַרְשְׁטָעָלָט,
חוֹא דָעָרָ שְׁקָרָהָאָט קִין אַמְּהִיבָּה נְשָׁה, דָעָרָ שְׁוֹנָעָלָהָאָט קִין סְוָה,
אָן אוֹיךְ אַלְעָס, וְאָס מַעַגְּטָאָס אַ בְּלִיקָע, אַיְּהָוּמָבָּאָגָע, שוֹינְדָל, בלְאָטָה.
חוֹן אַיךְ הָעָר אַמְּאָלָה, אַיְּבָּרוּחָוּפָט אַיךְ יַעֲקִילָאָגָה,
איַינְגָּעָר שְׁרִיְּטָס "אָזְדָּה" אָן שְׁלָגָט זיך קָאָפָּה אַזְחָגָט,
זָאָן קָוָטָט מִיר אַוְיָטָן זִינְגָּעָן דָּסָט, זָאָס אַלְעָס אַיְּזָאַבָּאָגָט,
אוֹ אַלְעָז אַיְּהָוּמָבָּאָגָע, שוֹינְדָל, בלְאָטָה, — פְּאַחַתְּסִיט אַיךְ.
חוֹן אַיְּגָעָר שְׁוֹעָרָתָבִּי זִיךְרָה, בִּי וַיְיָבָאָן קִינָה,
בִּי אַלְעָז וְאָס אַיְּ אִים לְבָבָה, זִינְגָּאָר בִּי זִין גְּזִוָּתָה,
זָאָן האָט זִין וָאָרֶט אַ מַאְכָה, וְיִלְעָוָעָס אַוְיָטָן וַיְנִטָּה,
דעָן אַלְעָז אַיְּהָוּמָבָּאָגָע, שוֹינְדָל, בלְאָטָה.

(לידער-מאַיאָזְנָן" נוּמָעָר (3)

סִי אַין אַט דָּעָר סְטְרָאָפָּע אָן סִי אַין דָּעָר דָּרִיטָעָר סְטְרָאָפָּע —
שְׁפָּאָנִיָּע פָּאַרְמָעָסָט זיך אוֹיךְ אַמְּרִיקָע אָן וּעַט זִיכְעָר פָּאַרְשְׁפָּילִין דֵי

מלחמה, האט רײַינְגָּאַלְד אוֹיסְגָּעְדִּיקֶט אַ דָּמָּאַלְטִּיקֶט אַקְטוּעַלְעַ טָעֵמָאַז
טִיק אָוּן אַ שְׂטִיק אִימְיָרְצָוְטִישׁ שְׂטִיגְעָרְלְעָבָן. אֲפִילּוּ דִּי טָעֵמָעַ פָּוּנַ
אַפְּגָּעָנְאַרְטָעָר לִיבָּע (אַין דָּעַר צּוּוּיְתָעָר סְטְרָאָפָּע) אַיְזַ אַוְיךְ פּוֹלְ מִיטַּ
וּאוֹיְלְבָּאַקְאַנְטָע "זִיטָן" אַין דָּעַר אִימְיָרְצָאַנְטִישָׁעָר אַמְּעָרִיקָע בְּעֵת דַּי
909 ער יָאָרָן.

אוֹיפִּן זַעֲלִיקָן שְׂטִיגְעָר האט רײַינְגָּאַלְד אַנְגָּעָשְׁרִיבָן דָּעַם טָעַקְסֶט
"אַ יְעַנְקִי לִידְלִי" ("ליַּדְעָרְמָאָגָזִין", נוּמַ 1). עַר האט גָּעָנוּמָעַן דִּי מַעַן
לְאַדְיַע פָּוּנַ הָעֲנָרִי סְעִירָס "טָאַרְדָּאָרָא בּוּמְ-דָּעָרְ-עַי", וּוָאַס סְעִירָס האט
אַנְגָּנְשָׁרִיבָן פָּאָר דָּעַר פָּאָרְסְ-קָאַמְעָדִיעַ "טָאַקְסִידִיאָ". דָּא אַיְזַ אַלְזַ זַעֲגָן
אַ טָּאַקְסִידִיאָ-מִידְלִי אַין דָּעַר הָעֲכָרָעָר גַּעַזְוּלְשָׁאָפָּט. יְעַדְעָר קָעַן זַיְקָן
פָּאָרְלִיבָּן אַין אַיְר. אָוּן זַעֲגָן זַיְקָן זַיְגָטָן דָּעַר קָאַוָּאַלְיָעָר — עַר אַיְזַ
נִיטַּ צַוְּ אַלְטָן, נִיטַּ צַוְּ יְוָנָגָן, נִיטַּ צַוְּ שְׁעַמְוּזְוִידָקָן, נִיטַּ צַוְּ דָּרִיכִיסְטָא אַזְוָּיוֹ.
ריַּינְגָּאַלְד האט אַיְזַ דָּעַם דָּאָזְקָן לִידְלִ גַּעַשְׁלִידָעָרְטַד דִּי קְרָבָנוֹת פָּוּנַ
אַרְעָמָעַן אַוְמָגְּלִיקָלָעָכָן לְעָבָן. אָוּן הָגָם דִּי מַעַלְאָדִיעַ אַיְזַ אַזָּא "בְּרָעָנָעָן"
דִּיקְעַ", וּוָאַס סְוִגְיָעָסְטִירָט לְצָנוֹת. זַיְגָעַן אַבָּעָר אַיְזַ רַּיְנְגָּאַלְדָס טָעַקְסֶט
פָּאָרָאָן דִּי אַרְעָמָעַ גַּעַשְׁטָאָלָטָן פָּוּנַ דָּעַר גַּרְוִיסְטָר אַיְנְדוֹסְטְּרִידְעַלְיָר שְׁטָאָט:
"אַ בָּאָמָעָר", אָוּן אַפְּרִיְּטָעָר, אַ מִידְלִי, וּוָאַס האט גַּעַשְׁטִיפָּט מִיטַּ יְנָגָעַ
לִיְּתָ, אַ שִּׁיכָּר, אָוּן חַצְקָילָן, וּוָעָמָעַן דִּי וּוְיָבָן בְּעֵת עַר זַאלְ זַיְגָטָן אַיְן שְׁטוּב
"זַעֲגָן דָּוּ הָאָסָט מִיךְ לִיבָּ". אַיְזַ דָּעַם דָּרִיטָן פָּעָרָן זַעֲגָן אַפְּרִיְּטָעָר גִּיעָן
דִּי שְׁוֹרוֹת אַזְוָּיוֹ:

דָּעַם אַפְּרִיְּטָעָר וְאַס גִּיעָן אַזְוָּיוֹ
טְרִיבָּס דָּעַם רְעוּלָה חַי קָאָן
זַוְּרָק דָּעַם סְחָעָטָר לְעַכְבָּט עַר נִיטָּאָן
אַזְּרָק צַוְּ פְּרִיהִיהִיט שְׁטָרָבָט עַר גִּיטָּאָן
פְּאַרְזָוְנָקָעָן אַיְזַ דָּעַם דָּלָתָ טִיחָ
אָוּן האט פָּוּנַ לְפָכְנָ קִיְּנוּ בָּאָגָּרְטִיָּא,
זַאְקָן זַעֲגָט עַר זַיְקָן בְּיַםְ נְעָנִיָּא
בָּאָמְ טָאָרָאָה בָּאָמְ טָאָרָאָה.

צַוְּ דָּעַם זַעֲלִיבָּקָן מִינַּן שְׂטִיגְעָרְלְיִדְעָר אַוְיךְ אַקְטוּעַלְעַ טָעֵמָעַס מִיטַּ
אַ סָּאַצְיָאָלְן מַאְטִיָּו זַיְגָעַן אַוְיךְ — אַיְנְגָּאַנְצָן אַדְעָר טִילְוָיָה — דִּי
לִידְעָר "דוֹ, דוֹ מִינַּן לִיבָּר יְעַקְלָדָוָי" (גַּעַדְרוֹקָט אַיְזַ דָּעַר "יִדְשָׁעָר
בִּינָעָ", אַוְיךְ אַרְוִיס אַיְזַ אַ בָּאָזְוְנְדָעָר בְּלָעַטָּל וּזְיַגְעָ אַסְטָן אַנְדָּרְעָ
לִידְעָר), צַוְּגָּעָפָּאָסָט צַוְּ דָּעַר מַעַלְאָדִיעַ פָּוּנַ הָעָרִי דִּלְאָנָס (מוֹזִיק פָּוּנַ

דושאן דילאן) "דו, דו, מאַי האָקלבערִי, דו"; "איך מיט מײַן שיינע
משפחה" (אין ליזער-מאָגאַזִין" נומ' 2). געזונגען מיט דער מעלאָדייע
"מְאַלֵּי עַנְד אַיִ עַנְד דָּהִי בָּעִיבִּי", געשריבֵן פִּין הָעָרִי קָעָנָעָדִי); "דאָס
אַיְבָּעָרִיקָע פָּאָרְשָׁטִיטִיט אלִין" ("לייזער-מאָגאַזִין", נומ' 8) אויף דער
מעלאָדייע "אַ, עַבְּעַזְעַזְעַרְ", "דָּעָר בָּעֶלְטָוְבָּהִינְקָ" ("לייזער-מאָגאַזִין", נומ'
13) אויף דער מעלאָדייע "רַיְפָ וָוָן וַיְגַלְלָ" (ווערטער אָון מּוֹזִיק; הָעֶנְדִּי,
דְּוָשָׂאָרוֹדָשָׂ-לְעוֹנוֹגָסָן, באָב אָון האָזָאָרְד לִידְן); "גִּיט אַלְעָס אַיִ נָאָלְד
וְאַס שִׁינְגַּט" (לייזער-מאָגאַזִין" נומ' 12) אויף דער מעלאָדייע "דְּזָשָׂאָנוּי,
מאַי אַלְד פָּרָעָנְד דְּזָשָׂאָן" (ווערטער אָון מּוֹזִיק; וויליאָם קָארְטְּ רַצִּיט).

זו דעם דָּאוּקָן מִן סָאַצְיָאלָעַ לייזער-קוּפְּלָעָטָן גַּעהֲרָט אַוִּיךְ דָּאָס
אַרְבָּעָטָעָר-לִיד "עַס קוּמָעָן אָן בעַסְעָרָע טָעָג". גַּעַזְגַּעַן מִיט דָעָר
מעלאָדייע "שִׁי מְעַי הָעוֹו כִּיאַיְן בעַטְעָר דָּעִין". דָעָם עַגְּלִישָׁן טָעָסָט
הָאָט גַּעַשְׁרִיבֵן דְּוָשָׂעִימָו טָאָרָנְטָאָן. דִי דָּאוּקָע פָּאָטָעָטִישָׁע
בָּאַלְאָדָע. דָּאָס אַיְזָנָגָעָן וְהָ. ה. וְוִינְדָאָם אַיִן פְּרִירָמָאָזָו עַנְד וּוּסְטָס מִינְסְטָרָעָלָס".
דָּאָס אַיִן אַ סָּעַנְטִימָעָנְטָאָלָע טָרְעָנְדָבָאָלָאָע, וְאַס אַיִן גַּעַוּעַן בָּאַרְיָמָט
אַיִן דִי 5090 עַד יָאָרָן (גְּדָרוֹקָט אַיִן 1894). אַיִן דָעָם עַגְּלִישָׁן טָעָסָט
ווערט דָעָרְצִילָט וְיִ אָזְוִי בַּיִ אַ שְׁוּעָל, לִיגְט אָן אָוּמְגִילְקָלָעָכָע פָּרוֹי.
זִ אַיִן אַמְּאָל גַּעַוּעַן "אַ גּוֹטָע וּוּיְבִי, רַעַסְפָּקְטִירָט פָּוּן אַלְעָמָעָן". אַיְר
מְאַן הָאָט זִי פָאָרָלָאָזָן "אָוָן אַט לִיגְט זִי — בַּיִ אַ שְׁוּעָל, אָוָן דָעָר הָמוֹן
לְאָכְטָ פָּוּן אִיר"...

ריינְגָּאלְדָס טָעָסָט אַיִן אִינְגָּאנְצָן וּוּגָן "דָעָם אַרְבָּעָטָס-מָאָן, דִי
וּוּלְעָט-מָאָשִׁין": מִיר בְּרָעָנְגָעָן דָא דִי עַרְשָׁטָע סְטוּרָאָפָע;

חוֹאוֹ גַּעַם אַיִן טָאָלָאָט, דִי פָּעָן אָוָן דָעָר וְתָאָנָט,
דִי וּוּסְטָעָר, דָעָם גִּיסְט אָוָן דָעָם זָוִי,
זוֹ טְרִיסְטָן אָן נְוִיט, דָעָם קָעְמָפָרְ פִּיר בְּרוּיטָ,
דָעָם אַרְבָּעָטָס-מָאָן, דִי וּוּלְעָט-מָאָשִׁין,
הָאָפְּגָנוֹגָסְלָאָזָה אָט אִים דִי אַרְמוֹת אַעֲמָאָכָט,
זַיְינְ אַיְבִּיקָעָר גַּוְיִזְעָמָעָר פִּינְגָה,
דָאָךְ צְטָאָרָק זִיְהָ, פָּאָס מוֹטָ, עַס וּוּט נָאָךְ זַיְינְ גּוֹטָ
פָּאָרְצְיוֹנִיפָּל נְוִיט, טִיְיָרָרְ פְּרִינְדָה.

עַס קוּמָעָן אָן בעַסְעָרָע טָעָג, דָו וּוּרָסָט נָאָךְ אַוְיְגָעָרָעָכָט,
עַס קוּמָעָן אָן בעַסְעָרָע טָעָג, נִיט אַיְבִּיקָעָר וּוּט זַיְינְ שְׁלָעָכָט.

אַ, די צייט איז ניט וויס פון יושר און מענטשלעכע רעכט,

די גאלדונג פֿרִיהַיִיט גִּימִיט פָּאוֹרוּרטְס אַיר וְעַג,

עס קומען אָן בעסערע טאג

(אליעזר מאטזון גומער 3)

אין דעם קוּפֶּלֶעֶט «אַאנְקֵל סֻעַם», «גּוֹזְנוֹגְעָן מִתְּדָעַר מַעְלָאָדִיעַ
פֿון עֲנָגְלִישָׁן לִיד «אַאנְקֵל דּוֹשָׁאָן» (וּוּרְטָעַר אָן מוֹזִיק): פֿילִיקְס
פֿיעְגָּלְעָנָאָן), קומט צום אוּסְדוּרָק דעם אִימִיגְרָאָנטָס תְּעוֹרָמוֹת אָן בְּלִיךְ
אוּרִיךְ אַמְּעָרִיקָע גַּנְבָּה». אין דעם לִיד גִּיט עַד אַיבָּעַר וְוי «וּעַר עַס קומט
הִיר, אִיז דָּא קָוָנָא שָׁם», «דּוּעַר אִין בִּזְוּנָס, דּוּעַר אִין פֿאַלִּיטִיקָה», «דּוּעַר
אִין גּוֹלִיבָן — פֿאַלְשָׁ פֿאַרְשָׁטָעלְטָה». אָן אַט וְוי אָוֹי אַ זָּאָסְעַטְרָעַגְעָר
פֿון דּוּעַר הִים, וּזְמָעָן «דּוּעַר לְאַנְגָּעָר פֿרָאָק אָן דּוּעַר צִילְדָּעָרְהָוָת,
מַאֲכָן אַיְם דָּא פֿאַר אָוִיס גּוֹיִן... נִיט זָאָרָגְטָ פֿאַר אִים, זִין פֿאַר־
שְׁוּמִיָּט עַד גּוֹט, עַד אִיז אַזְקָטָאָר מַעְדִּיצָן». אַיְינָעַר פֿאַרְזִיכְבָּרָט זִין
פֿאַרְמָעָגָן, מַאֲכָט בּוֹרָא מַאוֹרִי הָאָשׁ, דִּי מַמְתָּקִים קָרִיגְטָ עַד גָּאָר נִיט
שְׁוּעוֹר, דָּא אִיז שִׁין פֿאַלִּיטִיק פֿאַרְמִישָׁט, וּוּילְעַר אַרְבָּעַט פֿאָרָן «סִיטִּי
בְּעִירָה», וּוּרְטָעַט זִין חַטָּא פֿאַרְוּוִישָׁט...» אַאַזְוָו.

בִּיט אַלְעַ קוּפֶּלֶעֶטָן, וּוָאָס רִינְגָּאָלְדָה האָט גּוּשָׁאָפָן, זִיןְבָּעָן אוּרִיךְ
סָאַצְיָאַלָּע טָעָמָס אָן לעַבְּנָס־שְׁתִּיגְעָרִישׁ לוּיטִיִּה דִּי שְׁילְדָעָרְגָּעָן. עַד
הָאָט אַיְיךְ גּוֹשְׁרִיבָן סָעַנְטִימַעְנְטָאַלָּע קוּפֶּלֶעֶטָן.

דּוּעַר סָעַנְטִימַעְנְטָאַלָּע בְּאַלְאָדִיסְט

נְאַעֲנֵט צו זִיןְעַ לִירְישָׁע טְרָעָן־לִידָעָר שְׁטִיבִּין זִיןְעַ סָעַנְטִימַעְנָה־
טָאַלָּע קוּפֶּלֶעֶטָן. זִי זִיןְבָּעָן אַיְינְגְּטָלְעָךְ בְּאַלְאָדִיעָס גַּעַשְׂרִיבָן אִין אַ לִירְישָׁ
עַלְעִישָׁוֹן טָאָן. פֿנְקָט וְוי זִין סָעַטְרָעָ, לְמַשְׁלַח, אִיז בִּיטָעָר, אַבְּעָר
שְׁוּמִיָּט נִיט אַרְבָּעָר דִּי גְּרָעָנְצָן, אִיז נִיט צו בִּיסְטָק אָן וּוּאָלָגָאָר, אָוֹי
זִיןְבָּעָן אַוִּיךְ זִיןְבָּעָן סָעַנְטִימַעְנְטָאַלָּע קוּפֶּלֶעֶטָן. זִי גִּיסְטָן זִין נִיט אַיבָּעָר דִּי
ברָעָגָעָס, זִי פֿאַרְוּאַנְדָּלָעָן נִיט דִּי סָעַנְטִימַעְנְטָאַלָּע קוּפֶּלֶעֶטָן אִין וּוּאָלָלָ
גְּאָרָעָ נְוּדָנָע לִידָעָר. זִי זִיןְבָּעָן בַּי אִים אַיְינְגָּעָה אַלְטָעָנָע עַלְעִיגִּיעָס. אִין
זִי שְׁטוֹרָאָמָט אַמְּתָעָר סָעַנְטִימַעְנָט. מַעַר וְוי אַלְעַז אַבָּעָר נְעַמָּעָן זִי אָוִיסָ
מִיט וּיְעָר עַכְתִּיקִית, — אָן אַיְגָנְשָׁאָפָט, וּוָאָס לִיגְט אִין עַצְם פֿון זִין
גָּאָנְצָן שָׁאָפָן.

אִין דִּי טְרוּוּנְרִיקָע מַעְלָאָדִיעָס פֿון דִּי עֲנָגְלִישָׁע לִידָעָר הָאָט רִינְגָּה.

גאל געלאָזֶט. פְּלִיסָן יַדְישָׁע קַוְּפָלָעַטָּז, לְמִשְׁלָה, וּוֹעֲגָן אָוְמָגְלִיקְלָעַכְּר. לִיְבָע אֵין דֻּם דַּעֲמָלָט בָּאַרְיִמְטַ לִיד "עַפְתָּעַר דָּהִ בָּאַל" (נָאָכוּן בָּאַל). וּוֹעֲגָן נִימְטָ-גַּעַנְטָפְּרָעַטָּר לִיְבָע אָנוּ וּוּי אָזוּי עַר קָעָן נִיטַּפָּרְגָּעָסָן דֻּם טְרוּוִים פָּוּן זַיִן לַעֲבָן אִינְגָּם בַּעֲקָעָנְדִּיקָּן לִיד "וּוֹעָן דָּו וּוֹרָסְטַ זַעֲכָנַן יָאָר" (נָאָכוּן אַמְּעָרִיקְאָנְגָּעָר עַנְגָּלְשָׁן לִיד "סְוּוּיטַ סִיקְסִיטַן"); וּוֹעֲגָן אַ צַּעֲבָרָכָן הָאָרֶץ "אוֹרִיף דִּי פָּעַלְדָּעָר פָּוּן וּוֹרִידְזִישְׁנִיאָ" (נָאָךְ דָּעָר עַנְגָּלְשָׁעָר מַעְלָאָדִיעַ "די גְּרִיזָן פִּילְדָּס אָוּוּ וּוֹרִידְזִישְׁנִיאָ"); וּוֹעֲגָן אַ פָּאָטָאָ לִיסְטִישָׁעָר לִיְבָע אֵין לִיד מִיטָּן נָאָמָעָן "לִיְבָעַ" (נָאָךְ דָּעָר עַנְגָּלְשָׁעָר מַעְלָאָדִיעַ (פָּוּן הַצְּנִירִי קַעַנְעָדִים "סְעִי אַ-רְעוֹוָאָר בָּאַט נָאָט גּוֹדְבִּיָּ"); אַדָּעָר גָּאָר וּוּי עַר גִּיטְּטָאָק פָּוּן אַיר מַחְמָת אַיְפָרְזּוּכָּט, אָנוּ וּוֹעָן עַר קוּמָט צְוֹרִיק — נַאֲכָדָעָם וּוּי עַר הַאֲטָמָה — גַּעֲפִינְטַ עַר זַי טּוּיטַ. דָּאָס לִיד הַאֲטָמָה גַּעֲהִיָּסָן "גַּעֲבָאָרָן אַין קַעַנְטָאָקִי" צְוַעַפְּסָטַ צַוְּדָעָר מַעַ לְאַדִּיעַ "שִׁי וּוֹאָוָה בְּרָעָד אַין אַלְדָּקְעַנְטָאָקִי".

אַזְמָעִים "שֶׁ" זֹהֵא בְּזֹהֵא אֲזָנָה עֲמַדְתָּא. וְעוֹן מַעַן פַּאֲרָגְלִיכְבֶּט דִּי לַיְבָעְ-קַוְלְפָלְטָעַן — דִּי עַנְגְּלִישָׁע אָזָן רַיְנָן. נַאֲלָדִים יַדְיִשְׁע — זֹעַט מַעַן וַיְדַעַר אֲזָן אָונְטַעַרְשִׁיד אַין עַצְם גַּעֲמִיט אָזָן אַין דַעַר לַאֲגִישְׁקִיט אַדְעַר אֲזָן דַעַר מַאֲטִיוֹרְגָּג פָּונְדִי גַּעַשְׁעַנְיִישָׁן, וְוֹאָסָס וּוֹעָרָן גַּעַשְׁלַׂדְעַרְט אַין טַעַקְסָט. אַין דֻעַם לִיד "די בְּלוּם" ("לִידְעַר" מַאֲגָאֶזְיָן), נָומְ(19) הַאֲטַרְנַגְּאָלְד אַגְּגַעַשְׁרִיבָן אַ טַעַקְסָט. וְוֹאָסָס קַיְבּוֹט מִיטָן עַנְגְּלִישָׁן אַרְגִּינְיָן. דַאֲסָ לִיד זַיְינָס הַאֲטַרְנַגְּאָלְד צַוְעַגְפָּאָסָט צָו דַעַר מַעַלְאָדִיעַ פָּונְגָעַם בְּאוֹאוֹסְטָן לִיד "הַהִי גַּוְיִרְלָאָץ" לַעֲפָט בְּיהָאַנְגָּד מַיִי". דַאֲסָ עַנְגְּלִישָׁע לִיד אַין גַּעַוּן זַיְעַר שְׁטָאָרָק פַּאֲרָשְׁבָּרִיטִי צַוְוִישָׁן דִי זַעֲלָנָעָר בְּעַתְנָן בִּירְגָּעָר-קְרִידָג אַין 1863. דַאֲסָ אַיְזָן גַּעַוּן דַאֲסָ בְּאַלְיְבָטְסָטָע לִיד פָּונְדִי "פַּיְיפְּעָרָס". גַּעַזְנְגַעַן הַאֲטַרְנַגְּאָלְד דַאֲסָ לִיד עַלְיְ-פִּירְדוֹב וְעוֹן מַעַן הַאֲטַרְנַגְּאָלְד מַאֲרְשִׁירָט צָו דִי שְׁלַאְכָטִי פְּעַלְדָעָר. דִי מַעַלְאָדִיעַ אַיְזָן אַ פָּאַלְקְסָלִיד. וּוֹעֵר עַס אַיְזָן דַעַר מַחְבָּר פָּונְדִי וּוֹעַרְטָעָר אַיְזָן נִיטָבָאָקָאנְטָן. אַבְעָר עַס שְׁטָאָמָט פָּונְדִי אַיְרְלָאָנד. דַעַר אַיְנָהָאלָט פָּונְדִי לִיד אַיְזָן אַזָּא :

דער זעלגערט דערצ'ילט וועגן די אלע רייכן און חנען פון פראנץ צויזישע, פלעמיישע, איטאליעינישע יונגריינן. זיין בינדן אבער אים גיט צו. זיין האריש בענטק נאכָן ערינס אינדזול (אילאָנד), נאכָן מיידל, וואס ער האט דארטן געלאָן. ער באשדייבט ווי שיין זי איז — ווי די ברעגן ביס שענאנטיך, און ריינער פון די שענאנז'וואָסער, שוין אַיאָר ווי ער איז אוועק אַין מלחהּ קײַן פראנקעריך און אַין אַירע בריוו בעט זיך, ער זאל קומען אויהִים אַדער ער זאל אַיר לאָזון קומען אַן אַים אַן זיין לעבען אַים. ער קען אַיר אַבער גִּיט דערלויבּן צו פִּירן

אַלְעָבֵן פּוֹן מִלְחָמָה אָוֹן פֿרִיצֶׁעָ, אָוֹן עָרְקָעָן זִיךְרָאַלְיָוִין גִּיטְּ דָּעֵרְלָוִיבָּן צָו
בָּאַטְּרוּעָטָן דָּעַם בָּאַדְּוָן פּוֹן זִיךְרָהִימְלָאָנְד וּוְיָאַסְּ "סְקָאַלְקִינְגָּ" שְׁקָלָאָת,
אַבְּעָר וּזְעָן עָרְ וּוּאָלָט נָאָר גַּעֲוָעָן פֿרִיאַי אַדְּעָר בָּאַפְּרִיאַיט וּוּאָלָט עָרְ נָאָךְ
דָּעָר שְׁלָאָכָּט שְׁוֹין גַּעֲוָעָן אַוִּיפְּן וּוּגְן קִיְּן אִירְלָאָנְד צָוְ מִידָּל,
וּוּאָס עָרְ הָאָטְּ גַּעֲלָאָן הִינְטָעָר זִיךְרָ.

בַּיְּ רִיְּגָגָאָלְדָן אִיְּנוּ נִיְּטָא קִיְּן שְׁמָץ פּוֹן דָּעַם גַּאנְגָּן אִינְהָאָלָט,
דָּעָר אִינְהָאָלָט פּוֹן זִיךְרָאַי לִיד אִיְּנוּ אִינְגָּאַגְּנָצְן טָעַנְטִימְעַנְטָאָל-לִירִישׁ. דָּעָר
גַּאנְגָּצָּעָר אִנְהָאָלָט דָּרִיְּט זִיךְרָאַרְוָם אָן אָוּמְגִילְקִילְעָכָּעָר לִיבָּעָ מְחַמְּתָ זִיךְרָ
"בְּלָוּם" הָאָט אִים פָּאָרְלָאָזְן :

אַיְּךְ הָאָבְּ צָמָאָל גַּעֲלִיבָּט אַמְּיָּידָל אָוֹן זִיךְרָ וּוּאָר אַזְּרָעָ בְּלָוּם,
דִּי שְׁעַנְטָעָ וּוּאָס קָעָן גַּעֲכָן אַוִּיפְּ זָעָר וּוּלָעָ.
פָּאָרְלִיבָּט בֵּין אַיְּךְ אַיְּרָ גַּעֲוָעָן אָוֹן זִיךְרָ וּוּאָר מִין אִינְמָטוּם,
כִּיהָאָבְּ אַיְּרָ פָּאָרְטְּרוּיטָ מִין הָעָרָק זִיךְרָ וּוּאַיְּךְ מִין גַּעֲלָטָ!
גַּלְיְלָעָר בֵּין אַיְּךְ זָאָן גַּעֲוָעָן, גַּלְיְלָעָר אָן אַזְּיָּעוּר,
נָאָר פָּלְצָלוֹגָ אַיְּמָאָל וּוּרְטָסָ דִּי בְּלָוּם פָּאָרְשָׂאָוָמָן גַּאָר פּוֹן מִיהָ,
אַיְּךְ זָוָק זִיךְרָ אַיְּסָ אַיְּנָעָ טָילְיָן, נָאָר אָוּמוֹיסָטָ מִין קָאָסָטָ,
גַּעֲלָאָן דִּי בְּלָוּם, זִיךְרָ מִיקְ שְׁוֹין פָּאָרְלָאָזְן!...

מִין הָעָרָק אִיְּנוּ בָּאַסְּרִיבָּט,
אַיְּךְ הָאָבְּ זִיךְרָ גַּעֲלִיבָּט,
דִּי וּאָרְ דָּאָרְ מִין גַּאנְגָּעָר טְרָאָסָטָ!
אַיְּךְ חַאנְדָּעָר אָן צָאָל,
דָּאָרְ סְוּעָפָ אַיְּךְ קִיְּן מָאָל,
דִּי בְּלָוּם וּוּאָס הָאָט מִיקְ צָמָאָל פָּאָרְלָאָזְן!...

אַיְּן דָּעָר צְוִוִּיתָעָר סְטְרָאָפָעָ דָּעָרְצִילִיט עָרְ וּוּגְן זִיךְרָ פָּאָרְצְוּוֹיְפָּלוֹגָ
וּוּגְן זִיךְרָ אַפְּאָטִיעָ צָוְ לְעָבָן. גַּעֲוָעָן אִיְּן עָרְ זִיכְרָעָ, אָוֹן זִיךְרָ שְׁוֹין
פּוֹן לְאָנְגָּ גַּעֲשָׂטָאָרָבָן אָוֹן "אַפְּגָּעָשָׂטָאָרָבָן אִיְּנוּ אַיְּן זָעָל, מִין גַּאנְגָּעָר
לְעַבְּנָס-טְרָאָסָטָ". אָוֹן אַיְּן דָּעָר דָּרִיְּטָעָר סְטְרָאָפָעָ וּוּיקָלָט זִיךְרָ פָּאָר אָוּנְדוּ
פּוֹנְגָּאָנְדָּעָר דָּעָר סְוּפָ פּוֹן דָּעַם אָמְתָן אָוּמְגָּלִיקָ: עָרְ קָוָמָט צָוְ דָּעָר חַתּוֹנָה
פּוֹן זִינְעָם אַ פְּרִינְדָה. אַבְּעָר וּזְעָן זִיךְרָ פְּרִינְדָה שְׁטָעָלָט פָּאָר דִּי כְּלָהָ
דָּעָרְזָעָט עָרְ, אָוֹן "דָּאָס אִיְּ גַּעֲוָעָן, דִּי בְּלָוּם וּוּאָס הָאָט מִיקְ צָמָאָל פָּאָר-
לְאָוֹטָ".

דִּי בָּאָלָאָדָע "דִּי טְרוּיְעָרִיקָעָ הָאָכְצִיְּטָ" אִיְּנוּ אַסְּדָ גַּעֲעַנְטָעָר

צום אריגינאל. אבער אויך אין דעם ל'יד זעט מען און אינטערעסאנטן פרט. ריאנגלד מאטיווירט די געשענישן אס סד לאגישער ווי זייןגען אויסגעדריקט אין ענגליישן ל'יד. נאך א זאך — ריאנגלדס און עצמדיקע כאראקטעריסטייך: אין דעם אריגינאל אויך פאראן דראמאטישע שטייד גערונג בעט אין ריאנגלדס טעקסט גיט דורך א סענטמענטאל-עלען גישער גארקטיוו. דער אינהאלט אין דעם אריגינאל צויננט דעם זינגען צו וועדען לידנספאטעלען דראמאטיש ווען ער זינגען דעם רעד פרען. מלחמת דעם, אבער. ואס יצחק ריאנגלדס ווערטער זינגען זיער סענטמענטאל, קלינגט די מזוק וויניקער דראמאטיש, זי איז מער ליריש.

דעם ענגליישן אריגינאל האט גשריבן וו. ה. ווינדאם און די מזוק — גאסיל. דעוויס. אין ענגלייש האט דאס ל'יד געהייםן «די פעיטל וועדיגג» און איז געווען איינע פון די פאפולערסטע לידער אין די פריע 90ער יארן.

אין דעם אריגינאל ווערט דערצעילט ווי איז און אראמע מוטער מיט א פרירנדיק קינד אויף דער האנט בעט זיך ביימ אויפוצעער פון דער קירך, ער זאל זי אריינלאון איזן קירך, כאטש א ביסל אנטזואו-וואודרמען דאס קינד. ער לאזט זיך ניט אריין מהמת צו דער חתונה האט מען פארבעטען בלויו ריביע און געהויבענע מענטשן. זיך רעדט אים אבער איבער און פון גוריס רחמנות איפון קינד, לאזט ער זי אריין. אבער ווען דער בעל-מסדר פרעגט צי עס איז פאראן דאס עמיצער וואס קען אונגעבן א סיבה פארוזאום מען זאל ניט חתונה מאכון דאס פאלל, האט זיך דערהערט דער געשרי פון דער אומגליקעלעכער אַרעַז מעדר פרוי מיטן קינד אויף דער האנט: «דער חתן איז מיין מאג, סער, און דאס איז אונדזער קלין קינד». ווען זי האט אויפגעהויבן דאס קינד או ווינען עס דעם עולם און בעט זי האט זיך אראפוגלאז אוף די קני צו טאן תפילה, איז דאס קינד געתטארבן. די עלטערן פון דער כליה האבן צוגעוזנט צו זארגן פאר דער אראמער אומגליקעלעכער מוטער, וויל זי האט איז צייט גראטערוועט דאס לעבן פון זיער תאכטער. דער חתן איז באגןגען זעלבסטמאדר. און אויף מארגנדיקן טאג נאך דער «פאטאלאער חתונה» האט מען געראבן צוויי קברים — פארן פאטער און פארן קינד.

אין ריאנגלדים יידישן טעקסט איז ניטה דאס אומלאגישע וועגן דעם קינדס טויט. ניטה דארטן אויך דער ניט אויסגעהאלטעןער טאג פון פרײַד מזד. די עלטערן. אין סאמע מאמענט פון גרויסן בראן, און

בדודר צוואג צו זיארגן פאר דער אַרעמער מוטער. בי אים זייןען די גאנזשענישן אָסֶך לאָגיישער און אין הַסְכֵם מיט סענטימענטאַלע טורייע-דריקיטן. עס אַיִן אָן שומּסְפָּקָה, לאָגיישער: דער חתון זאל שטארבן דודור זייןע אַיגענע העטט, אָן דִּי אַפְּגַעַנְאַרטָּעַ כְּלה זאל אַיך אַיסיגין זאָר אַיְן «עַנְגָּר וּוַיְסָטָר שְׁרַעֲקָנְסְ-נוֹאָכְטָן». אָן דִּי עַלְנָדָע אלמנה, מיט אַיְן אָן אַינְצִיךְ קִינְד, זייןען אוֹף דָּאס נִי גַּעֲבִילִיבָן, וַיְיַעַט לְלָעֵר אַוִּיפָּן וּוֹנְטָן. דָּאס סענטימענטאַלע דערגריכט אַיר פּוֹלְסְטָן אוֹיס-זְרוֹדָק אַיְן דָּעם סֻופּ לִיד — וּוֹעֵגּ דער אלמנה:

"אַפְתָ בָּצָוֹצִי זֵי יַעֲנֵי קְבָרוּמִים,
בָּרְעָנֶבֶת אַוִיר בְּלָעוּמָן קְרָעָנֶץ אַרְוִית,
פְּרִילְעַרְךְ וָאַרְךְ דָּעַר אַפְנָאנְגֵן דָּאַכְזִיטִיט,
סְטוּעֵירִיךְ אַבְעָדֵר הוֹאָרְךְ דָּעַר סְקוּ...".

ענבלעך לוייטן אינהאָלט פון דעם ליד "דהי פעריטל וועדיינג" איז געווען אן אנדער בארימט ליד איז די 909ער — "דאַז וועדיינג בעלט שעעל גאט ריניג אוט" (די החטונה גלאַקער וועלן ניכּ קלינגן). געשריבן האָט דאס ליד מאָנְדָּרָאוּ ה. דֶּזְאָזְעָנְפְּעָלָד. באַיִמְט איז דאס ליד געווען נאָך מער ווי דאס ליד "דהי פעריטל וועדיינג". דאס ליד איז מעלאָן דראָמאַטיש, אַ סְכּ מער מעלאָן דראָמאַטיש ווי "דהי פעריטל וועדיינג", געוויסע ערטער מוש שטורמייש.

בדער אינה האלט איז איז, וואס מעז שווין אונשטויסן אלין בבעת דאס פאר שטיט פאָרָן הייליקון בעל מסדר, און בעט ערד פרעוגט, במכנוגנו, צי עמצע איז קען זיער פראָאייניקונג, דערהערט זיך א מע-בערלישע טיטים פון עולם. און אלע זען זיך א מאן דערגענטערט זיך א מע-ציו דער פאר און זויזט און מיטן פינגעער אויף דער איבערגענרטאָקענער כליה: די חתונה גלאַקער וועלן ניט קלינגען, זי איז א צויזיטנס כליה, שטאנגען האב איך זיך בייד ראנד פון דעם אלטאר, מיר זייןען דארט גע-זוי איז א צויזיטנס ערוץ צויזיטן: זי קען ניט חתונה האבן מיט א צויזיטן, שטאנגען אינגעַר ליעבּן צויזיטן. דיל לה ליאַקנט שטײַן איז בײַן, זי זאגט, זי קען ניט דעם מענטשן. דער חתן הייסט מען זאל קלינגען איז דיל גלאָקן. אָבעְרָדער דער מאן פון דער כליה שרײַיט איזיס: "רוֹקֶט זיך אָפֶן, אִיך זיך זאָן גלייך גיט אַבעְרָדער דער גָּאוֹרָטִים צו באַשְׁרֵיבָן זיך אָפֶן קלינגען!!". אָונָן גלייך גיט אַבעְרָדער דער גָּאוֹרָטִים צו באַשְׁרֵיבָן זיך אָפֶן שטײַען צויז-ארונות איז דער קירך, דָּאָרטן ליגן דער אַמְּתָעָר מאָן איז די כליה.

עד האט געהאלטן ווארט — «די חתונה-געלעךער וועלן ניט קלינגען». אַזְוּז...»

«ביי דער אָזֶערָע» היזט בי רײַנְגָּאַלְדִּין דאס ליד, וואס איז צונען פאָסְט צו דער מעלָאַדִּיעַ פון «דאֹזָו וועְדִינָג בעַלְסַעַל נאָטָהָרָג אָוֹטָהָרָג». אָן דער אַינְהָאַלְט אַינְגָּעַם לֵיד אַיז בְּצָמָאָן אַנְדְּעָרָעָרָע. דאס ליד אַיז אָשְׁיַּנָּס, נאָךְ אָלָע טַרְאַדִּיצְיָעַס פון סַעְנְטִימַעַנְטָאַלָּע בְּאַלְאָדָעָס. סַאיַּוְן כְּדָאִי צו ברענְגָּעָן דעם אַינְהָאַלְט בְּשְׁלִימָהָת. גַּעֲדוֹרָקְט אַיז עַס גַּעֲוָעָן אַיז לִידְעָרְ-מַאֲגָזִין.»

בַּיִּדְעָרְ אָזֶערָע

בַּיִּדְעָרְ בְּרִיְּטָעָר אָזֶערָע, גַּעַזְיַּילְעָשׂ טַרְיפִּיט פָּוֹן וְעַגָּה
וַיַּצֵּחַ אַ קְלִינְיָעַ מִירְעָלָעַ, גַּאנְזַּיְנָעַט שָׁאוּעָ בְּרוּגָּן,
וַיַּצְאַת אָוֹן זַיְנָנָט אַ לְּדָעָלָעַ, אָוֹן זַיְפָּצַט אָוֹן חַיְנָט צַוְּגָּלִין,
אָוֹן אַירְעַ פָּרְלִיטְרָעָלָעַ, טַרְיפִּין גְּלִיכָּן אַין טַיְירָ,
שְׁרוּיְעָרִיךְ קְלִינְיָט אַירְ לְדָעָלָעַ, יָגָּן, טְרוּיְעָרִיךְ אַן אַ שִּׁיטָרָ,
וְאָס בְּעַדְקָת זַיְגָּר אַירְ מַוְטָּעָרָלָעַ, וְאָס אַיְזָּוּעָק פָּוֹן אַירְ,
עַס קְלָאנְט מִיט אַירְ דָּעָרְ הַיְמָלְמִיט, אָוֹן כְּלִיפָּעָן הַלְּפָטְט דָּעָרְ וְיַנְטָ
דָּאָס וְיַיְנָט אַ יְוָגָּן יְתָהְמָעָלָעַ, וְאָס זַיְפָּצַט אַן עַלְגָּדְקִינְדָּן!

כָּאָרְ:

עַס טַרְיפִּיט אַ דְּרִיבְנָעַ רַעֲנָנָלָ, עַס בְּלָאָס אַ קְאַלְטָעָר חַנְטָ
די וְעַלְןָ פָּוֹן דָּעָרְ אָזֶערָע, זַיְ טַרְאָגָן אַצְטָ גַּעַשְׁוִימָדָ.
פִּילְ הַיְסָעָ דְּרִיבְנָעַ טְרָעָלָעַ, אַן אַמְּיַילָן חַיְיטָן אַרְטָ
וְאָוֹן דִּי מַוְטָּעָרָפָןְ קְיָהָרָ, רַוְתָּ פָּוֹן לְאָמָגָ שְׂוִין דָּאָרָט.

בַּיִּדְעָרְ אָזֶערָע, זַיְנָט לְאָגָן, גַּאנְץ לְאָגָן צְוּרִיךְ,
גַּעַשְׁטָאַגָּעָן צְחוּיָ פְּאַלְיְבָטָעָ אַזְרָט, גַּעַטְרוֹגִיםָ פָּוֹן פְּרִיְיךְ אָוֹן גְּלִיכָּן,
נָאָרְ לְיִבְעַ וְיִסְקִיןְ רַעֲכָנוּגְ נִיטָ, בְּאַגְּיִיטָ גַּאנְצָ אַפְּט אַ זַּיְתָ
אַזְוּעָק אַיז עַרְ, נָאָרְ, אַרְ, צַוְ שְׁפָעַטְ עַס וְהָאָרְ שְׂוִין דָאָן אַ קִּידָן.
זַיְ עַלְנָטָעַ, פְּאַרְאַפְּוּיְיְפָלָטָעַ, גַּעַבְיִגְּנָן אָוֹן פְּאַרְשָׁעָמָטָ
הַאָט לְאָגָןָ, גַּאנְץ לְאָגָןָ, וְיִטְאָגָ אַז נְאָכָסָ, גַּעַחְלְגָעָרָשָׂ זַיְ אַין פְּרָעָמָ
אָוֹן צְנוּלָעָ, בַּיִּזְרָחָרָ צַוְ לְאָסָטָ, דָאָס לְעַבְנָן אָוֹן דִּי מִוְיטָ
אַיז דָּעָרְ וְעַלְבָעְ אָזֶערָע גַּעַפְיָנָסָ זַיְ דָאָן אַירְ טַוִּיטָ.

ב'א

עם טרייפט אַ דרייבגען רעננדל, עס בלואזט אַ קאלטער זייןט, א. א. ח.

עם בלאות אַ פִּיכְבָּר וְעַטְפָּלֶל, נָאֵךְ וְצָמֵן וְעַרְתָּנִית מֵה,
דאָס עַלְבָּט קְלִינְגְּ מִידְעָלֶעֶם, אָוֹן וְזָנוֹת אַיְדִּים קְלָאנְגָּעֶט-לִיהֶ,
אַ, גּוֹטָעַ, לְבָכָע מִזְעָרָמִין, וְאוֹן בִּיסְטוֹ פָּאָרָט אַצְנְזִידָה?
זָוַי, וְזַי הִיאָס עַבְעַקְטָן נָאֵךְ דִּיר, דִּין אַרְעָם עַלְגָּטָן קִינָה.
פְּלוֹצָלָנוּגָן וְעַרְתָּנִית זָעֵר הַימָּל שְׁוֹאָרָץ, אַיְן טְרוּיְעָר אַגְּנָעַטָּן,
דִּי וְזָעַן וְאָגָן אָזְעָר וְזָעַלְשָׂה, אַ שְׁטוּרָעָם קוּמָת בְּגָל אָזְנָבָן
מוֹנָגָן וְעַרְתָּנִית יְאָזְעָר, אַיְן שְׁמָאָרְקָעָר וְעַרְתָּנִית זָעֵר וְחַיָּנָה,
אָזְן סְוָגָנָן אַיְן קָאָלְטָן טִיךְ אַרְיִינָן, דָאָס עַלְגָּטָן קְלִינְגְּ קִידְמָה!

ב' כ

עס טרייטט אָ דרייבגעַ רעננדל, עס בלאות אָ קאלטער ווינט, א. א. ג.

זו ריגנרגאלטס סענטימענטאלע קומפלעטן דארף מען גאר אנדערש צויגין. איזוי איזיך — זו זיינע ביטער-געזעלשאפטעלכע לידער. די ענגליישע מעלאדייע איזו דא בלויו געווען א מין סיבה, א מין פארענט-פערדונג, צו שריבין א לדי. אבער די לידער, דער עירקשות די, וואס האבן מיטן ענגליישן טעקסט קיין שום מגא ומ שא, זיינען באמת ארגידי-געלע לידער פון א שאגער, וואס ריגנרגאלט האט איזוי פיין קולטיווירט. אויב ער דעקט אויף אין זיינע טרייעריך-געזעלשאפטעלכע לידער א מאנדע צוואוימיקטער, ביטערע און דאך ניט שמיסנדיקע סאטירע, דעקט ער איזיך אויף אין זיינע סענטימענטאלע לידער א ים איגעהאלטנע אמתעה געפילפלוקט. זיינע סענטימענטאלע לידער זיינען באמת ארי-גינעלע סענטימענטאלע באלאדעם און מען דארף זי צורעכגען צו די שענסטע סענטימענטאלע באלאדעם פון זיין צייט. און מיט זיינער נאטירלעלקיט, עצקייט און איגעהאלטנקיט זיינען זי די בעסטע מוסטערן פון דעם דאייזן ושאנדר ביז צום הינטיקון טאג.

אהער געהערן אפללו יענע לידער, וואס זיינען גאר נאענט צום מקור, צום ענגליישן ארגינגל. אויך דא געפינען מיר שיינויים, וואס פארטיפערן דאס ליד.

פון מעער". געונגגען האט מען דאס דאזיקע סענטימענטאלע ליד מיט דער מעלאדייע פון ענגליישן ליד «אן דהי בענקס או וואבאש». דאס ענגלישע «וואבאש»-ליד איז געווונ דאס פארישפריטסטע און באטיבט' טמע ליאד בי די אמערילקאנער פאלקס-מאסן. דער מחבר און קאמפאזוי טאר פון ליד איז געווונ דער באריםטער פאלקס-זינגר פאל דראפעער, דער ברודער פון דעם באריםטען אמערילקאנער נאוועליסט טהאָז דאָר דרייער. עס איז בוושטעלעך ניט געווונ קיין אין שיכט אין אמערילקאנער לעבן, ואס זאל ניט זונגען דאס «וואבאש ליאד». אין מאינט רעדזיסטער" (ויל, 5, 1933) איז פארציבנט און אינטערעסאנטער

פרט וועגן דעם דאזיקן ליד :

ווײַנִּיק מענטשן וויסן אָז טהיאָדָר דרייזער האט אָנגערעט זיין ברודער פאל דראפעערן צו שרייבן דאס באריםטען ליד «אָוִיף דֵי בְּרָעֶן פון וואבאש». דרייזער האט אִם פֿאָרגעַשְׁלָגָן, ער זאל שרייבן אָליד וועגן לבנה-שיין אָוִיף אָ פֿוֹילָן טִיךְ, «אָבָּעָד וּוְאָס פֿאָר אָ טִיךְ?» האט פֿאָל געפֿרָעַט. אָז אָזָי נאָז אָז דער ניט-ראָמָאנְטִישָׁעַר «וואבאש» פֿאָרְאִיבִּיקְט גַּעֲוָאָרָן, דֵי עַרְשָׁע טְרָאָפָּע אָז דעם רְעַפְּרָעָן האט אָז גַּעֲשִׁיבָּן דְּרִיזְעָר.

בי רײַנְגָּאלְד אָז דער באָלָאָדָע «בַּיִּים בְּרָעָג פון מעער» (דער אַבְּערְדִּיכְטוֹנָג פון דְּרִיעָסְעָרָס «וואבאש»-לִיד) הערט זיך אָ טִיפְּרָעַר אָן אָ טְרוּיְעִירְקָעְרָעָר אָפְּקָלָגָן פֿוֹן עַכְּתָּן תּוֹנְקָלְגָּאָלְדָעָנוּם לִרְזִים. עס פֿאָרְשְׁטִיטִיט זיך, אָז אִינְעָם לִיד האט גַּעֲמוֹת זיין דער גַּאנְצָעָר אָנוּעָנִי צִיאָנָעַלְעָר אָפְּאָרָאָט וּוְיַי מַעַן גַּעֲפִינְט אִם אָז סֻעְנְטִימְעַנְטָאָלָן לִיד. אָז דעם וּוְאָלָט דאס גַּאנְצָע לִיד פֿאָרָאָרָן זִין חָן. אָבָּעָד רְיַיְנְגָּאלְד אָז עַכְּתָּן נָאָטְרָלָעָך אָז דֵי דָאָזִיקָּעָ קָאָנוּעָנְצִיאָנָעָלָע סְטִילְפֿאָרָמָעָן. זַי זִינְעָנוּ נִיט גַּעֲקִינְצָלָט. אָז טִיךְ לִרְיִיש אָזָי זִין פֿינְגָּעָר אָז "טָאָקָּה" טִישָׁעָר "סֻעְנְטִימְעַנְטָאָלִים. דער דִּיטְשְׁמָעְרִישָׁעָר עַלְעַמְעַנְטָוּן וּוּי "מעָרָה", "דָּעָר מָאנְד" — זַי גַּיְבָּן דָּא צַו מַעַר לִרְיּוֹם דָּוָרָה הַעֲכָרָן דעם דָּא מָאנְטִישָׁן שְׁלִיטָל.

רְיַיְנְגָּאלְד אַבְּערְדִּיכְטוֹנָג אָז אָז אָ סְדָּךְ פְּרָטִים פֿאָעָטִישָׁעָר וּוּי דְּרִיעָסְעָרָס אַרְיגִּינָּאָל. רְיַיְנְגָּאלְד בְּעֵמֶת אַרוֹדִּים דֵי גַּאנְצָעָר סְצָעָנָעָ פון דעם לאָקָאָלָן אָרט «מַאי אִינְדִּיאָנָאָה אָוּמְסְטָעָד» (מיין אִינְדִּיאָנָאָ-נְחָלה) אָז פֿאָרְוּוֹאָנְדָלָט זַס אָז אָז אָנוּיוּוּרְסָאָלָעָר סְצָעָנָעָ — «הָאָרט בַּיִּם בְּרָעָג פון מְעָעָר». בַּיִּים בְּרָעָג אָז דאס נָאָטוּרְ-בִּילְד נִיט פֿאָגָאָנָצָט, וּוְיַי סְפּּעָלָט זִין «מוֹטָעָר אָוִיף דָּעָר שּׂוּעָל, וּוּי אָז דָּאָרָטָן גַּעֲשְׁתָּאָגָעָן מִיט יָאָרָן צּוּרִיק, צַו בָּאָגְרִיסְן אִיר זָוָן». בַּיִּים בְּרָעָגָלְד אָז דאס גַּאנְצָעָ

בילד אינטימער און אפשר עמאציאגעלאָר : «איך זע, און אך ! מײַן
הערץ ווערט שײַיד צעשפּוֹנְגָּען, — דאס ארט, וואָס פֿלעגֶט מיר שאָפָּן
פרײַד און לּוֹסֶט, — דָּאָרֶט פֿלעגֶט מיר אָפָּט מײַן מּוֹטָעָר לִידְעָר זִינְגָּעָן,
— קִינְדְּוֹיְזָן וּוֹעֵן זִי פֿלעגֶט מִיךְ פֿרְעָסֶן צֹו אַיר בְּרוֹסֶט». בַּיִּינְגָּאָלְדָּן
איַן לִיד זִיכְּט דַּעֲרָסְעַנְטִיםְעַנְטָאָלָּעָר פָּאָרְבָּעְנְקָטָעָר יְוָנְגָּעָרְמָאָן «וואַי
אַ טְּרוֹזִימָעָר, אַן טְּרוֹזִימָט דָּאָרֶט פָּוֹן (וַיַּן) יוֹגָּנְטָן». אַוַּיךְ דַּעֲרָ רְעָפְרָעָן
איַן בַּיִּינְגָּאָלְדָּן מַעַד אָנוֹיוּעָרְסָאָלְזִיזְרָט, אָרוֹזְגָּעְנוֹנוּמָעָן פָּוֹן דַּי גְּרָעָ
נְעָצָן פָּוֹן אַ לְּאָקָאַלִּיטָּעָט. עַד איַן אַוַּיךְ דְּרָאָמָּטִישָׁעָר אַן פָּאָעָטִישָׁעָר.
אמְתַּיְּגָּעָן בַּיִּדְעָ וּוּעָרְסִיעָס — דְּרָעְסָעָר אַן רִינְגָּאָלְדָּס :

ON THE BANKS OF THE WABASH

Round my Indiana homestead waves the cornfield,
In the distance loom the woodlands clear and cool.
Oftentimes my thoughts revert to scenes of childhood,
Where I first received my lessons, nature's school.
But one thing there is missing in the picture,
Without her face it seems so incomplete.
I long to see my mother in the doorway,
As she stood there years ago, her boy to greet!

REFRAIN

Oh, the moonlight's fair tonight along the Wabash,
From the fields there comes the breath of a new-mown hay.
Thro' the sycamores the candle lights are gleaming,
On the banks of the Wabash, far away.
Many years have passed since I strolled by the river,
Arm in arm with sweetheart Mary by my side.
It was there I tried to tell her that I loved her,
It was there I begged of her to be my bride.
Long years have passed since I strolled thro' the churchyard,
She's sleeping there, my angel Mary dear.
I loved her but she thought I didn't mean it.
Still I'd give my future were she only here.

בַּיִם בְּרָעָג פָּוֹן מַעֲרָה

הארט דיימ בְּרוּג פָּוֹן מַעֲרָה, אֵין שְׁתָּמָמָנוּ פָּוֹן דִּי בִּימָעָר,
דָּאָרָטָן אֵינוּ מִין הַיָּם אָנוּ מִין גַּעַזְעָן צָעָלֶט,
דָּאָרָטָן זַיִן אֵיךְ אַפְּסָמָאָל אַיְגָנָאָם, זַיִן אֵסְדוּמָעָר,
אָנוּ טְרִוִּים דָּאָרָטָן מִין יְגָנָה, פָּוֹן מִין קִינְדָּהִיטְשָׂעָלֶט,
אֵיךְ זַיִן, אָנוּ אֵיךְ, מִין הַעַרְץ מִוְרָט שְׁוֹעוֹר צְשָׁפְּרוֹנָגָעָן,
דָּאָסָ אַרְטָה, וָאָסָ פְּלָעָגָט מִיר שָׁאָפָן פְּרִיקָן אָלוּ לְסָטָט,
דָּאָרָט פְּלָעָגָט מִיר אַפְּטָמָעָר לְחָאָר וְיְגָנָעָן,
קִינְדָּהִיטְשָׂעָלֶט זַיִן זַיִן פְּלָעָגָט מִיךְ פְּרָעָסָן צַוְּאָרָט.

אַ וְיַ שְׁטֵיל אֵינוּ אַכְּזָט בִּינְאָכָט אָרוּם דִּי בְּרָעָנָן,
פָּוֹן דִּי בִּימָעָר פְּאָלֶט אָנוּ אַיְמָה אָנוּ אֵלְשָׁעָק,
חוֹרָךְ דִּי שִׁין פָּוֹן מָאוֹן בָּאָמָעָר אֵיךְ נָאָר דִּי שְׁמָעָן
אוּיפָּן מַעֲרָה, וְאֵוּ מִין יְגָנָה פְּלִיסְטָאָזָעָק;

לְאָנָג צְרוּקָן, שְׁפָאַצְּרִיטָה האָב אֵיךְ פְּאַרְבִּי דִּי קָאָרָן,
מִיטָּ מִין הַיִּסְגָּאַלְבָּעָט מַעְרִי בְּיִ מִין זַיִטָּ
עַס חָאָר דָּאָן, זַיִן אֵיךְ תָּאָב אֵיר הַיְּלִיק צְגָעַשְׁוָאָרָן,
אוּ אֵיךְ לִיב אַיְרָה, אֵיךְ לִיב אֵיר אָנוּ אֵיךְ לִיבָּה,
אֵיר עַזְטָפָעָר דָּאָן, דָּאָט וְיַ מַזְיָּק גַּעַלְגָּוָעָן,
זָאָ לִבָּ אָנוּ טְרִיָּה, פָּוֹן פְּאַלְשָׁקִיטָה נִיטָּ קִיְּן שְׁפָוָה,
עַס הַאָבָּן דָּאָן דִּי פְּוִיגָּל אָוֹהָבָה בְּצָוָגָעָן
אוּן פְּאַרְאיִינִיקָט דָּאָט אָנוֹנוּ זְעַמָּלֶט דִּי נָאָטוָר.

אַ, וְיַ שְׁטֵיל אֵינוּ אַכְּזָט בִּינְאָכָט אָרוּם דִּי בְּרָעָנָן,
פָּוֹן דִּי בִּימָעָר פְּאָלֶט אָנוּ אַיְמָה אָנוּ אֵלְשָׁעָק,
חוֹרָךְ דִּי שִׁין פָּוֹן מָאוֹן בָּאָמָעָר אֵיךְ נָאָר דִּי שְׁמָעָן
אוּיפָּן מַעֲרָה, וְאֵוּ מִין יְגָנָה פְּלִיסְטָאָזָעָק.

נוֹאָר שְׁגָעָל פְּאַרְבִּי אֵינוּ יְעֻנוּר טְרִוִּים פָּוֹן גְּלִיק אָנוּ הַאָפָּן,
אַזְוּעָק אֵוּ דָּאָן מִין לִיבָּסְטָה, אָנוּ נִיטָּ מַעְרָ צְרוּקָן,
נוֹאָר אַיְגָנָאָל דָּאָב אֵיךְ אֵיר שְׁפָאַצְּרִין אַגְּגָעָטְרָאָפָּן
מִיטָּ אֵצְחָוִיטָן, וּוּלְכָבָעָר הַאָט גַּעֲרִיבָט מִין גְּלִיק.

ויט לאנג צוריך, בין איך פארבי די קבורין,
דארט שלאפט מיין לבסטע, אָה, ווי שמערכטעס מס מיר,
איך האב דורך איר געליטן פיל יטוריין,
דאך מאך איך זי ויט שוליך און פארובי עס איר!

אַ, ווי שטיל איז אינט בימאנט אָרום די ברעגן,
פֿון די בײַמֵּער פֿאלט אָן אִיכְה אָן אַ שְׁרָעָק,
דורך די שיין פֿון מאנד באַמְּערָק אָך נָאָר די שְׁטָעָן
אויפֿן מעער, הוּא מיין יונגעט פֿלייט אַחוֹעָק.
(לידער-אַנְגָּאיַן, נומ. 3)

עס איז אמת, ווין סענטימענטאל — אָפְּלוּ אַינְגָּעהָאלָטָן — מײַנט
מערטטנס — זיין פרימיטיוו. אָבעֶר סענטימענטאלקִיט שְׁטָמָט נִיט
פֿון דעם פרימיטיוו. זי שְׁתָמָט פֿון יונגעַר עַמְּצִיאָנוּלָעָר אַינְגָּשָׂאָפְּט,
וואָס מִיר דָוָן אָן : לִרְיּוּם. אָן דָעַר לִרְיּוּם בֵּי אַמעְנָשָׂן אִיז גָּודָם
אויך דעם אָפְּן ווּ אָזְוִי עָר אָיז סענטימענטאל. באָונְדָעָרָס אִיז עָס אָזְוִי
בֵּי פֿאָעָטָן-פּֿיְאָנְגָּעָרָן, וואָס הִיבְּנָן אָן ווּ אַוְיסְפְּסָנִי אַוְיסְצְּגָּעָפְּנָעָן אַינְגָּעָנָע
יעֲזָן. אָן רִינְגָּאָלָד אִיז אַנְטָעַר בִּישְׁפִּיל פֿאָר אַזְעָלָכְּעָבָּאָטָאָטָוָגָּנָעָן.

דער לִרְיּוּמָר

רִינְגָּאָלָד לִרְיּוּמָר אִיז אַ «פֿאָלְקָסְטִימְלְעָכָר». וואָס פֿאָר אַ לִיד
זִינְס מַעַן זָאָל נִיט גַּעֲמָעָן, אִיז גַּלְיִיךְ דַּעֲרָפְּלִיט מַעַן עָס. סִי מִיט די
וּזְעָרְטָעָר, סִי מִיט דָעַר מַעַלְאָדִיעָה הִיבְּנָן זִיךְ אָן זִינְעָר לִידָעָר — ווּ
פֿאָלְקָסְלִידָעָר : «עַס גַּעַבְּן אָן לְעַבְּן... מִינְוָטָן אַ סְּדָה, וואָס בִּיטָּן צָו
צִיְּטָן... אַ ווּוַיְן» אוּחַ אַ «לְאָדָר». («אַ זְעַלְתְּעָנָעָר פֿאָלָן»); «וּוְעָן אַדְּ
וּזְאָלָט פֿאָרְשָׁטָאָנָעָן, דִּי שְׁפָרָאָן פֿון דִּי פֿיְגָּאָל, וואָס פֿלְיָעָן אָן שְׁוּעָבָן
אַיְּחָר בִּימִינָר אָן זְעָגָל» («וּוְעָן אַדְּ וּזְאָלָט פֿאָרְשָׁטָאָנָעָן»); «דָעָר ווּוְיָבָן
טָעָר קְוָמָת, דָעָר ווִינְטָעָר קְוָמָת ! אָן טְרִוִּיבָּט אַזְעָק דַּעַם זְוּמָעָר» («דָעָר
וּוִינְטָעָר»). אוּחַ זִינְעָר לִידָעָר, דִּי צְוֹגְעָפָסְטָע צָו עַנְגְּלִישָׁע מַעַלְאָדִיעָם,
הִיבְּנָן זִיךְ כַּמְעַט אַלְעָן אָן. אַין פֿאָלְקָסְלִידָאָטָן. אָן ווּ אַין פֿאָלְקָסְלִידָן
אָזְוִי קְוָמָת דָעַר לִרְיּוּמָר אִיךְ צָו רִינְגָּאָלָד מִיטָּן רִינְגָּאָלָד סֻעְנִיםְעָנָט —
נִיט גַּעֲקִינְצָלָט, נִיט צְוֹגְעָטָרָאָט, אָן נִיט פֿאָרְלִיטְעָרָאָרָאָשָׁט. זִין לִרְיּוּמָר
אִיז גַּרְוָנְטִיק, עַכְתָּ, עַרְלָעָד, אָזְוִי וּר אִיז אלְיִין גַּעֲוָעָן. אָן אַנְדָעָרָש

האט עם גארנית געקבנט זיין בי און אויפריכטיקן פרימיטיוון פאעת,
 א פאעת א פיאגער. און דעם דז'זוקן תאָן הערט מען אין אלע זיינע
 לידעער, סי אין די אויסישילסלאַך סאציאלע, סי אין די בירגערלעכע
 און שטייגערישע, מכל שכן אין די באלאָן. ער האט אידך גשריבּן
 רײַנְדִּילְרִישׁע ליאָדר, ייחידיּשׁ, אין מיטן די נײַגְזִיקְעָר יַאֲךְ זִינְגַּע זַיִּה
 גארנט געוווען קַיְּין אַפְּטַע דֻּרְשִׁיְּנוֹגָה. זַיִּה גַּעֲהָרֶן צַו די עַרְשְׁטַע
 בליטְן ייחידיּשׁ ליאָדר, וואָס האָבָּן געפּוֹגָען דעם וועג אַין דער יַדְישׁע
 פֿאַעְגַּיעַ גַּרְאֵךְ דַּוְרְךְ די סַאְצִיאָלָע פֿאַעְגַּען. רײַנְגָּאלְסְטִּישׁ יַחְדִּישׁע לִרְיִיךְ
 פֿאַרְגְּנָעָמֶת גַּאֲרָא אַבְּאוֹנְדָּאָרְטָן. ער פֿאַרְסִימְבָּאַלְיִיזְרָט נִיט דעם דָאַ
 זַיִּה מַאְטִיוֹ אַיִּן גַּעַשְׁתָּאָלָטָן פּוֹן מַאְרְטִירְעָרָד, הַעֲרָלְדָּן אַאוֹזָוָן
 וויַיְיַיְיָם דָאַס טוֹט דער מִיסְטִישְׁ-רְעוֹזָאַלְזִינְגְּנָעָרָד עַדְעַלְשָׁטָטָן. ער אוֹ
 נַיוּוּרְסָאַלְיִיזְרָט זַיִּה נִיט וויַיְיַיְיָם וְאַוְשָׁאָוָעָר. ער פֿעַרְזָאַנְיִיצְרָט זַיִּה מִיט
 דער גַּאֲטָוָר. אַוְן דָאַס קַוְּמִיתְ-אַוְיָף אַוְמַפְּאַרְמִיטְלָם, סּוּבִּיעְקָטוֹיָה. דָעַרְיִיָּה
 בעַר דָעַרְמָאנְט זַיִּה יַחְדִּישׁ לִידְיַיְהָרָעָנְלָעָכְעָ לִידְעָרָפְּוֹן דִּי שְׁפָעָיָ
 טְעַדְדִּיקָע "וִינְגָעָ". נַאֲכָמָעָר — אַפְּיָלוּ וַיְיַעַר פֿרְיוֹאַטְ-פֿעַרְזָוּנְלָעָכְעָ
 לִידְעָר. בַּיִּהְרָאַלְדָּן אַיִּזְדָּאַס יַחְדִּישׁ לִידְ פֿאַרְבּוֹנְדָּן מִיט בָּאַ
 מַרְאַכְתּוֹנוֹגָעָן וְוַעֲגָן גַּאֲטָוָר. קְרִיגְטָן עַס דָעַרְיָבר אַן אַנְדָעָר שִׁין, דִי
 שִׁין פּוֹן אַן אַוְיְסָגְבָּרְיִיטָעָרְטָן מַעְטָאַפָּאָר. עַס שָׁאָפָט זַיִּה דִי אַיְלָזְעִיָּה וויַיְיַיְיָם
 דָאַס וְאַלְטָ גַּעַוְועָן אַלְיִירְשָׁעָרָמְשָׁל. צַו דעם קַוְּמִיט צַו רַיְנְגָּאָלְסְטָן בָּאַ
 זְוַנְדָעָרְ-טְרוֹיְעִירְקָעָרָטָן, אַטְרוֹיָעָר, וואָס לַעֲבָנָ שְׁטַעַנְדִּיק אַיִּן דעם
 דִּיכְטָעָר :

גַּעַדְאַגְּקָעָן צָוָם עַרְשָׁטָן שְׁנִי

מִיט וַיְיִמְוְתִּיקְעַרְגָּסְטָן בִּיטְעָרָע לִידְעָר,
 בָּאֲגִילִּיטָן מִיט אַ שְׁמַעְלָעָלָעָן וויַיְיָם,
 מִיט וַיְפַצֵּן פּוֹן הַעֲרָצָן בָּאָגָּרָס אַיךְ אַעֲטָשׁ חַזְעָר
 וְעַם עַרְשָׁטָן גַּעַפְּאַלְעָנָם שְׁנִי!

ער וְעַקְתָּ אַוְיָף אַיִּן הָעָרָץ מִיר, אַ בִּיטְעָרָן קַוְּמָעָה,
 דִי בְּרוֹסְטָן וְעַרְטָן מִיטָּ טְרָעָרָן גַּעַפְּרָעָסְטָן,
 אַפְּאַחַעַק אַיִּזְדָּיְיָן פְּרִילְיָגָן, פָּאַבְּיָי אַזְוָן וּמְפָרָא,
 עַס קַמְאָעָן אַז שְׁנִיְיָעָן אַן פְּרָעָסְטָן!

אַוְן אַזְקָת אַיִּן מִין וְעַלְעַטְפָּמָט אַז וְאַרְטָן צַו שְׁנִיְיָעָן,
 אַיךְ שְׁנִי אַוְמְבָאַזְעָגְלָעָךְ אַוְן שְׁטָמוֹ.

ס'ערגרייפן מיך-ביטערע שמערצלעכע וויען,
איך ווינו און איך פיל אויך וואָרומן!...

געווען איך אַ פֿרִילְינְג, עֲרֻקְוּיקְטַּה האָט ער יעדן,
דעם בוים, און די בלומַן, און דאס בלעט;
איך אַבּוּעַ, עַלְדוֹנְעַ, זַאנְגַּט וועלכּעַ פֿרִיקְן
האָבּ אַךְ דעַן אַין פֿרִילְינְג גַּעֲזַעַט?...

אונַ פֿולְצְלְונְגַּג דער פֿרִילְינְג, די טְרִיבְּסְטוֹגַג פֿוֹן לעבען,
איַן שְׁנֵעַל ווי אַ חְלוּם פֿאָרְבִּי,
נאָר, וואָס פֿיר אַ האָפְּגְּנוּגַג האָט מִיר דעַן גַּעֲזַעַבַּן,
דער פֿרִילְינְג דער זְמַעַר, דער מַאַץ?...

געַקְגִּיטְשַׁטַּה אַיְן מִין שְׁטַעַרְן, אַיְן טְוּנְקֶלְדַּי אַוְעַגַּן,
דער שְׁפִּילְלַג, ער צִיְּגַט מִיר וְאָס: "וואַיִּז"
"וְרָגַט אַיְן דִּין קָאָפּ, אָם דָּאַט לְאַמְּבָּשָׂוּן בְּאַגְּוּוֹן,
דער עַרְשְׁטַעַר גַּעֲפָלְעַנְעַר טְנִיִּי!"...

(געַרְבִּיכְּן דעם קְסָטַן גַּעֲזַעַמְבָּר, 1896, גַּעֲרוֹקְט אַיְן דעם
"שְׁעַגְלַעַכְּר יְדִישְׁעַר קוּרְעַר", גַּעֲזַעַמְבָּר דעם 11צָן, 1896.)

אין אַיְן עַגְלַעַךְ לִרְיִישׁ לִידְ רִירְטַּה דער דִּיכְטָעַר אַיְן אַ דִּירְנְדִּיקָע
סְטְרוֹנוּגַע. זַי קְלִינְגַט נַאֲךְ אַנְדְּעָרֵשׁ אַיְן דִּי לִידְעַר בֵּי אַ פֿאָרְמְשְׁפְּטַן
דִּיכְטָעַר, פֿאָרְמְשְׁפְּט דָּוֹרְךְ קְרָאָנְקִיִּט. דָּאָמְאָנִיסְשַׁ-סְעַנְטִימְעַנְטָאַלְעַ טְרַעְוָן
דָּעַרְצִיְּלַן וּוּגַן אַיְן אַוְמְפָאָרְמִידְלַעַן נָרָל. אַיְן וּוּגַן דער שְׁוּוִינְדוֹצִיכְּ
טִיכְעַר פְּאַעַט בְּעַט זִיךְ, מַעַן זַאל אִים לְאַזְן "צָוָם אָרוֹן זִיךְ וּצְעַצְּ", צָוָם
אָרוֹן פֿוֹן גַּעֲשְׁטָאָרְבָּעַנְעַם פֿרִילְינְג אַיְן וּוּגַן דָּרְפְּרַעְגַּט: "וּוְעַר זַאנְגַּט
מִיר צִי וּוְעַל אַיךְ דָּעַרְלַעַבְּן דָּאָס גְּלִיק, אַמְּלָל צָו בְּאָגְרִיסְן זִין קְוּמָעַן
צְוִירִיךְ" — וּוְיִרְקַּט עַס, אַזְוִי עַכְתַּאֲן אַיְן דער סְעַנְטִימְעַנְטַן. דער פְּאַעַט
פֿאָרְבִּינְדַּט דָּס לִידְ מִיט

העֲרַבְּסְטִימְעַלְאָדִיעַן

אוּמְמֹותִיק צִיט זִיךְ אַ טְוִיטְזְעַגְּטַן,
ער צִיט זִיךְ דָּוֹרְךְ בְּעַתְגַּן אַיְן דָּוֹרְךְ טָאָלַן,
עַס טְרַעְטַן דִּי זַיְגַּעַר מִיט וּוְיִמּוֹת אַיְן בְּאַגְּמַן.

און זינגען זאָ רינַד — קײַן פֿרִילְעַכְן קְלַאנְגַּ
 די טְרוֹמֶר — אָטוֹ גַּיט אַפְּגַּוְמַאלְגַּן.
 ווער אַיְזַס דָּס גַּעַשְׁטָאָרְבָּן? וְאָס דִּימְפָעַס די גּוֹטַ?
 אַיר וּוַיְסַט נִיטַּס? דָּעַר פְּרִילְינְג אַיְזַסְוִיט?...
 זַיְדֵיך אַיְזַס דָּס פְּקָרַת די פְּקָטָר עַלְשַׂט עַזְוֹזַן!
 עַס צִיטְעַרְט אַיְזַס מִיר יַעֲדָרָס אַבְּרַי!
 אָ, בְּלוֹמַעַן, אָנוּ בְּלִיטְעָר, אָנוּ אַלְעַס וְאָס שְׁיַן,
 אָנוּ רָאוּן אָנוּ קְוִיְּטַן מִיט וְעַלְעַנְעַם חַן —
 וְאָס אַלְעַס נִיטַּס מִיט אַיְזַס אַין קְבָּרַי!
 אָנוּ פְּקָעַט אָנוּ וִיסְטַ בְּלִיבַּט די גַּנְגַּעַט נְאָסָה,
 פָּוּן שְׁיַינְקִיְּטַ — קְיַיְן צְיַיְן, קְיַיְן שְׁפִּירַי!...
 אָ, גַּאלְטַ נָאָר אָ וְהַילְעַ, פָּאָר אַיְזַס אַומְבָּלְפָּקִין!
 פָּאָר, לְאָוֹת מִיךְ צָוֵם אָרוֹן זַיְדַּעַן,
 ווער וְעַגְּסַט מִיר, צַיְעַל אַיךְ וְעַרְלַעְבָּן דָּס גְּלִיאָ
 אַמְּאָל צַו בְּאָגְרִיסְן וְיַיְן קְוּמַעַן צְוִירַי,
 מִיט טְרָעָרַן פָּוּן פְּרִידַק זַיְדַּ בְּאָגְעָזָן.
 שְׁטַלְיל... פָּוּן די הַעֲרָבָּסְטָמְעָלָאָרְעַן דָּעַר שְׁאָלָל,
 עַרְפְּלַט אָזָעַמְעַן מִין וְעַלְעַ מִטְ קְחָוָלַ.
 ("עדער טְעַגְּלַעְכָּעָר יְדִישָׁעָר קוּרְיָירַ", דַּעַם 25 אַקְטֶמְבָּר, 1896).

אַיךְ דָּעַר מָאָטִיו אַיְגָּזָמְקִיְּטַ פְּעַלְתַּ נִיט בֵּי אַטְּדָעַם סֻעַּנְטִיְּ
 מְעַנְטָאָלָן לִירִיקָעָר. דָּעַר דָּזְוִיקָעָר מָאָטִיו אַיְזַסְוִיט אַיְגָּזָקְעַמְעַן בֵּי
 סָאָצְיַאָלָעַ פָּאָעָטַן אַיְזַס 90 עד יָאָרָן. מִיר גַּעַפְּגַּעַן בֵּי אַיְזַס אַטְּנִיְּ
 מְעַנְטָאָלָגְעַצְאָמָט לִיד אַיְזַס דָּעַר דָּזְוִיקָעָר טְעַמְּעַ אַיְזַס זַיְן לִיד

מיין פְּרִינְדִּין

כַּהֲבָב אָ פְּרִינְדִּין, שְׁיַן — אָ פְּרִאָכָט,
 אַיךְ זַע אַיר שְׁטַפְּנְדָקַן אָלָע וְאָכָט,
 נָאָר אִמְעָר בִּיטַשׁ זַיְדַּר מְעַשְׁטָאָלָט,
 אָס אַיְזַס זַיְגַּנְגַּן, אָס אַיְזַס זַיְלָט.

זַיְדַּעַן מִיטַּ אַיר, אַיְזַס גַּאֲרַ נִיט שְׁוֹעָר,
 זַגְּנָאָר אַיְזַס מִיטַּן בְּרִיטַן מְעַעַר,

א בליך — אט וע איך איד פּוֹווַיכֶּט,
פֿאָר קומט דער טאג, פְּאָהָזָהָבֶט איד לִיבֶט.

וי איז מײַן פְּרִיְינְדִּין, טְרִי צו מֵיר,
מֵירַן גְּרָעַסְטָן סְוּד פְּאָרְטְּרוֹי אִיךְ אִיר,
אִיךְ קָעַן אִיךְ טְרוֹעָן, פּוֹגָקֶטֶת וְיִזְרָעֵל,
דָּעַן וַיְיַוְעַט נִיסְטְּפָרְאָסְטָן מִיךְ...

זַי אַיְזַן זַאֲשִׁין, זַאֲלִיבַּן, זַאֲמְלַחַן,
אָמוֹסְטָעָר וְאַרְהַיִיט אַיְזַן אִיךְ בְּלָהָן,
זַי טָוָס אִיךְ מְלִיכַּת אַיְזַן הַיְזַן אַן קָעַלְתָּן,
„לְבָנָה“ הַיִּסְטַּת זַי בַּעַר וּוּלְסָטָן...

(עדער טעגלאָכער יידישער קוריאַר, זעם 19-טָן אַקְטָבָעָר, 1896).

ריינְגָּאלְד אַיְזַן זַיְנָע לִידְעָר טְרוּיְעָרִיק-סְעַנְטִימְעַנְטָאַל, פּוֹלְמִיט
מְרָה שְׁחוֹרָה אַוְן אָמִין שְׁטִילָעָר גְּאָאוּועָר בִּיטְעָרִיקִיט. דָּאַס הַאַט רַיְינְ-
גָּאַלְד אַרְיְינְגָּעָטְרָאָגָן אַיְזַן דָּעָר יִדְיְשָׁעָר פְּאָעוֹזְיָה. דָּאַס פִּילְּן מִיר אַיְזַן זַיְנָ-
סָאַצְיאָלָן לִידָן, אַיְזַן דִּי בְּעַרְאָגְוָשָׁע-צְוָנוּעָר מַאֲטִיוֹן, אַיְזַן דָּעָר בָּאַלְאָדָעָ-
אַיְזַן זַיְנָע רַיְינְ-לִירִישָׁע לִידְעָר.

נָזְרֵם מ. בַּאֲבָד

1903 — 1872

נְחוּם מ. בָּאַבָּאַד

נאום-נחום-נעיטן

די וואונדעRELעכע יידישע ארבעטער-באועונגונג אין אמערייקע — דאס האבן באשאפן די מורה-אייראפעאישע יידישע מסן. די יידישע ארבעטער-באועונגונג אין איצט א שם-דבר. גויזיס זינגען אירע ווערטן אין יידישן אוון אין אלגעמיין-אמעריקאנער לעבן. געפירות אויף דעם דזויין וועג האבן ערעלעכע כוחות: דאס אימיגראנטישע שקלאָפָָן-לעבן אוון די שוועץ-פֿאָברִיךְן, אויסער געגעוּניילעכע מאָרָאַלִישְׁ-רעָוָאַלְצִיאַנְעָרָע ענערגיין אוון דער יידישער אינסטינקט פֿאָר יוֹשֶׁר. אין די 80 ער אוון 90 ער יאָרֶן, לעצטן יאָרְהִינְדְּרַט. אוון דער דזוייקער וועג געווען אויססגעפלאָסטערט מיט טויזנטער, טויזנטער קרבנות. דאס האט דער מלך המות זיי פֿאָרוֹזִיט אין דעם נײַעַס באָדָן, זוֹרֶךְ דער שערקלעכער פראָלעטָאַרִישְׁער קְרָאַנְקִיטִי — שוֹוִינְדְּזָכָת.

דעם גראָסטן טיל קרבנות האבן צוגעשטעלט די ברײַטָע אַיִַמִּידָא גראָנטישע שיכטן. אויך די יידישע ליטעראָטור האט בשעתה געליטן גרויסע אַבִּידָות. אַירע פֿיַּינְסְטָע פֿאָעָטָן זִינְגָעָן פֿרִי אַוּעָק פֿוֹן דער וועלט. אַנדְעָרָע זִינְגָעָן פֿרִי פֿאָרְשָׁוֹאָונְדָן פֿוֹן דער ליטעראָטור.

צווישן די דזוייקע קרבנות אוון געווען דער אַיִַדְעָלָעָר פֿאָעָט נחומ. באָבָָאָד. געשטָאָרָבָָן אוון ער צו 31. צען יאָר צייט האט ער זיך געראגָלָט מיטן מלך המות. אויגָפָָעָהָאָלָטָן האט אַים זיין דיבְּטָעָר רישע ענערגיין. דער טרויִים וועגן פֿאָעָטָישָׁן באָרוֹף האט אַים גענערט מיט אַ נִּטְּאִינְגָּעָשְׁטִילָטָן לעַבְּנָסְדָּאָרְשָׁטָן. אַים האט אויך גענערט אָז אַנדְעָר כוֹה: דער טרויִים אוון דאס גלוּיבָן אַין דער לִיכְטִיקָעָר, יוֹשְׁרָדָר דרייקער צוקונֶפֶט. כְּמַעַט אַלְעָט פֿאָעָטָן האבן בשעתם געלוּיבָט באָמוֹנה שלימה אוון דעם אַנקְומָעָנְדִּיקָן גְּרוֹיִסָּן יּוֹם-יְהִידָּן — אַין דער סָאַצְּיָאָלָעָר רעוֹאָלָצִיעָ. פֿאָר דעם לִיכְטִיקָן מָאָרָגָן, וּאָס ווּטָם קְוֻמָּעָן נָאָר דעם, זִינְגָעָן זַיְגְּרִיטָן געווען באָצָאָלָן מִיט בְּרַעֲנָגָעָן זַיְגְּרִיטָן פֿאָר אַ קְרָבָן. אויף אָזָא קְרָבָן האבן זַיְגְּעָקָט ווּי אויף אַ מָאָרְטִירָעָר. מִיט אַט-דער גַּעַשְׁטָאָלָט זִינְגָעָן געווען פֿאָרְבָּונְדָּן אַ סְדָּן עַפְלְדִּיקָעָ בְּאָגְרִיפָּן: קָאַלְעַקְטִיוּעָ דַּעַרְהִיְבָּוֹגָה, חֹבָה, אַיְדָעָאָל. אוון דער לעצטער צִיל אֵין

געווונ — פארזיכערן דאס צוקונפטייקע שיינע ליען פאר אלע מענטשן
ליךנדער. טיל האבן עם אויסגעדריקט סענטימענטאל-זאכלעך, ווי וויבנ-
טשעוווסקי. טיל — עקוואלטירט, למשל — עדעלשטאט. באושוואווער
— אראטאָריש-דראַמְאַטִּיש. באבאָד — מילד און טרויעריך.

באבאָד איז געווונן צאָרט. דאָך האָט ער אַנגעperfֿט אָן אָומְברָה-
מנותדיין קאמפֿ קעגן זיין וויסטן אַימְיגְּרָאנְטִישׂ גּוֹרְל. געווונן אִיז עס
אַ שְׁטָאָרָק גּוֹפְֿלִיל — צוֹ ווּלְלַן לְעֵבָן. נִיט גּוֹקְוָקְט אַוְף זִינְעַר שְׁוּרְעַץ
שְׁטִימְוָגְעַן הָאָט אִין אִים גּוֹגְלִיט אַ שְׁטָאָרָקְעָר אַפְּטִימְיִסְטִישׂ שְׁעָר פּוֹנָךְ
אַ קְרָאָנְקָעָר, אָן אַיבְּעֶרְגְּהָאַרְעָזְוָעָטְעָר הָאָט ער אַסְכְּ גּוֹשְׁרִיבָן, אַסְכְּ
גּוֹלְעָרָנְט. לְסֹוף אִיז ער גּוֹוָאָרָן אַ דְּקָאָטָרָר מְעַדְצִין.

הָאָט ער פְּרָאָקְטִיצְרָט ? דָּאס אִיז נִיט באַאוֹסְטָן. גּוֹכָּעָר נִיט.
דְּרִיְּ יָאָר נְאָכְדָּעָם וּוּ ער אִיז גּוֹוָאָרָן דְּקָאָטָרָר אָן ער גּוֹשְׁטָאָרָבָן אִיז
סָאָן-פְּרָאָנְצִיסְקָא, קָאָלִיפְּאָרְגְּנִיעַ, גּוֹוָעָן אִיז עס אִיז יָאָר 1903.

פָּאָרָאָן אַסְכְּ פְּרָטִים וּוּגְעַן באַבאָדָן, וּוּאָס זִינְעַן לְחָלוֹתִין נִיט באָ-
קָאָנְט. אָזְיִ אִיז נִיט באַקָּאָנְט דָּעָר נָאָמְעַן פּוֹן שְׁטָעַטָּל, וּוּאוּ ער אִיז
גּוֹבוּרִין גּוֹוָאָרָן. אָוִיך זִין צְוּוִיטָעָר יִדְּיִשְׂעָר נָאָמְעַן אִיז גּוֹבְּלִיבָּן
אוּמְבָּאָקָאָנְט. אִין זִינְעַר רְוִישָׁע לִידְעָר אִיז זִין אַוְנְטָרְשְׁדִּיפְּט גּוֹוָעָן
נָאָסָּום מְ. באַבאָד. אִין זִינְעַר יִדְּיִשְׂעָר וּוּדְרָק — נָחָם מְ. באַבאָד. אִיז
זִינְעַר עֲגַלְיִשְׂעָר זָאָכוֹן פְּלָגְגָּט ער וּזְרָק אַוְנְטָרְשְׁרִיבָּן נָעִיטָן מְ. באַבאָד.
זִין מִיטְלָסְטָעָר נָאָמְעַן אִין עֲגַלְיִשְׂעָר אִיז גְּרָאָד קָלָאָר אָון דִּיטְלָעָד.
אִין דִּי אַרְכִּיוֹן כּוֹן וּוּרְמָאָנְט-אָנוֹנְיוּוּרְסִיטָּעָט ('דָּהִי יְוִינְיָאוּרִיסְטִי אָוּ
וּוּרְמָאָנְט'), אִין בּוּרְלִינְגְּטָאָן, אִין שְׁטָאָט וּוּרְמָאָנְט, אִיז פָּאָרְצִיכְּנָט :
נָעִיטָן מַעְרָדִיתָה באַבאָד הָאָט גּוֹעַנְדִּיקָּט דָּעָם מְעַדְצִינְשִׁוּן פָּאָקְוּלְטָעָט
אִין 1900. וּוּיסְּן מִיר — פּוֹן נָחָם (נָאָסָּום) אִין גּוֹוָאָרָן דָּעָר עֲגַלְיִשְׂעָר
נָעִיטָן. מִיר וּוּיסְּן זִין צְוּיְיטָן נָאָמְעַן — מַעְרָדִיתָה. אָבָּר וּוּיְ מַעְרָעָ-
דִּיטה אִיז פְּרִיעָר גּוֹוָעָן אַוְף יִדְּיִש — דָּאס וּוּיסְּן מִיר נִיט.

מִיר בּוּרְעָנְגָּעָן דָּעָם פְּרָט נִיט וּוּיְ אַ קְוְרִיאָן. הִינְטָעָר דָּעָם שְׁטִימִיט
עֲפָעָס. סָאָיז גּוֹוָעָן אַ רְוִסְּיִשְׂעָר, אַ יִדְּיִשְׂעָר אָנוּ אַנְגְּלִישְׂעָר באַבאָד.
דָּאס אִיז, אָגָּב, גּוֹוָעָן כְּאַרְאָקְטָעְרִיסְטִישְׂעָר פָּאָר אַסְכְּ רְוִסְּיִשְׂ-אַסְמִיְּ-
לִיְּרָטָע אַיְמְגָרָאנְטָן. פּוֹן רְוִיסְּה אִיז מַעְן אַיבְּעֶרְגְּעָגְגָּעָן צוֹ יִדְּיִש. אָז
טִילְהָאָבָּן זִיךְ שְׁפָעַטָּעָר גְּרָאִיסְטָן פּוֹן יִדְּיִש צוֹ עֲגַלְיִשְׂעָר. דָּאס אִיז נִיט
גּוֹוָעָן דָּעָר שְׁפָעַטָּעָרְדִּיקָּעָר באַאוֹאָסְטוּזִינְקָעָר נָאָצִיאָנָאָל-יִדְּיִשְׂיִסְטִישְׂעָר
טִיפְּ. כְּמַעַט אַלְעַסְּצִיאָלָעָ פְּאָעָטָן זִינְעַן בְּשִׁעתָם גּוֹוָעָן קָאָסְמָאָפְּ-
לִיטָן. נָאָסָּום-נָחָם-נָעִיטָן, מִיט אַ צְוָגָּב מַעְרָדִיתָה — אָזְיִ אִיז אוּיך

געווען באבאד ליטעראריש שאפן : רוסיש, יידיש און ענגלייש. זיין געונגגען האט קיינער ניט אויפגעheit. ווי דערמאט, ער אין געשטארבן אין קליפארנייע, זוית פון פרײנד און קאלעגן. קיין קרוביים האט ער ניט געהאט. אין ניט קיין ואונדער, וואס זיין ליטערארישע ירושה אין פֿאָרְפֿאַלְן געאגנגען. אין ביכל-פֿאָרְם זיין געליבין זיין אומּ-בָּדִילְטָנְדִּיקָע אָרְבָּעָטָן: אָן אָפְּהָאנְדְּלָגָן ווּגָן הַיְּנָרִיךְ הַיְּנָעָן: אָן "די גַּשְׁיכְּתָעָ פֿוֹן אַמְּרִיךְעָ". די "גַּשְׁיכְּתָעָ" אָן פֿוֹן קלינעם פֿאָרְמָט. האט 96 זיינן און דרי טילן: (1) די אָנְטְּדָקָעָגָן; (2) די גַּשְׁיכְּתָעָ פֿוֹן די פֿאָרְאִינְיקָטָע שְׂטָאָטָן; אָן (3) די קָאנְטְּמִיטּוֹצְיעָ. די אָרְבָּעָט אָן אַקְּמָה פֿילְאָטְיוּעָ.

דערינגעָרְגָּעָן ווּגָן קִינְדָּהִיט

נחום באבאד אין געוביין געוואָרָן אָן אַקלְיִין שטעטל אָין בעסאָךְ רָאָבִיעָ, דָּעַמְּאָלָט רָוְסְלָאָגָד, אָין 1872. די משפחָה אָין געווען אָחֶשְׁוּבָע אָן פֿאָרְמְעָגְלָעָכָע, דָּרוֹכְעַדְרָוְגָּעָן מִיטָּן הַשְּׁכָלָה-גִּיסְטָן. זיינְ קִינְדָּהִיט אָין געווען אָגְלִיקָלָעָכָע. ווֹעֵן ער אָין אַלְט גַּעֲוָאָרָן 14 יָאָר, האט זיך זיינְ גָּאנְץ לְעָבָן גַּעֲבִיטָן. ער אָין געליבין אָקְּיִילְעַדְקָעָר יְתָום.

בֵּין 14 יָאָר האט ער אָין זיך אַיְינְגָּעָזָאָפָּט אָלָע שִׁינְקִיטָן פֿוֹן דער בעסְאָרְאִיבִּישָׁר נָאָטוֹר.

פארָן בֵּי באָבָּאָדָן אָרְסִישָׁר לִיד "ראָדִינְגָּ" ("הַיְּמִים"), גַּדְעָרוֹקָט אָין נַיְּוִידְאָרְקָעָר רָוְסְלָאָגָד צִיטָוָג "סְפָּרָאָזָאָטָשָׁנִי לִיסְטָאָקָ" ("אַינְפְּאָרְמָאָךְ" צִיעַ-בְּלָעַטָּלָה"), דָּעַם עַרְשָׁתָן אַיאְנוֹאָר, 1893. דָּעַרְצִיְּלָט ער אָין דָּעַם לִיד ווי ער בענְקָט נַאֲך זיינְ הַיְּמִים, נַאֲך זיינְ גַּאלְדָּעָנְדָּר קִינְדָּהִיט. באַשְׁרַיְבָּט ער אַיְדִּילִישָׁ דִּי שְׁטָעַטְלָשָׁע סְבִּיבָה, ווי זי קוּמָט אָין אַיְרָה אָין דער ווִיסְטָעָר פֿרָעָם :

Вот деревенька, Избушки убогия;
Лес обступил живописно вокруг;
Море цветов по степи и дороге,
Где не прошли еще лошадь и плуг.

Бархатом стелются нивы богатыя,
Взор хлебопашца собой веселя;

Солнышко греет. Дремотой объятая
Плещется тихо речная струя.

Дышет все жизнью, здоровьем и силой,
Любо глядеть на луга и поля...
Как не любить тебя, родина милая,
Как не страдать мне вдали от тебя?

(אָט אַיִן דָּאַס דָּעַרְפֵּל, דִּי שְׁטִיבָעַלְעַד אָרְעַמַּעַ : דָּעַר וְאַלְלַ שְׂטִימַט אָרוֹם אָזֶוַי
שִׁין וַיְיַ אֲבִילָוַ; אֲ יִם בְּלוּמָעַן אַיְבָעַר דָּעַר סְטָעַפְעַ אָוָן דָּעַם וְעַגְעַ, וְאוֹעַס אַיְן נַפְרַ
נִיט אַהֲרֹן קִיְּנוּ פָעַר אָוָן קִיְּנוּ אַקְעָרַ.
מִיט סְאַמְעַט שְׁפָרִיטָן וַיְיַכְעַפְעַלְעַדְרַ, אַרְוָמְגָעַנוּמָעַן מִיט דְּרִימָל פְּלָעַסְקָעַט וַיְיַ שְׁטִיל אֲ טִיכְלָדַיק
בְּלִיכְ ; דָּאַס זְנוּגָלַע וְחַרְעַמְטַ, אַרְוָמְגָעַנוּמָעַן מִיט דְּרִימָל פְּלָעַסְקָעַט וַיְיַ שְׁטִיל אֲ טִיכְלָדַיק
שְׁטוּרָעַמְלַ.)
אלֵיךְ אַטְעַמְתָּ מִיט לְעַבְנַן, גְּעוֹנָת אָוָן קְרַאְפַטְ, סָאַיְן אֲ נַחַת צַו קָוָן אַוְיַף דִּי
לְאַגְּקָעַט אָוָן פְּעַלְעַעַר... וַיְיַ אַל מַעַן דִּיקְ וַיְיַ לְּבַבְן הַיִּם, וַיְיַ לְּבַעַ ? וַיְיַ אַלְקַדְ
נִיט לְיִזְן — וַיְיַט פָּנֵן דִּירַ?)

נאָכָן באַשְׁרִיבַן די גְּאַטְוָר וְעַנְדָּט וַיְיַ דָּעַר דִּיבְּטָעַר צַו יִיְן הַיִּם :

На черноземе твоем я родился,
И как береза к нему я прирос,
Там я тебя и любить научился
Под обояньем сладостных грез.

(אוֹיְךְ דִּין שְׁוֹאַרְצָעַד בֵּין אֵיךְ גַּבְּיִירַן גַּמְּאָרַן, אָוָן וַיְיַ אֲ בְּעַרְעַזְעַ בֵּין אֵיךְ
צַו אַיר זְנוּגָלַעַקְסַן, וְצַרְטַן הַכְּבָד אֵיךְ אוֹיְךְ וַיְיַ אַוְיְגָלַעַלְעַונְט וַיְיַ לְּבַב צַו הַאַבְנַן, אַוְנְטַעַרְן
בְּשִׁופְטָן פָּוֹן זִיסְעַ טְרוּמִיםַעַן).

אֲ קָאנְקָרְעַטָּן פְּרַט קְרִיגַן מִיר אַרוֹיָס פָּוֹן דָּעַר שְׁוֹרָה, וְאוֹעַד דָּעַר-
קְלָעַרְטַן, אֲוֹ דָאַרְטַן הַאַט עַר אַנְגָּהָהָרַבְן זִינְגָּעַן זִין עַרְשַׁת לִידְ :

Там моя вера, мой дух укрепились,
Понял цель жизни и свет узрел,
Там мои лучшие силы развились,
Первую песню свою я пропел.

(דארטן האבן זיך פֿאַרְהָעֵסְטִיקֶט מֵיַן גַּלְיבָּן, מֵיַן גִּיסְט, דָּאַרְטָן האַב אַיך בָּאַנְגָּמָעָן דָּעַם צַיל פָּוֹן לְעַבְנָן אָוֹן דָּאַס לְכַט האַב אַיך וְעַרְזָעָן, דָּאַרְטָן האַב אָוֹן וְיַיְלָט מִיְּנָע בְּעַסְטָע כּוֹחוֹת, דָּאַס עַרְשָׁטָע לִיד מִיְּנָס האַב אַיך דָּאַרְטָן אוּסְטְּגָּוּונְגָּעָן).

אוֹן דִּי לְעַצְטָע צַוְויִי סְטְרָאָפֶעָס האַבָּן אוֹיךְ אַלְגָּעָמִינְיָע פְּאַעֲטִישָׁ
בִּיאַגְּרָאָפִישָׁע פְּרָטִים. דָּעַר דִּיכְטָעָר האַט זִיךְ פְּרִיעָר פְּאַרְגָּלִיכְן צַו אָ
בְּעַרְזָעָן. דָּעַרְצִילְט עַר : אַוְויְ וְיַיְ אַבְּעַרְזָעָן וְיַיְאָנָעָט. זַעֲגָנָט זִיךְ מִיטָּ
אַיךְ פְּרִילִיגְג וּזְעַן ? יַיְ אַיְזָן צַעְמִיתָט בֵּין דִּי סָעָמָע וְאַרְצָלְעָן דָּוְרָכָן שְׂטָרָ
רָעָם אַדְעָר דָּוְרָק אַבְּיַזְעָר אַוְמְבָרָהָמָנוֹתְדִּיקָעָר האַנטָּן, גַּעַשְׁרָפָעָט דָּוְרָךְ
דָּעַר זָוָן, בָּאַדְעָקָט מִיטָּ שָׁמוֹץ, — אַוְויְ

Так угнетенный борьбою мучительной,
Чахну и вяну в далеком краю.
Гнет одиночества, грусти томительной
Губит безвременно юность мою.

(אוֹויְ דָּעַרְדִּיקָט דָּוְרָכָן מְאַטְּעָרְגָּעָרְאָנְגָּלָעָן, וְעַר אַיךְ פְּאַרְצָעָרָט אָוֹן פְּאַרְזְּוּלָקָפָ
אַיְן וְיַיְיָטָן לְאָגָּה. דָּעַר דָּוְרָק פָּוֹן אַיְגְּזָמְקִיטָן. פָּוֹן מְרָהָשָׁוֹרָה וְעַסְמָאָטָעָרָה, בְּרוּנְגָּטָן
אוֹן מֵיַן יַוְגָּט פְּאַר דָּעַר צִיְּטָן).

זַיְן לְעַבְנָן אַיְן נַיו-יַיְאָרָק

בָּאַבָּאָדָס מְאַטְּעָרְנִישָׁן האַבָּן זִיךְ נִיטָּן גַּנְגָּהָוִיבָּן אַיְן נַיו-יַיְאָרָק. עַר
הָאַט שָׁוִין פְּאַרְוּכָּט זִיעָר טָעַם וּזְעַן עַר, דָּעַר 14-יעָרִיקָעָר טְרוּמִימָעָר
אוֹן פְּאָעָט, הָאַט גַּעֲמוֹזָט פְּאַרְלָאָזָן זַיְן גַּעֲבּוּרְקִישְׁטָעָטָל. עַר הָאַט זִיךְ
אַיְבָּעָרְגָּעְקָלְבָּן צַו זַיְן חַתְּוֹנָה-גַּעַהָאָטָעָר שְׁוֹועָסְטָעָר אַיְן אַקְעָרָמָן. דָּאַרְטָן
הָאַט עַר דָּרִיְּ יַאֲרָ צִיְּטָן גַּעַלְעָרָנָט אַיְן גִּימָנָזְיָע. וּזְעַן עַר הָאַט שָׁוִין
גַּעַהָאָלָטָן גַּאנְץ וַיִּיטָּ אַיְן לְעַרְנָעָן, אַיְן אַיְבָּעָרְגָּעְקָומָעָן אַסְכָּסָרָן צַוְיִישָׁן
אַיְם אַיְן זַיְינָעָ נַגְעַנְטָסָטָע. עַס הָאַט זִיךְ גַּעַהָאָנְזָלָט וּזְעַגָּן תְּכִלָּתָה. דִּי
נַגְעַנְטָסָטָעָהָבָן גַּעַוָּאָלָט וּזְעַס שְׁנַעַלְעָרָ צַוְּפָאָסָן דָּעַם יַוְגָּגָן טְרוּמִימָעָר צַו
אַיְמְשֻׁתְּדִיקָעָר בְּאַשְׁעַפְטִיקָוָגָן. זַיְיָ זַיְיָגָן בְּאַשְׁטָאָגָן, עַר זָאָל וּזְעַרָּן
אַיְן אַפְּטִיְּקָעָר. דָּאַס הָאַט מַעַן גַּעַקְעָנָט שְׁנַעַל דְּעַרְלָעָרָנָעָן, אַבָּעָר דִּי
פְּלָעָנָעָר פָּוֹן זַיְינָעָ מְקוּרְבָּים האַבָּן נִיטָּ גַּעַשְׁטִימָט מִיטָּ זַיְינָעָ אַיְגָעָנָעָ
פְּלָעָנָעָר. עַר הָאַט גַּעַוָּאָלָט זִיךְ וַיִּיטָּעָר לְעַרְנָעָן. עַר הָאַט גַּעַטְרוּמִיט

זו ווערן אַ פָּאָעֵט, זִיךְ פָּאָרְנוּמְעָן מֵיטַ לִיטָּעָרָאָטוֹ. דַּעַר סְכָסָוךְ הָאָט זִיךְ
פָּאָרְנוּגְּדָלֶט מִמְּשָׁ אַיְן אַ בָּרוֹגָן. אַוְן אֲנוֹגְּזָעֶר דִּיכְטָעֶר הָאָט אַלְיַין גַּעַזְּ
מוֹתַ לִיְיַוְן זִיְן פְּרָאָבָלָעָם. עַר הָאָט פָּאָרְלָאָזָט דַּעַר שְׂוּעָסְטָעָרָס הַיִּים
אוֹן אַיְן אַוְוָעָק קִיְּן אַמְּעָרְיקָע. אַוְיַיְגָּאָךְ אַיְן עַר צַו 17 יָאָר אַגְּגָעָקוּמְעָן
אַיְן דַּעַר גְּרוּיְסָעָר פְּרָעָמְדָעָר שְׂטָאָט נִוְּרִיאָרָק.

אַן קְּרוּבִּים, פְּרִינְד אַוְן בָּאַקְּאָנְטָעָה הָאָט אֲנוֹגְּזָעֶר טְרוּמְעָר אַגְּגָעָז
הַוִּיבָּן זַוְּנָן וּוֹעֲגָן וַיְיַזְּקָר צַו דָּעָרְנוּגָן. קִיְּן פָּאָד אַיְן הָאנְטָה דַּעַר
רוֹסִישַׁ-רִידְנִידְקָעָר אַינְטָעְלִיגְּעָנָט נִיְּתָ גַּעַהָאָט. הַוְּנוּגְּרִיקָע אַיְמְגָרָאָנָטָן
הַאָבָּן זִיךְ סִיְּרָיוִי נִיְּתָ גַּעַקְּעָנָט אוֹיסְקָלִיבָּן בָּאַשְׁטִימָטָעָ אַרְבָּעָטָן. אַיְן
אֲנוֹגְּזָעֶר דִּיכְטָעֶר אַוְעָק מִיטַּן וּוֹעָגָ פָּוָן אַלְעָ אַיְמְגָרָאָנָטָן. עַר אַיְן אַרְיִינְ
עַפְּאָלָן אַיְן דַּעַר שְׂוּיְץַ-פָּאָבָרִיק. גַּעַרְבָּעָט הָאָט עַר דָּרְטָן צַו 14 אַיְן
15 שָׁעה אַ טָּאגָ. אַוְן פָּאָר דַּעַר שְׂוּעָרָעָר אַרְבָּעָט הָאָט עַר גַּעַרְדָּגָן
צַוְּיָי אַוְן אַהֲלָב דַּאְלָעָר אַ וּוֹאָר. וַיְיַזְּזָוִי עַר הָאָט גַּעַקְּעָנָט אוֹיסְהָאָלָטָן
דַּי מִשְׁ קָאָטָאָרוֹזָנָעָ אַרְבָּעָט, וַיְיַזְּזָוִי עַר הָאָט זִיךְ גַּעַקְּעָנָט דָעָרְנוּגָן
אוֹחַ צַוְּיָי אַוְן אַהֲלָב דַּאְלָעָר אַ וּוֹאָד — דָאָס אַיְן פָּאָר אֲנוֹגְּזָעֶר נִיְּתָ קִיְּן
סָוד. עַס הָאָט מַאְקָעָ לְאָגָ נִיְּתָ גַּעַנְוּמָעָ, בְּלוּיְיָ צַוְּיָי יָאָר צִיְּטָ, אַוְן דַּי
צַעַשְׁטָעְרָנְדִּיקָע שְׂוִינְדוֹכָטָה הָאָט שְׁוִין אַן רַחְמָנוֹת גַּעַמְאָטָעָט אֲנוֹגְּזָעֶר
קְּרָבָּן, אַוְן זִיךְ אַונְטָעְרָגְּגָאָבָּן זִיְּגָעָ כּוֹחוֹת.

דַּי אַלְעָ דַּעַמְּאָלְטִיקָע יִדְיְשָׁע דִּיכְטָעָה הַאָבָּן בָּאַזְוִיָּן אַיְ אַרְבָּעָטָן
אַיְן דַּי שְׂוּיְץַ-פָּאָבָרִיקָן אַפְּטָ קְרָוב צַו 90 שָׁעה אַ וּוֹאָד, אַיְ שְׁטוּדְרִיןָ
אַיְ שְׁרִיבִּיבָּן, וַיְיַזְּזָוִי זִיךְ הַאָבָּן דָּאָס גַּעַקְּעָנָט טָאגָן, אַיְן אָפְּשָׁר אַ וּוֹאָנָּ
דַּעַר. דָאָס דַּעְרְקָלְעָרָט, אַבָּעָר, פָּאָרוֹזָס אַזְוִיפְּלִיל דִּיְנוּעָן יְנוּגָרְהָיִיט
אַוְעָק פָּוָן דַּעַר וּוֹעַלְתָּ. דַּי טְרִיבְּ-קְרָאָפְּט בַּיְיָ אַט דַּי מַעְרְקָוְיִידְדִּיקָע
יְנוּגָעָ אַיְדָעָאַלִיסָטָן אַיְן גַּעַוְאָרָן דַּי אַיְלוֹזָעָ וּוֹעֲגָן בָּעַסְעָרָעָ טָאגָ. דַּעַר
קִינְסְטָלְעִירִישָׁר דְּרָאָגָן, וּוֹאָס הָאָט צַוְּגָהָאָלָפָן דַּעַר אַיְלוֹזָעָ. נַאֲכָדָעָ
הָאָט זִיךְ דָאָס פָּאָרְנוּגְּדָלָט אַיְן אַ נִּיטַּ-אַיְנְגָעְשְׁטִילָטָן דָאָרָשָׁט צַו דִּינְעָן
מִיטַּן וּוֹאָרטָן דַּעַמְּפָטָקָמָפָטָקָיִיטָט.

וַיְיַזְּזָוִי עַדְלְשָׁטָאָטָן, זִיְּלִינְגָּעָן אַוְן אֲנוֹדָעָרָעָ, אַיְן בַּיְיָ נִיחָום בָּאַבָּאָדוֹן
גַּעַוְעָן נַאָר אַ שְׂוּעָרִיקִיםָ, וּוֹאָס הָאָט נַאָר פִּינְלָעְבָּר גַּעַמְאָכָט דָאָס
לְעָבָן. זִיְּעָרָעָ קִינְסְטָלְעִרְשָׁע אַיְמְפָוָלָסָן, זִיְּעָרָעָ פָּאָעָטִישָׁע אַיְבָּעָרְלָעָ
בָּוּגְּגָעָן הַאָבָּן זִיךְ גַּעַמְוֹזָט אַיְבָּעְרָגְּבָּעָן אַיְן אַ לְשָׁוֹן, וּוֹאָס אַיְן זִיךְ גַּעַוְעָן
פָּרָעָמָד. זִיךְ הַאָבָּן זִיךְ גַּעַמְוֹזָט אַיְבָּעְרָבָּרָעָן פָּוָן זִיְּעָרָעָ נַאֲטָרְלָעָעָן דָוָרָ
סִישָׁן אַיְדִּיאָם אַיְן אַ נִּיעָם אַיְדִּיאָם. זִיךְ הַאָבָּן זִיךְ גַּעַמְוֹזָט אַיְסָלְעָבָּעָן גַּוְרָלָ
דַּי שְׁפָרָאָךְ פָּוָן זִיךְ מַאָסָן. זִיךְ הַאָבָּן דָאָר גַּעַטְיְלִיט דַּעַמְּפָטָקָמָפָטָקָיִיט
מִיטַּן זִיךְ. וּוֹעֲדָלִיק זִיךְ דַּעְרְצִיאָוָנָגָ, זִיְּגָעָ נִיְּגָוָגָעָן אַוְן שְׁטָרְעָבָּוָגָעָן

אייז באבָאָד ניט געוווען צוֹגַעְגָּרִיטַץ צוֹ זַיִן אַ יִדִּישַׁעַר דִּיכְטָעַר. אָזֵן דָּאָךְ הָאָט דָּעַר גּוֹרֵל אַוְיסְגַּעְקָלִיבָּן עֲפָעַס אַנְדָּעֶרֶשׂ פָּאָר דַּעַם רַוְּסִישַׁ-אַסִּימִיַּדְלִיטָּן יְוָנְגָנְמָאָן. דָּעַר גּוֹרֵל הָאָט פָּאָר אִים אַוְיסְגַּעְקָלִיבָּן דַּעַם וּוֹעֵג פָּוֹן אַ יִדִּישַׁן דִּיכְטָעַר. אָזֵן אוֹיךְ זַיִן דִּיכְטָעַרְישָׁעַר נָאָמָעַן אַיְזָן גַּעֲבָלִיבָּן לְעָבָן בְּלוֹיוֹן אַיְזָן דָּעַר יִדִּישַׁעַר לִיטְעָרָאָטוֹר, נִיט אַיְזָן דָּעַר רַוְּסִישָׁעַר, נִיט אַיְזָן דָּעַר עַנְגָּלִישָׁעַר, וּוֹאָ ערְהָאָט זַיִן גַּעֲרִיכָּן דּוֹרְכְּשָׁלָאָגָן אַ זַּוְעַג.

בְּעֵת עַר הָאָט גַּעֲרָבָעַט אַיְזָן דִּי שְׂוֹוִיזְ-פָּאָבָרִיקָן, בְּעֵת עַר אַיְזָן שְׂוֹוּעַן קְרָאנְקָן פָּוֹן דָּעַר אַוְמָגָעְוַיְעַר-שְׂוּוּעַרְעַר אַרְבָּעַט, הָאָט עַר נָאָךְ אַלְץְ גַּעֲפָנוּעָן כּוֹחַ בַּיְקָוּמָעַן אַלְעַ שְׂטָעוּרְגָּגָעָן. אָזֵן עַר הָאָט גַּעֲהָלָוּמָטְ: זַיִן דּוֹרְשָׁלָאָגָן צָוֵם לִיטְעָרָאָרִישָׁן דָּרָךְ הַמֶּלֶךְ. דָּעַר דָּזְוִיקָעַר חָלוֹם הָאָט אִים נִיט פָּאָרָלָאָזָן אַיְזָן דִּי פָּאָרָצְוַיְפָּלְטָסְטָעַ שְׁעהָעָן. דָּעַר חָלוֹם הָאָט אִים גַּעֲשְׁטָאָרְקָט מִיטְ אַוְיסְעָרְגָּוְוַיְלָעָכְעַ בְּחוֹתָה, אַפְּלִילּוּ דּוֹמָאָלָט בְּעֵת עַר הָאָט שְׂוִין גַּעֲשְׁפִּינָּגָן מִטְ בְּלָוִיט, בְּעֵת עַר אַיְזָן שְׂוִין גַּעֲלָעָן אַיְזָן שְׂפִּיְתָאָלָ. הָאָט עַר דָּעַן נִיט צְוָלִיב אַטְ-דָּעַם חָלוֹם, פָּאָרָלָאָזָן זַיִן הַיִּם, סְבִּיבָה אַיְזָן דָּעַם אַיְגָעָנָעָם בָּאָדָן, וּוָאָס דָּאָרָטָן הַאָבָן זַיְנָעַ לִיטְעָרָאָרִישָׁעַ וּוֹאָרְצָלָעַן גַּעֲפָנוּעָן יִנְהָה ?

אַיְזָן דִּי עַרְשָׁטָעַ יְוָנְגָטְ-יָאָרָן אַיְזָן בָּאָבָאָד אַפְּלִילּוּ נִיט אַיְנְגָעְפָּאָלָן — עַר וּוּעַט וּוּעַן עַס אַיְזָן זַיִן אַ יִדִּישַׁעַר דִּיכְטָעַר ? דָּאָס גַּאנְצָעַ יִדִּישָׁעַ לְעֵבָן, דִּי גַּאנְצָעַ יִדִּישָׁעַ וּוּלְטָה, אַיְזָן גַּעֲלָעָן אַוְיסְעָרְדָעָר דָּעַם גַּדְרָ פָּוֹן זַיְנָעַ אַינְטָעָרָעָסָן. אַבָּעָר זַיִן עַרְשָׁטָעַ לְדִידָעַר הָאָט עַר דּוֹרְזָעָן גַּעֲדוֹקָט אַיְזָן יִדִּישָׁ. צְוִויִּי יָאָר נָאָךְ זַיִן קְוּמָעָן אַיְזָן בָּאָרִירְמִיטְ יִדִּישָׁעַ מָאָסָן אַיְזָן סְוּוּעַטְ-שְׁעַפְעָרְדָעָן הָאָט עַר זַיִן שְׂוִין גַּעֲקָעָנָטְ פָּרִיְ אַוְיסְדָּרִיקָן אַיְזָן יִדִּישָׁ. זַיְנָט 1891, הַיְיָבָן זַיִן זַיִן זַיְנָעַ לִידָעַר אַיְזָן דָּעַר יִדִּישָׁעַ פְּרָעָסָעַ, עַלְפִּידְרוֹב אַיְזָן דָּעַר אַנְאָרְכִּיסְטִישָׁעַר «פְּרִיְיָעַר אַרְבָּעָטָעַר שְׁטִימָעָ». אַוְיךְ אַיְזָן לְאַנְדָּאָגָנָעָר «אַרְבִּיטָעַר פְּרִיְינְדָּן» דָּרוֹקָט עַר טִילְ לִידָעַר, וּוּ, לְמַשְּׁלָ, «מִיְּן פִּידְלָה» (דָּעַם 29טָסְטָן אָפְרִילְ, 1892). «מִיְּן פְּרִילְנְגָסְ-לִידָּה ; וּוֹאָרוּמוֹ?» (דָּעַם 3טָן יוֹנִי, 1892); דָּאָס לִידְ אַוְיךְ עַדְעַלְשְׁטָאָטָס טָוִיט מִיטְן עַגְלָלָשָׁן נָאָמָעָן: «אַיְזָן מֻעְמָאָרִיאָמָּא אָוֹ דְּ. עַדְעַלְשְׁטָאָטָס» (דָּעַם 18טָן נָאוּמָעָבָר, 1892).

סּוֹף 1892 נָאָמָעָן זַיִן צְוָנוֹיָפְּרָעָטְלָעַבְּעַ יִדִּישְׁ-רַוְּסִישָׁעַ אַיְנְטָעַלְגָּעָנָטָן צַוְּ גְּרִינְדָּן אַ יִדִּישְׁעַ צִיטָוָנָגָ, זַיִטְ דָּעַר עַרְשָׁטָעַר כּוֹאָלִילָעַ רַוְּסִישָׁ-יִדִּישְׁ אַיְמִיגָּוָאנָטָן, אַגְּהָהָיָב 80עַד יָאָרָן, הָאָט מַעַן שַׁוִּין אַסְסָמָל גַּעֲפְּרוֹאָוֹת אַרוֹיְסָגָעָבָן אַ רַוְּסִישְׁ צִיטָוָנָגָ. אַבָּעָר דָּאָס הָאָט זַיִן נִיט אַיְנוּגָעָבָן, דִּי סְבִּיבָה אַיְזָן גַּעַוְעָן אַגְּנָץ פְּשָׁוֹטָעַ: דִּי גַּרְוִיסָעַ מָאָסָן אַיְמִיגָּרָאנָטָן הַאָבָן גַּעֲרָעָדָט יִדִּישְׁ אַיְזָן נִיט רַוְּסִישָׁ; אָזֵן דִּי צְאָל אַיְסָ-

שליטלעך רוסיש-ריידנדיקע אימיגראנטן אויז געווען קלין. דאס מאל אויז אנהייב 1893 דערשינען אַ בלעטל «ספראואטשנוי ליסטאָק» (אייב פארמאציע-בלעטל). נאך עטלעכע נומערן אויז צוועקомуן נאך אַ נאָ מען: «רוסקאָ-אמעריקאנסקי וויעסטניך» (רוסיש-אַםעריקאנעד קוריער). לאנג האט זיך די דזוקען צייטונג ניט געהאלטן; זינט זי אויפגען קומען אויז באָבָּאָד דארטן געווען אַ שטונדייקער מיטאָרבטערט. באָ באָדס לידער האָבן באַשְׁיַנְטִין די זיטַן פֿון דער צייטונג, מעד ווי די ליַיַּה דער פֿון אַנדערע שְׂרֵיבֶּר.

אויף וויפל עס לאָוט זיך פֿעַסְטַּשְׁטַּעַלְּן האָט באָבָּאָד געדרוקט יִדְּיִ-שׁע לידער ביַז עס אויז דערשינען די דערמאָגַּטְּרוּסְּרַּע צִיטְּוֹנָּג. נאָכָּ-דעם ווי די דזוקען רוסישע צִיטְּוֹנָּג אויז אַונטערדעגַּאנְגַּען האָט מען זעקס יָאָר נאָבָּאָגָּאנְגָּד ניט געהעריט ווועגן אַונְדוּזְרַּעַר רוסיש-יִדְּיִ-שְׁן פֿאָעָט. זין לעבען אויז אַווּעָק גָּאָר אוּפְּן אַן אַנדער שלְּיאָך. געפֿירט אַהֲן האָט אַים זין קְרָאָנְקִיטִּיט, ווֹאָס ער האָט זיך אַפְּגַּעַשְׁפָּאָרֶט אַין די שׁוֹווּץ-פֿאָבְּרִיקָן.

בִּים רָאַנְדּ פֿוֹן טְוִוִּיט

צְוַוְּיִיְאָר צִיטְּה האָט באָבָּאָד זיך אַינְטַעַנְסִיוּ אַפְּגַּעַבְּן מִיט שְׂרֵיבֶּן. אַנְהַיְיב 1893 אויז ער שׁוֹן געווען אַ חְוָלה-מְסֻכָּן. פֿאָרָאָן בַּיְּ אַים עטלעכע לידער ווועגן זין אַומְגָּלִיק. גַּעֲשֵׁרְבִּן זִינְעָן זַיְּ אַין רְוִישָׁ. אַפְּרִיל דעם 15 טַן, 1893, אויז אַין «סְפָּרָאָוָאָטְשָׁנִי לִיסְטָאָק» געווען אַפְּגַּעַדְרוּקְט זַיְּן לִיד «אַיְסְכָּאָדָּא נִיעַט» (ニッタ キン オヨスウオ): טְרוּיעָר, אַומְעָט, דְּרִיקְט וַיִּן בְּרוֹסְט, דאס הָרָץ אויז אַוְיסְגַּעַגְּנוּ אַין בענְקָשָׁאָפְּט. ווֹועָר ווֹעָט אַנוֹוִיזָן אַ נִּיעַם ווֹעָג, ווֹאָס נִיט בְּלִיּוֹן עֲנוֹיִים זִינְעָן באַשְׁעָרָת דעם אַרְעָמָעָן? אוֹן ער ווֹעָנדְט זַיְּ צַו זַיְּנָעַ פֿרִינְדָּה: אַיְּן מַעְגָּלָעָר, סְאָיְּן נִיטָּא צְוַוְּשָׁן אַיְּךְ קִין לְעַבְּדִיקָּעָזָל, ווֹאָס ווֹאָלָט גַּעֲקָעָנְטָן פֿאָרָשְׁטִיָּן מַיְּנָעַ יִסְוְּרִים? ווֹי שְׁרַעְקָלָעָד סְאָיְּן צַו שְׁתָאָרָבָן, זַיְּ לִיְּנָן אַין קָלָטָן קְבָּר, ווֹעַן אַלְּזָ אַרְוָם דִּיר לְעַבְּט אַוְן פֿרִינְט זַיְּךְ: אַוְמְבָּרְעָנְגָּעָן אַיְּן קָאָמָף דאס לעבען אוֹן אַלְּזָ, ווֹאָס ווֹאָרָעָמָט, אַלְּזָ ווֹאָס צִיטְּ... פֿאָרוֹאָס? אַיְּדָה האָב נִיט אַפְּגַּעַהערט לִיב האָבן די ווֹעָלָט. מִיט אַלְּעָ כּוֹחוֹת ווֹיל אַידָּלְעָבָן. אַיְּךְ דָּאָרְשָׁט צַו זַעַן לִיכְטָמָה. אוֹן פֿלוֹצָעָם קָוָמָט באָבָּאָד אַוְיָס גַּעֲשְׁרִי:

Спасите, я молю! Ведь я еще не жил.
За что-ж погибну в лучший юности разцвет?

(ראטועען איך בעש זיך ! כהאָב דאָך נאָך ניט געלעבעט. פֿאַרוֹאָס זאָל אֵיך
אוּמְקֻומָּעָן אֵין בעסֶטו יונגעט-בלִי?).

און ער ענטפערט זיך אלַיְין : ניטאָ קײַן תשובה. כ'בִּין עַלְנוֹת,
און אומיזט קוּק אֵיך אוּפֶּ מִינְעָן פֿרִיּוֹד מִיטֶּ תְּפִילָה.
זִין גַּעֲוָונְטִיםְצָב אֵין יַעֲנֵד צִיְּטָן אֵין גַּעֲוָאן זַיְעָר גַּעֲפָרְלָעָךְ.
הָאָט מַעַן אִם אַרְיָנְגָעָבָן אֵין בִּיתִ-יְשָׁרָאֵל שְׁפִיטָלָל. פֿאַרְאָן זִינָס אֵיך
לִיד, גַּעֲשָׂרִיבָן אֵין שְׁפִיטָלָל. סְהִיסְטָטָקָע «וּוּבָלְנִיצָע» (אֵין שְׁפִיטָלָל).
גַּעֲוָעָן אֵין דָאָס לִיד גַּעֲדָרָוקָט אֵין «סְפָרָאוּאַטָּשָׁנִי לִיסְטָאָקָן».
דָּעַם 15 מְאי, 1893.

Быстро уходят последние силы;
Медленей дышет усталая/грудь.
Ближе, все ближе сырья могила,
Кончен отравленный жизненный путь!

(זַיְגַּיְעָן אָוִס זַיְלָעַטָּן כּוֹחֹתָה; פֿאַמְּעָלְעָכָר אַטָּעָמָט זַיְמִידָע בְּרוֹסָט. נַעֲנְטָעָר,
אַלְץ נַעֲנְטָעָר דָּעַר קְבָּר דָּעַר נַאֲסָר, פֿאַרְעָנְדִיקָט דָּעַר פֿאַרְסְטָמָעָר לְעַבְנָעָעָן).

און ער שליכט דָאָס לִיד מִיטָן פֿאַרְלָאנְג — כָּאַטָּש אַיִינְמָאָל
אנְאַטָּעָמָט טָאָן מִיט דָעַר פֿוֹלָעָר בְּרוֹסָט, כָּאַטָּש אַיִינְמָאָל פֿאַרְזָוָן אַטְרָאָפָן
גְּלִיק, אַבְעָד —

Хочется... Глупая мысль и смешная —
Все мне на разные лады твердят...
«Ближе, все ближе могила сырья,
Час твой последний давно уж пробит».

(סְגִּלוֹסֶט זַיך... אֵיך שְׁאַרְיִישָׁר גַּעֲדָאנְק אָוּן אֵיך לְעַכְעָרְלְעָכָר — אַלְץ דָּאַלְט מִיר
אֵין אַיְיָן זָאנְן אֵיך פֿאַרְשִׁיְעָנָע אַפְּנָמִים... נַעֲנְטָעָר, אַלְץ נַעֲנְטָעָר דָעַר קְבָּר דָעַר
נַאֲסָר, זַיְגַּיְעָן שָׁעה, זַיְגַּיְעָן לְעַצְטָע, הָאָט לאָגָן שָׁוֹן גַּעֲשָׁלָאָגָן).

אין שְׁפִיטָלָל אֵין ער אַ בִּיסֶל גַּעֲקוּמָעָן צַו זַיך. דִי דָאַקְטּוּרִים האָבוֹן
געַעֲצָהָטָן, מַעַן זָאָל אִים אַוְעָקְשִׁיקָן קְיַיְן קַאְלִיפָּאָרְנוּעָ... אָפְשָׁר... אָוְלי
ירְחָם...

עטלעכע פרייןיד זיינע האבן זיך אונטער געגענמען אים באזאָרגן אויף דער וויטער נסיעה. אין דעם «ספראַאוֹאַטשנִי ליסטאָק», דעם ערישטן יוני, 1893, איז דא א פֿאָרְצִיכּבֿעְנוֹג «לאָקָאַלָּעּ כְּרָאַנִּיק». דאס איז א נאָטִיךְ וועגן א בעגעפֿיט איזן «וַיְהִי בָּאָתָּה טְעַמְּטָר» צו שאָפֵן פֿינְאַנְצִיעָלָעּ מיטלען פֿאָרְן קְרָאַנְקָן דִּיכְטָעָר. דעם 26 סְטָנָן מאַי אָונְן דעם 27 נְיִנִּי, 1893, איז איז דער «פֿרְיִיעָר אַרְבָּעָטָר שְׁטִימָעּ» דערשינען די וויטער דיקע נאָטִיךְ: «צַו גִּנְסְּטָן דַּעַם יוֹגָן פְּאָעָט בָּאָבָּאָד» — א בעגעפֿיט. כדי צו קְרִיגָּן גָּעוֹלָם אִים צו שִׁיקָּן אַיז אַן אַנדָּעָר קְלִימָאָט — וּוְיִלְעַד אַיז קְרָאַנָּק».

מען האט ווַיְהִי אַיז גַּעֲשָׂאָפֵן די נִיְּטִיקָּעּ גַּעֲלָטָעָר אָוּוּלָגָעּ. שִׁיקָּט דעם קְרָאַנְקָן דִּיכְטָעָר קִין קָאַלְיָפְּרָנִיעּ.

קָאַלְיָפְּרָנִיעּ אַפְּרָנִיעּ

די ערשות העלפט פֿון זַיִן נסיעה איז אַדְוָךְ, קָאנְטִיךְ, בְּשִׁלּוֹם. זיינע שטימונגען, אַבעָר, זיינען גַּעֲוָעָן גַּעֲמִישָׁטָעּ, דאָךְ פּוֹלְמִיט האָפְּנָונְגָן. אַיז אַ רְוִיסִישׁ לִיד «אַין בָּאָן» דְּרִיקְטָעּ זיך אַיז: «דַּי וְאַונְדָּן» מַעֲוָן ווַיִּי אַן אוּפְּהָעָר, דאס האָרֶץ דְּרִיקְטָעּ זיך צְנוּנִיךְ פֿון בענְקָשָׁאָפְּטָה. שׁוֹעָר צו גְּלוּיבָן אַיז בָּאַנְיָאוּבָן: אַרְמָעָט, צַעַר אַזְּסָפְּקָותְּ הַאָבָּן באָהָרֶשֶׁט די גַּאנְגָּעָז נְשָׁמָה». עָר בָּאַשְׁרִיבָּט וְוי די באָן יָאָגָט זיך אַיבָּעָר טִיבָּן, טָאלָן, וּוְעָלְדָעָר, צו אַוְמָבָּאַקָּאנְטוּעָ מְקוֹמוֹת. די צְזָקָוָנָפְּט אַיז פָּאָרָה הוֹלִילָט אַיז נְעָפָל, סְשָׁמְעָקָט מִיט בִּיטָּעָרָן גַּעֲוִיטָעָר אַיז שְׁטוֹרָעָם. יָאָגָז, יָאָגָז זיך שְׁנָעַלְעָר, הֻרְעָט — דאס האָרֶץ קְלָאָפְּט שְׁוָאָכָּעָר, זְעָסָט — דער בְּלִיךְ וּוּוּרְטָט פָּאַרְלָאָשָׁן.

דאָך עַנְדִּיקְטָעּ דַּעַר דִּיכְטָעָר דאס לִיד מִיט לִיכְטִיקְרָעָ טַעַנְגָּר — אָפְּשָׁר וּוּצָט עָר אַיז דַּעַר נִיְּעָר גַּעֲגָנָט קַעַנְגָּן אַטְעָמָעָן פֿרְיִיעָר, אָפְּשָׁר זיינען דָּרָטָן פָּאָרָן וּוַיְנִיקָּעּ «פֿרְיִינְדָּה», וּוַיְנִיקָּעּ «אַיסְטָן», אַיז מַעְרָבָן מַעֲנָטָשָׁן.

דאס לִיד האָט עָר אַגְּנוּשָׁרְבָּן דעם 10 טְנָן יוני, 1893, אַיז טְעַקְסָאָרָה קָאנָא, אַ צְוּוִילִינְגְּ-שְׁטָאָט אַוְיףְּ דַּעַר גַּרְעָנָעָץ צְוּוִישָׁן די שְׁטָאָטָן טְעַקְסָעָס אַוְרָקְעָנָסָא. גַּעֲדָרוֹקָט אַיז דאס לִיד גַּעֲוָעָן אַיז «סְפְּרָאַאוֹאַטְשָׁנִי לִיסְטָאָקָה», דעם ערישטן يولִי, 1893. אוּפְּפָן וּוּגְוָגְוָגָעָר ווַיְהִי אַיז באָבָּאָד גַּעֲפָרָלָעָד קְרָאַנָּק גַּעֲוָאָרָן. דער באָן-קָאנְדוּקְטָאָר אַיז פָּאָסָאָשָׁרָן הַאָבָּן אַים אַרְיוּסָגָעָטָרָאָגָן אוּפְּ דַּעַר

נאענטסטעד טטאנציגע. אן אմבולאנס האט אים אַפְגָּעֶפְרֶיט אֵין שפיטאל. ס'האט גענומען שיינע עטלעכע וואכן בייז דער חוליה האט זיך געקענט שטעלן אויף די פיס. מהאט אים אויסגעשריבן פון שפיטאל. אבעדר אויף זיין וויתערדייקער נסיעעה איז אים אויסגעקומען זיך איבערפעקלען כוּן אֵין שפיטאל אֵין אָן אַנדערן. דער אמת איז — אַ שפיטאל האט אים ניט געקענט העלפֿן. אלֶאָז וואָס ער האט געקענט דארטן דערגריכן איז יעדן מאָל אויפֿסניי קומען אַ בִּיסְל צו זיך.

זיין לאָגָע איז געוווען אַ געפערעלעכּע. דער שטאלצער און איי' דעלער דיבטער איז געוווען געצְוֹאוֹנוֹגְעָן זיך ווענדן נאָך הילְפָּץ צו זיינע ליענעער. דער «סְפָּרָאָוָאָשְׁנִי לִיסְטָאָקָּה» האט דעםאלט אפשר צוגען קראָגן מער ליענעער. די ציינונג האט זיך פָּאָרְגְּרָעְסְּעָרְט. זי האט שוין דעםאלט געהייסן : «רוֹסְקָאָדְ-אַמְּדָרְקָאָגְּסָקִי וּוּסְטָנוּקִי» (רוֹסְקָאָדְ-אַמְּדָרְקָאָגְּסָקִי וּוּסְטָנוּקִי) (1893). קאנער קוריער). האט זיך אֵין דער איסגאָבע פון 15 טון אַיגּוּסְטָם. באָוִיזָן באָבָּאָדָס אַ ברְּיוּז אֵין רַעֲדָאָקְצִיעַ. דאס איז געוווען אַ ווענדונג צו זיינע ליענעער : ער האט זיך געדינט מיט זיין «קראנְקָעָרְמָזָעָז». דאס גיט אים אַ רַעֲכָט זיך ווענדן צו זיך נאָך פִּינְאָנְצְּיעָלָעָר הילְפָּץ אַין שעה פון גרעטען נוּיט. גלייך נאָך דער ווענדונג זיינען פָּאָרְצִיכְנֶט די סְוָּה מעס, וואָס מ'האָט תִּיכְרָבְּיַגְּשָׂתְּיִיעָרְט. די רַעֲדָאָקְצִיעַ האט צְוָוְעָטָרָגָן אַכְּטָדָאָלָעָר, אַיְרָעָז מִתְּאָרְבָּעָטָעָר — קלענעער סְוָמָעָס. אַנְאָינְנָעָם האט מען צוֹנוֹיְפָּגְעָלִיבָן עַלְפָּדָאָלָעָר. נאָך דער פָּאָרְצִיכְבָּעָנוֹגָן קומען עטלעכּע ווערטער פון דער רַעֲדָאָקְצִיעַ, מען זאָל בִּישְׁטִיעָרָן צו דעם נִיטְיקָן פָּאנְד. מער קִין פָּאָרְצִיכְבָּעָנוֹגָן האָבָּן זיך אֵין דער צְיִינְוֹג ניט באָוִיזָן. די הילְפָּץ פון נִוְּוִיְּאָרָק אֵין, קָאנְטִיק, געוווען אַן אָמְבָּאָדִיְּנְדִּיקָּע.

אֵין אַ שפיטאל אֵין קָאָלְפָּאָרְנוּי, ניט וויט פון זיין צְיל — סָאָן פרָאָנְצִיסְקָאָ, אֵין ער געקומען צו זיך אָונְטָעָר דער ווּרְקוּנָגָן פון נִיעָם קְלִימָאָט. מהאט אִם, ווי אֵין די פָּרְיעָרְדִּיקָּעָפָּאָלָן, אוּסְטָגְּשָׂרְבָּיָן פון שפיטאל. קוּים שלענְפָּנְדִּיק די פִּס האט ער זיך אַוּעָקְגָּלָאָוט קִין סָאָן פרָאָנְצִיסְקָאָ.

זו קִין אַרְבָּעָט האט ער זיך ניט געקענט דערשלאָגָן, ער האט געמאָכָט זיינער אַ שלעכְּטָן אַיְנְדוּרְק אַוְיף די אַרְבָּעָט-גַּעֲבָעָר מיט זיינע הַוְּגָעָרְדִּיק אַוְיגָן אָזְן מִיטְן גָּאנְצָן הַיּוֹלָד. זיין פָּאָלָן פון די פִּס, זיין אוּסְטוּן, האט נאָך עַרְגָּעָר גַּעֲוִירְקָט אַוְיף זיינער באַשְׁלוּס ניט צו געבן אִים קִין אַרְבָּעָט. ווי אָזְוִי ער אֵין ניט גַּעַשְׁטָאָרְבָּן אַוְיף די פָּרְמָעָד גַּאֲסָן פון סָאָן-פָּרָאָנְצִיסְקָאָ דאס אֵין טָאָקָעָ אַ וּוּנְדָעָר.

דערויל האט ער זיך דערשלאגן צו אין סארט ארבעט : אראפ' צונגעמען ווינטוריין פון די צויגן. ווען די פריכטן ווערטן ריף, דארף מען זיך וואס שנעלער אראפונגמען. דעםאלט זוערטן שווין די ארבעט געבער ניט איבערקליבעריש. ארבטער, וואס האבן שטענדיקע ארא- בעט, וואס האבן צ פאך אין האנט, קען מען דאך ניט קריין. באוננט מען זיך מיט לידיקגיירט, מיט ואנגאובנדן, אראטמע און דערשלאגגע אימיגראנטן. מיט א גראפ' אראטמע יאנגעזער און ביגזער האט באבאד געארבעט אויך בי א קאמפאניע גאלדזוכער אין די בערג, די "ראקי מאונטענוז". אונגעריסן פון דער יידיישער און רוסישער סביבה, האט ער זיך גוט איסגעלאָרנט עגלאַש.

דער טריים וועגן אָ בְּרִיטִיָּר לִיטְעָרָרִישָׁעָר טַעַטִּיקִיט האט אִם קִינְגָּמָּל נִיט פָּאֶרֶלָּאָן. ער האט געפֿרוֹאָוּת מֵיל אַין דָּעַר עֲגַלְיָשָׁר שְׁפָרָאָך. בעט דער ערשטער גְּרוֹסָעָר וּוּלְטִיּוֹסְטָעָלָנוּג אַין סָאָן פראנציסקָא (1894) האט ער געשריין פָּאָר עֲגַלְיָשָׁר צִיטְשְׁרִיפָּטָן. זִיְּעָ אַזְּאָך אַיז דָּעַרְשִׁיגָּעָן אַין דָּעַם "אָוּוּרְלָעָנְדָן מַאְנְטָהָלִי".

דער קָאַלְיָפְּרָנִיָּעָר קָלִימָאָט האט גוט גְּוּוּרִיקָט אַוִּיכָּן קָרָאנְקוּ דִּיכְטָעָר. ער אַיְּזָה דָּאָרְטָן גְּעוּזָן, מַן הַסְּתָמָּה, אַ-3-2 אָר. וּוּנְאָר ער האט אַנְגָּעָהָיִבָּן זיך פִּילְּן בְּעֵסֶעֶר אַין גְּזוּזָת, האט ער זיך אָוּמְגָעָקָעָרָט קִין נִירִיאָרָק. בְּלוּזָן אַין נִירִיאָרָק, האט זיך אִים גְּעַדְכָּט, קָעָן ער האָפָּן פָּאֶרֶוּרְקָלָעָן גְּרוֹסָעָר לִיטְעָרָרִישָׁעָר. אַין דָּעַם לְאַגְּבָּן גְּעַגְּרָטָן נִירִיאָרָק האַבָּן זיך זִיְּגָעָן חְלוּמוֹת נִיט פָּאֶרֶוּרְקָלָעָט אָזְּוִי וּוּי ער האט גַּעהָאָפְּט. זִיְּגָעָן פָּאֶרֶדְיָינְסָטָן הָאַט ער גְּעַצְּגָעָן פָּוּן אַיבְּרוּזָעָנִי גְּעָזָן אָנוּ אַנְדָּעָרָע לִיטְעָרָרִישָׁע אַרְבָּעָטָן. אַיְּזָה. רַאְמְבָּרָאָס אַרְטָקָל "וּוָסְכָּאָד", 1900, 1. זִיְּגָעָן פָּאֶרֶץִיכִינְטָן עַטְלָעָכָעָרָטָן פְּרָטִים וּוּגָן דָּעַם: באבאד האט אַיבְּרָגָעָזָעָט סְעַקְעֻוּתְשָׁעָס דְּמָאָנוּן: זיך גַּעַדְרוֹקָט אַיְּזָה "סְאַנְדָּעָי וּוּאַרְלָד", וּוּגָן אַנְגָּוּוֹילָס אַדְרָאָמָעָהָאָט ער אַפְּגָעָדָרָקָט אַזְּאָרְטִיקָל אַיְּזָה "הָאַרְפָּעָרָס וּוּקְלִי".

דָּעַם שְׁרִיבָּרָעָר פָּוּן דִּי שׂוֹרוֹת האַט זיך אַיְּגָעָגָעָן גַּעַפְּגָעָן באַבָּאָד עַטְלָעָכָעָרָטָן אַיְּזָה עֲגַלְיָשָׁר.

איְּזָה אַרְבָּעָט. רַאְשָׁאָעָנְדָה דִּי פָּעָעָר" (רַוְּסָלָאָנְד אַיְּזָה אַוּיסְטָחָעָר לְוּנְגָן), האַט ער אַנְגָּעָשָׁרִיבָּן אַיְּזָה סָאָן-פְּרָאֶנְצִיסָּקָא, קָאַלְיָפְּרָנִיָּעָר. אַיְּזָה דָּעַר דָּאַזְּיָקָעָר אַרְבָּעָט האַט ער באַשְׁרִיבָּן די רַוְּסִישָׁע אַפְּטִילָנוּג אַיְּזָה דָּעַר וּוּלְטִיּוֹסְטָעָלָנוּג אַיְּזָה סָאָן-פְּרָאֶנְצִיסָּקָא. די זִיְּאָך אַיְּזָה גְּעוּזָן גַּעַדְרוֹקָט אַיְּזָה "אַילְאָסְטְּרָעִיטָעָד אַוְאַוְרָלָעָנְד", אַפְּרִיל, 1894. ער גִּיט דָּאָרְטָן אַיבְּרָע גַּעַשְׁכְּטָלָעָכָעָרָטָן, הִינְטָרְגְּרוֹנָט, אַסְטָאַטִּיסְטִישָׁן

און היסטארישן איבערבליך וועגן רוסישע אינדוסטריעס. ער דערציילט דארטן אויך וועגן רוסישער קונסט.

זיין צוויטטע ארבעת איז «געטא: איטס פאום ענד תשעומפיאנס» (געטא: אירע שונאים און פארטיטידיקער). געווין איז עס געדראקט אין «הארפערס זוקלליי». דעם 24 נאומבער, 1899. די ניו-יארקער געטא איז ניט ענלאך צו די אמאליקע געצואונגגענע געטאמ. דערציילט ער אין דעם ארטיקל. מען דארף די ניו-יארקער געטא ניט אידאליזין און ניט פארדאמען. די יידן אלין טרייבן ניט איבער קיין שום זאכן וועגן דער געטא און זי שמען זיך ניט מיט זיינער איסט-טיך. זי קריטיקירן זיך אלין. די יידן גופה זיינען טאלעראנט צו זיך אלין, ניט געקוקט אויך זיינער איגענער קרייטיק. איזו טוט דער יידישער זיכטער, איזו טוט דאס ייזיש טאטער. זי באמען זיך איברגעבן דאס אמתע לעבן אין געטא, אפלו ווען איז טונקעלע פארבן. ער דער מאנט אין דעם ארטיקל יעקב גארדינס «די שחיטה», די גראיסקייט פון דער «שחיטה». די געטא-איינוואינער האבן ליב צו זען אין טעאטער זיינער לאין לעבן פאגעשטעלט. זי זיינען און לאכן דערבי.

די דרייטע ארבעת היסט «טשינא ענד רושאַיַּה» (כינע און רוסלאנד), געדראקט אין «אומולוק», דעם 28 ספטמבר וויי, 1900. דאס איז א פובליציסט ישער ארטיקל וועגן רוסלאנדס זאל אין כינע איז 90 ער יאן, געשילדערט אויפן הינטערגרונט פון היסטארישע אנטויקילונגען. ער שטעלט זיך אפ אויף קולטור-היסטארישע און סוציאל-פאליטישע פרטימ. ער באציג זיך מיט סימפאטי צו כינע, און ער זארכט די אירינדרני גער.

די אלע אויבן-דערמאנטע ארבעטען זיינען גוט געשריבן. אויסער פארשידענע ליטערארישע ארבעטען האט ער זיך פאָרנו-מען מיט געבן לעקציעס אין ענגלייש. אט איז אן אנאנס, איז «אבענד-בלאַט», דעם 16 פון ספטמבר, 1897:

«ב. מ. באָבַָאָד, גיט לעסאנס (ליךצעיס) אין ענגלייש, 166 ריווינגן-טאָן סטראַט, 2טער פלאָר (שטאָק).

ווען, איז זאָסער יאָר, באָבַָאָד איז אַגְּעַלְקָומָעָן איז דעם מעדיינישן קאלעדוש פון דעם ווערמאנט אוניווערטיסטעט, איז ניט באָוָאָסֶט. זוי מיר האָבַָן פריער אַגְּגָוֹווֹן, — איז דעם אַגְּיַוּועָרִיסְטִיעַט-אַרְכִּיוֹ איז בלוייז פֿאָרְצִיכִינְט: געיטן מערעדיטה באָבַָאָד האָט גענדיקט דעם מע-דיינישן קאלעדוש איז יאָר 1900. ער האָט גענדיקט מיטן טיטל דָקְטָאָר מעדיינ.

די ערשותע לידעער

באבאד האט ניט געהאט קיין מעהלעכקייט זיך אנטווקילען זיך אַנטוּוֹקְיָלָעַן ווי אַפָּאָעַט. די שטערזונגען זיינען געווען — די שויזפאבריך, זיין געֶד פערעלצע קראאנקייט, די פיאנאצ'יעלע מאטעןראישן, די שוווערע ארבעט אין קאליפארנייע און אין די "ראקי-מאונטענו". ווען ער איז מער-זויי ניקער געקומען צו זיך, ארום 1896, האט ער זיך אומגעקערט קיין נוּוִיאָרֶק, זיך ווידעער מאטערן. שטודירן אונטער אַזְעַלְכָּע אָוּמְשְׁתְּעַנְּדָן האט אים אוּיך ניט געלאָזן זיך אַנטוּוֹקְיָלָעַן ל'יטעראַרְיך. פֿאָר אָן אַמְּיִינְגְּרָאָנְט שטודירן האט דעםאלט געמיינט: זיין אָן אַרְבְּעַטְעַר אָן לערבען. דאס האט אונטערגרגעריסן דאס געוזנט פֿוּן אַסְט ווַיסְטְּזְרָשְׁטְּיכָע יוֹנְגָעַ לְיִיטָּה. באָבָּאָד אַיְזָה ווַיְדָעֶר גַּעֲפָרְעָלָעָךְ קְרָאָק גַּעֲוָאָרָן זיך נָאָר ער האט גענדייקט אוּיף דאָקְטָעָר. ער האט זיך ווַיְדָעֶר גַּעֲוָאָלָט רָאָטְעָוָעָן אַיְזָה דעם גִּינְסְטִיקָן קְאַלְיְפָאָרְנִיעָרְךָ קְלִימָאָט. ווי אַזְוִי ער האט גַּעֲלָעָבָט אַיְזָה קְאַלְיְפָאָרְנִיעָרְךָ לְעַצְטָע צְוֵויָה אַזְזָבָּאָר, אַיְזָה אַונְדוֹן ניט באָקָאנְט. דער קלִימָאָט האט דאס מָאָל ניט געהאלפָן. גַּעַשְׂטָאָרְבָּן אַיְזָה ער אַיְזָה סָאַנְ-פְּרָאָנְצִיסְקָא, אַיְזָה עַלְטָעָר פֿוּן 31 יָאָר.

אוּיף ווַיְפַל עַס לְאָוֹזְט זיך פֻּעַסְטְּשָׁמְעָלָן האט ער זיין ערשות לְיד אָפָּי גַּעֲדָרְקָט אַיְזָה יִידְשָׁה. דאס אַיְזָה גַּעֲוָוָעָן דאס לְיד "וַיְוִי דָעָר וְעַלְתִּי" (נָאָר הָעָנְדִּי מַאְקִי). גַּעֲדָרְקָט אַיְזָה דער "פְּרִיעָר אַרְבְּעַטְעַר שְׁטִימָעָה" דעם 18 טָעַן דעַצְעַמְבָּעָר, 1891. באָבָּאָד אַיְזָה דעםאלט אלְט גַּעֲוָוָעָן 19 יָאָר.

דושאן הענרי מאקי, דער דִּיטְשִׁישָׁר שְׁרִיבָּר פֿוּן שָׁאַלְעַנְדִּיְשָׁן אֲפָשְׁטָאָם, האט בשעתו באַאיינְפָּולְסָט אַסְט אַנְאָרְכִּיסְטִישָׁ-גַּעַשְׁתְּמָטוּ פְּאָעָטָן. אַטְ-דָעָר צָאַצְיָאַל-פְּאַלִיטִישָׁעָר פְּאָעָט האט גַּעֲוָוִירְקָט אוּיף יְוָנָגָעָ פְּאָעָטָן מִיט זִינְעָ אַנְאָרְכִּיסְטִישָׁ-אַינְדִּיוֹדְזָאַלְסְטִישָׁ מַטְיוֹן. נָאָכָעָר — מִיט זִינְעָ בּוֹנְטָאָרִישְׁקִיט. אוּיך באָבָּאָד אַיְזָה גַּעֲוָוָעָן באָקָאנְט מִיט מַאְזָה קִיס לְידָעָר.

זִינְעָ ערשות אַרְגִּינְגָעָל לְיד האט ער אַפְּגַּעַדְרוֹקָט אַיְזָה דער זַעֲלָבִּי קָעָר צִיְּטוֹנָה אַזְזָר שְׁפָעַטְעָר, דעם 25 טָעַן דעַצְעַמְבָּעָר, 1891. דאס דָעָקָע לְיד אַיְזָה גַּעֲוָנְדָט צָוָם פְּאַפְּלוֹעָרְטָסָט פְּאָעָט אַיְזָה יְעַנְעָר צִיְּטָה — צו דוד עדַלְשְׁטָאָטָן. דאס לְיד אַיְזָה טָאָקָע גַּעֲוָיְדְמָעָט דוד עדַלְשְׁטָאָטָן:

וַיְיִן נִיט, אַיְזָה בַּעַט דִּיק, אַוְמְגַלְיקְלָעַבָּעָר בְּרוֹדָעָה,

וַיְשַׁאֲפַּצְעַנְגָּעָס אַיְזָה שְׁמַעְרָץ!

שנויותן אויף שטיקער מײַן אָרעמעס הערץ?

האסט אימער געקעט אוניך לעבן אוון טויט.

אוון קָרְבָּנְדִּיק, צַפְּנָדִיק קָלְגָּעָן דֵי סְטוּרוּנָעַס אֲוֹפָה דִּיזֶן צַבְּרָאכְבָּעָן, אַלְטִינְקָע פְּזָל, דֵי שְׁפִילָט אָנוֹחַ מַלְאָכִידָעַס, בִּיטְעָרַע קִינוֹנָה, זֵי וְגַנְגַּט אָנוֹחַ אַמְּגָדְלָעַגְגִּינְעָנְדָע לִילָּל.

בצ'אר אידיך — איך בין יונגן און פאגן און צו לעבן
בכ'ויל אויך דער לכטקייר וועלט געבן אַ קוחה,
מאין הארץ זיל אין אלעס נאך האפּן און גלייבן!

ערסטו ווי פריילען די פיגגעלען זיגונען
אין רזישט וועלדען, אין בליעדן פעלד?
יעסטו ווי קינדערלעך טאנצן און שפינגען
אלעלם אין מונטער, פריטט זיך אונז קוולטל!

אַתָּה עֲדָמָה וְזַיִן, פָּנֶיךָ דָּעַם פְּרִילִינְגֵּן, דָּעַם זִוִּין,
אַתָּה עֲדָמָה אַזְּנָה דָּעַם וַיִּתְעַטְּפָה, עַד אַזְּנָה נָגֵר גַּאנְצָן וַיִּתְעַטְּפָה!
אַתָּה אַזְּקָה וְוִילְּסָה פָּנֶיךָ דָּעַם לַעֲבָן, פָּנֶיךָ אַלְלָעֵס גַּעֲנִיסָּה.
וַיַּלְלֵחַ אַזְּקָה בֵּין יוֹגָן נָאָה, וְוִילְּסָה אַרְךָ הַאָבָּאָטִיט.

דער 19-יעריקער פאעט באבאד געמיינ-אויף עדעלשטעטס ליד ווי
אַרְיָן-פֿרְעוֹז גּוֹלְכִּין אוֹיסְדוֹרָק. בֵּין סָוף 1891 הָצָת שׁוֹין עדעלשטעטס
געשאָפָן זַיִנְגּוֹן מַאֲרֶת-עֲרָגְלָשָׂטָלָן, קַאמְפְּלִידָעָר, דִּי עַקְזָאַלִּיטְרָעָ
ודָאַמְּאַנְּטִישׁ-מַסְטִישׁ מַאְיוֹן, וְזָאָס האָבָן אַוְיסְגּוֹזָעָן זַיִנְגּוֹרִיט אַין זַיִנְ
טַעַרְיעָס. דָּאַס אַלְץ הָצָת דָּעַר יָנוּגָעָר באָבָאָד נִיטָּן אַנְגְּוָרִירָט אַין זַיִנְ
לִיד צָו עדעלשטעטָן. עַר רִירְטָן עַדעלשטעטָס טַרְעַרְן-לִידָעָר זַיִנְ זַיִנְ
וּוֹלָטָן גּוֹזָעָן פֿרְעוֹז גּוֹלְכִּין "בִּיטְעָרָה קִינּוֹת". באָבָאָד בעט עַדעלשטעטָן

אויפהערן זינגען דאס «יאמערלעך-ווײינגענדע לילך». ער, באבאד, בעט
עס און נאמען פון און אנדער לעבענונגעפֿיל : איך בין יונגע און פאנגע און
זו לעבן, כ'זוויל אויף דער לייכטיקער וועלט געכּן אַ קוק, מײַן האָרץ
ויל אַין אלעָס נאָך האָפּן אָז גִּלְיָבֶן». אָז ער ענדיקט די טראָפּעָס מיט
דער בקשה : «לאֹ מְרָה, איך בעט דיך, כאָטש טרוּמְעָן פָּוּן גְּלִיכְך!».

אין זיין ליד צו עדעלשטאטן בעט באבאד, מען זאל אַים ניט
צעשטערן זינגע שײַנע האָפּעָנוֹגָעָן. ער וויל מעָר ניט
הערן די טראָרָן-לייכְדר, די «בִּיטְעָרָע קִינְטוֹת». אָבעָר מיט אַוְאָך שְׁפָעָז
טער לייענְעָן מיר באָבָָאָד אָז אָנדְעָר מֵין לִיד, גָּאָר מִיט אָז אָנדְעָר
מאָטְיוֹן. דאס לִיד הַיִּיסְט «דָּעָר נִיּוּר יָאָר», גַּעַדְרוֹקָט דָּעָם עַדְשָׁן
יאָנוֹאָר, 1892, אָין דער זעלבייכְר אָגָּאָרִיסְטִישְׁעָר «פְּרִיעָר אַרְבָּעָטָעָר
שְׁטִימָעָז». אָין דָעָם לִיד דָעָצְיִילָט דָעָר דִּיכְטָעָר וּוּגָעָן דָעָם רַיְיכְן אָז
דָעָם אַרְעָמָעָן, וּוּגָעָן דָעָם שְׂטָאָלָצְן קִיסְעָר אָז דִּי שְׂקָלָאָפּן. זַיִּאלָע —
מִיט האָפּעָנוֹג אָז דָעָם הַעֲרָצָן בעַנְתָּשָׁן זַיִּיד דָעָם נִיּוּם יָאָר». וּוּפְלָל
מָאָל, שְׁרִיְיבָּט ער, האָט ער דאס גַּעהָרטָן.

דער אַרְעָמָאָן טְרוּמְעָט — «מִיר וּוּלְעָן מַעַר נִיט זַיִּין שְׁקָלָאָפּן,
פָּאָלוֹן וּוּט שְׁוִין דָעָר טִירָאָז». אָבעָר ער בלִיְּבָט בֵּי זַיִּנעָ טְרוּמְעָן.
דָעָר דִּיכְעָר «גְּלָעָט (זַיִּיךְ) דאס בִּיכְלָל, קָוָקָט מִיט שְׂטָאָלָע אַוְיָהָקָעָפּוּס
גַּעַלְטָן». דָעָר קְנָאָקָעָר «הַאָפּט אָז גִּלוּבָּט נִיט אָז דָעָם טְוִיטָּתָן».
אָז אָז וּוּנְדָט זַיִּיךְ דָעָר דִּיכְטָעָר נִיט צַו אַ צְוִוִּיתָן, גָּאָר צַו זַיִּיךְ
אלְיִין :

וואָס-זְוָשׁ וּוַיְנְסָטוֹ זַו מִין פִּזְל
אוֹיף דָעָם זְסָנְזָנִים יָאָר?
וואָס-זְוָשׁ שְׁפִילְסָטוֹ מִיר אַ לִידָל,
וואָס בָּאָרִיבָט מִין זְעָלָע גָּאָר.

נִיט עדעלשטָאָטָס פִּידָל וּוַיְנְטָדָא, גָּאָר באָבָָאָד. ער אלְיִין וּוּרְעָט
אַ טְרָאָרָן-פָּאָעָט :

וואָס אַ יָאָר גָּאָר — מַעְרָעָר טְרָעָן,
וואָס אַ יָאָר גָּאָר — מַעְרָעָר בְּלָוֶט
וּזְוָזָשׁ וּוּט דָעָר קָאָמָפּ אָוִיסְהָעָרָן,
וואָס פָּאָדָעָרָט אַפְּכָעָר אוֹיף יְעָדָן טְרָעָט?

ווען-זשע וועט שוין אמאל קומען
דעך ביער יאָר, דער נייר טאג,
ווען די חעלט וועט אין בלוט שוימען
אוּן וועט שריינען : שוין גענוג ! ..

אוּף דעם זיסן יאָר, דעם ניימע
וואַל אַיך וְאַרטן בֵּין טוֹיט,
ווען די חעלט וועט זיך באָפְּרִיעַן,
סְיוּיט נְטֵת יְיִין קִין עַלְמָה, נִיט !

צווישן באָבאָד ערשותע לידער אוּן פֿאָרְצָן אַ לְּיִד "אַיך קָעֶר נִיט".
געוווען אוּן דאס יַיְד גַּעֲדוֹקָט אָונְטוּטָר באָבאָד פֿסְעֻוֹדָאנִים — בּ. א.
בּאָדְגָּנוֹם, אוּן דער "פֿרְיִיעַר אַרְבְּעַטָּר שְׁטִימָעַ", דעם 8ְּטָן יָאָנוֹאָר,
1892, אַ וְאַך שְׁפְּעַטָּר נָאָכוֹן נָאָרוֹאָס-צִיטְרָטָן לְיִד. דער טִיטָּל פֿוֹנְגָּם
ליְד קָעֶן אַ בִּיסְל פֿאָרְפִּין. "אַיך קָעֶר נִיט" — דאס אוּן נִיט קִין רִיןִין
יִדְּשִׁיעַר זָאָץ. באָבאָד נְצַטְּצַט דָאַ דאס עַנְגְּלִישָׁע וְאַרטָּקָע — אַרְזָן.
דאַס דְּזַאְזִיקָּע וְאַרטָּהָט הָאָט גַּעהָרָט צָוָם אַמְּאָלְקָון אַמְּעַרְקִינְגָּשָׁן יִדְּשִׁישָׁן.
"אַיך קָעֶר נִיט" מִינִינְתָּה בּיְ באָבאָד — "מִיךְ אָרְטָן נִיט". אָגָּב, בּיְ באָבאָד
קָעֶן מַעַן טְרַעְפָּן אַ סְּד אַזְּעַלְכָּע אַמְּעַרְקִינְגָּשָׁן — פֿשְׁוֹט עַנְגְּלִישָׁע וְעוֹרָ
טָהָר, וְאָס זִינְגָּען בְּשַׁעַתְוָה אַרְיִין אוּן יִדְּשִׁישָׁן. בּיְ אַים קָעֶן מַעַן גַּעֲפִינְגָּעָן
דאַס וְאַרטָּקָע "קִיְּקָן" (זִיךְ וְאַרְפָּן) "בְּעַסְמָעָנְטָן" (קָעְלָעָר) פֿאָקָעָט (קָעָ
שְׁעָנָע) אוּן אַנְדָּעָרָע אַזְּעַלְכָּע וְעוֹרָטָר. אוּן דעם נָאָרוֹאָס דְּעַרְמָאָנְטָן
ליְד "אַיך קָעֶר נִיט...". הַיִּסְטָן בּיְ באָבאָד "דָעָר שְׁרַעְלָעָכָר קָאָמָּרָ"
— "דָעָר שְׁרַעְלָעָכָר פֿאָטָן". אוּן זִין יִדְּשִׁישָׁן האָבוֹן, קָאָנְטִיכָּק, דִּי
פֿרְעַמְדָּע וְעוֹרָטָר גַּעֲלָנוּגָּעָן גַּאנְצָן נָאָטְרִילָעָך. בּיְ אַ סְּד רָוּסִישָׁ אָסִיָּ
מִילְּרִיטָע אַינְטָעַלְיִיגָּעָנְטָן אוּן עַס אַזְּוִי גַּעֲזָעָן. פִּילְּזָן יִדְּשִׁישָׁן האָבוֹן
זַיְנִיט גַּעֲפִילָט. אוּן אַמְּעַרְקִינְגָּשָׁן זִינְגָּעָן בּיְ זַיְגַּעְוָעָן פֿוֹנְקָט אַזְּעַלְכָּע
"יִדְּשִׁיעָ" וְעוֹרָטָר וְוי אַמְּתִי יִדְּשִׁיעָ. וְעַזְעַזְעַטָּהָט הָאָט זַיְגַּסְעָ
גַּעֲלָרָנְט יִדְּשִׁישָׁן דִּי שְׂוֹוִיזְ-פֿאָכְרִיךְ, דַעַם דְּעַמְּלָטִיקָן אַמְּעַרְקִינְגָּשָׁן
זִירָטָן יִדְּשִׁישָׁן. הָאָט עַר דָאַס דְּזַאְזִיקָּע לְשׁוֹן באָטְרָאָכָט פֿאָר עַכְּטִיְּדִישָׁן.
אַזְּוִי הָאָט עַר אַגְּגָעָנוּמָעָן אוּדי דִּי אַלְעָ דִּיְתְּשִׁמְעָרִיְוָעָן פֿאָר עַכְּטִיְּדִישָׁן
שְׁעָ וְעוֹרָטָר. דִּי אַגְּדָעָרָע רָוּסִישָׁ-אַטְמִילְרִיטָע אַינְטָעַלְיִיגָּעָנְטָן האָבוֹן עַס
אוּיך אַזְּוִי אַגְּגָעָנוּמָעָן, יִדְּשִׁישָׁ שְׁרִיבָן הָאָט זַיְגַּסְעָן באָבָּאָד, קָאָנְטִיכָּק, אַיְסָן
גַּעֲלָרָנְט אַזְּנִים אַמְּרִיקָע. באָנוֹצָן זִיךְ מִינְטָן יִדְּשִׁישָׁ לְשׁוֹן אַזְּנִים רְוִסְלָאָנד,
הָאָט עַר זִיךְ נִיט באָנוֹצָט. דָאַס אוּן עַר גַּעַוּעַן גַּעֲנִיגְט צָו דָעָר בעַסְאָר

ראבישער אויסשפראך. בי אים געפיגט מען גראמען : טאג (טוג — גענוג), בלוט (בליט) — טרטט, יאר (יור) — שפוד א. אונ. וו. אין דעם ליד «איך קער ניט» אָרְן אַיִם שוֹן נִיט, וואָס «בַּאלְד אַיִזְׁוּ עֲנָדֵעַ מִין (זַיִן) לְעַבְּן». ער באקלאנט שוֹן נִיט זַיִן «בִּיטֻּרֶעֶת לְאַגְּעַ». די איינציקע טרייסט זַיִן אַיִזְׁוּ ער ווּט דָרְלָעַבְּן דעם שְׂרָעַךְ לעכָן קָאמָט, «די ברידער, דאס פֿאַלְקָן וּוּלְן וּוּרְן בְּאָפְרִיטַט».

איך קער ניט . . .

איך קער ניט דאס באַלְד אַיִזְׁוּ צוֹ עֲנָדֵעַ מִין לְעַבְּן,
און קִינְגָּמָלְהָאָבָּא אַיךְ נִיט גְּעוֹאוֹסְטָן קִינְגָּלְמִין —
פָּאָרְשָׁוֹאָנוֹן דִּי גְּאַלְדָּעַעַן האָפְּעָנוֹגְּגָעַן, שְׁטוּרָעַן,
און טְרוּיְרִיךְ אַיִזְׁוּן מִין פָּאָרְטָוּנְקָלְטָעָר בְּלִיךְ.

דאס אַמְּמָעָר פֿוֹן פִּינְיָ� גְּעַמְּגָט אַן גְּעַטְרִיבָּן,
גְּעוֹעַנְדָּעַרְתָּהָאָבָּא אַיךְ אַוְיָף דָּעַר גְּרוֹזָאָמָעָר וּוּלְלָט,
דאס אַיְבָּקָעָ שְׁמָעָרָן דָּאָט מִין זַעַלְעַ בְּצָרִיבָּן,
די בְּרוֹסְט אַיְבָּעָפְּאָלָן פֿוֹן הַבְּנָעָר אַן קָעַלְעַ.

אָ, נִין ! איך באַקְלָאָגְן נִיט מִין בִּיטֻּרֶעֶת לְאַגְּעַ,
מִין לְעַבְּן חָאָט וּוּינְיָ� וְאָס נִזְׁעַן גְּעַבְּרָאָכָט :
מִיר ווּט פָּאָרְשָׁאָעָן קִינְגָּן לִיְּזָן דִּי פְּרָאָגָעַ
וְאָרוֹם דָּאָבָּא אַיךְ עַלְבָּט אַיִזְׁוּן קָנוּכְּשָׁאָפָּט גְּעַשְׁמָאָכָט ?

נָאָר אַיךְ, ווּעַן דָּעַר טְוִיט ווּט אָנְטָקָעָן מִיר שְׁטִיעָן,
אַלְעַ שְׁטִילָעָר אַן שְׁטִילָעָר ווּט קָלָאָפָן דָּאָס הָרָאָז,
און בִּסְלָעָכוֹיָן וּוּלְן דִּי כּוֹחָתָה אָוִיסְגִּיעָן,
אַיךְ ווּלְ נִיט פִּילְן קִינְגָּן פְּרִיאָן אַן קִינְגָּן שְׁמָעָרָן.

אַיךְ זָאָן ווּט נִיט שְׁוֹיִינְגָן דָּעַר וּיְנָעָר גְּעוֹווֹיסָן,
וְאָס שְׁוֹיִיגָט נִיט אַן שְׁטָרָאָפָט בֵּינוֹ דָעַר לְעַצְטָר מִינְגָן ;
ער ווּט מִיר פָּאָרְטְּרִיבָן דָעַם חָלוּם דָעַם וִיסְן,
דאס אַיְמָעָר גְּעַלְעַבְּטָהָאָבָּא אַיךְ עַרְלָעַר אַן גָּוֹט.

ער וועש מיר דערמאנען, זאָס בלוט האָס געגאָס,
געפֿיְצֶרֶט דעם זיג האָט דער בלוטיקער פֿריינַן,
געפֿאָלַן אין קַאמְפַּז זוֹיגן בּוּדְקָעְגַּעֲנָסָן,
און אַיך דָּאָב גַּעֲפִירְכְּטָעַט זַיִ שְׁטוּךְן זַי דָּאָנַט.

און הַעֲרֵשָׂרְטִירְאָגָּנוּן גַּעֲדָרְקָט אַונְ גַּעֲטָרְבִּיכָּן,
בְּאַשְׁמָפְּט אַונְ באַשְׁמוֹצַן פָּן זַי אַיגְגָּעָן בּוּדְקָעָר,
געַשְׁמָאָגְּקָט האָבָּן זַי אַין גַּעֲפְּגָנְגִּישָׂ אַין קִיטִּין
און אַיך האָב גַּעֲזָנְגָּנוּן זַי וְסִינְעָ לְדִיעָר!

אַיך קָעָר נִיט, דָּאָס בְּאַלְד אַיך צַו גַּנְדָּע מִין לְעָבָן,
און בְּאַלְד וּעַט שְׁוִין קְלָאָפָּן מִין לְעַצְתָּע מִינוֹט,
נָאָר טִיף אַין מִין זַעַלְעַז האָרט לְעַבְתָּ נָאָר אַל שְׁטוּךְן,
פִּילְט אַונְ מִינְעָ גַּלְדָּעָר, דּוּרוֹאָרָעָט מִין בְּלָוט —

אַיך וְעַל נָאָר דּוּרְלָעָבָן דַּי גַּלְקָעְכָּע שְׁעהָ,
וְעַן סְיוּעַט וְירַאְנְהִיבָּן דַּעַר שְׁרָקָעְכָּע פִּיטִּיט;
מִיד וְעַט דַּעַר גַּעֲוִוִּיסָן דַּאָּר לְאָן צְרוּוּ —
דַּי בּוּדְקָעָר, זַאָס פָּאָל וְעַלְעַן וְעַרְעַן בְּאַפְּרִיט!

איָנְגָּאנְצָן מִילְּטָאָנְטִישָׂ, אַפְּיָלוּ פָּאָרְטִיאִישָׂ, אַיִּז עָר אַין דָּעַם וּוְיִיְּזָה
טְעַרְדִּיקָן לִיד "בּוּדְקָעָר, שְׁטִיטַ-אַיִּיךְ!" גַּעֲדָרְקָט אַיִּן "פְּרִיעָר אַרְבָּעָ"
כְּעָר שְׁטִימָעַ", דָּעַם 15 תְּנַעַן יָאנָאָר, 1892. דָּאָס אַיִּז אַרְפָּלִיד צַו דַּי אַרְ-
בְּעַטְעַר-מָאָסָן זַיִ אַגְּנָעָמָן, קָאנְטִיק, פָּאָר דַּי אַנְאָרִיכִיסְטָן, וּזַאָס דַּי סָאָ-
צִיאָלְדַעְמָאָקָרָאָטָן האָבָּן דּוּמָאָלְט שְׁטוּךְן אַטְאָקִירָט.

בּוּדְקָעָר, שְׁטִיטַ אַיִּיךְ!

בּוּדְקָעָר, וְזַאָס שְׁלָאָפָט אַיר, וְזַאָס שְׁטִיטַ אַיר פָּן וְיִיטָן,
הַעֲרָת אַיך נִיט אַונְדָּזָעָר אַוְיְפָרָהָן, גַּעֲשָׂרְיִי?
קָעָנָט אַיר פָּאָרְלָאָן, זַאָס פָּן אַלְעַז דִּיטִין
וְאַל אַונְטָעְדָרְקָט וְעַרְעַן אַונְדוֹעָר פָּאָטִי?
קָעָנָט אַיר דַעַן שְׁוֹיְגָן, וְעַן אַונְהָוָעָר בּוּדְקָעָר
שִׁימְפָּפָן אַיך, שְׁמוֹצָן, וְיִ שְׁרָקָעְכָּע פִּינְדָן?

קענט איר דען צווען, ווי בולדערס, באָזַרְגַּעַטְס
 הייבַּן אויך אויך זײַעַר שְׂמִינִיָּעַ האָט ?
 שׁוֹעֵר אָונְדוֹ צוֹ קָעֵמֶן מִיט גְּרוֹזָאנָאַס פְּלָאַטְעַן,
 חָעֵן זַיִ אַרוּמִינְגְּלָעָן אָונְדוֹ, בְּרָעֵנָן דַּי הָוִיט !
 אָומְעַטְוָם זָכְטַ מַעַן אָונְדוֹ דְּרִיקָן, פָּאַרְצָמָעָן,
 שָׁקְפַּן אָונְדוֹ אַיְבִּיקָן הַוְּגָעָר אָן נוֹט ?
 וַיְילַ מִיר דְּעָרְלָאָזְן נִיט זַדְן צוֹ פָּאַרְשָׁקָאַפְּגָן,
 מְוַנְּטָעָרָן־אוֹף אַיְיעַר מְוַתְּלָאָזָעָס הָעִיר,
 וַיְילַ מִיר אַוְיסְטָרָעָקָן דַּי הָעָטַ צוֹ זַי וָאָפָּן,
 חַילְן נִיט לִיְיָזָן מַעַר עַלְגַּת אָונְ שְׁמָעָרָן.
 סַאיַּן נִיט קִין הַאוֹנְחָרָה, וְעַן קָאַפְּטָאַלְסָטָן
 דְּרִיקָן אָונְדוֹ, יָאָן אָונְדוֹ, קָעָרָן דַּי וָעָלָט,
 חָעֵן זַיִ פָּאַרְפָּלָעָן פָּאַרְשִׁידְעָנָן, אַיסְטָן ?
 דָּוִיבָּן זַיִיעַר לְעָבָן, זַיִיעַר אַרְבָּעָט אָונְ גָּעָלָט.
 נָאָר וְעָנָן דַּי הַיְמָשָׁע הַיִּנְטַ וְעָלָן שְׁרִיעָן
 שְׁטָעָרָן אַיְיעַר אַרְבָּעָט, פָּאַרְצָמָעָן אַיְיעַר וָעָגָה,
 בְּרִיחָעָר, פָּוָן זַיִ אַיִּזְנָאָךְ גְּרִינָג צוֹ בְּאַפְּרִיעָן,
 אַפְּחוֹשָׁן וְיַדְעָר דֻּעָם שְׁעַנוּלָעָן פְּלָעָק.
 שְׁלָאַפְּטִיזָעָן נִיט וַיְיטָעָה, טַרְעָט אַיִּן אַיִּן דַּי וִיְעָן —
 פָּאַרְזָעָרטָס אַיִּן בִּיטָּעָן צְוַיְיָפָּאָכָן פְּיָיט,
 אַוְבַּ אַיְיעַר שְׁטָרָעָבָן אַיִּזְנָאָךְ צוֹ בְּאַפְּרִיעָן,
 יַעֲצָט אַיִּזְנָאָךְ גַּעֲקוּמָעָן דַּי וַיְירָקְעָכְעָ צַיִּיט ?
 צַיִּיגָּט, אָוָן אַיִּר קָעָנָט נִיט נָאָר דְּרִיְיָן פָּוָן פְּרִיהִיט,
 שְׁטָרָעָגָט אָן דַּי קְרָעָפָּטָן, אָוָן גַּעַמְס אַיִּזְנָאָךְ צַוְּנוֹרָק ! ..
 אַזָּלָן זַיִ וְעָנָן אַיְיעַר הַלִּילְקָעָן תְּרִיהִיקָּט —
 הַעֲרָט אַיִּר נִיט, בְּרִיחָעָר, מִין רָוּמָן : שְׁטִיטָס אַוְיכָ ?
 שְׁטִיטָס אַוְיכָ קָעָגָן הַעֲרָשָׁעָר אָן פָּאַרְזָאָיט,
 שְׁטִיטָס אַוְיכָ קָעָגָן בְּרִיחָעָר — נִיעָרִיקָעָ פְּיָינָה,
 שְׁטִיטָס אַוְיכָ, אָוָן אַיְיעַר לְעָבָן, אַיְיעַר גְּלִיק צוֹ פָּאַרְהָיט
 וְעַקְט אַוְיכָ צוֹ דַעַר אַרְבָּעָט דַי צָאַלְרִיכָעָ פְּרִיאַנְד !

אָין אַטְ-דָעָם לִיד שְׁטִיטָס שְׁוִין פָּאַר אָונְדוֹ אַ קְעַמְפָעָר. אָוָן דַי
 אַגְּטוּיְקָלוֹנָג אַיִּזְדָאָ, קָאַנְטִיק, גַּעֲוָעָן אַ האַסְטִיקָע. אַטְ-עַרְשָׁתָם, מִיט אַ
 חְוָדָשׁ צְוִיקָע, הָאָט עַר אַפְּגָעַדְרוֹקָט זַיִן לִיד צוֹ עַדְלָשְׁמָאָטָן אָוָן אַיִּם
 גַּעֲבָעָטָן, עַר זַאָל אִים לְאָזָן «כָּאַטְשׁ טְרוּמָעָן פָּוָן גְּלִיק». אָוָן אַיצְט אַיִּזְ
 עַר אַ וּוֹעַקְעָר, אַ רְוָפָעָר.

זינע מאטיוון

מיר האבן זיך אפגעשטעלט אויף באבאדס ערשותע לידער ניט בלוייז צוליב ליטעראטור-היסטאורישע טעמיים. אין זינע ערשותע לידער גוע פיגען מיר זינע הויפט-מאטיוון. מען מו זוגען : דריי גורמים האבן שטארק באוירקט זינע לידער, זין גאנצן גאנג אין דער פאעזיע. זי זינען : דער דראנג נאכן אייגענעם, ייחידיין גליק — «די ליכטיקע וועלט»; די עלאגאמייש-סאציאלע ווירקלעבקיטט; און — זין קראאנקייט. די דריי גורמים זינען אויך די וויכטיקסטע מאטיוון אין זין פאעזיע. לאנג האט באבאד ניט געשריבן, אינגןאנצן ארום פינפ — פינפ און א האלביאר, אויף וויפל דאס לאזוט זיך בעסטעשטעלן. עס זינען געווען צוויי פעריאדן אין זין שריבן. דער ערשותער פעריאד — פון סוף 1891 ביוז עטלאכע חדשין נאך דעם ווי מען האט אים אוועקגעשיקט א געפערלעך קראנקו קיין קליפאָרניע, אין מיטן 1893. זין לעצט ליד אין ניו-אָראק האט ער געשריבן אין ביה"שral שפיטאל. דאס ליד היסט : «מײַן לעצטער בקשה» («פריעץ אָרבּעטער שטיעמע», דעם 1916 מאי, 1893). זין לעצטער בקשה איז, מען זאל אים ניט מקבר זין מיט «די גרויסע, די ריבען». ער בעט זיך :

אַ טְּרָאָגֶט מִיךְ אָהָן צֹו די פֿעַלְדָּעָר די פֿרִיעָע,
וְאוֹ יְעֵזָן יָאָר קְוּמָעָן די שְׁקָלָאָפָּן די טְּרִיעָע,
בְּאֲגִינְסִין מִיט שְׂוִיָּס די פֿאָרְשָׁאָטְעָנוּג עָד —

און אויב עס איז אמתה, איז דער גייסט לעבט איביך, ווועט ער דופן
זו זי, זי שיקן אַ גְּרוֹס :

אַיך וְעַל זַי דְּרַחְזִילָן, אַו כְּלִימָן זַי לְעָבָן —
מוֹוֹן זַי קְעַמְפָן, מוֹוֹן זַי שְׁטַרְעָבָן
זו וְוִיסְן פָּוּן פְּרִיהִיָּת אַוְן פְּרִיעָע גְּעוּנוּס.

באקאנט זינען פִּיר לִידְעָר, וְאָס ער האט געשריבן אין סְאַנְ-פְּרָאָגָן ציסקָא, אויך איז 1893. אַיְגָס אַיז אַ יְיִדִּיש לִיד «צָוָם פְּאָעָט» (פְּרִיעָע נאך מינסק), געשריבן אויך איז 1893, דעם 26 ספטן אויגוסט. געדראוקט איז דאס ליד גראָד ניט איז דער אָנָּאָרְכִּיסְטִישָׁעָר «פְּרִיעָע אָרְבּּעָטָעָר שְׁטִיעָה», וְאָס אַיז נָאָמָעָן האט ער געשריבן דאס ליד «ברִיעָזָר, שְׁטִיעָה»

אויף!. דאס ליד איז געדרוקט איזן דער סאציאל-דעם אקרראטישער
 "ארבייטער צייטונג", דעם 15 טון סעפטעמבער, 1893.
 דאס צויניטע ליד איז אין רוסיש "מעטשטי אי דיעיסטויטעלנאסט",
 געשריבן דעם 18 טון אוגוסט, 1893. געדרוקט מיט א חודש שפערטער,
 דעם 20 טון סעפטעמבער, איזן "רוסקא-אמעריקאנסקי וועסטניך". דאס
 דרייטע ליד "אייז דניוניקא" (פון טאגבוך) האט ער אנגגעשריבן דעם
 24 ספטן يول, 1893. געדרוקט איזן דאס ליד איזן דער זעלביינער צייטונג.
 דעם 15 אוגוסט, 1893. צום טיל איזן דאס ליד פרי איבערגנערברעט
 פון יידיש — "פון מיין אלבאם", "פריעס ארכנטער שטימע", דעם 11 טון
 מערכז, 1892. דאס פערטער ליד, אויך איזן רוסיש — "מאיא פענסניא"
 (מיין ליד) איז געוווען געדרוקט איזן דער דער מאנטער צייטונג, דעם
 ערשות נאומבער, 1893.
 דער צויניטער פעריאד איז זיין שרייבן געדוויידט, איז ערך, פון
 סוף 1896 ביז מיטן 1900.
 זיין בעסט רוסיש ליד איזן "זימניא מאטיווי", (וינטער-מאטיווי),
 געדרוקט איזן "ספרואוטשנוי ליטטאָק", דעם 15 טון יאנואר, 1893. מיר
 ציטירן דאס ליד בשליות:

Зачем, дитя, дрожишь, испуганно взирая,
 На мрачный вид полей пустынных и лесов,
 Как тихо, в ледяных оковах замирай,
 Уснул ручей, замолкли песни соловьев?

Как снег валит, мятель и выюга злится,
 И кровь твою младую стужа леденит,
 Сверкая, как алмазы, иней серебрится,
 Уныло ветер свищет, воет и гудит.

Ты помнишь миг: шумел зеленый бор,
 Сияло солнце, всходы согревая;
 Журча, звеня, неслися речки с гор,
 Волной лилась песня вольная, живая.

И все душой изнемогая, плачешь ты
 И в даль глядишь с уныньем и тоской,

И ждешь прихода золотой весны,
Как ждет ее, надеясь, гаснущий больной...

Не плачь, дитя, скорей пройдет зима
И вновь настанет время чудное, былое,
Проснется степь и лучше зацветет она;
Теплом согреет землю солнце золотое, —

Чем мрак души твоей рассеется во прах,
Чем яркий луч пробьет душевный лед,
Когда кругом с надеждой светлою в сердцах
Все мирно заживут, не ведая забот,

И только ты один, душой стремясь на волю
Не веря в правду, в идеал людской,
Томиться будешь, проклиная долю —
О, плачь тогда! — уж не согреешься весной!

אין אֲפִידֵיָעֶר אַיְבָּעוֹרְעָצָמָגָן, אֲנָן גְּרָאָמָעָן, וּוּעַט עַס קְלִינְגָעָן אָזָוִי :

וואס ציטערסטאו, קינן, קווקניך מיט שרעיך
אויפֿעַן חוּשְׁטוּקַן אוַיסְׁטַעַן פֿוֹן מַזְבְּרוּקַע פֿעַלְלָעַר אָוּן וּוּלְדָעָר,
וואַוְוְלְלָה, אָפְשָׂטָאָרְבָּנְדִּיק אַיְזָקִיטָן
איַזְּ דָאָס טִיכָּל אַנְטְּשָׁלָטָן; אַנְטְּשָׁוִיגָן — זַי לִידְעָר פֿוֹן דִּי נַאֲכְטִינְגָּלָן.

וואַסְּוָאַלְיָעַט עַס אֲשָׁנִי, עַס בִּימְיוֹרַת זַיְךְ אֲשָׁוּרָעַם אָוּן אֲזָּאַעְרָוכָּע
אוּן דִּיְין יְוָגָן בְּלוֹט פְּרִירַט וּדִי קְעַלְטַט,
פֿינְגְּלָעַנְדִּיק וּדִימְעַנְדַּן, וּלְבָעַרְתַּז זַיְךְ דָּעַר פֿאָרְפְּרוּנְהָנָעַר טָוִי,
אוּמְעַטְּמִיךְ סְוִישְׁטָשָׁעַט דָּעַר וּוּינְטַט, וּאַעֲלַט אָוּן הוּדְיעַט.

גַּעֲדָעָנְקָסְט דִּי רָגָע : גַּעֲרוֹיִשְׁטַט האָט דָּעַר גַּרְיִינְעַר סָאַסְּנָעַ-וּאַלְאָה
די זָוּן — גַּעֲשִׁינְטַט, וּאוּמְעַנְדִּיךְ שְׁפָרָאַצְּנִיךְ פְּלָאנְגַּן ;
מִיט מְוֻרְמָל אָוּן גַּעֲקָלָאָגָן, האָבָן זַיְךְ גַּעֲטְרוֹאָן טַיְיְבָלָעַר פֿוֹן דִּי בְּעָרָגָן
וואַיְךְ אֲכָאַלְיָעַ הָאָט זַיְךְ גַּעֲגָאָסְט דָּאָס פְּרִיעַי, לעַבְּדוּקַע לִיר.

און דז ווינסט פארט — אויסגיינעיק מיט זער נשמה,
און קוקסט אין זער וויסט מיט אומעט און מיט בענשטאָט,
און וואָרטסט אויפֿן אַנטומען פון פֿרילינג גָּלְדְּעָנֶם,
זי סְעוֹרָט אויף אַם, מיט האָפָּעָנוּג, אַאנְקָעְדוּקָעָר חִילָה...

ויט ווין, מײַן קינָה, גִּיךְ אַחוּקָגִין ווועט זער חִינְטָעָר,
און ווּדָעָר ווועט אויבְּקוּמָעָן זֵי פֿרְיעָרְדִּיקָה וְאוֹדוֹרְלָעָכָה צִיְּתָר,
סְעוֹט אַוְּפָחָצָן זֵי סְטוּפָה אַונְ אַוְּבָּלְעָיָן נָאָךְ בְּעָסָרָה ;
מיט וְאַרְעָמְקִיָּת ווועט דֵי זָוָן, דֵי גָּלְדְּעָנֶעָ, דְּעַזְּחָרָעָמָעָן זֵי ערָד —

מיט ווּסָס זָאָס חַשְׁכָּות פֿון דֵיָן נְשָׁמָה ווועט זָאָס שְׁטוּבָה צְעִוְיָין,
מיט ווּסָס זָעָר הַעֲלָר שְׁטָרָאָל ווועט דּוּרְכְּבָּרְעָבָן זָעָר נְשָׁמָה אַיִּינָה,
ווען אַרְוָם מיט האָפָּעָנוּג לְכִטְקָעָר אַין העָצָעָר
וועלְן אַלְעָ אַנְהָבָּן פֿרְזְלָעָן לְעָבָן, נִיט וְוִיסְגָּוָק פֿון זָאָרג.

און דז אַלְיָין בְּלוֹזָה, מיט זער נְשָׁמָה שְׁטוּבָנִיק צָו פֿרְיָהִיט,
ויט גּוּבְּנִיךְ אַין אַמְּתָה, אַין מְעֻנְשָׁאַדְעָאָל,
וועסְט שְׁמָאָכָּטָן, פֿאַוְשְׁלָטְנִיךְ דּוּם גּוּלָל —
אַ דְּמַאְלָתָה, זָיָן ! — זָעָר פֿרְלִינָג ווועט דֵי שְׂוִין נִיט וְעוֹרָאָרָעָמָעָן !

אין עַגְּלִישָׁ האָט באָבָּאָד, קָאנְטִיק, נִיט גַּעַשְׁרִיבָּן קִין לִידָעָר. אַין
עַגְּלִישָׁ האָט עַד מִן הַסְּתָמָם גַּעַשְׁרִיבָּן בְּלוֹזָה עַטְלָעָכָה אַרְטִיקָלָעָן, אָפָּשָׂר
דְּעַרְצִילְוָנָגָעָן, אַין גַּעַרְבָּעָט אויף אַיבְּרָעָצָנָגָעָן.

וועגן באָבָּאָד רְוִישָׁע לִידָעָר קָעָן מְעָן קִין סְךְ נִיט שְׁרִיבָּן. זַיִּי
געַהָעָרָן צַו זָיָן עַרְשָׁטָן פֿעָרִיאָד. עַס זִיְּנָעָן נִיט באָקָאנְטָן זִיְּנָעָן רְוִישָׁע
ליַדָּעָר שְׁפָעַטָּעָר פֿון 1893. דֵי לִידָעָר, ווּסָס זִיְּנָעָן צַו אָונְדוּזְעָנָגָעָן
הָאָבָּן בְּשָׁעָתוֹ גַּעַמְאָכָּט זַיִּעָר אַגְּטָן אַינְדְּרוֹק אויף דֵי רְוִישָׁ-רְיִידְגָּדִיק
קְרִיְּזָן אַין אַמְּעָרִיקָה. באָבָּאָד פֿעָרָו אַיִּז גַּעַוּעָן אַזְוִיקָלִישָׁעָר, אַ רְיִיטָה
מִישְׁ-פְּלִיסְטִיקָעָר, פּוֹל מִיט טְרוּיָעָר אַונְ אַומְעָט. דֵי לִידָעָר הָאָבָּן עַל-פִּי
רוֹב גַּעַטְרָאָגָן אַן אַוִּיטָאָבִיאָגְרָאָפִישָׁן, אַן אַינְדְּיוֹדוֹזָאָלִיסִיטָשָׁן כְּאַאָקְטָעָר.
מִהְעָרָט אַין זַיִּי אַגְּדָסָאָנְ-טָאָגָן, אַ פְּאַרְצְוּוֹיְפְּלָטְ-אַפְּשָׁטָאָרְבָּנְדִּיקָן נָאָכָּל
קְלָאָגָג. זַיִּי זִיְּנָעָן גַּעַוּעָן עַכְתָּן אַונְ אַיִּגָּן, אַבְּעָר נִיט אַרְגִּיגְנָעָל.
בְּאָבָּאָד נַאֲדָסָאָנְ-טָאָגָן טְרָעָט אַפְּ אַין זִיְּנָעָן יִדְיָשָׁע לִידָעָר. דָּאָט אַרְטָה
פְּאַרְגָּעָמָט דָּעָר סָאַצְיָאָלָעָר מַאְטִיאָו, מיט דָּעָר גַּאנְצָעָר אַגְּגָעָנוּמָעָנָר לְעָקָ

סיק פון דער דעםאלטיקער סאציאלער פאעזיע. זיין סאציאלער מאטיוו איז, אבעה, זיעער שטארק צונזעפגעוואָעבט מיט זיין יהידישקייט. און זיין יהידישקייט האט זיך אויסגעדריקט אין זיין דראנג נאָר פערזענעלען גליק. נאָכמער — אין זיין דראנג בייצוקומען זיין קראָאנקייט.

די ליבטיקע וועלט

דער מאטיוו "די ליבטיקע וועלט" איז בי באָבָּאָדָּן זיעער ניכר. ער ווערט אויסגעדריקט אויף פֿאָרְשִׁיְׂדָּע אָפָּנוֹם. "נאָר אַיך — אַיך בֵּין יונגע... מײַן האָרֶץ וויל אַין אלעט נאָך האָפָּן אָז גַּלוּבָּן", אווי דרייקט ער אויס דעם דָּאַזְּקָן מאטיוו אין זיין ליד גַּעוּדָמָעט עדעלשטעטן. ער וויל «פֿאָרגָעָסָן... דעם ווינטער». ער וויל לעבן מיט "דעם פרילינג דעם זיסָן".

אין זיין ליד "צום ניעעם יאָר" הערן זיך טענער פון אָן עפִיקוּ רִיעֻעַ :

הַיִּבְּשַׁת דִּי גַּלְעֹעֶר, שָׁוּעָסְטָעֶר, בְּרוּדָעֶר !
לוֹסְטִיק זִינְגַּט פֿאָרְגָּגְנָסְלִידָעֶר
זַעֲנְקָט נִיט גַּאֲרָח, וְאַס אַיז גַּעֲוֹעָן,
זָאָרוֹת נִיט, וְאַס פֿילְיִיכְטָן גַּאֲרָח שְׁלִימָעֶר
חוּט זַיִן מָאָרָגָן שְׁפָעָטָר, אִמְעָר,
וְאַס הַעֲלָפֶט יָאָמָר אָז גַּעֲוֹיָן ?

ニיט געקוקט אויף די האָפְּערְדִּיקָע טענער, פֿאָרגָעָסָט ער נִיט ווּעָגָן זַיִן "באָפְּרִיְּטַ", ווּעָגָן דעם וְאַס קַעְמָפֶט. נִיט אַינְגָּאנְצָן קְלָאָר אַיז זַיִן סָאָצִיאָלָעֶר אוֹיסְפִּיר. ער אַיז אֶבעָר פֿאָרָאָן. אַיז דעם דָּאַזְּקָן טְרִינְקָן לִיד הַיִּסְטָן ער — "גַּלְיִיכְטָן פֶּאָר אַיְּנוֹמָאָל אוּסָס די גַּלְיִידָעָר ! פָּגָנוֹטָן-זָאָן הַיִּינְטָן — די בעַסְטָע צִיְּטָן". ווּעָן יַעֲדָר "הַיִּינְטָן" ווּעָט זַיִן בְּמִילָּא דָעַר נִיעָר יָאָר זַיִן אַלְעָמָעָן באָפְּרִיְּטַן. אַיז זַאָל מַעַן קַעְמָפֶן "הַיִּינְטָן" : "וּוְעָר עַס קַעְמָפֶט — דעם דִּינְטָן די צִיְּטָן". אַיז אַטָּה דעם לִיד אַיז באָבָּאָדָּן אַז מִין סָאָצִיאָלָעֶר עֲפִיקְרִיְּעָר. אַיז אַז אַנדָּעָר לִיד "פָּוּן מִין אַלְבָּאָם" ("פֿרִיעַ אַרְבָּעָטָר שְׁטִימָעָן"). דעם 12טן פֿעְבְּרוֹאָר, (1892) הַעֲרָתָן זַיִן וּוְידָעָר דָעַר זַעְלִיבִּיקָעָר מאטיוו —

אָה, שְׁטָאָרָבָּן ווּעָן אַלְעָס אַיז גַּלְיְּקָלָעָר, צְוּפִּידָן,
זָאָ פֿרְאָכְטְּפָוָל, זָאָ שִׁין אַיז די לִיבְטִיקָע וּוּלְט

פאראן בי אים א ליד «אין אין אלבום» («פריעע ארבנטער שטײַמע», דעם 20 ספטמבר 1899) וואו ער רעדט צום מוטיקן ארבנטער — «וואן דו לאכסט און דו מאנצסט און דו זינגסט פול מיט פריד». זיך, און זינס גלייכן באטראקט באבאד ווי מענטש, וואס «צעליסן און טרערן, און פארלייגן די הענט און באקלאגן דיין איך». ער פארענדיקט דאס ליד מיט אונזאגן:

لعب און לאָר און געדענַך, דאס (או) פֿאָר יעַנְעַ, וּאָס קְלָאַנְ —
דעָר בִּית עַולְם אַלְיַין הַאֲלָט אָפָן זֵי טִיר...

איך אין זיין רוסיש ליד «זימניאָ מאַטְיוֹוִי» (וינטער-מאַטְיוֹן), פריער ציטרט, געפינען מיר דעם דיכטערס שטארקן גלייבן: «שגעל ווועט אַרְיַיבֶּר דָּעַר ווַיְנַטָּהּ, אָוָן ווַיְזַדֵּר ווּעַט אַוְיפְּקוּמוּן די פְּרִיעַרְדִּיקָע ווַיְגַּדְעַרְלַעְכָּע צִיטָּה, סְיוּוּט די סְטַעַפְּ דָּעַרְוָאָקָן אָוָן בַּעֲסַעַר ווּעַט זֵי אַנְהִיבָּן בְּלִיעָה; אָוָן די גָּאַלְעַנְעַזְוּן ווּעַט מִיט וּאַרְעַמְקִיט דָּעַרְוָאַרְעַמְעַן די ערְדָּ.»

דעָר מאַטְיוֹו «די לִיכְטִיקָע ווּלְטָטָה», קומט-אוֹיף זַיְעַר אָפָט אָין זַיְנַע לִידְעָר. דָּעַר דְּרָאָנָג צַוְּעַבָּן אִיז בִּי אִים אַהֲיַט-מְאַטְיוֹן. שטענדייק אַבָּה, אִיז דָּעַר מאַטְיוֹו צְנוּיָּנְגַּעַוּבָט מִיטַּן סָאַצְּיָּאָלָן מְאַטְיוֹן. מִיר העָרָן אִים שטענדייק אוֹפָן הִינְטְּרָגְּרוֹנָט פָּוּן סָאַצְּיָּאָלָן לעַבָּן.

די סָאַצְּיָּאָלָעָ וּוַיְרְקָלְעַכְּקִיָּת

דעָר כְּלוּמְרַשְׁטָעָר עַפְּיקְרוּיִיד בָּאַבָּאָד הָאָט פָּאַרְמָאָגָט דָּאָס, וּאָס מִיד קענַעַן אַגְּרוֹפָן מִיטַּן נַעֲמַעַן — סָאַצְּיָּאָל גְּזוּוִיסָן. אַטְּ-דָּאָס גַּעֲפִילָהָט גַּעֲשָׂאָפָן אִיז אִים פָּאַרְשִׁידְעַנְעַק אַנְגְּפִילִיקָטָן. זִין שְׁטַאָרְקָעָר יְחִידִּיָּה שְׁעָרָ פָּאָרְלָאָנָג, דָּעַר דְּרָאָנָג צֻום לעַבָּן, צֻום «פְּרִילִינְגָּ דָּעַם זִיסָּן», צַוְּעַבָּן לִיכְטִיקָעָר ווּלְטָטָה — דָּאָס אַלְיַין הָאָט זֵיך אַגְּנָעַשְׁטוּיסָן אָן דָּעַר אִימִּיָּה גְּרָאַנְטִישָׁעָר שְׂוֹוִיְּצָּ-פָּאָבְּרִיךְ. דָּאָס אִיז גְּעוּוֹעַן אַשְׁוִיְּדַעְלַעְכָּע וּוַיְרְקָלְעַכָּע קִיְּתִיָּט פָּאָר דָּעַם אַסְּיְמָלִירְטָן אַינְטְּעַלְיָגָעָנָט. ער הָאָט דָּעַרְזָוּן די דָּזְוִיקָע ווּלְטָט אִין אַיר גַּאנְצָעָר גְּרוּלִי. נַאֲמָנָעָר — ער אִיז גְּעוּוֹאָרָן אַיר קְרָבָן. דָּאָס יְהִידִישָׁע אָוָן דָּאָס סָאַצְּיָּאָלָעָ וְזָאָבָן זִיך צְנוּיָּנְגַּעַטְרָאָפָן אוּתִיָּה אָן אוֹפָן, וּאָס אִיז אָן אוֹסְגָּאנָג. בִּי בָּאַבָּאָדָן אִיז דָּאָס גְּעוּוֹאָרָן אַ פָּרָאָגָע וּוְעָגָן זִיך, וּוְעָגָן זִין זַיְגַּעַנְעָם גְּרוּלִי. דָּאָס אִיז, אַבָּעָר, אוּד גְּעוּוֹאָרָן אַ

סָסָאצִיאַלָּע פְּרָאַבְּלָעָם. מַעַר וּוֹי דָּאֵס — אֶ פְּרָאַבְּלָעָם פָּוֹן "רַיִנְגָּעָם גַּעַד" וּוֹוִיסְנָן", וּוֹאָס שְׁוִיגְטָן נִיט אָזְן שְׁטוֹרָאָפָּט בֵּין דָּעַר לְעַצְטָעַר מִינְבוֹתָן". אַיְוָן זְנוּבָה פְּרִוְישְׁרָה-דְּשָׂאָרוֹאָה לִיד אַיְדָה בָּשָׂר יְמָנוֹ"ד בְּרִיבָּתָם שְׁרָאַבְּלָוָן

אין זיין פריער-דערמאן ליד "איך קער ניט" דרייקט ער אפילו אויס אַמאָדְנָע שׂוֹלִיד-גַּעֲפֵיל לְגַבִּי זַיְנָע "ברידער-געאנָסָן". "בלוט האט גַּעֲנָסָן", "געַפְיָעַרט דָּעַם זָג האט דָּעַר בְּלוֹטִיקָר פֿינְד", "געַפְאָלָן אַיְן קְאָמָה זַיְנָעָן בְּרִידְעָר-גַּעֲנָסָן" — אַיְן אַיְך, זָאגֶט דָּעַר פָּאָעָט אַיְיךְ יַיְךְ. "אַיְיךְ הָאָב גַּעֲפִירְכְּטָעַט (מוֹרָא גַּעהָאָט) זַיְ שְׁטוּרָעָקְיַי הַעֲנָטָן". אַוְן וּוֹעֵן קְזִיזִי האָבָן "גַּעֲשָׁמָאָכְט... אַיְן גַּעֲפָנְגַּעֲנִישָׁ, אַיְן קִיטְעָן", האט ער זַיְ בְּלוֹזָן "גַּעֲזָוְנְגָעָן... וִיסְיָקָעַ לְיַדְעָר".

זאת געוויס-געפיל האט דעם יהידישן באבאָדָן געטראַבִּין צום סאָץיאָלְן מאָטִינו.

אוון וווען די-ליך, יונגע אוון די-ינציגן אשיין,
האָב אַיך גענטפערט שטאלץ "אייך קען ניט גײַן
פְּרִינְגֶּס צָארְטְּלָעֵךְ, פְּרִינְגֶּס צָאוֹוְינְגֶּן צָו מִיר,
זָאַלְגָּעֵט צָאַרְטְּלָעֵךְ, זָאַלְגָּעֵט צָאַרְטְּלָעֵךְ".

פָּרָאָרְן בַּי אִים רְגָעָס, וּוֹעֵן עֶרֶב וּוֹילְלָה "פָּרָאָרְגָּעָס" דַּי פָּלִיכְטָמָ, צָו לִיְּדָן
מִמִּתְּאַלְעָ, וּוֹאָס קֻעְמָפָן אָוָן פָּאָלָן". עֶרֶב וּוֹעֲנְדָט זִיד צָו זַיְן פִּידָּל, זִי זַאְל
אַיִם וּוֹגָעָן אַפְּרִילִינְגְּלִידִ. דַּי סְטוּרְגָּעָס שׂוֹוִיגָן. גָּאָר אַנְדָּעָרָע טַעַנְעָר
פָּפָּאָרְהִילְכָּטָן דַּי לְפָטְטָ.

קעומפט ביין עס שלאנט נאך איין בוועם זאָס העערץ,
קעומפט פאר אַ ברילונג, זאו אלעָס איין פרִי.
(ברילונגס-לייד')

אוון אין דעם זעלביבין נויכט האט ער געשריבן איזעלכע לײַידער זוי,
למשל, דאס לֵיד וועגן די שיקאנגע-מאָרטיטער —

צומן נאו-עטמבר

אוון חזיער אין דא שוין דער יארצייט דער זעלבער,
ווען טויט האט פינך קעמעפער, פיבג העלון באפריט.

א טויט אוא שונדעלכער, דורך אוא הייליקער —
דעך טויט פון מארטירער וואס פאלן אין שטראיט.

עס בימין זיך צייטן,עס פלייען די יאן
פל נרענענדע פראנן ערעריסן דעם מוח :
עס זעירן באג'יסטערטע קעמער געבערן —
סאלדאָטן דער פֿרִיהַיִיט מיט מות און מיט כות.

טיראָגען פֿאָרְשּׁוֹזִינְדָּן און אַנְדָּרְעָעָן קומען,
דאָס לעבן — עס גײַט דעם געווינְלעָכָן גאנְגָן:
פֿאָר אַיְנוּם — ברענְגָט פֿראָכְטְּפּוֹלָע שְׁמַעְקָנוֹעַ בְּלוֹמָעַ
שְׂפָר אַנְדָּרְעָע — פֿינְצְטְּעָרְנִישׁ, מאָגָל און צוֹאנְגָן.

נָאָר יְהוּדָה יָאָר הַעֲרֵת זִיכְרָה אֶת שְׂטִימָע אֶת זְעִילְקָע
אֶת וּקְנָפָע שְׂטִימָע פֿוֹן קְבָר אַרְוֹת :
דאָס וּעָקָן דִּי טְוִישָׁע, מאַרְטְּרִיעָה, די הייליקָע,
די לעַבְנָדָע שְׁקָלָאָפָן — נָאָר קְלִיָּן אָוֹן זָאָגְרָוִיס :

נָאָר קְלִיָּן, וּוֹעֵן פֿאָרְמוֹטְשָׁעַט פֿוֹן אַרְבָּעַט עַרְדִּיקְמָעַט,
וּנָאָר גְּרוּיס, וּוֹעֵן זַיִן גַּעֲמָעַן זִיכְרָה אַזְמָעַט שְׁטָרְיִיט,
נָאָר קְלִיָּן, וּוֹעֵן צְוֹפְרִין צָו אַסְמָעַן עַרְשְׁטִיקְנָדָע
גִּיפְטִיקָע לְופָט, — גְּרוּיס, וּוֹעֵן זַיִן וּמַעְרָן באָפְרִיאַט.

אָ בְּרִידָעָר, פֿאָרְמָעַט נִיט דֻּעַט יָאָרְצִית, דֻּעַט זְעִילְקָן !
אָ הַעֲרֵת אַוִּיס זִיכְרָה אֶת שְׂטִימָע, וּוֹאָס רְוֵפָט אַיִיךְ אָוֹן וּוּעָקָט :
גַּוְשָׁת אָיוֹן דַּעַר טְוִיבָּא אַיִיךְ אֶת קְצָמָתָה, אָוֹן אֶת הייליקָן,
פְּלִיל בְּעַסְעָר וּוֹי לְעָבָן מִיט שְׁאָנָדָע בְּאַדְעָקָט ! ...

זִין קְרָאָנְקִיַּט

בְּעַת בְּאַבָּאָד אִיּוֹ גַּעֲוֹעַן גַּעֲפָרְלָלָעָר קְרָאָנְקָה, הַאָבָן אִין אִים וּוִידָעָר
אַנְגָּעהָהִיבָּן אוּפְּקוּמָעַן יְחִידִישׁ טְעַנְדָּר. די סָאַצְיָאַלָּע מַאֲטִיוֹן זִיְנָעַן
נִיט פֿאָרְשָׁוֹוָאנְדָּן פֿוֹן זִין לִיד. זַיִן זִיְנָעַן אַבָּעָר גַּעֲוָאָרָן בָּאָ
פֿאָרְבָּט מִיט זִין אַיְגָעָנָעַם «אַיךְ». די צְוֹרִי לִידָעָר (אֶ יְדִישׁ אָוֹן אֶ

רוסיש ליד), וואס ער האט געשריבן אין בית-ישראל שפיטאל, און עט-לעכע לידעער אידיער מהאט אים אוועקגעperfט אין שפיטאל, — דאס זינגען יחידייע פארצוייפלונג-אויגערperfט אין בקשות. פאראן בי אים א רוסיש ליד "מעטשטי אי דעיסטויטעלנאסט". דאס געהערט צו די לעצטוע רוסישע לידעער, געשריבן אין סאנ-פראנציגיסקא. אנטנטיק, דאס ליד האט ער געשריבן וועגן א קיבדהייט-געליבטע, וואס איר קבר האט ער געלאון אין רוסלאנד. זי, שריבט ער, האט אים באגייסטערט און גערופן, ער זאל זיך אריינונווארפן אין קאמפ פאל די ברידער, פאראן הייליקן אידיעאל. «און איך בין איזוק — ווארטפ ער זיך פאר — ארום איזו דער קאמפ געווונ אין ברען, די לידנשאפטן האבן געוזדן, א ברודו-דער איזו אויגגעשטאנגען קעגן אן ברודער». און — דער הייליקער איז דעאל איז געווונ «פארלאקט און פארשפאט».

«איך האב געהאט דעם שטראטם». אן אנדרון זון-איינפאנג האט ער אנגעוזאגט. די שוונאים פון פריהיט האט ער פארשאלן. ער האט געמנגערטט די שוואכע און געליטענע מיט זיין לייד. «איך האב, שריבט ער, געלעבט זיעער לעבע, מיט זיעער חולאת געליטן». די ברידער האבן ניט אפגעשאצט, און אין שעא פון אומגליק, א פארלאזענער, האב איך אומזיסט גערופן זי... דער קאמפ איז געווונ א גורייזאמער! און איז איסגעמאטערטער בין איך געפאלן». ער ווונדט זיך צו זיין פאר-שטיארבענער געליבטער, וואס האט אים געשטוויס אין קאמפ. און איצט, אין דער פריער קאליפארכען, וואו אלץ איז פול מיט לעבן, לעבט ער א פארשטוייסענער, א קראאנקער און בענקט אהיים. «דיין יונגער פרײינד, דער פארמאטערטער, וארט אויף דער רעטונג — טויט». און דער דיבּ-טער פארגלייכט זיך צו א געשמידטען אדלער, וואס האט פאROLוין די כוותה. דאס רייסט ער זיך צו די שפיצן בערגן.

דאס רייסן זיך צום לעבן איז געווארן א פארשארט, א שטענדייך געמייט. וואס האט אים ניט אפגעלאזן. ער האט דעם דזוייקן צושטאנד אויסגעדריקט אין אועלכע לידעער, ווי —

פזיות און לעבן

נין. ניט דער טויט איז שורעקלעך; סיגיבט א צייט
חען צו זיין שארפן חלף שטרעך איך אויס די הענט,
חען יעדער גערו פון הערצין בעט און שריט:
קומ שנעל, דערלייזער, מאך צו אלעמען אן ער!

זו גוטע האפערנוּן, וואס שפילן זיך מיט מיר,
פונקט זי א קאץ שפילט אפעט זיך מיט א מון;
זו שיינע פאנטזיען, ריצנע גאָר אָן אַ שיינָר —
וואס מאָן אַ פֿאָלאָץ פֿוּעָם גַּעֲמִינְסְּטָן הוּוֹן!

זו פרײַינטשאָפטס שבועות — הַפּֿרְלָעָן, טְרֵי אָן וִיסֶּן,
דאָס וַיְמִיטָס זִיפְצָן שְׁטוּמָן פָּוּן זַיְעַר קְלָאָג —
די שְׁלָאָגָןָעָן, וּהְלָכָל קְרִיכָן, קְוִישָׁן דִּיר זִי פְּסִים,
אוֹם בְּעָסָר זִיךְ זַוְּרִיקָן אָין זַיְעַר וּוְלוֹן צְוָאנָן.

זו לִיבָּעַס שְׁמִיְבָּל — לִיכְטִיק, זַוְּ דַעַר עַרְשְׁטָאָר שְׁטָרָאָל,
וְאָס שְׁקָט אַ שְׁטוֹרָם פָּוּן לְעָבָן דָּרוֹךְ זַיְין מִיעָס הָעָרָץ,
אוֹם נַאֲכָעָר עַס זַוְּ פְּלִין מִיט זַעַר בִּיטְעָר אַאל,
איַיךְ אַיְבִּיךְ לְאָוֹן עַס — אַ גַּעַסְטָן פָּוּן בְּלָוֶת אָוֹן שְׁמַעַץ!

ניִין, וְעַד טְוִיט אַיְזָן שְׁרָעְקָלָעַד! עַד אַלְיִין
ברְעִנְגָּט פְּרִידִין אַלְעַ — אַרְעָם אַז זַיְין דִּין.
די מְאֻנוּמָעָנָן מְעָגָן גְּרוּסָן זַיְין אַדְעָר קְלִיאָן,
זַאָךְ אַוְנְשָׁעָר זַיְין דִּי מְתִימָן שְׁלָאָבָן אַלְעַ גְּלִיאָן!

ניִין, שְׁרָעְקָלָעַן אַיְזָן וְאָס לְעָבָן: יַעַד טָאָן
אַ נַּיְעַר טְוִיט מִיט אַלְעַ זַיְינָעַ שְׁוֹעָר שְׁמַעַץ,
בְּלָוִי אָן דַעַם שְׁלָאָף, וְאָס לאָכָט פָּוּן קְלָאָג
וְאָס כְּיָאָן דַעַם וְאָרָעָם שְׁטִיל דַאָרָט טְיַיְּקָא אַין הָעָרָץ.

אוֹן זָאָךְ, זַיְהִילָּט זִיךְ לְעָבָן — לְעָבָן לְאָנָּנוּ!
אַ וְיַלְדוּ לְוֹסֶט אָן לְאָגִיק, אָן פְּאַרְשְׁטָאָנדִי...
אוֹן וְעַן אַידְ זְעָנָק, אַיךְ חָעָר זַיְין חַלְפָס קְלָאָג,
זַיְין דָוָם אַיךְ בָּעַט: "אָ טְוִיט, הַקְּלָט אַפְּ זַיְין הָאָנוֹט!"

איַן דִּי לעַצְמָע לִידְעָר זַיְינָע אַיְזָן עַד סְקַעְפְּתִיש אָוֹן פְּאַרְלְיוֹידָן. איַן
יַיְינָע סָאַצְיָאָלָע לִידְעָר וּוְעָרָן בּוֹלְטָעָר דִּי פְּעַרְעָוָן עַכְבָּע טְעַנְעָר,
פָּוּן אַ זַּיְעַר סְעַנְסִיטִיוֹן מְעַנְטָשָׁן. באָבָאָד אַיְזָן שְׁטָעַנְדִּיק גְּעוּוֹן גַּעֲנִיגָּט
זו רָאַמְאָגָנְטִיזָם. "דִּי בִּיטְעָר וּוּרְקָלְעָקִיטִי" פְּאַרְוּוָאַנְדָּלָט עַר אַין כָּמוֹז

אַבְסְטוּרָקְטָעַ אַלְעֲגָאָרִיעַס. וּוֹעֵן עַס קְלִיְּבֶט זִיךְ דָּעֵר לְאָנְגְּדוּרְוָאָרְטָעַר
שְׁטוּרָעַם, הָאָפְטָעַר :

— אָוּ דָעֵר דָּעֵגְן זָאָל גִּיסְן אָוּ עַנְד
אוֹן פָּאָרְפְּלִיְּצָן דִּי וּוּלְשָׁ, וּוּי דָעֵר מְבוֹל פָּאָרְצִיְּטָן,
אוֹן פָּאָרְוָאָשָׁן דָּאָס בְּלוֹו, וּוּלְכָעַ מְעַנְשְׁלָעַכְעַ הָעַנְט
גִּיסְן טְעַגְלָעַר, וּוּי וּוּסָעָר, אַיְן גְּזַלְאָזָעַ שְׁטְרִיְּטָן...

אוֹן וּוֹעֵן דָעֵר שְׁטוּרָעַם גִּיטַּס פָּאָרְבָּי, וּוּרְעַטְעַר צְעַרְלִין צְוַיְּיַס
גַּעֲפִילָן : גַּעֲפָלְנִיקִיט אָוּן הָאָפְעָנוֹג :

אוֹן בְּלוֹוִי דָאָ אָדָעֵר דָאָרְטָק קְרוּכְצָט אָ נְשָׁקָעְטָעַר בּוּוִיט,
פָּוֹן דִּי לְעַצְמָעַ פָּאָרְגְּרִינְגָּק בְּלְעַטְלָעַר בְּאָרוּבְּט...
אוֹן בְּלוֹוִי דָאָ אָדָעֵר דָאָרְטָק הָעַרְטָז זִיךְ וּוּי אָ טְרוּוִים
שְׁוָאָכָעַס פִּישְׁתְּשָׁעַן פָּוֹן פִּימְפְּלָעַר — שָׁאָס אָוּן בְּאָטוּבְּט...

אוֹן מִין נְאָרִישׁ הָאָרֶץ וּוּסָס נִיטָּ, צִי זָאָל עַס בְּאַחֲוּיָּרָן
חוּיְיל עַס הָאָטָן נִיטָּ דָעַם פְּגִילָס שִׁיקְעָל גַּעֲטִילִיט,
אָדָעֵר אָוּיְהָעָרָן וּוּיְגָעָן, אָוּיְהָעָרָן טְרוּעָרָן,
פָּוֹן אָזָאָונָק נִיעָר הָאָפְעָנוֹג גַּעֲשָׁטָאָרָק אָוּן גַּעַהְיִילָט ? ...

דָאָס זְעַלְבִּיקָעַ גַּעֲפִילָן דָרְיקָט עַר אָוִיס אָיְן זִין לִיד «צֹו פְּרִי... צֹ
שְׁפָעַט...». דָאָס אִיז, מִן הַסְּתָמָה, זִין לְעַצְטָמָה לִיד. גַּעֲדָרוֹקָט אָיְן דָעֵר
«פְּרִיְּיָעָר אָרְבָּעְטָעַר שְׁטִימָעָ», דָעַם 4 טָן מַאיָּי, 1900. דָאָס לִיד קָעָן מַעַן
צְוָשְׁרִיְּבָן צֹו וּיְגָעָן יְהִיְדִּישׁ-אָצְיָאָלָעָן לִידְעָר. פָּאָרְאָן אָיְן דָעַם לִיד
דָעֵר טָאָן פָּוֹן מַאְרָטִירָעָרְשָׁאָפָט. וּוֹעֵן מַלְיִינְעָנָט דָאָס לִיד דָכְטָז זִיךְ אָוִיסָס:
אָט מִיְּנָטָע עַר זִיךְ, אָט מִיְּנָטָע עַר עַדְעַלְשָׁטָאָטָן, אָוּן, מַעְגָּלָעָר, יְעַדְן קָעָמָי
פָּעָר, פָּאָרְשָׁאָלָטָן «מִיטָּ אָזְעָלָעָ, וּוּסָס פְּלִיטָ אָוּן וּוּסָס דָעַנְקָט».

צֹו פְּרִי . . . צֹו שְׁפָעַט

עַר הָאָפְטָעַר, וּוּי אַיר אָלָעָ, גַּעֲלָעַבְט אָוּן גַּעֲלִיטָן
גַּעֲקָעַמְפָט אָוּן גַּעֲפָאָלָן, גַּעֲשָׁטָנִין אָוּיְסָנִי.
דָאָרְאָ אִים הָאָטָן דָעֵר קָאָמָךְ אָוִיךְ אָ תְּאָרְגִּיטָס פָּאָרְבִּיטָן ;
עַר אִיז זִין פְּרִינְגִּיפָּ, וּוּי אָ שְׁקָלְאָפָּ גַּעֲוָעָן טְרִי.

אין עלות און נויט איז זיין יונגעט פַּאֲרְפָּלִיָּגָן...
אר, וועמען פון איך איז די צ'יט ניט באָקָאנֶט,
ווען עס ליעכערט די ברוסט אַ פֿאָר שׂוֹאָצָע אָוָגָן,
ווען סְפָּלָאָטָעָרט די זעלָ אָוָן צִיטָעָרט די הָאָנוֹט ?

חווען אַלְעָס שִׁינְגַּט שִׁין זַו זַיְן עַרְלָעַס, עַנְצָקָנוּ,
ווען סְאַלְוִיבַּט זַיְךְ אָזְן יְעַנְעַם, אַיְן זַיְךְ — אָן דַעַר חַוְלָעַט,
ווען פִּינְצָטָעָרָעָ נוִיט, אַלְעָס רַיְוָעָס עַדְרִיקָּנוּ,
מַאֲכָתָ דָא נַטְשׁ דַעַם גִּינְסְטַט פָּאָלָן כּוּרְעִים זַו גַּעַלְטָ?

ער האָט, ווי אַיד אַלְעַס, גַּעַפְּפָעָרט די יַאֲרָן,
איַן גַּזְלָאָן יַאֲכֵר נַאֲךְ אַ הַעֲכָרָן צַוְעָקָן,
איַן דַאֲךְ נַטְשׁ פַּאֲרְזְוִוִּיפָּלָה, אָוָן מַטְשׁ נַטְשׁ פַּאֲרְלָאָרָן,
חווען שַׁוְּעָר אַיְן דַעַר יַאֲךְ גַּעוֹעָן, פִּינְצָטָעָר דַעַר חַוְגָּ.

איַן טַרְיִיסְטַה האָט באַשְׁטַעַנְדִּיק מַוְתָּ, לוֹסְט אִים גַּעַגְעַבָּן
איַן האָפְּבָּוּגָן זַיְן חַוְגָּ גַּעַמְאָטָס לְכַטְּקָן אָנוּ וַיְיָ;
די פְּרִינְדָה, וועמען ער האָט גַּעַוְוִהָמָעָט זַיְן לְעַבָּן —
זַיְן וַיְלַעַן אִים שַׁעַצָּן, דַעַקְעַעַן, פַּאֲרְשְׁטִיָּן.

אַ, אַלְיִיעַ זַוְמָהִיעַ, פָּאָנָץ וַיְיַט לְעַט זַיְן קַבָּר
מִיט דַעַרְגָּעָר אָוָן גַּרְאָזָן טִיף באַוְאָקָסָן אַרְוָם
פָּוָן מַעֲכְטִיקָן גַּוְף נַטְשׁ גַּעַבְלִיבָן קַיְיָן אָבָּר,
זַיְן מַעֲכְטִיקָעָר גִּינְסְטַה וַיְיַט דַעַר טַוִּיט אַלְיָן — שְׁטוּמָ.

די פְּרִינְדָה, וועמען ער האָט זַיְן יְוָגָנָט גַּעַגְעַבָּן
זַיְן בְּלֹט אָוָן זַיְן פְּלִישָׁ, זַיְן מַטָּשָׁ אָוָן זַיְן מַאֲכָט,
זַיְיָ הַאֲבָן פַּאֲרְפָּלָגָט אִים, גַּעַבְרִיבָן בַּיִם לְעַבָּן.
זַיְיָ הַאֲבָן פָּוָן אִים נַאֲךְ זַיְן שַׁחַרְבָּן גַּעַלְפָּטָט.

אוֹן בְּלוֹזָן זַיְן מַכְבָּה צַו דַרְעוֹר אַיְינְגַּעַבָּין
אַ טְרוּמָעָר, וַיְיַעַר, האָט דַעַם שְׁטִין וַעֲקָגְעַשְׁטָעַלְטָ
טְרָאָגָט דַיְזָעָלָעַנְדָעָ וַחֲסָשְׁטָעָט אַיְיךְ די אוֹגָן:
„גַּעַקְוָמָעָן צַו פְּרִי אוֹן צַו שְׁפָעָט אוֹיְף דַעַר וַעַלְטָט.“

צַו פְּרִי, זַיְינָעַ פְּרִיְיָמָד זַאֲלָן שַׁעַצָּן אוֹן וַיְיכָן
פָּאָר וַעַמְעָן ער האָט זַיְינָעַ כּוֹחָתָ גַּעַשְׁעַגְטָט;
צַו שְׁפָעָט — ער זַאֲלָן קַעַנְעָן, וַיְאִיר, אַלְעַז גַּעַנְיסָן,
גַּעַפְּלָוָט מִיט אַ זַּעַלְעָ, וַחֲסָשָׁ פִּילָּט אָוָן וַחֲסָשָׁ דַעַגְקָט.

די זעל, וואס פילט און דענקט

נחים באבאד אייז געווען באשאנקען "מייט א זעלע, וואס פילט און וואס דענקט". ער פאָרְקָעֶרְפָּעַרט מיט זיך א באַשְׁטִימָן טיפֿ יַדִּישָׁן רַוְּסִישָׁ-אַסְּמִילִירְטָן יונְגְּנְמָן. אַזְעַלְכָּע יונְגְּעַלְיִיט האָבָן ערְשָׁת אֵין אַמְּעָן רַיְקָע זיך גַּעֲטָרָפָן פְּנִים אל פְּנִים מִיט יַדִּישָׁן מַאֲסָן. טַיֵּל אַזְעַלְכָּע יונְגְּעַלְיִיט זִינְגָּעָן גַּעֲוָאָרָן דָּא בּוּעָר, פִּירְעָר אֵין שְׂרִיבָעָר. די יַדִּישָׁן מַאֲסָן האָבָן אַזְעַלְכָּע יונְגְּעַלְיִיט אוַיְסְגָּעַלְעָרָנט פְּרִיעָר וּאֵלֶּن — יַדִּישָׁן סָאַצְיָאָלָן קָאמְר אֵין הַעֲכָרָע סָאַצְיָאָלָע פְּרָאַקְטִישָׁע אַגְּנוּטָרָעָסָן, די מַעַר דָּאָמָאנְטִישָׁע אֵין סָעָנְסִיטִיוּעָן האָבָן גַּעֲפָנוּן אַזְעַג צוֹ זַיְעָרָע פְּרִיעָר-דִּיקָע נְטוּיָה — צוֹ קוֹנוֹסָט.

באַבָּאָד אייז געווען אֵין אַיְדָעָלָע דָּאָמָאנְטִישָׁע גַּעֲשְׁטָאָלָט. גַּעֲנִיגָּט צוֹ חַלְוָעָן וּוְעָגָן שִׁינְקִיָּיט אֵין יוֹשָׁר, האָט ער זִינְגָּעָן בָּאוֹאַרְסְּטוֹזִיבִּיקָע יַאֲרָן גַּעַמּוֹת לְעַבְנָן אֵין מַיאָסְקִיָּיט אֵין אָמְיוֹשָׁר. אַינְגִּינָּעָם מִיט טַוִּינְטָאָר, טַוִּינְטָאָר קְרָבָנוֹת פָּוָן די שְׁוֹזִיעַ-פָּאָבְרִיקָן האָט ער דָּוְרָכְגַּעַלְעָבָט די גַּרְוִיזָאָמְסָטָע יַאֲרָן אֵין דָעָר אִימְיָרָאָנְטִישָׁע צִיִּיט אֵין די 80 ער אֵין 90 ער יַאֲרָן.

הַיִמְאָן סְטוּרְנוֹסֶקְיִ

1942 — 1871

ה י י מ א נ ס ט רו נ ס ק י

בְּאֶגָּרָאָפִישׁוּ פְּרָטִים

«סְטוֹרוֹנְסְקִים קַאֲפָעַ» אֵין אַמְּלָל גַּעֲוֹעַן אֲשֶׁר דָּבָר אוֹף דָּעַר צַוְּוִיִּי טָעַר עֲוֹעַנְיוֹ אֵין נַיְּדִיאָרָק. גַּעֲוֹעַן אֵין דָּאָס בְּעֵת אָנוּ נַאֲדָר דָּעַר עֲרַשְׁתְּנָעַ וּוּעַלְתִּי-מְלָחָמָה. דָּאָרְטָן הָאָט מַעַן גַּעֲוֹעַן אוֹף דִּי וּוּעַנְטָ אַבְּרָהָם וּוּאַלְקָאָ וּוּטְשָׁעָס בְּיַלְדָּעָר, וּזְאָס זַיְנְעַן דַּעֲמָאָלָט גַּעֲוֹעַן «אַמְּפָאַרְשָׁטְעַנְדְּלָעַךְ» אָנוּ מַמְּשִׁ מִיסְטָעָרִיעַן. שְׁפָעַטָּעָר זַיְגַּעַדְאָרָן בְּאַרְיָמָט אָנוּ מַאָ דָּעַרְגִּינְסְּטִישׁ קְלָאָסִישׁ. אֵין דָּעַר דָּאַזְּקָעָר לִיטְעַרְאָרִישׁ-קִינְסְּטְּלָעְרִישׁעָר קַאֲפָעַ הָאָט מַעַן גַּעֲפִירָט שְׁמוּעָן וּוּגַּן מַאְדָּרְגָּנָעָם טָעַטָּעָר. דִּי «יַוְּנָגְעַי» אָנוּ דִּי «אַיְנָגִינִּיסְטָן» הָאָבָּן דָּאָרְטָן גַּעַלְמָט וּוּיְעָרָעָ חְלוּמוֹת. בָּאַטְּרָאָכָּט זַיְעָרָעָ כְּלִיְזָיָן אָנוּ זַיְדָק גַּעַרְיִיטָט צַוְּנִיעַ קָאָמָפָן. דִּי גַּאנְגָּצָעָ יִדְּיָשָׁעָ אָנוּ נַיְּטִיְידִישׁ קִינְסְּטְּלָעְרִישׁ וּוּלְמָט, מַמְּשָׁ דִּי גַּאנְגָּצָעָ נַיְּזִידִיקָעָר אַינְטָעָ לִיגְעַנְצָעָ הָאָט מַעַן גַּעֲקָעָנָעָן אֵין דָּעַר דָּאַזְּקָעָר קַאֲפָעַ. זַיְעָר וּוּיְינִיק מַעְנְטָשָׁן פָּוָן דָּעַם גַּאנְגָּצָעָ טְוָמְלִידִיקָן עַוְלָם הָאָבָּן גַּעַי וּוּאָסָט וּוּגַּן דָּעַם אַיְגָּנְטִימָעָרָס שִׁיכָּוֹת צַוְּיִידִישָׁר פָּאוּזִיעָ. דָּעַר אַיְגָּנְטִימָעָר אֵין גַּעֲוֹעַן דָּעַר סְאַצְּיָאָלָעָר פָּאָעָט הַיְּמָאָן סְטוֹרוֹנְסְקִי. אַכְּבָּר הַיְּמָאָן סְטוֹרוֹנְסְקִים נַאֲמָעָן וּוּיְ אֲדִיכְטָעָר הָאָט מַעַן גַּעֲוֹאָסָט אֵין דִּי 909 דָּעַר יַאֲרָן פָּאָרְקָן יַאֲרָהָנוֹנְדָּעָרָט.

אֵין נַיְּדִיאָרָק זַיְנְעַן דִּי סְטוֹרוֹנְסְקִים גַּעֲוֹעַן זַיְעָר בָּאוֹאָסָט. סְאָיָן כְּדָאי צַוְּפָאַרְצִיְּכָעָנָעָן עַטְלָעָכָעָ פְּרָטִים וּוּגַּן זַיְיָ, דָּאָס וּוּטָ אַוְבָּזָד גַּעֲבָן אֲשְׁטִיקָל בָּאַגְּרִיפָ וּוּגַּן דִּי קָוְלָטוּרָעָלָעָ נְטוּיוֹת אֵין דָּעַר דָּאַזְּקָעָר מַשְּׁפָּחָה. הַיְּמָאָנָס עַלְמָעָרָעָר בְּרוֹדְעָד, אַלְבָעָרָט, אֵין גַּעֲוֹעַן אֲלַעֲגָעָבָן דָּאָרָעָ פִּיגָּר. אֵין דָעַם קִינְסְּטְּלָעְרִישָׁן קוֹאָרְטָאָל, אֵין גַּרְעָנִיטָשׁ וּוּלְעִדוֹשׁ, אֵין עָרָ גַּעֲוֹעַן בָּאַקָּאנָט וּוּיְ דָעַר הַיְּזָעָר-אַיְגָּנְטִימָעָר, וּזְאָס הָאָט נִשְׁתָּ גַּעֲנוֹמָעַן קִיְּין דִּירָה-גַּעַלְטָן פָּוָן אַרְעָמָעָ קִינְסְּטְּלָעָר. נַאֲכָמָעָר — עָרָ הַוּגְּנָעָרִיקָעָ קִינְסְּטְּלָעָר גַּעַהְגָּלָפָן מִטְּ גַּעַלְטָן. הַיְּמָאָנָס יַיְגָּרָעָר בְּרוֹדְעָד עָרָ דִּיְרָ מַאְקָס סְטוֹרוֹנְסִיקָי אֵין גַּעֲוֹעַן אֲלַעֲגָעָר — בָּאוֹאָסָטָעָר כִּירְוָרָג אָנוּ מַעַן דִּיְקָעָר אֵין סְאַדְ-פְּרָאַנְצִיסְקָאָ, שְׁפָעַטָּעָר — אֵין נַיְּדִיאָרָק, אֵין שְׁוּעָסָ טָעָר, אֵנָא סְטוֹרוֹנְסִיקִי-יְוָאָלְגָן, הָאָט צְוֹאָמָעָן מִיטָּ דַזְשָׁעָק לְאַנְדָּגָעָן אַגְּגָעָשָׁרִיבָן דָּאָס בּוֹקְ דִּהְיָ קַעְמְפָטָאָן וּוּסִיסְ לְעַטְעָרָסָ. אַגְּגָעָשָׁרִיבָן

איו די פרוイ פון באריםטען אמעריקאנער סאצ'יאלייסט אוון דענ侃ער איינגען ליש וואליגנג. אין אנדרע שזועסטער, ראו טטרונסקי, די פרוイ פון באָן וואסטען געלערגנטן דער לייזאַיס לאָרוּין, איין די פֿאָרְפֿאַסְעָרְן פון אָ בָּן וועגן אייבּרעהָם ליגאָקָלֶן. זיעער שׂוֹוֹסְטְּרָעְקִינְד סִימְעָן טַטרּוֹנוֹסְקִי אוין וועגן דער זיעער השׂוֹבָעָר אוון באָוואָסְטְּרָעְ מִיטְאָרְבְּטָעְרָעְ פָּון דער "נוֹיְאַרְקָעָר טִימּוֹ". ער איין געווען אָ מְחַבָּר, רַעֲדָקְטָאָר, אוון שְׁרִיבְּרַעְרַעְ פָּון באָריםטען טַעַלְעַכְּן קָאָלָום "טַאְפִּיקָס אוֹו דֵהִי טִימּוֹ".

הַיְמָן טַטרּוֹנוֹסְקִי איין גַּעֲבוֹרִין גַּעֲבוֹרִין איין יָאָר 1871. אַין באָ בִּינְגִי, וַיְתַעֲבֵסְקָעֶר גַּוְבְּעָרְגָּנְגָּע. דָּאָס שְׁטַעְטָלָהָט זִיךְ גַּעֲפְּנוֹנָן נִיטָּוּ וַיִּיטָּפּוֹן פָּאָלָאָצָק. ער איין אלְט גַּעֲוֹעַן פּוֹפְּצִין יָאָר, וַוּעַן דָּעָר איין גַּעֲקְומָנוֹן קִיְּין אַמְּעָרִיקָע מִיטָּדָעָר גַּאנְצָעָר מְשַׁפְּחָה. דָּעָר פָּטָעָר איין גַּעֲוֹעַן אָ יִיד אָ לְמָדָן אוון אָ מְשָׁכִיל. די מְוֹתָעָר איין גַּעֲוֹעַן אָנְשָׁתְּ-חִיל. צָוָּא 86 יָאָר הָטָט זִי אַגְּגָעָשְׁרִיבָּן קָאָפְּטִילָעָךְ וַכְּרוֹנוֹתָוּ וַוּעַן דָּעָם צְרוּקְגָּעָ — שְׁטַאָנְגָּנוּם שְׁטַעְטָלָן אוון וַוּעַן דָּי פִּינְקְלְדִּיקָעָה אַפְּעָנוֹגָנָגָעָן איין אַמְּעָרִיקָע, אַין דָּעָם לְאָנד פָּון גַּרְוִיטָעָ מַעְגְּלַעְכְּקִינְטָן. אוֹיךְ דָּעָר פָּטָעָר הָטָט זִיעָר אָ סְדָּק גַּעֲהָאָלָטָן פָּון אַמְּעָרִיקָע. דָּאָס נִיעָר לְאָנד איין בַּי זִיךְ גַּעֲוֹעַן וַיִּאָר אָ טְרוֹים וַוּעַן אָ פְּרִיָּי אָן הַכְּבָעָר לְעַבָּן. דָּעָם בִּיטְעָר וַוּגְ פָּון דִּי עַרְשָׁטָע אִמְּיִינְרָאָנְטִישָׁע יָאָרָן הָאָבָן וַיִּזְרְעָלְאָטָט וַיִּצְרְעָלְיָיקָע שָׁוּעָרִיקִיתָן, וַוָּאָס מַעַן מוֹזָבָיְקָוּמוֹן. אוֹן די עַרְשָׁטָע אִמְּיִינְרָאָנְטִישָׁע יָאָרָן הָאָבָן גַּעֲפִירִיט צָוָּדָע שְׁוֹוְצְפָּאָבָּרִיךְ — נִיעָרָן הַעֲמָדָעָר. אַלְעָה הָאָמָן עַגְּרָבָעָט : דָּעָר 17 יָאָרְקָעָר אַלְבָּרָטָה, דָּעָר 15 יָאָרְקָעָר הַיְמָאָן, אוֹן אָפְּלִיוּ דָּעָר גַּאֲרִין יְנָגָעָר מַאֲקָסָה. גַּעֲרָבָעָט הָטָט מַעַן פָּון בָּאָגִינְעָן בַּיִּזְרָעֵל שְׁפָעָט איין דָּעָר נָאָכָט. אוֹן די מְוֹטָעָר, די אַשְׁתְּ-חִיל, הָטָט גַּעֲקָאָכָט אוֹן גַּעֲרָאָמָט פָּאָר זִיךְיָה. אוֹן אִיר אָפְּנָהָיוֹן הָטָט זִיךְיָה בְּרַרְיָעָטָה הָאָגָּט גַּעֲשְׁטִילָט דָּעָם הַזְּגָעָר פָּון אָ סְדָּק אַיְדָעָלְאִיסְטִישָׁע יְנָגְעָלִיטִיט, וַוָּאָס הָאָבָן דָּאָרְטָן גַּעֲפְּנוֹנָן אָ מְקוֹם-מְקָלָט. אוֹן וַוּגְ מַיהָאָט בְּאַדְאָרְפָּטָה זִיךְיָה פָּאָר זִיךְיָה אָ גַּעֲלָגָעָר אוֹפְּנָה דִּיל. גַּעֲוֹאוֹינְטָה הָטָט די מְשַׁפְּחָה אַין הַאָרֶץ פָּון דָּעָר אִיסְטִיסִיָּה, אַין אָ טַעַנְמַעַנְטְּ-הַזְּוִיָּה, אוֹיךְ מַעְדִּיסָּאָן סְטְרִיטָם.

אַין 1888 הָטָט זִיךְיָה אַרְיְבָּרְגָּעְקָלִיבָּן קִיְּין דָּאָהָוּי, נִוְּזָדְשִׁירְזִי. גַּעֲטָאָן הָאָבָן דָּאָס די טַטְרוֹנוֹסְקִיס מַחְמָת צּוּוִיְּ סִיבּוֹת. רַאֲשִׁיתָה, דָּאָרְטָן הָטָט זִיךְיָה אָ נִיעָר פָּאָבָּרִיךְ צָוָּא נִיעָרָן הַעֲמָדָעָר. שְׁנִיתָה, מַיהָאָט גַּעֲהָאָפָּט, הַיְמָאָן וַוּגְ זִיךְיָה אָוִיסְהָיִילָן פָּון זִיךְיָה כְּרָאְנִישָׁן בְּרָאְגְּנִיכִיט. אָגָּב, פָּון דָּעָר דָּאְזְיָקָעָר קְרָאְגְּקִיט הָטָט עַר גַּלְלִיטָן זִיךְיָה גַּאנְץָ לְעַבָּן.

אין 1889 איזן די סטודנטס-קיד-משפחה שווין געווען צוריק אין נויר ייאַרְק. דער פֿאַטְעָר האַט באַשְׁלָאָסן צו וויעָרָן אַסּוֹחר, די קִינְדְּגָדָר זאלְן אַגְּנְהֵיבָן שְׁטוּדָרָן. נַאֲכָדָעָם ווי' מַהְאָט אַפְּגָעָוָאוָיָנִט אַיאָר צִיִּיט אַין אַ דִּירָה אוֹוֵף אַיסְטָה 35 סְמֶטֶר גָּאַס, האַט דִּירָה פֿאַטְעָר גַּעֲפָנְט אַ שְׁפִּינְזֶרְקָרָם. די קִינְדְּגָדָר האַבָּן אַוְיְגָהָעָרָט אַרְבָּעָטָן אַין דִּירָה פֿאַבָּרִיךְ, אָזָן זַוִּי האַבָּן גַּעֲנוּמָן צָוֵם לְעַרְבָּעָן. פֿאַרְשְׁמִיטָּזָּיְד, אַין די פְּדִיעָע שְׁעָהָן האַבָּן זַוִּי גַּעהְלָפָן דַּעַם טָאָמָן אַין קְרָאָם. דָּאָס סְטְוּדָנְטִיכְּרוּהָיְוִי אַין פֿאַרְזָהָן אַוּונָתָן אַין צְעַנְטָעָר פּוֹן יוֹגָעָ שְׁרִיבָעָר אַון פְּאָעָטָן. כְּמַעַט יְעִידָּן אַוּונָתָן האַט מעַן דָּארְטָן גַּעַטְרָאָפָּן יְוָנְגָלִיטִים, וְאָס זִיְּנָעָן גַּעַוְועָן פֿאַרְטָאָן אַין לִיעַטְרָאָטָר. צְוּשָׁן די שְׁתָּאמָן-גַּעַסְטָן אַין גַּעַוְועָן מָאָרִיס רָאָז, אַזְּבָעָלְדָן.

הימאן סטראנסקי תושקה צו שריין האט זיך אroiיסגעוויזן אס סד פרונער. ווען ער אין אלט וועווען זיבענען יאר, בעט זוי האבן געווארנט אין ראהוועי, האט הימאן פארגעעליגענט פאר דער משפה זייןע לידער אונז ייינַ ראמָאָ ווועגַ דעם אַמִּירְאָנְטוּלְעָבָן.

אין 1894 האט היימאָן טטרוֹנסקי חותונה געהאָט. ער האט זיך דעַ מפֿרְנָס געוועָן פּוֹן אַשְׁפִּיזְׁ-קְּרָאָם. אין 1895 האט זיך דֵי גאנצְעַס טטרוֹנסקי-משפָּחה אַבְּערְגְּעָלְבִּין קִין סָאַנְ-פְּרָאֶגְזִיסְקָא. אוֹיךְ היימָאָן סָטְרְוּנְסְקִי אַיזְ אַתְּהָן אַזְוּקְ מִיטְ דַּעַר משְׁפָּחה. דַעַר פְּאַטְעָרְ האָט אַיזְ סָאַנְ-פְּרָאֶגְזִיסְקָא גַעֲפְּנָטְ פּוֹן ווַיְינְ אָזְ לְיקָעָר. דֵי זַיְן האָבָּן אַיזְ פְּאַטְעָרְ גַעֲפְּנָטְ אַחֲזְ מַאֲקָס טְרְוּנְסְקִין. ער האָט גַעֲאָרְבָּעָט אַיזְ פְּאַרְנוּמָעְן מִיטְ זַיְן מַעֲדִיצְיְנִישָׁר פְּרוֹאֶפְעָסִיעְ. ווֹעָן אַונְדְּזָעָר דִידְיְטָעָר אַיזְ גַעֲוָעָן אוּרְפָּאָרְגָּזְעָן אַיזְ דַעַר פְּרָאֶגְזִיסְקָא, אַיזְ אַים זַיְן פְּפָרְזִי גַעֲשְׁתָּאָ�ָן. זַיְן האָט אַים אַבְּערְגְּעָלְאָזְ מִיטְ צְוִיְּ קְלִיבָּעְ מִיְּדָעָן. אַזְוּיְתִּים מַאלְ האָט ער נִיטְ חַתּוֹנָה גַעֲהָאָט.

דיברנו בסוף המאמר, מילאנו את הדרישה של דוד קריינר, שבראש המאמר אמר: "הנני מושך אתכם לארץ ישראל".

ווען היימאן כטראנסקי איז געומגען צוירק קיין ניויארך, אין-1906, איז ער גוואארן א דעפערטער פון דער ענגלישער סאציאליסט טישער ציטונג "זהי ניו יאך קאל". ער האט דעתמאלאט געשביבן אויס-שליסלעך איז עבגלאש — דערציילונגונג פאר "סטריט ענד סטמיהה"

א פאללאג, וואס האט אַרויסגעגעבן פֿאָפּוֹלְעֵרֶץ זְשֻׁרְנָאַלְן. ער האט זיך אויך געדראקט אין "קָאַטְמָאָפָּאַלְטָעָן", "וּוּבְּנִיטִי פֿאַירֶ" אָונְ אַגְּדָעָרֶע שְׂזֻרְנָאַלְן. היימָאַן סְטְרוֹנוֹסְקִי האט אויך גַּעֲשִׁרְבֶּן אַ סְּדָר פִּיעָסֶן אַיְזָן עֲבָגְלִישׁ.

זיבּן יאָר אַיְזָן ער גַּעֲוָעָן אַ "פֿרִי לְעָנָס" שְׁרַיְבָּעֶר. די אַנְשָׁתְּרָעְגָּנוֹגֶג אַיְזָן גַּעֲוָעָן צוֹ גְּרִיסְסִיס פֿאָרָ אַם. האט ער אַיְזָן 1913 גַּעֲפָנְטַס אַ האָטָעַל בַּיִּים יִּם, אַיְזָן בְּעַלְמָאָר, נַיְזְדּוֹרְיוֹי. שְׁפָעְטָעֶר — אָן אַגְּדָעָרֶע האָטָעַל אַיְזָן עַלְבָּרָאָן. אוּפִּיךְ דָּעַר צְוִוְּיְטָעֶר עַוּוּנְגִּי הַאָט ער גַּעֲהָאָט זִיְּן באַ רִימְטָעַ קָאָפָּע, אַ פְּלָאָצְן פֿאָרָ קִינְסְטָלְעָר אָונְ אַינְטְּמָעָלְקְטָאָלָן, פֿוֹנְקָט זַיְּדָס זַיְּנְגָּן גַּעֲוָעָן זַיְּנָעָה האָטָעַל. אַיְזָן 1924 האט ער זִיךְ פֿאָרְנוּמָעַן מִיטְ "רִילְ עַסְטָעִיט", באַדְּזִיםְסָחָר. ער האט אַפְּגָעְדוֹגָגָעָן הַיּוֹעָר אוּפִּיךְ וּאְשִׁינְגְּטָאָן סְקוּוּרָ, וְאָסְ האָבָּן גַּעֲהָעָרט צוֹ קָאָלָאמְבִּיעָ אַונְיוּעָרְסְטָעַט. די הַיּוֹעָר האט ער אַיְבָּרְגְּעָבוֹיט אָונְ זִיךְ פֿאָרְדוֹגָגָעָן. אָגָּב, — אוּפִּיךְ דָּעַם דָּזְאַיְקָן פְּלָאָצְן גַּעֲפִינְט זִיךְ אַיְצָט די יְוִידִיאָשׁ שְׁוּלָעָ פֿוֹן נִירָאָרְקָעָר אַונְיוּעָרְסְטָעַט, אוּפִּיךְ די יְוִידִיאָשׁ בְּיְבָלְיאָטָעַק.

היימָאַן סְטְרוֹנוֹסְקִי אַיְזָן גַּעֲוָעָן אַ לְּבָ מְוֹב. ער האט גַּעֲהָאָט אַנְפָעָנָע האָגָּט. ער אַיְזָן גַּעֲוָעָן מַעַר טְרוּמָעָר וְוִי גַּעֲשָׁפְטָסָמָאָן. קִין נְחָתָה האָט דָּס נִיטְ צְוּגְעָגָעָן זִיְּן לְעָבָן. דָּרְצָוָה האָט ער שְׁטָעְנְדִיק גַּעֲלִיטָן פֿוֹן די אַפְּטָעַ עַקְאַנְאַמְּשָׁעָ קְרִיזְוִיסָן אַיְזָן לְאָנְדָה. אוּפִּיךְ זַיְּנָעָ גַּעֲשָׁפָטָן האָבָּן זִיךְ די קְרִיזְוִיסָן שְׁטָאָרָק אַפְּגָעְדוֹפָן.

גַּעֲשְׁטָאָרָבָן אַיְזָן סְטְרוֹנוֹסְקִי אַנְפָעָנָע מַעַנְטָשָׁה, אַיְזָן עַלְטָעַר פֿוֹן 71 יָאָר, דָּעַם 10 תְּנָן אַפְּרִיל, 1942. גַּעֲוָעָן אַיְזָן ער אַ טְּאַלְאַגְּנְטִירְטָעָר מַעַנְטָשָׁה, אַנְפָעָנָע מַעַנְטָשָׁה, אַנְפָעָנָע מַעַנְטָשָׁה, אַנְפָעָנָע זִיךְ צְבָעָר בָּאַשְׁטָאָנָעָן אַיְזָן דָּעַם. וְאָסְ זַיְּנָעָ קִינְסְטָלְעָרְישׁ שְׁוּלָעָ מַעְגְּלָעְכִּיקִין האָבָּן נִיטְ גַּעֲפָנְגָּעָן קִין תִּקְוָן.

דָּעַם שְׁרַיְבָּעֶר פֿוֹן די שְׂוֹרוֹת זַיְּנָעָן בָּאַקָּאנְטָה היַיְמָאַן סְטְרוֹנוֹסְקִיס לִידְעָר פֿוֹן יָאָר 1891 בַּיּוֹ 1893, אַ פֿרְאָזְעִיזָאָךְ "די אַיְתָאָ-בְּיָאָגְּרָאָפִּיעָ פֿוֹן אַ רְאָקָ" (איַן "אַרְבִּיטָעָר צְיִיטָנוֹג", דָּעַם 27 תְּנָן אַפְּרִיל, 1895), וְוִי אוּפִּיךְ רַעֲצָעְנוֹיָעָס, אַיְזָן עֲבָגְלִישׁ, וְוּגָן מַאֲרִיסְסִיס רַאֲזְעַנְפָּעָלְדָן אַיְזָן וְוּגָן יְהָוָאָ-שְׁעָס בּוֹךְ "גַּעֲזָאָמְלָטָעָ לִידְעָר" (איַן "דְּזָשָׁוִישָׁ קָאָמְעָנְטָה", בְּאַלְטִימָאָר, אַיְגָוּסְט 23, אַנְפָעָנָע אַקְטָאָבָעָר 11, 1907).

זינע לידער

הימאן סטודנסקיס ערשות ליד, וואס איז צו אונדו דער גאנגען, איז: «אַ פֿרָאָגָע» (אן [זו] דעם פאלקס-דיקטער אונד פאעט מאראריס רְאוּנֶנְפֿעַלְד). גדרוקט איז געווען דאס ליד אין «פאלקסאַדוֹאָקָט», דעם 26 ספטמבר 1891. אין יענע יאנז זינען די באַרְיִמְטוּ יְדִישָׁע פאעטן געווען ווינטשעוויסקי, דעם אלט נאך אין לאנדאָן, עדעלשטאט און רְאוּנֶנְפֿעַלְד. רְאוּנֶנְפֿעַלְד האט שווין דעם אלט געהאט אַרוֹיסְגָּעָבעַן צוּווַי זַמְלוֹנְגָּעַן לִידְעָר: «די גְּלָאָקָע» און «די בלומענְקָעַטָּע». אין דער «אַרְבִּיטְעָר צִיטְוָנָג» איז ער געווארן דער וויכטיקסטער, דער אַפְּיַצְּיעַלְעַר דִּיכְטָעַר. זינע לִידְעָר האט מען געונגגען אין די שעפער, אין די טענעמענטה הייזער, אויף קאנצְעַרטָן און אויף אַרְבִּיטְעָר-פֿאָרָה זַמְלוֹנְגָּעַן. מען האט אים באַרטאָקט פֿאָרָן דִּיכְטָעַר, וואס מיט זיין פֿאָעַטְישׁ זַוְּאָרט הֻלְּפָט ער דער גַּעֲנַעַטְעַרְדָּן די סַאְצְּאָלָעָן רְעוֹאָלְזִיעַ. פֿלְצְעַם האט רְאוּנֶנְפֿעַלְד אוּפְּגָּהָעָרט פֿאָרְעַפְּטַלְעַכָּן זַיְנָע לִידְעָר אין דער «אַרְבִּיטְעָר צִיטְוָנָג» — פֿוֹן אָפְּרִיל 1892 בין אָפְּרִיל 1892. דאס האט אַרוֹיסְגָּעָרְפָּן שְׂטוֹוֹנוֹג מֵצֶד זַיְנָע אַהֲנָגָעָר, אויך טעבות. הימאן סטודנסקי דרייקט זַי אָוִס אוּפְּ אָזָא אָפְּן:

זאג, זעסטו ניט מערער
דעם אַרְבִּיטְעָרְסְּ צְרוֹת,
זַיְנָע לִידְעָר, זַיְנָע קוֹחָאָל, אָזָא זַיְנָע שְׁמַעַץ?
אַרְעָר פֿאָרְגְּלִיוּעָרט,
פֿאָרְשְׁטִינְגְּרָט גַּעֲוָאָרָן
אי זַיְנָע פֿילְגָּדָע לִידְמָע הָעָץ?

— — — — —
— — — — —

זו האסט זוֹרָךְ דִּין זַמְעַן
אוֹנְדוֹ שְׁעַנְדִּיק גַּעֲוָיָן
דעם וְעַג צַו בְּאָמְרִיאוֹנוֹן, צַו לִיכְתָּ
דָּרְקְלָעָר מִיר חָסָב בִּיסְטָאָ
אַגְּשָׁוִיגָּן גַּעֲוָאָר!
זאג, האסטו פֿאָרְגְּלִיסְּן דִּין פֿלִיכְתָּ?

«דער וְעַג צַו בְּאָמְרִיאוֹנוֹג» — דאס איז געווען איינער פֿוֹן די וויכטיקסטע מַאְטִיוֹן אַין סטודנסקיס לִידְעָר. דעם טְרִיבְּבָן רְאוּנֶנְפֿעַלְדָּן

בפדרערט ער אויף צו דערקלערן פאַרוֹאָס דער דיכטער איז אַנטשוויגן געועאָרין, ווען זינגען איז זיין פלייכט, אַ פלייכט וואָס פִּירְט צו "לייכט", "צו באָפרִיאַיָּונג".

זו די קעטפער פאר אַמעֲרִיקָן גָּעֵר אַמְּרִיקָן גְּיִיקִיט וווענדט ער
זיך אין דעם זעלבייקן גײַסט. איזן זיין ליד "געֶר פֿערטער דושולאַי"
דעַרְצְּיִילְט ער ווי אָזְוִי עס האָבָן גַּעַצְּטְּעָרֶט די העַרְשָׁעָר, די טִירָאנָן,
ווען די אַמעֲרִיקָן גָּעֵר קעטפער פאר פרַיהַיִיט האָבָן גָּעָרִיסָן "פָּוֹן זַיְד
דעם יָאָך, ווּאָס הָאָט זַיְד... אָן אוּפְּהָעָר גַּעַדְּרִיכְתּוּ". צו באָ
פרַרְיאָנוֹגָן — דָּאָט אָיו דער הוּאַפְּתַּגְּעָצָנָק אַין זַיְנָע לִידָּעָר, ווּאָס זַיְד
נְעָנָן צו אָונְדוֹן דער אָנְגָּעָן. די טַעַמְאַטְּיק אַין זַיְיָ אָבָער אַפְּאַשְׁׂיִי
דְּדָעָנָע. מִיר גַּעֲפִינָּעַן בַּיִּים דָּאָס רֻוב לִידָּעָר, ווּאָס דְּרִיכָּן אָוִיס סָאָ
צִיאַלָּע עַלְנָט, אַצְּיוֹי לִידָּעָר סַאְטִירִישׁ אָוּן אַיְזָן לִיד, ווּאָס אַיְזָן בָּאַמָּת
אַרְוואָלְצִיאָנָעָר לִיד.

לידער פון סָצִיאַלְעֶר עַלְגַּט

טרערן-ליידער זייןען געווען דאס טאגט-טיגלעכע ברויט בי אַס
סאצ'יאלע פאעטען. ווען נאר מען האט באשריבן דאס איניעויניקסטע
לעבן פון געליטענען, האט דער רחמנוט צו זיך אלין אroiיסגערוףן טערערן.
דאס לעבן איז טאכע געווען איזוי ביטער, או בלויז טרעדן האבן אויס-
געדריקט דעם שקלאפס אנגעוויליכט האָרֶץ.
סטרונקסיס לד "מיין פראגע" ("די אַרבײַטער צייטונג"), דעם 3 טן
 يولַי, 1891) דערמאָנט אַנדּז אַין אלְקֻומָן צְנוּנָעָרָס פֿאָרָם אָוֹן רִיטָם.
דער אַינְהָאָלָט אַבעָר אַין אַנְיְגָעָנָה. דעם אַרְבָּעָטָר בַּיִּדְעָר מַאֲשִׁין
מאָטָרֶט אַין פראגע: ווען ער ווועט אַלְט ווועָר — «אַ, דַּאמְאָלְסַט, אַ
דאָן ווועט זיך?»

מיין פראגע

ז' צבאניק נויניגראן.
שטעניך שוערטער עיינטיך
ט טערון די רעד פון מאשיין —
אָ ווֹיטְקִיךְ פֿרְגָּאָע
דאַן אַבְּגָעַ מֵין לְגָעַ
אין צוֹקָגֶט בָּאַשְׁעַטְמִיךְ מֵין זַיִן :

דאָן ווּזַן פֿאָרָאָמְעֶרְטָע,
יאָרָן פֿאָרָקְמוּעֶרְטָע,
פֿילְ יָאָרְן פֿוֹן צְרוֹת אָוָן פֿיִין
וּוְעָלְן מְךָ אַלְץ מַאֲכָן
צְוָם קְרָאנְקָן אָוָן שְׁוָאָכָן,
אָ, דְּצְמָאַלְסָטָה, אָ, דְּאָן וּזְאָס וּזְעַט זֵיַן?"

וּזְעַן פֿרְאַפְּלָעְוּזַן, שְׁאַפְּנָן שְׁוֹעָר
וּוְעָלְ אַיךְ נְסִי קְעַנוּן מַעְרָה,
וּזְעַן אוּסְגָּעָסְמָאַצְקָעָט בֵּין אַין בֵּין,
וּזְעַן אָ נְזָאַלְגָּוָעָר שְׁקָלָטָה,
אוּסְגָּעָאַרְבָּעָט אָוָן שְׁלָאָפָּעָה
וּוְעָלְ אַיךְ זֵיַן, — אָ, דְּאָן וּזְאָס וּזְעַט זֵיַן ?

וּזְאָס וּזְעַט מִיךְ בְּאַשְׁעָן,
עַרְעָוָן אָוָן שְׁטִיצָן ?
פֿאָרָאָמְעֶרְט אַלְטִינְקְעָרְהִיט —
זְיאָו וּוְעָלְ אַיךְ פֿאָרָשְׂמָאַכְטָעָהִיט,
קְרָאנְקָעָר פֿאָרָשְׂמָאַכְטָעָהִיט,
גַּעֲפִינְעָן אָ שְׁטִיקְעָלָעָ ברְוִוִּיט ?

*

עַס לְוִיפָּן דִּי אַרְזָן,
דָּעַם אַרְבָּעָטָעָרָס יָאָרְן,
פֿאָרָפְּגָנְטָעָרָט פֿוֹן צְרוֹת אָוָן פֿיִין !
זֵיַן לְוִיפָּן גַּעֲשָׂוִינָד
אָוָן לְאָוָן אָן גַּעֲוִינָה,
אָוָן דְּצְמָאַלְסָט — אָ, דְּאָן וּזְאָס וּזְעַט זֵיַן ?

נאָך שְׁטָאַרְקָעָר וּוְעָרָט דָּעַר טְרָעָן-מְאַטְיוֹו בֵּי סְטְרוֹנוֹסְקִין אוִיסְמַ'
גַּעֲדָרִיקַט אִין לִיד "דָּעַר שְׁלָעַכְטָעָר וּוְעַטָּעָר" ("די אַרְבִּיְיטָעָר צִיְיטָוָגָג").
דָּעַם 24 סְטָן פֿעַבְּרוֹאָר, (1893). די פֿיְגָזְטָעָרָעָ כְּמַאֲרָעָס בֵּי אִים אִין הָאָרָצָן
וּוְעָרָן "עַשְׁמָאַלְצָן אִין רְעָגָן פֿוֹן טְרָעָרָן, אִין מְבוֹל פֿוֹן בְּלוֹט אָוָן פֿוֹן
גַּאֲלָן". דָּאָס לִיד עַפְנָט וִידְ מִיטְ אַ שְׁוֹרָה, וּזְאָס דְּעַרְמָאָגָט אָוְנְדוֹ אִין
וּוְיִגְטְּשָׁעוֹסְקִים אַקָּאָרְד "אִין רְעָגָן, אִין וּוְינְט אָוָן אַין קְעַלְטָה". בֵּי סְטְרוֹנוֹן-

סקי גיט די שורה : «עס רעגנט, עס שניית און עס וויעט». די טעםעס ביי די צווי פאעטן זיין זיין פארשיידענע. ביי ווינטשעוזסקין איז דאס ליד וועגן צוויי «עופעלעך», צוויי «יתומימלעך». ביי סטרונסקין איז דאס ליד וועגן זיך אלין. סטרונסקי פרגלייכט זיין איין פארוואלקנט געמייט מיט גאטוריידערשיינונגען מיט סאציאלן צושטאנד — דאס איז געווען א נאטורידערשיינונגען מיט אלע סאציאלע פאעטן. סי קאמפ אין נא- באיליבטער מיטל ביי כמעט אלע סאציאלע פאעטן. סי קאמפ אין נא- טוריאיסברוכן, סי געפאלנקייט אין געמייט האבן די פאעטן פרגלייכן מיט זיער איגענען גורל.

שליעכטער וועטער

עס רעגנט, עס שניית און עס וויעט,
עדער הימל איז פינצעטער און שווארץ.
און שווארץער, נאך פינצעטער שוווארץער
אייז איצטער ביי מיר אין מײַן האיז.
עס שלעפֿן זיך פינצעטער כמײַעס —
וואָלעט זאָם האָבן פֿאָרטעטעל
די שיין פּוֹן דעם אַרבעטער לְעֵבֶן,
דאָס לְעֵבֶן פּוֹן אַרבעטער-וּולט.

עס רעגנט, עס שניית און עס וויעט,
זי חאָלקְנָס צעַשְׂמַלְצָן אַין פְּלוֹס.
און, בילדער, ביי מיר אין מײַן האָזֶן
די חאָלקְנָס פּוֹן ליד אַין פְּאַרוֹס.
די כמַאֲרָעָס, די פִּינְצְּעָרָע כמַאֲרָעָס
פּוֹן צְרוֹת, פּוֹן הוֹנְגָּעָר אַין קוֹחָל,
צעַשְׂמַלְצָן אַין רַעַגְן פּוֹן טְהֻרָּן,
אין מְבוֹל פּוֹן בְּלוֹט אַין פּוֹן טְאַל...

פאראן ביי סטרונסקין נאָד אַ לְּיד, וואָס דרייקט אויס געפֿאלנקייט דורך גאטוריידער. דאס ליד הייסט «זו דער פריהויט». אויך אין דעם ליד באָנוֹצְט זיך סטרונסקי מיט פֿאָרגְלִיכְן — ווינט, שטראָלן, וואָלְקְנָס. די דָאַיְקָע דָרְיִי גאטוריידערשיינונגען שטעלן מיט זיך פָּאַר :

שטראלן מינט שטראלן פון פריהייט. וואלקנס — זיַי פאָרְהַילֵּן די
פריהייט. דער ווינט — ער קען פֿאָרִיאָגָן די פֿינְצְטַעַרְעַן מאָכָט פָּוֹן די
וואָאַלְקָנָס. דאס לֵיד דֶּרְיךְט, אַבָּעָר, אוֹסָס גַּעֲפָאַלְנְקִיט. דער ווינט, וואָס
דאָרְפָּאַרְטְּרִיבָּן די פֿינְצְטַעַרְעַן כּוֹחָות «איּוֹ בְּלוּזָאַן אַיְפָּזָן אַ
קְרֻעְנָקָן». **לְעָכָן הָאָרֶץ.**

צַו דָּעַר פְּרִיהִיּוּת

זיַי אַיךְ דַּעַנְקָן פָּוֹן די שִׁינְעַנְדָּעַ לִיפְטִיקָעַ שְׁטְרָאַלְן,
וְאָס וַיְיַעַן מַאְרוֹקְלָט אַיּוֹ וְאַלְקָנָס אַגְּזָנָה,
וְעָרָט מִיר מִין הָאָרֶץ אַוִּיף שְׂטִיקָעַ צַעְמָלָן,
וְעָרָט אַיּוֹ מִין בּוֹעָם אַ שְׁטוּרָמָעָר וַיְהָה.

אַ וַיְיַעַן וּלְכָבָר וְאַלְטָן, דַּאֲכָט מִיר, קַעַנְעַן צַעְלָאָן,
עָרִיסִין די וְאַלְקָנָס, פְּאַרְטְּרִיבָּן זַיְיָ וַיְיַיטָּ;
אַ וַיְיַעַן וּלְכָבָר חַאַלְטָן, דַּאֲכָט מִיר, קַעַנְעַן פְּאַרְגָּאנָן,
די שְׁרַעְקְלָעָעַ שְׁוֹאַרְצִיקִיט, די פֿינְצְטַעַרְעַן צִיְּיטָ.

נָאָר אָמוֹיִיסְטָן! אָה, עַס חַעַלְפָט נִיטָּה! די חַאַלְקָנָס, זַי בְּלִיְבָּן;
אַיךְ פְּרָעָג וַיְךְ וְאַרְוָם? אַיּוֹ וְגַוּסִים אַיּוֹ מִין שְׁמָאָרָץ!
אַיךְ זַעַן, אֹז דָּעַר וַיְיַעַן, וּלְכָבָר וּלְיַיְלָה פְּאַרְטְּרִיבָּן,
איּוֹ בְּלוּזָאַן אַיְפָּזָן אַקְרֻעְנְקָלְבָּן הָאָרֶץ...

דאָס גְּלוּיְבָן אַיּוֹ «לִיכְטִיקָעַ שְׁטְרָאַלְן» הָאָט סְטוֹרְגָּעָדְרִיקָט
איּוֹ זַיְן לְאַנְגָּ לִיד «די צְוּקוֹנְפָּטָן». אַיּוֹ דָּעַם לֵיד אַיּוֹ נִיטָּאָ קִיְּין שָׁוָם סְפָה
וְעָגָן דָּעַר בְּלִיעַנְדִּיקָעַ פרִיהִיּוּת. נִיטָּאָ קִיְּין שָׁוָם כּוֹחָות אַוִּיף דָּעַר
וְעָלָט, וְאָס וּלְעָלָן קַעַנְעַן אַפְּהָאַלְטָן די «צִיְּיטָן», וּוֹעָן די מְעַנְשָׁהִיּוּת וְעוֹטָ
וְעוֹרָן בְּאַפְּרִידִיטָן.

אַ טָּאָגָן אַטָּאָג אַיּוֹ דִּי יָאָרָן, וַיְיַלְעָן:
עַס פְּלִיעָן דִּי יָאָרָן אָוֹן שְׁלַעַפְּן מִיטָּז וַיְךְ
מִין לְעָבָן, מִין שְׁטוּרָבָן, מִין קְלִינְגָּן אַיּוֹ,
אַלְעָס אַהֲנוֹצָו — אַהֲנוֹ זַעַן צִיְּעָן...
אוֹן צִעְנָדִיקָן, לוֹיְפָנִיקָן, יָאַנְדִּיקָן גַּךְ,

זע איך דערווילע, זיין טראגן מיט זיך
 א ניאינקע, ליביגקע, פריילעכע צייט:
 א צייט חען די מענטשאheits וועט ווערן דערקויקט,
 א צייט חען די מענטשאheits וועט ווערן בּאָפּרִיט.

אין דער צויעטער סטראפע בעט דער דיכטער, די צייט זאל בליבין
 שטיין אויף א וויל. ער וויל זען ווי "גילדליך און פרוי, די מענטשאheits
 וועט לעבן אין גילדליך צייט". ער וויל נאך, עגנסין פון געלטעלעכער
 פרײַהַיַּיט דעם זיסנוק שטראל, — אין לאזן די פריילעכע ליבלעכע
 שטונדז, פֿאָרוֹיזֶן די שמערצלעכע בִּיטְעָרָע וּוֹאנְדָן, מײַן אַיצְטִיקָע צְרוּת
 און קוואל!"

דער דיכטער כאפט זיך אבער גלייך: ער פֿאָרָהָאַלְט "די ניאינקע
 צייט פון צופרידנקיט, גליק, פון פרײַהַיַּיט פֿאָר פֿאָרְשְׁקָלְאַפְּטָע לִיטָּע".
 ער בעט זוי, זיין זאלן לויפֿן וואס שנעלער, כדי זיך צוקונפֿט זאל קומען
 וואס שנעלער, הגמ "דער אלמעטיקער שטראמ" וועט אים אלין
 מיטרייסן און אַזְוַעַטְרָאָגָן אין "אַלְזְעַטְלָעַכָּן, אַבְּיַקְּיַיְתְּהָוּם".
 און דער דיכטער ענדיקט דאס ליד מיט גלויבן אין דעם "הַאֲפָעָנוֹנָגָן-
 שְׂטְרָאָלָן", מיט גרייסער בענשנאפע צו "שְׁמַעַקָּן דִּי בְּלָמְדָן פָּון מֵיִן
 אִידְעָאָלָן". דאך ענדיקט זיך דאס ליד מיט א געפֿיל פָּון פֿאָרְזְּעַלְעָכָר
 געפֿאַלְנִיקִיט. דער דיכטער ווערט צו אַלְט. ער וועט ניט דערלעבן
 זען ווי עס ווערט פֿאָרוֹירְקָלָעַכָּט זיין טְרוּים. דער טְרוּים וועט ווערן
 ווירקלעכּוּיַּת פֿאָר דעם קומענדיקן דור.

א, ליביגקע צוקונפֿט! מײַן האָפְּגָנוֹנָס-שְׂטָרָאָל!
 ווי זאָלָט איך חועלן נאך לעבן, נאך זיין,
 גענסין די ליכטיקע, ליביגקע שיין,
 שְׁמַעַקָּן דִּי בְּלָמְדָן פָּון מֵיִן אִידְעָאָל!
 אָך, אַבְּעָר אָמוֹיסֶט! אָך, אָבְּסִל צו וַיִּחְיָה
 האָט דִּיך פָּון מֵיִן לעבן גַּעַשְׁטָעַלְט אָונְדוֹעָר צִיִּיט:
 די צִיִּיט וואס פְּאַוְשְׁלָעַפְּט מִיך אֵיך נאך אֵיך יָאָר.
 שְׂטְרָאָלְסְטוֹ אַלְצָן יְאַרְעָמָעָר, וְעַר איך אַלְצָן קָעַלְטָעָר,
 קָוָסְטוֹ אַלְצָן נְעַמְשָׂעָר, וְעַר איך אַלְצָן עַלְטָעָר —
 הוּ בִּיסְט פְּאַר דעם קומעדן דורוּ...

די ווירקלעכּוּיַּת אַיִן פֿאָר אַיִם אַבְּעָר אֵין בִּיטְעָרָע. ער הערט אַרום
 זיך בלוייז "וַיַּפְצַץ אָן קְרֻעַצְן". ער גַּלְיוּבַט טָאָקָע אָן דער צוקונפֿט.

אֲבָעֶר גַּעֲדָנְקָעֶן וּוֹעֶגֶן דַּעַם «אִיצְטָה» לְאוֹן אִים נִיטָּרוֹעֶן. נִיטָּגְעֻקָּעֶט
אָוֵיף דַּעַם מַוְנְטָעָרֶן גַּלְוִיבָּן, לְעַבְתָּ עָרָ אַין אָן אֲפָטִישָׁעֶר שְׂטִימָוָגָן. עָרָ
קָעָן אָפְּיָלוּ נִיטָּזִין אַרְגִּינְגָּעָל. עָרָ וּוְילָ אַנְשְׁרִיבָּן «אָ נִיִּ לִידָה». אָוּמָעָ
טוֹם הָאָטָם מַעַן טָעָנוֹת צָוָם דִּיכְטָעָר, עָרָ וְזָאָל אַוְפָּהָעָרָן שְׁרִיבָּן דִּי אַלְטָעָ
לְיִדְעָר. אֲבָעֶר דַּעַר דִּיכְטָעָר קָעָן נִיטָּגְעַבְנָעָן קִיְּזָן שָׁוָם נִיעָ טָעָמָעָס.
זַיְעָר גּוֹט בָּאַקָּאנָט זַיְעָנָעָן דִּי טָעָמָעָס — «זַיְפָּצָן אָוֹן קְרָעָכָן... צְרוֹתָה, אָוֹן
הַוְנָגָעָר, אָוֹן קָעָלָטָה». דָּאָס לִידָה הַיִסְטָטָאָקָעָן «נִיטָּאָ וְזָאָס צָו שְׁרִיבָּן»
(«די אַרְבִּיטָעָר צִיטָוָגָן», דַעַם 1817ן נָאוּעוּמְבָּרָה, 1892):

אִיךְ וְזָאָלָט עַפְעָמָס וּוּלָן אִיצְטָה שְׁרִיבָּן אָ נִיְּעָס,
אָ לְרָאָל — וְזָאָל זַיְן אַרְגִּינְגָּאָל.
דַעַן «צְרוֹאָלָעָן לְיִדְרָעָ אַצְטָה שְׁרִיבָּן דִּי וִיכְטָעָר»
הַעָרָ אִיךְ וְיִיְמָעָן וְזָאָס אַיְבָּרָאָל.

נוֹן, קוֹק אִיךְ אַרְיָהָן אַין דַעַר וְזָאָלָט אָוֹן אִיךְ זַוְּדָרָט
אָ טָעָמָעָס, וְזָאָס אִיךְ וְזָאָלָט גַּוְעָגָלָטָס.
גַּעַפְּנִי אִיךְ נִיטָּ דַאָרָט וְיִיְפָּצָן אָוֹן קְרָעָכָן,
וְיִצְרוֹתָה, פָּוֹן הַוְנָגָעָר אָוֹן קָעָלָט.

אָוֹן טָעָמָעָס פָּוֹן זַיְפָּצָן אָוֹן קְרָעָכָן,
פָּוֹן צְרוֹתָה פָּוֹן הַוְנָגָעָר אָוֹן קָעָלָט,
איּוֹ שְׁוִין קִיְּזָן נִיסְפָּאָר דִּי מַעֲנְטָשְׁלָעָעָן מַאסָּן,
איּוֹ צָו בָּאַקָּאנָט אַוְדוֹזָעָר וּוּלְעָלָט...

זַיְן אֲפָטִישָׁעָ, דַעְרָשְׁלָאָגָעָנָעָ שְׂטִימָוָגָן לִינְדָעָרָט עָרָ מִיטָּזִיְּנָעָ
חַלְוָמוֹת. אִין רָגָעָס פָּוֹן בִּיטָּעָרָן לְעַבְנָן אַנְטָלִיפָּט עָרָ אַיְגָאנָגָץ אִין צְוָהָ
קוֹנְפָּטִיטְרוּיִמָּעָן. בְּלוֹיוֹן אִין דִּי חַלְוָמוֹת לְעַבְתָּ עָרָ אָוֵף. עָרָ לְעַבְתָּ בְּלוֹיוֹן
אִין דַעַם «בָּאַצְוּבָעָרָטָן לְעַבְנָן, וְזָאָס וְעַטָּ אַמְּאָל זַיְן». אַטְדִּי שְׂטִימָוָגָן
דְּרִיקָט עָרָ אוֹיסָ אִין זַיְן לִידָה «אִיךְ לְעַבָּ אַמְּאָל» («די אַרְבִּיטָעָר צִיטָוָגָן»),
דַעַם 37ן פֿעָרְוָאָר, 1893):

אִיךְ לְעַבָּ אַמְּאָל

אִיךְ לְעַבָּ אִין מִגְּוָתָן, וּוֹעַן סִטְרָאָכָט וְיִךְ פָּוֹן גַּוְתָּן
בָּאַצְוּבָעָרָטָן לְעַבְנָן, וְזָאָס וְעַטָּ אַמְּאָל זַיְן,

איך לעב אין סעוגונן, וווען שמערצלעכע ואונדן פארטראיבגען הווערן פון האפעונגנשין.

איך לعب אין די ווילעס, ואו נזונגעטן מעלהות פון גליקלעכער צוקונטס פאנרגעמען מײַן זיין. **איך** ליעב והען איך דריימל, און זע וויך איך הימל, איזוּק פון דער וועלט, אוֹן פֿאָרגעטס זהאו איך בײַן...

און דאס איז, איינטעלעך, דער הויפט-געדאנק אין טרונקסק- ליידער. די זוירקלעכקייט איז ניט ארייבערצטראגן. דאס איינצייקע
אייז — דער טרוים, וואס פארגיריגגערט אונדזער לעבן. אין דעם טרוים
גלויבט ער אן שומ ספקות. אבער דער טרוים איז ניט סתם — «אַ
פריעע מענטששייט». דאס איז אַ «פריעע מענטששייט», וואס איז פרײַ
איין אלץ, אן שומ אויסנאמען. פרײַ — פֿאָלִיטֿיש׶, פרײַ — סְאָצְיאָל.
בּוֹלְדַּע פֿרְיִיהַיטַן מוֹן מֵיר האָבן: די פֿאָלִיטֿיש׶ אָון די אַינְדוּסְטְּרִילְעַע.
בליזוּן די צוֹוִי דַּעֲמָאָקְרָאָטִיש׶ פֿרְיִיהַיטַן, שְׁרִיבְּתַּע דַּעַר דִּיכְטָעַר, קָעְנוּן
אונדזער «מאָכן אוּפְּ אַימָּעָר אָון איַיבִּיךְ... גְּלִיקְלָעַךְ, אָון פֿרְיִידְלָעַךְ, אָון
פֿרְיִיְּעַם».

אין זין ליד "דער פערטער דושולאי" ("די אַרבייטער צייטונג")
דעטן (טן يولיע, 1891) שטעטלט ער זיך אָפּ אויף דער דזאַיקער פראַבלעט.
ער דערצ'ילט אונדוֹז וועגן דעם אויפֿשטיינד פון די אַמעריקאנער קעגן
דער ענגלישער הערטאָפּט. זיי האָבן העלדייש געקומפֿט. אַראָפְּגעריסִין
פֿון זיך די שקלאָפְּקִינְטִין פֿון פרעמדוֹן יאָד. זיי האָבן טאָקָע געיזיגט.
און אין אֶזָּא גִּיסְט באַשְׁרִיבְּט ער דעם קָאמָףּ. דער קָאמָרּ קעגן דעם
ענְגָּלִישָׁן קָעְנִיגָּד וְשָׁאָרוֹדוֹשָׁן דעם דְּרִיבְּין אָוּן דער זִיג וְיִינְיעָן פְּאַצְּרִיכְבָּט
געווֹזָרָן אין דער גַּעֲשִׁיכְטָעָן פֿון אַמעֲרִיקָעָן. דָּאֵם אָיו דער יְמָמָטוֹבּ —
דער פערטער يولיע. אין שייכָות מִיט אַטְ-דָּעַט טָאגּ דער מאָנט דער
דייכְטָעָר די אַמעֲרִיקָאנְעָרָן קָעְמָפָּעָר. וועגן דעם שְׂרִיבְּט אַין ערְשָׁטָן
טְּפִילִילְלִיד:

דער פערטער דזשלאַי

עם צייטערן הערטשער, עם צייטערן טראגען !
 עם שערקט זיך פֿאַדְאָכְרָבְּנְקִיטֶש אָזֶן טִירָאָגִי.
 לאַס פֿאָלֵק פֿון אַמְּעָרִיקָע ווֵיל נִיט מַעֲרֵ לִידֵן
 אָזֶן רֹופֵט אָזֶן וַיְיַי פֿרְהִיאִיט זָעַם פֿערְצָן דַּוְשָׁוָאֵי !

ס'ויל ניט מער לאון ווי ביזה עיר זיך מרעטן
פון דORTHSTEIN וויבער, פון וילדער באנדיין;
עם חול ניט מער ביגן זיין קאָפּ און זיין רוקן
פֿאָר בַּאֲרְמֶלְאָזִן טִיגְעָר פְּרָן דושאָרוֹשׁ פֿאָר דעם דריינ.

אט שטייען זי העליש און מוטיק, זי קְרִיגְעָר!
זַי זַיְעָן נִיט מַעַר קִיְּן גַּעַתְּאָרְכְּאָזְעָם קְנַעַכּּטּ;
זַי טַרְעַטּ אַרְוִיס קָעָגּּוֹן גַּעַתְּאָלְבָטּ דַּעַסְפָּאָזּ;
זַי קַעַמְפּּן פֿאָר פְּרִיהִיטּ, פֿאָר גַּלְקּּ אָזּ פֿאָר דַּעַכְטּ.

זַי קַעַמְפּּן אָזּ דִּיְסֵן פָּוּן זַיְעָר יַאֲךָ
וּאָסּ הַאָטּ זַיְעָן אַיְצֵן אָזּ אַוְיְפְּהָעָר גַּעַדְרִיקָטּ
עַסְ שָׁאָלּ טַרְקְמְפִּינּ, עַסְ קְלִינְגְּנָן גַּעַרְיוּן:
אָסּ סּוֹףּ פָּוּן דִּיְקִישֵּׁן, מִירְהָבָן גַּעַוְיָטּ!

די אַמְּעַרְיקָאנְעָר פְּרִיהִיטּ-קַעַמְפּּעָר האָבָן זַיְךָ תַּאֲקָעּ בַּאֲפְרִיִּיטּ פָּוּן
פְּרַעְמְדָן יַאֲךָ. אַבָּעָד אַנְדָּעָרּ העַרְשָׂעָר זַיְנְעָן אוּיְפְּגָעָקָומָעּ. זַי זַיְנְעָן
שְׁוִין אוּיְפְּגָעָקָומָעּ בַּיְ זַיְךָ דַּעַרְ הַיִּים, אַיְן אַיְגְּעָנָם לְאָנדּ. דַּאס זַיְיָ
גַּעַן דִּי "בְּלֻטְטִיזְוִיגְעָרָס", וּאָסּ באָרוּבָן דַּאס אַרְעָמָעּ פְּאָלָקּ "עַרְגָּעָר וְיִ
פְּרִיעָר נַאֲךָ טַוְיזְגָּטָעָר מַאֲלָ". אָזּ דַּעַרְ דִּיכְטָעָר וּוֹנְגָּדָטּ זַיְךָ צַוְּ דִּי גַּעַפְּאָ
לְעַנְעָ קַעַמְפּּעָר: וּוֹעָן אִיר וּוֹאָלָט גַּעַוְיָן דִּי עַלְנָטּ, וּוֹאָלָט אִיר גַּעַוְאָסָטּ,
אוֹ אַוְמְוִיסְטּ הַאָטּ אִיר פְּאַרְגָּאָסּ אִירָעּ בַּלְוָטּ אַיְן קָאָמָה. אָזּ מִיטּ אַטּ
דַּעַרְ וּוֹעַנְדוֹנָגּ הַיִּבְטּ דַּעַרְ דִּיכְטָעָר אָזּ דַּעַם צַוְּיָּינָן טִילְ לִידְ:

אָרְ, עַרְלְעַכּ קַעַמְפּּעָר! חַאָלָט אִיר אַבָּעָד אַיְפְּשָׁטִין
אָ קְוקָטָן אַצְיָּונָר אוֹיְפָר דַּעַרְ וּוֹלְטָ
וּחַאָלָט אִיר אַיְצֵן גַּעַוְיָן, אָזּ צַמְמָמָן וּזְאָרָן גַּחְוָן:
הַאָטּ אָסּ סְךָ נַאֲךָ, אָסּ סְךָ נַאֲךָ גַּעַפְּעָלָטּ.

אִיר וּוֹאָלָט אַצְטָט גַּעַוְיָן דִּאְ הַעֲרָשָׂעָר :
בְּלוֹטְטִיזְוִיגְעָר גַּאֲרָן אָסּ צַאָל
רַיְסֵן דַּאס אַרְעָמָעּ פְּאָלָקּ אָזּ באָרוּבָן
עַרְגָּעָר וְיִפְּרִיעָר נַאֲךָ טַוְיזְגָּטָעָר מַאֲלָ.

אִיר וּוֹאָלָט אַצְטָט גַּעַוְיָן אוֹמְזָעָר עַלְנָטּ
אוֹן אַוְמְדָעָרּ צְרוֹת אַיְן הַיְגְּטִיקָעָר צִיְּיטּ,

וואלט איד דאן געווואויסט, אוּ סאיין אָן עַבְרִית
דאַס בְּלֹט, וְאָס אָיד האַט דָּאן פֿאַלְגָּאַסְט אָן שְׂטוּיעַ.

אָיד וְאַלט אָונְגוּז גַּעֲהַלְפָּן דָּאן בְּרֻעְנְגָּעַן וְאָס שְׁגַּלְעָר
אָ צְוִיְּתַן, אָ נִיאַזְקָן בְּעַרְטָן וְשְׁוּלָּאַי,
וְאָס זְאַל אָוּמוֹת זְאַל מְפַכְּן אָוּתִי אִימְעָר אָן אַיְבָּיךְ
אָונְגוּז גַּלְיְקָלְעָד אָן פֿרִידְלָעָד אָן פְּרִיִּי.

סָאַטְּרִירִישָׁעׁ לִידְעָר

צְוִיְּשָׁן סְטוּרְנוּסְקִיסִּים לִידְעָר, וְאָס זֵינְגַּן דְּעַרְגָּאַנְגָּעַן צַו אָונְדָּה, גַּעַז
פֵּינְגַּן זִיךְרַ צְוִיְּיַי סָאַטְּרִירִישָׁעׁ לִידְעָר. דִּי דָּזְאַיְקָעַ לִידְעָר זֵינְגַּן פָּאַרְבּוֹנְדָּן
מִיטָּן יְומַטּוֹב פָּסָח. פָּסָח אָיזֶה דָּעַר יְומַטּוֹב פָּוֹן בְּאַפְּרִיאַיָּוָגָן. אַיְן
יעַנְעָם יְומַטּוֹב דְּאַנְקָעַן דִּי יִידְן דָּעַם אִיבְּעַרְשָׁתָן, וְאָס הָאַט זַי אַרְוִיסִּי
גַּעֲפִירְטָן פָּוֹן מַצְרִים, דָּאַס לְאַנְדָּ פָּוֹן קְנַעַכְתְּשָׁאָפָט. דָּעַר דִּיכְטָעָר טְרָאָגָט
אַרְיְבָעָר דָּעַם גַּעֲדָאָנָק וּוּגָן בְּאַפְּרִיאַיָּוָגָן אַוְיפְּ דָּעַר וְאָרָן דָּעַם לְאַנְדָּ
אַמְּעַרְיִקָּעַ, וּוֹאַיְדָן הָאָבָן גַּעֲלָרָאָגָן "דִּי פְּרִיהִיִּיט... צַו וּוּעָרָן פָּאָרָה
שְׁקָלָאָפָט". עַר הַיִּסְטָן דִּי אַרְבְּעָטָעָר אַרוֹיסָן פָּוֹן דִּי שְׂוֹוִיצְפָּאָרִיקָן, זַי
זָאַלְן דְּאַנְקָעַן דָּעַם אִיבְּעַרְשָׁתָן אִיְדָעָר דָּאַס פִּיפְּלָרְט זַי צְוִירִיק אַיְן
שָׁאָפָט. וּזְאָרָן וּוֹעָן דִּי מַאְשִׁינְגָּן וּוֹעָלָן אַנְהִיבָּן זַיְעִיר גַּעֲפִילְדָּעָר קְעַגְּעָן זַי
נַּאֲךְ אַיְנוּם טָוְמֵל פָּאָרְגָּעָסָן, אַזְן זֵינְגַּן בְּאַפְּרִיאַיִט... דָּאַס סָאַטְּרִירִישָׁעׁ
מַעֲרִץ, 1893.

חַמְבָּה

יְיָזָן, וְאָס שְׂטִיחַ אִיד ! קוּמְטָן, גַּעַמְטָן דִּי הַבָּהָה ;
אוּ לְאַמְּיִיר זְאָרָהָט לְעַרְגְּעָן מַשְׁטָּ פְּלִיטָס אָוּן תְּהִמָּה
דִּי נִסְיִים, וְאָס זֵינְגַּן גַּעַשְׁעָן.
מִיר זֵינְגַּן שְׁוִין פְּרִי אִיצְּשָׁן יָאַ, פְּרִי הוּי גַּעַוְעָן —
בַּיִּי פְּרַעְעָן אַפְּאַל אַיְן מַצְרִים.

קוּמְטָן זְאוֹגְעָן, זְאַגְּטָן הַלְּלָה,
קוּמְטָן, זִיְתָן נִיטָּ מַחְלָל
דָּעַם נַּאֲמָעָן פָּוֹן אַמְּ, וְאָס בְּהַאֲזִיט אַיְיךְ,
בְּאַשְׁכִּיט אַיְיךְ, אָוּן גִּיט אַיְיךְ
דִּי פְּרִיהִיִּיט... צַו וּוּרָן פָּאַרְשְׁקָלָאָפָט !

קומט, בריזער! קרייכט, שלעפער,
אַזּוֹזִיס פָּונְדִּי שְׁעַפְּרֶר
אוֹן הַיְבָט אָוִיךְ דֵּי הַעֲנָט — דֵּי זָאָס זַיְינְגַּן גַּעֲקָעַטַּעַט (געקייטעט)
צָוּם בּוֹרָאָ אַזְּנָקְטַּזְּ וּזָאָס עַר הַאֲטַּ אַיְיךְ גַּעֲרַעַטַּעַט —
פָּונְ קִיְּטָן, פָּונְ הַעֲרַשְׂעָרְ אַזְּן דְּרִיקָעָר.

קָוָמֶט, יְיָן, צָוּם סָדָר.
קָוָמֶט, שְׁנַעַלְעָה, קָוָמֶט, אַיְיךְ עַר
עַס פָּאנְגָּט אַזְּ דָעַר וִיסְלַ (פּֿיְפּֿל — נ. ב. מ.) צָוּ רַוְפָּן אַזְּ שָׁאָפָּן.
דָעַן דָאָן, וּזְנוּן סָאוּס אַנְפָאַגְּנָעַן קָלָפָן אַזְּ קָאָפָּן
אַיְיךְ דֵי אַיְזָעַרְוָן גַּרְוִיסָּס מַאְשָׁין,
קָעַנְטַ אַיר אַזְּ טָוָל פּֿאַרְלִין וּזְנוּן,
פּֿאַרְגָּעָסָן, אַזְּ אַיר זַיְתַּ אַבְּפָרִיטָן ...

דאָס צְוַיְּיַטְעַ סָאַטְּרִישָׁע לִידְ הַיִּסְט "ברוז אַשְׁר גָּאלָנוּ". דָעַר מָאָז
טִיוּוּ אַזְּן דָעַר זְעַלְבִּיקָעָר וּזְנוּן פּֿרִיעַרְדִּיקָן לִידְ.
דָעַר סָוְף לִידְ אַזְּ
גַּעַבְוִוִּיט אַוְיפָּן פְּסָוק אַזְּן דָעַר הַגָּהָה : "אַשְׁר גָּאלָנוּ וּגְאָל אַתְּ אַבְוֹתָינוּ
מִצְּרִים" (וּזָאָס דֵוְ האָסְט אַזְּנָדְזָעַרְעַ אַזְּנָדְזָעַרְעַ עַלְטָעַרְן אַוְסְגָּעַלְיָוָט פָּוּ
מִצְּרִים). אַזְּן דָעַם דָאַזְּקָן לִידְ אַזְּן פּֿאַרְאָן וּזְיִינְקָעָר שְׁפָאַט אַזְּן מַעַן
בִּיטְעַרְקִיִּת. דָעַר דִּיכְטָעַר דָרִיקָט אַוְיסָן זִיְן טִיפָּן מִיטְלִיָּד גַּעַמְיִשְׁטַּט מַעַט
וּוִיטִּיק אַזְּן סָאַטְּרִישָׁע.

"ברוז אַשְׁר גָּאלָנוּ"

אַיְיךְ זַעַם שְׁקָלָאָפָּן אַלְעַ שְׁקָלָאָפָּן,
אַיְיךְ זַעַם קָעַכְטַּס פָּוּן אַלְעַ קָעַכְטַּס,
אַיְיךְ זַעַם מַעַנְשָׁש וּזָאָס אַיְיךְ בָּאַשְׁאָפָּן
נִיטְ פּֿאַר פּֿרִיעַהִיט, וּטְ פּֿאַר רַעַכְט —

שְׁטִיטִיט, וּזְנוּן אַיְמָעָרָא, אַיְצַט פּֿאַרְבּוֹדְן
אַיְן זִיְן שְׁוֹעַרְעַד שְׁקָלָאָפְּנִיקִיִּיט,
שְׁטִיטִיט אַיְן שְׁמַעְרַצְן אַזְּן אַיְן וְאַוְהָן,
שְׁטִיטִיט אַיְן צְרוֹת אַזְּן גַּוְיִת.

אוֹן שְׁטִיעַנְדִּיק אַיְיךְן פָּאנְגָּט עַר
אָן צָוּ קְרַעְצָן, מְרוּמְלָעָן זַאְכָט :
"מִיְּן לִבְעָרָ, זְסַעַר גָּאָטָן אַיְיךְ דָאָנְקָ דִּיר
וּזָאָס דֵוְ האָסְט מִיךְ פּֿרִיעַי גַּעַמְאַכְּט...".

דער רעוואַלוציאָנערער מאַטיוו

אין אלע פרטים איז טרונסקי און אַרבּעַטְעַרְ-פֿאַעַט. זיין שְׂקָלָפְּן
לייד איז פול מיט צער. די טענער זיגען פול מיט טרען. ער באַוִינֶט
און באַקלָאנֶט דאס אָומְגָלְקָלָעַבְּעַד לעבען פון דעם שְׂקָלָאָפְּן אַין דער שוֹוִיצְ
פֿאַברִיך. ער גָּלוֹבְּט טָקָע אַין דער באַפְּרִיטְעַר צּוֹנוֹנֶט. דערוֹיְיל
אַבְּעַר אַין זיין ליד דָּוּרְכְּגָעְנוֹמָעַן מִיט אַ גַּעֲפָלְעַנְעַם גַּעַמִּיט. בְּלוּוּ אַין
לייד בֵּי אִים קענען מִיר באַמְתָּאָן נְרוֹפְּן מִיטְן נְגַעַן — רְעוֹאַלְוצְיאָנֶר
דאָס. ליד אַין אָרְבּוֹנֶדְן מִיטְן אָפְּצִיעַלְן אַמְעַרְקָאָנֶר יִסְטְּוֹב
לְכֻבּוֹד די אַרבּעַטְעַר. אַין דעם טָאג גַּעֲוִידְמַעְט דער אַרבּעַט — «לְעִיְּ
בָּאָר דָּעַיְּ» — זַעַט ער דעם שְׂרָעְקָלְעַכְּן עַמְקָה הַבָּכָא. ער זַעַט אַבְּעַר אוּיךְ
וֹוי עַס קְוֹמָעַן מַחְנָה «פָּנִים הַעַלְדִּישׁ אַרבּעַטְעַרְלִיְּט». זַי וּזְוּלָן
פֿאַרְיָאָגָן דעם גָּאָט — קְאָפְּטִיכָּל. זַי וּזְוּלָן פֿאַרְוּאַנְדְּלָעַן דאס לעבען אַין
און אַמְתָּאָן גַּעַדְן. דאס ליד הִיסְט —

וואָס אַיךְ זַעַט אַם לְעִיבָּאַרְדְּזָעַי

אין אַ גְּרוּיסְן טָלְ פָּנִים צְרוֹת אַן שְׁמַעַרְצָן,
פָּנִים זְיַצְּזָן, פָּנִים קְרַעְבָּצָן, פָּנִים מְאַרְךְ אַן פָּנִים גָּאָלָל,
וע אַיךְ זָאָרְט לוּפְּן מִיט שְׂוָעְקָלְעַכְּדָר שְׁנוּקְלִיקִיט
און אַ בְּלוּטְיָקָן וְזָאָן דעם גָּאָס קְאָפְּטָאָל.

עַס שְׁלַעַפְּן אִים מַעֲכְטִיקָעַ קְרַעְפְּטָן פָּנִים שְׂקָלָפְּן,
די אַיְזְוָרָנוּ העַטְּנָט פָּנִים אַרְבּוֹאַטְעַרְטָעַ קְנַעַכְּט;
עַס שְׁלַעַפְּט אַם דער נְאַרְיְשָׁעָר לְעַגְּנָעָר גַּעַדוֹלָד
פָּנִים נְאַרְיְשָׁעָר קִינְטוּרָר פָּנִים מַעְנָטָשָׁן גַּעַשְׁלִיעָכְּט.

ער רִישְׁת אַוִּיךְ גַּעַבְּוִינְגָּעַן קְעָפָ אַן אַוִּיךְ רָוּקְנָס,
פָּנִים קְלִיְּגָעָן קִינְטוּרָה, פָּנִים שְׁוָאָכָעָלָמָנוֹת,
און לאָוט נָאָרְט זָאָרְט אַבְּעַר אַ פְּלִיסְנָדְן שְׁטוֹרָאָט
פָּנִים פֿאַרְגָּאַסְעָעָן בְּלוֹט פָּנִים פֿילְעָ קְרָבוֹנָת.

נָאָרְט הַגְּטָעָר דָּאָרְט זַעַט אַיךְ אַ מַעֲכְטִיקָעַ מַחְנָה:
אַ מַחְנָה פָּנִים הַעַלְדִּישׁ אַrbּעַטְעַרְלִיְּט:

זוי ווילן פֿאַרְצָן דעם בלוטיקון גאט,
דעם גּוֹיִינְגָּן הָעֲרֵשָׂר פֿוֹן היינְטִיכָּר צִיְּט.

זוי טְרַעַטָּן אַרְוִיס מִיט עַנוּגְגִּישׁ קְרוּפְּטָן.
אייך זע זוי זיינְגָּן וּמְוִין בָּאַלְדָּן וָאַרְטָן אָן
און ווילן פֿאַנְכָּטָן דעם בלוטיקון הָעֲרֵשָׂר,
דעם בלוטיקון קָעְנִיגָּה דעם קָעְנִיגָּה מְאַמָּאן.

זוי קְלִיבָּן זֶרֶךְ מְאַבָּן פֿוֹן עַמְקָה הַבְּכָאָה,
פֿוֹן דִּיעַץ וּוּלְטָן, פּוֹל מִיט שְׁמֻעָרְצָן אָן לִידָּן,
אָ לִיכְטִיקָּעָה וּוּלְטָן, פּוֹל מִיט לְבָעָ אָן פְּרִיהִיִּטָּה,
אָ פֿרָאַכְטְּפָלָן גָּאַרְטָן, אָ וּאוֹן גּוֹעַזְוָן.

די דִיכְטָעָר פֿוֹן די 80 עַד אָן 90 עַד יָאָרָן לְעַצְּטָן יָאָרָהוֹנְדָעָרטָה האַבָּן
פֿאַרְמָאָגָט אָן אַיְינְגָּאַרְטִיקָּעָה שְׁפָרָאָךְ אָן אַיְינְגָּאַרְטִיקָּעָה בִּילְדָּעָה. זַיְעָר
שְׁפָרָאָךְ אָן בִּילְדָּעָה האַבָּן גַּעַשְׁתִּימָטָם מִיט זַיְעָרָע שְׁטִימָנָגָן אָן מִיט
דָּעָר דַּעַמְּאַלְטִיקָּעָה וּוּרְקְלַעְכְּקִיָּת. סְטוֹרְנָסְקִי אַיְן גּוֹעַזְוָן אָן אוּפְּרִיכְטִיָּה
קָעָר דִיכְטָעָר אָן עַר חָאָט אַפְּגַעַשְׁפִּיגְלָט אַיְן זַיְעָנָע לִידָעָר דָאָס גַּעַמִּיט
פֿוֹן די יִידְישָׁע אַרְבָּעָטָעָר אַיְן זַיְעָנָע צִיְּט.

פֿוֹן דָּעַם זָעַלְבָּן מַחְכָּר

ליידער, פֿאַרְלָאָג אִינְזִיך
אוֹנוֹדְזָעֶר פֿיעָרָא (ליידער), פֿאַרְלָאָג יִידְישׁ לְעָבָן.
מְסֻעָות פֿוֹן לְעַצְטָן שָׁאָטוֹן (ליידער), פֿאַרְלָאָג יִידְישׁ לְעָבָן.
בְּיַם דָּאנְד (ליידער), פֿאַרְלָאָג בָּאָדוֹן.
אַ שְׁטָעָרָן בְּלִיט (ליידער), פֿאַרְלָאָג מַזְאָסָה, מִיט דָעַר מִתְהִילָּף פֿוֹן
דוֹד אִינְגָנָאָטָאָו לִיטְעָרָאָטָוָר-פָּאנְד.
יִידְישׁ קְלָאַסְּיִקְעָר פָּאָעָטָן, פֿאַרְלָאָג בָּאָדוֹן.
סִיסְטָעָם אָן רַעֲלָאַטְיוֹקִיט אֵין פָּאָעָזָע (וּוְעָגָן מִיכְלָל לִיכְטָן).
פֿאַרְלָאָג יִידְישׁ לְעָבָן.
אַברָהָם רִיזְעָן (דָעַר דִּיכְטָעָר פֿוֹן לִיְד), פֿאַרְלָאָג בָּאָדוֹן.
אלְיהוּ בָּחוֹר אָן זִין בָּבָאָבוֹן, פֿאַרְלָאָג מַזְאָסָה.
גָּלִיקָל הָאָמָעָל (1645-1724), פֿאַרְלָאָג מַזְאָסָה.
מִיט דָעַר מִתְהִילָּף פֿוֹןדוֹד אִינְגָנָאָטָאָו לִיטְעָרָאָטָוָר-פָּאנְד.
זַעַקְס יִידְישׁ קְרָדִיטִיקָעָר (א). צָעַדְעָרְבִּים, י. י. לְעָרְבָּרָעָר, י. ח. רָאוּנוֹצְקי.
יוֹאֵל עַנְטִיבָן, בָּעַל-מְהֻשְׁבָּהָת, ש. נִיגְעָר, פֿאַרְלָאָג "יִידְבָּר".
לִיטְעָרָאָישׁ וּוְעָגָן (עַסְיָעָן) — מַעַנְדְּצָלָע, אַבְרָהָם גָּאַלְדָּפָאָדוֹן, י. ל. פְּרָץ,
דוֹד פִּינְסְקִי, יוֹסֵף רָאַלְנִיק, ה. רְוִיזְעָנְבָּלָט, א. לְעִילָּעָם, בָּעַרְנָאָרְד
לְלאָיסָ), צְבִי קָעַסְעָלְפָאָנד בֵּי דָעַר קוֹלוֹטְרִיקָאמִיסִיעָ פֿוֹן יִדְיָישָׁן.
צָעַנְטָרָאָל-קָאַמִּיטָּעָט אֵין מַעֲקָסִיקָע.

פֿיאָנְגָעָרָן פֿוֹן יִידְישָׁעָר פָּאָעָזָע אֵין אַמְּעָרִיקָע :

בָּאָנְד 1 — מַאְרִיס וּוִינְטְשָׁעוֹסְקִי, דוֹד עַדְעַלְשָׁטָאָט, יוֹסֵף בָּאַוּשָׁאָוּעָר,
דוֹד גָּאַלְדְּשָׁטִינִין, יִצְחָק רִינְגְּגָלְד, הַיְמָאָן סְטוֹרְגָּסְקִי;
בָּאָנְד 2 — נְחוֹם מַזְאָבָאָד, בְּנִימִין רְאוּעָנְבָּלָט, י. ש. פְּרָעָנְגָּוּזִיך,
אַבְרָהָם רָאַדְזִיךְיִיךְ, ס. לְאַפְּוֹכָאָוּ-קָאַרְמָעָן, יִצְחָק זִילִין, חַיִים
אַלְעָקְסָאַנְדָּרָאָוּ;

בָּאָנְד 3 — עוֹזָר סְמָאַלְעָנְסִיקִין, וּוְילִיאָם קָאַיזָּעָר, מַאְטוּווִי רָאָם, אַנְגָּא
רָאַפְּאָרָט יַעֲקֹב מַאְרִינָאָוּ, א. ל. וּאַלְפָסָאָן, נְעִיטָן לְעַמְּ-

פְּעַרְט, ש. רָוּבִּין.

N. B. MINKOFF

**PYONERN FUN YIDDISHER POEZIE
IN AMERIKE**

Dos Sotziale Lied

Ershter Band

New York, 1956.

N. B. MINKOFF

**PIONEERS OF YIDDISH POETRY
IN AMERICA**

THE SOCIAL POETRY

Volume I

OF PIONEERS

New York, 1956